ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

"CAROL I"

SERIE NOUĂ

3
iulie
septembrie
2010

ANUL XX

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ DE IMPORTANȚĂ NAȚIONALĂ DE CATEGORIA "B"
RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (CNCSIS)

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

Responsabilitatea privind conţinutul articolelor
revine în totalitate autorilor.

BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

C U P R I N S

Reguli de angajare în operații de contracarare a insurgenței. Cazul Haditha, Irak, 2005 9
Lt.col.lect.univ.dr. ALIN BODESCU

Elemente de statistică matematică utilizate în studiul informației 29
Col.prof.univ.dr. GELU ALEXANDRESCU

Crima organizată şi terorismul. Influențe, legături şi interferențe 37
Col.drd. CRISTIAN GEORGESCU

Amenințări la adresa securității în spațiul cibernetic 44
Col.ing.drd. OVIDIU-IONEL TĂRPESCU

Interesele şi rolul României în asigurarea securității în regiunea Mării Negre 53
Col.(r)prof.univ.cons.dr. DĂNUȚ MANTA
Drd. ANDREI NICOLAE CONDOVICI

Concepția UE şi NATO privind combaterea criminalității informatice 65
Col.drd.CLAUDIU-VICENȚIU TOMA

Concepția NATO şi UE privind organizarea şi funcțiile protecției informațiilor pentru apărare 72
Col.drd.CLAUDIU-VICENȚIU TOMA

Cooperarea regională a României.....81
Lt.col.lect.univ.drd. FLORIAN CÎRCIUMARU
Cpt. NICHOLOS JACHVADZE

UE şi implicarea organismelor sale în rezolvarea crizei din Balcani 89
Lt.col.lect.univ.drd. FLORIAN CÎRCIUMARU

Politica Europeană de Securitate şi Apărare 95
Lt.col. lect.univ.drd. FLORIAN CÎRCIUMARU

Rolul populației civile în contracararea fenomenului terorist 101
Col.(r)drd. DAN ROŞU

Riscuri teroriste actuale la adresa securității naționale a României 108
Col.(r)drd. DAN ROŞU

Formele de bază ale războiului informațional în acțiunile militare moderne 118
Lt.col.drd. LIVIU VASILE STAN

Considerații privind perspectiva evoluției sistemelor informaționale şi efecte posibile asupra organizațiilor militare româneşti 128
Lt.col.drd. LIVIU VASILE STAN

Centre şi raporturi de putere în lumea contemporană.....133
Col.(r)prof.univ.cons.dr. DĂNUȚ MANTA
Col.drd. ADRIAN POPA

Securitatea națională, resursele şi mediul de securitate mondială.....150
Col.(r)prof.univ.cons.dr. DĂNUȚ MANTA
Col.drd. ADRIAN POPA

Identificarea şi gestionarea emoțiilor în prevenirea uzurii de luptă şi a crizelor emoționale.....162
Psih.drd. MADY-MIHAELA CIOCAN
Cdor.(r)prof.univ.dr. GAVRIL MALOŞ

Instrumente de măsură şi indicatori de performanță aplicabili în sectorul public.....173
RODICA IVORSCHI

Teorii şi cerinţe decizionale specifice sistemului militar.....183
Lt.col. NICOLAE HANEŞ

Consideraţii privind principiile de întrebuinţare a structurilor din cadrul Forţelor Terestre în operaţiile de sprijin intern.....190
Lt.col.drd. MIRCEA FECHETE

Cadrul normativ care reglementează organizarea operaţiilor maritime multinaţionale 201
Lt.col. STAN POPÎRLAN
Lt.col. FILOFTEIA REPEZ

Tipurile de operaţii internaţionale la care pot participa forţele armate 208
Lt.col.ing.drd. MIHAIL NICULA

Utilitatea tabloului de bord cu indicatori statistici în operaţionalizarea actului decizional.....215
Col.drd. GHEORGHE DUMITRESCU

Informaţia şi sistemele informaţionale în cadrul războiului de comandă şi control.....225
Mr. MIHAI BĂLŢĂTESCU

Diplomaţia militară şi relaţiile militare internaţionale, instrumente de realizare a obiectivelor politicii externe române.....231
Col.drd. CRISTIAN CIŞMIGIU

Inventarierea patrimoniului – moment esenţial pentru reflectarea fidelă a elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii, în situaţiile financiare anuale ale MApN.....242
Lt.col.drd. CONSTANTIN LUCA

Situaţiile financiare – element important al procesului de raportare financiară al unităţilor militare din MApN.....256
Lt.col.drd. CONSTANTIN LUCA

Sistemul informaţional al mentenanţei în armata României.....268
Lt.cdor.ing.drd. LUCIAN BORCAN
Cpt.cdor. CEZAR STĂNCIULESCU

Preemptiv şi preventiv în acțiunile militare moderne.....276
Cpt. FLORENTIN-ADRIAN ILIE

Fundamentele juridice ale constituirii alianțelor şi coalițiilor politico-militare.....282
Cpt. FLORENTIN-ADRIAN ILIE

Modalități de reprimare a terorismului pe plan internațional.....288
Cpt.drd. SORINA RĂDUICĂ

Aspecte privind utilizarea roboților cu destinație militară.....300
Col.prof.univ.dr.ing. GHEORGHE OLARU
Lt.col.conf.univ.dr. DUMITRU RADU

Trecut, prezent şi perspectivă. Protecție genistică – sprijinul de geniu. Elemente prioritare în proiectarea forțelor de geniu.....309
Lt.col.conf.univ.dr. DUMITRU RADU
Col.prof.univ.dr.ing. GHEORGHE OLARU

Cultura politică – o paradigmă nouă a zilelor noastre.....316
Cdor. IONEL STOICA

Criza culturii contemporane şi conflictele interetnice.....333
Cdor. IONEL STOICA

Trasee energetice ale Uniunii Europene – între proiecte şi realizări.....347
Dr.ing.ec. MIHAI COSMIN DUȚU

Aspecte privind capacitatea activității nervoase superioare de a trece rapid de la un anumit stereotip dinamic la altul.....359
Asist.univ.drd. GABRIELA PENCIULESCU

Noțiuni generale de refacere funcțională şi recuperare posttraumatică.....365
Asist.univ.drd. GABRIELA PENCIULESCU

Sistemul ONU de voluntariat.....372
Asist.univ.drd. MARIAN BRABOVEANU

China, noua stăpână a Africii? 378
Asist.univ. ANDI MIHAI BĂNCILĂ

Obiectivele securității la solicitările organismelor internaționale 388
Drd. CATHERINE PĂVĂLOIU

Impactul asupra societății din perspectiva securității 399
Drd. CATHERINE PĂVĂLOIU

Documente definitorii pentru politica de securitate
şi apărare a României 406
Drd. MIHAELA BUŞE

REGULI DE ANGAJARE ÎN OPERAȚII DE CONTRACARARE A INSURGENȚEI. CAZUL HADITHA, IRAK, 2005

RULES OF ENGAGEMENT IN COUNTERINSURGENCY OPERATIONS. HADITHA CASE, IRAQ, 2005

Lt.col.lect.univ.dr. Alin BODESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Masacru, crimă cu sânge rece, pierderi incidentale, sunt diverse descrieri din presa sau din rapoartele militare ale vremii referitoare la evenimentele din 19 noiembrie 2005, petrecute în timpul operațiilor americane din Irak, în Haditha, în urma cărora şi-au pierdut viața 24 de civili irakieni, femei, bătrâni şi copii, dar şi un militar american. În mod cinic, dar absolut normal pentru o armată civilizată, moartea civililor nevinovați a determinat revederea modului de instruire pentru misiune a militarilor, începerea rescrierii doctrinei folosirii forței şi în final realizarea unei protecții mai eficace a categoriilor defavorizate în conflictul armat. Procesul ultimului militar acuzat de omor şi, poate, închiderea cazului se vor consuma în noiembrie 2010. Articolul de față se doreşte a fi un studiu de caz pe tema managementului folosirii forței în operații de contracarare a insurgenței şi care urmărește evidențierea unor posibile lecții pentru forțele terestre române.

Massacre, cold-blooded murder, collateral damages, are various descriptions of the press or military reports of the time on the events of November 19, 2005, which occurred during U.S. operations in Iraq in Haditha, when 24 Iraqi civilians, women, elders and children, and an American Marines, lost their lives. Cynically, but normally for a civilized military, the death of innocent civilians has determined a severe review of the manner soldiers trained for mission, rewriting the doctrine of using force to ultimately achieve a more effective protection of disadvantaged groups in armed conflict. We will be witnessing the trial of the last Marine charged with manslaughter and, most likely, the case closing on November 2010. This article is intended to be a case study on the management of violence in counter insurgency operations, seeking to highlight possible lessons learnt for Romanian land forces.

Cuvinte cheie: reguli de angajare, drept internațional umanitar, legitimă apărare.
Keywords: *rules of engagement, international humanitarian law, self defence.*

* e-mail: *abodescu@unap.ro*

”Deşi apreciez la întreaga dimensiune, stresul şi presiunile inerente acţiunilor de luptă, nu pot să accept şi nu voi accepta comportamente care sunt puse sub semnul întrebării din punct de vedere legal, moral sau deontologic.”

Gl.lt. Peter Chiarelli
Comandantul forţelor americane din Irak,
Aprilie 2006

„Pierderi incidentale sau masacru civil în Haditha?”[1], titra stupefiant pe prima pagina revista Time din martie 2006, dezvăluind uciderea, în noiembrie 2005, a 24 de civili de către trupele infanteriei marine americane dislocate în Haditha, un oraş din provincia Anbar, în Irak, aflat la 180 de kilometri nord vest de Bagdad. Alte publicaţii ale vremii se asociază reacţiei şi intră imediat în sfera senzaţionalului cu titluri precum: „În Haditha, amintiri ale masacrului”[2] sau „Masacrul Haditha”[3]. Mai târziu, în 2007, regizorul Nick Broomfield avea să transpună evenimentele respective pe marele ecran, în filmul artistic „The Battle for Haditha”, pentru care va fi premiat la festivalul de film din Toronto din acelaşi an.

Numărul mare al victimelor, dar şi prezenţa în rândul acestora a copiilor, femeilor şi bătrânilor au produs o puternică emoţie în rândul opiniei publice, unele organizaţii de monitorizare a respectării drepturilor omului considerându-l cel mai grav incident de la începutul războiului. Numeroasele investigaţii ale armatei şi declaraţiile unor oameni politici au amplificat efectele emoţionale, evenimentul riscând să afecteze aura şi binecunoscutul etos războinic al infanteriei marine. Mesaje consacrate antiamericane la adresa forţelor de stabilitate sunt redesenate şi difuzate. Senatori democraţi, oponenţi ai politicii agresive a preşedintelui George W. Bush, jurişti militari, televiziuni şi presa scrisă au un nou subiect de dezbătut.

Legitimă apărare sau omor deosebit de grav este dilema pe care anchetatorii militari trebuie să o rezolve. Premeditarea este acuzaţia care se vehiculează de către majoritatea celor lansaţi în condamnarea celor acuzaţi.

---

[1] Tim McGirk, *Collateral Damage or Civilian Massacre in Haditha?*, revista Time, 19 martie 2006, disponibil la <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1174649,00.html>, accesat la 09.09.2010.

[2] Ellen Knickmeyer, *In Haditha, Memories of a Massacre?*, Washington Post, 27 mai 2006, disponibil la <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/05/26/AR2006052602069.html >, accesat la 09.09.2010.

[3] Marjorie Cohn, *The Haditha Massacre, Perspective*, 30 mai 2006, disponibil la < http://www.truth-out.org/article/the-haditha-massacre >, accesat la 09.09.2010.

Mai mult, unii dintre autorii articolelor menționate[4] sugerează gestionarea defectuoasă a cazului de către militarii care ar fi tratat simplist evenimentul respectiv. Situaţii tragice, precum My Lai, din 1969, sunt readuse în memoria omenirii civilizate. Atunci, un întreg sat vietnamez a fost victima represaliilor executate de o subunitate americană acționând în contradicție flagrantă cu prevederile dreptului internațional umanitar.

O cu totul altă atmosferă este cea de la comandamentele Infanteriei Marine din SUA şi Irak, pentru care evenimentul nu este încă destul de clar. Ce s-a întâmplat? În ce condiţii s-a executat foc de către infanteriştii marini, legitimă apărare sau angajarea unor forțe ostile? Omor cu premeditare, ucidere din culpă sau legitimă apărare? Care sunt prevederile încălcate din Codul de Justiție militar american sub incidența căruia se află fiecare militar american oriunde s-ar afla? Dar prevederile dreptului internațional umanitar? Întrebări la care se răspunde în urma unor analize complexe şi de natură diversă.

Imediat după mediatizarea la scară globală a evenimentelor, sub efectul frustrării create de imaginea de forțe agresive de ocupație, nu mai puțin de 72 de jurişti sunt convocaţi să analizeze cazul. Aceştia deschid codurile de justiție sau penale şi caută febril norme care să exonereze de răspundere sau care incriminează faptele soldaților de la Haditha. Nicăieri nu apar drept cauze de exonerare: *fricțiunea, haosul şi teama*, constante clausewitziene ale războiului. Ele pot fi luate în considerare drept circumstanțe atenuante după cum judecătorul independent înțelege sau probele sunt administrate. Generali şi ofițeri cu experiență pe câmpul de luptă dau replici tăioase *ageamiilor* din alte sfere. Ei se tem pentru verdicte care ar putea submina spiritul *Marines*, care ar putea compromite codul de onoare şi slăbi capacitatea de luptă ale celui mai titrat corp armat al SUA. Institute de cercetări medicale şi psihologice analizează împrejurările complexe ale luptelor şi dau publicității rapoarte în care soldații recunosc că prima lor reacție este să apese trăgaciul şi să-şi elimine inamicul, conform *percepției amenințării de la momentul confruntării*. Abia apoi urmează, în lista lor de priorități, respectarea regulamentelor şi a regulilor de angajare (ROE). Concluzia psihologilor şi medicilor este că, în focul luptei, nimeni nu poate controla 100%, prin filtrul rațiunii reci, al legii, fapta care este pe cale să se petreacă. Soluția? Poate fi instruirea realistă care să formeze aptitudini şi abilități de recunoaştere imediată a acelor situaţii care pot pune în pericol viața proprie şi a celor care sunt sub protecție, şi pe de altă parte, a situațiilor confuze cu aparență de pericol, dar care nu întrunesc condițiile unui obiectiv militar.

Pe lângă publicul larg, puternic emoționat de moartea civililor nevinovați, observăm că astfel de evenimente interesează, la modul cel mai serios încă trei categorii de audiență. Militarii, evident, sunt cei care sunt direct implicați, au suferit pierderi, cunosc mecanica, dar şi impactul moral,

[4] Tim McGirk.

emoţional al faptelor reprezintă prima categorie. A doua categorie o constituie justiţia independentă, care se sesizează întotdeauna din oficiu la astfel de cazuri şi de la reprezentanţii căreia se aşteaptă verdicte clare şi rapide. În fine, în cea de-a treia categorie includem liderii politici, atât cei care deţin puterea, responsabilii morali de consecinţele războiului şi au acordat încrederea lor forţelor armate, dar mai ales forţele politice din opoziţie, care profită de astfel de evenimente pentru a delegitima forţele de la putere, urmărind atragerea de capital politic în prejma alegerilor.

Raporturile dintre cele patru categorii de audienţă, interesate de modul cum forţa este aplicată şi violenţa gestionată, sunt dezvoltate şi analizate pe baza principiilor care guvernează relaţiile cunoscute în limbajul consacrat drept relaţii între civili şi militari. Publicul şi presa, societatea civilă în general, au un rol indirect, dar esenţial, în configurarea relaţiilor dintre reprezentanţii legitim aleşi să guverneze ţara şi cei care deţin monopolul folosirii forţei – militarii. Pentru a se asigura că militarii aplică doar cantitatea de forţă necesară îndeplinirii misiunii şi doar atunci când situaţia politică o permite, cu respectarea prevederilor dreptului internaţional, politicienii emit directive şi îndrumări generale privind folosirea forţei care vor fi transpuse, de către militari, într-o serie de instrumente specifice – *ROE*. Una dintre constatările reluate de diferiţi participanţi la judecarea sau studierea cazului este aceea că *nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat dacă militarii patrulei ar fi respectat ROE*. Ceea ce procurorii au invocat, imediat după primele audieri, a fost ignorarea de către militarii implicaţi în incidente a ROE şi prevederilor dreptului internaţional umanitar (DIU). Este oare chiar aşa de simplu de acordat un asemenea verdict?

În acest articol vom evidenţia o serie de lecţii ale cazului Haditha care pot fi relevante pentru forţele terestre române, în ceea ce priveşte: conştientizarea importanţei cunoaşterii de către militari a mecanismului de funcţionare a ROE la nivel tactic, a principalelor prevederi ale DIU cu privire la imunitatea civililor şi a combatanţilor scoşi din luptă, raportarea evenimentelor care implică pierderi de vieţi omeneşti şi a celor care aduc atingere normelor DIU, aprecierea impactului consecinţelor asupra misiunii, populaţiei locale, a populaţiei de acasă şi a opiniei publice internaţionale, importanţa creării unui climat corespunzător de comandă şi control în cadrul comandamentelor din teatrele de operaţii, în spiritul operaţiei (de la caz la caz). Cazul este foarte bine dezvoltat şi tratat de către un website specializat[5] de suport educaţional şi poate fi folosit ca studiu de caz pe timpul pregătirii pentru misiune a forţelor terestre. Înainte de a intra în profunzimea cazului şi a analiza conţinutul regulilor încălcate, se impune revederea faptelor care au declanşat ancheta.

[5] *Frontline* se poate accesa la <www.pbs.org/wgbh/pages/frontline>.

Evenimentele

„Sâmbătă, 19 noiembrie 2005, în jurul ora 07.16, ora locală, o patrulă mecanizată (HMMWV) din compania K, Batalionul 3, Regimentul 1 Infanterie Marină (K/3/1), a fost ținta unui atac complex cu dispozitiv exploziv improvizat (IED) şi foc de armament uşor în apropierea intersecției dintre străzile Chestnut şi Viper din Haditha, Irak. Urmare atacului cu IED, patrula a suferit 3 pierderi, 1 militar ucis în luptă (FKIA) şi 2 militari răniți (FWIA). Nici un civil irakian nu a fost ucis sau rănit în urma atacului cu IED. Pe timpul acțiunilor duse de patrulă, ca răspuns la atac, cel puțin 24 de civili irakieni au fost uciși în vecinătatea locației IED”.[6]

Aşa a surprins, rece şi scurt, telegrafic, raportul oficial întocmit de Gl.mr. Eldon A. Bargwell, la 10 luni de la evenimentele descrise. Vom rememora, în cele ce urmează, derularea evenimentelor care au durat câteva ore şi în urma cărora şi-au pierdut viața cel puțin[7] 25 de oameni, copii, femei, bătrâni, oameni nevinovați, dar şi un militar american?[8]

A. Taxi. Din sensul opus deplasării patrulei (patrula se deplasa în direcția vest), compusă din 4 HMMW[9], se apropie un taxi în interiorul căruia se aflau 5 persoane. Un soldat din primul HMMWV semnalizează şoferului de pe taxi să oprească pe marginea drumului. Imediat după aceasta, în dreptul ultimului HMMWV explodează un IED amplasat la marginea drumului, omorând un militar american (Serg. Dela Cruz) şi rănind alți doi. Doi soldați debarcă, se adăpostesc şi acordă primele îngrijiri militarilor răniți. Celor 5

[6] Raportul oficial al gl.mr. Eldon A. Bargwell, disponibil la <http://warchronicle.com/DefendOurMarines/Documents/BargewellReport/000_MG_Bargewell_156_(Haditha_Report).BATES.pdf>, accesat la 09.09.2010; în continuare în cuprinsul articolului va fi folosită sintagma „Raportul Bargwell”.

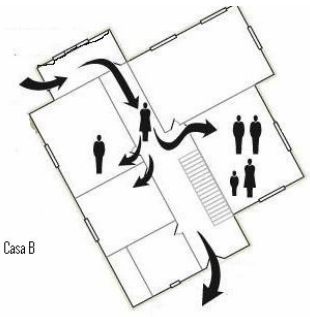
[7] Numărul exact al victimelor este controversat, însă cele mai multe rapoarte consideră că în acele incidente au fost uciși 24 de irakieni şi un militar american.

[8] Colonel (Army) Gregory Watt, AR 15-6, Investigation of 3/1 Marine November 19, 2005 *Haditha Complex Attack*, disponibil la <http://warchronicle.com/DefendOurMarines/Documents/WattReport/Investigation3-1Marines030306.pdf>, accesat la 01.09.2010.

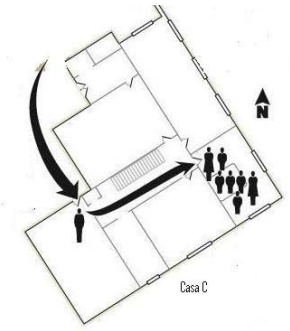
[9] *HMMWV - High Mobility Multi-purpose Wheeled Vehicles* (Vehicule de mare mobilitate şi destinație multiplă pe roți)

civili irakieni din taxi, li se ordonă să iasă din autovehicul şi sunt împuşcaţi mortal de către americani (acuzat de omor: Serg. Franck Wutterick). Câteva minute de la explozie, care a fost auzită din centrul de operaţii al batalionului, soseşte la locul incidentului o subunitate de sprijin. Militarii din convoi raportează foc inamic din direcţia primei case (casa B).

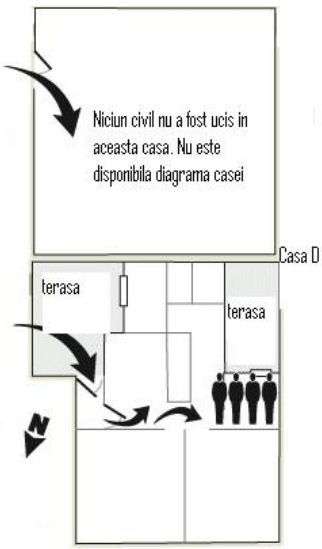
B. Prima casă. O echipă formată din 4 infanterişti pătrund în casă fără să li se opună rezistenţă. Aceştia traversează cameră cu cameră, folosind tehnica de securizare a clădirii pentru acţiuni ofensive, aruncând grenade şi executând foc cu armamentul individual şi omoară şase civili (2 bătrâni, 2 bărbaţi, 1 femeie şi 1 băiat). Patru civili supravieţuiesc şi nu se găsesc arme. Infanteriştii părăsesc casa după ce au observat o persoană fugind pe uşa din spate (acuzaţi de omor: Wutterick şi Tatum).

C. Casa a doua. Suspectând că persoana care părăsise prima casă a intrat în a doua casă, infanteriştii au tratat-o drept ”casă ostilă”. Pe timpul apropierii, infanteriştii omoară un bărbat în pragul casei. În continuare, aceştia pătrund în casă, folosind aceeaşi tehnică, aruncând grenade şi executând foc cu armamentul individual, omorând 8 civili (1 bărbat, 2 femei, 2 băieţi şi 3 fete). Un irakian aflat în casă supravieţuieşte (acuzaţi de omor: Wutterick şi Tatum).

D. Două ore mai târziu, infanteriştii au observat câţiva bărbaţi deplasându-se în zona **caselor a treia şi a patra**. Pentru această fază a incidentelor, există două variante despre ce s-a întâmplat în această locaţie. Versiunea americană descrie evenimentele din casa a treia, astfel: infanteriştii au intrat în casa în zona căreia au observat bărbaţii. Ocupanţii casei le-au spus să se uite în casa alăturată. Doi infanterişti au intrat în casa alăturată, unde se aflau 4 bărbaţi; unul dintre aceştia îndreptând un pistol mitralieră către ei. Infanteriştii au deschis focul, omorându-i pe toţi. Versiunea irakiană prezintă momentul diferit, astfel: soldaţii au scos civilii afară din case şi i-au aliniat, separând bărbaţii de femei şi copii. Apoi au introdus femeile şi copiii într-o casă, iar pe cei 4 bărbaţi în cealaltă casă, unde i-au împuşcat (acuzaţi de omor: Wutterick şi Sharatt). Un alt bărbat irakian a fost omorât dintr-un post de observare, în timp ce fugea dintr-o casă.

Context

Descrierea evenimentelor, fără înțelegerea contextului operațional şi al cadrului general de pregătire a militarilor americani este nu doar insuficientă, dar şi periculoasă pentru acordarea de verdicte pripite. K/3/1 avea misiunea generală de a asigura securitatea în Haditha. Oraşul era stăpânit de grupări insurgente sunnite, inamic nevăzut, dar a cărui prezență se făcea simțită în spaima care stăpâneşte populația oraşului. De altfel, întreaga provincie Anbar era fieful insurgenței sunnite care migrează între oraşele din zonă evitând confruntările directe cu trupele americane, care lansau operații ofensive de genul celei din Fallujah, din octombrie 2004, în care, de altfel, luptase şi K/3/1. În 2004, forțele SUA nu se mai aflau într-un război împotriva statului irakian. Prezența acestora este solicitată de guvernul irakian care nu are încă capacitatea să facă față singur mişcărilor insurgente. Armata americană *sprijină* armata irakiană în rezolvarea situațiilor care solicită folosirea violenței armate. Acțiunile nu mai au caracterul convențional pentru care *Marines* sunt pregătiți, inamicul nu mai este organizat şi echipat aşa cum scriau manualele de luptă, acesta recurge la metode de război interzise de normele dreptului internațional umanitar. Perfid, acesta se pierde în rândurile populației civile pe care o foloseşte drept scut, foloseşte moscheea ca bază de lansare a atacurilor sau depozitare a materialelor explozive şi instalează dispozitive improvizate care nu discriminează între soldați şi copiii care aşteaptă autobuzul pentru şcoală.

K/3/1 participase, în 2004, la înfrângerea mişcării insurgente sunnite din Falujah, cea mai mare ofensivă după luptele din Vietnam. În acea luptă, înregistrând pierderi minime, militarii companiei, conştienți de implicațiile operaționale ale prezenței populației civile în oraş, au înțeles şi s-au dovedit a fi capabili să pună în aplicare teoria Gl. Krulak, „3 block war", care punea în evidență una dintre caracteristicile operațiilor de stabilitate contemporane, simultaneitatea desfăşurării în timp şi spațiu a acțiunilor de luptă clasice, a celor de asigurare a securității unei comunități şi a activităților de sprijin umanitar de urgență. Atunci, dimineața în zori se duceau lupte grele pentru nimicirea punctelor de rezistență ale insurgenței, la prânz militarii realizau cordoane de protecție a populației civile împotriva insurgenților, afectată în aceeaşi măsură de efectele războiului, iar seara militarii distribuiau apă, alimente, bani sau se asigura asistență medicală celor în nevoie.

După alți doi ani, în 2006, în Haditha, *Marines* au deja experiența luptelor de stradă. Dar o experiență colectivă, de corp. Este oare această experiență colectivă insuflată în mod eficace fiecărui soldat? Este oare etapa de pregătire de dinaintea misiunii suficientă pentru a completa pregătirea de bază a unui infanterist? Cea de luptător dârz, capabil să ucidă inamicul şi să-şi

protejeze camarazii în luptă. Este oare complexul raţional-emoţional individual al fiecărui soldat pregătit să comute între cele trei ipostaze ale Gl. Krulak în timp util? De cât timp este nevoie pentru a decide în care ipostază te găseşti şi să declanşezi algoritmul mental al modului de acţiune corespunzător? O secundă? Două secunde? Mai mult? De cât timp are nevoie perfidul inamic pentru a apăsa pe trăgaci împotriva inamicului clar identificat: soldatul american, disciplinat, la vedere, echipat cu mândrie în uniforma de campanie, instruit după ore şi ore în şir de scenarii de drept al războiului că trebuie să facă distincţia între inamic şi populaţia civilă. O MILISECUNDĂ. Aceasta este diferenţă între timpii de reacţie ale celor două părţi: între o secundă, două sau mai mult de care au nevoie soldaţii războiului disciplinat şi milisecunda de care are nevoie insurgentul. Care este obiectivul instruirii soldatului? Câştigarea handicapului creat de această fracţiune de timp prin desfăşurarea a sute şi sute de ore de pregătire pentru luptă şi consiliere psihologică, prin consumarea a tone şi tone de muniţie şi prin scrierea a sute şi sute de pagini de presă distribuite publicului care nu înţelegea de ce mor civili nevinovaţi în Haditha.

Ancheta militară

Ancheta nu a fost iniţiată din interiorul armatei, neexistând nici un indiciu la data incidentelor că s-ar fi încălcat prevederi ale DIU sau ROE. Rapoartele de rutină şi comunicatul de presă al diviziei din data de 20 noiembrie 2005 indicau 15 victime colaterale ale exploziei IED, în rândurile civililor irakieni, aspect care nu putea să scoată pe nimeni din rutina unei zile de luptă în acea zonă.[10] Abia după ce, în ianuarie 2006, Tim McGirk, reporterul revistei Time, va înmâna autorităţilor militare o înregistrare video a urmărilor tragediei şi o declaraţie a unui martor ocular, pentru a afla circumstanţele incidentului, comandanţii americani redeschid cazul şi ordonă o serie de investigaţii. Astfel că, după ce o anchetă preliminară încheiată în 3 martie 2006[11] va propune continuarea investigaţiilor, iar Tim McGirk publică articolul incendiar „Collateral Damage or Civilian Massacre in Haditha?", comandantul Forţei Multinaţionale din Irak (MNF-I), gl.lt. Peter W. Chiarelli îl numeşte, chiar în data de 19 martie 2006, ziua publicării articolului amintit, pe gl.mr. Eldwon A. Bargwell, veteran al războiului din Vietnam şi de o onestitate deasupra oricărei discuţii, să conducă o nouă anchetă militară, cu caracter neoficial. De data aceasta ancheta are două obiective majore: analiza nivelului de instruire a militarilor înainte de producerea evenimentelor şi

[10] În data de 20 noiembrie 2005, orele 10.15, Divizia 2 Infanterie Marină a aprobat următorul comunicat de presă: „Un infanterist marin american şi 15 civili irakieni au fost ucişi ieri în urma exploziei unui dispozitiv exploziv improvizat. Imediat după explozie, persoane înarmate au atacat convoiul cu focul armamentului uşor. Soldaţii irakieni şi americani au răspuns atacului, omorând 8 insurgenţi şi rănind unul". Cf. *Raport Bargwell*, p. 2.

[11] Condusă de colonel (Army) Gregory Watt, *op.cit*.

modul de raportare a incidentului de-a lungul lanțului de comandă[12]. În paralel se derula şi ancheta penală oficială a *US Navy*, condusă de agenția specializată pentru astfel de anchete.[13] În încercarea de a înțelege ce s-a întâmplat în Haditha şi, mai ales, cauzele care au generat evenimentele nedorite, pentru a putea face corecțiile necesare şi a disciplina, şi mai mult acțiunile militare din Irak, gl.mr. Eldwon A. Bargwell, a urmărit aflarea răspunsurilor la întrebări din următoarele domenii: (1) raportarea ierarhică a incidentelor; (2) nivelul de pregătire şi instruire a militarilor din K/3/1 privind ROE şi DIU pentru acțiuni de luptă în mediul urban împotriva insurgenților; (3) nivelul de pregătire în tehnicile de securizare a clădirilor/ încăperilor conform doctrinei în vigoare şi (4) relația dintre climatul de comandă din cadrul batalionului şi aplicarea disciplinată a ROE şi DIU.

Pentru obiectivele articolului nostru vom urmări care sunt constatările anchetei privind deficiențele datorate nerespectării unor prevederi legale sau regulamentare, argumentele care susțin constatările şi recomandările care vor putea avea relevanță şi pentru forțele terestre române.

Raportarea ierarhică a incidentelor

Deşi incidentală temei articolului nostru, consecințele multiple pe care le poate avea omiterea raportării unei încălcări a prevederilor DIU asupra eficienței acțiunilor de luptă şi a imaginii de ansamblu a unei armate, pot fi dezastruoase cu atât mai mult cu cât ele sunt şi greu de anticipat, motiv pentru care am considerat important să le trecem în revistă. Raportul Bargwell a constatat grave nereguli pe linia raportării la timp, complete şi corecte a incidentului, astfel:

a. moartea a 15 civili irakieni ar fi trebuit raportată imediat, de fiecare nivel de comandă până la MNF-I, sub forma răspunsului la cerințele de informații critice ale comandantului (Commander's Critical Information Requirements CCIR). Această rutină a activității militare prezintă anumite particularități pe timpul ducerii operațiilor, atunci când foarte multe informații pot concura pentru prioritate pe harta de lucru a comandantului. Mai mult decât atât, o serie de informații dintre cele transmise prin rapoartele comandamentelor implicate în eveniment, printre care şi moartea a 15 civili irakieni, se încadrau în categoria „informații critice", în sensul că puteau oferi răspunsuri la anumite „cerințe de informații critice ale comandantului (*CCIR*). Faptul că informația inițială, incompletă, a fost transmisă trunchiat, ofițeri pe

[12] Prin tradiție, o anchetă a forțelor terestre asupra evenimentelor în care au fost implicate trupe ale infanteriei marine, nu putea să fie foarte bine primită de Infanteria Marină care aparține de Forțele Navale, fapt care a generat o serie de controverse. Oricum stabilirea vinovăției şi condamnarea vinovaților se bazează pe ancheta penală oficială condusă de serviciul specializat al US Navy (NCIS).

[13] Naval Criminal Investigation Service (NCIS).

lanțul de transmitere a informații alterând, voit sau nu, sensul unor informații, au afectat grav capacitatea comandaților de a lua decizii oportune şi eficace.

Procedurile standard de operare din teatrul de operații (TO) Irak prevedeau raportarea ierarhică a unor evenimente printre care şi cele de genul celor petrecute în Haditha. Astfel, începând cu MNF-I (cel mai înalt nivel) şi până la nivelul diviziei, comandanții au considerat important ca, pentru luarea celor mai bune decizii, să cunoască situația incidentelor cu rezultate în pierderi de vieți omeneşti, indiferent de apartenența şi calitatea victimei. Această nevoie s-a materializat într-o serie de CCIR, care erau dezvoltate pentru informațiile cu privire la forțele proprii, prin intermediul Cerințelor de Informații despre Forțele Proprii (*FFIR – Friendly Forces Information Requirements*). De exemplu, la nivelul MNF-I, erau în vigoare două CCIR, CCIR#5 care solicita „raportarea evenimentelor care putea declanşa reacția internațională, politică sau a presei şi CCIR#6 care solicita „raportarea oricărei acțiuni sau incident cu rezultate în pierderi militare sau civile semnificative". Pentru a răspunde la aceste CCIR ale comandantului MNF-I, comandantul eşalonului imediat inferior, Corpul Multinațional – Irak (MNC-I) a elaborat, pe lângă alte cerințe, FFIR#6, care reclama „raportarea oricărei acțiuni sau incident cu rezultate în pierderi de militari sau civili …inclusiv a incidentelor care implicau necombatanți… în speță, 1 militar ucis sau 3 militari răniți din cadrul forțelor de coaliție….sau 3 persoane ucise ori 7 rănite din rândurile Forțelor de Securitate Irakiene (ISF) sau a civililor".

De asemenea, un ordin distinct solicita raportarea oricărui eveniment în urma căruia se încălcau prevederile DIU. În momentul îndeplinirii criteriilor stabilite de aceste CCIR sau/ şi de ordinul privind raportarea violărilor DIU, subunitățile erau obligate să raporteze imediat, pe cale ierarhică, despre aceste evenimente. Răspunsurile la CCIR şi violările DIU erau, de regulă, raportate prin intermediul diferitelor rapoarte şi situații zilnice care circulau pe lanțul de comandă.

b. raportarea imediată a incidentului, până la nivelul regimentului (al treilea nivel ierarhic), a fost întârziată, incompletă şi incorectă. Aceasta s-a datorat neatenției, neglijenței şi uneori intenției de a raporta date incomplete privitoare la activitatea unora dintre participanții la acțiuni.

c. toate comandamentele, de la batalion la MNF-I, au validat informații incorecte în rapoartele zilnice ca urmare a neverificării rapoartelor târzii şi incomplete emise de K/3/1.

d. comunicatul de presă al Diviziei 2 Infanterie Marină[14] a fost confuz din cauza unei viziuni simpliste a cerințelor operațiilor informaționale (InfoOps). La nivelul diviziei nu s-a înțeles corespunzător importanța

[14] Vezi supranota 10.

strategică a aprecierii caracterului de pierderi incidentale ale victimelor.[15] Astfel, comanda diviziei a realizat că marea unitate a devenit obiectul propagandei insurgente, aceştia folosind-se de ştirea din Time pentru a scoate în evidență tarele coaliției şi a determina forțele coaliției să părăsească Haditha. În acest context, s-a apreciat că inițierea unei investigații a acuzațiilor aduse de revista Time ar putea reprezenta o victorie a campaniei informaționale a insurgenței. Divizia nu a reuşit să separe folosirea evenimentului de către insurgenți de relevanța în sine a evenimentului, aceasta reflectând o slabă înțelegere a campaniei informaționale.

e. K/3/1 şi comandamentele superioare, de la regiment şi divizie au acționat greşit neluând nici o măsură adecvată post incident. În pofida numeroşilor indicatori care sugerau necesitatea unei anchete (moartea a 15 civili irakieni), nimeni nu şi-a asumat responsabilitatea investigării posibilității uciderii ilegale a necombatanților, ceea ce întăreşte acuzația de neglijență în serviciu adusă unor ofițeri de la diferite eşaloane. Nici după ce revista Time a pus la dispoziția armatei înregistrări video post-incident din care reieşea posibilitatea încălcării prevederilor DIU (prezența copiilor şi a femeilor printre civilii împuşcați) nimeni nu a luat măsura investigării şi, eventual, a raportării violării DIU. S-a presupus că una dintre cauzele acoperirii de către ofițeri a unor fapte din contextul incidentului s-ar datora temerii acestora de a nu avea probleme de serviciu care să le pericliteze cariera, imaginea unității sau chiar viața personală, aspecte cu impact negativ asupra profilului etic al ofițerului.

f. o serie de factori şi atitudini ale comandanților se constituie în adevărate provocări pentru corecția deficiențelor pe linia raportării: cerințele de informații nu au fost aliniate corespunzător între MNC-I şi eşaloanele subordonate; la toate eşaloanele s-a observat tendința de a percepe victimele civile, chiar dacă erau într-un număr semnificativ, ca un fapt de rutină şi ca o consecință naturală şi intenționată a activității insurgenților; s-a observat la unele comandamente atitudinea de a portretiza necombatanții ca nefiind în mod necesar inocenți ceea ce a determinat acceptarea cu uşurință a faptelor, aşa cum au fost raportate şi care, altfel, ar fi părut dubioase; a existat o preocupare evidentă față de pierderile proprii, în ciuda faptului că, în acest caz, pierderile în rândurile necombatanților erau de 20 de ori mai mare; folosirea necorespunzătoare a terminologiei cu referire la pierderi[16].

[15] Obiectivele misiunii coaliției din Irak solicitau în mod deosebit ca abordarea incidentelor soldate cu pierderi de vieți în care nu se discrimina între civili şi insurgenți să fie abordate rapid şi eficace ca o problemă de ordin operațional şi nu una de ordin juridic sau moral pentru a evita erodarea legăturii dintre prezența forțelor coaliției şi securitatea şi siguranța irakienilor. Cf. Raport Bargwell.

[16] Folosirea neglijentă a terminologiei specifice ar putea fi un alt factor care a contribuit la gestionarea defectuoasă a cazului. Astfel, pentru a comunica uciderea a 15 civili necombatanți, rapoartele originare au folosit acronimul NKIA (Neutral Killed In Action) adică o persoană neutră față de ambele părți la conflict, ucisă pe timpul ducerii unei acțiuni de

Nivelul de pregătire şi instruire a militarilor din K/3/1 privind ROE şi DIU pentru acțiuni de luptă în mediul urban împotriva insurgenților

S-a apreciat că militarii au avut un nivel de pregătire adecvat, îndeplinind standardele de pregătire stabilite la nivelul categoriei de forțe. Pregătirea privind DIU şi ROE este continuă, de-a lungul întregii cariere ale unui infanterist marin şi s-a desfăşurat în următoarele etape: (1) *pregătirea instituțională*, constând în pregătirea fundamentală în domeniul DIU şi ROE pe timpul diverselor cursuri de pregătire pe care un infanterist le urmează de-a lungul carierei; (2) *programul de instruire anterior dislocării*, compus din: pregătire în cazarmă (sub forma prelegerilor şi discuțiilor, o dată pe lună), exercițiu interarme cu durata de 10 zile (nu a inclus pregătire specifică în domeniul DIU şi ROE) şi program de instruire pentru operații de securitate şi stabilitate pentru subunități de infanterie (tehnici de luptă în localitate, organizarea de puncte de control, puncte de control vehicule, protecția împotriva dispozitivelor explozive improvizate şi aplicarea DIU şi ROE). În cadrul acestui din urmă program, s-au desfăşurat, un exercițiu cu durata de 8 zile, pe bază de scenarii de instruire, realiste, orientate pe misiunea viitoare a subunității, care a reflectat mediul de contracarare a insurgenței din Irak, folosind figuranți în rolul populației civile sau a insurgenților, atingându-se următoarele subiecte: principiile necesității, discriminării, proporționalității, suferinței inutile sau umanității; protecția acordată populației civile, represaliile, rațiunile şi obligațiile de a se conforma cu prevederile DIU şi ROE. Specific instruirii în domeniul ROE, în cadrul exercițiului, pe timpul unui bloc de instrucție distinct, cu durata de 50 de minute, scenariile au solicitat militarii să ia decizii de genul „trage/ nu trage" pe baza identificării pozitive (PID) a diferiților indivizi care fie demonstrau intenție ostilă şi/ sau comiteau acte ostile fie doar desfăşurau activități de rutină zilnice; (3) pregătirea în teatrul de operații, desfăşurată sub forma pregătirii teoretice pe timpul perioadei de acomodare în Kuweit, a antrenamentelor săptămânale la locul de dislocare şi prin accentuarea permanentă de către comandantul de companie şi la şedințele comandantului de pluton, a importanței respectării DIU şi ROE. În plus, fiecare militar a primit *Cardul ROE*, cu recomandarea de a-l purta asupra lor în permanență. Concluzia anchetei a fost că ROE şi DIU au fost integrate în pregătirea batalionului anterior dislocării în teatru şi că pregătirea a inclus scenarii cu combatanți şi necombatanți. De asemenea, s-a apreciat că militarii aveau cunoştințe de bază satisfăcătoare, adecvate, a conceptelor conexe ROE, act ostil, intenție ostilă şi PID.

---

luptă, crezând, în mod eronat că sensul acestuia este cel de Non-Combatant Killed In Action. Eroarea de interpretare este dată de faptul că, deşi necombatanții au murit incidental în cursul angajării insurgenților, sintagma ucis în luptă se foloseşte pentru persoanele (forțe proprii - FKIA, inamice - EKIA, neutre - NKIA) care îşi pierd viața în urma participării directe în luptă. Astfel că, de-a lungul lanțului de comandă, sintagma „15 NKIA" a putut însemna orice, dar pentru cei mai mulți mesajul a fost că 15 persoane neutre au fost ucise în luptă şi nu necombatanți care, probabil ar fi primit o mai mare atenție. Cf. Raport Bargwell.

Nivelul de pregătire în tehnicile de securizare a clădirilor/ încăperilor (*room/ house clearing)* conform doctrinei în vigoare

Deşi s-a apreciat că militarii au fost pregătiți în mod corespunzător în aplicarea acestor tehnici, ancheta a constatat că unii dintre aceştia nu au respectat întocmai tehnicile respective prin omiterea PID a combatanților. ROE prevedeau că forțele militare sau paramilitare pot fi atacate cu respectarea unor condiții. Prima dintre acestea, subliniată în *Cardul ROE*, se referea la cerința PID înaintea angajării. În conformitate cu doctrina americană, PID presupune obținerea unei certitudini rezonabile că obiectivul care urmează să fie atacat manifestă intenție ostilă sau comite un act ostil. În momentul PID, militarul poate recurge la forță în mod crescător, până la, inclusiv, forța letală, în vederea eliminării amenințării.[17]

Din interviurile martorilor la eveniment a reieşit că „respectarea ROE, inclusiv a cerinței de PID a țintei ostile înaintea angajării, nu mai prezintă importanță în cazul înregistrării de pierderi în rândul forțelor proprii. Pierderile în rândul forțelor proprii reprezintă un motiv suficient pentru activarea dreptului de a recurge la forță în legitimă apărare (indiferent dacă amenințarea este continuă sau nu), astfel că PID, folosirea discriminată a forței sau proporționalitatea sunt neglijate[18].

Ancheta a constatat înțelegerea şi accentuarea de către comandanții de companie şi plutoane a termenilor specifici securizării clădirilor (PID se realizează asupra fiecărei ținte, înăuntru şi în afara clădirii, înainte de angajare militarii trebuie să evalueze ținta înaintea angajării etc.). Cunoscând faptul că o parte dintre militarii K/3/1 participaseră la operația ofensivă din Fallujah, din 2004, având formate aptitudini în tehnicile ofensive de securizare a clădirilor, comandanții au accentuat, în permanență, faptul că, în Haditha, natura operațiilor era diferită.

Deşi anchetatorul a apreciat că militarii au fost instruiți în mod intensiv în tehnicile specifice luptei în localități[19], în mod special cele de securizare a clădirilor specifice operațiilor asimetrice şi că pe ansamblu se poate aprecia o înțelegere corectă a aplicării ROE, unii militari intervievați au apreciat drept confuze ROE, inclusiv PID, în ceea ce priveşte răspunsul la atacul dintr-o casă în care era posibil să se afle şi necombatanți. Astfel, aceştia au înțeles că dacă dintr-o casă se execută foc asupra forțelor proprii, acea casă poate fi

[17] Doctrina românească reia din doctrina NATO regula de PID, însă o face destul de vag, neexistând detalii cu privire la aceasta.

[18] *Raportul Bargwell*, p.64.

[19] *MCWP 3-35.3, Military Operations on Urbanized Terrain (MOUT)* reprezintă baza regulamentară a pregătirii în tehnicile, tactica şi procedurile luptei în localitate, accesibil la <http://smallwarsjournal.com/documents/mcwp3353.pdf>, accesat la 01.09.2010.

catalogată „casă ostilă” ceea ce conferă posibilitatea atacării şi eliminării ocupanților acesteia fără să mai identifice pozitiv ocupanții casei[20]. Unul dintre militarii din grupa implicată în incident a afirmat că deşi, ulterior, a conştientizat greşelile făcute la intrarea forțată în acele case, la momentul atacului, aptitudinile formate în urma instrucției au dictat tehnica securizării casei, încercând să blameze pregătirea pentru ceea ce s-a întâmplat.

Reacția militarilor se judecă luând în considerare elementele de la data producerii evenimentelor şi nu datele generice, stabilite ulterior. Sergentul Frank Wutterick, referindu-se la atacul din a doua casă, declara într-un interviu acordat CBS, în 2007 că, la ora interviului, nu mai vedea existența unei amenințări la adresa membrilor grupei sale, dar atunci, în focul luptei, era convins de existența amenințării, mai ales în contextul obligației pe care o avea de a a-şi proteja subordonații. Dreptul american clasifică legitima apărare în individuală şi a subunității/ unității şi identifică legitima apărare atât ca un drept, cât şi ca obligație a comandantului aflat la fața locului. Această obligație se manifestă prin faptul că indivizii constituiți în subunități nu pot face recurs la forță decât cu autorizarea comandantului de la locul acțiunii, care are obligația de a activa legitima apărare, prin stabilirea momentului şi a măsurii folosirii forței pentru apărarea subunității. Astfel că, responsabil de soarta subordonaților săi, acesta a dat ordine de genul „întâi tragi şi apoi întrebi”.

Relația dintre climatul de comandă din cadrul batalionului şi aplicarea disciplinată a ROE şi DIU

Anchetatorul a dedus că răspunsurile formulate de comandanții de la toate eşaloanele (de la nivelul comandamentului regional MNF-W până la comandantul de pluton) la întrebările ofițerilor cu investigațiile „reflectau o mentalitate şi o filozofie incompatibile cu mediul specific operațiilor de contracarare a insurgenței şi care, comunicate sau insuflate nivelurilor de comandă subordonate, intenționat sau nu, ar fi putut descuraja aplicarea disciplinată a ROE şi a DIU[21].” Astfel, una dintre concluziile reieşite din declarațiile date de diverşi comandanți a fost aceea că „…viața civililor irakieni nu era considerată la fel de importantă ca viața militarilor americani, moartea irakienilor fiind doar costul îndeplinirii misiunii, iar infanteriştii marini trebuiau să-şi „facă treaba” indiferent de împrejurări. Astfel de opinii (se apreciază în raport) aveau potențialul de a desensibiliza *infanteriştii*

[20] În realitate, termenul „casă ostilă” s-a folosit doar în jargonul infanteriştilor marini, termenul oficial întrebuințat în timpul exercițiilor fiind acela de „obiectiv”. Cf. *Raport Bargwell*.
[21] *Raportul Bargwell*, p. 27.

marini în a mai avea grijă de populaţia civilă şi de a-i prezenta pe aceştia ca inamici chiar dacă aceştia erau necombatanţi[22].”

Printre comentariile unor infanterişti marini se remarcă cele care sugerează că tacticile insurgenților absolvă infanteriştii marini de responsabilitatea aplicării ROE, implicit de responsabilitatea asumării riscului tactic asociat aplicării acestora. Cei mai mulţi martori au afirmat că producerea de victime în rândul populației civile era de aşteptat, fiind un aspect de rutină, datorită tacticii insurgenților de a se ascunde în rândurile civililor, de a-i folosi pe aceşti drept scuturi umane şi/ sau de a încerca în mod intenționat provocarea răspunsului forțelor coaliției cu rezultate în victime civile. Mai mult, deşi nu se poate proba dacă această mentalitate a fost insuflată la nivelurile inferioare, ancheta apreciază că „aceste comentarii şi atitudini conțin mesaje care transmit intenția comandantului şi au potențialul de a stabili un climat de comandă care nu ar fi încurajat aplicarea disciplinată a ROE şi DIU. Aceste comentarii şi atitudini pot înrădăcina o percepție, dacă nu chiar o realitate, că aplicarea disciplinată a ROE şi DIU, deşi învățate în clasă şi încorporate în exercițiile şi activitățile practice ale comandamentului, nu era aşteptată şi nici încurajată.[23]

Raportul mai sugerează că, deşi nu există dovezi că s-a descurajat aplicarea prevederilor DIU cu privire la necombatanți, comandanții pot insufla, cu sau fără intenție, prin climatul pe care îl încurajează, o anumită atitudine în rândul subordonaților care să se reflecte într-un comportament ostil față de necombatanți. De aici rezultă rolul activ pe care comandanții îl au nu doar pentru luarea măsurilor de raportare a violării dreptului internațional umanitar, dar şi pentru insuflarea spiritului principiilor promovate de dreptul internațional umanitar.

Recomandări

În urma analizei faptelor şi a evidențierii deficiențelor, Raportul Bargwell a evidențiat o serie de recomandări, astfel: (1) revederea procedurilor de raportare a incidentelor de-a lungul lanțului de comandă; (2) alinierea cerințelor de informații de la MNF-I până la nivelul batalion pentru promovarea uniformității şi consistenței în domenii precum: denumirea cerinței de informații, folosirea mijloacelor de comunicații, standardele de raportare, momentul raportării şi arhivarea; (3) revederea şi alinierea ordinelor cu privire la obligația comandanților şi a indivizilor de a raporta şi investiga

[22] *Idem*, p.28.
[23] *Raportul Bargwell*, p. 28.

încălcările „posibile, suspecte sau pretinse" ale DIU[24]; (4) instruirea şi climatul de comandă să promoveze aplicarea disciplinată a ROE şi DIU în misiunile următoare; (5) generalizarea utilizării în cadrul exercițiilor preliminare dislocării în TO a scenariilor cu figuranți în rolurile populației civile şi a combatanților, pentru antrenarea în tehnicile de securizare a clădirilor, pentru a asigura reproducerea cât mai fidelă a mediului urban întâlnit în operațiile de contracarare a insurgenței în TO Irak; (6) consilierii juridici repartizați să încadreze funcții în unitățile care vor fi dislocate în TO să fie încadrați cu suficient timp înainte pentru a se putea integra în statul major; (7) NCIS să determine cauzele care au determinat anumiți soldați să nu respecte ROE şi cerința PID prin angajarea necombatanților sau a persoanelor care nu au manifestat intenție ostilă şi (8) folosirea Raportului Bargwell ca bază de elaborare şi îmbunătățire continuă a instruirii ROE şi ca studiu de caz pentru instruirea în proceduri de raportare şi stat major. Autorul raportului consideră că „lecțiile sunt în mod particular relevante aplicării ROE în operații de contracarare a insurgenței împotriva unui inamic fără scrupule care recurge la tactici de genul „loveşte şi fugi" cu scopul de a provoca răspunsuri nediscriminate, disproporționate sau greşit direcționate din partea forțelor de coaliție. Lecțiile pentru procedurile de stat major şi raportare sunt simple, dar cazul ilustrează cum erori minore pot avea consecințe dezastruoase".

Concluzie

A lupta corect – cerință esențială sau vulnerabilitate?

O armată eficientă ştie să lupte şi să învingă; o armată eficientă civilizată ştie să lupte *corect*, după reguli. Lumea civilizată, în calea ei spre progres, a urmărit creşterea eficacității instrumentelor de drept umanitar şi a inventat ROE, o serie de instrumente destinate în primul rând maximizării eficacității militare, dar şi de control al aplicării DIU. În această ultimă capacitate ele sunt destinate tocmai pentru a gestiona forța cât mai atent, pentru a recurge la forța letală în mod gradual şi, în ultimă instanță, a gestiona mai bine toate celelalte activități conexe războiului. Ca o consecință, militarii armatelor civilizate sunt instruiți în spiritul DIU şi al aplicării disciplinate a

[24] Comandantul are obligația să raporteze imediat o încălcare a DIU. În conformitate cu prevederile art. 87 din Protocolul adițional I, la Convențiile de la Geneva, comandantul are obligația de a lua măsuri în vederea anchetei disciplinare sau penale în cazul încălcării DIU. Deşi SUA nu este semnatară a acestui protocol, măsura este dictată şi de art. 28 al Statutului Curții Penale Internaționale dispun stabilirea răspunderii în sarcina comandantului care, având cunoştință de încălcarea DIU, nu a luat măsuri de informare a autorităților competente de investigații şi anchetă penală. În cazul Haditha, lt.col. Jeffrey R. Chessani, comandantul de batalion, a fost acuzat de neglijență în serviciu pentru omiterea solicitării unei investigații, acesta neluând în considerare moartea civililor.

forţei prin ROE. Însă, aceste obiective nu sunt scopuri în sine. Ele sunt mijloace la care armatele moderne recurg atunci când intervin în zone de conflict, când luptă şi îşi expun militarii şi populaţia civilă la riscuri extreme.

Legitimitatea unei campanii, a unei misiuni de luptă se construieşte şi pe percepţia lumii că acea acţiune este dusă corect, adică în parametrii legalităţii şi ale moralităţii. Adeseori, legitimitatea forţelor armate, ale acţiunilor acestora a fost un centru de greutate al campaniilor, piatra de boltă a succesului şi fără de care scopul final nu poate fi atins. Cerinţa de *a lupta corect* poate fi percepută în mod diferit, după cum cei care o privesc se situează. Ceea ce o armată civilizată apreciază ca o *cerinţă esenţială* este percepută ca o *vulnerabilitate* de către o grupare insurgentă. Ori, relevanţa analizei centrelor de greutate stă chiar în capacitatea de a evidenţia cerinţele esenţiale şi vulnerabilităţile, unde cele dintâi trebuie conservate şi întărite, iar cele din urmă trebuie atacate. Cel mai abil mod de a ataca vulnerabilităţile unui adversar este cel care caută căi indirecte, aşa cum sunt şi abordările asimetrice, întotdeauna indirecte, evitând confruntările directe şi căutând vulnerabilităţile, punctele slabe ale combatantului civilizat – în cazul nostru, limitele impuse de ROE şi DIU.

Înainte cu două luni de procesul ultimului militar, Serg. Frank Wutterich, comandantul grupei implicate în acele incidente, ne întrebăm care este miza *cazului Haditha*, 2005? Miza rezolvării cazului Haditha a fost şi rămâne până la judecarea ultimului învinuit, imaginea forţelor armate americane. Un caz Haditha pierdut de armata americană ar fi un caz pierdut de SUA în faţa lumii civilizate, readucând în actualitate cazuri precum My Lai din Vietnam (deja amintit de presa europeană sensibilizată de amploarea numărului victimelor), reprezentând cea mai gravă încălcare a prevederilor DIU privind interzicerea folosirii forţei împotriva populaţiei civile.[25]

Opt militari americani au fost iniţial acuzaţi de diferite infracţiuni. După 5 ani şi o serie de exonerări de răspundere penală, a mai rămas un singur acuzat, Serg. Frank Wutterich, al cărui proces este planificat în noiembrie 2010. Procurorii afirmă că Wutterick a ignorat, în mod deliberat, ROE şi DIU prin participarea la uciderea celor 5 bărbaţi din taxiul care a avut neşansă să apară în zonă în momentul exploziei IED. El este, de asemenea, acuzat, de împuşcarea a cinci civili care se aflau în prima casă de lângă locul exploziei. Sergentul a pledat nevinovat la acuzaţiile de ucidere din culpă, vătămare corporală gravă, obstrucţionarea justiţiei şi neglijenţă în serviciu, care, în situaţia dovedirii vinovăţiei, însumează o sentinţă de 160 de ani de închisoare.

Verdictul poate fi favorabil sau nefavorabil în procesul ultimului infanterist. Dacă verdictul este nefavorabil acestuia, găsindu-l pe acesta

[25] Colin H. Kahl, *How we fight*, Foreign Affairs, Nov/Dec2006, Vol. 85 Issue 6, pp. 83-101.

vinovat de moartea civililor, întregul corp al infanteriei marine americane va fi puternic afectat, curajul, spiritul de luptă şi sacrificiu vor suferi grave perturbări. Este ceea ce comandanţii nu au vrut, unii dintre aceştia, conform unor rapoarte, încercând să muşamalizeze faptele şi să trimită în rutină acele evenimente sau chiar să pună pe seama exploziei IED moartea civililor. În prezent, cei mai mulţi dintre factorii de decizie ai infanteriei marine încearcă să contracareze afectarea imaginii corpului prin diverse măsuri, precum accentuarea importanţei ROE şi a instruirii acestora în condiţii cât mai aproape de realitate. Dacă verdictul va fi favorabil militarului, adică în loc de ucidere din culpă acesta va fi găsit vinovat de infracţiuni minore, precum neglijenţă în serviciu, se va crea un precedent periculos, mesajul transmis în zona acţiunilor de luptă fiind unul de tolerare tacită a comportamentului neglijent. Mai mult, un verdict care să eludeze răspunderea penală ar crea aparenţa că ceea ce nu permite DIU (uciderea civililor neînarmaţi) şi legea penală ar permite ROE. Dacă nu putem admite că ROE sunt instrumente ilegale, înseamnă că ceea ce s-a întâmplat în acele evenimente transcende prevederile celor două categorii de instituţii – dreptul şi ROE – şi trebuie să fie o cauză care să justifice fapta respectivă sau faptele să se fi comis într-o condiţie de neimputabilitate, iar fapta să nu îndeplinească condiţiile unei infracţiuni[26]. Însă, toate aceste condiţii şi împrejurări le vor stabili magistraţii americani. Cel mai probabil, încadrarea juridică va consemna o serie de circumstanţe atenuante care vor impune pedepse minore şi astfel, probabil, părţile interesate de caz – opinia publică irakiană, americană şi internaţională, armata americană – vor fi împăcate.

[26] În dreptul penal românesc, de exemplu, cauzele justificative, care înlătura caracterul penal al faptei, sunt: legitima apărare, starea de necesitate, exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligaţii şi consimţământul persoanei vătămate. O altă categorie de condiţii înlătură imputabilitatea faptei, precum: constrângerea fizică, constrângerea morală, excesul neimputabil, minoritatea făptuitorului, iresponsabilitatea, intoxicaţia, eroarea şi cazul fortuit. În afară de acestea, există o serie de împrejurări care atenuează răspunderea penală, aşa numitele circumstanţe atenuante, care pot fi legale sau judiciare. În categoria primelor, Codul Penal român prevede „a) săvârşirea infracţiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoţii, determinată de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violenţă, printr-o atingere gravă a demnităţii persoanei sau printr-o altă acţiune ilicită gravă; b) depăşirea limitelor legitimei apărări şi c) depăşirea limitelor stării de necesitate." Din a doua categorie, legea penală prevede: „a) eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecinţelor infracţiunii; b) împrejurările legate de fapta comisă, care diminuează gravitatea infracţiunii sau periculozitatea infractorului."[26] În cazul circumstanţelor atenuante, limitele speciale ale pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea săvârşită se reduc cu o treime. Cf. *Codul Penal* (Legea 286 din 17 iulie 2009), accesibil la <http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame>, accesat la 01.09.2010.

Ce impact a avut cazul Haditha asupra comportamentului militarilor americani în teatrul de operații Irak în trecutul recent? În primul rând, deşi fiecare infanterist marin este instruit în spiritul nimicirii adversarului, s-a putut observa o anumită schimbare a mentalității abordării acțiunilor de luptă, în sensul creşterii sensibilității față de uciderea sau vătămarea civililor inocenți. De asemenea, accentuarea în toată armata a necesității revigorării comportamentului etic, conştient, pe câmpul de luptă, pentru a reduce crimele împotriva civililor, precum şi cerința care impune investigarea tuturor acestor astfel de crime sunt considerate realizări de marcă, urmare derulării campaniilor de presă şi anchetelor cazului Haditha[27].

Relevanța pentru forțele terestre române

Majoritatea sarcinilor esențiale ale misiunii forțelor terestre implică ducerea acțiunilor de luptă clasice, simetrice şi regulate, ale căror rezultate sunt decise, în principal, de efectele combinate ale manevrei de forțe şi mijloace şi efectele cinetice ale diferitelor categorii de armament convențional, la nivel tactic, amplificate de efectele acțiunilor de influențare desfăşurate în cea mai mare parte la nivelurile operativ şi strategic. Acesta este tipul de scenariu la care ne pricepem cel mai bine – ultimul conflict regulat în care armata noastră a luptat – pentru care…încă ne pregătim (sic!). Este războiul pentru care, deşi îl indexăm pe ultima poziție în lista curentă a riscurilor şi amenințărilor la adresa securității naționale, ne înzestrăm forțele armate, scriem doctrinele şi desfăşurăm exerciții de mare anvergură pentru apărarea națională (apărarea colectivă riscă să devină un oximoron).

Aceasta este, probabil, cauza pentru care trupele române din teatrele de operații fierbinți nu sunt mandatate să ducă acțiuni de luptă ofensive, chiar dacă nici o lege nu interzice expres această postură. Pe de altă parte, deficitul acut de forțe capabile să LUPTE în Afganistan şi lipsa efectelor semnificative la nivel strategic pot crea condiții favorabile atingerii punctului culminant al forțelor aliate, punct de la care inițiativa poate trece decisiv în favoarea forțelor insurgente. Această tendință ar putea determina exercitarea de presiuni la nivelul politic al alianței sau în cadrul parteneriatului strategic româno-american pentru participarea forțelor terestre române în acțiuni de luptă ofensive în paralel cu operații de securitate de genul celor descrise în prezentul articol. Natura acestor acțiuni diferă de cea a acțiunilor de luptă clasice prin forma lor asimetrică, dată de întrebuințarea armamentului convențional de către forțe şi prin tactici neregulate. Gestionarea forței în acest context necesită revederea prevederilor doctrinei, elaborarea de scenarii care să scoată în evidență

[27] Scott Silliman, Duke University Center on Law, *Ethics and National Security*, apud. Mark Walker, Haditha's last defendant, disponibil la < http://www.nctimes.com/news/local/military/article_60253373-7741-5b9d-8a66-91e832851030.html>, accesat la 01.09.2010.

situațiile în care forțele române ar putea recurge la forța letală, elaborarea unor cataloage de ROE generice şi instruirea unităților şi a militarilor pentru realizarea capacității şi abilităților de gestiona asemenea situații asimetrice.

În acest context, apreciem că seria recomandărilor cuprinse în Raportul Bargwell, prezentate în cuprinsul articolului, pentru eliminarea deficiențelor constatate în domeniul pregătirii ROE şi DIU şi a raportării incidentelor care aduc atingere prevederilor DIU, sunt valabile şi relevante şi pentru forțele terestre române. De asemenea, pentru îmbunătățirea pregătirii în domeniul ROE şi DIU, considerăm că se poate accentua în următoarele direcții: desfăşurarea pregătirii teoretice pe categorii de personal (ofițeri de stat major, comandanți de subunități şi militari care încadrează subunitățile de manevră), care să insiste asupra aspectelor relevante fiecăreia; definirea şi exemplificarea, în cadrul modulelor teoretice, pe timpul prezentărilor şi a discuțiilor, a termenilor întrebuințați în contextul ROE în diferite documente (anexa ROE, cardul ROE), precum legitimă apărare, act ostil, intenție ostilă, certitudine rezonabilă, escaladare a forței, identificarea pozitivă a intenției ostile; dezvoltarea de teste care să surprindă situații din zona de operații în care acționează subunitatea/ unitatea; integrarea în cadrul scenariilor exercițiilor a problemelor de DIU şi ROE, sub formă de vignete şi urmărirea modului cum militarii reacționează pentru rezolvarea lor, în timp real şi în afara orarului exercițiului.

BIBLIOGRAFIE

Gl. Bargwell Eldon A., *Haditha Report*, 15 iunie 2006, disponibil la <http://warchronicle.com/DefendOurMarines/Documents/BargewellReport/000_MG_Bargewell_15-6_(Haditha_Report).BATES.pdf>, accesat la 01.09.2010.

Kahl Colin H., *How we fight*, Foreign Affairs, Nov/Dec2006, Vol. 85 Issue 6, pp.83-101.

Colonel (Army) Watt Gregory, *AR 15-6, Investigation of 3/1 Marine November 19, 2005 Haditha Complex Attack*, disponibil la <http:// warchronicle.com/ DefendOurMarines/Documents/WattReport/Investigation3-1Marines030306.pdf>, accesat la 01.09.2010.

Codul Penal (*Legea 286* din 17 iulie 2009), accesibil la <http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame>, accesat la 01.09.2010.

MCWP 3-35.3, Military Operations on Urbanized Terrain (MOUT)*, disponibil la <http://smallwarsjournal.com/documents/mcwp3353.pdf>, accesat la 01.09.2010.*

Frontline*, <www.pbs.org/wgbh/pages/frontline>*.

ELEMENTE DE STATISTICĂ MATEMATICĂ UTILIZATE ÎN STUDIUL INFORMAȚIEI

ELEMENTS OF MATHEMATICAL STATISTICS USED IN THE STUDY OF INFORMATION

Col.prof.univ.dr. Gelu ALEXANDRESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Teoria probabilităților şi, mai ales, *statistica matematică* aduc o contribuție considerabilă la studiile de eficiență ce se fac în domeniile militar, economic şi financiar-contabil, dar şi în altele, constituind factori importanți de progres social.

The probability theory, and especially the mathematical statistic have an important contribution to the studies which are done in the military, economic and financial-accounting field, and in other areas, too. Both of them represent important factors of social progress.

Cuvinte cheie: statistică matematică, frecvențe statistice, populație statistică, lege statistică, variabilă aleatoare, probabilitate.
Keywords: *mathematical statistics, frequency statistics, population statistics, statistical legislation, random variable, probability.*

Statistica matematică[1] este o modalitate de a descrie şi de a analiza lumea cu ajutorul numerelor. Ea reprezintă un instrument de studiu pentru descoperirea legilor ce acționează în diferite domenii şi se ocupă cu culegerea, organizarea şi interpretarea datelor referitoare la anumite fenomene aleatoare de masă, precum şi cu predicția producerii sau a evoluției lor ulterioare. Societatea modernă este construită pe cuantificarea numerică şi interpretarea datelor de acest tip, de la calculul indicelui de inflație sau a rezultatului unei şedințe de tragere până la studiile de eficiență a unei categorii de armament sau a altui produs.

* e-mail: *alexandrescugelu@yahoo.com*

[1] Prin *statistica matematică* se înțelege elaborarea unor metode matematice de studiu a fenomenelor de masă în care se manifestă întâmplarea. Prima problemă a acesteia constă în indicarea metodelor de culegere şi grupare a informațiilor statistice, iar a doua problemă constă în elaborarea metodelor de analiză a datelor statistice conform scopului cercetării, precum şi în efectuarea unor predicții (Al. Spătaru, *Teoria transmiterii informației*, pp. 9, 23, 285).

În cadrul analizei statistice a unui fenomen se utilizează inițial statistica descriptivă[2], care asigură culegerea şi înregistrarea datelor asupra acestuia şi evaluarea, prin metode specifice, a caracteristicilor variabilelor statistice, după care, prin folosirea statisticii matematice, datele se grupează, analizează şi interpretează în vederea efectuării unor predicții fundamentate ştiințific privind comportarea viitoare a fenomenului.

Statistica matematică, pornind de la cunoaşterea modului de repartizare a *frecvențelor statistice*, urmăreşte să obțină informații privind legile de probabilitate ale fenomenului care a produs frecvențele, pe baza folosirii unor metode deductive ale matematicii.

Noțiunile statistice elementare sunt cele de individ şi de populație statistică. În abordarea statistică, *indivizii* sunt entități elementare (unități statistice) cu însuşiri determinate, dintre care una este comună şi exprimă însăşi natura entităților respective, constituind atributul pe baza căruia entitățile sunt desemnate ca atare (oameni, bărbați, femei, studenți, militari etc.).

Populația statistică este reprezentată[3] de totalitatea „unităților de informație" constituită, cel mai adesea, din mulțimea indivizilor de aceeaşi natură (profesori, studenți etc.) care formează obiectul unei analize statistice.

Trăsătura comună a tuturor indivizilor (unităților) unei populații care interesează în cadrul analizei statistice se numeşte *caracteristică*. Analiza statistică se poate face după una sau mai multe caracteristici.

Principalele concepte utilizate în statistica matematică[4] se prezintă în continuare.

Legea statistică[5] este acea lege care exprimă media stărilor unor fenomene de masă. Spre exemplu, legea numerelor mari afirmă faptul că dacă numărul de experimente creşte foarte mult, frecvența de apariție a unui eveniment aleator tinde către valoarea probabilității acestuia.

Relația de tip determinist (funcțional) reprezintă o relație între fenomene sau în cadrul aceluiaşi fenomen, astfel încât o determinare poate fi verificată pentru fiecare caz în parte, efectul fiind acelaşi pentru aceeaşi cauză.

---

[2] *Statistica descriptivă* se referă la determinarea unor valori privind tendința centrală, repartiția datelor, omogenitate, corelație, regresie etc., iar *statistica inductivă* are în vedere estimarea unor parametri ai populației pe baza valorilor statistice ale unui eşantion, verificarea ipotezelor statistice şi luarea deciziilor (V. Dumitru, *Statistica matematică*, p. 3).

[3] M. Popa, *Statistica psihologică. Noțiuni introductive, concepte fundamentale*, pp. 11-13, Internet – 26.10.2007.

[4] Vasile Dumitru, *Statistica matematică*, Editura diagonal, Bacău, 2002, pp. 4-6.

[5] Legea reprezintă o legătură completă între fenomene şi are un grad de generalitate mai mare, iar legitatea defineşte o anumită succesiune, regularitate a fenomenelor (Gh. Mihoc, M. Iosifescu, V. Urseanu, *Elemente de teorie a probabilităților şi aplicațiile ei*, p.15).

Relaţia de tip statistic (nedeterminist, stocastic) este acea relaţie între fenomene sau în cadrul aceluiaşi fenomen în care determinarea se manifestă cu tendinţă. Această relaţie poate fi definită numai la nivelul fenomenelor de masă şi nu pentru fiecare caz particular. De exemplu, relaţia dintre numărul orelor de funcţionare ale calculatoarelor dintr-o reţea şi numărul de calculatoare defecte este de tip statistic.

Variabila aleatoare (repartiţia statistică) reprezintă o evaluare cantitativă a unui fenomen aleator, asociind un număr fiecărui eveniment posibil.

Variabilele sunt caracteristici ale realităţii care pot lua diferite valori şi pot fi dependente sau independente. Variabila dependentă presupune variaţia ei în funcţie de variabila independentă şi face obiectul măsurătorilor, în scopul formulării unor concluzii, iar variabila independentă constituie variabilă de influenţă, ale căror efecte posibile asupra variabilei dependente urmează a fi puse în evidenţă.

Nu există variabile care sunt dependente sau independente prin natura lor, ci caracteristica de a fi de un tip sau altul depinde de rolul atribuit acestora într-un context de cercetare.

Variabilele aleatoare pot fi *discrete*, la care mulţimea valorilor este finită (cel mult numărabilă) şi se exprimă, de regulă, prin numere întregi sau *continue*, care pot lua, în principiu, orice valoare, deoarece mulţimea valorilor este infinită, respectiv nenumărabilă (timpul de studiu zilnic al unui student este o variabilă aleatoare continuă).

Unitatea statistică este un element component al unei populaţii statistice.

Caracteristica statistică (variabilă statistică) poate fi *cantitativă* sau *calitativă* şi defineşte trăsătura comună a elementelor unei populaţii statistice, respectiv criteriul după care se fac aprecieri statistice asupra elementelor populaţiei. Într-o analiză, se pot utiliza una sau mai multe caracteristici, după care se fac aprecieri statistice asupra elementelor populaţiei. Caracteristicile pot fi *cantitative* (când se pot măsura) şi *calitative* când definesc anumite trăsături specifice, cum ar fi culoarea ochilor, profesia etc.

Eşantionul reprezintă unităţile de informaţie (submulţimea) dintr-o populaţie statistică, care îndeplinesc un număr determinat de condiţii şi sunt selecţionate pentru a fi studiate efectiv.

Cercetarea realizată pe baza studiului eşantioanelor permite, în anumite condiţii, aprecierea unei întregi populaţii doar pe baza caracteristicilor măsurate pe acestea.

Calitatea unui eşantion de a permite extinderea concluziilor privind estimările caracteristicilor acestuia (mai bune sau mai slabe) la întreaga populaţie din care a fost extras se numeşte *reprezentativitate.*

Modul de constituire a eşantioanelor este decisiv pentru nivelul de reprezentativitate.

Estimările pe bază de eşantioane se caracterizează totdeauna printr-un anumit coeficient de eroare, iar cu cât acesta este mai mic cu atât concluziile obținute pe eşantioane corespund mai bine populației.

Selecția este operația de prelevare a eşantionului din cadrul populației statistice.

Volumul populației (sau eşantionului) reprezintă numărul elementelor populației, respectiv al eşantionului.

Probabilitate şi frecvență

Legile matematice ale teoriei probabilităților nu au un conținut fizic abstract, fără obiect, ci exprimă în sine legitățile reale care există de fapt în fenomenele naturale aleatoare de masă.

Toate problemele statisticii matematice se referă la prelucrarea observațiilor asupra fenomenelor aleatoare de masă, fără a depinde de caracterul problemelor practice de rezolvat şi de volumul materialului experimental la dispoziție pentru analiză statistică.

Pentru rezolvarea categoriilor de probleme statistice, adesea nu dispunem de un material experimental voluminos, din care să rezulte legitățile statistice eliberate în măsură suficientă de aleatorismul elementelor care compun eşantioanele respective.

Materialul statistic poate, cu mai multă sau mai puțină versatilitate, să se supună sau să nu se supună justeții uneia sau alteia dintre ipoteze[6].

Pentru analiza statistică, datele experimentale trebuie grupate în tabele corespunzătoare, care să permită identificarea diferitelor caracteristici ale mulțimii respective.

De exemplu, calculatoarele dintr-o rețea pot fi grupate astfel încât să se evidențieze principalele lor caracteristici, cum ar fi: anul de fabricație, viteza de calcul, capacitatea memoriei interne şi externe, versiunea software-ului utilizat, fiabilitatea etc.

Pentru evaluări statistice trebuie determinate inițial frecvența absolută şi frecvența relativă.

Se numeşte *frecvență absolută*, a unei valori x a caracteristicii (de exemplu, anul de fabricație) numărul de unități al populației statistice corespunzător acelei valori. Suma frecvențelor absolute ale tuturor valorilor caracteristice este egală cu efectivul total al populației (grupate într-un tabel).

[6] E. S. Ventțel, *Teoria veroiatnostei*, Izdatelstvo Nauka, Moskva, 1964, p. 132.

Se numeşte *frecvență relativă* (sau, pe scurt, frecvență) *f(x)* a unei valori *x* a caracteristicii, raportul dintre frecvența absolută a valorii *x*, notată n_x şi efectivul total al populației notat cu *n*.

$$f(x)=\frac{n_x}{n} \quad \text{sau în procente} \quad f(x)=100\cdot\frac{n_x}{n} \qquad (1)$$

Uneori, se foloseşte şi conceptul de *frecvență cumulată*, care reprezintă suma frecvențelor absolute (relative) care corespund valorilor mai mici, mai mari sau egale cu o anumită valoare a caracteristicii.

De exemplu, dacă la cele 60 de calculatoare electronice din rețeaua unei instituții, fabricate în 5 ani consecutivi (2005÷2009), avem valori ale caracteristicii menționate în tabelul 1, se obțin frecvențele relative *f(x)* scrise în dreptul acestora, calculate cu relația (1):

Tabelul 1

Număr total de calcula-toare	*Frecvența absolută pe ani*					*Frecvența relativă f(x)*				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
60	15	10	6	4	25	$\frac{15}{60}=$ 0,25	$\frac{10}{60}=$ 0,17	$\frac{6}{60}=$ 0,1	$\frac{4}{60}=$ 0,06	$\frac{25}{60}=$ 0,42

Studiind frecvențele relative ale unor evenimente, într-o serie de mai multe experiențe, se constată că acestea oscilează în jurul anumitor valori. Pentru fenomenele la care are loc această *stabilitate a frecvențelor relative*, se ajunge pe cale statistică (experimentală) la definirea noțiunii, utilizată frecvent, de probabilitate.

De aceea, conceptul teoretic de probabilitate a unui eveniment nu poate fi separat de noțiunea de frecvență relativă. Ca urmare, teoria probabilităților se poate aplica numai fenomenelor pentru care există o stabilitate a frecvențelor relative în jurul probabilității, aceasta fiind baza legăturii teoriei matematice a probabilităților cu lumea reală şi activitatea practică.

În grupe formate dintr-un număr mare de probe, frecvențele relative reprezintă valorile experimentale statistice ale probabilității *p*, care este o constantă obiectivă, ce depinde de natura fenomenului considerat şi de sistemul de condiții *S*. Prin urmare, probabilitatea unui eveniment are sens atât timp cât condițiile în care are loc operația de masă respectivă rămân neschimbate, iar orice schimbare a acestora determină schimbarea probabilității.

Valorile unei caracteristici a unităților care formează colectivitatea studiată pot fi numere raționale sau numere reale cuprinse într-un interval, în funcție de care caracteristicile pot fi discrete sau continue.

Modificarea caracteristicilor discrete se face prin salturi, cu valori 0, 1, 2, ... , iar caracteristicile continue pot lua orice valori pe o anumită scară de variație a fenomenului, continuitatea fiind afectată uneori de exactitatea redusă cu care se pot efectua măsurătorile.

Repartiții statistice

Seria frecvențelor relative, puse față în față cu valorile corespunzătoare ale caracteristicii studiate, definește repartiția statistică a caracteristicii considerate, în cadrul colectivității date.

De fapt, rezultatele unei înregistrări statistice, deduse din cercetarea științifică efectuată, se dă întotdeauna sub forma unei reprezentări statistice.

De exemplu, grupând corespunzător datele din tabelul 1 astfel încât să fie evidențiate frecvența absolută şi frecvența relativă, se obține repartiția statistică prezentată în tabelul 2.

Întrucât repartiția statistică reprezintă de fapt o serie statistică, aceasta se poate scrie sub forma:

$$X:\begin{pmatrix} x_1 & x_2 & \cdots & x_n \\ f_1 & f_2 & \cdots & f_n \end{pmatrix} \qquad (2)$$

Tabelul 2

Anul de fabricație a calculatoarelor	*Numărul x_i de calculatoare (frecvența absolută)*	*Frecvența relativă f_i exprimată în procente*
2005	15	25%
2006	10	17%
2007	6	10%
2008	4	6%
2009	25	42%
Total	**n = 60**	**100%**

Repartiția statistică prezentată în tabelul (2) se referă la o singură caracteristică a unităților colectivității statistice, respectiv numărul de calculatoare x_i pe ani de fabricație, însoțite de frecvența relativă f_i exprimată în procente, constituind o repartiție statistică unidimensională, dependentă de o singură variabilă.

Pentru colectivitățile statistice ale căror unități prezintă două sau mai multe caracteristici, repartițiile respective se numesc multidimensionale, cele mai utilizate fiind cele cu două sau trei variabile.

În tabelul (3) se prezintă o repartiție statistică bidimensională a studenților dintr-o facultate după vârstă şi ani de studii.

Tabelul 3

Vârsta (ani)	*An de studii*				*Total studenți după vârstă*	*f(%) vârstă*
	1	2	3	4		
19	6	2	-	-	8	13,6
20	5	6	-	-	11	18,6
21	4	5	5	-	14	23,7
22	2	1	4	3	10	17
23	-	1	3	7	11	18,6
24	-	-	2	3	5	8,5
Total studenți	17	15	14	13	59	100
f (%) an studiu	28,9	25,4	23,7	22	100	-

În activitatea practică, seriile statistice se reprezintă grafic, ceea ce permite o interpretare intuitivă, întrucât prin vizualizare datele pot fi percepute în ansamblu. Pentru reprezentări grafice se pot folosi[7]: histograme, poligoane de frecvență (absolute, relative, cumulate), diagrame de structură şi pictograme.

BIBLIOGRAFIE

Angot Andre, *Complemente de matematici pentru inginerii din electrotehnică şi din telecomunicații*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1965.

Bontaş S., *Curs de teoria probabilităților*, Universitatea Politehnică, Bucureşti, 1994.

[7] Vasile Dumitru, *Statistica matematică*, Editura Diagonal, Bacău, 2002, pp. 17-26.

Bouleau N., *Probabilities des l'ingineur*, Herman, Paris, 1986.

Ciucu G., *Elemente de teoria probabilităţilor şi statistică matematică,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1963.

Ciucu G., Craiu V., Săcuiu I., *Culegere de probleme de teoria probabilităţilor şi statistică matematică,* Editura Tehnică, Bucureşti, 1967.

Ciucu G., Sâmboan G., *Culegere de probleme de teoria probabilităţilor şi statistică matematică*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1962.

Dumitru V., *Statistica matematică*, Editura Diagonal, Bacău, 2002.

Gnedenko B., *The Theory of Probability*, Mir Publishers, Moskva, 1969.

Iosifescu M., Mihoc Gh., Theodorescu R., *Teoria probabilităţilor şi statistica matematică*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1966.

Mihoc Gh., Iosifescu M., Urseanu V., *Elemente de teorie a probabilităţilor şi aplicaţiile ei*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.

Mihoc Gh., Ciucu G., Craiu V., *Teoria probabilităţilor şi statistică matematică,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970.

Nicolau Edm., Popovici Al., *Introducere în cibernetica sistemelor discrete*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1966.

Nițu V., Oprişan G., *Îndrumar de teoria probabilităţilor, statistică şi fiabilitate*, Universitatea Politehnică Bucureşti, 1993.

Onicescu O., *Teoria probabilităţilor şi aplicaţiile ei*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1963.

Parzen E., *Modern Probability Theory and its Applications*, John Wiley, New-York , 1960.

Popa Marian, *Statistica psihologică. Noţiuni introductive şi concepte fundamentale* (note de curs-Internet).

Reischer C., Sâmboan A., *Culegere de probleme de teoria probabilităţilor şi statistica matematică*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.

Spătaru Al., *Teoria transmisiunii informaţiei*, vol. I, Editura Tehnică, Bucureşti, 1966.

Ventţel E. S., *Teoria veroiatnostei*, Izdatelstvo Nauka, Moskva, 1964.

CRIMA ORGANIZATĂ ŞI TERORISMUL. INFLUENȚE, LEGĂTURI ŞI INTERFERENȚE

ORGANISED CRIME AND TERRORISM. INFLUENCES, LIASONS AND INTERFERENCES

Col.drd. Cristian GEORGESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Specialiştii în domeniu încă nu au ajuns la un acord în ceea ce priveşte definirea crimei organizate, deşi dintre riscurile la adresa securității naționale este domeniul cel mai puțin controversat. Unele state includ anumite activități criminale în categoria crimei organizate, în vreme ce altele nici nu recunosc în sens legal existența crimei organizate. Din acest motiv, nu există încă nici o definiție unanim acceptată la nivelul Uniunii Europene.

The experts have not come yet to an agreement regarding the definition of organized crime, although among the risks to the national security is the least controversial area. Some states comprehend certain criminal activities in the category of organized crime; the other states deny the existence of organized crime. For this reason, it does not exist a general accepted definition to the level at the European Union.

Cuvinte cheie: acțiuni teroriste, crimă organizată, ambuscadă, amenințare, scop lucrativ, forțe contrateroriste, țintă, vulnerabilitate.
Keywords: *terrorist actions, organized crime, ambush, threat, working-aim, counter-terrorist groups, target, vulnerability.*

Grupul pentru Crimă Organizată al Uniunii Europene a prezentat, în 1993, Consiliului Europei următoarea definiție a crimei organizate: „Crima organizată este prezentă ori de câte ori două persoane sunt implicate într-un proiect infracțional comun, de-a lungul unei perioade de timp mai extinse sau nedeterminate, cu scopul de a obține putere şi profituri şi atunci când micului asociat i se dau sarcini pe care să le îndeplinească în interiorul organizației prin: afaceri sau activități corelate afacerilor; folosirea violenței sau a intimidării; influențarea mediilor politice, a mijloacelor de informare în masă,

* e-mail: *georgescucristian2007@yahoo.com*

a economiei, a guvernului sau a organelor judiciare; controlul exercitat asupra unui teritoriu, dacă este necesar, în scopul comiterii, în colectiv sau individual, a infracțiunilor plănuite, care, din punct de vedere legal, vor putea fi considerate infracțiuni grave"[1].

La această definiție de lucru a Uniunii Europene s-au anexat caracteristici, care urmau să fie folosite la pregătirea rapoartelor despre crima organizată şi să faciliteze o înțelegere mai precisă a acestui fenomen.

Aceste caracteristici sunt:

- colaborarea dintre două sau mai multe persoane;
- existența unor împărțiri a responsabilităților;
- operează pe o perioadă lungă sau nedeterminată de timp;
- operează conform unei anumite discipline şi a unui anumit control;
- sunt bănuite de infracțiuni grave;
- operează la nivel internațional;
- folosesc violența şi alte mijloace de intimidare;
- folosesc structurile comerciale sau pseudo-comerciale;
- spală bani murdari;
- îşi exercită influența în politică, mass-media, administrația publică sau în sectorul economic;
- urmăresc profitul şi puterea.

De regulă, s-au preferat utilizarea termenilor crimă organizată sau crimă organizată transnațională. Aceşti termeni nu sunt identici, însă ultimul termen subliniază dimensiunea internațională a infracțiunii prin faptul că aceasta depăşeşte granițele naționale. În plus, există convingerea că cele mai îngrijorătoare forme de crimă organizată, în special cele care au legătură cu traficul ilegal de droguri, implică în mod direct o dimensiune transnațională. Evoluția societății moderne a scos în evidență, în pofida intervenției energice a statului şi a justiției în acțiunile de combatere a criminalității, extinderea faptelor de corupție şi fraudă în tot mai multe sectoare ale vieții economice şi sociale, precum şi o creştere a actelor de violență îndreptate împotriva persoanelor şi patrimoniului public şi privat.

Prin modalitățile de manifestare, criminalitatea continuă să reprezinte un fenomen deosebit de grav cu efecte şi consecințe negative asupra stabilității sociale. Acțiunea crimei organizate este, de obicei, un factor destabilizator. Acesta se referă, între altele, la activități financiare ilegale, la

[1] Grupul Ad-Hoc pe tema crimei organizate, *Raport cu privire la situația crimei organizate*, 1993, prezentat în timpul celui de-al cincilea Colocviu pe tema crimei organizate ținut la sediul Interpol din 13-14 decembrie 1995.

traficul de armament, muniții, explozivi, droguri, la prostituție, pariuri clandestine, traficul cu opere de artă, inclusiv la criminalitatea ecologică.

Crima organizată prezintă o serie de particularități dependente de: evoluția social-istorică, culturală şi economică, natura regimului politic, de sistemul legislativ şi de starea spiritual-morală a membrilor societății.

Discuțiile referitoare la crima organizată s-au polarizat în jurul a două poziții principale: prima reprezentată de diferența dintre activitățile infracționale obişnuite, care pot fi foarte bine organizate şi crima organizată care urmăreşte să guverneze şi să controleze întreaga structură economică a lumii subterane şi a doua, conform căreia, crima organizată este alcătuită din organizații durabile, eşalonate ierarhic şi cu implicații într-o multitudine de activități infracționale.

Sunt patru elemente definitorii ale crimei organizate, recunoscute de marea majoritate a autorilor: existența unei ierarhii organizate şi stabile; dobândirea de profituri prin infracțiuni; folosirea forței şi a intimidării; folosirea corupției pentru menținerea stării de siguranță.

Există o delimitare între criminalitatea organizată şi grupurile de indivizi care se asociază întâmplător şi desfăşoară activități infracționale de mai mică amploare.

Formațiunile criminale pot fi de tip mafiot sau pot fi grupări de infractori din mediul urban ori bande de tineri delicvenți care, de fapt, reprezintă pepiniera criminalității organizate. Mafia este caracterizată printr-o continuitate în timp, o diviziune bine stabilită în interior, prin norme de conduită, prin existența unei proceduri de recrutare şi afiliere.

Formațiunile asimilate cu mafia sunt legate de un teritoriu aparte, o stradă, un cartier, un oraş, fondându-se pe o origine comună de tip etnic, familial sau regional. Grupurile de acest gen realizează legături cu formațiuni similare, infiltrându-se, singure sau în asociere, în instituții oficiale, în forțele de ordine şi în magistratură, pentru a-şi realiza interesele. O altă categorie este cea a infractorilor urbani care operează în regiuni, metropole, fiind cunoscută şi sub denumirea de criminalitate de profesie sau paramafiotă. Aceasta se deosebeşte de prima categorie prin vârsta mică a infractorului, prin lipsa de experiență, prin slaba capacitate de a pătrunde, de a se infiltra şi manipula instituțiile publice.

Interpolul structurează organizațiile criminale în următoarele grupe distincte:

- organizații profesionale ai căror membri se specializează în una sau două tipuri de activități criminale;
- familii mafiote care au norme interne de conduită, cod şi o diversitate de activități ilicite;

- organizații criminale pe criterii etnice (Triadele chinezeşti; Yakuza; Kastafaris, organizații criminale jamaicane);
- organizații teroriste care practică asasinate, deturnări de avioane, distrugeri de aeronave la sol sau în aer, răpiri de persoane;
- grupări sau organizații care au ca obiect de activitate spălarea de fonduri băneşti ilicite.

Grupurile infracționale care au ajuns la un nivel de maturitate comparabil cu cel al crimei organizate prezintă unele elemente şi principii organizatorice cum ar fi:

- stabilirea acțiunilor infracționale;
- liderul şi ierarhia subordonării;
- sistemele de neutralizare a mecanismului controlului social;
- preocupările de a corupe persoane responsabile din sfera sistemului apărării de drept;
- aplicarea şi apărarea principiului conspirativității;
- planificarea acțiunilor infracționale;
- obținerea de mijloace financiare, reinvestirea lor în afaceri ilegale, spălarea banilor murdari şi reinvestirea acestora în activități economice oficiale.

Una dintre cauzele manifestării acestui fenomen aflat în continuă creştere ar fi prăbuşirea cortinei de fier, fapt exploatat de către sindicatele crimei organizate şi organizațiile teroriste.

Structurile crimei organizate sunt implicate în: furturile de maşini şi traficul lor; traficul de droguri şi monedă falsă; furtul de antichități, opere de artă şi obiecte de cult; exportul de arme, muniție şi explozivi; traficul cu carne vie. Elementele implicate în criminalitatea organizată dispun de tehnologiile avansate pentru comunicații şi mascarea activităților ilicite.

Caracteristicile, metodele şi formele criminalității organizate se interferează cu cele ale terorismului, extremismului de dreapta şi de stânga.

Concepția asupra interferențelor se bazează pe următoarele prezumții:

- lupta violentă pentru a atinge scopuri politice este dusă de indivizi şi grupuri la nivel național sau internațional;
- atacurile asupra vieții, sănătății;
- activități desfăşurate de către grupuri de cetățeni străini în țările de origine, în scopul realizării propriilor obiective politice din țările de baştină: sikhsii; kurzi; palestinieni; bascii; susținătorii cauzei Irlandei. Frecvent, organizațiile teroriste extremiste de dreapta sau stânga apelează la forme şi metode specifice crimei organizate pentru autofinanțare şi susținerea logistică a unor

acțiuni violente, folosirea formelor similare crimei organizate le este utilă pentru acoperirea rețelelor conspirative în diferite state şi pentru înlăturarea atenției organelor de stat;

- contrabanda face parte din arsenalul logistic al organizațiilor teroriste având caracter organizat, îndeosebi prin folosirea unor documente vamale false sau formale, folosirea unor legături infracționale în străinătate, precum şi trecerea frontierei prin alte locuri decât cele impuse controlului vamal.

Fenomenul crimei organizate în România a cunoscut o recrudescență în anii 1980, având ca principală sursă accentuarea crizei economico-sociale. După 1989, creşterea fenomenului infracțional, îndeosebi pe segmentul infracțiunilor de violență la limita actului terorist, a fost favorizat de starea de provizorat în toate sectoarele vieții sociale, politice şi economice, inclusiv în domeniul ordinii publice. Libera circulație a persoanelor din România a creat facilități de comitere a unor infracțiuni în care au fost implicați atât ca autori, cât şi ca victime, cetățeni străini, unii dintre aceştia fiind membri sau simpatizanți ai unor organizații teroriste ori făcând parte din structuri ale crimei organizate. Modul de organizare clandestină, stabilirea unor puncte de sprijin, firme, gazde, imobile, oameni de încredere, traficul de armament, explozivi şi droguri, sunt laturi comune ale criminalității organizate şi ale acțiunilor teroriste.

Formele de manifestare a crimei organizate, în România, sunt: furtul de autovehicule şi traficul internațional de autoturisme furate; imigrația clandestină; criminalitatea economico-financiară; criminalitatea prin agresare fizică; traficul de monedă falsă; traficul cu opere de artă; traficul de droguri; traficul de materiale radioactive. La unele dintre aceste forme apelează frecvent organizații teroriste, pentru autofinanțare ori susținere logistică a unor acțiuni specifice. Reconsiderarea, dintr-o nouă perspectivă, a mecanismelor subterane care multiplică cauzele şi condițiile favorizante proliferării fenomenului terorist relevă creşterea riscurilor derivate din interconectarea intereselor filierelor de trafic ilegal de persoane cu cele ale organizațiilor extremist-teroriste.

Aspectul cel mai relevant îl reprezintă implicarea unor categorii de imigranți în diverse activități infracționale, ori angrenarea acestora în operațiuni specifice grupărilor teroriste. Potrivit datelor obținute până în prezent, printre refugiați se află şi elemente teroriste, care au misiunea de a intra pe teritoriul altor state, în scopul: studierii obiectivelor/țintelor vizate şi a posibilităților de întreprindere a unor acțiuni extremist-teroriste; contactării nucleelor locale, în scopul îndoctrinării şi mobilizării acestora pentru comiterea de acțiuni teroriste împotriva guvernelor locale; organizării unor filiere de tranzitare a combatanților infiltrați printre refugiați, cu sprijinul structurilor criminale din unele state, având destinație țările Europei Occidentale.

Cazuistica în domeniu atestă faptul că interferența terorismului cu segmente ale crimei organizate transfrontaliere, îndeosebi pe linia migrației clandestine, este dată de o serie de caracteristici principale, astfel: existența unor planuri comune de acțiune, temeinic elaborate, în funcție de specificul țării unde se acționează, inițiate de organizațiile extremist-teroriste; convergența unor obiective vizate, constatându-se legături ale unor segmente de activitate, ca în cazul traficului de droguri şi armament, în care sunt angrenate, nu de puține ori, elementele teroriste; similitudinea metodelor şi mijloacelor folosite; structurarea unei puternice economii subterane, care să fie scoasă de sub controlul societății civile, alimentată de acțiuni ilicite (contrabandă, evaziune fiscală), folosite şi de către membri ai organizațiilor teroriste în scop de autofinanțare şi logistică.

O altă oportunitate generată de caracterul transnațional al rețelelor de migrație ilegală o reprezintă posibilitatea recrutării de elemente de execuție de către organizații teroriste interesate, în principal pe linia asigurării condițiilor necesare garantării clandestinității unor acțiuni teroriste. De asemenea, un reper cu semnificații deosebite în ceea ce priveşte conexiunea dintre terorism şi migrația ilegală constă în consolidarea resurselor financiare ale organizațiilor teroriste pe baza profiturilor substanțiale obținute prin activități de migrație clandestină, în beneficiul activităților specifice.

În contextul intensificării fenomenului migrației clandestine, se constată un flux crescut de elemente monitorizate, probabil, de către serviciile secrete străine pentru implicarea în trafic ilegal de persoane şi în acțiuni conexe terorismului, acestea fiind interesate să ajungă în unele state occidentale prin intermediul filierelor de migrație clandestină care tranzitează România.

Situarea țării noastre pe aceste trasee sporeşte pericolul pătrunderii unor elemente teroriste (afgane, pakistaneze ori din alte state musulmane), infiltrate în grupurile de imigranți care îşi pot găsi cu uşurință puncte de sprijin pentru întreprinderea acțiunilor preconizate.

Totodată, fluxul crescut al migrației clandestine spre țările Europei Occidentale, în tranzit pe teritoriul României, creează posibilitatea folosirii filierelor considerate ca sigure de către comandouri aparținând unor organizații extremist-teroriste. Astfel, zonele de est şi nord-est ale teritoriului național, utilizate preponderent de către transfugii originari din India, Pakistan, Afganistan, Bangladesh şi Sri-Lanka, se află pe traseele de migrație clandestină care traversează Rusia, Ucraina şi România. De asemenea, vulnerabilități crescute la frontieră prezintă zona de sud a României, preferată de către imigranții din Irak, Iran, Siria, Iordania şi Turcia.

Logistica activităților specifice de migrație ilegală, asimilată, în detaliu, de către organizațiile extremist – teroriste sub forma mijloacelor şi

metodelor de acțiune în clandestinitate constă în: documente false de călătorie; utilizarea de mijloace de transport auto, navale şi feroviare, prevăzute cu ascunzători special amenajate; înfiinţarea sau folosirea unor firme de agenturare, sub acoperirea deservirii anumitor nave în portul Constanța, prin intermediul cărora unii cetățeni străini intră legal în România, după care o părăsesc ilegal; obținerea de vize turistice sau din oficiu de la ambasadele României din diverse state arabe, cu ajutorul cărora pătrund legal în țara noastră, de unde, după o perioadă de aşteptare, trec ilegal frontiera pentru a ajunge în Europa de Vest; intrarea, pe diferite căi, în România (legal sau ilegal) şi solicitarea statutului de refugiat politic sau azilant, dobândind astfel motivația prezenței legale pe teritoriul național; trecerea ilegală a frontierei fluviale şi terestre, folosind ambarcațiuni şi/sau călăuze.

BIBLIOGRAFIE

Antipa M., *Securitatea şi terorismul. Prevenirea şi combaterea acţiunilor extremist-teroriste pe teritoriul României. Tendinţe şi perspective la început de mileniu*, Editura Celsius, Bucureşti, 2004.

Arădăvoaice G., Naghi G., Niță D., *Sfârşitul terorismului?*, Editura Antet XX Press, Bucureşti, 2002.

Arădăvoaice G., Iliescu D., Niță D., *Terorism, antiterorism, contraterorism*, Editura Antet, Bucureşti, 1997.

Barna C., *Terorismul. Ultima soluție?*, Editura Top Form, Bucureşti, 2005.

Bergen P., *Războiul Sfânt S.A.*, Editura Alfa, Bucureşti, 2003.

Marret J., *Tehnicile terorismului*, Editura Corint, Bucureşti, 2002.

Munteanu M., Alexe V., *Misterele din 11 septembrie şi noua ordine mondială*, Editura Ziua, Bucureşti, 2002.

Radu N., *Recurs la siguranța statului*, Editura Eva Prod, Bucureşti, 2006.

Simileanu V., *Radiografia terorismului*, Editura Top Form, Bucureşti, 2004.

International Encyclopedia of Terrorism, Fitzbory Deaborn Publishers, Chicago, 1997.

AMENINȚĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII ÎN SPAȚIUL CIBERNETIC

THREATS TO SECURITY IN CYBERSPACE

Col.ing.drd. Ovidiu-Ionel TĂRPESCU*
Ministerul Apărării Naționale

Studiul mijloacelor şi metodelor de atac informatic, precum şi identificarea scopurilor acestor acțiuni ofensive ne permite analiza şi caracterizarea amenințărilor din spațiul cibernetic, pornind de la domeniile amenințărilor clasice TESSO (terorism, spionaj, subversiune, sabotaj şi crimă organizată) proiectate în spațiul cibernetic.

The study of methods and cyber attacks means, as well as the identification of purpose of these aggressive actions, allow us an analyses and a description of cyber threats, starting with the projection of classical threats – terrorism, espionage, subversion, sabotage and organized crime – in cyberspace.

Cuvinte cheie: spațiul cibernetic, război informațional, terorism, spionaj, subversiune, sabotaj şi crimă organizată.
Keywords: *cyberspace, information war, terrorism, espionage, subversion, sabotage and organized crime.*

Multidimensionalitatea războiului a presupus, în mod inevitabil, anumite suprapuneri conceptuale, ceea ce a dus la intensificarea efortului de cercetare ştiințifică, printre altele, pentru delimitarea, definirea şi stabilirea interferențelor între războiul informațional, războiul bazat pe rețea şi războiul cibernetic.

Astfel au apărut şi abordări îndrăznețe în ceea ce priveşte dimensiunile viitorului conflict, care definesc *spațiul cibernetic* ca *a cincea dimensiune a confruntării*, pe lângă: spațiul terestru; spațiul maritim; spațiul aerian; spațiul cosmic.

În mod evident, acestui spațiu cvintadimensional i se pot aplica, în scopul stabilirii politicilor şi măsurilor sectoriale, proiecții în planurile

* e-mail: *ovidiu.tarpescu@gmail.com*

principale ale confruntării care sunt, în esență, următoarele: planul politic, planul diplomatic, planul economic, planul militar, planul social, planul mediatic.

Cele cinci dimensiuni ale confruntării militare pot fi reprezentate ca în figura 1.

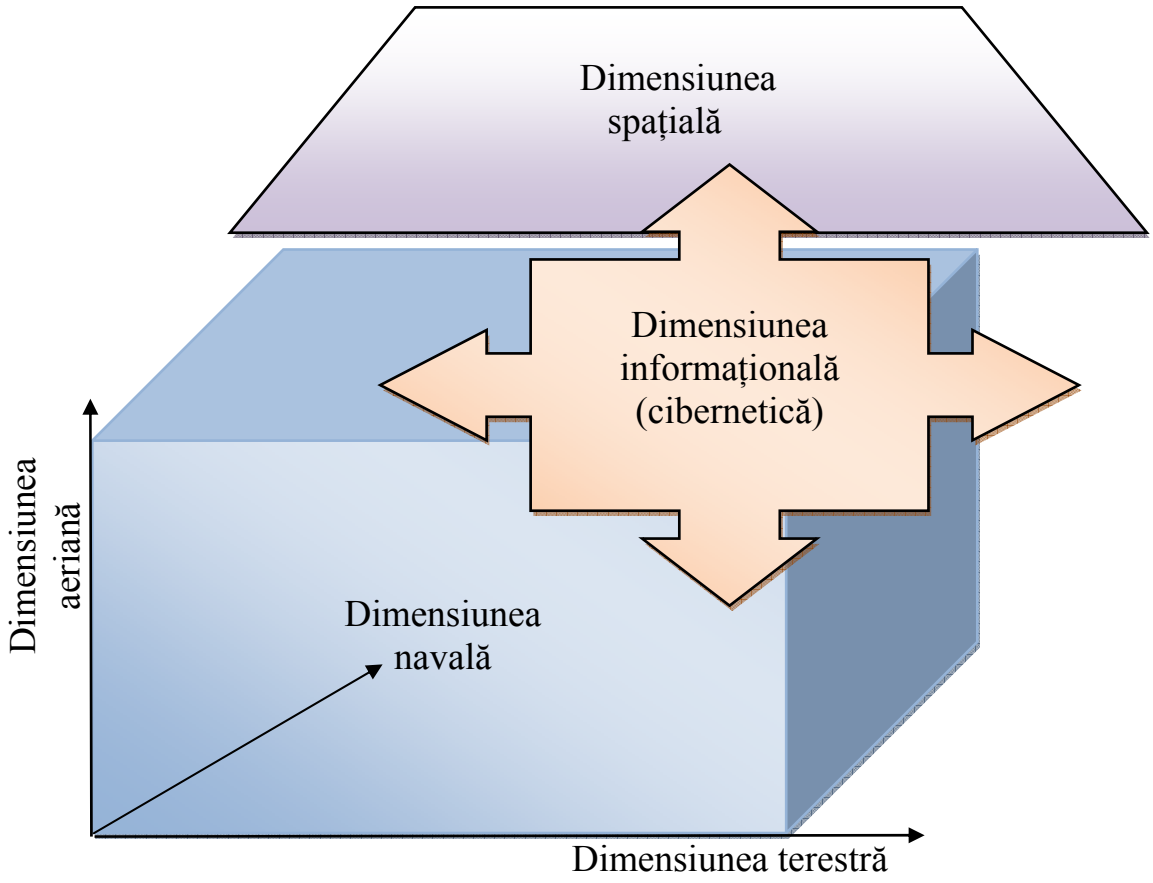

Fig. 1 *Cele cinci dimensiuni ale confruntării militare*

Războiul cibernetic determină şi dezvoltarea unor strategii şi doctrine noi de organizare şi ducere a acţiunilor: ce tipuri de forţe sunt necesare, unde şi cum să desfăşoară, cum să lovească inamicul, unde şi când se poziţionează sistemele informatice şi de comunicaţii, ce tip de computere, senzori, reţele şi baze de date se utilizează. Ca inovaţie a războiului, războiul cibernetic a devenit pentru secolul XXI, ceea ce *războiul fulger* („blitzkrieg") a fost pentru secolul XX. Simplificând la minim, războiul cibernetic reprezintă o extensie a importanţei acordată în trecut acţiunilor pentru obţinerea informaţiilor în război: deţinerea superiorităţii cu ajutorul sistemelor de comandă control şi realizarea surprinderii adversarului prin descoperirea, localizarea şi inducerea în eroare a acestuia.

Dacă admitem că spaţiul cibernetic este un spaţiu în care poate avea loc o confruntare complexă, cu importanţi actori statali sau nonstatali, ca în

cazul terorismului internațional sau criminalității transfrontaliere, atunci conflictul din mediul cibernetic sau *războiul cibernetic* este un fenomen aflat la confluența mai multor forme ale confruntării dintre aceşti actori, aşa cum este prezentat în figura 2, astfel:

- război imagologic (mediatic);
- război psihologic;
- război informații / contrainformații;
- terorism cibernetic;
- război bazat pe rețea;
- război comandă control;
- război electronic;
- criminalitate informatică etc.

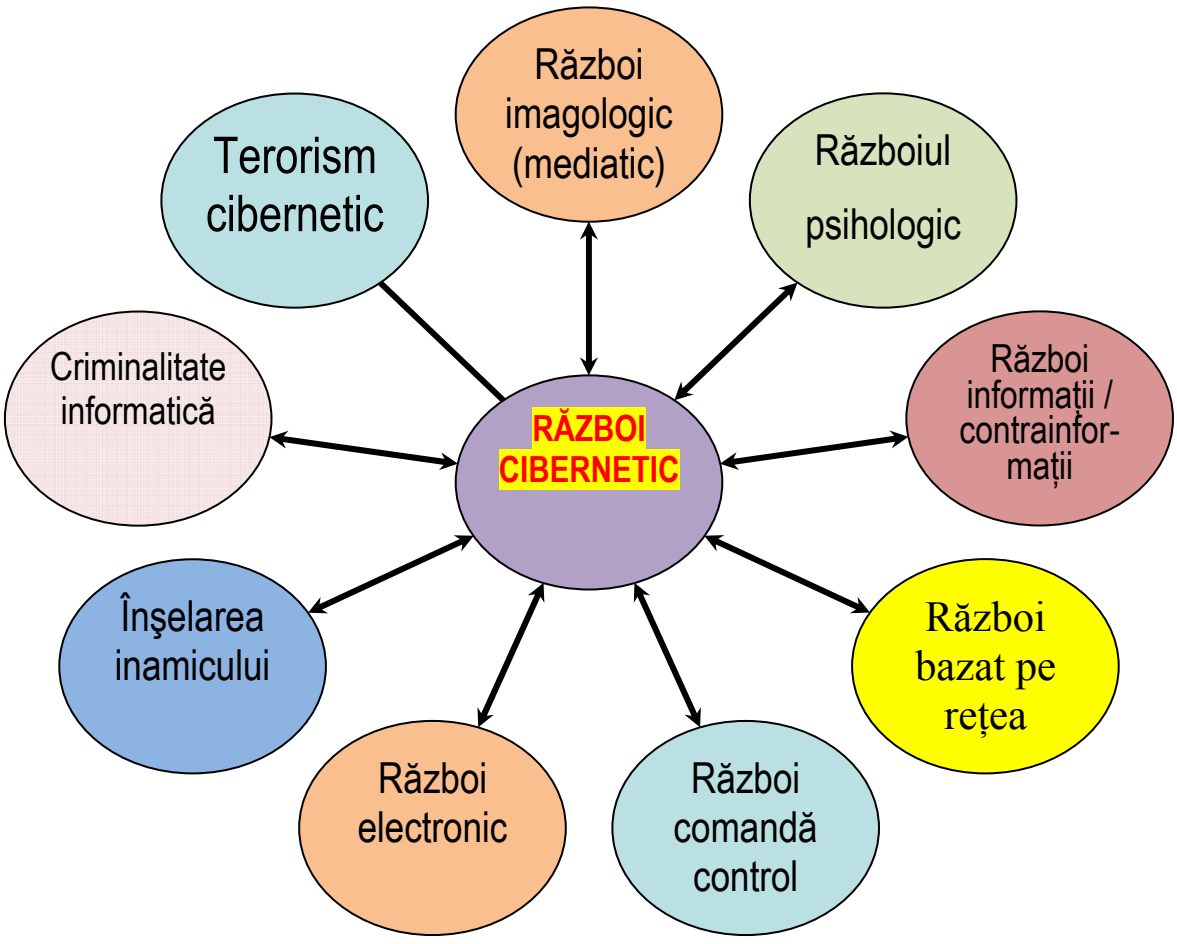

Fig. 2 *Interacțiunea războiului cibernetic cu celelalte forme ale războiului informațional*

Astfel, în spațiul virtual, în cadrul războiului informațional putem defini, în funcție de stările de pace, criză sau război, două faze ale confruntării cibernetice:

- război în INTERNET, pe timp de pace şi precriză;
- război cibernetic, pe timp de criză, război şi postconflict.

Diferența dintre cele două faze ale confruntării din spațiul cibernetic constă în accentuarea sau preponderența, pe timpul războiului cibernetic, a componentelor militare ale conflictelor.

Caracteristica comună a celor două faze este raportul antagonic continuu stabilit între amenințările care se manifestă în spațiul cibernetic – terorism, spionaj, sabotaj, subversiune şi crimă organizată şi securitatea informațională.

Un grup de renumiți specialişti în securitate cibernetică[1] a alcătuit o listă a riscurilor cu cea mai mare probabilitate de a provoca daune semnificative, în cursul anului 2008, prezentată în ordine, astfel:

- *atacuri din ce în ce în ce mai sofisticate* care exploatează vulnerabilitățile programelor de INTERNET *browsing* – mai ales pe site-uri web de încredere;
- *creşterea rafinamentului şi a eficienței Botnet-urilor* („Botnet" este un neologism în curs de asimilare care defineşte un grup de calculatoare dirijate de un soft nociv care rulează în comun şi în mod automat pe toate stațiile componente ale rețelei infectate;
- *cyber-spionajul* realizat de organizații cu resurse însemnate care vor să extragă cantități mari de date – în special utilizând „phishingul cu o țintă precisă";
- *amenințările* îndreptate către *telefonul mobil*, în special împotriva iPhone şi telefoanelor bazate pe Android, ca şi VOIP (*Voice Over IP*);
- *atacurile din interior;*
- *furt avansat de identitate* realizat de software rezident;
- *softuri spion* (*Spyware*) din ce în ce mai agresive;
- *exploatarea vulnerabilităților aplicațiilor Web*;
- *tehnici din ce în ce mai sofisticate de inginerie socială* inclusiv combinarea *phishing-lui cu VOIP* şi *Event Phishing*;
- *atacuri în cadrul lanțurilor de distribuție comercială*, infectând dispozitivele de consum larg ca stick-urile USB, sistemele GPS ş.a.m.d., distribuite de firme de încredere.

[1] *Top 10 Cyber Security Menaces 2008*, revista SANS - Stephen Northcutt, Ed. Skoudis, Marc Sachs, Johannes Ullrich, Tom Liston, Eric Cole, Eugene Schultz, Rohit Dhamankar, Amit Yoran, Howard Schmidt, Will Pelgrin, şi Alan Paller.

Utilizarea informației ca resursă de putere şi ca armă cu caracter ofensiv sau defensiv, precum şi evoluțiile rapide în domeniul tehnologiilor informaționale au contribuit, în mare măsură, începând din epoca modernă, la schimbarea de paradigmă privind conflictele militare, dar şi a celor subsumate acestora.

Într-un raport al FBI, referitor la amenințările la adresa infrastructurilor critice, sunt identificate, ca în tabelul 1, şapte categorii de indivizi, grupuri, organizații şi fenomene care generează aceste amenințări: grupurile criminale, serviciile de informații ostile, hackerii, războiul informațional, organizațiile activiste-protestare, atacatorul din interior şi scriitorii de coduri nocive.

Tabelul 1

Descrierea amenințărilor din spațiul cibernetic

Amenințarea	*Descrierea amenințării*
grupurile criminale	Atacă sistemele în vederea obținerii unui câştig financiar.
serviciile de informații ostile	Serviciile de informații utilizează uneltele cyber în cadrul activităților de culegere de informații şi spionaj.
hackerii	Hackerii penetrează rețelele uneori din teribilism, vedetism în cadrul comunității din care fac parte. Ca un paradox, deşi instrumentele de atac sunt tot mai complicate, totuşi ele sunt foarte uşor de utilizat.
organizații activiste	Fenomenul cunoscut ca *Hacktivism* se referă la atacurile motivate politic asupra paginilor WEB sau a serverelor de e-mail oficiale, publice.
războiul informațional	Câteva state lucrează la dezvoltarea unor doctrine agresive de război informațional, la nivelul doctrinar, al programelor şi al capabilităților care să permită realizarea unui impact semnificativ prin degradarea infrastructurilor de aprovizionare, economice şi de comunicații.
atacatorul din interior	Persoana frustrată din interiorul unei organizații este principalul autor al crimelor informatice.
scriitorii de softuri nocive	Aceştia reprezintă o amenințare crescândă, mai ales că îşi pot comercializa ofturile nocive unei categorii anterioare.

Atacurile cibernetice asupra infrastructurilor critice pot provoca adevărate calamități sau dezastre, având în vedere că toate aceste infrastructuri critice au în compunere o componentă informațională de control. Astfel, unii autori[2] consideră că cel puțin două pene majore de

[2] Shane Harris, The Strategy Newspaper, 11 July 2008, *China's Cyber-Warfare Militia.*

energie electrică din SUA, în 2003, ar fi putut avea la origine atacuri cibernetice desfăşurate de hackeri de peste ocean. Un om de afaceri american[3] a afirmat că un grup de hackeri aparţinând unei puteri străine a obţinut controlul asupra reţelei de comandă a sistemului de energie electrică din nord-estul Americii, accesibile de pe INTERNET, şi au forţat căderea întregii reţele de distribuţie pe o suprafaţă de 20.000 km^2, cuprinzând statele Ohio, Michigan, New-York şi o zonă din Canada, când mai mult de o sută de uzine electrice au fost oprite în cascadă; aceasta s-a datorat nu unor copaci prea înalţi şi prea apropiaţi de liniile de înaltă tensiune, ci unui virus informatic care a întrerupt comunicaţiile între aceste uzine. A doua pană de curent din martie 2005, în Florida de est, care a fost provocată de căderea a opt uzine şi a afectat 50 milioane de oameni, pare să fi fost cauzată, conform mărturiei lui Tim Bennet, în faţa Congresului american, de o intruziune a unui hacker din China, conform rezultatelor investigaţiei de tip „reverse engineering" efectuate după incident, care căuta să „mapeze" schema reţelelor de distribuţie a energiei, oprindu-le din greşeală. Oficial vina a fost atribuită unui operator de pe serverele reţelei, care nu a luat la timp măsurile de securitate referitoare la *patching,* lăsând astfel deschisă o vulnerabilitate majoră care a fost exploatată ulterior.

Pentru a defini sursele, mijloacele şi destinaţiile atacurilor informatice trebuie să vedem care anume sunt *ţintele* şi *scopurile* urmărite. Fără doar şi poate, primele sisteme atacate vor fi cele care deservesc legăturile critice între puterea politică, de decizie şi armată, între statele majore şi unităţile militare, apoi între diverse comandamente. Pe acelaşi plan se situează serverele instituţiilor guvernamentale şi cele ale diverselor agenţii de securitate şi de informaţii, organisme şi instituţii guvernamentale. Motivul îl constituie, desigur, îngreunarea pe cât posibil a traficului prin asemenea servere şi, în cel mai fericit caz pentru atacatori, blocarea, ori chiar scoaterea completă din uz. Pe de altă parte, sunt atacate site-uri întregi sau doar pagini web ale unor organizaţii cărora li se adaugă şi ţinte din sectorul politic şi civil: parlament, partide politice, organizaţii civice, organizaţii neguvernamentale, instituţii financiare, organe mas-media. Scopul acestor din urmă atacuri îl constituie în primul rând propaganda, mai cu seamă dacă este atacat un site al mas-mediei, va reacţiona imediat şi va da atacului o amploare mult mai mare decât este în realitate.

Printre alte consecinţe posibile ale atacurilor cibernetice se numără întreruperea alimentării cu energie, a funcţionării sistemelor de comunicaţii de voce şi date, perturbarea traficului aerian, explozii sau scurgeri în instalaţiile agenţilor economici ce manipulează agenţi de tip NBC, perturbarea activităţii instituţiilor guvernamentale sau afectarea imaginii statului sau instituţiilor sale.

[3] Tim Bennett, the former president of the Cyber Security Industry Alliance.

Gravitatea consecințelor unui astfel de atac ține de extinderea interconexiunilor şi securizarea lor în relațiile cu mediul extern.

Amenințările la adresa securității informaționale, ca proiecție a amenințărilor TESSO – terorism, spionaj, subversiune, sabotaj şi criminalitate în spațiul cibernetic sunt descrise, pe scurt, în cele ce urmează, aşa cum sunt descrise în figura 3.

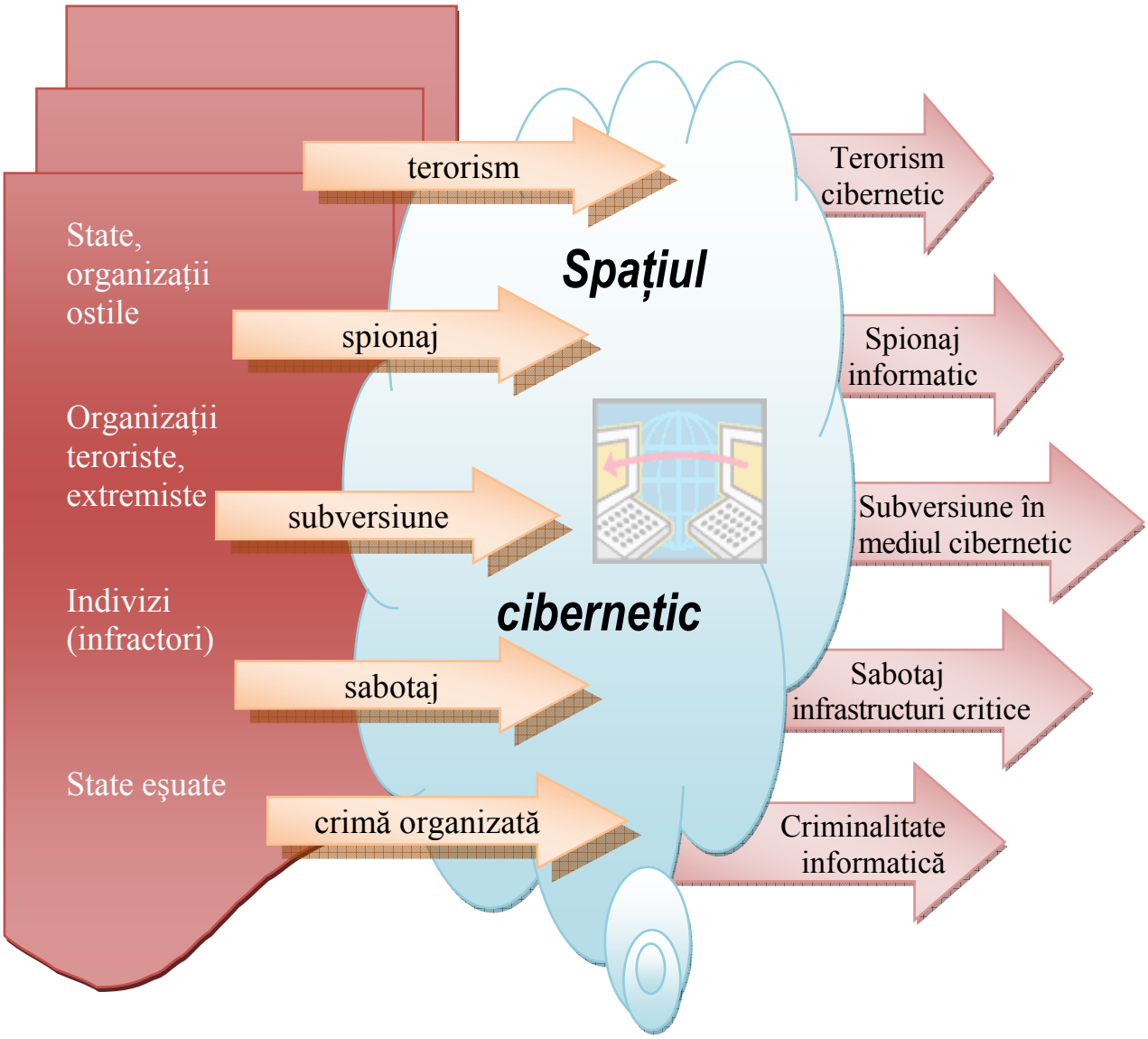

Fig. 3 *Proiecția amenințărilor de securitate în spațiul cibernetic*

Terorismul cibernetic este convergența dintre terorism şi spațiul cibernetic. Acesta se referă la atacuri ilegale şi amenințări cu atacuri împotriva computerelor, rețelelor şi a informațiilor stocate, în scopul de a intimida sau exercita presiuni asupra unui guvern sau asupra populației pentru

a îndeplini anumite obiective politice sau sociale. În plus, poate fi considerat terorism cibernetic un atac cu urmări violente asupra unor persoane sau proprietăți, sau care produce daune suficiente pentru a genera teamă. Pot fi considerate exemple atacurile care conduc la moarte, ori răniri de persoane, explozii, ori pierderi economice semnificative. De asemenea, în funcție de impact, atacurile împotriva infrastructurilor critice ar putea fi considerate atacuri specifice terorismului cibernetic

Spionajul cibernetic figurează pe locul trei din primele zece amenințări de securitate, în 2008, care se adresează deopotrivă organismelor militare, guvernamentale, economice şi individuale. Pierderile cauzate de acest gen de activitate celor mai mari 1.000 de companii din lume se ridică la peste 45 de miliarde dolari pe an. Țintele cele mai vizate de către infractorii cibernetici sunt indicatorii despre cifrele de afaceri şi preferințele clienților, informațiile despre produsele noi, datele financiare şi informațiile despre procesele de fabricație.

Subversiunea în mediul cibernetic are la bază câteva avantaje majore ale manifestării unor tehnici subversive, dintre care se pot număra: gratuitatea şi modul anonim de înregistrare a atacatorilor, numărul mare de membri potențiali, accesul global, investițiile minime comparativ cu media tradițională, interesul crescut al reprezentanților media pentru sursele de informare din mediul electronic, multiplele modalități de accesare a Internetului în mod anonim, slaba reglementare a domeniului virtual etc. Modul de utilizare poate facilita atingerea unor scopuri importante pentru adversar: propagandă şi prozelitism, prezentarea de informații trunchiate, dezinformare sau prezentarea unor informații, inclusiv sub formă audio şi video, care pot zdruncina moralul adversarului (execuții, imagini cu prizonieri etc.).

Sabotajul infrastructurilor critice este la fel de facil de realizat în mediul cibernetic, având în vedere dependența acestora de sistemele informaționale proprii, de către grupurile criminale, serviciile de informații ostile, *hackeri*, organizații activiste, operații în cadrul unui război informațional şi atacatori din interior.

Criminalitatea informatică poate avea trei ipostaze definitorii: computerul ca *țintă* a unei fapte penale (exemplu: accesarea neautorizată a datelor clasificate dintr-un server), computerul ca *mijloc de realizare* a unei fapte penale (exemplu: folosirea computerului pentru falsificarea unor înscrisuri oficiale) sau computerul ca *mijloc de stocare a unor eventuale probe* (exemplu: liste de email sau pagini WEB accesate, fotografii şi documente).

Aceste amenințări se manifestă într-un cadru foarte larg oferit de războiul informațional, într-o accentuată interferență conceptuală şi acțională dintre războiul electronic, cel al hackerilor, psihologic, de comandă-control şi o complexă tipologie a atacurilor informatice.

BIBLIOGRAFIE

Viceamiral Cebrowski Arthur K. şi John Garstka, *Network Centric Warfare. Its Origin and Future.*

Rona Thomas P., *Războiul informațional – un concept vechi cu valențe noi*, Defense Intelligence Journal.

Thomas Timothy L., *Dragon Bytes. Chinese Information-war Theory and Practice.*

Jianghuai Wuang, Lin Dong, *Viewing our army quality building from the perspective of what Information Warfare demands*, Beijing Jiefangjun Bao, 3 martie 1998.

Manthorpe H.J. William Jr., *C^2W – Command and Control Warfare,* Defense Intelligence Journal.

Harris Shane, *The Strategy Newspaper*, 11 July 2008, *China's Cyber-Warfare Militia.*

Legea nr. 182/2002 din 12/04/2002 privind protecția informațiilor clasificate.

Top 10 Cyber Security Menaces 2008, revista SANS - Stephen Northcutt, Ed. Skoudis, Marc Sachs, Johannes Ullrich, Tom Liston, Eric Cole, Eugene Schultz, Rohit Dhamankar, Amit Yoran, Howard Schmidt, Will Pelgrin, şi Alan Paller.

GAO-03-715T Report, 2003, *Cyber threats to critical infrastructure observed by the FBI.*

Forțele aeriene ale Departamentului Apărării al S.U.A., *Bazele Războiului Informațional*, 2002.

Joint Publication 3-13, Joint Doctrine for Information Operation, 1998.

DoD dictionary of Military and Related Terms, iunie 2003.

FM 3-13, Information Operations: Doctrine, tactics, Technics and Procedures, noiembrie 2003.

INTERESELE ŞI ROLUL ROMÂNIEI ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

INTERESTS AND ROMANIA`S ROLE IN ENSURING SECURITY IN BLACK SEA REGION

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Dănuț MANTA[*]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Drd. Andrei Nicolae CONDOVICI[**]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Regiunea Mării Negre dispune de un potențial unic în vederea transformării acesteia într-o zonă a prosperității şi stabilității, însă multe dintre proiectele economice, politice, energetice şi de transport sunt tergiversate pe de o parte ca urmare a conflictelor din teritoriile unor state învecinate, iar pe de altă parte din cauza altor amenințări şi riscuri prezente în regiune.

Black Sea region has an unique potential to turn into a zone of prosperity and stability, but many economic, political, energy and transport projects are protracted on the one hand, due to conflicts in the territories of neighboring states, and on the other hand because of other threats and risks present in the region.

Cuvinte cheie: securitate, cooperare, organizații, conflicte, politici, misiuni.
Keywords: *security, cooperation, organizations, conflicts, policies, missions.*

Principalele amenințări la adresa securității naționale şi regionale din regiunea Mării Negre

Prosperitatea, stabilitatea şi securitatea țărilor din jurul Mării Negre, mai mult ca oricând, au devenit chestiuni importante pentru Uniunea Europeană. După sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial s-a înregistrat o tendință de scădere a numărului conflictelor interstatale şi de sporire simultană a conflictelor intrastatale[1]. Instabilitatea care a apărut ca urmare a

[*] e-mail: *danutmanta@yahoo.com*
[**] e-mail: *andrei.condovici@yahoo.com*

[1] Teodor Frunzeti, *Soluționarea crizelor internaționale*, Editura Institutul European, Iaşi, 2006, p. 133.

conflictelor din Osetia de Sud, Abkhazia, Transnitria, Nagorno-Karabah au reprezentat fundamentul dezvoltării activităților criminale, a terorismului şi a migrației ilegale. Stabilitatea politică din regiune nu poate fi atinsă decât după soluționarea acestor diferende doar şi pentru simplu fapt că ele influențează negativ dezvoltarea social-economică şi rețelele comerciale din regiune. Toate aceste probleme reprezintă provocări nu doar pentru statele pe teritoriul cărora s-au dezvoltat aceste conflicte, dar amenință şi securitatea europeană şi a statelor învecinate.

În zilele noastre securitatea națională a acestor state nu este caracterizată doar prin prisma problemelor de securitate militară. Ca urmare a faptului că pentru o lungă perioadă de timp conflictele din statele din GUAM[2] au fost „înghețate" ele nu au reprezentat o amenințare militară directă pentru țările vecine. Dar incertitudinea lor a provocat o serie de probleme şi amenințări la adresa securității naționale şi regionale. Este necesar de evidențiat faptul că principalele riscuri şi amenințări la adresa securității naționale şi europene în regiunea Mării Negre nu se datorează doar acestor conflicte, ci şi problemelor economice, a securității energetice şi a securității suveranității naționale. Situația generală instabilă a prelungit perioada transformărilor, competiția pentru sferele de influență a condus la lipsa de cooperare din regiune. La nivel oficial există numeroase comunicări, înțelegeri în vederea cooperării în regiunea Mării Negre: în cadrul organizațiilor regionale, la nivel bilateral sau cu terțe părți cum ar fi Uniunea Europeană. Însă, în realitate, majoritatea acestor proiecte sunt încă pe hârtie sau punerea lor în practică este întârziată ca urmare a nepriceperii de a învinge riscurile care există în zonă.

Principalele amenințări la adresa securității naționale şi regionale din regiunea Mării Negre sunt: „conflictele înghețate"; creşterea numărului de refugiați şi a persoanelor dislocate temporar din zonele conflictuale, ceea ce ar putea destabiliza situația economică, demografică, socială şi politică din interiorul statelor şi regiunile învecinate; intervenția Federației Ruse în afacerile interne a statelor GUAM şi susținerea regiunilor şi a mişcărilor separatiste; un eventual „transfer" al scenariului conflictului spre teritoriul Ucrainei. Înainte de toate, acest aspect implică Republica Autonomă Crimeea, unde există posibilitatea sporirii contradicțiilor etnice pe lângă instigarea

[2] Organizația pentru Democrație şi Dezvoltare Economică – GUAM a fost oficial constituită, în anul 1997, ca o alianță politică, economică şi strategică cu scopul consolidării independenței şi a suveranității celor patru republici foste sovietice: Georgia, Ucraina, Azerbaidjan şi Republica Moldova. La 24 aprilie 1999 gruparea a devenit GUUAM ca urmare a extinderii cu un nou membru – Uzbekistan, stat care la 29 aprilie 2005, s-a retras definitiv. Textul este disponibil la: http://www.globalsecurity.org/military/world/int/guuam.htm

separării Crimeei de Ucraina şi trecerea sub jurisdicţia Federaţiei Ruse. Acţiuni asemănătoare au avut loc deja în Transnistria, Osetia de Sud şi Abkhazia; crima organizată transfrontalieră, cu preponderenţă la graniţa dintre Ucraina şi Republica Moldova. Această situaţie a reprezentat pentru o lungă perioadă de timp un subiect principal al negocierilor de la nivel bilateral şi multilateral la care au participat şi Statele Unite ale Americii şi Uniunea Europeană. În plus, o parte dintre obiectivele misiunii EUBAM au fost elaborate în vederea soluţionării acestor probleme. EUBAM – *„Misiunea Uniunii Europene de Asistenţă la frontieră în Moldova şi Ucraina"* a fost lansată în noiembrie 2005 la cererea comună a şefilor de stat din Republica Moldova şi Ucraina în vederea contribuirii la asigurarea unor servicii vamale de calitate pentru cetăţenii şi agenţii economici din Moldova, Ucraina şi Uniunea Europeană şi a reglementării conflictului din stânga Nistrului[3]; imposibilitatea implementării proiectului autostrăzii din jurul Mării Negre. *Proiectul Organizaţiei Cooperării Economice a Mării Negre*[4], pentru mulţi ani, nu a putut fi pus în practică deoarece unele porţiuni ale autostrăzii traversează teritoriile republicilor autoproclamate unde nu poate fi garantată securitatea rutelor. Acest aspect reprezintă o ameninţare la adresa securităţii naţionale şi regionale întrucât potenţialul de tranzit care nu poate fi folosit duce la pierderi economice. Acelaşi lucru se poate spune şi despre proiectul TRACECA, care a fost elaborat la data de 3 mai 1993 cu ocazia conferinţei de la Bruxelles la care au participat miniştrii transportului şi comerţului din Kazahstan, Turkmenistan, Kirghistan, Uzbekistan şi Tadjikistan, Azerbaidjan, Armenia şi Georgia. În cadrul acestei întâlniri a fost semnat un acord în vederea implementării unui program de Ajutor Tehnic, cu finanţare din partea Uniunii Europene „pentru dezvoltarea coridorului de transport pe direcţia Est – Vest din Europa cu traversarea Mării Negre prin Caucaz şi Marea Caspică

---

[3] Lucrând pentru securitatea şi dezvoltarea economică regională, textul este disponibil la: http://www.eubam.org/?sid=9dk8ucfcwfvhigiog7dtj0ogxi121fi1&action=show&id=493

[4] La 27 septembrie 2006, guvernele statelor membre ale OCEMN - Organizaţiei Cooperării Economice a Mării Negre (Albania, Bulgaria, Grecia, România, Turcia, Republica Moldova, Rusia, Ucraina, Armenia, Azerbaidjan şi Georgia) au semnat proiectul referitor la crearea unei autostrăzi în jurul Mării Negre. Scopul acestuia este de a construi o autostradă cu capacitate ridicată, formată din două magistrale separate, fiecare având cel puţin două benzi de circulaţie. Principala rută este proiectată să traverseze următoarele oraşe: Istanbul (Turcia) – Samsun (Turcia) – Trabzon (Turcia) – Batumi (Georgia) – Poti (Georgia) – Novorossiisk (Federaţia Rusă) – Rostov-pe-Don (Federaţia Rusă) – Taganrog (Federaţia Rusă) – Mariupol (Ucraina) – Melitopol (Ucraina) – Odessa (Ucraina) – Chişinău (Republica Moldova) – Bucureşti (România) – Khaskovo (Bulgaria) – Edirne (Turcia) – Istanbul (Turcia) şi Komotini (Grecia) – Alexandrupolis (Grecia) – Istanbul (Turcia). *Black Sea Ring Highway Development,* Sochi News, 25 decembrie 2006, p.1, textul este disponibil la: http://www.sochi-travel.info/articles/black-sea-ring-highway/

cu ieşire la Asia Centrală”[5]. Însă nu doar conflictele influențează realizarea acestui proiect, ci şi proasta infrastructură, coordonarea inadecvată a activității în ceea ce priveşte serviciile vamale ale statelor cu ieşire la mare, cât şi regimurile de viză care afectează situația; imposibilitatea garantării securității transportului resurselor energetice din regiunea caspică. Azerbaidjan şi Georgia realizează legătura între Marea Neagră şi Marea Caspică creând o rețea adecvată pentru tranzitul gazelor şi al petrolului din Asia Centrală şi regiunea caspică spre Europa. În condițiile prezentei politici energetice a Federației Ruse, diversificarea surselor energetice reprezintă un aspect deosebit de important pentru economia şi securitatea Ucrainei şi a Uniunii Europene. În plus, economia statelor Uniunii Europene şi a Mării Negre depinde de securitatea rețelelor de transport a energiei. Însă realizarea de noi proiecte de conducte, cât şi securizarea celor existente sunt două aspecte care nu pot fi atinse fără reglementarea conflictelor din Nagorno – Karabah, Osetia de Sud şi din Abkhazia, dacă se ia în calcul posibilitatea atacurilor teroriste, avarierea conductelor ca urmare a acțiunilor militare, aşa cum s-a întâmplat în Georgia în august 2008, posibilitatea blocării transporturilor energetice, ca şi în cazul Ucrainei în iarna anului 2006; creşterea nivelului amenințărilor teroriste; întreruperea relațiilor comerciale şi a conexiunilor de transport; migrația ilegală, contrabanda, dificultăți în transporturile de marfă; traficul de droguri şi traficul de ființe umane; amenințarea integrității teritoriale a statelor pe teritoriile cărora există conflicte; tensiunile istorice dintre Armenia şi Turcia care nu permit deschiderea granițelor şi sporirea cooperării bilaterale, în special traversarea granițelor şi folosirea potențialului de tranzit al unei asemenea rute; tensiunile etnice din regiunile de la frontieră unde există o mare concentrare de minorități etnice, unele dintre ele manifestând divergențe religioase; amenințări la adresa siguranței şi securității navigației; comerțul ilegal cu arme.

Astăzi, influența asupra securității regionale poate fi împărțită în două părți – securitatea regiunii Mării Negre şi securitatea europeană. De curând Uniunea Europeană a început să-şi manifeste interesul în problemele regiunii, înțelegând faptul că o mare parte dintre amenințările şi riscurile existente aici îi influențează în mod direct sau indirect propria stabilitate şi securitate. În cadrul unei conferințe de presă, organizată în octombrie 2008 cu ocazia întâlnirii dintre reprezentanți ai Federației Ruse şi ai Uniunii Europene, ministrul afacerilor externe francez Bernard Kouchner a precizat faptul că în ultimii zece ani Uniunea Europeană nu a arătat un interes deosebit în ceea ce priveşte statele caucaziene. Abia în anul 2007 a fost redactat primul document

[5] *Programul TRACECA – Refacerea istoricului Drum al Mătăsii*, p. 1, textul este disponibil la: http://www.mt.ro/traceca/index.html

oficial referitor la zona Mării Negre – „Sinergia Mării Negre”, care a reprezentat un prim semn al înțelegerii din partea Uniunii Europene că instabilitatea din regiunea Mării Negre poate influența întreaga securitate europeană.

Destrămarea organizării mondiale bipolare de la sfârşitul Războiului Rece a condiționat „ample reconfigurări geopolitice, geoeconomice şi chiar geoculturale”, lucruri care au avut repercusiuni majore în regiunea Mării Negre. În concepția lui Gheorghe Fulga, imediat după încetarea stării de rigiditate determinată de abordarea securității în termeni de „bloc politico – militar”, au ajuns să fie din ce în ce mai evidente amenințările asimetrice cu privire la stabilitatea regională şi globală: „accentuarea clivajului Nord-Sud/ Est-Vest, cu efect direct în deplasarea masivă de populație; erodarea instituțiilor statului în fața proceselor economice subterane; interconectarea economiilor naționale şi accentuarea vulnerabilității lor față de fluctuațiile unei piețe globale; manifestarea plenară de noi forme de criminalitate cu tendințe transfrontaliere conexate în mod organic cu terorismul şi proliferarea armelor de distrugere în masă”[6].

Vasile Popa şi Mihai-Ştefan Dinu apreciază faptul ca regiunea Mării Negre prezintă o importanță deosebită, având o influență semnificativă asupra situației mediului regional de securitate, posibile transformări ale unei stări de stabilitate, destul de „firave” a respectivei zone, putând cauza importante prejudicii stării de securitate la nivel internațional[7]. Este bine cunoscut faptul că în fostul spațiu sovietic din zona Mării Negre există şi în ziua de astăzi conflicte locale „înghețate” nereglementate, care, deşi sunt în cea mai mare parte interne, fără a avea o dimensiune regională, există, totuşi, probabilitatea ca pe viitor acestea să-şi piardă caracterul latent şi să dea naştere unei serii de transformări dificil de stăpânit şi unor consecințe greu de cuantificat. Semnificative din acest punct de vedere sunt conflictele înghețate din Georgia, conflictul din Osetia de Sud şi cel din Abkhazia.

Diferendul din Osetia de Sud a fost declanşat în perioada 1989 – 1990, în timpul tranziției Republicii Georgiene la independența de stat. Liderul Regiunii Autonome a Osetiei de Sud din cadrul Georgiei, amenințat de sporirea forțelor politice a majorității georgiene, a anunțat separarea față de Republica Georgiană şi şi-a exprimat dorința de a se uni cu Republica Autonomă a Osetiei de Nord din cadrul Republicii Sovietice Federale

---

[6] Gheorghe Fulga, *România şi stabilitatea în Balcani*, p. 1, textul este disponibil la: http://www.dci.ro/Evaluari/evaluari3.html.

[7] Vasile Popa, Mihai-Ştefan Dinu, *România şi procesul de stabilizare regională*, p. 15, textul este disponibil la: http://66.102.9.104/search?q=cache:3a3VFGQbZd4J:cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/romania_si_procesul_de_stabilizare_regionala.pdf+ORGANIZATII+SI+MECANISME+DE+COOPERARE+IN+SUD+ESTUL+EUROPEI&hl=ro&ct=clnk&cd=3&gl=ro&lr=lang_ro&client=firefox-a

Socialiste Ruse. În contextul intensificării violențelor din Tskhinvali, capitala Osetiei de Sud, Sovietul Suprem al Georgiei a declarat nulă această declarație şi a suprimat autonomia regiunii. În ciuda promptei intervenții a forțelor Ministerului de Interne a R.S.F.S. Rusă, războiul nu a putut fi încheiat, acestea fiind retrase ca urmare a destrămării Uniunii Sovietice. Astfel, faza armată a conflictului a continuat până în iunie 1992, atunci când prin intermediul lui Boris Elțin, președintele rus de la acea dată, a fost semnat acordul de încetare a focului[8]. Principalele cauze care au stat la baza conflictului au fost pe de o parte dorința Georgiei de a-şi păstra integritatea teritorială, iar pe de altă parte pretenția osetinilor de autodeterminare. Conflictul din Nagorno – Karabah, cunoscut ca având o lungă istorie, agravează raporturile dintre Armenia şi Azerbaidjan, fiind în acelaşi timp o piedică în stabilitatea politică şi în creşterea nivelului economic al Caucazului de Sud. Principala cauză politică care stă la baza acestui conflict constă în contradicția dintre dorințele de autodeterminare națională a respectivei enclave, a cărei populații o reprezintă în cea mai mare parte armenii şi pretențiile Azerbaidjanului în ceea ce priveşte integritatea teritorială. O importanță deosebită o reprezintă şi conflictul transnistrean, care este, şi astăzi, una dintre cele mai complicate probleme cu care se confruntă liderii de la Chişinău. Potrivit lui Marian Enache şi Dorin Cimpoeşu, regiunea din stânga Nistrului "reprezintă încă, atât un factor de tensiune pe plan intern, cât şi un potențial de risc pe plan mai larg, pentru securitatea zonei de sud-est a continentului nostru"[9]. Violențele din Moldova, care au constituit primul conflict de după dezintegrarea Uniunii Sovietice au constat în suprimarea structurilor de stat din raioanele de est ale republicii de către separatiştii transnistreni, susținători ai *republicii moldoveneşti nistrene*. Criza sistemului sovietic survenită în anii ′80 şi lansarea reformelor cunoscute sub denumirea de *perestroika* şi *glasnosti* au condus într-o oarecare măsură la un proces de democratizare a vieții politice şi sociale şi de redeşteptare națională a popoarelor asuprite. Forțele conservatoare din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, fidele imperiului sovietic, au perceput acest proces reformator ca fiind o amenințare la adresa sistemului sovietic şi au încercat să împiedice aplicarea reformelor democratice şi revenirea la limba română. În toamna anului 1989, *comitetele unificate* au atras etnicii ruşi în diverse manifestații şi greve prin care se urmărea împiedicarea utilizării limbii române şi a alfabetului latin, în special în regiunea transnitreană[10].

---

[8] Neil S. Macfarlane, *On the front lines in the near abroad: the CIS and the O.S.C.E. in Georgia's civil wars***,** Third World Quarterly, vol. 18, nr. 3, pp. 509 – 525, p. 512.

[9] Marian Enache, Dorin Cimpoeşu, *Misiune Diplomatică în Republica Moldova, 1993 - 1997*, Editura Polirom, Iaşi, 1997, p. 134.

[10] Victor Bârsan, *Masacrul inocenților, Războiul din Moldova, 1 martie – 29 iulie 1992*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 1993, p. 7 şi p. 23.

De-a lungul anilor ′90 autoritățile de la Moscova au formulat cel puțin două opinii referitoare la conflictul din stânga Nistrului, una a guvernului, care susținea integritatea teritorială a Republicii Moldova, cu condiția acordării unui statut de autonomie largă regiunii transnistrene şi cealaltă a Dumei de Stat a Federației Ruse, care a adoptat o serie de hotărâri privind acest subiect, considerate ca fiind un amestec în problemele interne ale altei țări şi care au contravenit de cele mai multe ori normelor dreptului internațional[11]. Deşi, conflictul transnistrean a fost considerat, în cea mai mare parte, că a avut rădăcini de ordin etnic şi că a fost determinat de retorica militantă proromânească a Frontului Popular din Moldova, originile sale au fost mult mai complexe. Imediat după sfârşitul Războiului Rece s-a putut remarca sporirea interesului față de cooperarea la nivel subregional şi regional, fenomen care a stat la baza emergenței de noi înțelegeri şi organizații regionale[12].

Începând cu anul 2004, Uniunea Europeană a început să dețină un rol semnificativ în soluționarea conflictelor înghețate din spațiul Mării Negre prin lansarea *Politicii Europene de Vecinătate* (PEV), care reprezintă o nouă abordare în ceea ce priveşte relațiile Uniunii cu statele sale vecine, abordare superioară celei tradiționale întemeiate pe cooperare. Această politică reprezintă un sprijin în intensificarea raporturilor de vecinătate şi are drept obiectiv principal sporirea cooperării cu țările aflate în apropierea granițelor Uniunii Europene lărgite pentru crearea unui spațiu de bunăstare şi de bună vecinătate, a unui "cerc de prieteni" la hotarele Uniunii Europene. Un alt obiectiv important al PEV îl reprezintă consolidarea securității în vecinătatea Uniunii, obiectiv formulat în *Strategia Europeană de Securitate din 2003*[13].

Această politică nu oferă statelor vizate, statele din estul Europei, statele mediteraneene, şi din iunie 2004 şi statele sud-caucaziene, perspectiva aderării la Uniunea Europeană, ci oferă posibilitatea dezvoltării unor relații privilegiate cu țările vecine şi o intensificare a eforturilor în domenii de o importanță deosebită în vederea apropierii statelor vizate de standardele Uniunii Europene. În acelaşi timp, conceptul PEV creşte compatibilitatea instituțiilor între țările membre UE şi cele vecine, lucru care, în conformitate cu Barry Buzan este foarte favorabil fiind cunoscut faptul că acolo unde „există compatibilitate, e mai puțin loc pentru conflicte"[14].

---

[11] *Tranziția. Retrospective şi perspective. Proiect al Asociației pentru Democrație Participativă*, Editura Gunivas, Chişinău, 2002, p. 366.

[12] Stibis Ioannis, *The Evolving Security Concern in the Black Sea Economic Cooperation,* Journal of Southeast European &Black Sea Studies, vol. 3, sept. 2003, pp. 130 – 162, p. 130.

[13] *Politica Europeană de Vecinătate***,** UNDP Moldova, p. 1, textul este disponibil la: http://www.undp.md/border/Pol_vecin_ue.html

[14] Barry Buzan, *People, States and Fear, an agenda for international security studies in the post Cold War era*, 1991, ediția românească, Cartier printing House, 2000, apud Iulian Chifu, *Regiunea Extinsă a Mării Negre în căutarea unui concept de securitate strategică*, traducere de Bianca Cseke, Laura Sandu, Issore Boly, Mihaela Topuzu, p. 1, textul este disponibil la: http://www.patrir.ro/jurnalulpacii/get_archive.php?issue=8&id=26#_edn4.

Interesele şi rolul României în asigurarea securității în regiunea Mării Negre

Însemnătatea regiunii Mării Negre pentru securitatea regională nu este o problemă recentă în politica externă românească. Încă înainte de dezintegrarea Uniunii Sovietice, la începutul anilor '90, atunci când Uniunea Europeană nu avea planuri referitoare la integrarea de noi state din spațiul european fost comunist, autoritățile centrale de la Bucureşti şi-au exprimat ideea posibilității integrării la Marea Neagră. Din acel moment, diplomația română a încercat să demonstreze, prin prezentarea de hărți în capitalele euroatlantice, valoarea geopolitică a Mării Negre şi a României în calitate de stat riveran şi potențial membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord şi al Uniunii Europene[15]. Anca Dinicu consideră faptul că „astăzi, având în vedere raportul internațional de forțe şi, mai ales, amenințările la adresa securității, a devenit aproape obligatorie oferirea serviciilor noastre în regiune"[16]. Dar, în aceste condiții, Adrian Severin este de opinie că „adevăratul pariu pentru România se pune pe abilitatea cu care țara noastră este în măsură să iasă în câştig şi nu în pagubă din ciocnirea de interese ale Statelor Unite, Uniunii Europene şi Rusiei la Marea Neagră"[17].

Influența actorilor internaționali majori, cum ar fi Federația Rusă, Uniunea Europeană, NATO, Statele Unite ale Americii contribuie la includerea regiunii extinse a Mării Negre în cele mai importante circuite economice şi politice internaționale şi, în acelaşi timp, poate produce sporirea tensiunilor şi a conflictelor, „ca urmare a jocului marilor puteri cu interese opuse"[18].

Interesele României la Marea Neagră sunt numeroase, iar avantajele acestei vecinătăți sunt semnificative şi „privesc dincolo de spațiul nostru național"[19]. Aceste interese pot fi clasificate în mai multe tipuri cum ar fi: cele de natură politică (Marea Neagră îi oferă României ieşirea la Oceanul Planetar, izvor de putere politică şi economică, care-i asigură posibilitatea țării noastre să obțină statutul de putere maritimă mijlocie); cele de natură economică (datorită faptului că oferă posibilitatea participării României la

---

[15] Anca Dinicu, *România – factor de stabilitate în zona de securitate a Mării Negre*, p. 2, textul este disponibil la: http://216.239.59.104/search?q=cache:8tB-n-GyEZUJ:www.actrus.ro/reviste/1_2005/a5.pdf+ROLUL+ROM%C3%82NIEI+%C3%8EN+ASIGURAREA+SECURIT%C4%82%C5%A2II+LA+MAREA+NEAGR%C4%82.&hl=ro&ct=clnk&cd=3&gl=ro&client=firefox-a

[16] *Ibidem*, p. 2.

[17] Adrian Severin, *Doi buni prieteni: Bush şi Băsescu*, Ziarul Ziua, 22 martie 2005 apud Anca Dinicu, *op. cit*., p. 2.

[18] Cristian Băhnăreanu, *Resurse energetice, crize, conflicte*, Editura Militară, Bucureşti, 2008, p. 179.

[19] Romeo Boşneagu, *România – interese la Marea Neagră*, Sesiunea de comunicări ştiințifice, Academia Forțelor Terestre, Sibiu, 2001, pp. 55-58, apud Anca Dinicu, *op. cit*., p. 3.

proiectele regionale de dezvoltare economică, economico-socială a regiunii de litoral şi fluviale, dezvoltarea turismului); de securitate (în ziua de astăzi nu pot fi ignorate tendinţele din domeniul securităţii care sunt evidente, în jurul frontierelor naţionale); de ordin militar (prin aderarea la NATO, statul român contribuie la lărgirea spaţiului aerian aflat sub controlul aliaţilor, fiind interesat în soluţionarea problemelor din zona Mării Negre având un potenţial de instabilitate ridicat); de natură ştiinţifică şi tehnologică (participarea României la cercetarea ştiinţifică în domeniul maritim şi cel naval) [20].

Posibilităţile democratizării regiunii Mării Negre au crescut substanţial odată cu integrarea României şi a Bulgariei în Uniunea Europeană. Aceşti doi noi membri UE au acum, în vederea atingerii scopului lor, posibilitatea de a recurge la sprijinul aliaţilor şi al statelor comunitare prin susţinerea hotărâtă a reformei juridice şi a normelor riguroase pentru activitatea la nivelul oamenilor politici cu putere de decizie. „Departamentul Apărării ar trebui să ia decizia îndelung aşteptată şi amânată privind repoziţionarea bazelor americane din Europa în locaţiile oferite de către Guvernul României în apropierea oraşului Constanţa de la Marea Neagră. Nimic nu ar sublinia mai mult că Statele Unite împărtăşesc viziunea Uniunii Europene că securitatea şi stabilitatea în regiunea Mării Negre este esenţială pentru securitatea euroatlantică“[21].

Rolul României, în calitate de actor individual şi de ţară membră a Uniunii Europene şi a *Organizaţiei Nord-Atlantice*, este definit pe două paliere: regional (prin dezvoltarea unei politici coerente, într-o viziune regională extinsă, încorporând Europa de Sud – Est, Marea Neagră şi Caucaz, spaţiul Orientului Mijlociu şi a Mediteranei şi zona Asiei Centrale) şi global (prin angajarea la acţiuni importante pentru securitatea naţională a României, ţara noastră participând activ în cadrul proceselor internaţionale şi statale de luptă împotriva noilor provocări la adresa politicii şi securităţii internaţionale). În plus, proiectul pentru o nouă strategie de securitate naţională face referire la o implicare activă a României în procesul de realizare a securităţii prin „promovarea democraţiei, lupta împotriva terorismului internaţional şi combaterea proliferării armelor de distrugere în masă ca imperativ pentru politica noastră de securitate şi, totodată, ca o condiţie fundamentală a participării la beneficiile globalizării, exploatării oportunităţilor pe care le reprezintă mediul internaţional de securitate şi contracarării eficiente a riscurilor şi ameninţărilor majore”[22]. În *Strategia de securitate naţională a României – România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viaţă mai bună într-o ţară democratică, mai sigură şi prosperă*,

[20] Anca Dinicu, *op. cit*., pp. 3 - 4.
[21] *Strategia Statelor Unite pentru zona Mării Negre*, Ziarul Ziua, 10 martie 2005, apud Anca DINICU, *op.cit*., p. 4.
[22] Constantin-Gheorghe Balaban, *Securitatea şi dreptul internaţional. Provocări la început de secol XXI*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006, pp. 6 – 7.

aprobată la 17 aprilie 2006 în cadrul şedinţei *Consiliului Suprem de Apărare a Țării* (CSAT), se menționează faptul că România se va angaja din ce în ce mai intens atât în cadrul mecanismelor diplomației preventive şi în procesul de susținere a măsurilor de sporire a încrederii şi securității în Europa, promovate de către *Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa* (OSCE), cât şi printr-o implicare activă în cadrul PESA, la misiunile desfăşurate sub auspiciile UE şi NATO, a căror scop constă în îndeplinirea obiectivelor *Pactului de Stabilitate din Europa de Sud - Est*, înfăptuirea şi menținerea păcii şi stabilității în regiunea caucazo-caspică, în spațiul Mării Negre şi în Balcani. Armata statului român se va putea angaja la îndeplinirea unor sarcini importante[23], în conformitate cu transformările din mediul de securitate, în vederea apărării intereselor naționale şi colective, precum şi pentru participarea la combaterea terorismului internațional[24], sporirea încrederii şi colaborării la nivel regional şi în Europa. Ministerul Apărării Naționale emite Strategia militară care va determina, din punct de vedere strategico-militar, starea securității la nivel internațional şi va stabili posibilele pericole şi amenințări militare, va identifica obiectivele militare naționale şi va defini conceptele strategice şi operaționale în vederea realizării acestor scopuri şi sarcini ale armatei. În calitate de stat membru al NATO, România s-a alăturat obiectivelor şi politicilor de securitate ale respectivei organizații, luându-şi angajamentul de a contribui pe viitor şi la conturarea cadrului de forță al acesteia, în acord cu dispozițiile *Conceptului Strategic al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.* În plus, prin statutul său în cadrul inițiativelor regionale din Europa de Sud-Est, prin legăturile cu spațiul caspic, precum şi prin valorificarea potențialului din bazinul Mării Negre, în lupta împotriva riscurilor neconvenționale, România va consolida politica Alianței de proiecție a stabilității în regiunea balcanică şi poziția sa de țară membră NATO[25].

Ca stat membru al Uniunii Europene, România îşi manifestă intenția de a participa activ la strategia UE de elaborare a unei politici de securitate comună, urmând să-şi stabilească, cu exactitate, aportul său la îndeplinirea Proiectului *Headline* 2010 (HG 2010)[26], document potrivit căruia UE trebuie să dețină, până în anul 2010, competența de a interveni în manifestări violente, oriunde pe glob. În afara faptului că spațiul Mării Negre deține

---

[23] *Programul de Guvernare 2005 – 2008, p. 126; Strategia de securitate națională a României – România Europeană, România Euro – Atlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură şi prosperă (proiect)*, aprobată în şedința CSAT din 17 aprilie 2006, p. 30 şi următoarele, apud Constantin – Gheorghe Balaban, *op. cit*., p. 8.

[24] *Strategia de securitate națională a României*, p. 14 şi următoarele, apud Constantin-Gheorghe Balaban, *op. cit*.**,** p. 8.

[25] *Ibidem*, pp. 7 – 8.

[26] *Programul de Guvernare 2005 – 2008, p. 126; Strategia de securitate națională a României*, p. 17, apud Constantin-Gheorghe Balaban, *op. cit*., p. 9.

avantajul de a avea acces uşor la zonele conflictuale, acesta a devenit şi un important centru pentru transportul resurselor de hidrocarburi din regiunea Caspicii şi a Federației Ruse spre Europa Occidentală, lucru care-i oferă un statut privilegiat în cadrul parteneriatului dintre Federația Rusă, Uniunea Europeană şi Statele Unite ale Americii, cu preponderență economico-energetică[27]. Având în vedere riscurile regionale specificate, țara noastră, caracterizată prin stabilitate politică, ajunge să fie în mod firesc un punct de răspândire a valorilor proprii comunității euroatlantice. Pe lângă aceasta, România, în plan regional, trebuie să facă față aceloraşi probleme cărora principalii actori de pe scena internațională încearcă să le găsească soluții durabile, în sensul dezvoltării democratice a unui teritoriu geostrategic caracterizat prin instabilitate specifică[28].

Amenințările asimetrice şi atipice, lansate în cea mai mare parte de actori nonstatali imprevizibili, reprezentate mai ales de proliferarea armelor de distrugere în masă, de ramura neoteroristă internațională şi de crima organizată ce depăşeşte granițele naționale confirmă faptul că pacea internațională şi securitatea țărilor democratice au ajuns să depindă din ce în ce mai mult de evenimentele desfăşurate în afara teritoriului lor statal, ducând la transcederea sferei de responsabilitate a unui singur stat sau a unei singure structuri internaționale cu responsabilități în domeniu.

BIBLIOGRAFIE

Balaban Constantin-Gheorghe, *Securitatea şi dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006.

Băhnăreanu Cristian, *Resurse energetice, crize, conflicte*, Editura Militară, Bucureşti, 2008.

Bârsan Victor, *Masacrul inocenților, Războiul din Moldova, 1 martie – 29 iulie 1992*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 1993.

Enache Marian, Cimpoeşu Dorin, *Misiune Diplomatică în Republica Moldova, 1993 - 1997,* Editura Polirom, Iaşi, 1997.

Frunzeti Teodor, *Soluționarea crizelor internaționale*, Editura Institutul European, Iaşi, 2006.

[27] Gheorghe Fulga, *România şi stabilitatea în Balcani*, p. 1, textul este disponibil la: http://www.dci.ro/Evaluari/evaluari3.html.
[28] *Ibidem*, p. 1.

Ioannis Stibis, *The Evolving Securtiry Concern in the Black Sea Economic Cooperation*, Journal of Southeast European &Black Sea Studies, vol. 3, sept. 2003.

Macfarlane Neil S., *On the front lines in the near abroad: the CIS and the O.S.C.E. in Georgia's civil wars***,** Third World Quarterly, vol. 18, nr. 3.

http://www.dci.ro/Evaluari/evaluari3.html

http://www.eubam.org/?sid=9dk8ucfcwfvhigiog7dtj0ogxi121fi1&action=show&id=493

http://www.globalsecurity.org/military/world/int/guuam.htm

http://www.mt.ro/traceca/index.html

http://www.patrir.ro/jurnalulpacii/get_archive.php?issue=8&id=26#_edn4

http://www.sochi-travel.info/articles/black-sea-ring-highway/

http://www.undp.md/border/Pol_vecin_ue.html

CONCEPŢIA UE ŞI NATO PRIVIND COMBATEREA CRIMINALITĂŢII INFORMATICE

EU AND NATO CONCEPTION REGARDING COMBATING OF CYBERNETIC CRIMINALITY

Col.drd. Claudiu-Vicenţiu TOMA*
U.M. 02580 Bucureşti

Criminalitatea informatică reprezintă un fenomen deosebit de complex al zilelor noastre. În lupta împotriva criminalităţii informatice, Uniunea Europeană, prin Comisia Europeană, şi-a dezvoltat o politică de strânsă colaborare cu statele membre şi cu alte instituţii ale UE.

Şi în cadrul NATO se acordă o importanţă deosebită luptei împotriva criminalităţii informatice, îndeosebi după atacurile cibernetice împotriva Estoniei de la sfârşitul lunii aprilie şi începutul lunii mai 2007.

Astfel, a fost adoptată o politică de apărare informatică şi au fost dezvoltate structurile şi autorităţile care să ducă la îndeplinire menirea de a consolida şi de a apăra sistemul informatic al alianţei împotriva atacurilor de acest fel.

Cybernetic criminality is nowadays a very complex phenomenon. In combating information criminality, EU, throughout its European Commission, developed a collaborative policy within its members and with other EU institutions.

Also NATO stressed upon combating information criminality, especially after the beginning of May 2007, when Estonia was the victim of a cybernetic attack.

That is why it was adopted a defence information policy and there were developed structures and authorities meant to fulfill the tasks of consolidation and defending NATO's information system against this kind of attacks.

Cuvinte cheie: criminalitate, sistem, infracţiune, calculator, internet.
Keywords: *criminality, system, offence, computer, internet.*

Criminalitatea informatică reprezintă un fenomen deosebit de complex al zilelor noastre. Cercetările criminologice asupra infracţiunilor realizate prin sistemele informatice se află încă în stadiul tatonărilor. Noţiunea de criminalitate informatică a depăşit definiţiile tradiţionale referitoare la infracţiuni îndreptate împotriva sistemelor informatice, ajungând la includerea tuturor infracţiunilor care se pot comite prin Internet şi sistemele informatice.

* e-mail: *cltoma@mapn.ro*

Modurile de operare folosite de infractori, precum şi echipamentul tehnic pe care aceştia îl au la dispoziție sunt într-o continuă schimbare şi perfecționare, iar numărul cazurilor de infracțiuni informatice este în continuă creştere. În sens larg, prin infracțiune informatică se înțelege orice infracțiune în care un calculator sau o rețea de calculatoare este obiectul unei infracțiuni sau în care un calculator sau o rețea de calculatoare este instrumentul sau mediul de înfăptuire a unei infracțiuni.

În sens restrâns, prin infracțiune informatică se înțelege orice infracțiune în care făptuitorul interferează, fără autorizație, cu procesele de prelucrare automată a datelor.

Conținutul noțiunii de faptă penală de natură informatică este deosebit de variat, fiind abordat din diferite perspective în cadrul lucrărilor de specialitate. Astfel, în raportul Comitetului European pentru probleme criminale, infracțiunile criminale sunt sistematizate în următoarele categorii:

- infracțiunea de fraudă informatică;
- infracțiunea de fals în informatică;
- infracțiunea de prejudiciere a datelor sau programelor informatice;
- infracțiunea de acces neautorizat la un calculator;
- infracțiunea de interceptare neautorizată;
- infracțiunea de reproducere neautorizată a unui program informatic protejat de lege;
- infracțiunea de reproducere neautorizată a unei topografii;
- infracțiunea de alterare fără drept a datelor sau programelor informatice;
- infracțiunea de spionaj informatic;
- infracțiunea de utilizare neautorizată a unui calculator;
- infracțiunea de utilizare neautoriazată a unui program informatic protejat de lege.

Manualul Națiunilor Unite pentru prevenirea şi controlul infracționalității informatice sintetizează următoarele categorii de infracțiuni:

- fraude prin manipularea calculatoarelor electronice;
- fraude prin falsificarea de documente;
- alterarea sau modificarea datelor sau a programelor pentru calculator;
- accesul neautorizat la sisteme şi servicii informatice;
- reproducerea neautorizată a programelor pentru calculator protejate de lege.

În studiul „Aspectele legale ale infracționalității informatice în cadrul societății informatice" (studiul COMCRIM), realizat pentru Comisia Europeană de către prof.dr. Ulrich Sieber de la Universitatea din Wurzburg, Germania, sunt prezentate următoarele categorii şi subcategorii de infracțiuni informatice:

- atingeri aduse dreptului la viața privată;
- infracțiuni cu caracter economic;

- penetrarea sistemelor informatice în scopul depăşirii dificultăţii tehnice de securitate (hacking);
- spionajul informatic;
- pirateria programelor pentru calculator;
- sabotajul informatic;
- frauda informatică;
- distribuirea de informaţii cu caracter ilegal sau prejudiciabil (propagandă rasistă, difuzarea de materiale pornografice etc.);
- alte infracţiuni;
- infracţiuni contra vieţii;
- infracţiuni legate de crima organizată;
- război electronic.

Conştientizarea existenţei pericolului social al faptelor penale de natură informatică a atras după sine incriminarea acestora în numeroase state ale lumii. A fost creat astfel conceptul de „drept penal cu specific informatic", ca o reflectare a numeroaselor elemente de noutate introduse în materialul dreptului penal de noile forme de criminalitate bazate pe tehnologia modernă.

Legiferarea în domeniul criminalităţii informatice a urmat, începând din anii '70, în mai multe „valuri". Primul „val" a fost determinat de necesitatea protejării dreptului la viaţa privată. Legi privind protecţia persoanei fizice faţă de prelucrarea datelor cu caracter personal au fost adoptate în Suedia (1973), SUA (1974), Germania (1977), Austria, Danemarca, Franţa, Norvegia (1978) sau mai recent în Belgia, Spania, Elveţia (1992), Italia şi Grecia (1997). Al doilea val este legat de represiunea infracţiunilor cu caracter economic, producând modificări legislative în SUA şi Italia (1978), Australia (1979), Marea Britanie (1981) sau Elveţia (1994) şi Spania (1995). A treia serie de reglementări este legată de intervenţia legislativă în vederea protecţiei proprietăţii intelectuale în domeniul tehnologiei informatice, în ţări ca SUA (1980), Ungaria (1983), Germania, Franţa, Japonia, Marea Britanie (1985) sau Austria (1993), România (1996), Luxemburg (1997). Al patrulea „val" de reforme priveşte reglementarea distribuirii de informaţii ilegale sau prejudiciabile şi a fost puternic impulsionat la sfârşitul anilor '80 de amploarea luată de reţeaua Internet. Al cincilea „val" este legat de modificările intervenite în materia dreptului procesual cu privire la aspectele de procedură penală ridicate de incidenţa tehnologiei informaţiei, în timp ce al şaselea „val" priveşte impunerea unor obligaţii şi limite în materia securităţii informatice. În acest sens, la nivel internaţional, Consiliul Europei a iniţiat o serie de reglementări cu privire la criminalitatea informatică. Astfel, dacă în anul 1995 a fost adoptată Recomandarea nr. R (95) 13 cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaţionale, în 23 noiembrie 2001, a fost semnată, la Budapesta, Convenţia privind criminalitatea informatică. Convenţia îşi propune să prevină actele îndreptate împotriva confidenţialităţii, integrităţii şi

disponibilității sistemelor informatice, a rețelelor şi a datelor, precum şi a utilizării frauduloase a unor asemenea sisteme, rețele şi date, prin incriminarea unor asemenea conduite şi prin încurajarea adoptării unor măsuri care să permită combaterea eficientă a acestor tipuri de infracțiuni, menite să faciliteze descoperirea, investigarea şi urmărirea penală a acestora atât la nivel național, cât şi internațional, precum şi prevederea unor reglementări necesare asigurării unei cooperări internaționale rapide şi sigure.

În lupta împotriva criminalității informatice, Uniunea Europeană, prin Comisia Europeană, şi-a dezvoltat o politică de strânsă colaborare cu statele membre şi cu alte instituții ale UE. Politica completează alte activități ale Comisiei care vizează consolidarea securității rețelelor şi, de asemenea, ține cont de cadrul legislativ existent privind comunicațiile electronice şi de protecție a datelor. Politica împotriva criminalității informatice a fost, recent exhaustiv, prezentată în Comunicarea Comisiei „Către o strategie generală de luptă împotriva criminalității cibernetice", care a fost adoptată la 22 mai 2007.

Activitățile Comisiei de combatere a criminalității informatice se încadrează în patru mari categorii:

- *în primul rând*, Comisia participă la procesul legislativ. Atunci când există o nevoie concretă la nivelul UE, Comisia propune o legislație adecvată. Exemplul cel mai important al acestei activități este Decizia-cadru 2005/222/JAI privind atacurile împotriva sistemelor de informare, care fost adoptată de Consiliul Uniunii Europene la data de 17 ianuarie 2005. Decizia-cadru asigură un nivel minim de armonizare a dreptului penal pentru cele mai importante forme de activitate penală împotriva sistemelor informatice, cum ar fi accesul ilegal, sistemele ilegale şi interfețele de date. Acesta include aşa-numitul „hacking" şi „atacuri denial-of-service", precum şi răspândirea de cod malițios, spyware, malware şi de viruşi. Această apropiere este de dorit, pentru a evita orice lacune în legislația statelor membre, care ar putea împiedica răspunsul de aplicare a legii şi al autorităților judiciare la nivel național la aceste amenințări în creştere.

Măsurile legislative care vizează apropierea dispozițiilor naționale privind criminalitatea informatică trebuie să fie susținute de măsuri nonlegislative, cum ar fi:

- crearea unei unități specializate naționale;
- continuarea instruirii speciale a poliției şi a personalului autorității judiciare;
- crearea unui set de reguli armonizate pentru poliție şi a unor instrumente adecvate pentru analiza statistică a criminalității;
- înființarea unui forum european de promovare a cooperării între state;
- încurajarea acțiunilor directe împotriva criminalității informatice;
- proiecte de cercetare şi dezvoltare tehnologică (CDT) finanțate de UE.

Măsurile nonlegislative cuprind:

- crearea unui forum european care reuneşte agenţiile de aplicare a legii, furnizorii de servicii, operatorii de reţea, grupurile de consumatori şi autorităţile de protecţie a datelor cu scopul de a intensifica cooperarea la nivelul UE;
- măsurile suplimentare pentru promovarea securităţii şi a încrederii în contextul iniţiativei eEurope, Planul de acţiune de Internet, Information Society Technologies (IST) şi următorul cadru pentru programul de cercetare şi dezvoltare tehnologică;
- lansarea de proiecte noi în cadrul programelor existente, pentru a sprijini formarea profesională a personalului;
- finanţarea de măsuri care vizează îmbunătăţirea conţinutului şi a gradului de utilizare a bazei de date a legislaţiilor naţionale ale statelor membre.

Actele emise:

- Propunere de decizie-cadru a Consiliului privind atacurile împotriva sistemelor informatice [COM(2002)173 final – Jurnalul Oficial C 203 E din 27.08.2002]. Scopul acestei propuneri este de a dezvolta instrumente şi proceduri eficiente, în scopul de a-şi intensifica cooperarea judiciară în domeniul atacurilor criminale împotriva sistemelor informatice;
- Recomandarea Consiliului din 25 iunie 2001 privind punctele de contact, menţinerea unui serviciu de 24 de ore pentru combaterea criminalităţii high-tech [Jurnalul Oficial C 187 din 03.07.2001].

- *în al doilea rând*, Comisia încurajează în mod activ dezvoltarea aplicării legii transfrontaliere în cadrul UE. Criminalitatea cibernetică există la nivel internaţional datorită caracterului său şi deci acesta trebuie să fie răspunsul. Este important să se ia măsuri rapide în afara graniţelor, aşa cum şi criminalii cibernetici se mişcă repede şi pe plan internaţional. Comisia promovează contactele profesionale între experţii criminalităţii cibernetice prin organizarea de conferinţe.
- *în al treilea rând*, Comisia promovează în mod activ cooperarea public-privat pentru a lupta împotriva criminalităţii cibernetice, în special cooperarea între autorităţile de aplicare a legii şi companiile private. În scopul de a formula o politică eficientă de combatere a criminalităţii cibernetice, este foarte important ca informaţiile despre activităţile privind aceste infracţiuni să fie schimbate între organele de aplicare a legii şi operatorii privaţi.

- *în al patrulea rând*, Comisia joacă un rol de coordonare la nivel internațional. Cele mai multe problemele legate de criminalitatea informatică au fost incluse în Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea cibernetică, ce a intrat în vigoare la 18 martie 2004.

Din cele prezentate, rezultă că Uniunea Europeană a luat o serie de măsuri pentru a lupta împotriva criminalității informatice, pentru protejarea proprietății intelectuale şi a datelor cu caracter personal, precum şi pentru promovarea comerțului electronic şi a intensificării securității tranzacțiilor on-line.

Din analiza datelor referitoare la criminalitatea informatică se pot evidenția următoarele tendințe de evoluție:

- infracțiunile informatice devin din ce în ce mai frecvente. Societatea informațională depinde din ce în ce mai mult de calculatoare. Componente importante ale vieții sociale sunt coordonate de sisteme informatice;
- infracțiunile informatice pot fi comise, în zilele noastre, practic de orice persoană şi pot atinge, virtual, toate persoanele. Dacă sistemele informatice constituiau, la apariția lor, un atribut al mediilor ştiințifice, militare şi guvernamentale, în ziua de astăzi, datorită creşterii performanțelor corelate cu reducerea prețurilor, ele au devenit disponibile tuturor;
- infracțiunile informatice au un caracter din ce în ce mai mobil şi din ce în ce mai internațional. Procesarea electronică a datelor este din ce în ce mai mult convergentă cu domeniul telecomunicațiilor. Infracțiunile informatice sunt, în măsură sporită, comise prin intermediul rețelelor de telecomunicații;
- infracțiunile informatice şi rețeaua Internet constituie în mod special o atracție pentru grupările crimei organizate. Anonimitatea oferită de rețelele mondiale de calculatoare, precum şi metodele de criptare a transmiterii mesajelor prin intermediul acestora, corelate cu imposibilitatea forțelor de menținere a ordinii publice de a controla fluxul de informații prezintă avantaje deosebite pentru grupările crimei organizate, inclusive pentru cele cu caracter transnațional.

În cadrul NATO se acordă o importanță deosebită luptei împotriva criminalității informatice. Un aspect care a contribuit la amplificarea activităților împotriva criminalității informatice l-a constituit atacurile cibernetice împotriva Estoniei, de la sfârşitul lunii aprilie şi începutul lunii mai 2007. Au fost atacate, cu predilecție, calculatoarele (serverele) guvernamentale, ale băncilor, companiilor private, precum şi ale altor instituții care asigurau funcționarea normală a activităților din Estonia. Deşi distrugerile cauzate de aceste atacuri cibernetice au fost limitate, modul de organizare precum şi precizia cu care s-au desfăşurat au determinat NATO, precum şi alte țări partenere să instituie măsuri suplimentare de apărare împotriva acestor forme de atac. Din perspectiva NATO, atacul a reprezentat un moment istoric în evoluția alianței, când pentru prima dată un stat membru a solicitat asistență de urgență pentru lupta împotriva atacurilor informatice. Se poate spune că anul 2007 a fost desemnat, atât în Estonia, cât şi în celelalte țări membre

NATO, ca an al securității informatice. NATO a răspuns imediat acestor atacuri informatice, evenimentul fiind analizat în cadrul reuniunii miniştrilor apărării din cadrul alianței ce a avut loc în anul 2007, iar securitatea informatică a constituit una dintre temele primordiale de pe agenda de lucru a alianței, ocupând un loc important în cadrul summit-ului de la Bucureşti din aprilie 2008. Conform Declarației liderilor summit-ului de la Bucureşti, NATO îşi asumă obligația de a consolida şi de a apăra sistemul informatic al alianței împotriva atacurilor de acest fel. Totodată, a fost adoptată o politică de apărare informatică şi au fost dezvoltate structurile şi autoritățile care să ducă la îndeplinire ceea ce s-a hotărât. Politica de apărare informatică a accentuat necesitatea pentru NATO şi țările membre de a proteja sistemele informatice conform responsabilităților pe care le au.

Tot ca un răspuns la aceste atacuri, a fost înființat în Estonia, la Tallinn, în mai 2008, Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (Centrul de excelență privind cooperarea în domeniul apărării cibernetice – CCD COE). Centrul a fost acreditat de NATO şi a primit statutul de organizație militară internațională.

Un alt important pas al alianței de concentrare a eforturilor privind apărarea informatice în cadrul NATO l-a constituit înființarea Cyber Defence Management Authority (Autoritatea de management a apărării cibernetice-CDMA), în Bruxelles. Rolul acestei structuri este acela de a răspunde în timp real la orice atac de natură informatică ce poate afecta un stat membru NATO.

Din cele prezentate se poate concluziona că NATO şi UE acționează împotriva fenomenului criminalității informatice prin aplicarea unor măsuri care să conducă la protejarea sistemelor informatice din cele două organizații, precum şi din țările membre.

BIBLIOGRAFIE

Ghidul introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică, realizat de Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologia informațiilor, Bucureşti, 2004.

Col.prof.univ.dr.ing. Alexandrescu Gelu, lt.col.conf.univ.dr. Turcu Dănuț, lt.col.lector univ.drd. Nițu Costinel, *Curs de securitatea informațiilor*, Bucureşti, 2010.

European Parlament, *Cyber security and politically, socially and religiously motivated cyber attacks*, 2009.

Hughes B. Rex, *NATO and Cyber defence*, nr. 1/4/2009.

CONCEPȚIA NATO ŞI UE PRIVIND ORGANIZAREA ŞI FUNCȚIILE PROTECȚIEI INFORMAȚIILOR PENTRU APĂRARE

NATO AND UE CONCEPTION REGARDING ORGANISATION AND FUNCTIONS OF PROTECTING DEFENCE INFORMATIONS

Col.drd. Claudiu-Vicențiu TOMA*
U.M. 02580 Bucureşti

Informațiile NATO clasificate necesită protecție pe durata întregului ciclu de viață. Ele trebuie să fie verificate astfel încât să existe certitudinea că sunt clasificate corespunzător, sunt clar identificate ca informații clasificate şi rămân clasificate atât timp cât este necesar.

În Uniunea Europeană, clasificarea informațiilor trebuie să fie clară şi corect precizată şi trebuie menținută atâta timp cât informația necesită a fi protejată. Măsurile de securitate trebuie să prevină ca persoane neautorizate să aibă acces la informații clasificate sau în locurile unde acestea sunt păstrate şi trebuie să asigure diseminarea informațiilor clasificate numai în baza principiului „nevoii de a cunoaşte", care este fundamental pentru toate aspectele de securitate.

NATO classified information requires protection throughout its life-cycle. It shall be managed to ensure that it is appropriately classified, clearly identified as classified information, and remains classified only for as long as this is necessary.

In UE, the classification of informations shall be clearly and correctly indicated, and shall be maintained only as long as the information requires protection. The security measures shall prevent any unauthorised person from having access to classified information or to installations which contain it and shall ensure that classified information is disseminated solely on the basis of the need-to-know principle which is fundamental to all aspects of security.

Cuvinte cheie: protecție, informație, secret, clasificare, nivel, securitate.
Keywords: *protection, information, secret, clasification, level, security.*

Circulația informațiilor pentru apărare în cadrul structurilor NATO şi UE, precum şi în cadrul statelor membre este riguros organizată şi ierarhizată, astfel încât să se asigure, atât organelor de conducere, cât şi celor de execuție, informațiile necesare pentru îndeplinirea optimă a misiunilor de luptă.

* e-mail: *cltoma@mapn.ro*

Cerințele privind informațiile solicitate de câmpul de luptă modern, care tinde să fie complet electronizat şi cibernetizat, determină adoptarea unor principii ferme pentru culegerea, transmiterea, prelucrarea, distribuirea şi protecția acestora.

Dependența strictă a organizării şi executării acțiunilor de luptă de volumul şi calitatea informațiilor relativ la situația (trupelor proprii, adversarului, mediului etc.) şi misiunile de luptă au impus constituirea unor fluxuri de informații bine structurate, strict direcționate şi protejate, disponibile numai persoanelor autorizate, fluxuri care să reziste la acțiunile de cercetare ale adversarului.

Concepția NATO privind organizarea şi funcțiile protecției informațiilor pentru apărare

Organizarea şi funcțiile informațiilor pentru apărare în cadrul NATO sunt determinate de misiunile şi sarcinile de securitate pe care Alianța şi le-a asumat. Fiind o alianță preponderent militară, NATO trebuie să adopte măsuri speciale pentru protecția informațiilor clasificate şi în special a celor pentru apărare.

Informațiile NATO clasificate necesită protecție pe durata întregului ciclu de viață. Ele trebuie să fie verificate astfel încât să existe certitudinea că sunt clasificate corespunzător, sunt clar identificate ca informații clasificate şi rămân clasificate atât timp cât este necesar.

Țările membre NATO şi personalul militar şi civil din structurile alianței trebuie să instituie măsuri pentru a garanta că informația pentru apărare, creată ori furnizată de NATO, are asigurată o clasificare corectă şi este protejată în concordanță cu cerințele directivei de protecție a informațiilor.

Informația clasificată NATO este definită ca:

- informație cu sensul de cunoştințe care pot fi comunicate în orice formă;
- informație clasificată cu sensul de informație sau material determinat care necesită protecție împotriva dezvăluirii neautorizate şi care este marcată din punct de vedere al clasificării de securitate;
- documente şi, de asemenea, orice produs confecționat cu ajutorul mijloacelor mecanice, echipamente sau arme produse sau în proces de confecționare;
- orice informație înregistrată cu privire la forma sa fizică sau caracteristici, cu conținut scris sau printat, date despre conținutul cărților şi casetelor, hărților, schemelor, fotografiilor, picturilor, desenelor, gravurilor, schițelor, ciornelor, indigourilor, riboanelor sau reproducerilor, sunete, voci, înregistrări electronice, optice sau video în orice formă şi echipamente portabile cu medii proprii de stocare a informațiilor şi cu medii de stocare a informațiilor ce pot fi înlocuite.

Nivelurile de clasificare a informaţiilor NATO, precum şi semnificaţia acestora este următoarea:

a) COSMIC TOP SECRET (CTS) – a căror divulgare neautorizată poate provoca distrugeri deosebit de grave pentru NATO;
b) NATO SECRET (NS) – a căror divulgare neautorizată poate provoca distrugeri grave pentru NATO;
c) NATO CONFIDENTIAL (NC) – a căror divulgare neautorizată poate provoca distrugeri pentru NATO;
d) NATO RESTRICTED (NR) – a căror divulgare neautorizată poate crea pagube pentru interesele sau eficacitatea NATO.

În cadrul NATO, sunt stabilite principii de bază şi standarde minime privind protecţia informaţiilor pentru apărare. Acestea se referă la elaborarea, marcarea, transmiterea şi protecţia acestor tipuri de informaţii şi sunt obligatorii pentru statele membre ale alianţei, precum şi pentru personalul militar şi civil care îşi desfăşoară activitatea în structurile alianţei.

Principiile de bază şi standardele minime de protecţie a informaţiilor pentru apărare, utilizate în cadrul NATO, sunt:

- iniţiatorul documentului este responsabil pentru stabilirea nivelului de protecţie a informaţiei. Nivelul de clasificare a informaţiei NATO pentru apărare nu poate fi schimbat, coborât sau informaţia nu poate fi declasificată fără acordul iniţiatorului. Pe timpul elaborării informaţiei, iniţiatorul poate indica, pe cât posibil, dacă nivelul informaţiei poate fi coborât sau dacă aceasta poate fi declasificată la o anumită dată certă;
- stabilirea clasificării determină măsurile de protecţie fizică atribuite informaţiilor în păstrarea şi transmiterea, circulaţia şi distrugerea lor. Prin urmare, atât supraclasificarea cât şi subclasificarea trebuie evitate în interesul unei securităţi efective şi eficiente;
- ţările membre NATO, precum şi personalul din structurile militare şi civile NATO trebuie să stabilească măsuri care să asigure că informaţiile elaborate de către NATO sau transmise către membrii alianţei sunt corect clasificate şi protejate în concordanţă cu politicile de securitate;
- statele membre NATO, precum şi personalul militar şi civil din cadrul structurilor alianţei trebuie să se asigure că standardele minime convenite, menţionate în cadrul directivei de securitate, sunt aplicate pentru a asigura un grad general de protecţie pentru informaţia clasificată schimbată între părţi;
- informaţia clasificată trebuie diseminată numai pe baza principiului „nevoii de a cunoaşte” către persoanele care au completat procedurile de securitate specifice; mai mult, numai persoanele verificate din punct de vedere al securităţii pot avea acces la informaţia clasificată CONFIDENTIAL şi superior acesteia;

• managementul riscului de securitate este obligatoriu pentru personalul militar şi civil din NATO. Aplicarea lui în cadrul țărilor membre NATO este opțională;

• informațiile clasificate sunt protejate printr-un ansamblu de măsuri de securitate, incluzând protecția persoanelor, protecția fizică, protecția industrială şi INFOSEC;

• toate breşele de securitate suspecte vor fi raportate imediat către autoritatea de securitate proprie. Rapoartele vor fi evaluate de către specialiştii proprii pentru a stabili consecințele compromiterii informațiilor pentru NATO şi pentru a se întreprinde acțiunile specifice eliminării pericolului;

• informația clasificată poate fi supusă controlului efectuat de inițiator;

• reproducerea informațiilor clasificate poate fi făcută cu respectarea directivei de securitate;

• informațiile clasificate NATO pot fi transmise statelor care nu sunt membre NATO şi organizațiilor numai dacă au semnat Acordul de securitate cu NATO.

Principiile de bază şi standardele minime privind protecția informațiilor pentru apărare sunt aplicate:

a) informațiilor clasificate elaborate de NATO, celor emise de către statele membre sau transmise de către un membru al alianței către alt membru al alianței în cadrul programelor, proiectelor sau contractelor desfăşurate de NATO;
b) informațiilor clasificate primite de NATO de la o sursă din afara alianței;
c) informațiilor clasificate transmise de către organizații neguvernamentale (sau de către personalul militar şi civil ce lucrează în cadrul NATO), specialişti, universități, asigurându-se protecția lor potrivit standardelor.

În ceea ce priveşte funcțiile protecției informațiilor pentru apărare în cadrul NATO, acestea pot fi următoarele:

a) protejarea informațiilor NATO clasificate împotriva spionajului, compromiterii sau divulgării neautorizate;
b) protejarea informațiilor NATO clasificate utilizate în sistemele de comunicații şi informații împotriva amenințărilor asupra integrității şi disponibilității;
c) protejarea locurilor unde se păstrează informații NATO clasificate împotriva sabotajelor şi distrugerilor intenționate;
d) evaluarea pagubelor, limitarea consecințelor şi adoptarea măsurilor necesare de remediere, în cazul compromiterii informațiilor;
e) limitarea accesului persoanelor neautorizate la documentele clasificate NATO;

f) asigurarea integrității informațiilor;

g) realizarea securității sistemelor informatice şi de transmitere a informațiilor.

În organizarea protecției informațiilor în cadrul NATO, un rol important îl au: Autoritatea Națională de Securitate (NSA), Autoritatea Desemnată de Securitate (DSA), Comitetul de Securitate NATO (NSC), Biroul de Securitate NATO (NOS), Comitetul Militar NATO (NAMILCOM) şi Structurile Militare NATO.

Concepția UE privind organizarea şi funcțiile protecției informațiilor pentru apărare

Termenul de „informație clasificată EU" desemnează orice informație sau material a cărui divulgare neautorizată cauzează prejudicii intereselor Uniunii Europene sau unuia sau mai multor state membre, indiferent dacă această informație este elaborată în cadrul UE sau a fost primită de la statele membre, alte state sau organizații internaționale.

Prin document se înțelege orice scrisoare, notă, minută, raport, memorandum, mesaj, fotografie, film, hartă, plan, agendă, indigo sau bandă de imprimantă, casetă, calculator, CD Rom sau alte medii fizice pe care informația poate fi înregistrată.

Prin material se înțelege orice document aşa cum este definit mai sus, precum şi orice părți de echipamente sau arme realizate sau în curs de elaborare.

Clasificarea informațiilor pentru apărare trebuie să fie făcută în funcție de nivelul de sensibilitate al datelor pe care le conțin.

În cadrul Uniunii Europene, informațiile sunt clasificate după cum urmează:

a) *TRÈS SECRET UE/EU TOP SECRET* – această clasificare se foloseşte numai pentru informațiile şi materialele a căror divulgare neautorizată poate cauza prejudicii deosebit de grave pentru interesele vitale ale Uniunii Europene ori unuia sau mai multor state membre. Astfel, informațiile sunt clasificate *TRÈS SECRET UE/EU TOP SECRET* dacă divulgarea neautorizată sau compromiterea lor:

- amenință direct stabilitatea internă a UE ori un stat membru sau prieten;
- cauzează prejudicii deosebit de grave relațiilor cu guvernele prietene;
- conduce la pierderi de vieți omeneşti;
- cauzează prejudicii deosebit de grave stabilității sau securității statelor membre;
- cauzează prejudicii grave şi de durată economiei UE sau a statelor membre.

b) *SECRET UE* – această clasificare se foloseşte numai pentru informaţiile şi materialele a căror divulgare neautorizată poate cauza prejudicii grave intereselor vitale ale Uniunii Europene ori unuia sau mai multor state membre. Sunt clasificate *SECRET UE* informaţiile a căror divulgare neautorizată sau compromitere:

- conduce la creşterea tensiunilor internaţionale;
- cauzează prejudicii grave relaţiilor cu guvernele prietene;
- ameninţă direct viaţa sau ordinea publică, ori libertatea sau securitatea indivizilor;
- cauzează prejudicii grave stabilităţii sau securităţii statelor membre;
- cauzează prejudicii materiale serioase intereselor financiare, monetare, economice sau comerciale ale UE sau ale statelor membre.

c) *CONFIDENTIEL UE* – această clasificare se foloseşte pentru informaţiile şi materialele a căror divulgare neautorizată poate cauza prejudicii intereselor vitale ale Uniunii Europene ori unuia sau mai multor state membre. Sunt clasificate *CONFIDENTIEL UE* informaţiile a căror divulgare neautorizată sau compromitere:

- cauzează prejudicii relaţiilor diplomatice;
- prejudiciază libertatea sau securitatea individuală;
- cauzează prejudicii stabilităţii sau securităţii statelor membre;
- discreditează viabilitatea financiară a majorităţii organizaţiilor;
- împiedică investigarea sau facilitează comiterea crimelor grave;
- conduce la desfăşurarea unor activităţi împotriva intereselor economice, financiare, monetare sau comerciale ale UE sau ale statelor membre;

d) *RESTREINT UE* – această clasificare se foloseşte pentru informaţiile şi materialele a căror divulgare neautorizată poate dezavantaja interesele Uniunii Europene ori ale unuia sau mai multor state membre. Sunt clasificate *RESTREINT UE* informaţiile a căror divulgare neautorizată sau compromitere:

- are efect nefavorabil asupra relaţiilor diplomatice;
- cauzează suferinţă indivizilor;
- cauzează pierderi financiare sau facilitează câştiguri ilegale sau avantaje pentru indivizi sau companii;
- creează breşe în activitatea de păstrare a confidenţialităţii informaţiilor primite de la terţe părţi;
- împiedică investigarea sau facilitează comiterea crimelor;
- dezavantajează UE sau statele membre în negocierile comerciale cu terţe părţi.

Informaţiile trebuie clasificate numai dacă este necesar. Clasificarea trebuie să fie clară şi corect precizată şi trebuie menţinută atâta timp cât

informația necesită a fi protejată. Responsabilitatea pentru clasificarea informației şi pentru reducerea gradului de clasificare revine numai inițiatorului.

În ceea ce priveşte reducerea nivelului de clasificare a documentelor ce conțin informații clasificate pentru apărare şi declasificarea acestora, precizez că aceste activități se desfăşoară numai cu aprobarea emitentului documentului, după discuții cu părților interesate. Reducerea nivelului de clasificare a informațiilor, precum şi declasificarea acestora se confirmă în scris. Inițiatorul este responsabil pentru informarea părților interesate asupra schimbării efectuate în ceea ce priveşte nivelul de clasificare al documentului. Dacă este posibil, inițiatorii pot specifica în cuprinsul documentului clasificat data sau perioada la care acesta poate să îşi reducă nivelul de clasificare sau poate fi declasificat.

Protecția informațiilor pentru apărare are următoarele funcții:

a) protejarea informațiilor EU clasificate împotriva spionajului, compromiterii sau divulgării neautorizate;

b) protejarea informațiilor EU clasificate utilizate în sistemele de comunicații şi informații împotriva amenințărilor asupra integrității şi disponibilității;

c) protejarea locurilor unde se păstrează informații EU clasificate împotriva sabotajelor şi distrugerilor intenționate;

d) evaluarea pagubelor, limitarea consecințelor şi adoptarea măsurilor necesare de remediere, în cazul compromiterii informațiilor;

e) asigurarea confidențialității informațiilor, care presupune interzicerea accesului persoanelor neautorizate.

Măsurile de protecție a informațiilor pentru apărare trebuie:

a) să se aplice întregului personal care are acces la informații clasificate;

b) să se aplice tuturor informațiilor transmise prin diferite mijloace şi tuturor mijloacelor care conțin astfel de informații;

c) să fie proiectate astfel încât să detecteze persoanele a căror poziție/funcție poate periclita protecția informațiilor clasificate şi a locurilor unde sunt păstrate informații clasificate şi să aibă în vedere excluderea sau mutarea lor;

d) să prevină ca persoane neautorizate să aibă acces la informații clasificate sau în locurile unde acestea sunt păstrate;

e) să asigure diseminarea informațiilor clasificate numai în baza principiului „nevoii de a cunoaşte", care este fundamental pentru toate aspectele de securitate;

f) să asigure integritatea şi disponibilitatea tuturor informațiilor atât clasificate, cât şi neclasificate, în special pentru acele informații păstrate, procesate sau transmise în formă electronică;

Accesul la documentele UE clasificate este autorizat doar pentru persoanele care, în realizarea sarcinilor de serviciu, trebuie să aibă acces la

documente clasificate. Accesul la informațiile *TRES SECRET UE/UE TOP SECRET, SECRET UE şi CONFIDENTIEL UE* este autorizat doar pentru persoanele care au trecut testul de securitate.

Toate persoanele care urmează să aibă acces la informații TRES SECRET UE/UE TOP SECRET trebuie mai întâi să fie verificate pentru acordarea accesului la acest tip de informații. Înainte de a avea acces la informații TRES SECRET UE/UE TOP SECRET, toate persoanele trebuie să semneze un document prin care iau la cunoştință pe scurt despre procedurile de securitate şi declară că au înțeles pe deplin responsabilitatea lor în protecția informațiilor TRES SECRET UE/UE TOP SECRET şi consecințele prevăzute de regulile UE şi legea națională în cazul în care informațiile clasificate ajung la persoane neautorizate, în mod intenționat sau din neglijență.

Toate persoanele care au acces la informații SECRET UE şi CONFIDENTIEL UE sunt informate despre regulile specifice de securitate şi sunt atenționate cu privire la consecințele în caz de neglijență. Persoanele care necesită accesul la informații UE clasificate vor fi atenționate asupra:

a) pericolelor pentru securitate generate de conversațiile neavizate;
b) precauțiilor pe care trebuie să le ia în relațiile cu presa;
c) pericolului pe care îl reprezintă activitatea serviciilor de informații ale căror țintă sunt UE şi statele membre cu privire la informațiile UE clasificate şi activitățile UE;
d) obligației de a informa imediat autoritățile de securitate despre orice abordare sau manevră care dă naştere la suspiciuni de spionaj sau orice situații neobişnuite privind securitatea.

Protecția informațiilor pentru apărare are următoarele funcții:

a) protejarea informațiilor EU clasificate împotriva spionajului, compromiterii sau divulgării neautorizate;
b) protejarea informațiilor EU clasificate utilizate în sistemele de comunicații şi informații împotriva amenințărilor asupra integrității şi disponibilității;
c) protejarea locurilor unde se păstrează informaţii EU clasificate împotriva sabotajelor şi distrugerilor intenționate;
d) evaluarea pagubelor, limitarea consecințelor şi adoptarea măsurilor necesare de remediere, în cazul compromiterii informațiilor;
e) asigurarea confidențialității informațiilor, care presupune interzicerea accesului persoanelor neautorizate.

În organizarea protecției informațiilor în cadrul UE, un rol important îl au: Secretarul General al Consiliului, Comitetul de Securitate al Consiliului, Biroul de Securitate al Secretarului General al Consiliului, agențiile descentralizate ale UE, precum şi statele membre.

BIBLIOGRAFIE

C-M(2007)0118 /11 December 2007, *The NATO information management policy.*

AC/35-D/2002-REV3 / 6 December 2006, *Directive on the security of information.*

C*ouncil's Security Regulations (2001/264/ec) of European Union*

C-M(2002)49/ 17 June 2002, *Security within the north atlantic treaty organisation (nato*).

COOPERAREA REGIONALĂ A ROMÂNIEI

THE ROMANIAN REGIONAL COOPERATION

Lt.col.lect.univ.drd. Florian CÎRCIUMARU[*]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Captain Nicholos JACHVADZE[**]
Georgian Army

Deschiderea manifestată de diplomația românească față de cunoaşterea şi urmărirea, în general, a proceselor de cooperare regională, atât din Europa Centrală şi de Sud-Est, cât şi din alte areale, precum Europa Răsăriteană, Caucaz şi Asia Centrală, este dublată de participarea activă a țării noastre la inițiativele, procesele şi structurile regionale de cooperare, cu o problematică complexă şi extrem de diversă.

Totodată, vocația geostrategică a României ne determină să avem o voce în zona central-est europeană, precum şi în spațiul contiguu Marea Neagră - Caucaz - Asia Centrală şi, dincolo de aceasta, în aria Orientului Mijlociu în sens larg.

Romanian diplomacy is interested in knowledge in general, and pursuit at the processes of regional cooperation, both in Central and South America and in other areas such as Eastern Europe, Caucasus and Central Asia. This is accompanied by active participation of our country in the initiatives, processes and structures of regional cooperation, with a highly diverse and complex issue.

However, Romania's strategic geopolitical vocation makes us to have a voice in the central-eastern European and Black Sea area in the contiguous space - Caucasus - Central Asia and beyond, in the wider Middle East area.

Cuvinte cheie: securitate şi cooperare regională, dimensiunea strategică a politicii, stabilitate, vocație geostrategică.

Keywords: *regional security and cooperation, strategic dimension of politics, stability, geostrategic vocation.*

Cooperarea regională reprezintă o dimensiune semnificativă a diplomației româneşti. Cooperarea şi interdependența în plan regional reprezintă un exercițiu util în vederea participării la promovarea intereselor şi aspirațiilor comune europene şi euroatlantice.

[*] e-mail: *florian_circiumaru@yahoo.com*
[**] e-mail: *njachvadze@mod.gov.ge*

În acelaşi timp, experienţa de până acum demonstrează că o serie de probleme politice, economice, de securitate şi culturale pot fi mult mai bine abordate şi rezolvate într-un cadru relativ omogen, unde există o anumită coeziune şi o experienţă comună de dezvoltare. În acest sens, regiunile pot oferi cadrul propice pentru stabilirea unor mecanisme de cooperare, care contribuie la climatul de securitate internaţional. Eforturile dedicate şi angajamentul politic asociat dezvoltării acestor instrumente de cooperare regională conferă o mai mare credibilitate demersurilor comune şi consolidează încrederea reciprocă.

Vocaţia geostrategică a României[1] ne determină să avem o voce în zona central-est europeană, precum şi în spaţiul contiguu Marea Neagră -Caucaz - Asia Centrală şi, dincolo de aceasta, în aria Orientului Mijlociu în sens larg.

România îşi propune transformarea spaţiului Mării Negre într-o geografie a cooperării, securităţii şi stabilităţii, prin potenţarea reciprocă a şase componente:

- implicarea crescută a Uniunii Europene în regiune, prin crearea de proiecte în cadrul Sinergiei Mării Negre;
- eficientizarea OCEMN;
- euroregiunea Mării Negre;
- întărirea dialogului bilateral cu statele din regiune;
- realizarea obiectivelor Forumului Mării Negre pentru Dialog şi Parteneriat;
- buna funcţionare a Fondului Mării Negre (BST, o iniţiativă a German Marshall Fund of the US).

De asemenea, cooperarea în format trilateral şi cooperarea transfrontalieră sub forma euroregiunilor oferă un cadru propice dezvoltării de proiecte în cele mai diverse domenii.

Această cooperare pe care România o dezvoltă şi perfecţionează încontinuu se manifestă în majoritatea aspectelor vieţii şi toate acestea reprezintă de fapt reprezentarea şi continuarea manifestării intereselor României în zonă şi pe plan internaţional. Astfel această cooperare se manifestă în domeniul economic cu toate componentele sale, politic, în domeniul învăţământului de toate gradele şi la toate nivelurile, în domeniul militar, domeniul poliţienesc şi administrativ[2] şi în alte domenii.

---

[1] www.mae.ro

[2] Cel mai elocvent exemplu este realizarea unor structuri de poliţie comune româno-italiene, şi româno-americane, în domeniul luptei împotriva spălării banilor, a traficului de persoane, în general, şi în special cu copii şi tinere în vederea folosirii pentru practicarea prostituţiei şi cerşetoriei.

În continuare vom exemplifica câteva inițiative regionale de cooperare[3], față de care România manifestă un interes deosebit, în cunoaşterea problemelor specifice şi soluționarea acestora:

- Procesul de Cooperare a Statelor Sud-Est Europene (SEECP);
- Inițiativa Central Europeană (ICE);
- Acordul de Liber Schimb Central-European (CEFTA);
- Procesul de Cooperare Dunăreană;
- Consiliul Cooperării Regionale (RCC);
- Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI);
- Centrul Regional SECI pentru Combaterea Infracționalității Transfrontaliere;
- Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN);
- Organizația pentru Democrație şi Dezvoltare Economică – GUAM[4];
- Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră.

Istoricul şi obiectivele cooperării

Inițiativa Cooperarea Economică a Mării Negre (CEMN) a fost lansată oficial, prin semnarea Declarației de la Istanbul, la 25 iunie 1992.

Fondatorii OCEMN sunt unsprezece state:

- cinci țări balcanice – Albania, Bulgaria, Grecia, România, Turcia;
- trei țări riverane – Moldova, Federația Rusă, Ucraina;
- trei țări caucaziene – Armenia, Azerbaidjan şi Georgia.

Regiunea cuprinsă în cadrul organizației acoperă o suprafață ce se întinde de la Marea Adriatică la Oceanul Pacific, şi care, pe lângă Marea Neagră, este scăldată de alte şapte mări: Marea Azov, Marea Marmara, Marea Egee, Marea Caspică, Marea Ionică, Marea Adriatică şi Marea Mediterană.

Importanța regiunii este dată de resursele umane şi naturale, de potențialul surselor de energie, în special petrol şi gaz şi de amplasarea pe trasee de tranzit semnificative din punct de vedere strategic. După semnarea Tratatului din 1998, a început să funcționeze ca o organizație regională din 30 martie 1999, căpătând statut de observator ONU, dar şi al UE.

După definirea unor domenii prioritare de cooperare, OCEMN se orientează către proiecte de dezvoltare regională, între care mai importante sunt:

- interconectarea rețelelor electrice şi conectarea lor la sistemele din vestul Europei;

[3] www.mae.ro

[4] Membri: Georgia, Ukraina, Azerbaidjan, Moldova.

- dezvoltarea infrastructurilor de transport, prin prelungirea către est a marilor magistrale europene;
- construirea unor conducte pentru transportul petrolului şi gazelor naturale;
- modernizarea şi interconectarea sistemelor de comunicații (aflate în execuție) etc.

În deceniul său de existență, Organizația pentru Cooperare Economică a Mării Negre şi-a justificat, într-o oarecare măsură, motivele pentru care a fost creată. Prin spectrul său larg de activități ale OCEMN, regiunea Mării Negre se apropie, gradual, de criteriile europene de cooperare regională, ca bază şi precondiție a securității şi prosperității. Având în vedere diferențele semnificative, economice şi sociale, dintre țările participante, OCEMN nu poate produce rezultate rapide şi spectaculoase, dar, oferă un cadru propice stimulării încrederii reciproce între țările membre vecine şi contribuie la dezvoltarea spiritului de cooperare multilaterală, pregătind, astfel, statele participante pentru o angajare viabilă în proiectele mai ambițioase ale integrării europene.

Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția

Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei reglementează obligativitatea adoptării de măsuri legislative adecvate de către statele semnatare pentru incriminarea faptelor de corupție activă, respectiv pasivă săvârşite de funcționarii publici naționali, membrii adunărilor publice naționale, funcționarii publici străini, membrii adunărilor publice străine, în sectorul privat, de către funcționarii internaționali, membrilor adunărilor parlamentare, a judecătorilor şi agenților curților internaționale. De asemenea, se mai prevede necesitatea incriminării faptelor de trafic de influență, spălarea produselor obținute din infracțiunile de corupție, infracțiunilor contabile şi a instituirii răspunderii penale a persoanei juridice pentru faptele de corupție. Convenția stabileşte necesitatea adoptării unor sancțiuni şi măsuri efective, proporționale şi descurajatoare, inclusiv măsuri privind confiscarea produselor infracțiunii. Grupul Statelor împotriva Corupției (GRECO) asigură urmărirea punerii în aplicare a convenției de către statele semnatare.

OECD – Organizația pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică

Stadiul cooperării României cu OECD şi contextul adoptării Declarației comune dintre România şi OECD privind cooperarea în domeniul combaterii corupției

În perioada 2001-2004 procesul de cooperare dintre România şi OECD a cunoscut o dinamică fără precedent.

Reluarea demersurilor pentru aderarea deplină a României la Organizația pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD) a constituit un obiectiv major de politică externă a României, fiind totodată un proces complementar şi premergător celui de integrare în Uniunea Europeană. Rezultatele cooperării României cu OECD s-au concretizat prin semnarea, la inițiativa Guvernului României, a Declarației comune dintre România şi OECD privind cooperarea în combaterea corupției, cât şi a Memorandumului de Înțelegere privind „Proiectul Pilot de luptă împotriva corupției" (17 - 18 martie 2003, Bucureşti).

Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est

Inițiativa Anticorupție a Pactului de Stabilitate a fost adoptată la Sarajevo în februarie 2000 având ca obiectiv abordarea uneia dintre cele mai grave amenințări la adresa procesului de reparare şi dezvoltare a țărilor din sud estul Europei. Inițiativa Anticorupție a Pactului de Stabilitate asigură o abordare multidisciplinară a luptei împotriva corupției, abordând aspecte precum: adoptarea instrumentelor legale internaționale, promovarea bunei guvernări, consolidarea statului de drept, promovarea transparenței şi integrității în domeniul afacerilor, precum şi dezvoltarea unei societăți civile active.

La 16 iulie 2003[5], a fost semnat Acordul dintre România şi Biroul Coordonatorului Special al Pactului de Stabilitate privind deschiderea la Bucureşti a Inițiativei pentru Combaterea Criminalității Organizate în Europa de Sud-Est (SPOC) care are ca obiectiv general facilitarea dialogului şi cooperării dintre autoritățile locale, agențiile regionale şi internaționale specializate în combaterea criminalității organizate. Obiectivele SPOC vizează consolidarea capacității de combatere a criminalității organizate în conformitate cu standardele acceptate pe plan internațional şi la nivelul Comunității Europene. Prin înființarea SPOC se urmăreşte obținerea următoarelor rezultate: elaborarea şi implementarea unor politici şi strategii naționale eficiente în domeniu, precum şi crearea unor mecanisme multidisciplinare de coordonare la nivel național. Un exemplu remarcabil privind cooperarea regională îl reprezintă cooperarea în domeniul militar pe care țara noastră l-a dezvoltat cu țări din regiune şi regiunea extinsă a Mării Negre. Pe lângă schimburile parteneriale clasice de experiență prin participarea de delegații mixte, prin participarea internațională în comun la diferite exerciții, aplicații, antrenamente (cu țări NATO, partenere şi non NATO, inclusiv în domeniul managementului situațiilor de criză şi a urgențelor civile) şi alte forme de manifestare, România a dezvoltat această cooperare destul de fructuoasă şi în

[5] www.mai.ro

domeniul învăţământului militar. Astfel, în cadrul unui Program bilateral de parteneriat anual sau revizuit şi îmbunătăţit la 3 sau 5 ani, România oferă locuri în instituţiile militare de învăţământ. Această cooperare vizează toate ţările partenere din regiune şi nu numai, în special cu Republica Moldova, care are un statut special, privilegiat în cadrul relaţiilor de cooperare, dar şi cu ţările din regiunea Caucazului de Nord etc., exemplificând aici participarea ţărilor precum Azerbaidjan, Georgia, Armenia şi altele.

De asemenea în cadrul unor iniţiative lansate de NATO, în special Comitetul Internaţional şi Consiliul Nord-Atlantic, România oferă şi asistenţă în domeniul dezvoltării învăţământului militar din aceste ţări menţionate, prin participarea de specialişti din structuri specializate de învăţământ militar la grupuri şi sesiuni de lucru ale NATO pe această temă, prin oferirea de exemple pentru dezvoltarea curriculei şcolare de învăţământ, precum şi inclusiv de oferirea expertizei individuale prin participarea efectivă la desfăşurarea şi perfecţionarea anumitor tipuri de cursuri în cadrul ministerelor apărării ale ţărilor mai sus menţionate.

O altă manifestare concretă a cooperării o reprezintă, de asemenea, înfiinţarea unor unităţi mixte, cu participare internaţională: Batalionul româno-ungar de menţinere a păcii, Detaşamentul de Geniu „TISA" – România, Ukraina, Ungaria, precum şi participarea unor structuri şi microstructuri militare la structurile de forţe precum şi comandă şi control ale NATO în regiune.

Pentru menţinerea şi perfecţionarea cooperării, ţara noastră a stabilit o serie de direcţii de acţiune strategice, pentru îndeplinirea obiectivelor politicii externe, din care putem exemplifica următoarele[6]:

- implicarea activă a diplomaţiei româneşti în dezbaterile din cadrul UE în planul securităţii, în special cele ce decurg din intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona;
- promovarea atentă a intereselor României în dezbaterile ce au loc în cadrul OSCE pe tema arhitecturii europene de securitate;
- asigurarea unei prezenţe româneşti de calitate în misiunile Uniunii Europene, NATO, ONU şi punerea în valoare a acestor contribuţii de prestigiu prin promovarea mai atentă a intereselor României de politică externă pe spaţiile în care contribuim la eforturile de stabilizare şi securitate;
- participarea României la iniţierea şi dezvoltarea unor mecanisme eficiente de prevenire şi soluţionare a conflictelor în regiunea Mării Negre;
- România va continua să susţină aspiraţiile europene ale Republicii Moldova şi obiectivul strategic al acesteia de integrare europeană. Ca stat membru UE, România va insista pentru o mai mare implicare a Uniunii în Republica Moldova;

[6] www.mae.ro

• România va susține cu consecvență întărirea cooperării în cadrul OCEMN şi în cadrul Sinergiei Mării Negre şi va acționa pentru menținerea interesului european față de aceste inițiative;

• România va acorda o atenție prioritară, în plan regional, conexiunilor strategice între zona Mării Negre şi zona Mării Caspice, prin consolidarea şi diversificarea relațiilor bilaterale cu statele din Asia Centrală şi prin implicarea sporită în inițiativele UE pentru regiune;

• fructificarea parteneriatelor României în plan bilateral şi multilateral, consolidarea parteneriatelor bilaterale cu state europene, a dimensiunii transatlantice şi a parteneriatului strategic cu SUA;

• va fi promovată o relație pragmatică a României şi a Uniunii Europene cu Rusia, cu accent pe intensificarea legăturilor economice şi stabilirea unor legături mai strânse la nivelul societății civile;

• parteneriatul strategic cu Franța: Consolidarea dialogului cu Franța în interiorul UE va avea ca obiective adoptarea de poziții convergente şi promovarea de inițiative comune la nivel european. Relațiile cu partenerii apropiați din Europa Centrală (Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Țările Baltice, Bulgaria), vor fi promovate pe o bază pragmatică, actualizată la obiectivele comune în cadrul Uniunii Europene şi se va acționa printr-o ofensivă diplomatică şi economică, concertată şi profesionistă, pentru recuperarea pieței externe pierdute după 1989, în parteneriat cu mediul de afaceri;

• politica externă va urmări eficientizarea demersului României[7] în cadrul organizațiilor internaționale şi regionale, precum ONU, OSCE, Consiliul de Cooperare Regională (fostul Pact de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est), Consiliul Europei, OCEMN etc., fundamentat pe conduita de promovare a cooperării internaționale şi pe acțiunea concertată cu partenerii strategici;

• valorificarea potențialului de tranzit al României pentru resursele energetice, inclusiv prin transformarea portului Constanța într-un important punct nodal, logistic şi terminal de LNG;

• promovarea intereselor directe ale României în structurarea viitoarelor rute europene de transport şi de conectare a Uniunii Europene cu zona Mării Negre şi Caucaz;

• interconectarea sistemului național de transport al gazelor naționale cu cele ale statelor din vecinătate;

• asigurarea şi garantarea drepturilor cetățenilor români aflați în străinătate, promovarea şi protejarea identității, a intereselor comunităților româneşti din vecinătate şi din alte zone ale lumii;

• protejarea drepturilor minorităților româneşti din țările învecinate, precum şi perpetuarea valorilor naționale: limbă, tradiții, cultură, religie;

[7] *Strategia de Securitate națională a României* – cap. *Politica Externă*.

• întreprinderea tuturor demersurilor instituționale care se impun pentru ca românii stabiliți în statele UE să beneficieze în totalitate de drepturile şi oportunitățile aferente statutului lor de cetățeni europeni; continuarea eforturilor pentru îndeplinirea condițiilor de aderare la Spațiul Schengen, precum şi pentru ridicarea restricțiilor privind libera circulație a lucrătorilor români de către toate statele membre ale UE.

Concluzii

Putem afirma, în concluzie, că participarea României la inițiativele regionale de cooperare inclusiv în domeniul militar are la bază respectarea angajamentelor de securitate regională şi zonală ale țării noastre, pe care şi le-a asumat ca membru UE şi NATO. De asemenea, această cooperare are la bază dezvoltarea socio-politico-istorică pe care a parcurs-o România de-a lungul secolelor, dar şi relațiile tradiționale, istorice pe care țara noastră le-a cultivat şi întreținut cu statele din regiunea sud-estică a Europei, dar şi cu celelalte state europene şi transatlantice.

Menținerea nealterată acestor relații de cooperare în diversele sectoare ale vieții reprezintă un element de garanție al dezvoltării continue într-o regiune şi o Europă stabilă şi sigură, a cărei securitate depinde de relațiile intra şi interstatale ale membrilor săi, de funcționarea şi respectarea principiilor statului de drept şi supremația legii.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de Securitate Națională a României, 2007.
EUISS - Raportul UE privind cooperarea în SE Europei.
www.mapn.ro
www.mae.ro – Politica regională
www.guvernulromaniei.ro/ obiectivele politicii externe
www.mai.ro

UE ŞI IMPLICAREA ORGANISMELOR SALE ÎN REZOLVAREA CRIZEI DIN BALCANI

THE EU AND THE COMMITMENT OF ITS ORGANISATIONS FOR THE BALCANS CRISIS SOLVING

Lt.col. lect.univ.drd. Florian CÎRCIUMARU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Integrarea europeană şi extinderea UE au contribuit la prevenirea conflictelor în Europa, în ultima jumătate a secolului trecut. Uniunea a contribuit cu succes la promovarea democrației, prosperității, securității şi stabilității pe aproape întreg continentul european. În timpul anilor 1990, acest proiect de pace a devenit punctul central al politicii externe din cadrul Politicii Externe şi de Securitate Comune (PESC). Decizia de a dezvolta o politică aparte de prevenire a conflictelor a rezultat în urma Consiliului European de la Nisa din 2000, când Secretarul General/Înaltul Reprezentant pentru PESC a prezentat un raport comun cu recomandări concrete în vederea dezvoltării rolului Uniunii în Progresul inițial în dezvoltarea PESC pentru prevenirea conflictelor.

European integration and enlargement have contributed to conflict prevention in Europe in the last half of the last century. The Union successfully helped to promote democracy, prosperity, security and stability on almost the entire European continent. During the 1990s, this peace project alone became the focus of foreign policy in the Common Foreign and Security Policy (CFSP). The decision to develop a special policy on conflict prevention emerged from the Nice European Council in 2000, when Secretary General/High Representative for CFSP submitted a joint report with concrete recommendations for development of the EU role in the field of the conflict prevention.

Cuvinte cheie: democrație, uniune, stabilitate, prevenirea conflictelor, managementul crizelor.
Keywords: *democracy, unity, stability, conflict prevention, crisis management.*

Actualele acțiuni ale UE de prevenire a conflictelor în Balcani sunt legate de coordonarea consolidată cu alte agenții internaționale pentru prevenirea conflictelor, în special ONU. O astfel de coordonare este evidentă

* e-mail: *florian_circiumaru@yahoo.com*

în diferitele misiuni pe care cele două organisme internaționale de securitate le-au efectuat şi continuă să le efectueze în comun.

UE se bazează pe parteneriate solide cu alți actori în prevenirea conflictelor – printre care Consiliul Europei şi OSCE; rolul său în prevenirea conflictelor s-a dezvoltat într-o perioadă relativ scurtă de timp. Beneficiind de sprijinul parlamentelor naționale şi al Parlamentului European, UE este un important actor internațional: arsenalul său politic cuprinde instrumente civile şi militare, iar politicile sale – fie de comerț, dezvoltare sau securitate – prezintă o mare importanță în lume.

Un obiectiv cheie al UE este asigurarea legăturii dintre abordările PESC (pilonul II) şi rolul comunitar (pilonul I)[1]. Într-adevăr atât „Programul UE pentru prevenirea conflictelor violente" al Consiliului European, cât şi „Comunicarea Comisiei cu privire la prevenirea conflictelor" pune accentul pe dezvoltarea coerenței dintre „pilonii" UE în vederea îmbunătățirii eficacității sale în calitate de actor în prevenirea conflictelor.

Programul UE pentru prevenirea conflictelor violente

Odată cu adoptarea acestui program, Consiliul European de la Gothenburg, din 2001, a marcat începutul unei noi politici UE care şi-a propus să facă din prevenirea conflictelor un obiectiv central al relațiilor sale externe. Prevenirea conflictelor avea să fie integrată la nivel politic şi în acordurile încheiate cu țările străine, în special, în Balcani.

Abordarea UE privind prevenirea conflictelor din Balcani a fost caracterizată ca fiind o abordare cooperantă în vederea găsirii de soluții paşnice la disputele cu care s-a confruntat în ultima decadă a secolului trecut şi prima a actualului secol, şi a implicat soluționarea cauzelor de bază ale conflictelor, făcând apel la instrumentele aflate la dispoziția UE atât comunitare, cât şi interguvernamentale.

Intervenția pe termen scurt în criza din Balcani a putut fi necesară pentru a stopa extinderea conflictelor sau pentru a furniza o prezență stabilizatoare pentru activitățile politice, economice şi de dezvoltare. Exemple concrete de combinare a gestionării crizelor pe termen scurt cu instrumente de construire a păcii pe termen lung pot fi întâlnite în Bosnia-Herțegovina. În ambele cazuri forțele militare de stabilizare (Operațiunile Althea [şi EUFOR DRC]) au lucrat în paralel cu asistența tehnică tradițională şi pentru dezvoltare, cu sprijinul concret acordat Reformei sectorului de securitate (misiunea de poliție UE din Bosnia şi Herțegovina, împreună cu EUPOL Kinshasa şi EUSEC DR Congo) pentru a sprijini acțiunea eficientă a poliției şi buna guvernare.

[1] *Anexa VI* la concluziile preşedinției Consiliului European de la Nisa din 2000.

Comunicarea cu privire la prevenirea conflictelor

Comunicarea subliniază nevoia de a folosi mai sistematic şi într-un mod mai coordonat instrumentele UE pentru a ajunge la cauzele de bază ale conflictelor, pentru a îmbunătăți capacitatea de reacție rapidă a UE la conflictele care apar, pentru a promova cooperarea cu toți partenerii regionali şi internaționali importanți, inclusiv cu organizațiile neguvernamentale.

Integrarea prevenirii conflictelor din Balcani în politicile şi instrumentele UE

Această abordare se bazează pe documentele de strategie naționale întocmite de Comisie, care desfăşoară programe specifice de asistență pentru dezvoltare economică sau bazate pe o analiză amănunțită economică, politică şi socială a țărilor din Balcani. Integrarea prevenirii conflictelor într-un astfel de exercițiu şi programele de asistență care decurg de aici asigură faptul că inițiativele UE sunt luate pentru a consolida țara sau comunitatea (precum în Bosnia şi Herțegovina sau Kosovo, pentru a le asigura un viitor european) sau pentru a reduce vulnerabilitatea instituțiilor în fața conflictelor. Acestea pot include consolidarea statului de drept, sprijinul acordat instituțiilor democratice, dezvoltarea societății civile şi reforma sectorului de securitate.

Vizarea aspectelor conflictuale importante specifice

Pe lângă inițiativele specifice puse în aplicare la nivel național, UE contribuie la prevenirea conflictelor rezolvând chestiuni importante. Printre exemplele elocvente se numără sprijinul acordat regimului de comerț internațional, cunoscut sub numele de Procesul Kimberly, care îşi propune să elimine „diamantele de conflict".

În mod asemănător, s-a acordat multă atenție chestiunii proliferării armelor de calibru mic şi a armamentului uşor (*Small and low caliber weapons – SALW*) care întrețin conflictele şi au un impact socioeconomic devastator. Comisia şi Consiliul au creat o strategie şi programe specifice pentru a rezolva proliferarea SALW, dar toate aceste activități sunt momentan suspendate.

Comisia a utilizat, de asemenea, întinsa sa rețea de delegații şi „o listă de depistare a cauzelor fundamentale" care a furnizat din timp indicatori de avertizare, integrându-se în procesul politic decizional la nivelul Comisiei şi al Consiliului. Acest lucru poate provoca un răspuns diplomatic, precum desfăşurarea reprezentanților speciali sau adoptarea unor inițiative militare sau civile specifice de gestionare a crizelor. De curând, astfel de indicatori s-au integrat în procesul „de evaluare comună a nevoilor", prin care Consiliul şi Comisia au desfăşurat o analiză comună a situațiilor conflictuale, încercând să identifice care dintre răspunsurile CE sau PESC sunt cele mai potrivite pentru acestea.

În cazul crizei şi conflictului din Balcani, cooperarea cu ONU a reprezentat o cooperare vitală pentru consolida sistemul legal care stă la baza

ordinii internaţionale. În urma declaraţiei preşedinţiei irlandeze, din 2005, a Comisiei Europene privind PESA şi acţiunile sale, desfăşurate în 2004, au fost organizate dialoguri intense între oficialii UE şi ONU privind cooperarea în politicile de gestionare a crizelor şi prevenire a conflictelor (în general, şi în mod particular pentru ţările Balcanice implicate în conflict), de exemplu, noua Comisie UE de consolidare a păcii.

UE şi ONU acordă, de asemenea, o deosebită atenţie cooperării cu celelalte organizaţii internaţionale privind pacea şi securitatea.

De exemplu, regiunea Kosovo rămâne o provocare cheie şi este un excelent exemplu de necesitate a unei strânse cooperări cu ONU, cu alte organizaţii internaţionale sau cu parteneri cheie. De asemenea, statutul Kosovo rămâne încă o provocare pentru statele care nu au recunoscut independenţa provinciei, chiar şi în ciuda declarării hotărârii Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga din 22 iulie 2010, cu privire la constituţionalitatea independenţei declarate la Kosovo, din martie 2008.

Crearea Uniunii Europene a fost esenţială în dezvoltarea păcii şi stabilităţii în istoria europeană recentă.

„Forţa gravitaţională" a UE rămâne o strategie importantă de prevenire a conflictelor. Valurile succesive de extindere oferă o viziune reală a unui continent unit şi paşnic.

Eşecul iniţial de a răspunde la războaiele din fosta Iugoslavie a forţat UE, la acea vreme, să dezvolte răspunsuri mai specializate şi flexibile la prevenirea conflictelor şi gestionarea crizelor. De la sfârşitul anilor '90, acest rol a fost consolidat prin numirea de reprezentanţi speciali ai Uniunii Europene (EUSR). Importanţi EUSR au fost numiţi pentru Bosnia şi Herţegovina , Kosovo şi fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei.

Mai mult, UE şi-a desfăşurat misiunile civile şi militare de gestionare a crizelor în această regiune pe lângă eforturile făcute în cadrul Procesului de Stabilizare şi Asociere în vederea prevenirii oricărei reînceperi a conflictelor. Această abordare a cuprins prima misiune militară UE, operaţiunea Concordia, în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, care a fost urmată de misiunea UE de poliţie Proxima. În Bosnia şi Herţegovina, misiunea de poliţie UE a fost lansată în ianuarie 2003, iar UE a preluat de la NATO, în decembrie 2004, cea mai mare operaţiune militară la care a participat vreodată, ALTHEA.

Începând cu anul 2003, care se spune că a marcat operaţionalizarea PESA, UE a urmărit o abordare graduală în implicarea sa în operaţii. Astfel, prima operaţie PESA a fost o misiune de poliţie întru-un mediu stabil (EUPM)[2]. A urmat o misiune de gestionare a crizelor cu recurs la mijloace

[2] *EU Security and Defence*, core documents, 2008.

NATO (tip Berlin Plus), desfăşurată în imediata vecinătate (CONCORDIA – Macedonia) şi într-un mediu mai puțin permisiv şi, în cele din urmă, o operațiune autonomă de gestionare a crizelor într-un mediu ostil, dar de mică amploare (ARTEMIS – R.D. Congo).

În ceea ce priveşte Kosovo, s-au întreprins eforturi şi s-au realizat planuri pentru a permite un transfer de sarcini selectate ale UNMIK unei viitoare operațiuni UE de gestionare a crizelor în domeniul statului de drept şi în alte domenii care ar putea fi identificate în contextul viitorului statut.

Unele puncte slabe ale UE în calitate de actor în prevenirea conflictelor sunt legate în mod intrinsec de limitările sale extinse ca actor în relațiile externe. După războaiele din Balcani, acest lucru a fost demonstrat din nou, în 2003, prin incapacitatea sa de a găsi o abordare comună la criza din Irak.

Uniunea Europeană dispune de capacitatea operațională pentru a efectua operațiuni de gestionare a crizelor, umanitare sau de menținere a păcii, dar recunoaşte caracterul sau încă limitat din cauza unor carente persistente. Această capacitate operațională se traduce, în special, prin posibilitatea Celor 25 de a mobiliza o forță de reacție rapidă de 60.000 de oameni, în 60 de zile, un obiectiv pe care UE şi l-a fixat în urmă cu mai mulți ani. Dar rapiditatea mobilizării este limitată de lacune militare persistente, în special, în ipoteza în care UE ar conduce mai multe acțiuni militare intensive în acelaşi timp. Pentru a înlătura aceste neajunsuri, cei 25 au aprobat crearea unor „grupuri de proiecte" în domeniile militare specifice, precum aprovizionarea în zbor a avioanelor de recunoaştere fără pilot, ce vor fi însărcinate cu elaborarea de soluții concrete, sub conducerea Spaniei şi Franței. Alte grupuri de proiecte vizează în special „operațiunile de luptă şi salvare", „infrastructurile comandamentului" şi „forțele speciale" sau apărarea antirachetă. Conform acordului la care s-a ajuns în decembrie 2002, UE poate folosi structurile de planificare şi comanda ale NATO precum şi alte capacități ale alianței. De aceasta a beneficiat prima Misiunea UE de menținere a păcii, denumită „Concordia" şi desfăşurată în Macedonia. Aceasta putea să ceară ajutor forțelor NATO aflate în vecinătate (în Bosnia şi Kosovo). Forța UE din Macedonia a fost formată din aproximativ 300 de militari şi avea baza în capitala Skopje.

Concluzii

Operațiile conduse de către UE au fost, în primul rând, utile pentru verificarea procedurilor existente, îndeosebi a procesului de analiză şi de luare a deciziilor[3] – CONCORDIA a reprezentat un succes al implementării acordului Berlin Plus, iar succesoarea sa, PROXIMA, a demonstrat abilitatea UE de a se adapta la cerințele operaționale în teatru (tranzitul de la o misiune

[3] *EU - Security and Defence* – Core Documents, 2009.

militară la o misiune de poliție) – precum şi pentru a verifica modul de aplicare a tranziției cu alți factori. UE a preluat responsabilitățile altor organisme (ONU şi NATO) în cazul EUPM şi CONCORDIA, în timp ce ARTEMIS a fost inițiată de către UE pentru a acorda un sprijin indirect unei operații în derulare, sub conducerea ONU, care a preluat ulterior responsabilități de la UE.

BIBLIOGRAFIE

CSDP Handbook, cap.3.
NATO Review nr.3/2009 (NATO-EU cooperation).
EU, Security and defence core documents, 2008, 2009.
Occasional Paper, nr.79/2009, EUISS, Bruxelles.
www.europa.eu
www.nato.org
www.pe.eu
www.euobserver.com

POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ŞI APĂRARE

EUROPEAN SECURITY DEFENCE POLICY

Lt.col. lect.univ.drd. Florian CÎRCIUMARU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Noul mediu strategic în ceea ce priveşte rolul Uniunii Europene în lumea politică, precum şi ordinea europeană au dus la schimbări fundamentale. În mijlocul acestor extraordinar de dinamice şi complexe proceduri, responsabilitatea principală a politicilor de securitate este de a simplifica, sistematiza şi defini factorii cei mai importanți necesari pentru a înțelege la nivel minim, dar suficient, procesele actuale ale securității europene. Pentru a fi foarte eficientă, politica europeană şi-a propus să ofere răspunsuri concrete privind pilonii din structura actuală de securitate europeană, care este numărul minim, dar absolut necesar al relațiilor arhitecturii centrale a Uniunii precum şi detalii cu privire la conținutul acestor relații.

The new strategic environment in terms of the European role in the political world, as well as the European order, resulted in fundamental changes. In the midst of this extraordinarily dynamic and complex procedure, the primary responsibility of security policies is to simplify, systematize and define the most important factors necessary to minimally but sufficiently understand the current processes of European security. In order to be effective, the European policy decided to provide clear answers related to the current pillars of the security policy, the minimal but absolutely necessary of the central relationship of the Union, and details on the content.

Cuvinte cheie: relații internaționale, politica de securitate, cooperare, sinergie, securitate colectivă.
Keywords: *international relationship, security policy, cooperation, synergy, collective security.*

Strategia Europeană de Securitate reprezintă un sistem de concepte şi substrategii[1] în curs de dezvoltare.

Strategia, definită ca fiind arta şi ştiința dezvoltării, aplicării şi coordonării tuturor instrumentelor necesare pentru a face față provocărilor de securitate

* e-mail: *florian_circiumaru@yahoo.com*

[1] Substrategiile nu reprezintă un termen oficial pentru o categorie specifică de documente, ci face referire la acele documente care au legătură cu anumite domenii şi dezvoltă anumite concepte privind SES – Strategia Europeană de Securitate.

majore, trebuie să se bazeze pe un sistem de marii strategii şi substrategii completare. Deşi sistemul actual de strategii de securitate al Uniunii Europene nu este la fel de precis în toate aspectele şi nu cuprinde toate substrategiile necesare într-o manieră coordonată de sisteme complexe de concepte, doctrine, politici şi strategii, totuşi acestea sunt în curs de dezvoltare, perfecţionare şi implementare. Strategia Europeană de Securitate este piatra de temelie, documentul strategic de gândire şi de planificare în cadrul UE (Uniunea Europeană).

SES în care UE clarifică Strategia sa de Securitate, care are ca scop realizarea unei Europe mai sigură într-o lume mai bună, identificarea ameninţărilor cu care se confruntă Uniunea Europeană, care definesc obiectivele sale strategice şi stabilesc implicaţiile politice pentru Europa, aceasta este scrisă mai degrabă la nivelul abstract. „Umbrela strategică a SES" prin urmare, trebuie să fie completată cu mai multe substrategii specifice.

Procesul de completare a SSE nu este un proiect de nivel strategic, ci mai degrabă un proces în evoluţie. Cu toate acestea, este posibil să aducă documente şi substrategii într-o ordine logică şi sistematică.

Substrategiile UE includ, printre altele:

- strategiile şi politicile naţionale şi regionale specifice axate pe vecinătatea europeană, Balcanii de Vest şi Africa;
- strategii orizontale care se ocupă de proliferare, legătura dintre securitate şi dezvoltare, implicaţiile de securitate ale schimbărilor climatice sau strategiile de securitate cibernetică;
- programele şi strategiile interne de securitate pentru protejare, inclusiv clauza de solidaritate, care oferă opţiunea de a utiliza mijloace militare, chiar pentru scopuri interne;
- strategii de contraterorism, combatere, radicalizare şi recrutare;
- concepte şi procese CSDP precum Obiectivul relaţiei civili-militari, conceptul de Battlegroup sau Planul de Dezvoltare a Capabilităţilor Europene.

Cele mai multe dintre documentele menţionate mai sus nu tratează în mod direct cu ţări terţe, dar sunt cele care vizează coordonarea politicilor interne între statele membre ale UE.

Aspecte importante legate de CSDP (Common Security and Defence Policy - Politica Comună de Securitate şi Apărare)

Cooperarea cu state terţe şi Organizaţii Internaţionale

Există puţine probleme cărora să le putem face faţă pe cont propriu. Ameninţările descrise sunt ameninţări comune, partajate cu partenerii noştri cei mai apropiaţi. Cooperarea internaţională este o necesitate. Avem nevoie de îndeplinirea obiectivelor noastre, atât prin intermediul cooperării multilaterale în cadrul organizaţiilor internaţionale, cât şi prin parteneriate cu actorii cheie[2].

[2] *Manualul PCSA*, p. 80.

Relația transatlantică este de neînlocuit. Acționând împreună, UE şi Statele Unite pot fi o forță redutabilă pentru realizarea binelui în lume. Scopul nostru ar trebui să fie realizarea şi menținerea unui parteneriat eficient şi echilibrat cu SUA. Acesta este un motiv suplimentar pentru UE de a-şi construi în continuare capacitățile şi de a-şi creşte coerența în acțiuni.

În conformitate cu prevederile PCSA, UE dezvoltă un parteneriat eficient şi echilibrat cu Statele Unite, în special în lupta împotriva terorismului, lupta împotriva proliferării armelor de distrugere în masă, iar din 2007, de asemenea, în gestionarea crizelor. Pentru prima dată, Statele Unite s-a angajat să participă la o misiune sub egida CSDP (EULEX Kosovo). Aranjamente speciale există pentru implicarea aliaților europeni non-membri UE (Islanda, Norvegia şi Turcia) în operațiunile militare ale UE, în conformitate cu procesul independent de luare a deciziei. De asemenea, există relații speciale în domeniul CSDP, în curs de dezvoltare, cu Canada, Rusia şi Ucraina.

În ceea ce priveşte Rusia, aceasta a dus la dezvoltarea unei „foi de parcurs" privind identificarea securității, de asemenea, a luat măsuri practice pentru o cooperare mai strânsă în domeniul CSDP. În 2003, Rusia a contribuit la prima misiune civilă a UE (Misiunea de Poliție a UE în Bosnia Herzegovina). În noiembrie 2008, a formalizat un acord pentru contribuția sa la EUFOR Ciad / RCA, care reprezintă prima participare a Rusiei într-o operațiune militară a UE.

Parteneriatul strategic în domeniul gestionării crizelor între UE şi NATO se bazează pe prevederile binecunoscutului acord Berlin-Plus adoptat în decembrie 2002, în care mijloacele colective şi capacitățile NATO pot fi puse la dispoziția UE pentru operațiuni militare.

„Aranjamentele de tip Berlin Plus" includ:

- acces garantat pentru UE la capacitățile de planificare NATO, pentru planificarea propriilor sale operațiuni;
- prezumția de disponibilitate a UE la mijloacele şi capabilitățile colective ale NATO;
- identificarea opțiunilor UE de comandă, recunoscând rolul special al Locțiitorului Comandantului Suprem al forțelor aliate din Europa (DSACEUR).

Aceste prevederi ale acordului au fost aplicate pentru prima dată în primăvara anului 2003 în Operațiunea CONCORDIA în FYROM (Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei) şi în operațiunea în desfăşurare ALTHEA din Bosnia Herzegovina.

Pentru a sprijini o cooperare strânsă în domeniul gestionării crizelor, a fost stabilită o celulă UE la SHAPE şi o echipă de legătură a NATO este găzduită în incinta Statului Major Militar al UE de la Bruxelles.

În afară de NATO, UE a dezvoltat de asemenea o cooperare strânsă în domeniul gestionării situațiilor de criză cu Organizația Națiunilor Unite (ONU) şi Uniunea Africană (UA). În ceea ce priveşte ONU, există întâlniri periodice ale ONU-UE, Comitetul director, cu participarea Comisiei Europene şi Departamentul ONU pentru Operațiuni de Menținere a Păcii (DPKO).

Parteneriatul cu UA are trei aspecte particulare: consolidarea dialogului politic, realizarea unei arhitecturi de pace şi securitate pe deplin operațională şi acordarea de fonduri pentru operațiuni previzibile de menținere a păcii ale UA.

UE menține, de asemenea, un dialog important privind gestionarea situațiilor de criză cu Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) şi Asociația Națiunilor Sud-Est Asia de Est (ASEAN).

Politica UE de formare şi Conceptul de pregătire profesională în domeniul de PCSA

Atunci când a început dezvoltarea PCSA sub auspiciile UE, a devenit evident că aspectele diferite de gestionare a crizelor necesită acțiuni de formare adecvate, nu numai oferite la nivel național, ci şi completate de formare şi pregătire la nivelul UE, acesta din urmă insistând în special pe promovarea unei culturi diplomatice europene şi o cultură europeană de securitate.

Bazat pe Politica şi Conceptul de formare şi pregătire, a fost stabilit un ciclu anual de instruire în domeniul managementului crizelor, incluzând patru faze:

- o analiză a nevoilor de formare şi cerințele în domeniul CSDP;
- pe această bază, proiectarea unui program de formare al UE care enumeră toate activitățile de formare oferite la nivelul UE;
- conducerea acestor activități de formare de către diferiți actori la nivelul UE şi la nivel național;
- o evaluare anuală, sub forma unui Raportul anual complet privind activitățile de formare în domeniul CSDP / CART („Comprehensive Annual Report on Training Activities").

Programul UE de formare afişează activitățile de formare ale participanților UE (European Security and Defence College – Colegiul European de Securitate şi Apărare) şi institutele naționale ale statelor membre, deschise participării aplicanților din alte state. Se face distincție între:

- cursurile Colegiului European de Securitate şi Apărare;
- alte cursuri de securitate de apărare;
- activități de formare în domeniul de gestionării crizelor civile;
- activități privind cooperarea şi coordonarea civili-militari;

- activități de pregătire specifice poliției legate de managementul situațiilor de criză;
- activități militare de instruire privind PCSA.

La nivelul UE, Colegiul European de Securitate şi Apărare (CESA), înființat în 2005, joacă un rol major în punerea în aplicare a ciclului anual de formare în domeniul PCSA.

Obiectivul principal al CESA este de a oferi statelor membre şi instituțiilor UE personal calificat capabil să lucreze eficient în materie de PCSA. În îndeplinirea acestui obiectiv, colegiul are o contribuție majoră la o mai bună înțelegere a CSDP în contextul global al PESC şi pentru promovarea unei culturi europene de securitate comună.

Aspecte privind drepturile omului şi de apartenența de sex

Răspândirea bunei guvernări, sprijinirea reformelor sociale şi politice, care se ocupă de corupție şi abuzul de putere, instituirea statului de drept şi protecția drepturilor omului sunt cele mai bune mijloace de consolidare a ordinii internaționale[3].

Operațiunile PCSA vizează gestionarea conflictelor, prevenirea crizelor şi stabilizarea situațiilor post-conflict. Încălcările drepturilor omului sunt parte integrantă a crizelor şi conflictelor. Promovarea drepturilor omului, cu accent special pe respectarea sexului şi drepturile copilului, şi a statului de drept, sunt esențiale pentru soluționarea durabilă a conflictelor care să conducă la menținerea unei păci şi securități durabile. În conformitate cu Strategia europeană de securitate, în ultimii ani au fost luate o serie de măsuri practice şi concrete pentru a asigura integrarea drepturilor omului în PESA.

Reforma Sectorului de Securitate

Pe parcursul ultimului deceniu, Reforma Sectorului de Securitate (RSS) a devenit unul din subiectele majore de interes internațional în legătură cu gestionarea situațiilor de criză şi recuperarea post-criză. Concentrarea pe actori de securitate tradiționali, cum ar fi poliția, armata, sistemul judiciar, personalul închisorii, polițiştii de frontieră, şi personal cu activitatea de informații, a fost completată cu o viziune mai cuprinzătoare privind securitatea umană, aducând în centrul atenției necesitățile de bază şi fizice, economice şi de securitate socială şi securitatea persoanelor fizice şi a populației.

Mai multe realizări pentru definirea obiectivelor comune în domeniul reformei sectorului de securitate au fost deja înfăptuite. Reportul Secretarului General al ONU privind RSS (2008) a prevăzut un cadru general pentru țările şi organizațiile care vizează reforme ale sistemelor de securitate. La nivelul

[3] *Manualul PCSA*.

UE atât Consiliul Uniunii Europene (2005), cât şi Comisia Europeană (2006) au elaborat planuri pentru sprijinul RSS. La reuniunea din 17/11/2009 Consiliul Uniunii Europene a salutat progresele considerabile realizate în punerea în aplicare a acordului din noiembrie 2008 pentru a spori capacitatea UE în domeniul Reformei Sectorului de Securitate (RSS), prin crearea unui grup de experți europeni cu scopul de a fi folosiți în cadrul activităților desfăşurate de RSS a UE, în cadrul PESA sau acțiuni comunitare externe.

Concluzii

Caracterul amenințărilor asimetrice la adresa securității internaționale va determina o transformare continuă a mecanismelor instituționalizate de contracarare a acestora, incluzând relațiile NATO – PESA. Printr-o abordare conjugată va fi posibilă dezvoltarea unor capacități comune de a întreprinde noi tipuri de acțiuni diferite față de tiparele tradiționale de acțiune în domeniul apărării şi securității ale NATO şi UE, dar şi a unor modalități flexibile de a răspunde la cerințele din ce în ce mai complexe ale membrilor.

În prezent, construcția europeană de securitate reflectă trăsăturile esențiale ale mediului geopolitic în care se derulează: tranziția către sistemul internațional multipolar, competiția între puteri în spațiul euroatlantic pentru redistribuirea rolurilor; adâncimea integrării în UE.

BIBLIOGRAFIE

CSDP Handbook.
ESDP Handbook.
ESDP – The first 10 years.
E U Crisis Management System/ EUISS/Occasional Paper 81/2010.
EU Civil military Coordination /EUISS/ Occasional Paper 79/2009.
ww.europe.eu
www. consiliul.eeuropa.eu

ROLUL POPULAȚIEI CIVILE ÎN CONTRACARAREA FENOMENULUI TERORIST

THE ROLE PLAYED BY CIVILIAN POPULATION IN COUNTERACTING TERRORIST PHENOMENON

Col.(r) drd. Dan ROŞU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Extinderea fenomenului terorist şi periculozitatea acestuia au determinat acțiuni conjugate pentru contracararea lui şi realizarea unei coaliții de amplitudine globală. Asistăm astăzi, la o concentrare impresionantă de forțe şi capacități, dublată de un consens politic, greu de imaginat cu câtva timp în urmă. În acelaşi timp, atragerea la colaborare şi pregătirea populației constituie o componentă relevantă pentru asigurarea succesului forțelor democratice în lupta lor contra terorismului.

The extension of the terrorist phenomenon and its hazard has determined joint actions meant to counteract it and form a global magnitude coalition. We witness nowadays an impressive concentration of forces and capabilities, doubled by political consensus that was hard to imagine some time ago. At the same time, the attraction to collaboration and the preparation of the population, represent a relevant component meant to ensure the success of democratic forces in their fight against terrorism.

Cuvinte cheie: terorism, violență, populație civilă, prevenire, educație.
Keywords: *terrorism, violence, civil population, prevention, education*.

Majoritatea cercetătorilor sunt de acord că definirea terorismului reprezintă un demers subiectiv, puternic influențat de cel care o formulează, o astfel de definire a conceptului nefiind utilă în analiza ştiințifică a acestui fenomen. De pildă, grupările teroriste se autointitulează ,,mişcări naționale de eliberare”, luptători împotriva opresiunilor sociale, economice, religioase sau imperialiste sau de orice combinație a acestora.

Un exemplu de definiție a unui atentat terorist, latura acțională şi vizibilă a fenomenului, ar putea fi considerată asocierea cu orice act ilicit de

* e-mail: *dan_rosu99@yahoo.com*

extremă violență, comis de unul sau mai mulți indivizi sau de grupuri organizate, acționând în nume propriu sau cu aprobarea, încurajarea, sprijinul tacit sau susținerea unui stat, săvârşite împotriva unor persoane sau bunuri, în urmărirea unui obiectiv ideologic, politic, social sau religios, susceptibil să pună în pericol numeroase vieți omeneşti sau bunuri importante şi să aducă grave prejudicii păcii şi securității internaționale.

De asemenea, terorismul încearcă să submineze sentimentul de siguranță al vieții cotidiene, cu misiunea de a distruge buna funcționare a țintei vizate. Astfel, populația civilă nu este doar o țintă uşoară pentru teroriști, ci şi una eficientă, alegerea întâmplătoare a țintelor din rândul acesteia sporind panica generală.

În acelaşi timp, atacurile teroriste trimit şi un mesaj opiniei publice, grupările teroriste prezentând atentatele ca pe instrumente de exprimare a determinării membrilor acestora de a-şi atinge scopurile politice, prin orice mijloc şi cu orice cost, atrăgând atenția asupra conflictului declanşat şi solicitărilor lor.

Scopul grupărilor teroriste este de a produce teamă în rândul populației țintă, care să se transforme în presiuni asupra actorilor instituționali, de a accepta revendicările teroriştilor, o exprimare a influenței sociale care foloseşte propria imaginație a victimei împotriva sistemului politico-social.

O definiție autohtonă şi comprehensivă a terorismului este oferită de Ioan Mihăilescu care caracterizează acest fenomen ca ,,utilizare a violenței în scopuri sociale sau politice de către indivizi, grupuri organizate sau state". Spre deosebire de alte forme de violență terorismul provoacă teamă, teroare sau chiar panică în rândul populației şi afectează persoane inocente sau ,,necombatante". Prin terorism se urmăreşte câştigarea de concesii, obținerea publicității maxime pentru o anumită cauză, provocarea represiunii, distrugerea ordinii sociale sau destabilizarea instituțională, întărirea obedienței față de anumite grupuri de interese[1].

O abordare conceptuală a terorismului a fost realizată de către doi cercetători olandezi de la Universitatea din Laiden, Alex Scmid şi Albert Jongman[2], care au adunat 109 definiții academice şi oficiale ale terorismului şi le-au analizat în funcție de componentele principale. Schmid şi Jongman au stabilit că preponderența elementului violență era covârşitoare în 83,5 % din cazuri; urmau scopurile politice – 65% în timp ce 51% dintre definiții puneau accentul pe teama indusă. Numai 21% dintre definiții menționau arbitrariul şi

[1] Lazăr Vlăsceanu, Cătălin Zamfir (coord), *Dicționar de Sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998.

[2] Alex P. Schmid, Jongman Albert, *Political Terrorism*, NorthHolland Publishing Company, Amsterdam, 1988.

acțiunea nediscriminatorie asupra țintelor alese, iar 17,5% includeau victimizarea civililor, noncombatanților, neutrilor şi persoanelor neimplicate.

Pornind de la elementele definitorii ale fenomenului terorist, aşa cum se regăsesc în definițiile enumerate anterior, am aplicat diferențiatorul semantic în delimitarea conceptului de terorism atât asupra unor experți ai agențiilor guvernamentale antiteroriste, cât şi asupra unor membri ai societății civile, sens în care am identificat următoarele concepte: violență, ideologie, premeditare, insecuritate, acțiune nediscriminatorie, mediatizarea scopurilor urmărite, perturbarea ordinii sociale şi destabilizarea instituțiilor statului.

În urma analizei rezultatelor obținute au rezultat următoarele concluzii.

Există diferențe între modul în care populația civilă şi experții agențiilor antiteroriste percep fenomenul terorist, fapt care poate fi justificat prin diferența de abordare şi de cunoaştere a fenomenului, experții acționând în vederea contracarării grupărilor teroriste în vreme ce populația civilă reprezintă ținta vizată. Menționăm că aceste diferențe nu indică existența unei disensiuni dintre organizațiile antiteroriste şi populația civilă privind fenomenul terorist, rezultatele obținute trebuind a fi analizate în scopul identificării soluțiilor optime prin care experții să acționeze în vederea diminuării gradului în care populația civilă se simte amenințată de grupările teroriste.

Atât experții, cât şi populația civilă au acordat valori medii sensibil egale pentru perturbarea ordinii sociale şi destabilizarea instituțiilor statului, concepte care ilustrează efectele acțiunilor grupărilor teroriste în modul cel mai negativ, experții le consideră, alături de mediatizarea scopurilor urmărite, ca fiind mai puțin îngrijorătoare ca folosirea violenței, premeditarea acțiunilor şi acțiunea nediscriminatorie.

Diferențele apărute în negativizarea conceptelor de către cele două categorii de subiecți poate fi explicată prin faptul că experții au o atitudine proactivă, preventivă, față de acțiunea grupărilor teroriste, raportându-se mai negativ față de tendința acestora de a exploata lacunele sistemelor de apărare ale grupărilor antiteroriste pentru a organiza atentate, în vreme ce populația civilă are o atitudine reactivă, de țintă vizată.

Valorile negative acordate conceptului de acțiune nediscriminatorie de către experți pot fi motivate prin faptul că aceştia consideră că eficiența instituțiilor din care fac parte, în prevenirea comiterii unor atentate teroriste, este mult redusă din cauza absenței unor ținte clar vizate ale grupărilor teroriste (membri sau sedii ale unor agenții guvernamentale etc.), fiind foarte dificilă identificarea acestora (un exemplu în acest sens îl constituie atentatele de la 11 septembrie 2001, 11 martie 2004, atentatele sinucigaşe asupra unor sedii comerciale sau asupra unor autobuze de călători în Israel sau atentatul asupra hotelului Marriot, precum şi asupra unui club din Bali, Indonezia).

Atât experţii, cât şi populaţia civilă au acordat un scor relativ neutru ideologiei promovate de grupările teroriste, aspect care indică faptul că nu promovarea unei agende ideologico-politice, de către un grup social este atributul cel mai condamnat, ci modul de acţiune, folosirea violenţei, premeditarea acţiunilor şi acţiunea nediscriminatorie (în cazul experţilor), respectiv efectele acţiunilor întreprinse – perturbarea ordinii sociale şi destabilizarea instituţiilor statului (în cazul populaţiei civile).

Creditarea cu o valoare medie mai puţin negativă şi corelarea dintre folosirea violenţei, crearea unei stări de insecuritate, ideologia promovată şi mediatizarea scopurilor urmărite de grupările teroriste, în cazul populaţiei civile, poate fi justificată prin faptul că subiecţii nu consideră fenomenul terorist diferit de alte fenomene sociale care implică folosirea violenţei, fiind de asemenea conştienţi de faptul că, prin acţiunile teroriste, se promovează o agendă politico-ideologică, vizându-se şi popularizarea acesteia.

Sintetizând rezultatul cercetărilor efectuate putem concretiza rolul populaţiei civile în combaterea terorismului:

- prin educaţie civilă, care va naşte un tip de reacţie şi atitudine, vis-a-vis de aceste fenomene, presupunând, în acelaşi timp, o împuternicire a acesteia pentru un control mai riguros asupra sistemului de guvernare, care ar putea menaja existenţa unor grupări teroriste. Educaţia preventivă presupune un grad de informare şi formare coerent prin implicarea principalilor actori civici;
- civilii pot ajuta serviciile de informaţii ale statelor care luptă cu teroriştii şi se pot opune cererilor teroriştilor de a obţine alimente, apă, adăpost;
- să denunţe pe cineva suspect;
- în funcţie de fiecare societate în parte, populaţia ar putea ajuta în privinţa diminuării fenomenului terorist atât prin respectarea anumitor măsuri de securitate impuse de către autorităţi, cât şi prin raportarea la timp a unor eventuale informaţii despre potenţialii terorişti;
- să informeze structurile de ordine publică dacă deţin informaţii despre un posibil atentat, să nu cedeze şantajului grupărilor teroriste. Problema este în special în cazul populaţiei musulmane care-i protejează şi martirizează pe terorişti, să le fie explicat corect litera Coranului;
- prin excluderea din viaţa civilă a simpatizanţilor şi a membrilor grupărilor teroriste şi prin demascarea intenţiilor acestora;
- punerea la dispoziţie a informaţiilor, participarea la programe educaţionale de prevenire a terorismului;

- trebuie să coopereze cu autoritățile de stat, să înțeleagă pericolul reprezentat de acțiunile teroriste;
- civilii trebuie să fie avertizați că este necesar să comunice datele de interes referitoare la persoane sau grupări suspecte de terorism.

La nivel național, această problemă constituie o parte a ceea ce numim cultura de securitate.

Prioritățile procesului de reformă instituțională a Serviciului Român de Informații, promovarea dialogului cu reprezentanții societății civile, consultarea acestora şi dezvoltarea unor formule de parteneriat în procesul de informare a populației pentru cunoaşterea noului mediu de securitate au condus la crearea Departamentului de Legătură cu Autorități Publice şi Organizații Neguvernamentale şi la funcționarea în cadrul acestuia a Centrului de Informare pentru Cultura de Securitate care dezvoltă proiectul regional ,,cultura de securitate".

În cadrul acestui proiect, Centrul desfăşoară şi organizează o serie de activități şi evenimente, între care participarea Serviciului Român de Informații la ce-a de-a patra ediție a concursului ,,Olimpiadele Comunicării" în perioada aprilie - mai 2004, organizat de Asociația de Comunicare „Ethos".

În urma acestei participări, a luat naştere un nou proiect al centrului; realizarea unei campanii de promovare a culturii de securitate în rândul tinerilor din licee, intitulată „Terorismul … de lângă noi". Proiectul respectă liniile directoare ale campaniei propuse de Echipa de studenți All@, care a ocupat locul III la secțiunea Comunicare instituțională, realizând o campanie cu vocație europeană pe tema Serviciul Român de Informații şi Societatea civilă.

Campania presupune organizarea unor sesiuni de informare pentru tinerii din licee, cu privire la educația şi cultura de securitate, terorismul şi conştientizarea pericolelor la care suntem expuşi.

Campania este organizată în parteneriat cu ONG-uri având preocupări în domeniul culturii de securitate şi cu Echipa ALL@.

Sloganul campaniei, propus de cei cinci membri ai echipei All@, este ,,A cunoaşte înseamnă a preveni" şi are drept scop conştientizarea populației, îndeosebi a tinerilor, asupra pericolelor şi a noilor amenințări generate de schimbările la nivel internațional ale mediului de securitate.

Motivele organizării unei astfel de campanii constau în faptul că în România există un grad scăzut de conştientizare a pericolelor terorismului, iar publicul țintă direct vizat îl constituie tinerii din licee, ei fiind categoria care intră cel mai uşor în contact cu celelalte niveluri sociale.

Un alt motiv pentru care sunt vizați tinerii în demersul promovării culturii de securitate este că aceştia pot contribui la acțiunile de prevenire a terorismului şi de promovare a valorilor de securitate.

Nu este întâmplător faptul că în barometrele de opinie încrederea tinerilor în Serviciul Român de Informații se menține la cote înalte.

Contextul în care se desfăşoară această campanie este descris în special de fapte precum traficul şi consumul de droguri şi cybercriminalitate, dar mai ales de fenomenul ameninţărilor false cu amplasarea de dispozitive explozive la diverse instituţii şi obiective naţionale, religioase etc.

În ultimii ani, fenomenul ameninţărilor false cu amplasarea de dispozitive explozive este în scădere: de la 529 de situaţii în 2006 şi 708 în decursul anului 2007, pentru ca în 2008 să se înregistreze numai 416 de situaţii, cu o medie lunară superioară în prima jumătate a perioadei, faţă de a doua jumătate a anului. Din numărul total de cazuri înregistrate în 2008, ponderea diferitelor obiective vizate se încadrează în caracteristicile înregistrate în anii anteriori, locurile publice, instituţiile de învăţământ sau unele instituţii publice, constituind categoria predilectă a ameninţărilor[3].

Statisticile arată că în ultima perioadă există o tendinţă de dezvoltare a spiritului preventiv atât din partea populaţiei, cât şi în rândul factorilor de conducere al unor instituţii publice şi private care au apelat, la intervenţia specializată a Serviciului Român de Informaţii şi a Ministerului Administraţiei şi Internelor, pentru a verifica unele colete considerate suspecte. Se apreciază totodată că un efect considerabil l-au avut şi măsurile de pregătire civică a populaţiei, realizate inclusiv prin mediatizarea pe plan local şi central a faptelor şi autorilor identificaţi, precum şi a măsurilor luate de organele de urmărire penală.

Ca urmare a amploarei fenomenului terorist, intens mediatizat atât în presa scrisă, cât şi pe ecranele televizoarelor, în ultimii ani, s-au înregistrat pe cuprinsul ţării numeroase acţiuni de false ameninţări cu bombe, a căror analiză a demonstrat existenţa, mai ales în rândul adolescenţilor, a unor manifestări de teribilism, ignorare a legilor în domeniu, lipsa educaţiei civice instituţionalizate. Astfel, în 2008, din cele 408 apeluri telefonice, în 276 de cazuri nu se preciza un obiectiv concret sau acesta nu exista în teren.

Există posibilitatea ca acestor cauze să nu li se mai acorde atenţia necesară, însă neglijarea acestui fenomen, aparent inofensiv, poate crea unele riscuri la nivelul întregii societăţi, precum:

- posibilitatea transferării fenomenului din sfera falselor ameninţări în cea a pericolelor potenţiale, reale, pe fondul dificultăţilor cauzate de tranziţia economică;
- instalarea unei stări de rutină, la nivelul personalului didactic şi al elevilor, având ca efect minimalizarea pericolului în astfel de situaţii;
- instaurarea la nivelul opiniei publice a unui sentiment de insecuritate, fără o justificare reală, de natură să întreţină în mod eronat o stare de psihoză referitoare la ameninţarea teroristă din România.

Eforturile umane şi logistice specializate pe care expertizarea unor astfel de situaţii, cu risc potenţial, le angajează permanent evidenţiază în

[3] http:// www.sri.ro./upl...

continuare o gravă iresponsabilitate civică din partea autorilor ameninţărilor, în toate cazurile acestea dovedindu-se a fi false. În cooperare cu organele abilitate ale Ministerului Administraţiei şi Internelor, structurile teritoriale antiteroriste ale Serviciului Român de Informaţii au identificat, în anul 2008, autorii a 78 de ameninţări cu amplasarea de dispozitive explozive. Dintre aceştia majoritatea erau elevi la şcoli generale, licee, colegii sau grupuri şcolare.

Parametrii ridicaţi de manifestare, în ultima perioadă, a acestui fenomen ar putea să păstreze şi în viitor aceleaşi valori, în condiţii favorizate de menţinerea discrepanţelor de instruire şi educaţie civică între diverse medii sociale, puse în evidenţă de necunoaşterea cadrului legislativ sau omisiunea voită a urmărilor în plan penal ale unor astfel de fapte, în special în rândul tinerilor.

Pe acest fond, ar putea fi explicabilă:

- preluarea eronată, cu accent pe elementul de spectacular, a mesajului civic cu referire la consecinţele juridice ale ameninţărilor false privind amplasarea de dispozitive explozive, pe care presa scrisă şi audio-video îl transmit cu ocazia mediatizării situaţiilor de acest gen;
- alarmarea, fără just temei, a organelor abilitate, sub influenţa interpretărilor personale nefundamentate a unor evenimente cu impact public ori ca reacţie exagerată faţă de mediatizarea unor manifestări ale fenomenului terorist pe plan internaţional;
- carenţe în planul preocupării cadrelor didactice pe linia popularizării în rândul elevilor şi părinţilor a sancţiunilor legale ce se aplică în asemenea cazuri (ponderea semnalărilor motivate de curiozitate, teribilism, amuzament, fiind îngrijorătoare).

În prezent, cadrul legislativ în domeniu este bine dezvoltat, prin intrarea în vigoare a Legii nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului (care înglobează prevederile în materie ale OUG nr. 141/2001 şi ale Legii 472/2002, abrogate) însă, apreciem că aceasta este insuficient cunoscută în mediul principalei categorii de autori ai ameninţărilor anonime cu amplasarea de dispozitive explozive, respectiv tinerii între 12 şi 18 ani.

În raport cu aceste concluzii, unul dintre obiectivele Serviciului Român de Informaţii îl reprezintă creşterea nivelului de educaţie civică şi responsabilitate a populaţiei, în măsură să contribuie la formarea unei opinii publice corecte în planul prevenirii terorismului.

BIBLIOGRAFIE

Schmid P. Alex, Jongman Albert, *Political Terrorism, NorthHolland Publishing Company,* Amsterdam, 1988.

Vlăsceanu Lazăr, Zamfir Cătălin (coord), *Dicţionar de Sociologie,* Editura Babel, Bucureşti, 1998.

http:// www.sri.ro./upl...

RISCURI TERORISTE ACTUALE LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

NOWADAYS TERRORIST RISKS TO ROMANIA'S NATIONAL SECURITY

Col.(r) drd. Dan ROŞU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I"

România, chiar dacă nu este "beneficiara" unui fenomen terorist, nu poate rămâne în afara sistemului de relații internaționale tot mai complex şi pe cale de consecință nu poate fi ruptă de contextul internațional în ceea ce priveşte problematica teroristă.

Deocamdată, deşi are o contribuție importantă, România nu este unul dintre liderii absoluți în lupta antiteroristă, însă spațiul românesc oferă un teren fertil unor entități angajate în activități criminale, pe fondul corupției în creştere o mare parte din banii rezultați ajungând în mâinile teroriştilor. Acestea sunt două motive pentru care România nu a fost luată în vizor de către "lumea teroristă" considerându-se că probabil "nu merită". De fapt nu a fost luată în vizor...încă.

Romania, even though it is not the 'beneficiary' of a terrorist phenomenon, cannot remain outside the more and more complex system of international relations and consequently, it cannot be kept apart from the international context as far as the terrorist issues are concerned.

For the time being, even though it has an important contribution, Romania is not one of the absolute leaders in the counterterrorist fight and the Romanian territory offers a fertile ground for some entities engaged in criminal activities, amid increasing corruption, a lot of the resulting money reaching the hands of terrorists. These are two reasons why 'terrorist world' did not set its sights on Romania, having probably in view that 'it isn't worth it'. In fact it hasn't been set sights on ...yet.

Cuvinte cheie: securitate, terorism, risc, amenințare, vulnerabilitate.
Keywords: *security, terrorism, risk, threat, vulnerability.*

Dinamica mediului de securitate ne demonstrează că securitatea națională depăşeşte sfera de responsabilitate a fiecărui stat determinând implicarea tuturor statelor democratice şi a organizațiilor de securitate colectivă nu numai în apărarea colectivă, ci şi în aspectele nonmilitare, stare

* e-mail: *dan_rosu99@yahoo.com*

de fapt conştientizată şi de NATO care, încă din 1991, a adoptat o nouă concepție strategică ce ia în considerare noile riscuri la adresa securității internaționale.

Astfel, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord are în vedere consecințele nefaste ale instabilității ce ar putea să apară din cauza dificultăților economice, sociale şi politice, rivalităților etnice şi disputelor teritoriale, iar, din anul 1999, a continuat procesul de transformare/adaptare la noile realități, adoptând un nou concept strategic.

În conformitate cu Raportul prezentat în cadrul Programului ONU pentru Dezvoltare există şapte dimensiuni ale securității internaționale (securității colective) şi securității naționale: securitatea economică, securitatea hranei, securitatea mediului, securitatea personală, securitatea comunității, securitatea politică şi securitatea individuală.

Aderarea României la NATO şi semnarea Tratatului de Aderare la UE au fost evenimentele ce au marcat pentru țara noastră o etapă nouă în cadrul procesului de conectare la evoluțiile de ansamblu ale lumii contemporane şi societății occidentale.

Eforturile României au demonstrat că țara noastră este un participant activ la dialogul politico-militar în cadrul structurilor militare ale NATO şi UE.

Obținerea calității de stat membru al Uniunii Europene a confirmat faptul că România este inevitabil conectată la valorile democrației europene, că a îndeplinit criteriile de aderare stabilite de Uniune şi generează noi oportunități pentru participarea Armatei României la dezvoltarea capacităților militare europene. Fără îndoială, Politica Europeană de Securitate şi Apărare a cunoscut în ultimii ani o evoluție rapidă, favorizată de emergența unui consens politic cu privire la necesitatea conturării unei dimensiunii proprii de securitate şi apărare la nivelul Uniunii Europene. Lansată în urmă cu unsprezece ani, cu prilejul Consiliului European de la Helsinki (decembrie 1999), Politica Europeană de Securitate şi Apărare a reuşit să se impună într-un interval relativ limitat de timp ca una dintre dimensiunile importante ale Uniunii şi, în egală măsură, ca fiind una dintre cele mai dinamice politici ale Uniunii Europene. Adoptarea Strategiei de Securitate a Uniunii Europene (decembrie 2003), lansarea unui număr impresionant de operații militare şi civile sub egida sa (care acoperă, practic, o arie geografică extinsă la trei continente – Asia, Europa, Africa) sunt repere importante ale unui demers consolidat al Uniunii Europene în asumarea unui rol mult mai pronunțat în gestionarea actualului mediu de securitate. România a contribuit şi la dezvoltarea dimensiunii civile a Politicii Europene de Securitate şi Apărare, prin punerea la dispoziția Uniunii Europene a unui număr important de experți în domeniul poliției, statului de drept, administrației şi protecției

civile, parte din ei fiind, în prezent, angajați în diferite operații derulate de Uniunea Europeană.

Ca problemă de perspectivă pentru sistemul de securitate națională, transformarea militară declanşată de NATO şi modernizările impuse de UE implică direcții ferme de acțiune a statelor, care se integrează în cele două organizații, pentru implementarea unor sisteme de management a securității, care să se conformeze cerințelor standardelor NATO şi celor europene din familia ISO 9000, în toate domeniile securității naționale (pe toate dimensiunile securității naționale).

Într-un context tensionat şi complex cum este cel al secolului XXI, securitatea fiecărei țări, ca şi securitatea comunității internaționale în ansamblu, se bazează nu numai pe capacitatea de reacție şi adaptare, ci şi, mai ales, pe capacitatea de anticipare şi de acțiune proactivă. Într-o lume complexă, dinamică şi conflictuală, aflată în plin proces de globalizare, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a securității internaționale şi a modului în care fiecare țară are şansa să devină parte activă a acestui proces constituie o condiție esențială a progresului şi prosperității. Cunoaşterea, înțelegerea şi evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naționale.

România are nevoie de un asemenea proiect național, unul realist şi pragmatic, capabil să îmbine armonios inițiativa individuală cu spiritul civic modern şi cu angajarea responsabilă. Noua strategie de securitate națională reprezintă un demers major în această direcție şi este focalizată, din perspectiva finalității sale democratice, pe garantarea securității individului, a vieții sale şi a familiei.

Ca instrument național ce dă forță şi valoare practică acestor cerințe atât srategia de securitate națională, cât şi Strategia națională de apărarea a țării reprezintă doi factori integratori de sinteză; acestea sunt operaționalizate printr-un ansamblu de decizii, planuri, măsuri şi acțiuni menite să prevină şi să contracareze eficient riscurile şi amenințările ce pun în pericol valorile şi interesele naționale, precum şi valorile care dau identitate şi unitate construcției europene şi spațiului de securitate şi democrație la care țara noastră a aderat.

Riscurile şi amenințările la adresa securității naționale a României sunt percepute, în primul rând, din perspectiva posturii de țară membră a Alianței Nord-Atlantice şi a Uniunii Europene. În aceste condiții, deşi pericolul unui război clasic, al unor agresiuni militare convenționale este foarte puțin probabil, neglijarea unor astfel de riscuri ar putea genera vulnerabilități majore la adresa securității naționale şi a capacității de acțiune pentru

îndeplinirea obligațiilor internaționale asumate. Se înscriu, de asemenea, în această categorie, riscurile şi amenințările ce privesc securitatea şi apărarea frontierelor, în condițiile în care segmente importante ale granițelor României constituie o parte importantă a frontierei terestre estice a celor două organizații.

În acelaşi timp, însă, o serie de amenințări noi, asimetrice, de natură militară şi nonmilitară, inclusiv cele ce se manifestă sub forma agresiunilor psihologice, informaționale sau informatice tind să sporească sub raportul gradului de pericol şi al probabilității de producere şi pot afecta grav starea de securitate a cetățenilor români, a statului român sau a organizațiilor din care România face parte. Ele sunt generate preponderent de mediul internațional, dar şi – într-o anumită măsură – de cel intern. Pericolul creat de astfel de evoluții negative poate fi substanțial potențat în cazul asocierii lor, îndeosebi în condițiile în care granițele dintre amenințările globale şi cele regionale, precum şi între cele externe sau interne, tind să devină tot mai difuze. În condițiile accelerării proceselor globale şi ale dezvoltării tehnologice, când distanțele geografice devin tot mai puțin relevante, apariția unor asemenea fenomene negative trebuie descoperită oportun – indiferent de locul unde se produc, iar evaluarea lor trebuie făcută prin prisma caracterului indivizibil al securității globale. În acest context, contracararea lor fermă şi eficientă – inclusiv la distanțe mari față de granițele naționale – devine o exigență majoră a unei guvernări responsabile.

Principalele riscuri şi amenințări, de natură politică, economică, socială şi militară, capabile să pună în pericol siguranța cetățeanului şi securitatea națională a României, valorile şi interesele sale ca stat membru al comunității europene şi euroatlantice sunt: terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele regionale; criminalitatea transnațională organizată; guvernarea ineficientă.

Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 asupra unor obiective-simbol ale civilizației şi puterii americane, ca şi acțiunile de aceeaşi natură ce le-au urmat în Europa şi în alte regiuni ale lumii dovedesc faptul că terorismul, în general, şi terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere, în special, reprezintă cea mai gravă amenințare la adresa vieții şi libertății oamenilor, a democrației şi altor valori fundamentale pe care se întemeiază comunitatea democratică a statelor euroatlantice.

Rețelele teroriste internaționale pot dobândi acces la tehnologia modernă şi se pot folosi de transferuri bancare şi mijloace de comunicare rapide, de infrastructură şi asistență oferite de organizații extremiste, de suportul criminalității transfrontaliere ori de sprijinul regimurilor corupte sau incapabile să guverneze democratic. Ele pot provoca pierderi masive de vieți omeneşti şi de bunuri sau valori, în timp ce, datorită accesului posibil la

armele de distrugere în masă, consecinţele acţiunilor lor pot deveni devastatoare. Caracterul deschis al societăţilor democratice moderne, precum şi modul complex şi contradictoriu în care se manifestă diferite procese ale globalizării accentuează vulnerabilitatea tuturor statelor faţă de această infracţiune extrem de gravă atât a fiecărui stat în parte, cât şi a comunităţii internaţionale în ansamblu. Din această cauză, imperativul contracarării noului val de terorism internaţional şi cel al cooperării forţelor democratice – inclusiv prin acţiuni comune desfăşurate în zonele ce generează terorism – constituie o cerinţă vitală.

Din studiile şi analizele efectuate de diverşi specialişti în domeniul terorismului, dar şi de structurile de specialitate abilitate în combaterea acestui fenomen, reiese faptul că în România nu există un terorism declarat şi nici grupuri sau manifestări extremist-teroriste autohtone care să aibă susţinere internă.

Principalele surse de întreţinere a ameninţărilor de profil la adresa securităţii naţionale a României sunt reprezentate de evoluţiile externe ce pot influenţa dinamica organizaţiilor teroriste străine care acţionează în ţara noastră, nuclee care, deşi nu au întreprins încă acţiuni teroriste asupra unor obiective de pe teritoriul naţional, pot să-şi modifice în viitor această atitudine.

Cu toate acestea, trebuie luate în calcul o serie de pericole şi ameninţări care pot potenţa apariţia şi dezvoltarea unor activităţi teroriste pe teritoriul României dintre care menţionăm[4]:

- apariţia şi perpetuarea unor stări conflictuale, inclusiv a unor confruntări armate şi respectiv a tensiunilor de sorginte etnică-religioasă sau ideologică din diverse zone ale lumii (unele situate chiar în proximitatea României) au accentuat tendinţele de extindere în plan global (şi implicit în ţara noastră) a acţiunilor unor structuri de tip extremist-terorist;
- dezvoltarea criminalităţii organizate autohtone şi transnaţionale ar putea conduce nu doar la favorizarea nucleelor teroriste „clasice”, ci şi la generarea terorismului de tip mafiot cu exprimare specifică pe teritoriul nostru naţional;
- prezenţa pe teritoriul ţării noastre a nucleelor unor organizaţii străine care, datorită folosirii în trecut sau în prezent a violenţei şi terorii ca mijloace şi metode de acţiune, continuă să fie catalogate pe plan internaţional ori pe spaţiile de origine, drept mişcări extremiste sau teroriste;
- amploarea fenomenului migraţiei clandestine cu risc crescut în planul importului de mijloace şi metode de creare şi consolidare pe teritoriul naţional de puncte de sprijin logistice, propagandistice şi de prozelitism din partea unor organizaţii teroriste străine;

[4] *Strategia naţională de prevenire şi combatere a terorismului*, SRI, Bucureşti, 2002, p. 20, http:// www.sri.ro

• intensificarea atacurilor de tip gherilă sau a acţiunilor teroriste asupra participanţilor la coaliția antiteroristă din Irak şi Afghanistan precum şi asupra statelor care au sprijinit-o sau o susţin în continuare. Aceste acţiuni pot viza deopotrivă atât obiective de pe teritoriul României, ca membră a coaliției, cât şi unităţi şi militari români aflaţi în misiuni în afara teritoriului național în teatre de operaţii din Irak, Afghanistan şi Balcani;

• atacurile teroriste asupra unor ambasade româneşti sau comunităţi de români din diferite ţări ale lumii, îndeosebi cele vulnerabile la terorism;

• acțiunile teroriste asupra unor grupuri de turişti români sau unor firme şi echipe de muncitori şi specialişti români aflaţi în afara hotarelor ţării, mai ales în zonele vulnerabile la terorism;

• posibilitatea producerii unor atacuri teroriste asupra sistemelor hidroenergetice şi de navigaţie precum şi a unor obiective economice, sociale, culturale sau militare din țară;

• acțiunile teroriste asupra aeronavelor, navelor maritime, aglomerărilor umane din stațiile de metrou, cale ferată şi alte mijloace de transport în comun precum şi asupra unor instituții publice şi locuri de agrement ;

• atacarea reşedinţelor unor instituții de stat (parlament, guvern, preşedinție, ministere) sau asupra unor infrastructuri militare portuare, aeroportuare, cazărmi, baze aeriene, depozite etc.;

• asasinarea sau tentativa de asasinare a unor personalități politice, diplomatice, culturale etc.

În general, România nu a creat situații care să ducă la reacții teroriste. Dar trebuie luat în considerare faptul că evoluția mediului de securitate nu este întotdeauna previzibilă.

Din analiza amenințărilor potențiale enunțate anterior rezultă că România se situează într-o măsură mai mare sau mai mică în zona pericolului terorist internațional. Din faptul că ea nu a fost până acum o scenă a acestui fenomen, nu rezultă că aşa va fi mereu. Autoritățile române (Preşedinția, Parlamentul, Guvernul, CSAT) au avut în vedere acest aspect când şi-au asumat toate riscurile şi responsabilitățile de țară ce a aderat fără rezerve la coaliția de luptă împotriva terorismului. Acest aspect ne poate conduce la concluzia că implicit România, ca stat ce se află în război cu terorismul, se poate aştepta la atacuri directe din partea rețelelor şi organizațiilor teroriste.

Vulnerabilitățile României, amplificate datorită calității României de membru NATO şi de partener strategic cu SUA, nu sunt puține, iar situația ei de țară situată multe secole la intersecția marilor imperii sau interese regionale, cu o economie încă şubrezită şi o tranziție prelungită spre democrație, măreşte şi mai mult acest spațiu de incertitudine şi nesiguranță la atacuri teroriste. Practic, vulnerabilitățile se distribuie în întregul areal, cele

mai importante dintre acestea fiind de natură politică, diplomatică, economică şi militară, după cum urmează[5]:

- vulnerabilități de natură politică*:* unele fisuri în ceea ce priveşte exprimarea şi susținerea interesului național în doctrinele şi strategiile partidelor politice ce s-au perindat la guvernare; climatul politic insuficient de echilibrat, măcinat de campanii murdare şi de lupta pentru putere, de numeroase disensiuni şi, mai ales de corupție; demagogia, toleranța exagerată, lipsa de scrupule, subversiunea, amatorismul şi chiar extremismul politic; clientelismul şi aservitismul politic;
- vulnerabilități de natură diplomatică*:* pătrunderea unor elemente care nu au nici o legătură cu domeniul respectiv, lipsite complet de calități şi abilități diplomatice; existența şi poliferarea unui clientelism diplomatic determinat de clientelismul politic;
- vulnerabilități de natură economică*:* proliferarea economiei subterane şi crearea unor condiții pentru susținerea de către aceasta a unor grupări sau rețele ale terorismului internațional; apariția unor rupturi economice între reminiscențele infrastructurale ale economiei socialiste şi noile dimensiuni în formare ale economiei de piață; vulnerabilitatea sistemului financiar-bancar românesc;
- vulnerabilități de natură militară*:* vulnerabilitatea structurilor militare româneşti aflate în diferite misiuni în afara teritoriului național, în zone de conflict, în zone instabile în care există ostilitate față de forțele aflate acolo iar acțiunile teroriste sunt greu de prevenit; vulnerabilități generate de procesul reformei, de reducerea drastică a efectivelor armatei, de influențele pe care le exercită şi asupra militarilor bulversările din societate, criza economică, interesele şi corupția; suprafața mare de amplasare a cazărmilor, depozitelor şi altor elemente de infrastructură în locuri aglomerate sau în zone ce nu asigură securizarea lor deplină.

Ca urmare, trebuie luate în calcul o serie de amenințări şi vulnerabilități care pot potența apariția şi dezvoltarea unor activități teroriste pe teritoriul României, dintre care menționăm:

- prezența pe teritoriul țării noastre a nucleelor unor organizații străine, care, datorită folosirii în prezent sau în trecut, a violenței şi terorismului ca mijloace şi metode de acțiune, continuă să fie catalogate pe plan internațional sau pe spațiile de origine, drept mişcări extremiste sau teroriste;
- dezvoltarea fenomenului imigrației clandestine cu risc crescut în planul importului de mijloace şi metode de creare şi consolidare pe teritoriul

[5] Gl.dr. Mircea Mureşan, gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura UNAp, Bucureşti, 2004, p. 475.

național de puncte de sprijin eminamente logistice, propagandistice şi de prozelitism din partea unor organizații extremist-teroriste străine;

- posibilitatea folosirii armelor de distrugere în masă, de către organizații, grupări sau persoane teroriste;
- posibilitatea efectuării unor atacuri asupra întreprinderilor chimice;
- proliferarea acțiunilor punitive sau de răzbunare împotriva celor care au aderat la campania antiteroristă, cunoscut fiind faptul că România s-a implicat în mod direct în această campanie;
- creşterea probabilității executării unor asasinate şi acțiuni de lovire a tuturor celor care, într-o formă sau alta, se opun stării de haos favorabile proliferării crimei organizate, traficului de droguri şi carne vie, câştigului ilicit;
- posibilitatea efectuării unor atacuri asupra sistemelor de protecție a mediului, barajelor şi folosirea deşeurilor toxice şi radioactive pentru a produce catastrofe ecologice;
- probabilitatea crescută de a se trece la executarea unor asasinate politice din cauza intensificării unor dispute interne;
- atacarea şcolilor, a instituțiilor de cercetare, a laboratoarelor şi unităților economice de importanță națională sau internațională, pentru a produce panică şi teroare;
- atacarea sistemelor de valori şi a instituțiilor de cultură;
- crearea de diversiuni pentru a provoca nesiguranță, tensiuni, instabilități şi chiar riposte violente şi a adânci starea de anemie a sistemelor sociale;
- posibilitatea executării de atacuri cu bombe, explozivi plastici şi alte mijloace artizanale asupra populației, în locuri aglomerate şi, pe cât posibil, în prezența mass-media;
- degradarea, în continuare, a condiției umane şi, din această cauză, proliferarea terorismului psihopat;
- executarea acțiunilor teroriste de sorginte naționalistă, etnică, pentru distrugerea ideii de conviețuire şi cultivarea individualismului feroce, purificării etnice şi a separatismului etnic;
- acțiuni de natură teroristă în cyberspațiu în vederea creării unor perturbații grave în sistemele de comunicații, distrugerea sistemelor de comandă şi control, a sistemelor bancare, virusarea bazelor de date, crearea unei stări de haos generalizat în sistemele de informații.

Identificarea factorilor de amenințare teroristă, cuantificarea acestora şi atenuarea cauzelor pot duce la „modelarea pericolului", instrumentând o posibilă ripostă, abordarea unei strategii preventive şi de combatere, micşorând astfel riscurile şi coborând plafonul amenințărilor potențiale la un nivel acceptabil.

Având în vedere aceste aspecte, în perspectiva luării celor mai eficiente măsuri de prevenire şi contracarare a terorismului pe teritoriul românesc este necesar să facem o analiză cât mai atentă a zonelor şi a obiectivelor vulnerabile la acțiunile teroriste în timp de pace şi în caz de război.

Scopul primordial urmărit de teroriști prin vizarea acestor obiective este de fapt realizarea unui impact cât mai mare asupra populației, de intimidare şi demoralizare a acesteia pentru a atinge, în final, scopurile politice şi economice preconizate.

„Indiferent de tipul de agresiune militară ce se va produce asupra țării noastre, acțiunile terorist-diversioniste se vor declanşa şi se vor amplifica în raioane şi zone a căror vulnerabilitate este sporită de particularitățile fizico-geografice şi de planimetrie, care pot îngreuna ducerea acțiunilor militare. Lanțurile muntoase, în funcție de dezvoltarea lor, constituie aliniamente de importantă strategică, operativă sau tactică pentru forțele proprii. Pentru forțele agresive interne sau externe, acestea oferă condiții bune pentru protecție şi mascare, precum şi posibilități de a executa manevre în ascuns, atacuri prin surprindere, declanşarea unor incendii de proporții în raioanele împădurite, blocarea trecătorilor şi defileurilor şi condiții de retragere rapidă din zona de desfăşurare a acțiunilor”[6].

Experiența evenimentelor şi situația operativă de profil pun în evidență concluzia că eventualele acte teroriste ce se intenționează a se săvârşi pe teritoriul țării noastre, de regulă, pot fi pregătite din exterior.

Pentru realizarea planurilor preconizate, organizații şi grupări teroriste interesate trimit în țara noastră elemente de acțiune care, în prealabil efectuează studii asupra obiectivelor vizate, îşi creează puncte de sprijin în rândul unor categorii de persoane străine sau autohtone, introduc şi depozitează clandestin armament, muniții, explozivi, realizează acte preparatorii, premergătoare materializării planurilor şi scopurilor pe care le urmăresc.

Dintre formele şi procedeele de acțiune probabile a fi abordate de către teroriști pe teritoriul României, în opinia noastră, cele mai frecvente pot fi: agresiunile psihologice; deturnările de mijloace de transport; luările de ostatici/răpiri; atacurile armate/tip comando; atentatele cu bombă direcționate asupra instituțiilor fundamentale ale statului sau asupra persoanelor reprezentative ale acestuia; atacurile sinucigaşe.

Am văzut că amenințările teroriste la adresa României îmbracă toată gama cunoscută. Cele mai probabile tipuri de terorism la care poate fi expusă România sunt cele ale terorismului global, îndeosebi ale celui răzbunător la care se adaugă terorismul infracțional adiacent rețelelor mafiote şi

[6] Stan Stângaciu, *Strategia combaterii terorismului şi diversiunii*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1996, p. 29.

traficanţilor de droguri şi de carne vie, terorismul psihopat şi cel accidental. Este însă posibil ca datorită participării României la războiul antiterorist, eventualele atacuri teroriste asupra ţării noastre să se încadreze într-un concept mai larg, în care nu există o motivaţie specifică, ci una dată de beligeranţă.

BIBLIOGRAFIE

Gl.dr. Mureşan Mircea, gl.bg. (r) dr. Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura UNAp, Bucureşti, 2004.

Stan Stângaciu, *Strategia combaterii terorismului şi diversiunii*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1996.

Strategia naţională de prevenire şi combatere a terorismului, SRI, Bucureşti, 2002, http:// www.sri.ro

FORMELE DE BAZĂ ALE RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL ÎN ACȚIUNILE MILITARE MODERNE

THE INFORMATION WARFARE BASIC FORMS IN MODERN MILITARY ACTIONS

Lt.col.drd. Liviu Vasile STAN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Complexitatea formelor de bază ale războiului informațional şi materializarea lor în acțiunile militare constituie o mare provocare pentru comandanții şi statele majore de la toate eşaloanele.

The complexity of the information warfare basic forms and their materialization into military actions means a great challenge to each echelons' commanders and military staff.

Cuvinte cheie: mediu informațional, arme inteligente, echipamente electronice, structuri specializate.
***Keywords**: information environment, intelligent weapons, electronic devices, specialized structures.*

Militarii nu pot opera într-un mediu informațional complet izolat. Multiplele infrastructuri de comunicații care compun mediul informațional actual sunt extrem de interdependente.

Ca orice element viu, dinamic, şi formele războiului informațional la nivel operativ comportă aprige dispute teoretice.

În principiu, analiştii militari definesc şi apreciază ca operaționale la nivel operativ şapte forme de bază ale războiului informațional, care implică protecția, manipularea, degradarea şi anularea informației:

1. Războiul de comandă şi control (*C2W – Command and Control Warfare*);
2. Războiul „supremației informațiilor” (*IBW – Intelligence Based Warfare*);

* e-mail: *liviu_stan2006@yahoo.com*

3. Războiul electronic (*EW – Electronic Warfare*);
4. Războiul psihologic (*PSYW – Pshyhological Warfare*);
5. Războiul hackerilor sau „pirateria software" (*HW – Hacker Warfare*);
6. Războiul informațiilor economice (*EIW – Economic Information Warfare*);
7. Războiul în spațiul de luptă al realității virtuale (*CybW – Cyber Warfare*).

În funcție de importanța sub aspect militar pe care o apreciem, evident subiectiv, vom dezvolta mai mult sau mai puțin o formă de bază sau alta.

Războiul de comandă şi control
(*C2W – Command & Control Warfare*)

Specialiştii apreciază că această formă a Războiului Informațional are menirea să anihileze structurile decizionale şi sistemele de comandă şi control ale unui adversar prin integrarea operațiilor psihologice, a securității operațiilor, a inducerii în eroare, a războiului electronic şi a distrugerii fizice, reciproc sprijinite de către activitatea informațională.

Scopul C2W îl reprezintă interzicerea accesului la informații, influențarea, degradarea sau distrugerea capabilităților de comandă şi control ale adversarilor, concomitent cu protejarea capabilităților similare ale aliaților împotriva acestor tipuri de acțiuni.

Războiul de comandă şi control reprezintă un subdomeniu al acțiunilor de război informațional, fiind utilizat în toată gama de acțiuni militare desfăşurate la nivel operativ şi are două componente: ofensivă şi defensivă.

Componenta ofensivă se manifestă prin exploatarea informațiilor părții adverse (fie prin interferare, fie prin manipulare) prin:

- acțiuni distructive directe;
- acțiuni distructive indirecte: inducerea confuziilor prin interferare (mai ales în cazul rețelelor de comunicații şi de calculatoare); întârziere în culegerea şi transmiterea informațiilor; saturare (intoxicare); bruiere (distorsionare); rutare eronată; modificare semantică;
- manipulare prin: propagandă; descurajare; amenințare cu forța; demonstrații; ultimaturi; acțiuni teroriste-diversioniste;
- acțiuni constructive: embargouri (economic, militar, informațional); apel la discernământ politic, militar, economic şi social; apel la sprijin umanitar internațional şi declarații.

Componenta defensivă se manifestă prin:

- protejarea tehnică hardware a echipamentelor individuale şi a rețelelor de comunicații şi de calculatoare;
- creşterea gradului de redundanță a informațiilor;

- interdicţii organizatorice;
- mascare, camuflare, deturnare, scenarii etc.
- securitatea hardware şi software (conturi, parole, chei, acoperire criptografică etc.).

Din enumerarea succintă a formelor concrete de susţinere a celor două componente ale C2W se poate concluziona că aria de cuprindere a acestuia înglobează domenii şi structuri specializate bine identificate şi definite, dintre care amintim: cercetare şi supraveghere; avertizare timpurie; gestionare crize; planificarea operaţiilor; război electronic; operaţiuni psihologice; conducerea forţelor; mass-media (ca structură); comunicaţii şi informatică; informaţii militare; protecţie şi siguranţă militară etc.

Războiul „supremaţiei informaţiilor"
(*IBW – Intelligence Based Warfare*)

În unele lucrări de specialitate se precizează că IBW constă în proiectarea, protecţia şi anihilarea sistemelor care conţin suficiente cunoştinţe pentru a domina un spaţiu de conflict[1]. Acest tip de război apare în momentul în care culegerea de informaţii devine protagonistă directă pe timpul desfăşurării acţiunilor de nivel operativ, cu precădere pentru identificarea ţintelor şi evaluarea pierderilor.

IBW este destinat asigurării cu informaţii a dinamicii unei acţiuni individuale sau complexe a unui sistem de armă (avertizare, ochire şi conducere a loviturilor de distrugere etc.). Este constituit din acţiuni îndreptate asupra managementului şi utilizării informaţiilor în toate formele şi la toate nivelurile unui conflict, pentru obţinerea de avantaje militare decisive, în special în mediul integrat, concomitent cu adoptarea de măsuri pentru asigurarea integrităţii, disponibilităţii şi interoperabilităţii informaţionale a forţelor proprii şi aliate.

În acţiunile militare moderne, IBW este aplicat şi în domeniile politic, economic şi social pentru asigurarea informaţiilor pentru securitate naţională pe timp de pace, criză sau război.

Formele IBW sunt: ofensive, cu rol în sporirea raportului de putere a sistemelor de senzori incluse în tehnologiile informaţionale şi defensive, precum şi în asigurarea unui nivel optim de ascundere şi imposibilitate a observării, identificării şi monitorizării sistemului propriu de către sistemele informaţionale inamice.

Printre *elementele* ce pot fi angajate în *IBW* se pot enumera: sisteme de senzori şi de supraveghere; sateliţi de observare şi de comunicaţii; calculatoare şi alte produse informatice incluse în sistemele automatizate de

[1] www.iwar.org.uk/iwar/resources/ belvoir-iw-course/Intellwar.htm

arme; senzori specializați în cadrul sistemelor de război electronic (EW) şi de cercetare prin prelucrarea semnalului (Signals Intelligence – SIGINT); sisteme moderne de comunicații; produse informaționale pentru managementul bazelor de date; rețele tactice interoperabile.

Efectele IBW ofensiv se concretizează în obținerea de date şi informații de la foarte mare distanță; în special dispozitive cosmice, seismice şi acustice; obținerea de date şi informații de la distanță mare şi medie prin avioane fără pilot (Unmanned Aerial Vehicle – UAV), radare multispectrale, mijloace de cercetare electronică (Electronic Intelligence – ELINT) şi oricare alt echipament de cercetare-monitorizare; realizarea unei informări locale, prin dispozitive sau arhitecturi locale de senzori acustici, electromagnetici, biochimici, electrono-optici etc.), iar cele *defensive* folosesc senzorii pentru a se evita loviturile inamice cu arme letale: rachete, tunuri, alte lovituri cu foc de cadență mare, arme cu lovituri de energie dirijată de mare putere şi cu arme neletale: blocarea funcționării aparaturii prin bruiaj electronic; destabilizarea funcționării sistemelor informatice, schimbarea parametrilor fizici ai mediului ambiant, neutralizarea personalului unui sistem de armă prin executarea de lovituri sonice şi cu microunde.

Războiul electronic
(*EW – Electronic Warfare*)

Acest tip de război, destinat pentru a domina spațiul electromagnetic, utilizează tehnologie şi tehnică electronică, precum şi tehnici criptografice. Obiectul acțiunilor acestuia îl reprezintă confruntarea în spațiul electromagnetic, cu scopul de a distruge baza fizică de transfer a informațiilor. Războiul electronic la nivel operativ este unul dintre cele mai importante elemente ale războiului informațional. Energia electromagnetică este utilizată pentru descoperirea, identificarea, interceptarea, analizarea şi comunicarea informației. Această dependență de energia electromagnetică şi de utilizarea spectrului electromagnetic de către sistemele care recepționează, procesează, stochează, analizează şi comunică informația, creează oportunități şi vulnerabilități pe care doar războiul electronic le poate exploata.

În unele regulamentele militare ale armatelor membre NATO şi nu numai, definiția războiului electronic este cea aprobată de Comitetul Întrunit al Şefilor de Stat Major din armata SUA, care precizează că aceasta reprezintă: „acțiunea militară continuă care implică folosirea energiei electromagnetice pentru a impune interzicerea, diminuarea sau prevenirea folosirii de către adversar a spectrului electromagnetic şi asigurarea condițiilor pentru utilizarea eficientă a acestuia de către trupele proprii”[2].

[2] *Electronic Warfare*, Joint Publication 3-13.1, 25 January 2007, p. I-2

Prin doctrina pentru războiul electronic din Armata României s-a adoptat următoarea definiție: „Războiul electronic reprezintă ansamblul acțiunilor militare executate de trupele proprii într-o concepție unitară, care implică utilizarea energiei electromagnetice pentru determinarea, exploatarea, contracararea, reducerea şi prevenirea folosirii ostile, de către adversar, a spectrului electromagnetic, precum şi măsurile care asigură exploatarea în siguranță a mijloacelor electronice proprii sau aliate, pentru îndeplinirea misiunilor planificate”[3].

În viziunea specialiştilor NATO, scopurile războiului electronic la nivel operativ sunt de prevenire a forţelor proprii despre lucrul echipamentelor electronice radiante ale inamicului şi indicarea cu certitudine a principalelor caracteristici ale emisiunilor acestora din cadrul spectrului electromagnetic.

În cadrul operațiilor întrunite, războiul electronic reprezintă una dintre capabilitățile militare care sunt integrate în operațiile informaționale. Scopul acestora este să afecteze informațiile inamicului şi sistemele sale informaționale, simultan cu protejarea informațiilor şi a sistemelor proprii.

Acțiunile de război electronic se desfăşoară încă din timp de pace şi vizează cercetarea mijloacelor electronice ale potențialilor adversari (misiune executată atât de forțele armate, cât şi de serviciile de informații) în vederea asigurării unei protecții electronice eficiente a echipamentelor forțelor proprii prin măsuri tehnice, tactice şi organizatorice. Scopul acestor acțiuni constă în: stabilirea parametrilor funcționali ai mijloacelor de transmisiuni, radiolocație şi radionavigație atât ale inamicului, cât şi ale altor surse radiante dispuse în aria de interes, depozitarea lor în băncile de date ale războiului electronic, propunerea de noi parametri pentru producerea de echipamente de cercetare şi atac electronic.

Activitățile specifice Războiului Electronic se pot efectua cu ajutorul sateliților, avioanelor şi navelor de cercetare, precum şi printr-o rețea largă de posturi staționare de goniometrare electronică, fixe, terestre, navale, aeriene şi spațiale (din cosmos cu ajutorul sateliților geostaționari).

Războiul psihologic
(*PSYW –Ppsychological Warfare*)

În concepția unor specialişti, informația în războiul psihologic este utilizată pentru a modifica atitudinile şi opțiunile adversarilor şi neutrilor, în funcție de interesele existente, în aşa fel încât să fie afectată îndeplinirea obiectivelor politico-militare ale acțiunilor acestora.

PSYW este destinat utilizării informațiilor împotriva minții oamenilor prin acțiuni de informare, dezinformare, manipulare, propagandă şi tehnici de influențare subliminală.

[3] *R.E.-1, Doctrina pentru război electronic*, Bucureşti, 2003, p. 8.

Formele războiului psihologic se pot identifica prin: operații care vizează acțiuni împotriva voinței naționale a adversarilor; acțiuni împotriva trupelor şi comandanților inamicului; acțiuni de susținere a stărilor conflictuale culturale ale adversarului.

În cadrul războiului psihologic se pot enumera ca metode specifice: *propaganda* – o programare subliminală cu acțiune dual pentru asigurarea coeziunii forțelor proprii şi dezbinarea forțelor adverse; *contrapropaganda* – definită în domeniul militar ca un aspect esențial al propagandei, având drept scop respingerea şi neutralizarea propagandei adversarului; *zvonul* – o informație adevărată sau nu pusă la dispoziția unui auditoriu şi propagată apoi spontan, o informație ce se doreşte a fi autentică şi cu caracter de noutate, cu posibilități minime de verificare, de cele mai multe ori tendențioasă, care circulă paralel şi în mod frecvent în contrasens cu informațiile transmise prin mijloacele oficiale de comunicare, iar ca *efecte ale războiului psihologic*: modificarea concepției, atitudinii, opțiunilor şi comportamentului forțelor adversarului sau neutrilor; afectarea sau influențarea voinței factorilor de decizie sau a liderilor inamici de a acționa, precum şi a puterii de înțelegere şi percepție a lor privind o anumită situație; subminarea stării psihomorale a adversarului, reducerea capacității sale de rezistență, a voinței de a lupta, cu scopul de a-l determina să capituleze şi/sau să accepte dominația militară; iritabilitate, stare de nelinişte sau tulburări de comportament; diminuarea până la anulare a responsabilității, a spiritului de ordine şi disciplină militară; predispoziția spre insubordonare şi comiterea unor delicte grave.

Dintre armele valide pentru acest exercițiu al puterii enumerăm: pamflete şi cărți editate, radio, TV, faxul şi telefonul, e-mail, CD-ROM şi Internetul.

În timp ce în trecut războiul psihologic era dus de state sau de grupuri de indivizi şi era direcționat către o comunitate sau grup de oameni, în prezent aceste instrumente fac posibilă focalizarea războiului psihologic direct pe specialiştii aleşi individual din cadrul unei țări sau populații țintă, care se află în pozițiile de a influența pe ceilalți.

Faxul, E-mailul, CD-Rom-ul şi Internetul sunt foarte mult folosite de Amnesty International, Organizația de Apărare a Drepturilor Omului şi alte organizații neguvernamentale, de obicei acționând din proprie inițiativă sau la sugestia unor agenții de informații, pentru a menține două sau mai multe căi de comunicații deschise cu diferite grupări sau cu indivizi disidenți, cu precădere din China şi Cuba. Christofer M. Centner, analist superior în cadrul Agenției de Informații a Apărării SUA, menționa în primăvara anului 1997, în revista „Strategic Review" că: „Era modernă informațională pune la dispoziție mijloacele de persuasiune directă către indivizi influenți şi către audiența țintă, fără a mai apela la mijloacele diplomatice şi propagandistice

tradiționale. Era diplomației „stat la stat" este în declin accentuat. Era diplomației «stat la individ» (persoană) a început"[4].

În acest moment, noi apreciem că, odată intrați în era tehnologiei informaționale şi a războiului informațional, este timpul reexaminării şi revederii țelurilor propagandei naționale. Cum informațiile, mai bine spus deținerea lor, devin critice, decelarea acestora şi orchestrarea judicioasă a mijloacelor mass-media din acest domeniu devin esențiale nu numai în atingerea țelurilor naționale, ci şi în menținerea securității țării.

În concluzie, apreciem că cerințele esențiale ale unui război psihologic la pace şi pe timpul războiului sunt bazate pe valabilitatea, accesibilitatea şi corectitudinea unei baze de date exhaustive cu detalii ale elementelor de sprijin şi false ale propagandei. Construirea unei asemenea baze de date trebuie să constituie o prioritate importantă a comunității de informații a armatei României.

Războiul hackerilor sau "pirateria software"
(*HW – Hacker Warfare*)

Sistemele moderne de comunicații din organica marilor unități sunt, probabil, punctul nevralgic al infrastructurii militare, în special după răspândirea masivă a Internetului.

Hackerii pot să acționeze cu ajutorul unui modem de la o distanță convenabilă, fără a se teme că vor fi descoperiți. Sunt, deci, necesare măsuri de protecție considerabile pentru a împiedica căderea acestor rețele în urma unui atac coordonat. Rețelele şi calculatoarele insuficient protejate pot fi distruse, controlate sau infestate fără a se observa, cu „programe adormite", care, la un moment dat, pot fi activate.

După modul lor de acțiune hackerii pot fi clasificați astfel: organizați pe rațiuni sociale, tehnice, politice, pentru sporirea câştigurilor personale sau alte acțiuni oneroase, şi guvernamentali.

În consecință, războiul hackerilor constă în atacuri pasive şi active, cu software „malign", asupra sistemelor informatice.

În cazul războiului informațional, indiferent de eşalonul vizat, apare o mare varietate de actori. Aceştia pot fi pirați ai sistemelor informatice şi informaționale în general, falsificatori şi „maeştri" ai crimei organizate şi terorismului, specialişti în informatică atraşi în executarea unor atacuri informatice, jurnalişti ori alți specialişti din mass-media şi, nu în ultimul rând, structuri specializate ale unor state. Costurile relativ reduse în raport cu rezultatele obținute, tehnologia din ce în ce mai performantă şi sofisticată la

[4] Christofer M. Centner, analist superior în cadrul Agenției de Informații a Apărării SUA, în revista „Strategic Review", martie 1997, p. 45.

îndemână pentru executarea atacurilor informaționale au făcut ca activitatea în sine să devină mai uşoară şi mai eficace decât în trecut.

Chiar dacă, deocamdată, piraţii reţelei se limitează să provoace pagube, saturând căile de acces sau alterând conţinutul unor pagini, mulţi se tem că, într-o zi, Internetul ar putea servi infectării reţelelor de comunicaţii militare la nivelele strategico-operative, dirijării greşite a aviaţiei militare şi altor acte teroriste care vor ucide militarii şi civilii din fâşia de acţiune a marilor unităţi.

Specialişti IT susţin că atacurile cibernetice au loc asupra unor instituţii cheie ale statului, de la instalaţii militare, sisteme electronice ale reţelelor de alimentare electrică, sisteme bancare şi până la centrele de control al traficului aerian. Se afirmă că o combinaţie reuşită între arme cibernetice, mecanisme nucleare şi chiar gaze otrăvitoare ar produce într-o ţară cum ar fi SUA, de exemplu, un „Waterloo global".

Indiferent de eşalonul militar sau civil vizat, atacurile executate pleacă de la claviatura unui calculator. Dacă apăsarea tastelor pentru a introduce diferite comenzi nu declanşează aceeaşi tragedie ca proiectilele trase de un tun sau ca bombele „inteligente" lansate dintr-un bombardier strategic, prin efectul şi consecinţele produse se dovedesc mult mai distructive.

Concluzionând şi punând în adevărata lumină războiul hackerilor, cu referire evidentă şi la eşaloanele militare, precizăm că în cursul ultimului deceniu rapoartele oficiale, referitoare la modul în care se realizează securitatea marilor puteri, consemnează adevărate atacuri asupra sistemelor militare şi civile.

„Securitatea noastră este din ce în ce mai mult ameninţată de apariţia unor acţiuni nontradiţionale din partea adversarilor noştri, atât cei vechi, cât şi mai noi, fiind vorba nu numai de regimuri ostile, ci şi de criminali internaţionali şi de terorişti care, neputând să ne înfrângă pe câmpurile de luptă obişnuite, caută noi modalităţi de a ne ataca prin exploatarea posibilităţilor oferite de noile tehnologii şi de deschiderea din ce în ce mai mare existentă la nivel mondial... deja, în acest moment, se produc atacuri informaţionale împotriva sistemelor noastre critice..."[5].

Războiul informaţiilor economice
(*EIW – Economic Information Warfare*)

Specialiştii militari apreciază că EIW reprezintă ansamblul activităţilor coordonate de căutare, prelucrare şi difuzare a informaţiei despre mediul specific desfăşurării activităţilor de tip economic, asociind statul, întreprinderile şi structurile militare de la diferite eşaloane.

Acţiunile din sfera acestei forme de bază a războiului informaţional urmăreşte blocarea sau canalizarea informaţiilor, în scopul obţinerii supremaţiei

[5] Bill Clinton, într-un discurs ţinut, în mai 1998, la U.S. Naval Academy.

economice. Conținutul şi modul de acțiune al atacurilor în sfera informațiilor economice ne îndreptățesc să afirmăm că ele se manifestă concentrat atât la nivel operativ, cât şi la nivel strategico-militar, fapt ce ne permite să prezentăm problemele exhaustiv, punctând numai acolo unde apreciem că este imperios necesar.

La o analiză atentă vom descoperi că mai nimic nu este ce pare la prima vedere, că interesul material, ascuns sub sloganuri variate, a stat la baza tuturor confruntărilor umane, începând din cele mai vechi timpuri şi până în zilele noastre. Apreciem că nu este lipsit de importanță să enumerăm pe scurt unele învățături ale lui Sun Tzu, din lucrarea „Arta Războiului", perfect aplicabile războiului în sfera informațiilor economice:

a) O națiune coruptă şi imorală poate fi înfrântă uşor. Corupeți şi semănați imoralitatea în rândul națiunii adverse.
b) Corupeți mai întâi liderii! Compromiteți-i, şantajații-i, aduceți-i la ascultare!

Direcțiile de acțiune în războiul informațiilor economice (parte esențială a războiului informațional), vizează schimbarea mentalităților, aspirațiilor, ideilor, teoriilor, comportamentelor, moravurilor militarilor în domeniul economic.

IEW este destinat obținerii superiorității economice prin împiedicarea transferului direct de informații, prin izolarea țintei utilizând acapararea fluxurilor de informații al partenerilor tradiționali ai țintei (acapararea pieței de desfacere), prin perturbarea fluxurilor de aprovizionare cu produse vitale: hrană, materii prime. Componentele războiului informațiilor economice sunt: blocada informațională şi dominația informațională, având drept obiective: controlul schimburilor comerciale; blocarea debitelor; blocarea legăturilor de comunicații şi de date prin neutralizarea sau redirecționarea canalelor de comunicații; bruierea selectivă a emisiilor țintei; întreruperea legăturilor informaționale; împiedicarea realizării obiectivelor economice propuse, concomitent cu „încurajarea" prin acțiunea greoaie de limitare a muncii la negru şi a contrabandei transfrontaliere.

Efectele războiului informațiilor economice sunt: blocarea sau canalizarea convenabilă a informațiilor economice, care să determine neacordarea de facilități sau împrumuturi; invadarea pieței adversarului cu mărfuri în scopul falimentării economiei naționale; devalorizarea monedei naționale şi producerea de masă monetară fără acoperire, afectarea operațiilor comerciale şi bancare.

Războiul în spațiul de luptă al realității virtuale (*CybW – „cyberwarfare"*)

Este în prezent un „punct de acumulare" al scenariilor futuriste, cercetării fundamentale, jocurilor de război şi tehnologice. Dintre cele şapte forme de război informațional, „cyber-războiul" este în mod evident cel mai puțin abordabil aparținând, de departe, cel mai mult sferei ficțiunii.

CYBW este definit ca un cumul de acțiuni, care includ tehnici şi tehnologii informaționale legate de lumea virtuală – Internet (datorită prefixului „cyber"), utilizate pentru a studia relațiile ce apar între entitățile din acest spațiu.

Metode: atac semantic – un atac asupra unui sistem informatic pe baza rețelelor informaționale deschise. Un sistem aflat sub un atac semantic funcționează fără a fi perturbat, astfel încât victima va considera că se găseşte într-un regim de funcționare corect. Un atac semantic va viza un punct vulnerabil al sistemului informațional; terorismul informațional cu aspecte bazate pe: sprijinul informațional al acțiunilor teroriste clasice; utilizarea armelor informaționale în scopul inducerii sentimentului de teroare ca metodă frecvent utilizată, înaintea instaurării unui regim de teroare informațională asupra unei organizații/instituții.

Ca efecte ale războiului în spațiul de luptă al realității virtuale, în funcție de metodele folosite se au în vedere: compromiterea puterii conducerii unei organizații, a unor membri din staff-ul său, în mod individual, sau în mod colectiv, urmărind căderea sistemului de securitate a informațiilor şi manipularea fişierelor personale; terorizarea unei organizații (societăți) informaționale cu distrugerea fluxurilor informaționale, a bazelor de date etc. prin posibilitatea utilizării energiei dirijate, armelor psihologice, a codurilor malițioase etc.; manipularea informativă, acțiunile desfăşurate îndreptând atenția spre o altă țintă căutând să rămână în acelaşi timp ascuns, de nedetectat; studierea în timp foarte scurt a efectului implicării forțelor armate în rezolvarea unor situații postconflictuale care implică toți indicatorii sociali determinați de cerințele politice şi ai strategiilor de dezvoltare economice; găsirea unor răspunsuri „aproape reale" asupra unor dubii, însă, în ciuda avantajelor mari obținute prin simulare, realitatea va fi dovedită numai prin acțiune directă.

Numai din cele sus prezentate ne putem da seama că războiul în spațiul de luptă al realității virtuale reprezintă cea mai nouă formă a războiului informațional, iar importanța sa deosebită ne îndreptățeşte să trecem mai departe la o analiză a tendințelor şi perspectivelor acestuia în noul mileniu.

BIBLIOGRAFIE

www.iwar.org.uk/iwar/resources/ belvoir-iw-course/Intellwar.htm
Electronic Warfare, Joint Publication 3-13.1, 25 January 2007.
R.E.-1, Doctrina pentru război electronic, Bucureşti, 2003.

CONSIDERAȚII PRIVIND PERSPECTIVA EVOLUȚIEI SISTEMELOR INFORMAȚIONALE ŞI EFECTE POSIBILE ASUPRA ORGANIZAȚIILOR MILITARE ROMÂNEŞTI

CONSIDERATIONS ON THE EVOLUTION OF THE INFORMATION SYSTEMS AND POSSIBLE EFFECTS ON THE ROMANIAN MILITARY ORGANIZATIONS

Lt.col.drd. Liviu Vasile STAN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Organizațiile militare, în pofida specificității lor, nu sunt fundamental diferite de orice altă organizație şi, ca şi acestea, succesul sau eşecul lor va depinde de abilitatea de a îngloba noile concepte, de a asimila tehnologiile avansate din e-business şi de a obține avantaje din evoluția ansamblului procese – tehnologia informației. Prin aceasta, se vor păstra calitățile forțelor armate: rapiditate, receptivitate, eficiență, fermitate.

In spite of their specificity, military organizations are not different from any other organization, and similarly to those, their success or failure depends on the ability to assimilate the new concepts and the advanced e-business technologies, thus gaining advantages through the processes, namely information technology evolution.

Cuvinte cheie: mediu informațional, mediu sintetic, simulare, echipamente electronice, război electronic.
***Keywords**: information environment, synthetic environment, simulation, electronic devices, electronic warfare.*

Studiul sistemelor informaționale va conduce către dezideratul de integrare a organizației militare în ansamblul social, în care apărarea informațională reprezintă o prioritate.

Pentru structurile militare ale României, obiectivul final trebuie să-l constituie integrarea tuturor capabilităților informaționale şi informatice într-o

* e-mail: *liviu_stan2006@yahoo.com*

rețea informațională națională de apărare, care, la rândul ei, va fi integrată în rețelele informaționale NATO. Prin aceasta se asigură interoperabilitatea şi alinierea la standardele mondiale ale SI-SC şi e-Defence.

Organizația militară – în raport cu dimensiunile e-Defence – trebuie să adopte arhitecturi fundamentale, în virtutea cărora să-şi dezvolte infrastructura şi aplicațiile specifice, fără a fi necesară justificarea costurilor investițiilor incrementale în infrastructură pentru fiecare inițiativă de creştere a valorii sistemului.

Organizațiile militare, în pofida specificității lor, nu sunt fundamental diferite de orice altă organizație şi, ca şi acestea, succesul sau eşecul lor va depinde de abilitatea de a îngloba noile concepte, de a asimila tehnologiile avansate din e-business şi de a obține avantaje din evoluția ansamblului procese – tehnologia informației. Prin aceasta, se vor păstra calitățile forțelor armate: rapiditate, receptivitate, eficiență, fermitate.

Organizațiile militare româneşti au nevoie de o rețea care să îndeplinească următoarele condiții:

- disponibilitate permanentă;
- siguranță;
- servicii de calitate ridicată;
- securitatea şi integritatea datelor;
- nivel ridicat de performanță;
- evitarea schemelor de adresare publice.

Internetul nu este în măsură să respecte aceste condiții, dar o rețea virtuală privată desfăşurată prin intermediul Internetului poate satisface cu succes cerințele organizațiilor militare.

Spațiul de luptă modern este la ora actuală mai solicitant decât oricând. Mobilitatea forțelor, spațiile crescânde între formațiuni şi sistemele de armament controlate electronic necesită noi soluții pentru comunicații. Accesul la comunicații rapide şi sigure este cheia succesului.

Un obiectiv curent al modelării şi simulării militare este acela al reprezentării, printr-o simulare virtuală, a operațiilor militare tot mai diversificate şi mai numeroase, prin extinderea conceptului de simulare interactivă distribuită, DIS (Distributed Interactive Simulation), astfel încât să fie înglobate un număr tot mai mare de entități active şi să fie reprezentate o gamă mai largă de efecte de mediu şi de luptă. Mediul sintetic asigură reprezentarea spațiului de luptă până la descompunerea în entități luptătoare. Astfel, acest mediu va construi un teatru de luptă, în întregime virtual, în care se pot desfăşura atât operații convenționale, cât şi operații militare netradiționale.

Mediul sintetic, aşa după cum este utilizat în actualele sisteme de antrenament, eterogene, interoperabile, conectate în rețea, înseamnă mai mult

decât scena vizuală a spațiului de luptă. El poate fi definit ca mediul natural simulat, care reprezintă o poziție geografică reală, considerată împreună cu caracteristicile sale naturale şi culturale, semnificative din punct de vedere tactic şi însoțită de reprezentările fizice externe ale entităților angajate în luptă.

Considerăm că un mediu virtual distribuit se bucură de următoarele caracteristici principale:

- iluzia spațiului comun;
- iluzia prezenței comune;
- iluzia timpului comun;
- posibilitatea comunicării;
- partajarea informațiilor.

Opțiunea unei „reacții" în domeniul acțiunilor de natură informațională se justifică la nivelul Ministerului Apărării Naționale din România, prin existența unor riscuri specifice la adresa securității. În momentul de față sunt la fel de importante atât înțelegerea apariției unor noi tipuri de riscuri şi amenințări, cât şi adaptarea „reacțiilor" la acestea.

Războiul şi operațiile informaționale sunt realități deja consacrate în spațiul euroatlantic, şi nu numai. Capacitățile în acest domeniu constituie, pentru țări cum este şi România, soluții de contrabalansare a asimetriilor de putere.

Evoluția rapidă a tehnologiei informației a mărit discrepanța dintre capacitatea de producere şi cea de utilizare a informației. Sporirea cantității informațiilor nu atrage după sine şi creşterea calității lor, iar deținerea unor informații de calitate nu este sinonimă cu capacitatea de valorificare a lor.

În strânsă corelare cu cerințele de modernizare ale armatei, considerăm că domeniile tematice prioritare sunt:

- recunoaştere şi supraveghere – obținerea informației, identificarea şi achiziția țintelor;
- comanda şi controlul, inclusiv sisteme informatice şi de comunicații;
- război electronic şi contramăsuri electronice;
- modelare-simulare;
- integrarea senzorilor;
- ingineria sistemelor;
- muniții inteligente.

Evoluția conceptelor în domeniul militar la nivel național şi internațional impun cercetării ştiințifice militare să dezvolte noi tehnologii pentru apărare, care să asigure interoperabilitatea şi compatibilitatea tehnicii cu cea NATO.

Impactul tehnologiei informației asupra domeniului militar este reprezentat de sistemele de comandă, control, comunicații, calculatoare şi informații (C4I), sisteme care asigură suportul tehnic al conducerii operațiilor

militare. Cercetarea ştiinţifică are un rol primordial în dezvoltarea acestor sisteme, prin aplicarea unor concepte moderne, precum şi prin introducerea unor tehnologii de vârf atât în proiectarea, cât şi în realizarea fiecăreia din componentele unui astfel de sistem.

Dezvoltarea tehnologiilor privind identitatea digitală va schimba lumea calculatoarelor, aşa cum a făcut-o cu câţiva ani în urmă dezvoltarea reţelelor. La fel ca în cazul acestora, introducerea conceptului de identitate digitală pare să conducă la o creştere dramatică a complexităţii sistemelor, dar, odată integrată în aplicaţii, această complexitate devine transparentă pentru utilizatori, producând o creştere rapidă a scalabilităţii şi productivităţii.

Planurile şi programele de învăţământ, precum şi ordinele privind pregătirea armatei române vor urmări formarea personalului necesar desfăşurării eficiente a acţiunilor militare întrunite, în câmpul de luptă integrat şi cibernetizat.

Procesul de restructurare şi modernizare a Armatei României se desfăşoară concomitent cu menţinerea şi perfecţionarea capacităţii sale de acţiune.

Obiectivele principale ale modernizării înzestrării armatei au în vedere următoarele:

- realizarea unui sistem de conducere eficient prin înlocuirea mijloacelor de transmisiuni analogice cu cele digitale, la nivelul standardelor NATO, continuarea realizării sistemului de transmisiuni al armatei şi implementarea treptată a sistemelor C4I;
- creşterea capacităţii de cercetare, supraveghere şi avertizare a trupelor prin operaţionalizarea sistemelor moderne de control al traficului aerian, avertizare timpurie, protecţia forţelor şi contramăsuri electronice în spaţiul de interes strategic, precum şi prin implementarea sistemului de recunoaştere amic-inamic la principalele categorii de tehnică de luptă;
- îmbunătăţirea puterii de foc, mobilităţii şi preciziei prin introducerea sistemelor de conducere a focului care utilizează elemente IT&C.
- îmbunătăţirea sistemelor de navigaţie, comunicaţii şi conducerea automată a focului ale navelor de luptă;
- optimizarea sistemului logistic la toate eşaloanele.

Din punct de vedere al îmbunătăţirii modernizării, toate categoriile de forţe ale armatei vor beneficia de: dezvoltarea de sisteme C4I; dezvoltarea unui sistem de comunicaţii digital, compatibil cu sistemele NATO; dezvoltarea unui sistem strategic de război electronic; dezvoltarea unui sistem informatizat de gestiune a posturilor şi a resurselor umane; dezvoltarea unui sistem informatic de logistică la nivelul celui existent în structurile NATO.

BIBLIOGRAFIE

Dunningan J. F., *Noua amenințare mondială, Cyber-terorismul*, Editura Curtea Veche Publishing, Bucureşti, 2010.

Moştoflei C., Alexandrescu G., *Fizionomia acţiunilor militare*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 2006.

Topor S., *Războiul informațional*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2006.

Alexandrescu C., *Amenințări şi riscuri electronice privind sistemele informaționale militare moderne în spațiul de luptă, Sisteme informaționale „SI-2007"*, Sesiunea de comunicări ştiințifice-Bucureşti, 1 februarie 2007, Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", 2007.

Pungă A., *Impactul tehnologiilor de vârf asupra fizionomiei războiului de comandă şi control*, Sesiune de comunicări ştiințifice, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", 2006.

Pungă A., *Fizionomia războiului de comandă şi control în acțiunile militare moderne*, Referat de cercetare ştiințifică, Universitatea Națională de Apărare, 2005.

CENTRE ŞI RAPORTURI DE PUTERE ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

POWER CENTERS AND RELATIONSHIPS IN TODAY' S WORLD

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Dănuț MANTA*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I"
Col.drd. Adrian POPA**
Universitatea Națională de Apărare „Carol I"

Prezentul articol abordează, în mod sintetic, dinamica centrelor de putere şi implicit influența acestora asupra relațiilor şi ordinii mondiale. De asemenea, el evidențiază rolul marilor puteri în domeniul soluționării conflictelor.

The article approaches synthetically the dynamics of the power centers and implicitly their influence on the international relationships and world order. At the same time, it emphasizes the role of the world powers in the field of conflict solving.

Cuvinte cheie: centre de putere, război rece, hegemonie, ordine mondială, globalizare.
Keywords: *power centers, cold war, hegemony, world order, globalization.*

Dinamica centrelor de putere

Relațiile dintre state au fost abordate dintotdeauna ca relații de putere, ca „raporturi de forță", ceea ce i-a determinat pe analişti să descrie politica internațională ca pe un domeniu competitiv, respectiv un sistem de interdependență complexă[1]. Singura preocupare a statelor în acest climat concurențial şi conflictual, indiferent de opțiunile doctrinare şi de sistemul social-politic, este creşterea puterii şi securității lor ca principali factori de supraviețuire într-o lume anarhică şi turbulentă.

* e-mail: *danutmanta@yahoo.com*
** Tel. *021.410.53.18*
[1] K. Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Editura Polirom, 2006.

Puterea statelor în viața internațională are diverse expresii de manifestare. Politologii o definesc prin cele patru structuri determinante: structura de cunoaştere, puterea financiară, structura de securitate şi structura de producție.

Alți cercetători propun analizei şi alte variabile conexe: potențialul de putere al actorilor implicați, locul deținut în structura relațiilor internaționale, prestigiul de care se bucură, voința de a acționa şi legitimitatea construită.[2]

Aceste dimensiuni îi conferă, potrivit aprecierilor lui A. Toffler (în „Puterea în mişcare"), o utilitate contradictorie: „Puterea poate fi folosită pentru a pedepsi, răsplăti, convinge şi chiar a transforma. Poate preface inamicul în aliat."

Între puterea militară, – dimensiune esențială a centrelor de putere, şi nivelul sau aria sa de influență nu există în mod absolut un raport de directă proporționalitate. Puterea militară nu mai aduce cu sine controlul politic şi nu poate fi confundată cu dominația. Giganții economici pot fi slabi din punct de vedere militar, iar forța militară poate să nu fie în stare să mascheze slăbiciunea economică. Țările pot exercita influență politică, chiar când nu dispun nici de forță militară şi nici de una economică.

În practica relațiilor internaționale nu ne confruntăm mereu cu puteri autentice, reale. De multe ori aşa-zisele puteri sunt doar imagini, construcții subiective, dependente în mare măsură de percepția pe care unele state reuşesc să o inducă potențialilor rivali, cu efecte pozitive şi negative, supralicitând sau subevaluând realitatea, fenomen care poate oferi explicații raționale privind declanşarea şi deznodământul unor conflicte internaționale mai vechi sau mai recente. În opinia unor analişti „puterea absolută este egală cu neputința absolută", când este „vorba de cele mai ridicate niveluri ale forței." Doar la niveluri scăzute, concurența este posibilă.

Astfel, armele nucleare n-au fost niciodată decât nişte mijloace de descurajare nu de atac; cea mai performantă armă a celor mai puternice state s-a dovedit a fi utilizabilă în cel mai scăzut grad; cei mai puternici sunt împiedicați de propria putere. Mai mult, în acțiunile națiunilor pentru pace şi securitate se observă o tendință de exploatare a celor puternici de către cei slabi.

Există o adevărată metamorfoză a puterii, de la putere la lipsă de putere, de la forță la neputință, de la structurare la destructurare şi invers. Proces confirmat indirect prin formularea legii evoluției sistemice: „când un sistem este alcătuit dintr-un număr de subsisteme, cel care tinde să domine este cel mai puțin stabil."[3]

Imposibilitatea folosirii forței în orice situație poate conduce la concluzii euforice, pripite şi chiar înşelătoare. Este ştiut că nerecurgerea la

[2] M. Griffiths, *Relații internaționale*, Editura Ziua, 2003.
[3] A. Toffler, *Şocul viitorului*, Editura Politică, 1983.

forță reprezintă „doctrina statelor puternice”. În mod obişnuit, forța devine mai puțin vizibilă în prezența puterii. Puterea se asociază cu ordinea, forța cu eşecul şi dezordinea. Cei puternici îşi folosesc într-o măsură mai mică forța decât cei slabi, deoarece îşi pot proteja interesele prin recurs şi la alte mijloace: persuasiunea, flatarea, negocieri economice, mită, acordarea de asistență şi, în ultimă instanță, chiar amenințări descurajatoare.

K. Waltz, avertiza că „neputința exercitării controlului politic asupra altora, nu implică slăbiciune militară”. Astfel, se poate concluziona că în majoritatea situațiilor, contează nivelurile de potență sau de forță.

Chiar dacă cei puternici nu au posibilitatea să facă tot ce doresc cu forțele lor militare, ei îşi pot permite anumite lucruri, de neconceput pentru cei slabi. Măsura puterii induce deopotrivă puseuri expansioniste sau pacifiste. În mod paradoxal, tocmai pericolul nuclear a „salvat” umanitatea de un conflict militar devastator.

Puterea în exercițiu îşi afirmă conținutul contradictoriu, natura sa dual: omogenitatea şi neomogenitatea. Deşi unui actor statal îi poate fi conferit statutul de mare putere doar de prezența unei singure caracteristici recunoscute – potențialul militar, economic, ştiințific, tehnologic, politic –, trebuie să nu uităm că „marile puteri sunt puternice nu doar pentru că dispun de arme nucleare, ci şi pentru că imensele lor resurse le îndreptățesc să genereze şi să păstreze puterea în toate domeniile, la niveluri strategice şi tactice. Pentru a fi cu adevărat puternică, o națiune trebuie să fie puternică sub toate aspectele.[4] Este cazul puterilor hegemone. Politica de forță a devenit caducă, inadecvată şi falimentară. Fostul preşedinte al SUA, Bill Clinton, afirma în 1992: „într-o lume în care libertatea este în marş triumfal, şi nu tirania, calculul cinic al politicii de forță pur şi simplu nu dă nici un rezultat. Este nepotrivită pentru noua eră”. Idee care trebuie să determine liderii marilor puteri să mediteze profund asupra viitorului umanității.

Mai mult, între putere şi vulnerabilitate există un raport de proporționalitate directă; s-a constatat că mai multă putere nu presupune neapărat şi invulnerabilitate; cele mai puternice țări sunt şi cele mai vulnerabile.

Politologii recunosc că în universul ambiguu al vieții internaționale, în care nu există o putere ordonatoare a politicii mondiale, dominația superputerilor devine soluția preferabilă, garanția ordinii, stabilității şi securității în lume. Hegemonia, deopotrivă contestată şi acceptată, îşi valorifică valențele persuasive nu din cauză că cei slabi recunosc legitimitatea şi necesitatea guvernării celor puternici, ci pentru că nu este avantajos să intre în conflict cu ei. De asemenea, statele au tendința de a încredința

[4] K. Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Editura Polirom, 2006.

responsabilități de conducere unei instanțe centrale, capabilă să le protejeze. Cu cât va fi mai mare puterea la centru, cu atât mai puternică va fi motivația statelor de a se angaja într-o luptă menită să o controleze.

Ciclurile hegemonice se pun în mişcare doar dacă schimbarea sistemului este profitabilă. Transformarea sistemului internațional de către actorul implicat se face prin expansiune teritorială, politică şi economică până când costurile marginale ale unei viitoare schimbări devin egale sau mai mari decât beneficiile aşteptate. Inexistența lor conduce la menținerea stabilității, a statu quo-ului. Schimbarea sistemică şi restabilirea spontană a unui nou echilibru va reflecta redistribuția puterii sau chiar schimbarea identității puterilor dominante.

În timp, statul hegemon ajunge să folosească din ce în ce mai puțin forța şi coerciținea. Se acreditează tot mai mult teza stabilității prin acceptarea de către toți actorii internaționali a leadership-ului american, prin dialog şi convingere. Rolul de lider mondial presupune credibilitate, capacitate de decizie şi mijloacele necesare soluționării problemelor prezente şi viitoare la nivel național şi internațional.

Hegemonismul este asociat cu stabilitatea, între ele realizându-se o relație de directă proporționalitate. Cristalizarea hegemonismului determină o creştere a stabilității mondiale, iar decăderea sa induce crepusculul sistemelor economice generate, instabilitatea în creşterea economiei mondiale.

Nu trebuie uitat efectul pervers al procesului evocat. În timp ce puterea hegemonă îşi afirmă invulnerabilitatea față de atacurile unor alte state sau alianțe, ea devine o amenințare reală şi impredictibilă pentru ceilalți actori internaționali.

Poziția conducătoare este însă tranzitorie şi supusă erodării în timp. Contestările firești generează adevărate cicluri hegemonice. Un stat poate juca rolul de contestatar, doar atunci când atinge sau depăşeşte pragul de 80% din capabilitățile materiale ale statului dominant. China, la orizontul anilor 2050, se profilează ca un serios candidat la acest statut.

Hegemonia americană se discută într-un registru contradictoriu, de pro şi contra. Nici chiar cele mai optimiste scenarii nu acordă acestei hiperputeri mai mult de un secol de existență.

Declinul supremației SUA, în opinia unor analişti, este rezultatul cumulativ al acțiunii unor factori diverşi: aroganța; expansionismul şi tentația imperială; dominația autoritară; predilecția pentru soluțiile militariste; cinismul; ignorarea opiniei publice mondiale, a dreptului internațional, a organizațiilor regionale şi mondiale de securitate; fundamentarea puterii pe forță, coerciție şi impredictibilitate; orgoliul de putere omnipotentă. La ora actuală, s-a creat o mare discrepanță între nivelul superior de putere acumulat de SUA în raport cu ceilalți actori şi legitimitatea scopului folosirii sale[5].

[5] C. Vişan, *Puterea americană la începutul secolului 21*, Editura Sfera Politicii, 2008.

Exercitarea leadership-ului mondial doar în interesul propriu a generat o reacție de respingere, neîncredere, ostilitate şi izolare din partea celorlalte state. Unii politologi pledează pentru o strategie preventivă de consolidare şi revalidare a acestei superputeri centrate pe următoarele direcții de acțiune: a) balansarea amenințărilor; b) crearea de alianțe care să pună în evidență rolul de națiune indispensabilă a SUA în procesul de asigurare a securității lumii; c) crearea de instituții politico-economice internaționale care să influențeze comportamentul statelor, să transforme rivalii în parteneri şi să împiedice transformarea aliaților în inamici; d) crearea şi susținerea unui cadru economic şi de securitate globală stabil.

Deşi rolul puterii militare în relațiile internaționale s-a diminuat, în general, SUA rămâne forța militară predominantă a momentului. „Conducerea trebuie să se bazeze pe putere, iar puterea economică şi cea militară americană nu sunt identice cu conducerea americană. Aceasta cere ca puterea să se exercite în numele unor scopuri mai generale, şi nu în numele intereselor particulare ale unei națiuni. SUA nu pot să conducă singure. Cooperarea între principalele puteri economice devine esențială".

Provocarea secolului XXI, apariția unei alte puteri sau alianțe care să conteste actuala ordine, configurează două scenarii posibile: fie SUA reuşeşte să tranşeze conflictul în favoarea sa, fie abdică.

Marile puteri şi ordinea mondială

Dilema securității oferă o explicație rațională spiralei cursei înarmării, pornind de la principiul că orice măsură pentru sporirea securității unui stat induce frica de insecuritate celorlalți actori. Dilema prizonierului se originează într-un scenariu specific teoriei jocurilor, în care o singură variantă este favorabilă prizonierilor concurenți: cea în care se manifestă încrederea reciprocă şi nedeconspirarea adversarului, situație în care ambii actori implicați sunt liberi; însă din cauza absenței informațiilor, a mecanismelor instituționale credibile care să faciliteze coordonarea şi încrederea reciprocă, realitatea ne oferă de cele mai multe ori stări contrare, în care unul dintre participanți defectează, riscând sancțiunea uşoară unei alteia ipotetice mai drastice.[6] Asta accentuează suspiciunile şi blocarea cooperării.

Perspectiva impredictibilă din relațiile internaționale induce actorilor statali o adevărată strategie a balansării, un comportament politic oscilant între diferitele tipuri de securitate colectivă, între politica de aliniere şi politica de nealiniere, între coexistență paşnică şi conflict.

Toate marile puteri relevă o stare de teamă persistentă, determinată de pericolul potențialului militar agresiv al rivalilor posibili. Probabilitatea

[6] A. E. Kolodziej, *Politica de forță*, Editura ARTIS, 2000.

creşterii preocupării pentru securitate şi pregătirea pentru război este proporțională cu nivelul acestui sentiment. Cu cât un stat acumulează mai multă putere, cu atât generează mai multă teamă care induce rivalilor un comportament reactiv, de maximizare a puterii, deoarece niciodată un stat nu poate trăi cu certitudinea că ceilalți competitori nu intenționează să-şi folosească puterea împotriva sa.[7]

Nivelul de teamă, evoluează în funcție de anumite variabile: potențialul nuclear, obstacolele naturale şi distribuția de putere; sistemele bipolare produc „cantitatea cea mai redusă de teamă între marile puteri", sunt relativ paşnice; sistemele multipolare neechilibrate sunt permanent amenințate de izbucnirea unor conflicte sângeroase, iar cele echilibrate generează mai puțină teamă decât cele neechlilibrate, se situează între cei doi poli de risc. De asemenea, marile puteri manifestă reticențe față de toate statele cu indici demografici şi economici aflați în ascensiune, chiar dacă nu şi-a convertit bogăția în putere militară.

Cauzele războiului au fost identificate de unii analişti militari într-un ansamblu complex de factori: natura umană, liderii politici, ideologiile politice, interdependența economică, structura sistemului internațional sau distribuția puterii.

Plecând de la distribuția puterii în sistemul internațional, aceştia susțin că bipolaritatea este mai puțin înclinată spre război decât multipolaritatea. Bipolaritatea este cel mai paşnic şi mai puțin letal tip de arhitectură a relațiilor internaționale.

Această afirmație este susținută de teoreticienii americani prin invocarea următoarelor argumente: diminuarea oportunităților de conflict, distribuția echilibrată a puterii, descurajarea erorilor de calcul şi atenuarea anxietății. Izbucnirea conflictelor armate în sistemele multipolare este influențată de alte cauze: existența hegemonilor potențiali, a mai multor oportunități şi surse de conflict, manifestarea acută şi permanentă a dezechilibrelor de putere, posibilitatea apariției unor greşeli de calcul care întrețin iluzia reuşite într-o eventuală acțiune de cucerire a unui stat rival şi inducerea sentimentului de teamă.

Securitatea internațională abordează o problematică derivată din raportul firesc dintre securitate şi independența actorilor internaționali. Statele, ca şi indivizii, sunt într-o nesiguranță direct proporțională cu propria lor libertate. Dacă este dorită libertatea, trebuie acceptată insecuritatea. Organizațiile care instituie relații de autoritate şi control pot spori securitatea, pe măsură ce restrâng libertatea… Dacă forța este cea care decide, atunci conflictele sângeroase asupra dreptului pot fi mult mai uşor evitate. Între libertate şi securitate există o relație de inversă proporționalitate, gradul de

[7] J. Mearsheimer, *Tragedia politicii de forță*, Editura Antet, 2001.

securitate al statelor scade direct proporţional cu apetenţa lor pentru libertate. Sau insecuritatea statelor creşte proporţional cu gradul lor de libertate.

Privind viitorul sistemului politic internaţional din această perspectivă teoretică se consideră că în faţa statelor s-au conturat următoarele alternative: modelul anarhic, modelul hegemonic şi modelul hegemoniei partajate, în ultimele două, libertatea celor de la periferie devine inexistentă; opţiunea depinde de cum vrem să coabităm, liberi şi mereu ameninţaţi de un pericol virtual sau repudiind libertatea în schimbul unei securităţi iluzorii, cu o conştiinţă gregară, disciplinaţi şi dirijaţi după bunul placul celui care ia decizia.

Ordinea mondială nu derivă din contextul cooperării în scopuri umanitare şi generoase, ci se constituie ca rezultat al dorinţelor statelor de a-şi maximiza propriul statut în sistemul mondial de putere, reprezintă efectul egoist, spontan al competiţiei dintre puteri.

Miza conflictelor dintre marile puteri o reprezintă ordinea internaţională. Marile puteri, în acţiunile întreprinse pentru realizarea unei ordini paşnice, benefice tuturor, sunt călăuzite îndeosebi de două motive: improbabilitatea consensului privind acceptarea unei formule generale de pace şi teama de responsabilitate.

Cooperarea între state se desfăşoară pe un fundal competitiv, fiecare caută să obţină avantaje mai multe decât partenerii. Totuşi, cooperarea interstatală şi nu conflictul a fost fundamentul pe termen lung al supravieţuirii şi securităţii statului şi al bunăstării naţiunilor.

Ordinea mondială este ciclică. Momentele de unipolarism alternează cu cele de bipolaritate şi cu cele de multipolaritate.

Un ansamblu de factori au determinat actuala realitate din viaţa internaţională: a) ascensiunea şi revirimentul statelor BRIC; b) creşterea rolului actorilor nonstatali; c) modificările în structura puterii; d) fragilitatea economiei americane; e) militarismul şi americano-centrismul; f) presiunile opiniei publice.

Multiplicarea centrelor de putere nu înseamnă şi o lume mai bună, mai stabilă şi sigură. Analizând noua situaţie geopolitică a lumii, îndeosebi mutaţiile profunde din zona Asiei, unii analişti o apreciază ca depăşind-o pe cea caracteristică Europei secolului XIX, cu marile puteri întrecându-se pentru supremaţie folosind războiul ca pe o continuare a politicii cu alte mijloace.[8]

Globalizarea produce efecte ambivalente, pozitive şi negative, pe care nu le putem ignora. Creează premisele unei noi ordini mondiale politice, economice şi militare. Afectează domeniile politicului, politica naţională şi internaţională a actorilor statali şi nonstatali, erodează rolul statului şi al partidelor, accentuează criza puterii, a democraţiei şi a elitelor.

[8] C. T. Ash, *Dezordinea multipolară*, Cadran politic, 2008.

Procesul este extrem de avantajos pentru cei puțini şi total dezavantajos pentru cei mulți. Marginalizează şi exclude de la principalele resurse două treimi din populație. Bogații sunt globali, iar mizeria e locală.

Raportul de Dezvoltare Umană prezentat de ONU relevă că averile totale ale primilor 358 de miliardari ai lumii echivalează cu veniturile acumulate ale celor 2,3 miliarde de săraci (45% din populația lumii); 22% din averea planetei aparține unui procent de 80% din populația lumii, țărilor din lumea a treia.

Noi provocăm efecte globale, dar nu deținem metode de planificare şi efectuare a unor astfel de acțiuni.

Paradoxal, „economia globală produce ruptura planetei între cei trei poli din ce în ce mai integrați (America de Nord, Europa Occidentală şi zona Asia-Pacific) şi restul țărilor (din Africa neagră) din ce în ce mai sărace, margionalizate, excluse de la comerțul mondial şi de la modernizarea tehnologică.

Economicul tinde să absoarbă politicul, concurența din plan economic tinde să devină legea fundamentală a politicii. Puterea a devenit un instrument al economicului, se subordonează noului stăpân: pieţele financiare. Ele îşi substituie rolurile: piața guvernează, guvernul administrează, statul nu mai este totalitar, dar economia, în epoca mondializării tinde din ce în ce mai mult să devină totalitară. Regimurilor totalitare din anii ’30 le urmează un alt tip de totalitarism, cel al regimurilor globalitare.[9]

Distrugerea pieței naționale conduce la dispariția unui pilon important al statului-națiune. Se tinde spre o erodare a suveranității şi dispariția treptată a statului, înlocuirea guvernării naționale cu una regională sau mondială (guvernanță mondială). Globalizarea politică modifică vechea ordine mondială centrală pe formele tradiționale de stat suveran impunând o reordonare a relațiilor politice internaționale într-o altă structură ordonatoare complexă, contestată şi interconectată, în care sistemul interstatal este tot mai mult înrădăcinat în rețelele politice regionale şi globale în perspectiva configurării unui stat cu vocație regională sau universală (după model conferativ).

Procesul integrării, consecință a globalizării, s-a transformat chiar în factorul revigorării conştiinței, sentimentului identității şi demnității naționale.

Un adevăr se impune axiomatic: statele nu renunță uşor la suveranitatea şi identitatea lor.

Chiar în contextul noului sistem de guvernare, în care rolul instituțiilor şi organizațiilor internaționale se accentuează, este în creştere, statele-națiune

[9] I. Ramonet, *Geopolitica haosului*, Editura Doina, 1989.

rămân în continuare instituții vitale de reprezentare, principalii actori ai artei guvernării, pivotul instituțiilor internaționale şi activităților subnaționale, izvorul legitimității noilor puteri la nivel superior şi inferior. Un atare sistem de guvernare presupune o politică globală în care statele-națiune reprezintă electorii globali, care nu sunt dispuşi să cedeze puterile necesare instituțiilor supranaționale de la Bruxelles.

În societatea internațională, unde suveranitățile sunt juxtapuse, pretențiile concurente ale tuturor statelor la o suveranitate egală se neutralizează reciproc diminuându-le competențele. Suveranitatea şi dependența nu sunt contradictorii. Deciziile statelor şi ale indivizilor sunt luate întotdeauna sub presiunea evenimentelor.

Procesul integrării aduce în discuție două paradoxuri importante: *paradoxul Schenghen* şi *paradoxul insider/outsider*, efecte de proximitate, generate de procesul extinderii UE. În primul caz, cu cât integrarea în UE este mai accelerată, cu atât implicarea țărilor terțe este mai dificilă. Pe măsură ce granițele interne ale statelor comunitare devin doar simple repere geografice, cu valoare simbolică, granițele externe sunt tot mai bine securizate, iar libera circulație a cetățenilor statelor necomunitare devine tot mai îngreunată.

În cel de-al doilea caz, politica de proximitate a statelor UE influențează comportamentul statelor vecine, le limitează autonomia în formularea şi afirmarea propriilor opțiuni şi politici, prin adoptarea, din rațiuni pragmatice, a standardelor economice, tehnice, de siguranță şi de mediu ale UE la economia lor.

Superputerile şi soluționarea conflictelor

Sintagma „conflicte înghețate", adoptată relativ recent în limbajul geostrategic, descrie în fapt realități istorice de foarte lungă durată. Într-o etapă evolutivă sau alta a relațiilor internaționale, despre unele conflicte denumite convențional „conflicte înghețate" s-au purtat intense dezbateri şi negocieri internaționale, dar altele au fost trecute sub tăcere.

În principal, efectele procesului de globalizare sunt cele care au condus la aducerea în atenția opiniei publice mondiale a acestei categorii de conflicte, care altfel ar fi rămas în continuare evenimente regionale sau locale.

O serie de conflicte sunt considerate, în momentul de față, generatoare de riscuri şi amenințări la adresa păcii globale sau regionale, altele sunt trecute, declarativ sau intuitiv, în sfera diferendelor în suspensie, nerezolvate, dar cu mizã confruntațională diminuată ori expirată. Din prima categorie fac parte conflictele din Caucazul de Sud, iar din a doua categorie ar putea fi citată „Problema Cipriotă".

În legătură cu Caucazul de Sud, care reprezintă şi regiunea-coridor între Marea Neagră şi Marea Caspică, se manifestă două genuri de orientări

strategice. Acestea vizează în fapt două perspective pentru statele regiunii, sintetizate fie prin intrarea într-un impas strategic, fie prin continuarea nestingherită a procesului de armonizare şi integrare cu Occidentul. Anul 2008 a generat numeroase acțiuni politico-diplomatice dedicate conflictelor din regiunea Caucazului de Sud, iar acestea sunt departe de a se fi încheiat.

În acest caz, ceea ce ar trebui să preocupe comunitatea internațională interesată în restabilirea unei păci durabile este, între altele, identificarea resorturilor care au generat spargerea echilibrului de securitate şi aşa fragil în zona menționată. Este evident că fără îndeplinirea acestei condiții se creează premisa unor posibile evaluări eronate, prima dintre acestea fiind ignorarea realității conform căreia confruntarea militară propriu-zisă este materializarea „dezghețului" şi nu cauza lui, aşa cum a existat tendința de descriere a crizei recente ruso-georgiene în mass-media internaționale.

În primul rând trebuie remarcat că, cel puțin pentru zona Mării Negre, în ultimii ani, strategiile SUA ca actor global, ale NATO şi UE, au fost considerate consistente, bazându-se pe trei elemente comune în privința politicilor adoptate. Acestea au fost edificarea de democrații funcționale în statele regiunii, întărirea securității şi consolidarea relațiilor economice.

La baza strategiilor promovate a stat şi rămâne interesul primordial de a securiza regiunea care mărgineşte Alianța Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană, materializat în susținerea tuturor inițiativelor multilaterale de natură să rezolve anumite probleme cu care se confruntă se confruntă statele din regiune, ca şi în găsirea de formule diferențiate de parteneriat şi cooperare individualizate oferite fiecărui din statele situate în regiune de cele două organizații.

Concluziile multor studii indică faptul că în zona Mării Negre există realități definitorii de la care se poate afirma că porneşte caracterul volatil al situației generale. Zona este marcată de deficite pe planul respectării drepturilor omului, drepturilor minorităților, funcționării corespunzătoare a statului de drept şi asigurării de către acesta a viabilității societății civile.

Regiunea se confruntă cu chestiuni pendinte terorismului, traficului cu arme de distrugere în masă, amenințărilor transfrontaliere de tipul migrației ilegale şi criminalității organizate, vulnerabilității față de dezastre naturale sau epidemii de amploare şi altele. Tot aici sunt mari interogații privind garanțiile legate de securizarea mediului de afaceri, respectiv dacă acesta dispune sau nu de condiții propice încurajării altor state la cooperare internațională bazată pe principii unanim acceptate, ori de stimulare efectivă a investițiilor internaționale.

SUA au ajuns, destul de târziu, la o coerență strategică în raport cu zona Mării Negre. Guvernul SUA, nu a privit Regiunea Mării Negre ca pe o regiune în sine, ca pe o zonă aparte căreia să-i fie dedicat un set special de politici. A lucrat peste un deceniu şi jumătate sau mai mult pentru soluționarea conflictelor înghețate.

La fel, a lucrat pentru promovarea democrației, societății civile şi pentru instituțiile unor guverne şi societăți sănătoase în aceste zone. A încercat să promoveze reforme economice care să încurajeze comerțul şi să aducă o mai mare prosperitate şi a vorbit mult statelor din zonă despre energie. A fost foarte activ pe aceste fronturi, dar nu a adunat totul într-un set clar de obiective pentru Marea Neagră şi într-o Strategie pentru Marea Neagră.[10]

S-a remarcat şi absența unui factor integrator instituționalizat de natură strategică, prin a cărui autoritate să devină posibilă o gestionare unitară a multiplelor probleme cu care se confruntă regiunea Mării Negre.

Cât de departe se găseşte comunitatea internațională de deziderateleconstruirii unei securități regionale durabile şi cât de mult ar trebui lucrat în planul eliminării deficitelor existente din acest punct de vedere este greu de estimat.

Criza intervenită între Rusia şi Georgia este elocventă din acest punct de vedere din cel puțin două perspective.

În primul rând, este pusă în cauză soliditatea statului georgian şi capacitatea acestuia de a-şi gestiona problemele de bază, făcând de fapt dovada inabilității de a-şi exercita corespunzător suveranitatea.

În al doilea rând, recentul conflict se constituie într-un factor dilematic în privința criteriilor după care se va realiza continuarea procesului de extindere a NATO şi UE.

În pofida încurajărilor care se fac Georgiei şi Ucrainei, de exemplu, trebuie dată importanța cuvenită reținerilor manifestate în decursul Summit-ului NATO de la Bucureşti în ceea ce priveşte acordarea MAP-ului pentru cele două țări. Aceasta este o realitate a cărei semnificație merge dincolo de discursul încurajator potrivit căruia cele două state vor deveni „în mod sigur" membre ale Alianței.

Recrudescența conflictului din Transnistria s-a produs pe fondul neputinței Republicii Moldova de a-şi exercita suveranitatea pe întreg teritoriul recunoscut internațional, similar Georgiei, dar şi într-un moment când autoritățile de la Chişinău se găseau în fața unei opțiuni de unificare cu România.

Activizarea conflictului osetin intervine în momentul în care Georgia ar trebui să devină coridorul de tranzit al petrolului şi gazului caspic către Vest, fiind vorba de o infrastructură critică de importanța inegalabilă pentru întreaga regiune. Dar Georgia a pierdut şi ea controlul asupra teritoriilor Osetiei de Sud şi Abhaziei, încă de la începutul anilor '90 .

Poate că miza implantării acestui proiect va justifica măsuri ulterioare de protecție strategică care să întărească Georgia dincolo de propriile aşteptări, dar sunt posibile reaşezări geostrategice de natură să înghețe planurile de perspectivă ale acestui stat.

[10] M. Pecala, *Concluzii la Conferința pentru Strategie şi Studii Internaționale*, 2006.

Paralela de mai sus a fost făcută numai pentru a evidenția că în privința conflictelor înghețate din spațiul ex-sovietic avem de-a face cu un numitor comun care trebuie cuantificat minuțios şi de care trebuie ținut seama pentru reuşita politicilor care vizează regiunea în ansamblul ei.

Acesta este doar un aspect în planul căutării de soluții durabile, dar nu singurul. Se impun reconsiderări strategice mai ample din partea comunității euroatlantice, care să clarifice viitorul strategic pe termen scurt şi mediu în zona Mării Negre, iar pe termen lung sunt necesare redefiniri ale politicilor globale în sensul regândirii formatelor instituționale şi a mecanismelor de gestionare a securității internaționale în condițiile globalizării.

În mod inevitabil, astfel de reconsiderări nu pot avea un caracter limitativ şi trebuie să privească direct Federația Rusă, ca actor de primă mărime în raport cu conflictele înghețate menționate.

În acest context, este important de remarcat articolul semnat de fostul premier britanic Gordon Brown, în august 2008.

Nu este întâmplător faptul că înaltul demnitar debutează în articolul menționat cu o mare interogație strategică, care include şi un răspuns sugestiv: „acum douăzeci de ani, când Zidul Berlinului a căzut, oamenii au crezut în sfârşitul ostilității între Est şi Vest şi în faptul că o Nouă Ordine avea să-şi găsească valorile comune. Parte a acestui crez a făcut ca zece state est-europene să se integreze în NATO şi să-şi intensifice cooperarea cu Europa, iar pe altele să le urmeze. Dar acțiunile ostile ale Rusiei împotriva Georgiei sugerează că prima este ireconciliabilă cu noua realitate.

Agresiunea Rusiei ne ridică două întrebări urgente: cum să fie stabilizată acum mai bine Georgia şi cum să arătăm clar Rusiei că abordarea sa unilaterală este periculoasă şi inacceptabilă. Războiul din Georgia pune, de asemenea, o problemă pe termen mai lung – cum am putea crea un sistem internațional bazat pe reguli care să protejeze securitatea noastră colectivă şi să salveze valorile noastre comune.[11]

O consecință majoră a situației la care se referea articolul evocat constă în demararea unei reforme cuprinzătoare a concepțiilor şi instrumentelor apărării colective euroatlantice, iar semnalul esențial constă în îndemnul de a se elabora, în primul rând, un nou concept strategic al NATO.

Mesajul formulat de Gordon Brown a fost clar, anume că Rusia nu mai poate fi un bun partener câtă vreme îşi alege după bunul plac regulile pe care înțelege să le respecte.

La aceasta se adaugă perspectiva revizuirii profunde a raporturilor UE cu Federația Rusă, consolidarea relației transatlantice şi reconsiderarea cooperării NATO cu aceasta.

[11] G. Brown, *Conflictul ruso-georgian*, Observator, august 2008.

O ultimă cotație deosebit de relevantă pentru acțiunile strategice din viitorul apropiat este că schimbarea ordinii globale nu mai poate fi guvernată cu instituții concepute la mijlocul secolului trecut.

Trebuie reconfigurată arhitectura globală pentru a gestiona noile provocări: schimbarea climei, securitatea energetică, sărăcia, migrația. Făcând acest lucru, se realizează interesele vitale şi valorile esențiale ale umanității.

În condițiile în care viziunea menționată presupune un proces de negocieri extrem de complex, precum şi acțiuni de compromis la fel de complicate şi de lungă durată, nu se pot ignora anumite puncte de vedere cu evidente semnificații critice făcute în contextul dezbaterilor declanşate de evenimentele ruso-georgiene. În esență, este vorba de ceea ce unii autori consideră a fi ignorarea de către Occident a intereselor esențiale ale Federației Ruse începând cu anul 1992.[12]

La aceasta se adaugă presupunerea considerată mai mult decât greşită că o Rusie diminuată ar trebui să fie în mod esențial un stat prietenos şi că ea ar putea să se lase condusă de o guvernare globală, urmând o cale indicată de această guvernare în privința planului major al chestiunilor strategice şi tactice.

Mai mult, se relevă faptul că cel puțin Moscova şi-a făcut datoria să avertizeze sitematic Occidentul reamintind consecvent care îi sunt interesele, cum a fost cazul în privința reglementării situației din Kosovo, perspectivei aderării la NATO a Georgiei şi Ucrainei sau instalării Scutului american antirachetă aproape de granițele sale.

Politologii aduc în actualitate o teză strategică nouă, respectiv că Statele Unite nu vor mai reveni niciodată pe locul pe care l-au deținut odată: occidentul a dominat o dată afacerile mondiale, apoi SUA – pentru scurtă vreme. Acum le va veni altora rândul să-şi sporească influența într-o lume care devine în tot mai mare măsură multipolară.

Cu titlu conclusiv, elementele prezentate mai sus pot să influențeze în mod consistent continuarea procesului de extindere a NATO, mai ales fiind vorba de încă două state din „vecinătatea apropiată a Federației Ruse", respectiv Ucraina şi Georgia.

Perspectiva reaşezării raporturilor strategice în interiorul sferei euroatlantice, ca şi relația acesteia cu Rusia, conduce nu numai la reconfigurarea filosofiei şi conceptelor de bază ale NATO, ci şi a întregii arhitecturi de securitate colectivă occidentală.

Interesele geostrategice în zonele de conflict

Conflictele înghețate sunt elemente de confruntare între două sau mai multe state, având ca temei anumite aspecte de ordin politic, teritorial, economic sau etnic, prin intermediul cărora se manifestă anumite neînțelegeri

[12] P. Maarvitz, *Noua Politică a Federației Ruse*, Consiliul Nord-American, 2008.

punctuale. Un conflict înghețat nu poate avea loc în lipsa statelor suverane, ele fiind în permanență implicate nu doar în apariția, cât mai ales în prorogarea acestora o perioadă de timp nelimitată.

Conflictele înghețate au la bază o neînțelegere, aparent minoră între state.

Cu toate acestea, legislația internațională şi principiile relațiilor internaționale de tip modern exclud războiul între state. De aceea, apare o problemă pentru aceste elemente de drept internațional public – obligativitatea de a-şi proteja interesele atât față de proprii cetățeni, cât şi față de alte state, într-un context politico-diplomatic care nu este favorabil nici unui stat, indiferent de mărimea sa.

Politologia este o ştiință. În acest sens, s-au creat nenumărate facultăți şi au apărut şi alte forme de exprimare a ceea ce se consideră a fi util de ştiut în politică.

În cadrul acestor facultăți se analizează un concept fundamental – războiul. Dar această formă de manifestare a acțiunii politice a unui stat sau a unei organizații este analizată şi de societatea civilă, deoarece implicațiile unui război sunt surprinzătoare, iar consecințele privesc întotdeauna mai multe persoane decât cele care au luptat direct de o parte sau alta. Specialiştii în ştiințe politice sunt chemați să traseze granițele dintre forma de conflicte înghețate şi conflicte calde. Celelalte ştiințe sunt chemate să îşi realizeze propriile analize plecând de la aceste definiții, valorificând astfel cercetările teoreticienilor acestei ştiințe.

În enciclopedia internațională de ştiințe sociale este definit conflictul ca fiind o neînțelegere sau o incompatibilitate a scopurilor.

Disputa se deosebeşte de conflict prin faptul că are o durată mai redusă, putând fi soluționată pe calea negocierilor, pe când un conflict are ca durată o perioadă mai îndelungată.

Dezvoltând, această enciclopedie consideră drept cauze ale conflictelor atacarea sau, dimpotrivă, absența nevoilor fundamentale ale oamenilor, în special sentimentul identității şi al securității fizice şi juridice a cetățenilor.[13]

De asemenea, aceeaşi lucrare sublinia ca posibile cauze şi neînțelegerile asupra diferitelor valori morale, ori negarea de o comunitate a unui drept la care ar avea drept numai ea, şi nu o alta. Se oferă o definiție a războiului, prin care se înțelege ca ostilitățile să fie exprimate de arme, iar ele să fie purtate de state sau în interiorul lor de către ele sau de către grupuri politice sau de comunități, armele decizând în fapt şi cine va fi învingător.

Deoarece războiul poate fi definit ca fiind acel conflict purtat de armatele unor state sau entități cu autoproiecție statală se poate concluziona că această noțiune corespunde războiului tradițional.

---

[13] *Enciclopedia internațională de ştiințe sociale*, Editura Gale, 2006.

Cu toate acestea există şi un război de tip modern, asimetric, prin care se înțelege confruntarea între state purtată cu vectori care sunt folosiți în general cu alte scopuri spre exemplu, o confruntare prin internet, rețea care acum joacă un rol mult mai important din punct de vedere civil decât acum 25 de ani.

Această formă de război se dovedeşte a fi totuşi una care va fi prezentă/asociată războiului-conflict înghețat, având anumite consecințe pentru această formă de manifestare a neînțelegerilor între state. Conflictele înghețate sunt acele dispute cu caracter militar între state şi care pentru motive de ordin diplomatic nu sunt duse până la capăt – *per a contrario*, încetând motivele, va reîncepe confruntarea militară.

Specific acestui tip de război este şi faptul că pozițiile de forță deținute de unul sau mai multe state atrag după sine şi cele mai multe acuze cu privire la dorința de a încheia ostilitățile.

Această ultimă trăsătură se dovedeşte a fi deosebit de importantă, deoarece un astfel de conflict înghețat care durează mai mulți ani va atrage după sine şi o mai mare reuşită în acțiuni de imagine contra unuia sau altuia dintre părțile combatante, astfel încât vinovatul din anii de început ai războiului poate să nu mai fie acelaşi în momentul în care pacea se statorniceşte cu adevărat.

Finalul conflictului înghețat din fosta Iugoslavie nu se prefigurează la orizont.

În acelaşi tipar vom înțelege şi conflictul dintre macedoneni, albanezi şi sârbi, aliați cu grecii.

Conflictele înghețate sunt prezente în Europa, în Asia, Africa şi America. Cu toate că statele sunt numeroase, Oceania nu are acest tip de conflicte.

Conflictele care au apărut de curând în anumite zone ale globului nu vor fi calde niciodată, deoarece actorii principali implicați ar putea să distrugă întreaga lume.

O trăsătură importantă a conflictelor înghețate este prezența militară în zonă a multor soldați. Din acest motiv se constată o preluare în zonă a activităților poliției de către reprezentanții Ministerului Apărării. Deoarece aceştia dețin armament greu şi aviație devin imposibil de învins de forțele de poliție, oricât de numeroase ar fi acestea.

Mai mult, poliția are întotdeauna efective limitate, pe când armata poate proceda inclusiv la mobilizare pentru a-şi menține pozițiile. Această constatare nu este fără de temei: fiind însărcinată cu menținerea şi impunerea liniştii şi ordinii publice, poliția poate recurge la acte de violență legală care nu pot fi acuzate de depăşirea limitelor legale permise acestei instituții.

Cu toate acestea, armata este deținătoarea unei forțe superioare, care inhibă instantaneu poliția, iar aceasta devine fără obiect de activitate, fără

misiune în zonă, putând interveni numai acolo unde îi vor permite reprezentanții Ministerului Apărării. Consecința acestui lucru este legată de faptul că administrația civilă reală trece în mâinile militarilor, aceştia determinând în realitate cine vor fi beneficiarii regimului din zona unde se produce conflictul „înghețat". De aceea, conflictele înghețate devin, în mod obligatoriu, zone unde infracționalitatea creşte şi acest lucru se petrece întotdeauna cu sprijinul reprezentanților Ministerului Apărării.

În fapt, acești conducători militari, în lipsa altor posibilități de petrecere a timpului, fiind în fapt condamnați să petreacă mult timp fără să facă nimic, dar în acelaşi timp controlând neoficial totul, depăşesc fără probleme limita morală, posturile în aceste zone dovedindu-se mai lucrative decât posturile din statul major general ori chiar din departamente ale ministerului în sine.

În consecință, cei care profită întotdeauna de existența unor conflicte înghețate sunt membrii grupărilor infracționale organizate, care pot profita de carențele ce apar în zonele fierbinți, creându-şi fiefuri, dar şi alte posibilități de profit.

Statele care declanşează astfel de conflicte o fac pentru a presa conducătorii politici din diferite zone să țină cont de interesele acestor puteri. Prin declanşarea unui astfel de conflict, creatorul de război reuşeşte să atingă două scopuri:

- sublinierea puterii sale în zonă şi implicit pe arena internațională;
- crearea unei zone care va aduce venituri şi diferite alte beneficii pentru anumite structuri, mai mult sau mai puțin legale

Alți beneficiari ai conflictelor înghețate şi care doresc ca acestea să fie menținute sunt, din partea statului agresor, militarii cu poziții de comandă în dispozitivele amplasate în zona respectivă.

Acest lucru se motivează prin două aspecte:

- posibilitatea de a urca în ierarhia militară, deoarece ei în fapt îndeplinesc ordine ale statului şi îşi sacrifică pe plan mondial imaginea, Ei sunt, de fapt, ofițerii care nu pot ajunge mareşali, dar pot ajunge preşedinți şi sunt perfect conştienți de acest lucru. De aceea susțin conflictul şi ar merge mai departe cu menținerea lui;
- al doilea motiv este unul de ordin financiar, ei putând să îşi clădească astfel o avere impresionantă prin contribuțiile financiare ale diferiților actori infracționali prezenți în zonă.

Ultima categorie de actori oficiali din partea statului agresor sunt diplomații săi, chemați să asigure realizarea intereselor statului lor.

Actorii neoficiali ai statului agresor interesați sunt serviciile secrete, care pot realiza prin intermediul situației nou create infiltrări de fantome, recrutări şi creări de fonduri pentru serviciu.

Actori nelegali ai aceluiaşi stat sunt persoanele cu influență din lumea interlopă, care sesizează rapid potențialul oferit de astfel de conflicte înghețate, fiindcă acolo apar acele supape dorite întotdeauna de aceştia pentru a scăpa de autorități.

Ei pot prin aceste zone nu numai să îşi fraudeze propriul stat, dar să şi producă statelor diferite alte daune – legate de traficul de persoane şi de droguri. Prin aceasta ei devin uneori mai periculoşi decât ar fi fost dacă erau lăsați să acționeze mai liber în statul lor, puterea acumulată de aici fiind mult mai greu de învins.

De asemenea, infractorii profită de aceste zone pentru a-şi conjuga acțiunile ilegale, devenind mai periculoşi la nivel transfrontalier.

Din celelalte părți sunt doritori ca aceste conflicte să existe:

- diplomații – din aceleaşi motive precizate mai sus, dar cu particularitățile de rigoare, ei încercând să termine conflictul. Spre exemplu, a negocia un acord referitor la astfel de conflicte îl poate transforma pe diplomat în erou, posibil candidat la funcții de stat şi chiar la premiul Nobel pentru pace;
- militarii din zonă – care ştiu că nu pot realiza prea mult în soluționarea conflictului, dar care pot dobândi averi şi avansări, deoarece au servit patria pe câmpul de luptă, această onoare nefiind pentru oricine;
- interlopii acelor zone sunt implicați în conflict şi consideră că pot câştiga destul de pe urma actor tipuri de conflicte. Practic, în aceste zone crima organizată nu are frontieră şi patrie, aspect elevat întotdeauna de rapoartele polițiilor naționale;
- polițiile sunt oarecum interesate de permanentizarea conflictelor înghețate, tocmai pentru că ştiu permanența infracțională din zonă. În acest sens, le este mai uşor să urmărească anumiți interlopi şi acțiuni, iar a prinde un caz greu cu conexiuni în zonă poate însemna o avansare rapidă;
- diplomații de la instituțiile internaționale sunt mulțumiți cu existența acestor conflicte, care le justifică existența şi valoarea;
- producătorii de arme, deoarece prin aceste războaie ei pot justifica nu doar dezvoltarea de noi arme, cât îşi pot spori vânzările.

Aceste concluzii relevă adevărata dimensiune negativă a conflictelor înghețate şi efectele nocive ale acestora cu amplitudine spațială şi temporală.

BIBLIOGRAFIE

Griffiths M., *Relații internaționale*, Editura Ziua, 2003.

Toffler A., *Şocul viitorului*, Editura Politică, 1983.

Vişan C., *Puterea americană la începutul secolului 21*, Editura Sfera Politicii, 2008.

Waltz K., *Teoria politicii internaționale*, Editura Polirom, 2006.

Waltz K., *Teoria politicii internaționale*, Editura Polirom, 2006.

SECURITATEA NAȚIONALĂ, RESURSELE ŞI MEDIUL DE SECURITATE MONDIALĂ

NATIONAL SECURITY, WORLD RESOURCES AND SECURITY ENVIRONMENT

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Dănuț MANTA*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.drd. Adrian POPA**
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

În conținutul articolului se analizează evoluția mediului de securitate internațională şi interferența acestuia cu specificațiile securității României. În acelaşi timp sunt evaluate efectele crizelor politico-militare asupra securității mondiale şi naționale.

Within the article there is an analysis of the evolution of the international security environment and its interface with the specific elements in Romanian security. In the same time, the article provides an assessment of the effects of political-military crisis on international and national security.

Cuvinte cheie: arhitectură de securitate, relații transatlantice, riscuri asimetrice, resurse strategice, mondializare.
Keywords: *security architecture, transatlantic relationships, asymmetrical risks, strategic resources, globalization.*

Evoluția mediului de securitate

Începutul secolului al XXI-lea deschide o eră nouă în politica internațională, în care securitatea şi, implicit, competiția pentru afirmarea şi consolidarea noilor actori în jocul puterii mondiale ocupă locul central în determinarea evoluției lumii şi stabilirea noii ordini internaționale.

Acțiunile teroriste din ultima perioadă au scos în evidență că neoterorismul a atins un nivel de periculozitate extrem, pe fondul creşterii vulnerabilităților față de noile amenințări şi riscuri, dintre care cele asimetrice

* e-mail: *danutmanta@yahoo.com*
**Tel. *021.410.53.18*

dețin un loc prioritar. Prevederea şi combaterea acestora impun noi modalități de evaluare, precum şi capacități şi metode de acțiune adecvate.

Extinderea fenomenului terorist şi periculozitatea acestuia au determinat acțiuni conjugate pentru contracararea lui şi realizarea unei coaliții de amplitudine globală. Asistăm la o concentrare impresionantă de forțe şi capacități, dublată de un consens politic greu de imaginat cu câtva timp în urmă. State aflate până mai ieri pe poziții divergente, considerate chiar ireconciliabile, se găsesc acum pe acelaşi front al luptei împotriva terorismului.

Edificarea unei noi arhitecturi de securitate, la baza căreia să se afle încrederea şi cooperarea internațională, democrația şi economia performantă, asigurarea şi respectarea drepturilor omului, concomitent cu promovarea şi afirmarea valorilor naționale, nu este un proces utopic aflat în sfera virtualului, ci se dovedeşte a fi unul perfect viabil şi realizabil, dar care solicită aranjamente şi demersuri politice specifice, angajarea unor importante resurse economice şi financiare, dublate de o suficientă perioadă de timp, mult mai lungă decât se preconiza inițial.

Condițiile de dezvoltare economico-socială diferite şi realitățile istorice caracteristice fiecărei țări evidențiază atât diversitatea şi specificitatea națiunilor europene, cât şi dificultățile reale pe care comunitatea trebuie să le gestioneze şi să le soluționeze. Existența unor condiții favorabile în mediul de securitate actual oferă posibilitatea unei destinderi reale, în care dialogul, cooperarea, consultarea şi întrajutorarea devin elemente definitorii ale noilor relații internaționale.

În aceste condiții, deşi amenințările de natură militară la adresa securității statelor s-au redus substanțial, asistăm la o explozie fără precedent a amenințărilor nemilitare, între care terorismul, crima organizată şi proliferarea armelor de distrugere în masă sunt reprezentative. Cu toate acestea, nu se poate afirma că, în urma soluționării parțiale a situației din fostul spațiu al Iugoslaviei, Europa nu va mai cunoaşte dispute şi tensiuni.

În ciuda dialogului politic şi a diplomației preventive, a implicării organismelor de securitate şi a altor structuri guvenamentale sau nonguvernamentale în detensionarea stărilor conflictuale, se vor menține încă tensiuni generate îndeosebi de probleme ale minorităților, ale mediului, terorismului şi crimei organizate, precum şi de cele specifice competiției pentru accesul şi controlul resurselor şi piețelor de desfacere.

Pe fondul existenței unor vulnerabilități ale sistemelor şi organismelor de securitate şi a situațiilor neclarificate şi nesoluționate, acestea pot iniția conflicte locale, care se pot propaga la nivelul întregii zone sau regiuni.

Existența unei Europe care cuprinde țări aflate încă în trei ipostaze diferite, integrate în Alianța Nord-Atlantică, membre ale Uniunii Europene şi

neintegrate în nici o structură reprezintă, pe lângă perspectiva, într-un viitor nu prea îndepărtat, a unui continent unit şi nedivizat, şi un factor de instabilitate şi nesiguranţă, în special, prin ţările neintegrate, pe de o parte, datorită condiţiilor din aceste zone, favorabile acumulării şi proliferării riscurilor şi ameninţărilor actuale, iar, pe de altă parte, prin mărirea decalajelor economice şi sociale dintre acestea şi celelalte ţări integrate.

Zona neintegrată încă a Europei, îndeosebi Balcanii de vest, reprezintă în continuare un spaţiu uşor inflamabil, cu un potenţial conflictual ridicat, în principal, intern, dar şi interstatal. Extinderea şi amplificarea ameninţărilor asimetrice, pe fondul afirmării şi consolidării proceselor de integrare europeană şi euroatlantică, determină nu numai strategii, doctrine şi capacităţi comune adecvate combaterii acestora, dar şi o nouă filozofie în abordarea şi soluţionarea lor.

Prin contrast, zona integrată a Europei, care cuprinde state membre ale NATO şi ale Uniunii Europene, este caracterizată prin stabilitate politică, prosperitate economică şi siguranţă socială, elemente definitorii ale democraţiei şi economiei de piaţă. Prin instituţionalizarea unor organisme adecvate şi elaborarea unor norme şi reguli comune, conştientizând că unitatea înseamnă putere, aceste ţări au atins un înalt nivel de integrare politică şi economică, ceea ce a condus către o adevărată comunitate de securitate, în care conflictele armate, războiul, în general, nu mai reprezintă singurele opţiuni viabile pentru soluţionarea eventualelor dispute.

Cu toate acestea, se remarcă, în ultima perioadă, opţiuni diferite privind rolul şi locul Europei în angrenajul puterii mondiale.

Contextul actual şi dinamica evenimentelor politico-militare evidenţiază că securitatea şi, implicit apărarea depăşesc sfera de responsabilitate a unei singure ţări, determinând o implicare mai mare a statelor democratice şi a organismelor internaţionale, specializate în protejarea şi promovarea lor.

În aceste condiţii creşte rolul celor două instituţii integratoare, NATO şi UE, în asigurarea securităţii şi stabilităţii regionale şi globale.

Acestea trebuie să se adapteze, conceptual, structural şi acţional, noilor realităţi, astfel încât să poată răspunde cu eficienţă şi oportunitate provocărilor, tot mai complexe şi tot mai diversificate, din mediul de securitate actual.

În evidenţierea acestor realităţi, sunt relevante prevederile Declaraţiei NATO potrivit căreia transformarea şi adaptarea NATO nu trebuie percepute ca ameninţări de către nicio ţară sau organizaţie, ci, mai degrabă, ca o demonstraţie a hotărârii noastre de a ne proteja populaţia, teritoriul şi forţele proprii, de orice atac armat, inclusiv de un atac terorist care ar fi declanşat din exterior.[1]

[1] Summit-ul NATO, *Declaraţie comună*, Praga, 2002.

Pentru a-şi îndeplini întreaga gamă de misiuni, NATO trebuie să fie în măsură ca la decizia Consiliului Nord-Atlantic, să se desfăşoare forțe capabile să se deplaseze rapid, oriunde este nevoie de acestea, să conducă operații în timp şi spațiu şi să-şi atingă obiectivele, inclusiv într-un mediu în care să facă față unor amenințări nucleare, biologice sau chimice.

Potrivit acestor cerințe, transformarea NATO are drept scop crearea unui cadru înalt de cooperare şi încredere reciprocă, de care va beneficia toată Europa.

Ca parte a transformării sale, NATO clădeşte un parteneriat real şi pragmatic în țări care nu sunt membre ale Alianței, în scopul creării unei Europe mai transparente, în care gradul de neînțelegere şi neîncredere să fie redus la maxim.

La rândul său, în contextul creşterii eficienței Uniunii Europene şi sporirii contribuției acesteia în domeniul securității la nivel global şi regional, se impune consolidarea instituțiilor proprii, astfel încât să dispună de o politică coerentă de mijloace şi instrumente adecvate, pentru a putea juca un rol semnificativ în gestionarea situațiilor tot mai complexe şi mai diversificate din mediul actual de securitate.

Pentru îndeplinirea acestor cerințe este necesară coordonarea politicilor economice şi de securitate, concomitent cu perfecționarea modalităților şi metodologiilor de aplicare a acestora. În acest scop, procesul de decizie trebuie simplificat, astfel încât să implice un singur cadru instituțional, care să dea consistență hotărârilor adoptate şi să conducă în mod ferm la o acțiune unitară a tuturor membrilor uniunii.

Ceea ce propunem noi este o Uniune de popoare şi de state, care să fie capabilă să-şi apere mai bine cetățenii şi să le susțină interesele în domenii în care o singură țară, prin ea însăşi, nu o poate face. Aceasta este soluția noastră pentru o guvernare democratică într-o societate globalizată, arăta un decident al Uniunii Europene.[2]

Dacă se doreşte ca Uniunea Europeană să se afirme ca actor efectiv şi credibil la nivel regional şi global pe măsura importanței sale, se impun schimbări structurale şi acționale evidente.

Toate aceste modernizări sunt cu atât mai realiste şi mai oportune în condițiile în care se apreciază că, în domeniul politicii externe, Uniunea Europeană este în continuare, uneori confuză, iar în interiorul său sunt prea multe voci care îşi revendică dreptul de a propune inițiative unilaterale sau de a reprezenta Europa. Modalitățile de acțiune şi materializarea proiectelor propuse au nevoie de consens şi de o mai mare transparență, în scopul îmbunătățirii credibilității şi autorității de care se bucură politica de securitate a Uniunii Europene.

[2] R. Prodi, *Declarație la Consiliul Europei*, 2003.

În contextul dat, se consideră că Uniunea Europeană trebuie să acționeze în limitele definite prin Constituție şi tratate, şi să respecte identitatea națională a membrilor săi. Stabilirea unor norme şi reguli, inclusiv a unui catalog de componente în acest sens, reprezintă nu numai o acțiune benefică, oportună şi legală, dar şi o opțiune realistă şi viabilă, astfel încât atitudinile şi luările de poziție ale fiecărui membru să se încadreze în deciziile comune ale Uniunii.

Multiplicarea eforturilor țărilor democratice pentru edificarea noii arhitecturi de securitate europeană consolidează, în mod evident, mediul de securitate actual. Evoluția pozitivă a relațiilor NATO şi UE cu Federația Rusă şi Ucraina, precum şi amplificarea Dialogului Mediteranean stimulează procesul de destindere, dialog şi cooperare, favorizând construirea unei noi ordini mondiale.

În acest context, se poate aprecia că actualul mediu de securitate are următoarele trăsături :

- disoluția bipolarității şi intrarea într-o fază nouă. În această perioadă, doar Statele Unite ale Americii au dovedit capacități şi posibilități reale de implicare eficientă în gestionarea problemelor majore ale omenirii, fiind considerate ca singura superputere politică, economică, financiară şi militară credibilă şi viabilă;
- afirmarea tot mai evidentă a Uniunii Europene ca factor de stabilitate şi progres, dezvoltarea economică şi militară accelerată a Chinei, precum şi ofensiva diplomatică a Rusiei, pentru care starea de veghe față de problemele majore ale lumii s-a terminat, sugerează că, pe termen lung, noua structură de securitate internațională va fi edificată pe un sistem multipolar;
- apariția şi consacrarea unor actori internaționali nonstatali, care au ca principale trăsături lipsa apartenenței la un areal geografic, se conduc după reguli şi norme specifice şi se raportează la alte valori decât cele naționale;
- afirmarea şi aplicarea unor noi soluții şi metodologii în dezvoltarea şi funcționarea instituțiilor şi organizațiilor politice, economice şi de securitate internaționale;
- trecerea de la funcția de apărare colectivă la cea de securitate colectivă presupune nu numai concepte noi, dar şi structuri şi modalități de acțiune adecvate; ca atare, NATO se transformă, îşi dezvoltă şi perfecționează atât strategia de integrare şi cooperare, cât şi pe aceea de consultare cu Federația Rusă şi Ucraina, concomitent cu asumarea de responsabilități, dincolo de aria sa de responsabilitate tradițională;
- inițierea şi afirmarea tendințelor de gestionare a crizelor pe considerente regionale. Organizațiile de securitate ONU şi OSCE încurajează atât preluarea de mandate pentru rezolvarea unor crize internaționale de către

coaliții sau organizații regionale, cât şi constituirea unor forțe capabile să îndeplinească astfel de misiuni.

În aceste condiții, este evident că noua ordine mondială se edifică pe baza unor principii, cu vocație şi de inspirație globalistă:

- dezvoltarea actualei economii mondiale se sprijină, în continuare, pe principalii piloni de forță : America de Nord, Japonia şi zona economică a Uniunii Europene, la care se adaugă, în ultima vreme, Rusia, China şi India, aflate în evidentă ascensiune;
- accesul la înalta tehnologie, la materiale şi resurse energetice şi, în mod deosebit, la cele cu un potențial de risc foarte ridicat determină nu numai amplificarea competiției pentru controlul lor, dar şi intensificarea eforturilor de cooperare internațională în direcția dezvoltării unui sistem de gestionare a fenomenelor de proliferare şi diseminare a acestora;
- aplatizarea tot mai mare a distincției dintre problemele interne, care aparțineau domeniului suveranității fiecărui stat, şi problemele externe determină soluționarea acestora într-un cadru internațional instituționalizat;
- redefinirea conceptului de putere, în funcție de apariția unor noi criterii de referință: capacitatea de deținere, prelucrare şi diseminare a informațiilor, gestionarea economiei transfrontaliere;
- deținerea şi accesul la înalta tehnologie;
- existența unor surse simbolice de putere, cum ar fi etnicitatea sau valorile umane individuale etc.

Procesele integratoare, alături de competiția pentru reconfigurarea fizionomiei puterii mondiale, conturează arhitectura lumii de mâine. Dialogul, cooperarea şi parteneriatul sunt elemente prioritare ale stabilității şi prosperității statelor, condiții esențiale în promovarea şi prezervarea intereselor lor fundamentale.

Crizele politico-militare şi securitatea mondială

Demersul de la unipolaritate către o lume multipolară va fi de lungă durată, timp în care comunitatea internațională va cunoaşte, probabil, o restructurare profundă, iar integrarea globală şi cea regională vor coexista cu tendința contradictorie de fragmentare şi ierarhizare a lumii. În timp ce globalismul face aproape improbabil un război între marile puteri, amplificarea riscurilor asimetrice, între care terorismul, crima organizată şi proliferarea armelor de distrugere în masă generează tot mai des motive de conflict.

În condițiile diminuării rapide a resurselor naturale, concomitent cu creşterea demografică accentuată, bătălia pentru resursele strategice a rămas cel mai stabil element provocator de conflicte. Lupta pentru acestea se va intensifica, iar regruparea țărilor, în funcție de interese, în jurul noilor centre

de putere se va contura din ce în ce mai evident. Se va manifesta creşterea presiunii acestora pentru atragerea în sfera lor de influenţă a unui număr cât mai mare de ţări, în scopul de a ocupa un loc cât mai avantajos în noua ordine mondială. Această configuraţie va fi hotărâtă de interese, de capacitate de cunoaştere, de volumul şi calitatea informaţiilor, de puterea tehnologică şi de accesul la resurse.

Între centrele de putere deja conturate, SUA şi Uniunea Europeană, pe de o parte, China şi Japonia, pe de altă parte, la care se vor adăuga din ce în ce mai evident Rusia şi India, se vor dezvolta atât relaţii de acceptare, dar şi de contestare, pe baza parteneriatului activ, iniţiat odată cu declanşarea campaniei mondiale împotriva terorismului.

Interesele geostrategice şi geopolitice ale Europei şi Americii de Nord vor rămâne convergente, chiar dacă, pe plan economic şi politic, competiţia se va accentua. Se apreciază că atât actualul, cât şi viitorul context de securitate vor determina schimbări majore în fizionomia structurilor de securitate şi în modul lor de acţiune.

Omenirea se va confrunta cu *cinci pericole majore* determinate de : instabilitatea sporită, creşterea fluxurilor migratoare şi de refugiaţi, multiplicarea şi diversificarea actelor de terorism, mărirea numărului de state aflate în criză şi proliferarea fără precedent a armelor de distrugere în masă.

Prin stabilirea de etichete, precum vechea Europă şi noua Europă, s-a readus în actualitate posibilitatea unei divizări de moment dintre state, pe criterii mai mult sau mai puţin subiective.

Evoluţia evenimentelor din ultima perioadă va determina schimbări majore nu numai la nivelul lumii arabe, dar va influenţa întregul sistem de securitate actual. Astfel, atât relaţiile dintre Occident şi Orient, cât şi cele euroatlantice vor avea noi conotaţii şi noi elemente de incidenţă. Pe această bază, vor fi stabilite noi coordonate de dialog politic şi diplomatic în cadrul structurilor de securitate internaţionale, vor fi elaborate noi criterii şi reguli de reformare, conducere şi funcţionare a acestora, astfel încât procesul decizional să fie adaptat condiţiilor tot mai complexe, impuse de necesitatea combaterii terorismului şi de noile realităţi internaţionale. În viitor, totul se va schimba pretutindeni.

Se conturează deci perspectiva unei lumi multipolare cu responsabilităţi limitate, în cadrul căreia SUA vor rămâne lider global, iar la nivel regional, prin mecanisme specifice, vor coopera cu celelalte centre de putere/lideri regionali, precum UE, Japonia, China, Rusia, India etc.

În aceste condiţii, se poate aprecia că viitorul demersului către multipolaritate va fi mai lung, mai dificil şi mai complex decât se preconiza iniţial. Fizionomia ierarhiei mondiale va fi nouă şi imprevizibilă, iar scenariile

de constituire a acesteia vor presupune viziuni pe cât de inedite, pe atât de probabile, materializarea lor depinzând clar de relațiile bazate pe interesele dintre actorii principali ai scenei politice mondiale, în care SUA vor deține în continuare pe termen lung rolul de lider.

Criza economică mondială care se manifestă în prezent poate avea serioase repercusiuni asupra securității statelor lumii. Efectele negative ale acestei crize, prelungită pentru prea mult timp, pot spori riscurile de instabilitate internă, pot slăbi principiile statului de drept în statele în curs de dezvoltare sau se pot chiar concretiza în situații conflictuale care pot destabiliza comunitatea internațională, după cum aprecia un decident al serviciului american de informații.

Specialiştii identifică *criza economică ca fiind un risc de securitate* mai acut pentru Statele Unite decât terorismul. Evaluarea riscurilor de securitate ale crizei asupra SUA pot fi extrapolate la nivelul restului statelor lumii. Riscul major, nedeclarat explicit totuşi, este acela de izbucnire de conflicte interstatale sub presiunea crizei. Banca Mondială specifica într-un document că această criză economică tinde să devină o criză umanitară cu aproximativ 53 de milioane de oameni din 40 de țări în pericol de a cădea pradă sărăciei.

Mediul de securitate internațional se află într-o schimbare rapidă.

Unele schimbări sunt, într-o anumită măsură, previzibile, fie că decurg din evoluția obiectivă a mediului de securitate, fie că reprezintă rezultatul unor strategii şi programe. Majoritatea schimbărilor sunt însă însoțite de o mare doză de incertitudine ca natură, amploare şi durată, iar unele pot avea caracter surprinzător, seismic şi de discontinuitate.[3]

Accesul la resurse, la mecanismele de distribuție a acestora şi la piețe de desfacere, precum şi exacerbarea diferențelor identitare de sorginte etnică, religioasă, culturală sau ideologică sunt principalele resorturi care pot contribui la menținerea stărilor conflictuale în noul mediu de securitate. Probabilitatea producerii unor conflicte regionale sau interne este mai mare decât cea a producerii unui conflict militar major.

Globalizarea ca principal fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, creează atât oportunități de dezvoltare, cât şi noi riscuri şi amenințări.

În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost şi nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Ca urmare, securitatea internațională tinde tot mai mult să-şi manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conştientă de răspunderile globale ce îi revin.

---

[3] *Strategia de securitate națională a României*, 2007.

Globalizarea poate fi definită în mai multe moduri şi din diferite perspective.

Se poate vorbi despre globalizare ca fiind adâncirea şi extinderea fluxurilor comerciale, descrisă şi ca o legătură extinsă între oameni pe măsură ce barierele naturale şi artificiale sunt înlăturate. Sau poate fi privită ca transformarea lumii într-un „sat global", pe măsură ce dispar granițele, se reduc distanțele şi se scurtează timpul.

Mass-media electronică a sfărâmat barierele din calea comunicării umane, dându-le posibilitatea oamenilor de a interacționa şi trăi la scară globală. În acest fel, globul a fost transformat într-un sat prin efectul mass-media electronică.

Din perspectiva interacționistă, poate fi mai lucrativ să nu pierdem din vedere că există şi o globalizare a comunicării, facilitată de dezvoltarea tehnologică, fapt fundamental care a contribuit la globalizarea acțiunii umane în varii domenii. De fapt, dacă din punct de vedere al acțiunii umane trăim o a doua globalizare, din punct de vedere al comunicării, ne aflăm în cea de a treia – Internetul şi web-ul – care a fost precedată de globalizarea comunicării prin apariția şi universalizarea tiparului, urmată de apariția şi generalizarea filmului, radioului şi televiziunii.

Din acest punct de vedere, globalizarea poate fi definită ca fiind o schimbare socială, o conectivitate în creştere între societăți şi elementele lor constitutive datorită transculturației; evoluția explozivă a tehnologiilor de transport şi comunicații pentru facilitarea schimburilor culturale, financiare şi economice internaționale.

Pe termen lung, tehnologia va conduce la o restructurare semnificativă a societății umane şi a instituțiilor sociale. La fel ca presa scrisă, tehnologia digitală nu numai că dezvoltă şi extinde accesul la cunoaştere, dar în cadrul procesului transferă puterea de la instituții către indivizi.

Pentru reducerea riscurilor şi o mai bună exploatare a oportunităților oferite de globalizarea comunicării, actorii mediului global trebuie să aibă în vedere o serie de tendințe manifeste în domeniul comunicării:

- personalizarea sau selectarea produselor media dorite de utilizatori, ceea ce implică un efort susținut de diversificare a modalităților de informare utilizate şi cu rezultate incerte;
- concentrarea şi conglomerarea prin reducerea sectorului public, tendința spre concentrare în domeniul achizițiilor, crearea holdingurilor multimedia. Efectele posibile ale acestei tendințe pot include: slăbirea treptată a posibilităților şi mijloacelor de intervenție şi control ale statului pe piața comunicării; tendința de concentrare a mass-media în trusturi multimedia şi predominanța unui număr redus de companii, care domină piața media.

Inclusiv în România asemenea trusturi au devenit o realitate de care statul trebuie să țină cont, având în vedere implicațiile potențiale în multe domenii ale vieții sociale, politice şi economice:

- modificarea prin răspândirea afacerilor private, interpenetrarea piețelor, consumului şi mass-media, larga răspândire a ideologiei suveranității consumatorului. Implicațiile acestei tendințe vizează: privatizarea majorității afacerilor pe piața comunicării, multe fiind controlate de capitaluri străine, ceea ce măreşte posibilitatea ca informațiile despre stat să devină un bun de consum internațional; transferul efectelor eşecurilor în planul comunicării oficiale asupra domeniului comerțului, al fluxurilor financiare etc.; apariția posibilității promovării unor interese diferite de cele ale entității statale în cauză;
- compresia timpului şi spațiului prin extinderea rețelelor de sateliți, a rețelelor de Internet şi web – care acoperă zone din ce în ce mai largi – asigurarea accesului mobil, comunicarea instantanee peste granițe. Această tendință transformă viteza de comunicare într-un element critic atât în promovarea activă a propriilor mesaje, cât şi în reacția la ştirile / informațiile distorsionate;
- convergența prin conversia sunetului, imaginii şi textului în formate universale pentru computer, realizare care face posibilă producția, circulația, manipularea şi depozitarea informației la o scală fără precedent în trecut;
- specializarea, ca parte a demasificării, descrisă în premieră de Alvin Toffler[4], cu referire la distribuția foarte selectivă sau țintirea comunicării spre interese şi audiențe anume. Se pune accentul pe importanța concentrării efortului de comunicare oficială spre audiențele care au cu adevărat un cuvânt de spus. Câteodată, convingerea câtorva persoane – cele care trebuie – este mai simplă şi mai eficientă decât întreprinderea unor campanii de informare publică costisitoare.

Recrudescența riscurilor de securitate

În timp ce globalizarea face improbabilă o confruntare între puteri importante, *amplificarea riscurilor de tip nou,* între care crizele economice – de genul celei care este în plină desfăşurare în prezent – terorismul, crima organizată şi proliferarea armelor de distrugere în masă, generează tot mai des motive de conflict. În condițiile diminuării rapide a resurselor naturale, concomitent cu creşterea demografică accentuată, bătălia pentru resursele strategice a rămas cel mai stabil element provocator de conflicte.

Lupta pentru acestea se va intensifica, iar regruparea țărilor, în funcție de interese, în jurul noilor centre de putere se va contura din ce în ce mai evident.

Actuala criză poate destabiliza situația în mai multe țări şi ar putea declanşa situații conflictuale interne. Regimurile mai slabe vor recurge la o politică externă mai agresivă, probabilitatea unui conflict major geopolitic fiind totuşi redusă.

[4] A. Toffler, *Puterea în mişcare*, Editura Antet, 1995.

National Intelligence Council din Statele Unite a publicat un studiu „Transformarea lumii", care anticipează pe baza studierii unui număr limitat de variabile factorii cheie care ar putea influența modelarea configurației mondiale în următorii 20 de ani. Autorii apreciază în acest context că şi conflictele vor continua să evolueze pe măsură ce combatanții se adaptează în funcție de progresul tehnologic, de îmbunătățirea capabilităților armamentelor şi de schimbările mediului de securitate. Sunt identificate o serie de tendințe strategice care vor caracteriza conflictele viitoare, cum ar fi :

- prevalența aspectelor nonmilitare ale conflictelor – mijloacele non-militare de ducere a luptei cum ar fi cele cibernetice, economice, bazate pe resurse, psihologice sau informaționale vor prevala asupra celor clasice. Atât actorii state, cât şi cei non-state vor utiliza agresiunile mediatice cu scopul de a domina ciclul de ştiri şi de a manipula opinia publică în funcție de propria agendă şi pentru a câştiga sprijinul public pentru propria cauză;
- evoluția capabilităților neconvenționale de ducere a luptei – atât actorii state, cât şi cei nonstate vor adopta tactici neconvenționale de luptă. Acest trend va fi favorizat de proliferarea armamentelor uşoare, inclusiv a celor de înaltă precizie portabile, precum şi a tehnologiilor informaționale şi de comunicații. Acestea vor permite forțelor neregulate să desfăşoare operații militare disperate:
- importanța sporită a informației – progresele în tehnologia informației vor modifica sinergia luptei armate printr-o combinație de armamente şi sisteme de supraveghere de mare precizie, sisteme superioare de comandă şi control şi extinderea utilizării inteligenței artificiale. Proliferarea armelor de mare precizie va permite unui număr crescut de state să amenințe cu distrugerea rapidă a infrastructurii critice economice, energetice, politice, militare şi informaționale. Importanța crescândă a tehnologiei informației ca multiplicator al capabilităților operaționale va transforma informația în sine în țintă primară a viitoarelor conflicte;
- extrapolarea conflictelor dincolo de câmpul de luptă tradițional – izolarea conflictelor viitoare va fi mult mai dificilă datorită proliferării armamentelor de precizie cu rază lungă de acțiune, a armelor de distrugere în masă sau dezvoltarea noilor forme de manifestare a conflictelor cum ar fi cele cibernetice sau spațiale, care vor permite actorilor statali şi grupărilor teroriste să escaladeze şi să extindă conflictele viitoare dincolo de limitele tradiționale.

În acest context se poate aprecia că în conflictele viitoare violența va fi mascată în nonviolență, iar agresiunea instrumentată nonviolent.

Aria principală în care se vor desfăşura conflictele viitorului va fi cea politico-economică, în strânsă legătură cu fenomenul de globalizare şi mondializare, de control şi gestionare a materiilor prime strategice.[5]

Conflictele viitoare, cel puțin pe termen scurt, probabil că nu vor angaja forțe masive față în față, ci vor fi caracterizate de existența unor aşa-zise

[5] D. Iacob, *Bătălia pentru integrarea euroatlantică*, Bucureşti, 1998.

focare de confruntare cu diverse grupuri de dimensiuni reduse, care pot utiliza inclusiv capacități de distrugere în masă, tehnologii sofisticate sau, dimpotrivă, bazându-se pe luptători pregătiți şi îndoctrinați astfel încât să fie oricând dispuşi să se sacrifice fără nici un fel de ezitare, dar care lasă în urmă numeroase victime omeneşti, în general nevinovate.

În condițiile crizei mondiale cu care se confruntă omenirea este posibilă apariția unor situații şi stări de instabilitate generate de conflicte interne, religioase, etnice sau de natură social-economică precară şi cu un număr din ce mai mare de mişcări separatiste care încearcă să fărâmițeze țări mai mari în zone etnice sau religioase mai mici. Unele dintre aceste conflicte sunt vechi, având la bază dispute de-a lungul secolelor, altele însă sunt de dată recentă, ca urmare a unor modificări demografico-etnice sau religioase şi, de ce nu, a politicii de dezintegrare/integrare ori globalizare.

Astăzi, dimpotrivă, conflictele se rezolvă mai ales prin ocultarea informației reale față de adversar, fapt ce îl pune pe acesta în imposibilitatea de a se apăra.[6]

Victoria poate fi astfel obținută cu un consum nesemnificativ de resurse şi cu costuri minime. Un rol esențial în acest joc îl are influențarea maselor şi asigurarea bunăvoinței „opiniei globale". Odată câştigată simpatia marii majorități a populației, agresorul poate recurge la orice mijloace de acțiune, pentru că toate vor apărea legitime în ochii miliardelor de spectatori. Şi această aparentă legitimitate poate fi obținută printr-un proces subtil de influențare prin mijloacele de comunicare în masă.

În conflictele viitoare se va manifesta folosirea unor mecanisme de distribuire şi combinare a căilor şi mijloacelor de susținere a conflictului, unde violența va fi disimulată şi prin utilizarea redusă a mijloacelor armate. Se va utiliza probabil o *combinație de agresiuni clasice cu cele economice, culturale, psihologice, religioase, informatice, electronice, simbolice şi mediatice* prin care se urmăreşte influențarea în sensul obținerii unui anumit tip de comportament dorit de către agresor.

BIBLIOGRAFIE

Iacob D., *Bătălia pentru integrarea euroatlantică*, Bucureşti, 1998.
Nze J. S., *Descifrarea conflictelor internaționale*, Editura Antet, 2005.
Prodi R., *Declarație la Consiliul Europei*, 2003.
Toffler A., *Puterea în mişcare*, Editura Antet, 1995.
Strategia de securitate națională a României, 2007.

[6] J. S. Nze, *Descifrarea conflictelor internaționale*, Editura Antet, 2005.

IDENTIFICAREA ŞI GESTIONAREA EMOȚIILOR ÎN PREVENIREA UZURII DE LUPTĂ ŞI A CRIZELOR EMOȚIONALE

THE IDENTIFICATION AND MANAGEMENT OF THE EMOTIONS FOR PREVENTING COMBAT FATIGUE AND EMOTIONAL CRISIS

Psiholog drd.Mady-Mihaela CIOCAN[*]
U.M. 01556 Mangalia
Cdor. (r) prof.univ.dr. Gavril MALOŞ[**]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Prin particularitățile lor, activitățile specifice poliției militare presupun solicitări psihofiziologice specifice, induc schimbări multiple în viața şi activitatea polițiştilor militari şi determină modificări esențiale în ritmul biologic, dar şi în plan psihocomportamental. Drept urmare, predispoziția la stres este extrem de ridicată, iar capacitatea de adaptare este solicitată la maximum. Având în vedere importanța acestei misiuni de luptă, unul dintre obiectivele principale pentru specialişti este aprofundarea cunoştințelor despre psihologia polițistului militar, astfel încât să se asigure resursă umană capabilă să răspundă cât mai bine acestor cerințe.

Because of their particularities, the common to military police activities involve psychophysical certain requests and induce many changes in the military policemen's life and activities and determine essential changes in biological rhythm but also in the psychological behavior. As a result, the predisposition to stress is extremely high and the adaptability is fully required. Taking into account the importance of this combat mission, one of the main goals of experts is to conduct high expertise about military policeman's psychology in order to ensure the human resource able to meet, as well as possible, these requirements.

Cuvinte cheie: poliție militară, psihocomportament, stres, criză emoțională, uzură de luptă.
Keywords: *military police, psychological behavior, stress, emotional crisis, combat fatigue.*

[*] e-mail: *gavril.malos@yahoo.com*
[**] e-mail: *mady_mihaelaciocan@yahoo.com*

În Armata României, paza la obiective este reglementată prin „R.G.-2 Regulamentul serviciului interior”, intrat în vigoare la 08.01.2002, elaborat şi aprobat de către Statul Major General, abrogat dar nu în totalitate, care „stabileşte principiile, regulile generale şi cele specifice care stau la baza organizării şi executării serviciului interior în obiectivele militare, pentru coordonarea activităților, menținerea ordinii interioare şi asigurarea securității/pazei acestora”[1].

Paza obiectivelor militare, siguranța bunurilor şi valorilor, fiind singura misiune de luptă pe timp de pace, reprezintă unul dintre aspectele de importanță majoră ale activității militare. Considerăm esențială, ca punct de pornire, înțelegerea specificului activității polițiştilor militari, motiv pentru care vom evidenția câteva dintre aspectele principale prevăzute de regulamentul serviciului interior:

- serviciul de pază se execută de către subunități/formațiuni înarmate, organizate pe posturi şi schimburi;
- subunitatea de pază are în componența sa: comandantul pazei, ajutorul comandantului pazei, caporalii de schimb, militarii din posturile de pază, plantonul din corpul de pază;
- procedeele prin care militarii execută misiunile sunt: supravegherea, ascultarea, observarea, patrularea, controlul accesului în obiectiv sau anumite incinte ale acestuia, lupta cu sau fără arme de foc;
- paza obiectivului încredințat se execută prin observare din foişor, gheretă sau prin patrulare;
- postul de pază cu personal înarmat destinat serviciului pe timp de zi şi de noapte este organizat pe 4 schimburi;
- durata serviciului în post se stabileşte în limita a cel mult 6 ore pentru postul de pază şi a 4 ore pentru cel de control;
- paza la obiectivul militar este organizată şi executată pe baza unui document specific şi anume « Planul de pază şi intervenție » întocmit de statul major şi aprobat de comandantul obiectivului militar;
- documentul care atestă executarea serviciului de pază este fişa pazei, care se completează zilnic de către comandantul subunității care execută paza sau ofițerul desemnat cu pregătirea personalului de pază pentru următoarele 24 de ore.

Misiunile se însuşesc obligatoriu de către întreg personalul pazei, iar consemnul particular al fiecărui post se va însuşi de către comandantul pazei, ajutorul său, caporalul de schimb şi de către militarii din postul respectiv.

Polițiştii militari care execută paza sunt obligați să cunoască şi să respecte îndatoririle ce le revin, fiind direct răspunzători pentru paza şi integritatea obiectivului militar, a bunurilor şi valorilor încredințate.

[1] *R.G.-2 Regulamentul serviciului interior*, SMG, Bucureşti, 2002, p. 8.

De asemenea, sunt organizate şi patrule pe schimburi, cărora li se stabilesc modalităţi de acţiune, itinerare de deplasare, mijloace de legătură şi semnalizare, durata serviciului şi modul de transmitere a rapoartelor.

Poliţistul militar din postul de pază, numit santinelă, este „persoana inviolabilă care îşi desfăşoară serviciul în baza consemnelor general şi particular”[2]. În post, santinela este înarmată, are arma încărcată, asigurată, fără cartuş pe ţeavă şi având baioneta prinsă la centură. Când stă pe loc, ţine arma în poziţia „la picior” sau „la umăr”, iar când se deplasează, în poziţia „la umăr”.

Plantonul din corpul de pază se numeşte din rândul militarilor schimbului aflat în repaus, execută serviciul fără armament, poartă răspunderea integrităţii dulapurilor-rastel pentru armament şi muniţie şi se asigură că armamentul militarilor sosiţi din posturi să fie aşezat în ordine la locurile stabilite. Are totodată şi obligaţii legate de pregătirea militarilor care urmează să intre în serviciul de pază, curăţenia încăperilor, recepţionarea semnalelor de la militarii din pază şi supravegherea militarilor din arest.

Consemnul general cuprinde îndatoririle pe care le are militarul aflat în misiune şi are în vedere printre altele, obligaţii semnificative din punctul de vedere al influenţei pe care o au asupra psihicului: „păzirea postului încredinţat, supravegherea spaţiului aerian şi terestru din aria lor vizuală; nu mănâncă, nu beau decât apă potabilă din bidonul aflat asupra lor, nu stau aşezaţi, nu fumează, nu scriu, nu citesc, nu cântă, nu se preocupă de alte activităţi care să-i sustragă de la îndeplinirea misiunii, nu vorbesc cu nicio persoană decât în prezenţa comandantului pazei, ajutorului sau caporalului de schimb şi nu părăsesc postul chiar dacă viaţa le este în pericol, până nu sunt schimbaţi de către una din persoanele cărora li se subordonează, nu dau nimănui armamentul din dotare, nici chiar celor cărora le sunt subordonaţi şi nu fac uz de armă decât cu respectarea prevederilor legale”[3].

Consemnul particular cuprinde îndatoririle specifice pe care le are santinela, cu multiple prevederi: denumirea şi locul de dispunere al postului, ce anume are în paza şi dreptul de control al identităţii persoanelor, armamentul şi muniţia cu care execută serviciul de pază, limitele de patrulare, accesul în raza postului, modul de acţiune în caz de atac, semnalele şi mijloacele de legătura cu corpul de pază şi posturile vecine[4].

Identificarea persoanelor cu atribuţii pe linia controlului serviciului de pază se face pe baza secretului, care se stabileşte pentru fiecare zi şi se schimbă după fiecare 24 de ore.

Corpul de pază trebuie să asigure:

---

[2] *R.G.-2 Regulamentul serviciului interior*, SMG, Bucureşti, 2002, p. 48.
[3] *R.G.-2 Regulamentul serviciului interior*, SMG, Bucureşti, 2002, p. 46.
[4] *R.G.-2 Regulamentul serviciului interior*, SMG, Bucureşti, 2002, p. 56.

- condiţii igienice şi spaţii de odihnă;
- condiţii pentru păstrarea hranei şi servitul mesei personalului;
- păstrarea şi întreţinerea armamentului şi muniţiei.

Pentru adăpostirea militarilor pe timp nefavorabil sunt prevăzute foişoare de observare, umbrele-ciupercă sau gherete, dotate cu mijloace de legătură independente între ele.

Sunt prevăzute, printre altele, reguli de conduită şi ordine interioară, de păstrare şi manipulare a armamentului şi muniţiei, moduri de acţiune a subunităţii în diferite situaţii.

Este lesne de înţeles că poliţiştii militari, care execută serviciul de pază, trăiesc şi acţionează într-un mediu specific, aflat sub influenţa unei multitudini de factori şi ca urmare, se instituie o serie de solicitări cărora trebuie să le răspundă în mod adecvat, indiferent de natura acestora şi de efectele cu caracter fizic sau psihic.

Factorii care amprentează adaptarea militarilor îi putem grupa în două categorii:

- factori naturali de mediu;
- factori profesional-militari şi psihosociali.

Din prima categorie, a celor naturali de mediu, menţionăm:

1. mediul geografic – cuprinde zone diferite ca aspect, în funcţie de locul dispunerii subunităţii de pază (şes, munte, pădure);
2. anotimpul – serviciul de pază se execută fără întrerupere, la aceiaşi parametri şi indiferent de perioadele anului;
3. starea vremii – misiunea trebuie îndeplinită în orice condiţii meteorologice, de caniculă sau ger, ploi intense, viscol sau descărcări electrice;
4. timpul astronomic – serviciul de pază se execută 24 de ore, continuu, zi şi noapte.

Categoria factorilor profesional-militari şi psihosociali cuprinde elemente definitorii pentru adaptarea şi integrarea militarilor la specificul activităţii de pază, la care aceştia reacţionează în mod diferenţiat, în funcţie de particularităţile fizice şi psihice ale fiecăruia, dar şi în funcţie de experienţa de viaţă acumulată anterior.

Din aceasta categorie fac parte:

- executarea serviciului de pază în locuri izolate şi solitar – de aici decurg o serie de efecte specifice la care unii militari se adaptează relativ uşor, în timp ce alţii nu reuşesc să le facă faţă şi apar manifestări de *nelinişte*, *teamă*, *tristeţe* sau *irascibilitate*, cu efecte negative asupra executării serviciului;
- convieţuirea la distanţă de localităţi (în special în cazul depozitelor de armament şi muniţie) diminuează contactul social cu persoanele din afara subunităţii.

Din acest motiv, unii militari suportă cu dificultate izolarea de familie sau prieteni, manifestând *nemulţumire*, *apatie*, sporindu-şi în acelaşi timp solicitările de permisie sau învoire precum şi frecvenţa concediilor medicale:

• disconfortul fiziologic şi psihic provocat de stres şi tensiunile nervoase, tot aici este necesar a se aminti influenţa negativă asupra unor tineri mai impresionabili a poveştilor pline de exagerări legate de întâmplări reale sau diferite legende;

• gradul de coeziune şi starea moralului subunităţii – relaţiile interpersonale bazate pe comunicare, înţelegere şi colaborare contribuie indiscutabil la menţinerea tonusului psihic pozitiv şi favorizează adaptarea la situaţii, indiferent de dificultatea lor;

• corectitudinea aplicării sistemului de recompense şi pedepse – în condiţiile în care motivaţia este în declin, datorită soldelor scăzute şi mai recent diminuărilor salariale, aprecierea justă şi valorizarea a tot ceea ce este pozitiv în conduita lor, reprezintă o cale eficientă de a-i mobiliza şi de a-i determina să se implice cu răspundere în activitate.

Aptitudinile şi efectele psihofiziologice ale serviciului de pază

Aflat la confluenţa tuturor acestor factori, serviciul de pază impune multiple solicitări psihofiziologice, care îl diferenţiază de alte tipuri de activitate, şi anume:

● la nivel senzorial-perceptiv: presupune acuitate senzorială şi faptul că apar, mai des decât în cazul altor activităţi, situaţii în care semnalele fie că lipsesc aproape total, fie că au un grad de ambiguitate sporit, generând dificultăţi de prelucrare, stări de teamă şi anxietate;

● atenţie şi vigilenţă sporite: se poate întâmpla uneori ca pe timpul executării serviciului de pază să scadă atenţia, să se producă o stare în care funcţiile psihice să încetinească, asemănătoare trecerii de la veghe la somn, îngreunând percepţia şi orientarea, stare care durează câteva minute şi nu este conştientizată de cel în cauză;

● adaptarea şi rezistenţa la modificările meteo, respectiv la căldură, frig, umezeală etc.

Schimbările climatice frecvente şi foarte rapide declanşează stări de nesiguranţă, dificultăţi de orientare, precum şi eforturi fizice semnificative pentru a fi suportate. Lupta împotriva căldurii sau frigului este o sursă de oboseală atât din cauza constricţiei/dilatării vaselor periferice, cât şi a faptului că organismul este nevoit să consume multă energie pentru producerea căldurii sau înlăturarea ei. De aceea, adaptarea la frig sau căldură reprezintă un factor foarte important pentru a întârzia apariţia disconfortului psihic şi a oboselii.

Tulburarea ritmului biologic obişnuit prin alternarea timp îndelungat a celor trei schimburi (post, veghe, somn). Tulburarea ritmului nocturn expune

indivizii la stres accentuat în ziua următoare. În condițiile perturbării profunde a funcțiilor de veghe/somn, se produce o fiziologizare a sistemului psihic, cu efect traumatizant. Somnul insuficient (din cele trei ore prevăzute, de regulă rămân doar două) determină apariția stărilor de oboseală, apatie, iritabilitate, inapetență alimentară, lipsă de concentrare, capacitate redusă de reținere a unor stimuli recent percepuți, erori de omisiune sau de execuție. Privarea de somn timp mai îndelungat acționează ca un depresiv al sistemului cerebral activant. Aceasta are ca efect scăderea vigilenței cerebrale, motiv pentru care capacitățile militarilor vor fi mult diminuate.

Nu trebuie neglijat efectul produs de întuneric atunci când paza se execută pe timpul nopții. Instalarea liniştii şi odată cu ea, lipsa culorilor, a mişcărilor, îl confruntă pe militar cu propriile angoase, cu senzația instinctivă de teamă, de însingurare şi chiar neputință. A nu distinge cu claritate mediul înconjurător înseamnă a nu putea preveni şi acționa, de aceea se instalează neliniştea, sentimentul de siguranță dispare, iar instinctul de conservare se manifestă acut. Pe fundalul nocturn, temerile inconştiente produc imagini cu caracter sumbru, proiectate şi în exterior sub forma iluziilor perceptive sau a senzațiilor organice subiective.

Izolarea socială poate genera stări psihologice negative de neliniște, teamă, frică, intensitatea şi efectele lor variind de la un individ la altul. Militarul izolat este întotdeauna supus unui pericol sporit şi conştient de aceasta, el este solicitat suplimentar. Răspunderea crescută (datorită executării serviciului cu armament şi muniție, importanța asigurării securității obiectivului militar şi a integrității acestuia) implică perceperea conştientă a necesității şi rațiunii misiunilor şi sarcinilor la care participă.

Acumularea oboselii – ca urmare a unor solicitări psihice intense, fiecare om este predispus să se manifeste prin anumite stări de disfuncționalitate care pot fi definite prin noțiunea de „şoc nervos”, lucru posibil mai ales atunci când stările de slăbiciune fizică apar pe fondul surmenajului, subalimentării sau bolilor. Extenuarea nervoasă este cauzată şi de solicitarea fizică, dar mai mult de cea psihică, ori serviciul de pază se înscrie pe deplin în acest tipar. Ca urmare, tabloul clinic al acestei stări este asemănător de multe ori cu cel al neurasteniei acute: excitabilitate ridicată, oboseală acută, extenuare, consecutive unei solicitări intense a structurilor intelectuale şi emoționale şi a capacității de adaptare la aceste solicitări. Oboseala nervoasă se datorează, de regulă, unui complex de cauze, iar lista cuprinde: atenția susținută, oboseala organelor de simț, variațiile mediului (frigul, căldura excesivă), orarul de lucru şi perturbarea ciclurilor normale ale vieții. Printre altele, vederea joacă un rol foarte important în multe activități cu caracter militar, iar cu timpul oboseala vizuală produce tulburări ale

somnului, inimii, amețeli. În plus, omul obişnuit cu liniştea percepe un sunet mai puternic decât unul obişnuit să lucreze în zgomot, iar oboseala auditivă este semnul că urechea a fost suprasolicitată. Efectele datorate zgomotului nu întârzie să apară, afectând întâi organul auditiv şi extinzându-se în tot sistemul nervos, consecința fiind o stare de epuizare generală şi scăderea randamentului.

Solicitările de ordin psihic duc la apariția fricii, la teamă, chiar şi panică, determină stări intense de stres individual şi colectiv. În afara reacțiilor psihice pot apărea şi reacții psihosomatice vizibile prin apatie, tremurături, bătăi exagerate ale inimii, transpirație excesivă, paloare, slăbirea forței musculare, senzație de vomă, deranjamente gastrice, insomnie etc.[5] Atât reacțiile psihice, cât şi cele psihosomatice pot induce efecte negative asupra desfăşurării în bune condiții a activității polițiştilor militari.

De aceea, aceste fenomene trebuie cunoscute de către toți cei răspunzători de procesul instructiv, de pregătire şi control al serviciului de pază, de comandanții de plutoane şi mai ales de către psihologii care monitorizează comportamentul tuturor celor implicați în desfăşurarea sa.

Manifestări dezadaptative în serviciul de pază

Din punctul de vedere al unor specialişti, datorită ritmului activității, polițiştii militari din serviciul de pază se află într-o condiție psihofiziologică problematică, deoarece calitatea stării de veghe este profund modificată şi reactivitatea acestora este diferită de cea din starea normală[6]. Conform opiniei psihologului Mihai Turcu (1997), aceste modificări afectează nu doar starea de conştiență, ci şi cea de conştiință[7]. De exemplu, la persoanele vulnerabile sub aspect neurologic (cu o boală neurologică comemorativ sau clinic dovedită) serviciul de pază va decompensa fragilitatea în cauză, iar la cei fără astfel de afecțiuni se vor dezvolta formule de funcționare cerebrală de tip spasmofilic. Ca urmare, explicațiile de tip psihologic/psihiatric asupra perturbărilor comportamentale care apar în activitatea polițiştilor militari care execută serviciul de pază, nu sunt totdeauna suficiente şi nu trebuie ignorat rolul decompensările produse la nivel fiziologic (corticale şi hormonale) până la nivel celular, cu efecte asupra vigilenței şi pragurilor de reacție. Totodată, echilibrul electrolitic, fundamental pentru buna funcționare nervoasă, se perturbă grav prin lipsa de somn şi stres accentuat.

---

[5] Colectiv, *Efecte stresante ale câmpului de luptă*, Editura Militară, Bucureşti, 1992, p. 49.

[6] Gh. Arădăvoaicei, *Stresul psihic în lupta armată*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1993, Bucureşti, pp. 56-60.

[7] M. Turcu, *Sinuciderea militarilor în termen. Un fals suicid*, în revista Spirit Militar Modern nr.1/1997.

Totuşi, unele cercetări privind mult disputatul fenomen suicidal în armată arată că determinantele sociale primează în explicație, complexul cauzal ce stă la baza conduitei suicidare ținând în proporție covârşitoare de dificultățile sociale ale militarilor şi nu de mediul strict militar. Astfel, investigația sociologului George Spiridonescu (1998) arăta că alegerea mijloacelor de sinucidere este într-adevăr furnizată de mediul în care se află individul, dar nu are o acțiune determinativă asupra actului ca atare[8]. De aceea, contrar aşteptărilor, s-ar părea că „în armată cele mai multe sinucideri s-au realizat nu prin împuşcare, ci prin spânzurare". Scăderea numărului cazurilor prin împuşcare explicându-se printr-o creştere calitativă a selecției militarilor din serviciul de pază. Deşi armata favorizează accesul la armament şi presupune izolare în condițiile serviciului de pază, acestea nu sunt cauze ale fenomenului suicidar. Cauzele sunt reprezentate de un complex de factori favorizanți, cu ponderi şi acțiuni diferite, de la caz la caz. În opinia aceluiaşi autor, el este foarte greu de eradicat din cel puțin două motive: unele boli psihice conduc la adoptarea unei conduite suicidare şi debutul unei boli psihice se poate face prin suicid. Pe de altă parte, s-a constatat statistic că există o corelație semnificativă între actul suicidar şi nivelul de instruire, cei cu un nivel de instruire mai scăzut se sinucid în proporție mai mare decât cei cu un nivel de instruire mai ridicat.

De asemenea, fenomenul suicidar la militarii în termen prezintă aceleaşi caracteristici ca în întreaga societate, prin comparație cu datele la nivel național pentru aceeaşi grupă de vârstă. De fapt, prevenirea acestui fenomen are drept scop diminuarea amplorii şi nu eradicarea, iar acțiunile preventive trebuie să vizeze domeniul determinărilor sociale ce afectează echilibrul individului, acei factori care duc la patologizarea normalului.

Efectele oboselii datorate executării serviciului de pază

Observațiile personale efectuate în decursul a circa trei ani şi monitorizarea a circa 400 de militari în termen selectați, care au executat sau efectuează în prezent serviciul de pază în cadrul unităților arondate, converg spre concluzia că oboseala nervoasă şi posibilitățile reduse de compensare/ recuperare pe care acesta le oferă, reprezintă „inamicul numărul 1" al menținerii unei stări psihice echilibrate, favorizând apariția manifestărilor dezadaptative. Din observațiile făcute asupra militarilor în timpul şi după îndeplinirea misiunilor, din informațiile furnizate chiar de către aceştia, precum şi prin colaborarea neîntreruptă cu comandanții pazei, cu vechime şi experiență în domeniu, s-a conturat ideea că acumularea oboselii, ca

[8] G. Spiridonescu, *Fenomenul suicidar în mediul militar*, în revista Spirit Militar Modern nr.1/1998.

important factor de risc, se poate evidenția printr-o serie de reacții comportamentale, printre care:

a) labilitatea emoțională (trecerea rapidă de la o stare afectivă la alta, fără motiv);
b) nerăbdarea şi tendința spre superficialitate combinate cu alterări ale coordonării motrice;
c) dificultăți de concentrare a atenției, urmate de omisiuni în sesizarea detaliilor, în recepționarea stimulilor şi interpretarea lor;
d) acuze repetate privind existența unor suferințe fiziologice (deranjamente digestive, cardiace, dureri lombare etc.);
e) sensibilitate exagerată față de zgomote, lumină sau la remarci critice;
f) solicitarea insistentă a repaosului şi odihnei;
g) nemulțumire față de sine, față de ceilalți şi față de activitatea desfăşurată;
h) tulburări ale somnului (dificultăți la adormire sau trezire, senzație de oboseală după somn, stări de confuzie etc.) ;
i) apatia, lipsa tonusului muscular şi psihic, deprimarea, tendința de autoizolare, reacții motorii mecanice sau dimpotrivă, furie şi revoltă, cu diminuarea autocontrolului şi săvârşirea unor acte neregulamentare.

Direcții de acțiune

Evident că acest demers a dobândit sens doar în momentul în care am urmărit ameliorarea practică a condițiilor de efectuare a serviciului de pază din unități. Din acest motiv, am stabilit mai multe obiective care au necesitat şi mai necesită încă resurse de timp, materiale, eforturi corelate împreună cu toți cei răspunzători de serviciul de pază, dat fiind cadrul extrem de precis, bine delimitat în care se desfăşoară şi care nu permite schimbări semnificative.

În linii mari, programul de pregătire pentru pază trebuie să urmărească conştientizarea militarilor asupra importanței misiunii, înțelegerea sub toate aspectele a răspunderii ce le revine pe timpul misiunii din punct de vedere militar, juridic, moral, întărirea motivației, care va constitui suportul moral pe timpul misiunii, informarea asupra riscurilor previzibile ce pot apărea şi a modului de comportament în astfel de situații, însuşirea unor tehnici şi procedee de autocontrol psihic, refacere şi recuperare, realizarea şi menținerea unui climat de grup caracterizat prin coeziune şi moral ridicat. Cum pot fi realizate aceste deziderate?

În primul rând, prin stabilirea unui circuit informațional permanent între toți factorii de decizie, răspundere şi control, comandantul unității, personalul din componența subunității de pază, psihologul, medicul şi chiar

preotul unității. Comandanții pazei trebuie să fie (şi nu exageram când afirmăm acest lucru) "ochii şi urechile" psihologului/medicului, în sensul că sunt la curent şi surprind, în cea mai mare parte, schimbările din conduita militarilor care asigura paza (fără a-şi asuma responsabilitatea ignorării anumitor semnale sau interpretării/minimizării importanței acestora). De aceea, trebuie să îi solicite fără reținere pentru a interveni şi în afara examinărilor periodice pe care aceştia le efectuează.

În al doilea rând, aceşti militari fac obiectul unei supravegheri psihologice permanente, cu rolul de a preîntâmpina disfuncțiile severe provocate de serviciul de pază. Se dispune scoaterea imediată din serviciu acolo unde situația o impune şi se aplică soluțiile adecvate, variabile de la caz la caz. Acest lucru nu este tocmai foarte uşor de realizat, în condițiile unui număr relativ redus de militari în termen apți pentru pază, orice schimbare atrăgând numeroase alte probleme organizatorice.

Cunoaşterea obligatorie a militarilor este condiția de bază pentru a relaționa cu aceştia, fişele psihologice, de cunoaştere, documentele personale, discuțiile cu aceştia, antecedentele personale reprezintă tot atâtea surse de informații.

În al treilea rând, asigurarea la parametri optimi a condițiilor şi satisfacerea minimă a nevoilor de bază (hrană, cazare, echipament, odihnă, asistență psihologică, medicală şi religioasă, dotarea cu mijloacele necesare activității) diminuează semnificativ riscul apariției tulburărilor de adaptare. În acelaşi context se înscrie şi informarea la timp şi în măsura necesară asupra tuturor evenimentelor şi schimbărilor care privesc subunitatea de pază, pornind de la principiul comunicării reciproce. De asemenea, formarea şi menținerea coeziunii de grup le-am considerat a fi unul dintre obiectivele principale, dată fiind influența relațiilor intragrupale asupra moralului militarilor.

Toate aceste măsuri s-au pus în practică la un nivel mulțumitor numai odată cu informarea şi conştientizarea personalului implicat în această activitate, asupra particularităților serviciului de pază şi a efectelor care se răsfrâng asupra tinerilor militari. Cunoaşterea aspectelor managementului stresului în serviciul de pază a cuprins informații sistematizate despre sursele şi categoriile de stres, simptomele de ordin fizic, cognitiv şi emoțional şi, nu în ultimul rând, s-au referit la tehnicile de prevenire şi diminuare a reacțiilor negative.

Credem că, din cele expuse, rezultă încă o dată necesitatea ca pregătirea psihologică în armată (realizată deopotrivă cu toate categoriile de personal) să fie parte integrantă şi obligatorie a procesului de instrucție, fiind esențială în formarea deprinderilor de luptă, dar, mai ales, în folosirea echilibrată a resurselor psihofizice umane, pentru un maximum de eficiență şi siguranță.

BIBLIOGRAFIE

Aradavoaicei Gh., *Stresul psihic în lupta armată*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1993, Bucureşti.

Spiridonescu G., *Fenomenul suicidar în mediul militar*, în revista Spirit Militar Modern nr.1/1998.

Turcu M., *Sinuciderea militarilor în termen. Un fals suicid*, în revista Spirit Militar Modern nr.1/1997.

Colectiv, *Efecte stresante ale câmpului de luptă*, Editura Militară, 2002, Bucureşti.

Revistele *INFOCOM* nr.1/1993, 3, 4, 5/1997 şi Spirit Militar Modern nr.1/2003, 4, 5, 6/1994.

R.G.-2 Regulamentul serviciului interior, Tipografia Militară, 2002, Bucureşti.

INSTRUMENTE DE MĂSURĂ ŞI INDICATORI DE PERFORMANȚĂ APLICABILI ÎN SECTORUL PUBLIC

MEASUREMENT TOOLS AND PERFORMANCE INDICATORS APPLICABLE PUBLIC SECTOR ENTITIES

Drd. Rodica IVORSCHI*
Academia de Studii Economice

Situația economică în care entități din sectorul public caută să-şi realizeze obiectivele cât mai eficient posibil, în termeni de costuri, prin implementarea unui sistem de indicatori de performanță, poate face posibilă evaluarea consumului de resurse în raport cu rezultatele.

The economic situation in which public sector entities seeking to achieve its objectives as effectively as possible, in terms of costs, implementing a system of performance indicators may be possible to assess resource consumption compared with the results.

Cuvinte cheie: entitate a sectorului public, indicatori de performanță, analiză, evaluare, instrumente de măsură.
Keywords: *public sector entity, performance indicators, analises, evaluation, measuring instruments.*

Modul în care organizațiile din sectorul public îşi desfăşoară activitatea şi furnizează serviciile s-a schimbat considerabil în ultimii ani. Aceste schimbări au coincis cu progresul tehnologic accelerat, astfel încât multe servicii au fost copleşite de cerere.

Dacă în sectorul privat competiția este mai acerbă decât oricând şi va continua să rămână astfel, sectorul public continuă să se lupte pentru resurse în fața aşteptărilor tot mai mari ale consumatorilor şi a cererilor sporite privind o eficiență mai mare, în absența unei competiții directe.

Pe acest fundal, nu a fost niciodată mai important pentru managerii tuturor organizațiilor şi instituțiilor guvernamentale care finanțează sectorul public să îşi pună întrebarea: „Cum ne descurcăm?"

* e-mail: *rodica.ivorschi@yahoo.com*

Răspunsurile se regăsesc în instrumentele cu care se măsoară performanța.

Considerăm că folosirea lor ar aduce beneficii majore, în cazul în care:

- instrumentele de măsură sunt simple şi adecvate activităților organizației;
- au tendința de a genera îmbunătățirea activității şi ar aduce schimbarea în organizație;
- schimbarea sistemului de evaluare a performanței asigură şi o schimbare de atitudine;
- performanța scăzută va duce la noi strategii.

Tipuri şi instrumente de măsurare a performanței

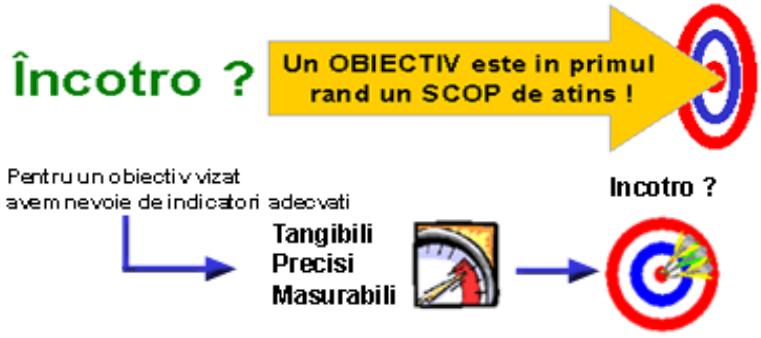
În mod ideal, ar trebui să existe un set de instrumente care să aibă în vedere cantitatea, calitatea, costul şi timpul.

De regulă, aceste instrumente au legătură cu organizația, procesul şi problemele personalului, iar scopul acestora este să se aspire spre cele mai bune practici, indiferent de limitele şi restricțiile existente.

Astfel, instrumentele de măsurare a performanței, specifice sectorului public, tind să se concentreze pe un număr limitat de instrumente de măsură rigidă.

De exemplu, liste de aşteptare pentru pacienți, procentul de impozite încasate, cheltuieli pe student, procentul de trecere a examenelor etc.

Astfel, indicatorii de performanță trebuie să se concentreze, în primul rând, pe aspectele care prezintă cu adevărat importanță pentru organizație. Acest lucru înseamnă că organizația trebuie să ştie în mod clar ce încearcă să realizeze, obiectivele fundamentale şi modul în care le va realiza. Trebuie, de asemenea, să îşi clarifice şi modul în care va afla dacă obiectivele sunt sau nu atinse.

În acelaşi timp este important să se creeze un set echilibrat de indicatori, care să respecte toate aspectele serviciului.

Alegerea indicatorilor va avea un impact major asupra funcționării şi conducerii organizației, iar cunoaşterea factorilor care determină comportamentul şi influențează performanța devine, astfel, crucială.

O organizație care tatonează responsabilitatea creării unei serii de indicatori de performanță trebuie să îşi pună următoarele întrebări:

- Pe ce anume ar trebui să se concentreze indicatorii?
- Ce aspecte trebuie măsurate?

O modalitate obişnuită de concepere a indicatorilor de performanță este utilizarea celor trei dimensiuni ale economicității, eficienței şi eficacității.

Instrumentele de bază pentru construirea celor trei « E » sunt următoarele:

- *costul:* banii cheltuiți pentru achiziționarea resurselor;
- *intrările:* resursele (angajații, materialele şi clădirile) utilizate pentru a furniza serviciul;
- *rezultatul:* serviciul furnizat publicului, spre exemplu, prin prisma activităților finalizate;
- *realizările:* impactul real şi valoarea furnizării serviciului.

Cele trei dimensiuni ale performanței sunt definite, după cum urmează:

- *economicitate*: achiziționarea resurselor umane şi materiale în cantitățile potrivite şi la standarde de calitate corespunzătoare, plătind cel mai scăzut preț posibil (angajații, materialele şi clădirile);
- *eficiență*: producerea maximului de rezultate, folosind un anumit ansamblu de resurse pentru obținerea unui rezultat de o anume cantitate şi un anumit nivel calitativ al serviciului furnizat;
- *eficacitate*: satisfacerea de către organizație a cerințelor cetățenilor şi folosirea unui program sau a unei activități în scopul atingerii țelurilor prestabilite sau planificate.

Performanța nu este un scop în sine, ci vectorul care duce la rezultate. Acestea depind foarte mult de nivelul de performanță la care evoluează angajații oricărei entități. Folosit de mulți specialişti ca termen alternativ pentru sistemul tradițional de „evaluare", termenul „management al performanței" este procesul de creare a unui mediu de lucru în care oamenii se simt motivați să-şi pună cât mai bine în valoare abilitățile şi calitățile.

De ce evaluare comportamentală?

La baza alegerii unui tip de evaluare a performanței pot sta o mulțime de criterii şi anume: cel bazat pe caracteristici, pe comportament sau pe rezultate.

În timp ce evaluarea bazată pe caracteristici este în bună măsură tributară subiectivismului, se susține că atâta timp cât personalitatea oamenilor nu se poate schimba, cel mai eficient instrument de măsurare a performanței este cel bazat pe comportamentul lor.

Nevoia de a măsura performanța derivă din faptul că managerii preocupați de calitate cer rezultate măsurabile, cu ajutorul unor instrumente ştiințifice de măsurare.

Cu ce se măsoară performanța?

Instrumentele de măsurare a performanţei nu depind de specificul activității, pentru că organizațiile funcționează pe aceleaşi principii: există relații între oameni, un necesar de resurse umane, o anumită evoluție, o anumită ciclicitate. Indiferent de domeniu, entitățile se confruntă cu aceleaşi tipuri de probleme.

Analiza se realizează pe toate nivelurile de măsurare care acoperă toate tipurile de activități şi decizii pe care un om poate să le ia în activitatea sa profesională: orientarea către oameni, către sarcini sau către sistem, modul de prioritizare a sarcinilor, managementul timpului, orientarea către strategic, gândirea şi viziunea pe termen lung, atenția la detalii, toate lucrurile care ne ajută să fim eficienți în activitate.

Când se impune evaluarea stilului comportamental?

În ceea ce priveşte oportunitatea declanşării evaluării, se poate preciza că procesul începe chiar de la recrutare, când, pe lângă potrivirea persoanei cu postul, analizăm chiar posibilitatea reajustării cerințelor postului. Dacă nu am avut ocazia de a beneficia de un instrument de evaluare la recrutare, evaluarea anuală este un bun prilej. Folosită în dezvoltarea personalului, evaluarea comportamentală ajută la vizualizarea acelor activități care blochează şi reduc eficiența în activitatea profesională. În pragul unei schimbări este foarte important să cunoaştem comportamentul real al fiecărui angajat, precum şi factorii motivatori pentru acceptarea schimbării şi participarea activă la aceasta. Procesele de identificare a nevoilor de instruire şi a direcțiilor de dezvoltare personală, formare şi conducere a unei echipe, consiliere, orientare şi planificare a carierei devin cu adevărat valoroase numai în condițiile cunoaşterii profilului comportamental.

Măsurarea performanței este în general un proces complex şi destul de greu de realizat, mai ales când vine vorba de sectorul public.

Motivele, cred specialişti, sunt multiple, şi anume:

- multitudinea şi diversitatea stake-holderilor unei instituții publice;
- clienții curenți şi potențiali, cetățenii cu drept de vot, reprezentanții aleşi, organizațiile nonprofit, grupurile profesionale, sindicatele, managerii publici, statul etc.;
- diferențele de valori şi percepții despre performanță pe care le au diferiți stake-holderi;
- inexistența unui mediu concurențial în care sunt oferite unele servicii tocmai datorită poziției de monopol pentru anumite servicii pe care o au unele instituții publice sau autorități administrative;
- natura serviciului public oferit;

- complexitatea mediului socio-politic care generează o serie de riscuri cu influența directă asupra obținerii performanțelor;
- influența valorilor politice.

Carolyn J. Heinrich subliniază în lucrarea sa *Measuring Public Performances and Effectiveness*[1] faptul că suntem conştienți de necesitatea şi importanța măsurării rezultatelor activității membrilor unei organizații, dar, exceptând afacerile, în cele mai multe organizații nu ştim cum să facem acest lucru.

Astfel, dacă în cazul sectorului privat ne raportăm, în principal, la profitul obținut, în cazul sectorului public ceea ce contează este gradul de satisfacere a nevoilor colectivității, a interesului public, care reiese în principal din sentimentul pe care cetățenii îl manifestă față de calitatea serviciilor pe care instituția/autoritatea publică le furnizează.

Neil Carter completează această afirmație susținând faptul că standardele de performanță sunt formulate ambiguu, iar în organizațiile din sectorul public există destul de puțini *indicatori* ce pot fi utilizați.

În lucrarea *Managing Public Sistem*, Tony L. Doherty şi Terry Horne[2] identifică principalele probleme care apar când încercăm să măsurăm performanțele, şi anume:

- complexitatea colectării şi interpretării unui volum mare de date;
- definirea obiectivelor;
- lipsa de corelare între obiectivele generale de organizare şi cele specifice;
- lipsa de experiență a managerilor în dezvoltarea şi folosirea indicatorilor de performanță;
- lipsa specialiştilor;
- costul ridicat pe care îl presupune măsurarea performanței;
- lipsa de interes;

Sistemul de indicatori de performanță face posibilă evaluarea consumului de resurse în raport cu rezultatele obținute după încheierea proceselor de realizare şi furnizare a serviciilor şi compararea acestora cu nivelurile stabilite ca obiective.

Rezultatele obținute de managerii organizațiilor de servicii au condus la întărirea încrederii acestora în noul sistem pe care l-au apreciat ca având o utilitate practică deosebită cel puțin din următoarele considerente:

- contribuie la cunoaşterea situației reale a fiecărui tip de serviciu public;
- permite identificarea disfuncționalităților în procesul de realizare şi de furnizare a serviciilor;

[1] Carolyn J. Heinrich, *Measuring Public Sector Performance and Effectiveness*, Handbook of Public Administration, B. Guy Peters and Jon Pierre, 2007.

[2] Tony Doherty, Perry Home, *Managing Public Services: Implementing Changes*, Routlege, 2001.

- oferă informații despre reacțiile clienților față de serviciile oferite;
- creează posibilitatea reorientării parțiale a unor servicii sau chiar renunțarea la cele care nu sunt cerute pe piața serviciilor;
- permite identificarea gradului de eficacitate a managerilor şi executanților implicați în procesul de executare şi furnizare de servicii;
- sprijină managerii organizațiilor de servicii să descopere care este cel mai eficient sistem de realizare şi furnizare a acestora;
- permite o corelare a efortului personalului cu rezultatul obținut şi cu nivelul de performanță realizat.

De altfel, evaluarea performanțelor în organizațiile de servicii reprezintă o condiție prealabilă oricărui efort de îmbunătățire a gestionării serviciilor publice locale. Aceasta permite întărirea controlului autorităților locale asupra gestionării serviciilor publice şi, ceea ce este foarte important în orice sistem normal, asumarea răspunderii managerilor şi executanților pentru calitatea deciziilor şi pentru modul de implementare a acestora favorizând transparența activităților de interes public şi colaborarea cu beneficiarii serviciilor oferite.

Indicatori de performanță

O definiție simplă a unui indicator de performanță este „O măsură a gradului in care obiectivul propus este atins”. [3]

În toate țările membre ale Uniunii Europene au început să fie determinați indicatori de performanță încă din anii ’80, din dorința reprezentanților managementului de a cunoaşte exact percepția clienților vis a vis de serviciile oferite şi dimensiunea efortului pe care organizațiile de servicii trebuie să-l facă pentru a ajunge la nivelul aşteptărilor beneficiarilor. În etapa premergătoare fundamentării strategiilor organizațiilor de servicii se desfăşoară cercetări de piață prin care managerii organizațiilor de servicii urmăresc să identifice răspunsuri clare şi obiective cel puțin la următoarele întrebări:

- Ce fel de servicii trebuie să fie oferite pe piață? Şi în ce cantitate?
- Este eficient procesul de realizare şi de furnizare a serviciilor?
- Sunt serviciile oferte suficient de diversificate?
- Există baza materială necesară furnizării serviciilor la nivelul aşteptării clienților?
- În ce măsură serviciile oferite răspund aşteptărilor clienților?
- Există o îmbunătățire sau o degradare a calității serviciilor oferite ?
- În ce măsură obiectivele previzionate au fost realizate?

Desigur, în toate țările procesul de introducere a indicatorilor de performanță pentru serviciile publice a fost unul coordonat pentru care s-a

[3] Paul Bullen, *Management Alternative*, Pty Ltd.

creat în timp util, pe de o parte, cadrul care să permită aplicarea lui şi, pe de altă parte, capacitatea managerială a organizațiilor de servicii pentru implementare şi îmbunătățirea mecanismelor interne de perfecționare continuă a acestuia.

De exemplu:

- Municipalitatea din oraşul francez Asnieres utilizează tabele de bord care conțin 49 de indicatori pentru aprecierea calității şi eficienței serviciilor publice oferite de instituțiile publice din unitatea administrativ teritorială pe care o conduce.
- În Norvegia, Guvernul prezintă în Parlament anual un raport în care sunt analizați indicatori de performanță referitori la serviciile publice oferite de diferite organizații publice.
- În Marea Britanie s-a constituit o Comisie de Verificare la nivel național care urmăreşte, compară şi analizează permanent din punct de vedere economic şi calitativ diferite tipuri de servicii publice oferite de organizațiile care desfăşoară activitate în acest domeniu.

În toate aceste țări indicatorii de performanță sunt utilizați pentru a evalua rezultatele unei activități desfăşurate şi în acelaşi timp pentru a exprima acest rezultat sub diverse forme:

• volum şi calitate a prestației;
• eficiență economică;
• rentabilitate economică;
• eficacitate.

Procesul de determinare a indicatorilor de performanță este unul complex tocmai datorită faptului că serviciile publice se situează undeva la granița dintre logica concurențială şi logica socială, între care este necesară obținerea unui echilibru.

Logica concurențială se aplică serviciilor publice care au natură comercială şi industrială.

Pentru acestea, prezența organizațiilor private care pot furniza aceleaşi servicii necesită din partea autorităților locale o gestionare bazată pe criteriul rentabilității, în condițiile asigurării unui nivel calitativ corespunzător al prestațiilor.

Logica socială reiese din faptul că alegerea cantității, calității şi naturii prestațiilor este determinată de interesul public, fără a exclude aspectele de eficiență economică.

Evaluarea performanței în serviciile publice se bazează pe următoarele elemente:

- identificarea corectă a nevoilor clienților;
- determinarea obiectivelor şi programelor corelate cu nevoile constatate;
- realizarea unei calități a prestațiilor apropiată de nevoile cetățenilor;
- asigurarea celei mai bune productivități şi a celui mai mic preț al serviciilor.

Aplicarea unui sistem de indicatori de performanță în sfera serviciilor publice este posibilă în orice context național, dacă cel puțin următoarele condiții vor fi respectate:

- existența unui cadru legal care să stabilească limitele legale pentru definirea unor astfel de indicatori;
- exprimarea unitară şi transmiterea aceloraşi concepte, definiții, abordări referitoare la indicatorii de performanță;
- adaptarea instrumentarului managerial de analiză la diversitatea serviciilor publice;
- continuitatea şi îmbunătățirea continuă a sistemului indicatorilor de performanță pentru serviciile publice;
- monitorizarea permanentă a sistemului şi acordarea de consultanță pentru aplicarea, analiza şi evaluarea indicatorilor de performanță.

Ca surse de informare posibile, pentru elaborarea indicatorilor de performanță, putem exemplifica:

- datele referitoare la necesarul de servicii publice:
  - numărul de elevi dintr-o unitate administrativ-teritorială;
  - numărul de kilometri de drum care trebuie întreținuți;
  - numărul de călători care utilizează sistemul de transport public de suprafață etc.
- datele referitoare la resursele alocate:
  - cheltuieli;
  - venituri;
  - gradul de satisfacere a nevoii sociale etc.
- datele referitoare la rezultate:
  - costul unei zile de spitalizare pentru diferite categorii de bolnavi;
  - prețul serviciului de transport public cu tramvaiul sau alt mijloc de suprafață;
  - informații statistice curente etc.

Acest sistem cuprinde două categorii de indicatori de performanță:

- indicatori economici;
- indicatori de calitate.

Din prima categorie fac parte:

- costul serviciului, ca indicator de performanță şi constituie punctul de plecare în studiile de productivitate, unde este comparat în timp şi ponderat cu un indice, pentru a elimina influența inflației. Frecvent indicatorul se foloseşte pentru a compara şi analiza evoluția productivității pentru un serviciu

public. Cea mai mare parte a managerilor din organizațiile de servicii cunosc costul unui metru cub de apă sau al ridicării deşeurilor menajere (tone sau metru cub /locuitor) şi pe baza acestor informații se poate face o analiză atentă a cauzelor care determină nivelul serviciul public oferit;

- tariful serviciului care, reprezintă prețul de vânzare al serviciilor publice, ținând seama de costul investițiilor şi de cel al intrărilor (apă brută, energie, forță de muncă);
- eficiența serviciilor publice de monopol, cum ar fi randamentul unei rețele de apă măsurată şi facturată şi cantitatea totală de apă produsă.

Pentru cea de a doua categorie, cea a indicatorilor de calitate, sunt necesare mențiuni speciale.

Calitatea serviciului public este apreciată, în cele mai multe situații, de măsura în care acesta răspunde aşteptărilor clienților. Importante în acest sens sunt următoarele aspecte:

- oportunitatea serviciului public;
- accesibilitatea serviciului public;
- continuitatea în furnizarea serviciului public;
- gradul de confort şi curtoazie manifestat de furnizorii de servicii față de clienți etc.

Deoarece calitatea este mai dificil de măsurat şi cuantificat, în instituțiile care oferă servicii din țările dezvoltate au fost elaborate şi implementate sisteme de control al calității serviciilor, care urmăresc realizarea calității în fiecare din fazele procesului prin care se realizează serviciul public potrivit unor reguli şi proceduri specifice.

Indicatorii de calitate sunt de mai multe feluri:

- *indicatori tehnici* care se referă în principal la volumul serviciilor, cum ar fi: numărul de persoane care frecventează bibliotecile publice, numărul de cereri primite pentru acordarea de ajutoare sociale, presiunea apei calde, apei reci etc.;
- *indicatori de mediu*: gradul de poluare fonică, gradul de poluare chimică, gradul de încărcare cu noxe a mediului ambiant etc.;
- *indicatori specifici de calitate*: calitatea apei potabile, gradul de puritare al apei potabile, temperatura la client a apei calde furnizate, gradul de confort în mijloacele de transport în comun etc.;

Indicatori de servire a consumatorului:

- accesibilitatea serviciului: orele de program, timpul de aşteptare pentru un serviciu public;

- gradul de satisfacere al beneficiarului serviciului: nivelul de pregătire profesională a absolvenților de liceu;
- eficacitatea managerilor organizației de servicii: capacitatea managerilor de a realiza obiectivele stabilite ale organizației de servicii;
- eficiența economică şi managerială a organizației de servicii: valoarea resurselor cu care au fost obținute rezultatele şi calitatea deciziilor de management.

Indicatorii de performanță prezentați demonstrează că există suficiente forme de determinare a gradului în care serviciile publice oferite satisfac nevoi sociale de interes general şi, în acelaşi timp, permit determinarea contribuției fiecărui angajat, manager şi executant dintr-o instituție publică la realizarea şi furnizarea serviciilor oferite.

Sistemul indicatorilor de performanță reprezintă în acelaşi timp şi o bază concretă şi obiectivă de motivare diferențiată a resurselor umane din organizațiile de servicii în funcție de gradul de realizare a obiectivelor stabilite şi nivelul performanțelor obținute.

BIBLIOGRAFIE

Bullen Paul, *Management Alternative*, Pty Ltd.

Doherty Tony, Home Perry, *Managing Public Services: Implementing Changes*, Routlege, 2001.

Heinrich J. Carolyn, *Measuring Public Sector Performance and Effectiveness*, Handbook of Public Administration, B. Guy Peters and Jon Pierre, 2007.

TEORII ŞI CERINȚE DECIZIONALE SPECIFICE SISTEMULUI MILITAR

MILITARY SPECIFIC THEORIES AND DECISION REQUIREMENTS

Lt.col. Nicolae HANEŞ*
Centrul de Instruire pentru Comunicații
şi Informatică „Decebal”, Sibiu

Decizia este un instrument prin care cadrele militare exercită acțiuni cu eficiență maximă, asigurând trecerea de la concepție la acțiuni eficiente. În decizie, datorită caracterului său de creație, se împletesc gândirea logică cu factorii psihologici, utilizând ca materie primă informația.

Decizia militară trebuie să îndeplinească anumite condiții, care îi conferă un profil aparte comparativ cu procesul decizional general. Astfel, decizia militară trebuie să fie în continuu acord cu realitatea, să fie operativă şi argumentată, dar şi conectată la mediul social şi de securitate în ansamblul său.

Decision is an instrument by means of which military personnel exercise actions with maximum efficiency, ensuring the transition from concept to effective actions. Due to its creative character, the decision combines logical thinking with psychological factors using information as raw material.

Military decision must meet certain conditions, which give it a unique profile compared with the overall decision process. Therefore, the military decision must be in continuous agreement with reality, it must be operative and motivated, but also connected to the social and security environment as a whole.

Cuvinte cheie: act decizional, proces decizional, decizia militară, etapele procesului decizional militar, condiții ale deciziei militare.
Keywords: *decision act, decision-making process, military decision, military decision-making process stages, conditions of military decision.*

Decizia este un proces dinamic prin însăşi natura sa, deoarece necesitățile de gestionare sunt în permanentă schimbare, la fel ca şi interacțiunile din interiorul organizației. Decizia este „cursul de acțiune ales pentru realizarea unuia sau mai multor obiective”[1]. Privită din punct de vedere

* e-mail: *nicolaehanes@yahoo.com*

[1] O. Nicolescu, *Sistemul decizional al organizației*, Editura Economică, Bucureşti, 1998, p. 24.

al organizației, decizia unui anume decident are urmări nemijlocite asupra deciziilor şi acțiunilor a cel puțin unei alte persoane.

O decizie ia forma unui act decizional în sensul desfăşurării sale într-o perioadă foarte scurtă de timp, de regulă câteva secunde sau minute. Actul decizional se referă la situații decizionale de complexitate redusă sau când respectiva situație are caracter repetitiv, variabilele implicate fiind foarte bine cunoscute de decident, astfel încât nu mai este nevoie de o culegere de informații şi o analiză a lor. La baza actelor decizionale se află experiența şi intuiția managerilor[2].

Decizia poate fi definită, în esență, prin *hotărârea de a alege o anumită variantă de acțiune din mai multe posibile.* De aici rezultă faptul că decizia implică existența mai multor alternative pentru a putea face posibilă alegerea este rezultatul unui act deliberat, conştient, urmăreşte un anumit scop, iar alegerea are efect asupra acțiunii.

Procesul decizional, specific deciziilor mai complexe, implică un consum de timp notabil, care poate fi de ordinul orelor, zilelor chiar săptămânilor, pe parcursul cărora se culege şi se analizează o anumită cantitate de informații, se stabilesc contacte umane şi se consultă mai multe persoane în vederea conturării situației decizionale.

Decidentul este individul sau mulțimea de indivizi care urmează să aleagă varianta cea mai avantajoasă, din mai multe posibile, în virtutea obiectivelor, sarcinilor, competențelor şi responsabilităților circumscrise postului pe care îl ocupă. În cazul organizației militare, factorii de decizie sunt comandanți, elite şi lideri militari care, corespunzător nivelului ierarhic de funcționare, sunt responsabili de satisfacerea nevoilor locale şi de ansamblu ale organizației.

În opinia unor autori[3], o armată funcțională din cadrul unei națiuni sănătoase este cea în care decidenții nu sunt implicați în jocuri diplomatice sau politice impregnate de ideologii sau clientelism ci, dimpotrivă, îşi creează propria ideologie sau gândire militară, strâns legată de cea a statului săvârşit de națiune. Principala menire a factorilor de decizie este de a armoniza nevoile organizaționale şi nevoile celor care compun organizația prin intermediul deciziilor pe care le adoptă la un moment dat. Soluțiile propuse în acest scop sunt (re)direcționarea motivațiilor, constrângerea şi influențarea mentală a oamenilor cu metode eficiente prin care decidentul asigură convergența eforturilor individuale concomitent cu atingerea obiectivelor colective[4].

---

[2] C. Teleşpan şi L. Stanciu, *Bazele managementului – curs*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2005, p. 97.

[3] A. David, *Națiunea între „starea de securitate" şi „criza politico-militară"*, Editura Licorna, Bucureşti, 2000.

[4] L. Culda, *Liderii în organizații*, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice, Bucureşti, 2005.

Decizia militară este consecința unei îndelungate activități de analiză şi documentare raportată la parametrii specifici ai situației în care ea se conturează. Acest parcurs complicat şi, adesea, marcat de eşecuri constituie procesul decizional. În el sunt implicate, în primul rând, nivelurile care au acces la situațiile de ansamblu din sistemul militar şi care, în mod firesc, sunt permanent în contact cu elementele care duc la îndeplinire deciziile luate, cu atât mai mult în complexa situație de astăzi, când misiunile Armatei României s-au diversificat enorm, procesul decizional trebuie să fie operațional, eficient, iar rezultatul lui – decizia – să poată fi pusă în aplicare rapid, flexibil şi în acelaşi timp să fie adaptată la condițiile deosebite şi grele din teatrele de război.

Problema valabilității şi aprecierii deciziei de tip militar aduce sub lupa investigației teoretice o serie de întrebări. De către cine şi pe ce criterii pot fi măsurate valoarea şi calitatea acesteia? În procesul valorizării este suficient criteriul raționalității luat singur sau decizia militară se supune şi imperativului necesității? Până unde în practica militară se poate opera cu dimensiunile şi indicatorii consacrați în teoria deciziei? Putem evalua starea de anormalitate (războiul, lupta armată) cu mijloacele stării de normalitate? Bineînțeles, decidentul militar nu poate fi exonerat de responsabilitatea actelor sale şi nici nu i se pot tolera incompetența, liberul arbitru, voluntarismul, comportamentul abuziv şi ineficacitatea. Nu se poate face însă abstracție de faptul că lupta armată induce deciziei militare cel mai înalt grad de risc. Însuşi conceptul de raționalitate capătă altă semnificație. Privită la modul general, din perspectiva umanistă, o decizie care provoacă victime omeneşti, indiferent de motivațiile care i se aduc, este profund irațională, la fel ca şi războiul în general. Sub aspect tehnic însă, al algoritmului de operații, menite să asigure eficiența acțiunii pe câmpul de luptă, decizia militară îşi are propria logică, raționalitatea sa, existând criterii ferme, riguroase de apreciere a finalității ei. Astfel se poate vorbi de o raționalitate intrinsecă procesului decizional în lupta armată, dar căreia nu întotdeauna îi corespunde şi una exterioară, social-umanistă. Hotărârea conducătorului militar în situație de campanie trebuie considerată opțiune de risc, adoptată din necesitate[5].

Decizia militară trebuie să îndeplinească anumite condiții, care îi conferă un profil aparte comparativ cu procesul decizional general. Astfel, decizia militară trebuie să fie în continuu acord cu realitatea, să fie operativă şi argumentată, dar şi conectată la mediul social şi de securitate în ansamblul său. În plus, procesul decizional militar trebuie să se încadreze în contextul mult mai larg al misiunilor NATO, să respecte legile şi regulamentele în

[5] I. Gâdiuță şi D. Sava, *Decizia Militară – raționalitate şi legitimitate*, Colecția Bibliotecii Statului Major General, Bucureşti, 1998, p. 119.

vigoare în cadrul organismelor internaţionale, dar şi în plan intern (de unde rezultă necesitatea armonizării legislaţiei şi procedurilor din România şi structurile euroatlantice), să fie adaptabil, aplicabil, eficient şi susţinut de înalta expertiză a factorilor implicaţi şi să fie în concordanţă cu dotarea tehnico-materială, de ultimă generaţie, a ţărilor partenere din NATO şi UE.

Pentru a răspunde tuturor aşteptărilor enumerate anterior, decizia militară trebuie să fie cât mai simplă şi sintetizată, uşor de receptat de toate structurile, executabilă, uşor de modificat, dacă acest lucru este impus de condiţiile concrete şi uşor de transmis celor implicaţi în executarea ordinului rezultat din procesul decizional.

Un alt element care are un rol fundamental în asigurarea unei decizii eficiente este reprezentat de un feedback rapid şi expresiv, prin care se estimează utilitatea şi relevanţa unei decizii deja adoptate. Astfel, decizia trebuie să fie corectabilă în funcţie de situaţie, flexibilă, adaptabilă şi în acord cu resursele umane şi materiale ale armatei – toate acestea rezultând, în mod logic şi natural, din cerinţele de interoperabilitate şi compatibilitate în NATO şi UE. Aici, trebuie menţionat, o altă valenţă a interoperabilităţii decizionale, care se referă la necesitatea interoperabilităţii deciziei adaptate la un moment dat cu deciziile anterioare, dar şi cu cele ce vor urma în lanţul decizional, pentru asigurarea coerenţei actului de conducere.

Pe lângă cerinţele şi condiţiile pe care decizia militară trebuie să le îndeplinească, ne vom concentra, pe scurt, asupra unei etapizări a acestui proces, pentru o înţelegere mai profundă a factorilor care fac din decizia militară un fenomen aparte. O primă etapă constă în colectarea de date prin toate mijloacele aflate la dispoziţie, urmată de procesarea lor modernă, analizarea variantelor probabile de către experţi şi alegerea uneia dintre variante (considerată optimă de către experţi). Ulterior parcurgerii acestor etape, se impune consultarea tuturor structurilor implicate în aplicarea deciziei, pentru a asigura suportul executabil al acesteia, precum şi punerea la dispoziţia decidenţilor a variantelor de înaltă expertiză. Deci, decizia se bazează pe identificarea cerinţelor misiunii şi a standardelor NATO, urmând ca apoi să fie redactată în termeni cât mai sintetici şi transmisă către executanţi.

În etapa următoare se impune colectarea feed-back-ului care concură la analizarea rezultatelor deciziei şi care pot conduce la modificarea deciziei, în situaţia în care survin noi elemente care cer acest lucru şi ultima etapă ar consta în reluarea procesului pentru elaborarea unei noi decizii.

Considerăm important ca procesul decizional să fie în aşa fel organizat, încât să fie posibilă elaborarea mai multor decizii concomitent, ţinând cont de complexitatea situaţiei din teatrul de operaţii şi a timpului scurt aflat la dispoziţia decidentului militar.

Deşi decizia militară se încadrează în liniile procesului decizional în general, totuşi ea prezintă anumite caracteristici deosebite care se datorează

complexității teatrelor de operații şi a răspunsului rapid la situații de urgență (de exemplu, un atac terorist). Apartenența la structurile euroatlantice face ca actul decizional să țină cont, în primul rând, de cerințele Alianței, decizia fiind, în acelaşi timp, centralizată la nivelul comandanților. În plus, caracterul multinațional al organismelor de tip NATO, UE, OSCE induce o expertiză foarte diversificată a armatelor membre în raport cu misiunile ce trebuie îndeplinite.

Procesul amplu de transformare demarat în ultimul deceniu al secolului trecut, calitatea de membru PfP şi apartenența la NATO sunt doar trei factori care conferă procesului decizional în domeniul militar trăsături distincte.

Un alt aspect care imprimă o trăsătură de unicitate a deciziei militare este reprezentat de structura ierarhică a organizației militare şi modul de lucru bazat pe emiterea şi executarea ordinului, care poate limita aria de acțiune a decidentului. Alte elemente care particularizează decizia militară sunt specificul misiunii, managementul adesea centralizat al instituției armate, amatorismul abordării acțiunilor militare din mass-media şi piedicile de natură birocratică (implicarea Parlamentului, Guvernului).

Ordinul, care este de fapt concretizarea actului decizional, trebuie să reflecte situația operațională reală într-o măsură cât mai mare cu putință, iar acest lucru presupune derularea unui flux informațional bidirecțional, atât din teatrul de operații către decidenți, cât şi de la decidenți către executanți. Deşi asigurarea unui proces eficient de comunicare este, în mare măsură, un aspect de ordin tehnic sau infrastructural, considerăm, totuşi că acesta este legat şi de modul de luare a deciziilor în sensul implicării întregului personal responsabil în adoptarea acestora prin aplicarea unui stil de conducere participativ, ce asigură buna cunoaştere a obiectivelor şi eficientizarea comunicării între subordonați, pe de o parte, şi între subordonați şi superiori, pe de altă parte.

Un ultim factor, care îl considerăm important în conturarea caracterului unic al deciziei şi al culturii organizaționale militare, este riscul enorm al fiecărei acțiuni militare, în care vorbim de viața militarilor, aflată permanent în pericol letal.

Prin organizarea, funcționarea şi misiunile sale, sistemul militar se diferențiază de celelalte din cadrul societății şi poate fi considerat drept un sistem de sisteme. Pentru a funcționa, orice societate are nevoie de legi şi reglementări pentru a delimita componentele statului şi, în aceleaşi timp, pentru a le conduce. În acest scop, se impune utilizarea unor instrumente de tipul deciziilor, hotărârilor şi altor asemenea documente cu caracter normativ.

Pentru a fi adoptate, deciziile urmează un traiect specific fiecărui domeniu, derivat din locul şi rolul acestuia între celelalte domenii sociale. Unul dintre sistemele sociale cu un pronunțat caracter particular este cel militar, din motive ca: ierarhia, natura executabilă a ordinului, diversitatea şi dificultatea misiunilor militare, apartenența la NATO etc. Această poziționare în cadrul altor sisteme este sursa unor modalități aparte de adoptare a deciziilor în Armată.

Amplul proces de transformare a Armatei României a avut nemijlocite şi benefice consecinţe asupra procesului de luare a deciziilor în condiţii de maximă tensiune şi, de multe ori, sub presiunea timpului. Între plusurile reliefate de ultimele schimbări în domeniul deciziei, în stadiul actual al transformării Armatei se evidenţiază oportunitatea adaptării deciziei la situaţia reală din teatrul de operaţii şi argumentarea ştiinţifică a acesteia, atât pentru a-i conferi un caracter robust, credibil şi eficient, dar şi pentru a asigura concordanţa deciziei în cadrul celor adoptate la nivel NATO. De asemenea, decizia trebuie să se bazeze pe o cantitate mare de informaţii şi pe un flux normal, urmat în scopul emiterii unui ordin executabil. De aici, rezultă nevoia de a asigura rapiditatea transmiterii ordinului către executant, precum şi a receptării ordinului de către acesta cu promptitudine şi claritate. Una dintre soluţiile ce pot ajuta la realizarea acestor cerinţe este folosirea, în măsură sporită, a tehnicii specifice existente. Nu trebuie, însă, trecută cu vederea nici importanţa creşterii competenţei celor angajaţi în elaborarea deciziei, de regulă participanţi la misiuni internaţionale. În faţa decidentului stau noi cerinţe în acord cu evoluţia mediului de securitate, a misiunilor NATO şi a transformării Alianţei.

În consecinţă, considerăm ca principale cerinţe următoarele aspecte: în primul rând, dotarea cu tehnică performantă a tuturor eşaloanelor implicate în decizie şi executarea acesteia; aplicarea unor noi modalităţi de adaptare a deciziilor care să pună accent pe operaţionalitate, consecvenţă, credibilitate, executabilitate şi rapiditate în transmiterea informaţiilor şi ordinelor; dobândirea deprinderii de a lua decizii îndrăzneţe (dar care să nu pună în pericol siguranţa trupelor) în condiţiile lipsei de informaţii complete (mai ales cu privire la lupta împotriva terorismului) şi corectarea deciziilor odată cu apariţia de noi date, pornind de la convingerea că decizia – chiar deficitară – este de preferat lipsei acesteia sau atitudinii de indecizie, care este un grav simptom al unei conduceri ineficiente. La aceasta, se adaugă sporirea competenţelor şi expertizei personalului din acest domeniu, precum şi diversificarea surselor de obţinere a informaţiilor pe care se întemeiază decizia.

În plus, pentru a asigura interoperabilitatea cu celelalte armate ale Alianţei, trebuie să se pună accent pe utilizarea procedurilor NATO încă din fazele incipiente ale procesului decizional, concomitent cu scurtarea timpului de transmitere a ordinului către executant şi reducerea la maxim a tendinţelor birocratice în întreg procesul decizional, concomitent cu eliminarea, pe cât posibil, a verigilor intermediare din lanţul de comandă, cu toate rezultatele pozitive ce decurg de aici.

Când generalul Eisenhower a fost ales preşedinte, predecesorul său, Harry S. Truman, a spus: „Sărmanul Ike, când era general, dădea un ordin şi acesta era executat. Acum va sta în biroul acela mare, va da un ordin şi nu se va întâmpla absolut nimic”.

Motivul pentru care „nu se va întâmpla absolut nimic” nu este însă acela că generalii au mai multă autoritate decât preşedinţii, ci acela că organizaţiile militare au învăţat cu mult timp în urmă că ineficacitatea este soarta majorităţii ordinelor şi au organizat în aşa măsură feedbackul, încât să poată verifica execuţia fiecărui ordin. Ele au învăţat de mult că a merge singur şi a vedea reprezintă singurul feedback de încredere. Rapoartele – tot ceea ce un preşedinte este în mod normal capabil să mobilizeze – nu sunt de mare ajutor. Toate armatele au învăţat cu multă vreme în urmă că ofiţerul care a dat un ordin merge şi vede singur dacă acesta a fost îndeplinit sau cel puţin îl trimite pe unul dintre aghiotanţii săi – el nu se bazează niciodată pe ceea ce-i spune subordonatul căruia i-a dat ordinul. Nu că n-ar avea încredere în acesta, ci pentru că a învăţat din experienţă să n-aibă încredere în comunicaţii[6].

Acesta este motivul pentru care un comandant de batalion se duce şi gustă mâncarea servită oamenilor săi. Bineînţeles că ar putea citi meniul, cerând apoi să i se aducă un fel sau altul de mâncare. Însă, nu; el trebuie să se ducă în sala de mese şi să-şi ia porţia de hrană din acelaşi cazan din care mănâncă şi soldaţii.

Considerăm că se poate înţelege, din cele prezentate, că decizia militară este, mai mult decât actul decizional ca apanaj al oricărui factor de conducere, supusă unor legalităţi şi constrângeri aparte, ceea ce conduce la necesitatea optimizării acesteia în contextul transformărilor adânci din interiorul, cât şi din exteriorul sistemului.

BIBLIOGRAFIE

Nicolescu O., *Sistemul decizional al organizaţiei*, Editura Economică, Bucureşti, 1998.

Teleşpan C. şi Stanciu L, *Bazele managementului – curs,* Editura Academiei Forţelor Terestre, Sibiu, 2005.

David A., *Naţiunea între „starea de securitate” şi „criza politico-militară”*, Editura Licorna, Bucureşti, 2000.

Culda L., *Liderii în organizaţii*, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice, Bucureşti, 2005.

I. Gâdiuţă şi D. Sava, *Decizia Militară – raţionalitate şi legitimitate,* Colecţia Bibliotecii Statului Major General, Bucureşti, 1998.

Peter Drucker, *Despre decizie şi eficacitate,* Editura Meteor Press, Bucureşti, 2010.

[6] Peter Drucker, *Despre decizie şi eficacitate*, Editura Meteor Press, Bucureşti, 2010, p. 153.

CONSIDERAȚII PRIVIND PRINCIPIILE DE ÎNTREBUINȚARE A STRUCTURILOR DIN CADRUL FORȚELOR TERESTRE ÎN OPERAȚIILE DE SPRIJIN INTERN

CONSIDERATIONS REGARDING THE PRINCIPLES OF USING COMPONENTS OF LAND FORCES IN INTERNAL SUPPORT OPERATIONS

Lt.col.drd. Mircea FECHETE*
U.M. 01354 Baia Mare

Forțele Terestre reprezintă componenta de bază a Armatei şi sunt destinate să execute toată gama de acțiuni militare, cu caracter terestru, aeromobil şi aeropurtat, în orice zonă şi pe orice direcție, independent sau întrunit împreună cu celelalte categorii de forțe ale armatei. Această categorie de forțe a îndeplinit şi va îndeplini în continuare şi misiuni care nu sunt specifice unui conflict armat sau război, denumite generic operații altele decât războiul, în cadrul cărora operațiile de sprijin intern într-o formă sau alta pot influența situația strategică, filozofia şi fizionomia confruntării de tip militar. Aceste operații rezultă din funcția generală a armatelor, ca instrumente ale politicii, aceea de a asigura şi prin mijloace militare securitatea internă a țărilor lor.

The Land Forces represent the main branch of the Armed Forces and are designated to perform, jointly or independently, all range of military land or airborne actions in any kind of zones and directions, altogether with other Defense Forces categories. This category of forces has fulfilled and will achieve other missions which are not categorized as being specific for armed conflicts or wars, named „operations other than war", as well. Part of these „operations other than war", internal support operations, can influence, in a way or another, the strategic situation, the philosophy and physiology of a military confrontation. These operations are a result of general armies' functions, as instrument of policy, in order to ensure through military means, as well, the security of their countries.

Cuvinte cheie: forțe terestre, operații de sprijin intern, obiectiv, legitimitate, perseverență, acțiune decisivă.
Keywords: *Land Force, internal support operations, objective, persistence, decisive action, legitimacy.*

* e-mail: *fechetemircea2005@yahoo.com*

Analiza asupra evoluției societății umane, a tendințelor şi evenimentelor ce au loc în toate domeniile activității umane, scot în evidență unele „caracteristici ale actualului mediu de securitate, cum sunt: mediul de securitate este în continuă schimbare, fiind deosebit de dinamic; conceptul de putere se redefineşte avându-se în vedere identificarea unor noi surse – controlul frontierelor, capacitatea şi accesul la înalta tehnologie etc.; evoluția crizei economice accentuează gradul de instabilitate şi securitate; intensificarea eforturilor de cooperare internațională; dispariția distincției dintre problemele interne şi problemele externe; disoluția bipolarității şi crearea unei lumi multipolare; proliferarea actorilor nonstatali; noi direcții de dezvoltare în cadrul instituțiilor şi organizațiilor internaționale de securitate”[1].

Noul mediu de securitate a generat şi va genera apariția unor noi tipuri de tensiuni, crize şi conflicte, astfel că, în prezent, se manifestă o diversitate de războaie separatiste, violențe etnice şi religioase, lovituri de stat, dispute asupra frontierelor, frământări civile şi atacuri teroriste, generând valuri de emigranți. O nouă amenințare la adresa securității internaționale contemporane, care a dus la polarizarea atenției opiniei publice internaționale, o constituie terorismul, care a luat o amploare mare, proliferare ce tinde să devină un flagel al începutului noului mileniu.

Forțele Terestre desfăşoară o gamă largă de operații, în concordanță cu rolul lor legal, misiunile încredințate şi posibilitățile multiple date de diversitatea forțelor şi mijloacelor ce le compun. După natura şi rolul lor, Forțele Terestre execută sau participă la următoarele „tipuri de misiuni: operații specifice luptei armate, sub cele două forme de bază ofensiva şi apărarea; operații de stabilitate şi sprijin; operații intermediare”[2]. În operațiile de sprijin Forțele Terestre sunt folosite pentru a ajuta autoritățile civile externe sau interne, atunci când acestea se pregătesc sau răspund la crize şi alte situații deosebite care depăşesc posibilitățile acestora. Tipologia operațiilor de sprijin cuprinde „operații de sprijin intern (OSI) pe teritoriul național şi asistență umanitară externă (AUE) în afara acestuia”[3]. Forțele Terestre au obligații şi cerințe mai mari în OSI decât în AUE, acestea executând operații AUE numai în medii permisive, iar în medii nesigure sau ostile, această categorie de forțe execută operațiile AUE numai ca parte a unor operații de stabilitate, ofensive sau de apărare.

Operațiile de sprijin intern contribuie la „atingerea obiectivelor strategice de securitate națională ale statelor care le organizează … acoperind

[1] Gl.mr.dr. Ion Pâlşoiu, *Forțele Terestre în noua paradigmă a securității naționale*, expunere în cadrul Conferinței doctrinare, Forțele Terestre 2009, p. 1.
[2] *F.T. 3, Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre*, Bucureşti, 2007, p. 30.
[3] *Ibidem*, p. 217.

o gamă largă de forme de manifestare au drept rezultat strategic … asigurarea ordinii de drept, a liniştii şi păcii sociale, a sentimentului de securitate”[4]. În acest context, considerăm necesar să evidenţiem că misiunea principală a forţelor armate române, incluzând şi structurile din cadrul Forţelor Terestre, este de a asigura descurajarea oricărui tip de agresiune, atât a acţiunilor agresive externe, a acţiunilor subversive interne, cât şi a celor combinate. Capacitatea unităţilor şi marilor unităţi de forţe terestre de a pregăti şi executa operaţii militare de sprijin intern, concură în opinia noastră la managementul crizelor indiferent de domeniul de manifestare, politic, militar, social. Aceasta înseamnă că structurile enumerate mai sus trebuie să fie în măsură să asigure un răspuns rapid faţă de orice criză, răspunsul la aceasta variind de la sprijin acordat autorităţilor civile până la o lovitură cu obiectiv limitat.

Capacitatea structurilor din cadrul Forţelor Terestre de a asigura un răspuns rapid într-o situaţie de criză contribuie în mod hotărâtor la asigurarea stabilităţii interne şi internaţionale, în special pe plan regional. În opinia noastră, în aceste operaţii vor fi folosite toate conceptele operaţionale, pe timpul acţiunilor militare, nonviolente sau violente, asigurându-se o mare flexibilitate acţională şi de conducere a forţelor, în vederea îndeplinirii obiectivelor şi misiunilor primite.

În ceea ce priveşte sprijinirea autorităţilor civile, trebuie subliniat faptul că este vorba, în mod explicit, „de soluţionarea crizelor interne şi nu de un sprijin nelimitat şi necondiţionat. Acordarea acestui sprijin este înţeleasă în sensul asigurării respectării Constituţiei, al asigurării stabilităţii interne, a ordinii şi liniştii publice, pe baza legilor specifice unui stat de drept şi respectându-se principiul separaţiei puterilor prevăzut în Constituţiile statelor democratice”[5].

Ca orice concept doctrinar, şi operaţiile de sprijin intern, în care sunt întrebuinţate structurile din cadrul Forţelor Terestre, „sunt guvernate de un set de principii. Ele derivă în mare măsură din principiile războiului, ca o prelungire a acestora în anumite condiţii speciale, delimitarea şi aplicabilitatea lor fiind strâns legate de tipologia şi clasificarea acestora”[6].

În literatura militară de specialitate, sunt evidenţiate „următoarele principii: definirea clară a obiectivului; unitatea de efort; siguranţa operaţiilor; restricţionarea; legitimitatea; perseverenţa; utilizarea forţei în mod selectiv şi discriminant; acţiunea decisivă pentru prevenirea escaladării; înţelegerea potenţialului pentru consecinţe nedorite ale acţiunilor individuale şi ale unităţilor mici; etalarea capacităţii de a folosi forţa într-o manieră

[4] Gl. de Corp de Armată dr. Eugen Bădălan, col.dr. Teodor Frunzeti, *Acţiunile militare altele decât războiul*, Editura Militară, Bucureşti, 2001, p. 14.

[5] Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Dumitru Alexiu, *Tratat de tactică militară*, Forţele Terestre, Editura Academiei Forţelor Terestre Nicolae Bălcescu, Sibiu, 2003, p. 170.

[6] Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiinţă, Secţia de Ştiinţă Militară, *Tratat de Ştiinţă Militară*, vol. I**,** Editura Militară, Bucureşti, 2001, p. 140.

neamenințătoare; asigurarea sprijinului fundamental unui număr cât mai mare de oameni; analiza periodică a eficacității operației; transferul execuției către instituțiile civile imediat ce este posibil”[7].

Obiectivul acțiunii constituie „vectorul principal, iar argumentarea necesității lui nu mai este nevoie să fie făcută, dacă avem în vedere că nici o acțiune umană, în general nu se va îndeplini dacă nu va avea un obiectiv”[8]. Acest principiu se materializează în „stabilirea pentru fiecare acțiune militară a unui obiectiv definit cu claritate, a cărui atingere să fie decisivă pentru succesul acțiunii respective şi care să poată fi atins sau îndeplinit, stabilit pe baza unei analize realiste a situației”[9]. Într-o altă abordare, conținutul acestui principiu îl constituie „necesitatea înțelegerii condițiilor de realizare şi de asigurare a succesului misiunii (operației), precum şi a depistării principalelor obstacole în calea acestor condiții de succes, obstacole care ar putea duce la încheierea operației înainte de realizarea succesului”[10]. În acest context, comandanții structurilor implicate în operații transformă „directivele politice (directivele sau ordinele eşalonului superior) în obiective militare concrete, pe care trebuie să le îndeplinească în cooperare cu forțele şi organizațiile participante, orice schimbare în plan politic şi militar trebuie să se reflecte în planificarea operației”[11]. Este posibil ca uneori obiectivele politice care stau la baza obiectivelor operaționale militare să nu prevadă în mod clar care este situația ce se doreşte a fi realizată din punct de vedere militar. Comandantul forțelor va trebui să stabilească „obiectivelor militare adecvate, celor politice impuse de mandatul politic primit în virtutea principiului libertății de acțiune şi al legitimității”[12]. În opinia noastră, această cerință se realizează printr-o activitate riguroasă de analiză a misiunii şi a situației operaționale concrete din zona de operații respectivă, argumentând cu respectarea legii concordanței dintre scopuri, forțe şi mijloace.

Rezultatul acestui proces de analiză va fi o estimare operațională ce va cuprinde şi obiectivele militare necesare a fi atinse prin acțiunea în cauză. În această idee, comandantul forțelor trebuie să aibă o legătură permanentă cu autoritățile politice naționale şi locale, în funcție de situație, în măsură să fie identificate implicațiile deciziilor politice asupra riscurilor la care sunt supuse forțele angajate în acțiuni militare şi asupra capabilității acestora.

---

[7] *F.T. 1, Doctrina operațiilor Forțelor Terestre*, Bucureşti, 2004, p. 210.
[8] Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Dumitru Alexiu, *op.cit.*, p. 172.
[9] Gl. de Corp de Armată dr. Eugen Bădălan, col.dr. Teodor Frunzeti, *op.cit.*, p. 33.
[10] Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiință, Secția de Ştiință Militară, *op.cit.*, p. 140.
[11] F.T. 3, *op.cit*, p. 209.
[12] Col. (r) prof.univ.dr. Lucian Stăncilă, *Evoluția acțiunilor violente spre operații militare altele decât războiul*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005, p. 40.

Obiectivele militare stabilite inițial pot fi schimbate ulterior, pe măsură ce comandanții dispun de informații mai multe şi mai realiste asupra situației, ori pe măsură ce situația se modifică. De aceea „comandantul forțelor implicate în operații trebuie să asigure monitorizarea schimbărilor în determinarea … situației care să impună schimbări în stabilirea obiectivelor militare. Aceste schimbări pot fi foarte subtile, dar care să impună totuşi o ajustare a obiectivelor militare”[13]. Considerăm necesar a fi remarcat că, dacă aceste ajustări nu s-ar executa, obiectivele militare nu ar mai sprijini obiectivele politice, influențând negativ legitimitatea acțiunilor militare, şi ar putea compromite protecția forțelor implicate în operație. Urmărirea cu asiduitate a îndeplinirii obiectivului stabilit, pe tot parcursul acțiunii militare, constituie prioritatea „… operativă sau tactică căreia i se subordonează toate eforturile depuse”[14]. Din principiul obiectivului decurge în opinia noastră, necesitatea stabilirii factorilor de succes specifici fiecărei misiuni în parte, în funcție de tipul acțiunilor, limitările şi restricțiile impuse, şi cauzele ce ar putea determina abandonarea sau schimbarea misiunii pe timpul derulării acestora, în unele situații chiar înainte de atingerea obiectivelor stabilite şi de obținerea succesului. Este posibil ca pe timpul unei operații, mandatul misiunii să nu poată fi îndeplinit şi aceasta să fie abandonată.

Unitatea de efort, în operațiile de sprijin intern, impune ca şi în lupta armată „direcționarea acțiunilor tuturor forțelor şi mijloacelor către realizarea scopului comun”[15]. Acest principiu derivă din „principiile acțiunilor militare şi al unității comenzii, nou introdus în doctrina militară românească. El accentuează nevoia de a se asigura că toate mijloacele necesare sunt direcționate spre îndeplinirea unui țel comun, urmărirea realizării unității efortului în orice operație (acțiune)”[16]. Unitatea de efort poate fi adesea îngreunată „ca urmare a existenței unui mare număr de factori participanți, foarte diverşi ce aparțin diferitelor instituții ale statului”[17]. Acest principiu „concură din plin la respectarea primului, adică la îndeplinirea obiectivului”[18]. Urmărirea realizării unității de efort în orice operație „este un principiu care derivă din principiul unității de comandă (principiu al luptei)”[19] şi în opinia noastră, un factor determinant în realizarea obiectivelor misiunii. Asigurarea unității de efort şi utilizarea eficientă a resurselor solicită o coordonare

[13] *Ibidem*, p. 41.
[14] Gl. de Corp de Armată dr. Eugen Bădălan, col.dr. Teodor Frunzeti, *op.cit*., p. 33.
[15] F.T. 3, op.cit., *p. 209*.
[16] Col. (r) prof.univ.dr. Lucian Stăncilă, *op.cit*., p. 41.
[17] Gl. de Corp de Armată dr. Eugen Bădălan, col.dr. Teodor Frunzeti, *op.cit*., p. 35.
[18] Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Dumitru Alexiu, *op.cit*., p. 173.
[19] Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiință, Secția de Ştiință Militară, *op.cit*., p. 141.

neîntreruptă a acțiunilor tuturor forțelor implicate în operații. Mărirea eficienței unității de efort a structurilor forțelor terestre, participante la operații de sprijin intern, considerăm că se poate realiza prin centrul de operații civili – militari, care trebuie să asigure elementele de contact cu populația civilă şi mass-media din zona în care se desfăşoară operațiile, determinându-se în acelaşi timp zonele în care obiectivele şi planurile proprii intră în conflict cu cele ale altor agenții sau organizații.

Siguranța operațiilor, se realizează „pe baza dreptului la autoapărare împotriva acțiunilor ostile. Comandantul trebuie să ia toate măsurile ce se impun pentru protecţia permanentă a forțelor, indiferent de caracterul paşnic al operațiilor. Când situația impune, conform regulilor de angajare, forțele trec cu rapiditate de la o atitudine necombatantă la cea specifică luptei armate”[20]. În baza principiului siguranței se realizează „libertatea de acțiune prin reducerea riscurilor şi vulnerabilităților la acte ostile, prin provocări sau prin surprindere”[21]. Aplicarea acestui principiu se bazează „pe dreptul fundamental la autoapărare … împotriva acțiunilor ori intențiilor ostile îndreptate împotriva lor”[22]. Acest tip de protecție poate fi îndreptat împotriva oricărei persoane, element sau grup ostil, împotriva elementelor teroriste ori a hoților care acționează în timpul unei crize civile sau al unui dezastru național. Comandantul structurii forțelor terestre participant la operație nu trebuie să admită nici un fel de amenințare împotriva forțelor din subordinea sa şi nici împotriva elementelor unor autorități civile pe care le sprijină. În opinia noastră, comandantul este obligat să ia măsuri urgente de contracarare a tuturor activităților cu efecte dăunătoare asupra personalului din subordine, inducând manifestarea vigilenței de către acesta chiar atunci când se acționează într-un mediu neostil şi într-un tip de operație ce nu implică folosirea forței armate. Obligatorii în cadrul acestei necesități sunt planificarea şi organizarea utilizării capabilității militare a forțelor, pentru a asigura tranziția rapidă la acțiuni de luptă, dacă circumstanțele în care se acționează se schimbă şi impun această schimbare. Față de dreptul la autoapărare, siguranța acțiunilor militare constituie materializarea cea mai importantă a securității forțelor şi în acest context toate componentele acțiunilor militare trebuie protejate prin măsuri adecvate chiar dacă o amenințare nu este clar definită.

Restricționarea reprezintă „aplicarea cu prudență a ripostei armate şi vizează realizarea unui echilibru între desfăşurarea în siguranță a operațiilor şi

[20] F.T. 1, *op.cit*., p. 211.
[21] Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiință, Secția de Ştiință Militară, *op.cit*., p. 141.
[22] Gl. de Corp de Armată dr. Eugen Bădălan, col.dr. Teodor Frunzeti, *op.cit*., p. 37.

obiectivul social - propus”[23]. Folosirea excesivă a forţei armate poate, în opinia noastră, pune sub semnul întrebării legitimitatea participării structurii militare la operaţie, iar comandantul trebuie să ia măsuri preventive, asigurând înţelegerea şi respectarea regulilor de angajare şi informare oportună a subordonaţilor cu privire la situaţia din zonă, de asemenea la propunerea acestuia regulile de angajare trebuie să fie revăzute şi reformulate ori de câte ori este necesar, pentru a nu pune în pericol viaţa şi integritatea personalului din subordine.

Restricţia presupune „reţinere în folosirea forţei, iar în cazul în care condiţiile evidente o cer, utilizarea forţei trebuie realizată cu mare atenţie şi numai ca ultimă instanţă. Orice act nejustificat sau neavizat poate avea consecinţe negative, atât în plan politic cât şi militar, mergând până la compromiterea întregii operaţii”[24]. Cerinţele principiului sunt cel mai bine acoperite când regulile de angajare specifice acestora sunt stabilite cu precizie şi în detaliu pe timpul activităţii de pregătire a operaţiei, subliniindu-se în mod expres acele reguli ce ţin de protecţia vieţii şi integrităţii fizice a personalului implicat în operaţii. Restricţionarea necesită „realizarea şi menţinerea echilibrului între nevoia îndeplinirii obiectivelor şi a asigurării securităţii forţelor şi acţiunilor, pe de o parte şi amploarea acţiunilor în funcţie de situaţie de cealaltă parte”[25]. Principiul restricţionării poate fi aplicat cât mai bine „atunci când regulile de angajare stabilite şi difuzate la începutul operaţiei au în vedere şi anticipează o gamă cât mai largă de situaţii ce pot surveni pe timpul desfăşurării acesteia. Regulile de angajare trebuie să fie revăzute de îndată şi modificate, dacă situaţia strategică, operativă şi tactică o impune”[26].

Legitimitatea derivă din „percepţia că prezenţa forţei şi a operaţiilor executate de către acestea sunt îndreptăţite, având autoritatea de a folosi mijloacele adecvate pentru realizarea scopurilor stabilite. Legitimitatea poate deveni un element decisiv pentru desfăşurarea cu succes a operaţiei”[27]. Legitimitatea trebuie corelată cu „imparţialitatea şi susţinută de reţinere în utilizarea forţei şi bazată pe o disciplină foarte strictă a întregului personal”[28]. Legitimitatea, în participarea structurilor din cadrul forţelor terestre la operaţiile de sprijin intern constituie „în primul rând condiţia de bază în declanşarea lor. Ea este dată de un cumul de valori legalitate, moralitate şi

[23] F.T. 3, *op.cit*., p. 210.
[24] Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiinţă, Secţia de Ştiinţă Militară, *op.cit.*, p. 142.
[25] Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Dumitru Alexiu, *op.cit*., p. 174.
[26] Col. (r) prof.univ.dr. Lucian Stăncilă, *op.cit*., p. 48.
[27] F.T. 3, *op.cit*., p. 210.
[28] Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiinţă, Secţia de Ştiinţă Militară, *op.cit*., p.143

dreptate. Dacă aceste valori nu sunt avizate ca fundamente ale acțiunii în sine, în primul rând mass-media şi apoi opinia publică vor acționa ca un vector de nesusținere a respectivei acțiuni militare. Practica a dovedit că o nesusținere din partea acestora poate duce la eşecul acțiunii"[29]. În acest context, utilizarea prudentă şi ponderată a „operațiilor psihologice … poate avea un efect pozitiv în dezvoltarea unor concepții de legitimitate … legitimitatea poate fi întărită prin aplicarea corectă a principiului reținerii în utilizarea forței militare, în special a celei letale prin construirea şi dimensionarea judicioasă a forțelor şi respectarea întocmai a regulilor de angajare stabilite"[30]. Un alt aspect al aplicării acestui principiu este legitimitatea de care se bucură orice guvern în fața populației, asupra căreia îşi exercită autoritatea. Considerăm că orice guvern care deține puterea în mod legal, are legitimitatea şi îşi poate exercita autoritatea de a utiliza instituțiile specifice şi specializate din subordinea sa în situațiile de criză, prin care poate trece societatea la un moment dat.

Perseverența, presupune „pregătirea pentru aplicarea şi folosirea constantă, timp îndelungat a forțelor, în funcție de misiunea primită şi evoluțiile politico-militare din zonă"[31]. Comandanții, în opinia noastră, trebuie să urmărească îndeplinirea misiunii într-un timp cât mai scurt şi, în acelaşi timp, să ia decizii în condiții de incertitudine, iar rezultatele unor reacții imediate pot afecta misiunea pe termen lung. Aceasta nu exclude executarea unor operații cu caracter decisiv, dar impune analiza atentă a situației, în scopul găsirii momentelor şi locurilor potrivite pentru astfel de măsuri. Perseverența presupune „disponibilitatea de a desfăşura în mod constant şi echilibrat toate capacitățile militare disponibile, pe termen lung, în sprijinul realizării scopurilor strategice propuse … acest lucru este determinat de caracterul uneori confuz, neclar al cauzelor ce au generat o situație de criză ceea ce inerent are ca rezultat o serie de dificultăți în ajungerea lor la o rezolvare definitivă"[32].

Utilizarea forței, în mod selectiv şi discriminant, constă în „utilizarea forței în concordanță cu obiectivul urmărit şi situația concretă, având în vedere misiunea şi limitările politice şi legale impuse"[33]. Comandanții structurilor, care participă la operații, considerăm că trebuie să ia în considerare cerințele de a preveni suferințele inutile, de a face distincție între combatanți şi necombatanți şi de a reduce la minim pierderile de vieți

[29] Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Dumitru Alexiu, *op.cit*., p. 174.
[30] Col. (r) prof. univ. dr. Lucian Stăncilă, *op.cit*., p. 52.
[31] F.T. 3, *op.cit*., p. 210.
[32] Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiință, Secția de Ştiință Militară, *op.cit*., p. 142.
[33] F.T. 3, *op.cit*., p. 210.

omeneşti şi distrugerea proprietății. Aceste considerații determină nivelul acceptabil al forței pentru a evita folosirea excesivă sau arbitrară a acesteia. Folosirea unui nivel nejustificat al forței poate determina cerințe tot mai mari pentru a menține acelaşi nivel al ordinii, precum şi pierderea simpatiei şi sprijinul populației locale, chiar a credibilității. Modul de utilizare a forței la nivel tactic este stabilit prin regulile de angajare. În unele situații, capabilitățile neletale pot fi complementare celor letale, iar militarii trebuie să-şi mențină viabilă în permanență opțiunea folosirii forței letale pentru autoapărare.

Acțiunea decisivă pentru prevenirea escaladării constă în „urmărirea energică a obiectivelor propuse şi, la nevoie, aplicarea hotărâtă a forței. Aceasta nu implică o atitudine beligerantă, ci aplicarea rapidă şi decisivă a forței în locul şi la momentul decisiv, în aşa măsură încât să ducă la rezolvarea crizei”[34]. Constrângerile operative impuse nu exclud, în mod necesar, acțiunea eficace a Forțele Terestre, iar ezitarea poate fi percepută ca slăbiciune. De asemenea, precauția excesivă poate determina neîncrederea populației neangajate în criză.

Înțelegerea potențialului pentru consecințe nedorite ale acțiunilor individuale şi ale unităților mici este un principiu determinat de natura volatilă şi încărcătura politică a majorității operațiilor de sprijin intern. Acesta se referă la „consecințele disproporționate față de nivelul de comandă şi cantitatea de forțe implicate în unele acțiuni şi solicită determinarea şi evitarea posibilelor probleme prin pregătire, disciplină şi informare permanentă a liderilor şi militarilor, indiferent de eşalon”[35]. Fiecare militar, în opinia noastră, trebuie să înțeleagă contextul operațional şi strategic al misiunii, precum şi potențialele consecințe politice, militare şi legale ale acțiunii ca şi ale interacțiunii.

Etalarea capacității de a folosi forța într-o manieră neamenințătoare constă în „demonstrarea puterii de luptă şi a hotărârii de a o folosi la nevoie, în aşa fel încât să nu provoace o reacție nedorită”[36]. În concordanță cu cerințele de securitate ale operației comandanții structurilor de forțe terestre care participă la operații trebuie să facă cunoscut părților implicate dimensiunile potențialelor de acțiune proprii.

Asigurarea sprijinului fundamental unui număr cât mai mare de oameni este un principiu utilizat de către comandați „pentru stabilirea urgenței misiunilor şi repartiția resurselor”[37]. În funcție de situație comandanții structurilor de forțe terestre, participante la operații, considerăm că, trebuie să aloce resurse limitate pentru a obține rezultatul cel mai bun posibil. Efortul

[34] *Ibidem*, p. 211.
[35] *Ibidem*.
[36] F.T. 1, *op.cit*., p. 213.
[37] F.T. 3, *op.cit*., p. 212.

inițial este orientat spre refacerea şi reluarea serviciilor vitale, cum ar fi: distribuirea de apă şi alimente; ajutorul medical; electricitatea; căutarea şi salvarea; stingerea incendiilor; relații comunitare.

Analiza periodică a eficacității operației constă în „stabilirea parametrilor specifici de evaluare a efectelor măsurilor şi acțiunilor întreprinse, împreună cu instituțiile sprijinite”[38]. Aceşti parametri considerăm că trebuie să fie axați pe starea şi activitatea celor sprijiniți şi trebuie să fie judicioşi, măsurabili, să lege cauza de efect pentru a permite comandanților să înțeleagă şi să aprecieze progresul şi succesul.

Transferul execuției către instituțiile civile, imediat ce este posibil, depinde de specificul misiunii. Cele mai importante aspecte de avut în vedere sunt „capacitatea autorităților civile de a relua operațiile fără ajutorul Forțelor Terestre şi necesitatea de a angaja unitățile Forțelor Terestre în alte operații”[39]. Comandanții structurilor de forțe terestre, implicate în operații, trebuie să aibă permanent în vedere obiectivele pe termen lung ale comunității sprijinite. Deşi scopul nemijlocit al operațiilor de sprijin este înlăturarea privațiunilor şi suferințelor, scopul final este crearea condițiilor pentru reluarea vieții normale a comunității. Transferul acțiunilor către autoritățile civile şi retragerea unităților angajate constituie semnale pozitive pentru populația sprijinită şi pentru structurile din cadrul Forțelor Terestre. Acestea indică revenirea situației la normal în suficientă măsură pentru ca instituțiile civile să preia controlul şi este dovada succesului misiunii acestora.

În concluzie, putem afirma că principiile enumerate mai sus trebuie să fie în atenția celor care planifică structurile din forțele terestre, să execute acțiuni în cadrul operațiilor de sprijin intern, pentru a asigura condiții de succes şi minimaliza pierderile, în astfel de operații, ignorarea lor sporind riscurile de a nu realiza obiectivele stabilite. Aceste principii, în opinia noastră, sunt în concordanță cu legile luptei armate, sunt o extensie a doctrinei militare de luptă şi operaționale a forțelor terestre. În aplicarea acestor principii, este de semnalat faptul că elementul determinant este supremația obiectivelor politice la toate nivelurile, iar aplicarea lor în toate împrejurările asigură obținerea succesului şi reducerea pierderilor umane şi materiale. Stabilirea modalităților de întrebuințare în operații a structurilor din cadrul forțelor terestre, în strânsă concordanță cu principiile enunțate, reprezintă o necesitate obiectivă, mai ales prin prisma analizării în detaliu a învățămintelor rezultate din acțiunile anterioare la care forțele terestre au participat prin analizarea fiecărui caz în parte, în funcție de particularitățile situației existente şi posibilitățile asigurate pentru îndeplinirea scopurilor propuse.

[38] *Ibidem*.
[39] *Ibidem.*

BIBLIOGRAFIE

Bădălan Eugen, Valentin Arsenie, Dumitru Alexiu, *Tratat de tactică militară, Forţele Terestre*, Editura Academiei Forţelor Terestre Nicolae Bălcescu, Sibiu, 2003.

Gl. de Corp de Armată dr. Bădălan Eugen, col.dr. Teodor Frunzeti, *Acţiunile militare altele decât războiul*, Editura Militară, Bucureşti, 2001.

Gl.mr.dr. Pâlşoiu Ion, *Forţele Terestre în noua paradigmă a securităţii naţionale*, expunere în cadrul Conferinţei doctrinare, Forţele Terestre 2009.

Colonel (r) prof.univ.dr. Stăncilă Lucian, *Evoluţia acţiunilor violente spre operaţii militare altele decât războiul*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005.

Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Ştiinţă, Secţia de Ştiinţă Militară, *Tratat de Ştiinţă Militară*, vol. I, Editura Militară, Bucureşti, 2001.

F.T. 1, Doctrina operaţiilor Forţelor Terestre, Bucureşti, 2004.

F.T. 3, Manualul de tactică generală a Forţelor Terestre, Bucureşti, 2007.

CADRUL NORMATIV CARE REGLEMENTEAZĂ ORGANIZAREA OPERAȚIILOR MARITIME MULTINAȚIONALE

THE LEGAL FRAMEWORK THAT GOVERNING THE ORGANIZATION OF THE MULTINATIONAL MARITIME OPERATIONS

Lt.col. Stan POPÎRLAN
Statul Major al Forțelor Navale
Lt.col. Filofteia REPEZ[**]
Comandamentul Logistic Întrunit

În actualul context internațional complex, organismul militar românesc, implicit logistica forțelor navale a țării noastre, se află într-un proces deosebit de dinamic de restructurare şi redefinire a tuturor domeniilor sale de activitate, proces ce se subordonează opțiunilor strategice politico-militare ale României, de integrare în structurile de sprijin logistic euroatlantice.

In the current complex international context, the Romanian military body, implicitly logistics naval forces of our country is in dynamic process of restructuring and redefining every domain of its activity, a process that is subordinated to strategic political and military options of Romania, of integration in the Euro-Atlantic logistical support structures.

Cuvinte cheie: forțe navale, logistica, sprijin logistic, operații maritime multinaționale.
Keywords: *naval forces, logistics, logistical support, multinational maritime operations.*

Condițiile specifice de țară membră NATO şi integrată în Uniunea Europeană reprezintă, pentru România, un proces complex, care presupune realizări marcante în plan economic, dar şi evidente restructurări în domeniul militar, pentru care logistica reprezintă o componentă determinantă.

Accesibilitatea Forțelor Navale şi susținerea pe care o oferă la rândul lor celorlalte forțe constituie un atribut important al puterii maritime. Marea are marele avantaj că este un mediu de transport adecvat pentru articolele

[**] e-mail: *filofteiarepez@yahoo.com*

grele şi voluminoase. Aşadar, navele pot constitui adesea active logistice importante în cadrul operațiilor maritime multinaționale. Posibilitățile de transport ale flotei comerciale pot chiar determina când şi unde se pot desfăşura operațiile terestre. Mai mult, faptul că navele pot să transporte provizii, muniție şi combustibil oferă Forțelor Navale moderne potențialul unic de a desfăşura operații maritime autonome la distanțe mari de bazele proprii.

Pornind de la cele precizate, am considerat necesar ca în rândurile următoare să facem o prezentare a cadrului normativ care reglementează organizarea operațiilor maritime multinaționale.

Baza juridică a operațiilor multinaționale considerăm că se regăseşte în prevederile Cartei ONU şi în tratatele internaționale.

Din preambulul Cartei Națiunilor Unite rezultă că scopul suprem al ONU este de a feri generațiile viitoare de flagelul războiului, prin unirea forțelor membrilor ei, în vederea obținerii, menținerii şi construcției păcii şi securității internaționale, prin garantarea de către ONU a faptului că forța armată nu va mai fi folosită decât în interes comun şi prin încercarea de a stabili între state relații de bună vecinătate şi de toleranță. Scopurile principale ale ONU sunt: „menținerea păcii şi securității internaționale; dezvoltarea relațiilor de prietenie între națiuni; realizarea colaborării internaționale, în vederea rezolvării problemelor ce privesc omenirea; asigurarea ca organizația să fie un centru în care să se armonizeze acțiunile națiunilor pentru atingerea scopurilor comune”[1]. Principalele activități prin care se încearcă realizarea acestor misiuni constau în: diplomația preventivă, obținerea păcii (cu mijloace paşnice sau cu mijloace militare – impunerea păcii), menținerea păcii, construcția păcii.

În cadrul ONU, există organe constituite într-un sistem funcțional; o parte dintre acestea având legătură directă cu organizarea, planificarea şi desfăşurarea operațiilor multinaționale, astfel: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Comitetul Special al ONU pentru Operații de Menținere a Păcii (creat în anul 1965 prin rezoluția 2006 a Adunării Generale a ONU, alcătuit în prezent din 34 membri, printre care şi România).

Principalele competențe ale acestor organisme sunt prevăzute, de asemenea, în cadrul Cartei ONU, astfel:

- Adunarea Generală este competentă a aplica următoarele metode: „tratative, anchetă, mediere, conciliere, arbitraj, calea juridică, recurgerea la organizații sau acorduri regionale”[2];
- Consiliul de Securitate are competența de a aplica metodele şi procedeele prevăzute în alineatul anterior, precum şi

[1] *Carta ONU*, cap.I, art. 1.
[2] *Ibidem*, cap.VI, art. 33.

„întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice şi comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene, poştale, telegrafice, prin radio şi a altor mijloace de comunicație, precum şi ruperea relațiilor diplomatice”[3], care nu implică folosirea forței, dar şi „demonstrații de forță, măsuri de blocadă şi alte operațiuni executate de forțe aeriene, maritime sau terestre ale membrilor Națiunilor Unite”[4], dacă sunt întrunite voturile celor cinci membri permanenți în unanimitate.

În baza articolului 43 din Carta ONU, membrii acestei organizații se obligă să pună la dispoziția Consiliului de Securitate forțe armate necesare pentru menținerea păcii şi securității internaționale. Consiliul a recomandat statelor membre ONU să constituie contingente naționale, disponibile operativ şi să comunice coordonatele acestora Secretariatului General. Aceste contingente naționale se pun la dispoziție numai la cererea Consiliului şi pe bază de acorduri speciale. Justificarea juridică a acestor tipuri de operații este dată şi de articolul 40 din Cartă care prevede obligația Consiliului de Securitate ca înainte de a trece la măsuri de constrângere să se facă apel la membrii Națiunilor Unite pentru a se conforma măsurilor provizorii pe care le-a recomandat.

Baza juridică a operațiilor maritime multinaționale, pe lângă Carta ONU, se regăseşte şi în dreptul internațional care cuprinde: „o serie de domenii şi instituții juridice, precum: dreptul păcii şi al războiului, dreptul neutralității, dreptul diplomatic, dreptul tratatelor, dreptul internațional penal”[5]. Scopul dreptului internațional aplicabil în operațiile de menținere a păcii este de a reglementa juridic conceperea şi desfăşurarea acestor operații. La baza aplicării dreptului internațional stau următoarele principii: consimțământul părților; imparțialitatea forțelor multinaționale; neutilizarea forței în afara precizărilor din mandat; legitimitatea; credibilitatea operației militare; negocieri. Pe plan internațional, se urmăreşte ca aceste principii să fie aplicate în totalitatea lor, încălcarea unuia însemnând eludarea celorlalte.

Cadrul normativ care reglementează organizarea unei operații maritime multinaționale considerăm că este destul de vast şi respectarea întocmai a acestuia nu poate să ducă la planarea unor dubii asupra legalității acestor operații.

În ceea ce priveşte legislația internă, unele state au elaborat legi speciale privind constituirea, organizarea şi funcționarea forțelor de menținere

[3] *Ibidem*, cap.VII, art. 41.
[4] *Ibidem*, cap.VII, art. 42.
[5] G. Gemini, *Dreptul internațional public*, vol. 2, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 172.

a păcii. În România, prin Legea 45/1994 a apărării naționale (art. 5) este prevăzută modalitatea de participare a armatei române la operațiile multinaționale de menținere a păcii.

Pentru a funcționa sub semnul legalității, ONU a impus un algoritm al activităților premergătoare constituirii şi desfăşurării unei operații multinaționale, prin organele Secretariatului ONU cu atribuții în menținerea păcii. Pentru ca o operație multinațională să fie legitimă trebuie avut în vedere ca personalul din care se compune să cunoască şi să respecte: legislația națională şi normele de drept internațional, tratatele şi convențiile care angajează răspunderea juridică din partea reprezentantului unui stat național, înțelegerile şi acordurile cu statul gazdă.

Statutul juridic al participanților la operații multinaționale cuprinde „poziția juridică a acestora în cadrul operațiilor, drepturile de care se bucură şi obligațiile pe care trebuie să le îndeplinească”[6]. Personalul participant la aceste operații are raporturi cu: propriul guvern şi societatea din care face parte, Organizația Națiunilor Unite, alte organizații regionale de securitate care ar putea fi implicate în astfel de operații, organizații neguvernamentale şi mass-media, autoritățile locale, organizațiile politice şi grupurile de civili din zona de desfăşurare.

Elementele concrete ale statutului juridic al forței participante la operații se găsesc în acordurile de participare – M.O.F.A. (Acord între ONU şi țările participante) şi, în special, în acordul S.O.F.A. (Status of force agreement – Acord privind statutul forțelor). În sistemul ONU, operațiunea, proprietatea, fondurile şi mijloacele acesteia, precum şi întregul personal se bucură de privilegiile şi imunitățile prevăzute în Acordul privind statutul forțelor (S.O.F.A.) şi în Convenția asupra privilegiilor şi imunităților Organizației Națiunilor Unite, adoptată de Adunarea Generală la 13 februarie 1946.

Acordul S.O.F.A. este un instrument legal (are toate caracteristicile unui tratat internațional), încheiat între Secretarul General ONU şi țara gazdă a misiunii, care se referă la drepturile, privilegiile, imunitatea, jurisdicția forței multinaționale şi presupune: autoritatea sediului forței multinaționale; expunerea steagului Națiunilor Unite sau al forțelor respective; purtarea uniformei de identificare; libertatea de mişcare în zona de operații; obiectivele ce se vor îndeplini în operații; purtarea armelor; obligativitatea pentru forțele ONU de a-şi inscripționa vehiculele, ambarcațiunile, aviația; relațiile economice dintre misiune, membrii acesteia şi țara-gazdă cu cetățenii săi; jurisdicția penală şi civilă a personalului misiunii; cooperarea dintre poliția forței multinaționale şi poliția țării gazdă; imunitatea documentelor forței multinaționale la cercetări şi inspecții din partea poliției țării gazdă, fără un acord semnat în prealabil, pentru probleme specifice; aprovizionarea pe plan

[6] Lt.col. Dragoman Ion, *Drept internațional aplicabil în operațiile multinaționale de menținere a păcii*, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 1996, p. 79.

local şi serviciile executate de țara gazdă; angajarea forței de muncă locale; folosirea comunicațiilor, serviciilor poştale, drumurilor, căilor navigabile, a facilităților portuare şi aeroportuare; modul de rezolvare a plângerilor şi protestelor. De asemenea, Acordul S.O.F.A. prevede şi obligațiile acestui personal de a respecta legile, obiceiurile şi religia țării gazdă.

În cazul în care nu se poate ajunge la un astfel de acord, se consideră a fi mulțumitor şi un memorandum de acord.

Indiferent de forma acordului, înțelegerea dintre ONU şi țara gazdă trebuie să cuprindă două principii esențiale:

- independența forței multinaționale (a misiunii în general) în raport cu autoritățile guvernamentale ale țării gazdă;
- libertatea de mişcare a personalului forței în zona pe care o controlează.

Referitor la jurisdicția penală, putem afirma că personalul militar şi civil al forței multinaționale este în autoritatea legilor naționale ale contingentului din care face parte, iar înțelegerile convenite cu ONU trebuie să asigure aplicarea măsurilor disciplinare şi penale naționale. Membrii forței multinaționale se bucură de măsuri considerabile de protecție, chiar şi în situația în care sunt în afara serviciului, fiind asimilați cu funcționarii ONU.

Jurisdicția civilă este reglementată într-o altă manieră, neexistând imunitate absolută în jurisdicție. Astfel, pentru fapte ilicite civile săvârşite în cadrul serviciului nu vor răspunde membrii operației respective, ci eventual ONU, personalul fiind considerat „agent" ONU şi se bucură de imunitate de jurisdicție; pentru pagubele cauzate în afara serviciului, responsabilitatea nu va mai fi a ONU, ci a persoanei respective.

Securitatea personalului forței multinaționale este o problemă ce interesează atât ONU, cât şi statele participante la operații, menționând faptul că integritatea personalului nu este expusă decât pericolelor pe care le presupune o intervenție paşnică.

Sunt considerate infracțiuni contra personalului ONU următoarele fapte comise cu intenție:

- uciderea, răpirea şi orice altă atingere adusă persoanei sau libertății unui membru al forței multinaționale;
- violențe contra localurilor oficiale sau domiciliilor private ale membrilor forței, care pun în pericol persoana sau libertățile sale;
- tentativa de a comite una dintre aceste agresiuni, ori dirijarea, organizarea sau incitarea altor persoane de a le comite.

Statele naționale, care pun la dispoziția ONU contingente naționale, au dreptul să ia măsuri legislative naționale, pentru a asigura protecția acestora, mergând până la retragerea din misiune a personalului, atunci când consideră că securitatea lor este pusă în pericol.

Legalitatea operațiilor este asigurată atât la nivel internațional, cât şi la nivelul fiecărui stat participant, ceea ce presupune raportarea normelor dreptului național la cele ale dreptului internațional.

România şi-a asumat în mod liber şi responsabil îndatorirea şi dreptul de a acționa în cadrul eforturilor internaționale pentru salvgardarea păcii şi securității internaționale. Doctrina Militară de Apărare a României prevede că participarea armatei române la acțiuni umanitare şi la cele care urmăresc înlăturarea consecințelor unor catastrofe sau calamități, sub egida ONU sau sub responsabilitatea OSCE, este una dintre misiunile importante actuale şi de perspectivă. În acelaşi document este prevăzută şi baza legală pentru punerea la dispoziția ONU a unor efective ale armatei române în operațiile multinaționale, stipulându-se în mod clar că această angajare se va face pe baza aprobării şi a mandatului conferit de autoritățile publice constituționale la solicitarea organizațiilor internaționale. Conform Constituției României, statul se obligă să îndeplinească întocmai şi cu bună credință obligațiile ce îi revin din tratatele la care este parte, iar ratificarea acestora de către Parlament duce la încadrarea lor în dreptul intern. Astfel, Legea fundamentală statuează că, „dacă există neconcordanță între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, şi legile interne, au prioritate reglementările internaționale”[7].

Baza juridică a participării țării noastre la acest gen de acțiuni este dată de următoarea reglementare: „în interiorul securității colective şi potrivit obligațiilor asumate de România prin tratatele internaționale, la solicitarea Preşedintelui României, se supune Parlamentului spre aprobare participarea cu efective şi tehnică militară la constituirea forțelor internaționale destinate menținerii păcii sau în scopuri umanitare”[8].

Procedura participării unor efective româneşti la misiuni internaționale se declanşează concret pe baza cererii oficiale a ONU adresată prin Misiunea Permanentă a României la această organizație. Pe baza acestei cereri, Ministerul Apărării Naționale şi Ministerul Afacerilor Externe întocmesc un memorandum, care va fi avizat de primul-ministrul şi înaintat apoi Preşedintelui României. Ulterior, Preşedintele României consultă Consiliului Suprem de Apărare a Țării şi propune Parlamentului aprobarea participării. Hotărârea Parlamentului României este actul juridic prin care se aprobă participarea cu efective şi tehnică militară la operațiile multinaționale. Guvernul decide apoi asupra cheltuielilor aferente, precum şi asupra altor aspecte organizatorice. Începând din anul 1995, bugetul Ministerului Apărării Naționale conține şi un capitol de cheltuieli privind menținerea păcii.

Crearea cadrului legislativ a impus şi măsuri de constituire a structurilor care să asigure participarea românească la operațiile multinaționale.

---

[7] *Constituția României*, art.20, Bucureşti, 2003.

[8] *Legea nr.45/1994* privind apărarea națională a României, publicată în Monitorul Oficial nr.172/1994.

La nivelul Statului Major General s-a creat Secția Parteneriat şi Misiuni de Menținere a Păcii, de asemenea s-au creat contingente naționale (de tip B.I., B. Ge., Spital Militar) şi grup de nave (nava) pregătite pentru a face față solicitărilor unei operații multinaționale.

Forțele Navale ale României pot fi considerate un garant al securității statului, oferind o gamă largă de forțe şi mijloace logistice capabile să ducă acțiuni diverse atât la pace, cât şi în situații de război, prin utilizarea întregii game de capabilități din organică. Ele pot participa la toate tipurile de operații maritime multinaționale folosind procedee şi mijloace specifice fiecăruia dintre ele. Pot acționa începând de la declanşarea situațiilor de criză respective, până la finalizarea acțiunilor militare şi civile de construire şi consolidare a structurilor politice şi administrative postconflictuale. Încercările de teoretizare a sprijinului logistic al forțelor navale specifice operațiilor maritime multinaționale sunt extrem de importante, chiar dacă ele nu scot în evidență aspecte în totalitate noi, ci reprezintă mai degrabă o perfecționare a misiunilor logistice tradiționale executate de forțele navale.

BIBLIOGRAFIE

Constituția României, Bucureşti, 2003.

Legea nr.45/1994 privind apărarea națională a României, publicată în Monitorul Oficial nr. 172/7 iulie 1994, cu modificările şi completările ulterioare.

Legea nr.42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului național, publicată în Monitorul Oficial nr. 242/18 martie 2004.

Doctrina Forțelor Navale, FN-1, Editura Bucureşti, 2010.

F.N.-13/1, Manualul de Logistică al Forțelor Maritime Multinaționale, Bucureşti, 2007.

Cpt.cdor. Chiorcea Ion, *Participarea Forțelor Navale ale României la executarea operațiilor militare maritime de stabilitate,* teză de doctorat, Editura U.N.Ap. „Carol I", Bucureşti, 2006.

Lt.col. Dragoman Ion, *Drept Internațional aplicabil în operațiile de menținere păcii*, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 1996.

Gemini G., *Dreptul internațional public*, vol. 2, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

TIPURILE DE OPERAȚII INTERNAȚIONALE LA CARE POT PARTICIPA FORȚELE ARMATE

TYPES OF INTERNATIONAL OPERATIONS IN WHICH THE ARMED FORCES MAY PARTICIPATE

Lt.col.ing.drd. Mihail NICULA*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Operațiile multinaționale de menținerea sau impunere a păcii sunt, şi vor rămâne şi în viitor, o modalitate eficientă, voluntar acceptată de comunitatea internațională, pentru gestionarea crizelor lumii în care trăim fiind, în acelaşi timp, o formă a activităților militare, o funcție de bază şi o misiune importantă a forțelor armate ale fiecărui stat, în special a celor care aparțin unei alianțe politico - militare. Dintre toate tipurile de acțiuni militare de acest gen cea mai importantă formă de acțiune o reprezintă operațiile militare altele decât războiul care pot include atât elemente ale operațiilor clasice de luptă, cât şi ale celor ce nu presupun lupta, desfăşurate în timp de pace, criză, precum şi în situații de război.

Multinational operations and peace enforcement are now, and will future remain an effective way, voluntarily accepted by the international community in crisis management throughout the world, being also a form of military activities, a basic function and an important mission of the armed forces of each state, especially those who belong to a political alliance – the military. Among all military actions, the most important ones are the military operations other than war, which may include elements of both traditional combat operations and those that do not involve combat, carried out in peacetime, crisis and war situations.

Cuvinte cheie: operații multinaționale, gestionarea crizelor, operațiile militare altele decât războiul, controlul armamentelor, combaterea terorismului, apărarea drepturilor omului, demonstrațiile de forță, sprijinul păcii.

Keywords: *multinational operations, crisis management, military operations others than war, arms control, terrorism combating, human right, force demonstration, pace support.*

Conform prevederilor literaturii de specialitate, operațiile internaționale/multinaționale reprezintă totalitatea acțiunilor duse de o grupare de forțe cu rol strategic sau operativ, constituită din trupe aparținând

* e-mail: *nclmihail@yahoo.com*

mai multor țări din cadrul alianței sau coaliției sub comandă unică şi a cărui scop este unitar, sau operații la care participă două sau mai multe state, care destină forțe militare de diverse mărimi sub control politic şi comandă unică.

Actualitatea internațională scoate în evidență faptul că operațiile multinaționale de menținerea păcii sunt, şi vor rămâne şi în viitor, o modalitate eficientă, voluntar acceptată de comunitatea internațională, pentru gestionarea crizelor lumii în care trăim fiind, în acelaşi timp, o formă a activităților militare, o funcție de bază şi o misiune importantă a forțelor armate ale fiecărui stat.

Operațiile multinaționale sunt de mai multe tipuri şi anume:

- *războiul* – reprezintă situația extremă pentru desfăşurarea operațiilor multinaționale ale alianței sau coaliției într-o astfel de situație, scopul urmărit fiind acela de realizare a obiectivelor stabilite, printr-o victorie cât mai rapid şi cu pierderi umane şi materiale cât mai mici;
- *operațiile militare altele decât războiul* (MOOTW – Military Operations Other Than War) cuprind o gamă largă de acțiuni care urmăresc îndeplinirea unor scopuri variate, incluzând realizarea intereselor şi obiectivelor naționale, descurajarea şi prevenirea războiului, promovarea sau după caz reinstaurarea păcii, reducerea tensiunii dintre state sub nivelul conflictului armat şi rezolvarea crizelor internaționale, precum şi sprijinirea autorităților civile în rezolvarea situațiilor de criză internă. Îndeplinirea acestor obiective prin utilizarea instrumentului militar presupune folosirea forțelor armate şi a logisticii adecvate pentru executarea unor misiuni diverse, altele decât cele specifice războiului.

Operațiile militare altele decât războiul pot include atât elemente ale operațiilor de luptă, cât şi ale celor ce nu presupun lupta, desfăşurate în timp de pace, criză, precum şi în situații de război.

Acest tip de operații este caracterizat de următoarele principii operaționale:

- *obiectivul* – direcționează fiecare operație către un obiectiv decisiv, bine definit şi posibil de atins;
- *unitatea de efort* – caută să atingă unitatea de efort în orice operație;
- *siguranța* – niciodată să nu permită fracțiunilor ostile să dobândească vreun avantaj informațional, politic sau militar;
- *reținerea* – aplică acțiuni militare, corespunzătoare cu prudență;
- *perseverența* – sprijină scopurile şi obiectivele strategice fiind pregătită să desfăşoare capacitățile militare în mod consecvent şi proporțional;
- *legitimitatea* – forțele trebuie să susțină legitimitatea operațiilor şi a guvernului gazdă cu multă hotărâre şi demnitate.

Operațiile militare altele decât războiul cuprind operații prin care în principal se urmăreşte:

a. *asigurarea libertății de navigație şi de survol*, care presupune acțiuni desfăşurate în scopul asigurării drepturilor internaționale de liberă navigație pe mare şi căile aeriene;

b. *asistența acordată unei națiuni*, care se execută de către forțele multinaționale, pe timp de pace, criză sau război, pe baza unor acorduri încheiate între națiunile contribuitoare la constituirea forței multinaționale şi națiunea ce beneficiază de asistentă. Scopul acestor acțiuni constă în promovarea stabilității regionale pe termen lung;

c**.** *combaterea terorismului* implică acțiuni de contracarare, desfăşurate oriunde şi oricând există amenințarea acestuia. Combaterea terorismului include atât măsuri defensive de reducere a vulnerabilității în fața actelor de terorism, cât şi măsuri ofensive pentru prevenirea, descurajarea şi răspunsul la actele de terorism;

d. *controlul armamentelor* constituie un mijloc de reducere a riscului de război prin limitarea amenințării din partea unui potențial adversar. Acesta se realizează prin stabilirea unor limite şi plafoane, reducerea sau eliminarea unor armamente specifice şi măsuri de încredere. Acțiunile de acest tip au la bază diferite convenții, tratate sau acorduri care, uneori, pot fi măsuri unilaterale. Acestea completează eforturile făcute în plan militar şi contribuie la întărirea securității şi stabilității;

e. *impunerea de sancțiuni* constă în utilizarea măsurilor coercitive stabilite de către un organism de securitate (ONU, OSCE, UE etc.) cu drept de a aplica aceste măsuri în scopul interzicerii unor activități specifice în anumite zone geografice. Aceste zone pot fi stabilite în spațiul aerian, pe mare sau pe uscat;

f. *loviturile în cadrul operațiilor întrunite multinaționale* reprezintă acțiuni ofensive cu caracter limitat, desfăşurate în scopul creării de pagube, capturării sau distrugerii unui obiectiv pe baza deciziei factorilor politici. Ele pot fi întreprinse pentru a determina schimbarea atitudinii unor grupuri de state sau țări care se opun dreptului internațional, sau pentru prevenirea lansării unor acțiuni agresive din partea acestora;

g. *raidul* constă într-o operație întrunită multinațională, de mică amploare, ce implică pătrunderea pe teritoriul controlat de grupări/populații ostile, în scopul procurării de informații, dezorientării adversarului, distrugerii de obiective sau pedepsirii unor acțiuni armate considerate ilegale;

h. *sprijinul militar acordat luptei antidrog* este reprezentat de acțiunile desfăşurate de elemente ale Forței Multinaționale în zona de responsabilitate, în favoarea organismelor şi instituțiilor autohtone şi internaționale, responsabile cu lupta antidrog, pentru depistarea, monitorizarea şi contracararea producerii, traficului şi utilizării ilegale a drogurilor;

i. *sprijinul militar acordat autorităţilor civile* include acţiunile şi măsurile luate de o forţă multinaţională în scopul favorizării asistenţei şi sprijinului reciproc între structurile forţei şi autorităţile locale civile în procesul de planificare, pregătire şi utilizare a resurselor disponibile, pentru a răspunde consecinţelor unor situaţii interne critice, de urgenţă, de natură civilă sau în caz de atac, ori în alte situaţii ce pun în pericol securitatea naţională a statului respectiv;

j. *evacuarea necombatanţilor* se execută unilateral, de către un contingent naţional, dar într-un cadru multinaţional, în scopul de a disloca persoanele necombatante dintr-o ţară sau zonă unde sunt ameninţate. Aceste acţiuni sunt asemănătoare unui raid, presupunând introducerea rapidă a unei forţe, ocuparea temporară a unor obiective, evacuarea personalului necombatant şi retragerea planificată. Forţa utilizată este menţinută la nivelul minim necesar îndeplinirii misiunii şi asigurării protecţiei multilaterale a militarilor şi a personalului necombatant evacuat;

k. *demonstraţiile de forţă* sunt acţiuni prin care se prezintă hotărârea de intervenţie a forţelor multinaţionale, materializată prin creşterea vizibilă a capacităţii de luptă a forţelor desfăşurate în zona potenţială de conflict, exerciţii, aplicaţii etc. Scopul demonstraţiilor de forţă îl reprezintă intimidarea forţelor generatoare de conflict şi dezamorsarea tensiunilor;

l. *protecţia navigaţiei* reprezintă acţiunea care include operaţiile de control costier, de apărare şi securitate a porturilor, de apărare contra minelor şi protejarea mediului, alături de operaţiile desfăşurate în apele internaţionale;

m. *căutarea – salvarea – evacuarea* sunt operaţii care cuprind un complex de acţiuni desfăşurate pentru căutarea, localizarea, identificarea, salvarea, evacuarea şi recuperarea personalului, rămăşiţelor umane, tehnicii sensibile sau a unor materiale de mare importanţă pentru securitatea naţională. Aceste acţiuni se pot desfăşura în mod clandestin, acoperit sau deschis şi necesită o planificare specifică, având în vedere că, de cele mai multe ori, se execută într-un mediu ostil;

n. *sprijinul păcii* presupune acţiuni complexe şi multifuncţionale desfăşurate imparţial în baza unui mandat ONU sau OSCE ce implică forţe militare, agenţii diplomatice şi organizaţii umanitare, fiind destinate realizării unui acord politic pe termen lung sau altor condiţii specificate în mandat. Această formă a operaţiilor militare altele decât războiul implică: operaţii de menţinerea păcii şi de impunerea păcii, prevenire a conflictului, construcţie şi realizare a păcii şi operaţii umanitare.

Operaţiile de menţinere a păcii sunt, în general, întreprinse în baza cap VI al Cartei ONU, care se referă la soluţionarea paşnică a disputelor. Potrivit acestui capitol, sunt utilizate negocierile, medierea, arbitrajul între părţile aflate în conflict şi mijloacele juridice ale dreptului internaţional.

Operațiile de menținere a păcii includ:

a) *observarea* care reprezintă un element de bază în operațiile de menținere a păcii, şi are drept scop fundamental supravegherea, monitorizarea şi raportarea evoluției situației din zonă şi respectarea condițiilor stabilite prin acorduri şi armistițiu;

b) *interpunerea de forțe*, ce presupune menținerea separării forțelor militare opozante, ca urmare a unei încetări temporare a focului sau a unui acord oficial de încetare a focului;

c) *asistența pentru tranziție*, care constă în acțiunile militare întreprinse ca urmare a încetării focului, înainte de instalarea instituțiilor civile abilitate pentru o misiune de consolidare a păcii pe termen lung. Ele sunt desfăşurate în timp ce este negociat un acord de pace şi apoi, ca un element de implementare a acestuia. Scopul lor este de a sprijini tranziția, de la conflict la starea de pace, cu o structură politică acceptabilă pentru națiunea respectivă şi comunitatea internațională.

Operațiile de impunere a păcii sunt desfăşurate în baza capitolului VII al Cartei ONU se referă la amenințările la adresa păcii, violarea păcii şi la actele de agresiune. În baza acestui capitol, ONU are dreptul să întreprindă acțiunile militare cele mai potrivite pentru a menține sau restaura pacea şi securitatea internațională. De asemenea, capitolul VII autorizează utilizarea forțelor armate puse la dispoziția ONU de către statele membre, pentru a asigura respectarea rezoluțiilor organismului respectiv de către statele refractare la acestea. Ele au caracter coercitiv şi sunt desfăşurate atunci când nu a fost realizat consensul tuturor părților în conflict sau evoluția evenimentelor este nesigură.

Prevenirea conflictului presupune acțiuni desfăşurate în baza capitolului VI al Cartei ONU. Ele cuprind o gamă largă de activități de la inițiativele diplomatice, la desfăşurarea preventivă de forțe în scopul împiedicării escaladării disputelor în conflicte armate sau a răspândirii lor. Prevenirea conflictului poate să includă, de asemenea, misiuni de descoperire şi cercetare a unor fapte, consultare, înştiințare, inspecții şi monitorizare.

Acțiunile şi misiunile specific militare includ:

a) *desfăşurarea preventivă* reprezentând dispunerea unor forțe cu suficiente capacități de descurajare pentru a preveni izbucnirea ostilităților. Acest lucru poate fi realizat sub forma: desfăşurării de exerciții şi survoluri; poziționarea de forțe navale gata de acțiune; dislocarea de forțe aeriene sau terestre în regiunile adiacente zonei cu probleme sau chiar dislocarea unei forțe în interiorul acestei zone;

b) *avertizarea timpurie* despre un potențial conflict care va fi realizată prin activitățile de monitorizare de rutină executate de aliați sau parteneri. Identificarea oportună a problemelor permite elaborarea la timp a variantelor de acțiune;

c) *cercetarea activităţilor aeriene, terestre şi maritime* care pot fi monitorizate în comun de mijloacele alianței sau coaliției. Utilizarea în mod transparent a activităților de cercetare poate avea un efect de descurajare;

d) *evacuarea necombatanţilor şi impunerea sancţiunilor* pot fi utilizate, de asemenea, în cadrul prevenirii conflictului.

Construcția păcii este realizată cu prioritate prin mijloace diplomatice. Sprijinul militar acordat îndeplinirii acestui obiectiv poate fi indirect, de stat major sau de planificare şi în formă implicării directe de forțe şi mijloace militare. El include misiunile de prevenire a conflictului, precum cercetarea, supravegherea sau chiar misiuni de impunere a păcii sub forma sancțiunilor.

Realizarea păcii cuprinde toate acțiunile care sprijină măsurile şi structurile politice, economice, sociale şi militare, desfăşurate pentru întărirea şi consolidarea acordurilor politice şi înlăturarea cauzelor unui conflict. Acțiunile includ acele mecanisme de identificare şi sprijinire a structurilor care au ca obiective consolidarea păcii, promovarea încrederii şi bunăstării, sprijinirea reconstrucției economice.

Operațiile umanitare cuprind:

a) *asistența umanitară* care se desfăşoară în scopul înlăturări şi sau reducerii urmărilor dezastrelor naturale sau cauzate de om, al unor situații endemice ce produc suferințe umane, precum foametea, bolile, sărăcia etc. Ele sunt limitate ca durată şi amploare şi pot preceda sau însoți eforturile umanitare ale organizațiilor civile specializate, precum şi ale autorităților civile din țara gazdă, primele responsabile cu asigurarea de ajutor;

b) *ajutorul în caz de dezastre* implică satisfacerea unor necesități vitale de supraviețuire ale oamenilor aflați în primejdie, în special a hranei, adăpostului, asistenței medicale. De asemenea, în funcție de mandatul forței, sprijinul poate consta în protejarea agențiilor ce acordă ajutor, crearea şi menținerea rutelor de aprovizionare cu ajutoare, iar în unele situații extreme, Forța Multinațională poate primi responsabilitatea directă de distribuire a ajutoarelor în scopul asigurării fluxului acestora. Amploarea unui dezastru poate depăşi posibilitățile proprii ale unei națiuni de a face față urmărilor, situație în care se impune acordarea de asistență internațională. În astfel de situații, țara noastră va răspunde, foarte probabil, cu ajutor, dat inclusiv de forțele sale armate atât național, cât şi internațional, prin centrele de coordonare destinate acestui scop şi stabilite de comunitatea internațională;

c) *apărarea drepturilor omului* reprezintă un element de bază al operațiilor umanitare. Prevenirea sau împiedicarea amplificării şi răspândirii abuzurilor privind încălcarea drepturilor omului pot necesita inițierea unei operații de impunere a păcii pentru care Forța Multinațională trebuie pregătită corespunzător.

În majoritatea operaţilor multinaţionale, elementul de bază care acţionează este forţa, care poate, la rândul său, să varieze ca mărime, de la un mic grup de observatori – civili, poliţişti, militari sau o combinaţie a acestora până la o forţă considerabilă de menţinere a păcii (impunere a păcii etc.) care acţionează cu blindate şi beneficiază de sprijin aerian.

Pentru ca operaţiile multinaţionale să se desfăşoare cu succes, forţa multinaţională trebuie să aibă un suport şi un sprijin logistic adaptate conform sarcinilor primite, componentelor spaţiale şi temporale, resurselor umane, materiale, mediului, climei, infrastructurii zonale şi disponibilităţii resurselor.

Având în vedere cele prezentate, se poate afirma că orice operaţie multinaţională sub egida ONU este unică, iar planificarea, organizarea şi executarea acesteia variază în funcţie de situaţia internaţională, de motivaţiile şi valorile membrilor organizaţiei care va conduce efectiv respectiva operaţie.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de Transformare a Armatei României, Bucureşti, 2007.

Doctrina pentru operaţiile întrunite multinaţionale, Bucureşti, 2002.

Legea nr. 42/2004 privind participarea forţelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.

FM 100-23 Operaţii pentru menţinerea păcii, lucrare în limba engleză, 1994.

Regulamentul conducerii operaţiilor în sprijinul păcii, A.I.S.M., 1994.

UTILITATEA TABLOULUI DE BORD CU INDICATORI STATISTICI ÎN OPERAȚIONALIZAREA ACTULUI DECIZIONAL

SCOREBOARD UTILITIES WITH STATISTICAL INDICATORS OF THE DECISION OPERATIONALISATION

Col.drd. Gheorghe DUMITRESCU*
Spitalul Universitar de Urgență Militar Central „Carol Davila”

Activitatea desfăşurată în prezent de manageri diferă față de cea din trecut. Tot mai multe întreprinderi apreciază cunoştinţele şi competenţele pe care le au ca fiind cel mai important activ, fără de care activele financiare sau materiale nu ar putea fi puse în valoare.

Realizarea unui tablou de bord, care să gestioneze principalii indicatori economico-financiari şi care să furnizeze informațiile necesare adoptării unor decizii economico-financiare, reprezintă din ce în ce mai mult o provocare pentru manageri.

Sistemul expert este cel care încearcă să imite în principal raționamentele expertului uman prin raționamente artificiale şi cu costuri foarte scăzute. Mai mult, după prelucrarea cunoştinţelor expertului uman, sistemul expert le multiplică şi explicitează experiența acestuia.

Activities carried out by managers are currently different from the past. More and more companies appreciate the knowledge and skills they have as being the most important asset, without which the financial or physical assets can not be put into value.

Making a dashboard, to manage major financial and economic indicators to provide the necessary information for the adoption of economic and financial decisions, is becoming more challenging for managers.

Expert system is essentially trying to emulate human expert reasoning through artificial reasoning and very low cost. Moreover, after processing human experts knowledge, the expert system is multiplying and explaining his experience.

Cuvinte cheie: tablou de bord, sistem expert, manager, decizie, risc, indicatori.
Keywords: *scoreboard, expert system, manager, decision, risk, indicators.*

* e-mail*: ghdumitrescu@yahoo.com*

Asistarea deciziei manageriale într-un mediu informatizat

Activitatea desfăşurată în prezent de manageri diferă față de cea din trecut. Tot mai multe întreprinderi apreciază cunoştinţele şi competenţele pe care le au ca fiind cel mai important activ, fără de care activele financiare sau materiale nu ar putea fi puse în valoare.

Managerii consideră că avantajul concurențial devine din ce în ce mai important atunci când responsabilii şi angajații de la nivelele inferioare participă la actul de decizie. Aceştia ştiu ce au de făcut (au competența necesară), doresc să reuşească şi interesele lor corespund obiectivelor întreprinderii.

Personalul de conducere trebuie să acţioneze astfel încât atât angajații, cât şi întreprinderea să atingă aceste obiective. Angajatul încetează a fi văzut ca şi „mână de lucru", fiind recunoscut ca deținător de experiență şi de competențe, astfel încât decizia poate fi descentralizată. Succesul unei afaceri depinde în bună parte de armonizarea cu mediul în care aceasta funcționează, de deschiderea la influențele externe şi, în general, de capacitatea de adaptare a organizației respective la curentele sociale şi morale contemporane[1].

Tehnologiile informaționale au influențat (şi continuă să influențeze) evoluția procesului managerial, oferind mijloace din ce în ce mai puternice care permit managerilor să-şi asume atât roluri tradiționale, dar şi sarcini noi. Sistemele informatice oferă posibilitatea obținerii, analizării şi interpretării unei mari cantități de informații, ajută decidenții să reacționeze mult mai rapid într-un mediu economic din ce în ce mai complex şi mai dinamic. De asemenea, aceste sisteme permit un transfer de responsabilitate şi putere de decizie spre nivelele inferioare.

Se lucrează din ce în ce mai mult în medii automatizate; noile modalități de comunicare în rețea permit difuzarea rapidă a informațiilor, organizarea în timp util a unor grupuri de lucru flexibile, o mai bună sincronizare a activităților la nivelul organizației. Se poate spune că dezvoltarea tehnologiilor informatice şi a posibilităților de comunicare pe care acestea le oferă au o influență puternică asupra modificării gândite sau spontane a organizării întreprinderii.[2]

Evoluția principalelor caracteristici ale procesului managerial are în acelaşi timp un impact asupra modului în care este gândită proiectarea şi realizarea sistemelor informatice care deservesc acest proces. În primul rând, managerii utilizează sisteme informaționale formale pentru executarea unor sarcini cum ar fi planificarea, organizarea, coordonarea activităților pe care le

[1] Dorin Zaharie, Felicia Albescu, Irina Bojan, Veronica Ivancenco, Corina Vasilescu, *Sisteme informatice pentru asistarea deciziei*, Editura Dual Tech, Bucureşti, 2001.

[2] Ioan Andone, *Sisteme expert – Principii şi dezvoltarea aplicațiilor de gestiune*, Editura A92, Iaşi, vol. 2, 1995.

gestionează. Totodată, ei folosesc aceste sisteme şi în alte scopuri, mai puțin evidente (însă esențiale) cum ar fi comunicarea interpersonală, elaborarea rețelelor în cadrul organizației sau stabilirea şi executarea sarcinilor zilnice personale. Prin urmare, cei ce concep aceste sisteme trebuie să fie conştienți că ele sunt destinate să rezolve multiple sarcini, iar modul în care vor fi efectiv utilizate nu va reflecta întotdeauna motivația lor inițială.[3]

Este o realitate faptul că sistemele informaționale formale au un impact limitat asupra managerilor. Cele mai puțin formale (sisteme ad hoc), care pot fi realizate foarte rapid, pe baza unor informații noi, şi care pot fi adaptate unor cerințe concrete ale unor grupuri particulare de decidenți sunt mult mai apreciate. Proiectanții sistemelor informatice trebuie să țină seama de necesitatea de a crea sisteme care să poată prelucra informații cât mai generale, să prezinte facilități privind comunicarea cu alte surse de informații (atât interne, cât şi externe organizației) şi să ofere mijloace cât mai eficiente pentru comunicarea între manageri şi ceilalți angajați în cadrul organizației.[4]

Evaluarea performanțelor întreprinderii prin prisma unor indicatori specifici ai analizei economico-financiare

Pentru a veni în sprijinul managementului unei întreprinderi propun realizarea unui tablou de bord format din 11 indicatori pentru evaluarea stării economico-financiare şi prezentarea unei interpretări a valorilor acestora.

Pentru realizarea tabloului de bord apelez la versiunea generatorului EXSYS PROFESSIONAL care permite achiziția datelor în diferite moduri şi formate.

Indicatorii economico-financiari utilizați la realizarea tabloului de bord au la bază date extrase dintr-o foaie de calcul tabelar care sintetizează cifrele din balanța contabilă a întreprinderii.

Variabilele folosite la întocmirea tabloului, preluate din foaia de calcul tabelar, pentru întreprinderea analizată au următoarele valori:

- lei -

		Anul	
		2009	**2008**
1	Activ total	106.646.060	94.140.518
2	Cost de producție	157.089.556	132.288.320
3	Impozit	1.581.534	771.691
4	Venit	168.174.814	143.206.879
5	Profit net	9.503.724	10.146.868
6	Active circulante	72.297.663	54.987.181

[3] Constanța Nicoleta Bodea, *Inteligența artificială şi sisteme expert*, Editura INFOREC, Bucureşti, 1998.
[4] Dinu Airinei, *Sisteme expert în activitatea financiar-contabilă*, Editura Junimea, Iaşi, 1997.

7	Stocuri	18.386.801	16.062.650
8	Datorii curente	29.813.436	23.950.970
9	Datorii totale	32.068.222	25.392.926
10	Capital propriu	68.461.773	66.532.144
11	Cifra de afaceri	152.697.736	139.190.732
12	Profit brut	11.085.258	10.918.559
13	Pasiv total	106.646.060	94.140.518
14	Capital permanent	75.585.148	69.310.658
15	Fond de rulment	41.236.751	30.157.321
16	Necesarul de fond de rulment	22.052.081	28.346.459
17	Active imobilizate	34.348.397	39.153.337

Am calculat indicatorii economico-financiari cuprinşi în sistem şi i-am comparat cu valorile stabilite în alte studii[5]

Nr. crt.	**Indicator**	**Interpretarea valorii**			**Valori 2009**	**Valori 2008**	**Stare**
		Foarte bună	**Satisfă-cătoare**	**Nesatisfă-cătoare**			
1.	Rata rentabilității financiare = Profit net (sau pierdere)/Capital propriu * 100	>5%	2-5%	<2%	13,88	15,25	Foarte buna
2.	Rata rentabilității economice = Profit brut (sau pierdere)/Capital permanent * 100	-	>100	≤100	14,66	15,75	Foarte buna
3.	Lichiditatea generală = Active circulante/Datorii curente	1,8 - 2	1,2 – 1,8	<1,2	2,43	2,30	Foarte buna
4.	Lichiditatea intermediară = (Active circulante – Stocuri) / Datorii curente	>1	0,65 – 1,0	<0,65	1,81	1,63	Foarte buna
5.	Beneficiul net = Venit – (Cost + Impozit)	>0	-	≤0	9.503.724	10.146.868	Foarte buna
6.	Rotația activelor = Cifra de afaceri / Activ total	3 – 1,5	1,5 - 1	<1	1,43	1,48	Foarte buna

[5] Adaptare după: A. Işfănescu (coordonator), *Ghid practic de Analiză economico-financiară*, Editura Tribuna Economică, Bucureşti, 1999.

7.	Îndatorarea față de capitalul propriu = Datorii totale / Capital propriu	<1	1 - 2	>2	0,47	0,38	Foarte buna
8.	Marja de profit (vânzări) = Profit brut / Cifra de afaceri * 100	>7%	3 – 7 %	<3%	7,26	7,84	Foarte buna
9.	Rata autonomiei financiare globale = Capital propriu / Pasiv total * 100	>65%	30 – 50 %	<30%	64,20	70,67	Foarte buna
10.	Rata de finanțare a activelor imobilizate din surse permanente = Capital permanent / Active imobilizate	>1	=1	<1	2,2	1,77	Foarte buna
11.	Rata de finanțare a necesarului de fond de rulment = Fond de rulment / Necesar de fond de rulment	>1	=1	<1	1,87	1,06	Foarte buna

Pentru cei 11 indicatori economico-financiari introducem următoarele recomandări:

Rata rentabilității financiare

- Apreciem că rentabilitatea financiară a societății are o valoare bună.
- Se apreciază că rentabilitatea financiară a activității societății are o valoare nesatisfăcătoare.
- Apreciem că rentabilitatea financiară aferentă activității societății dvs. este satisfăcătoare.

Rata rentabilității economice

- Rentabilitatea economică este mai mică sau egală cu 100, deci societatea nu este caracterizată printr-o activitate economică rentabilă.
- Rentabilitatea economică este mai mare decât 100, putem astfel afirma că, din punct de vedere economic, societatea are o activitate rentabilă.
- Nu ați optat pentru nici un tip de analiză din cele oferite de prototip

Lichiditatea generală

- Lichiditatea generală are o valoare bună.
- Lichiditatea generală este satisfăcătoare.
- Lichiditatea generală este nesatisfăcătoare.

- Datele introduse pentru calcularea lichidității generale nu au fost corecte (dublu click pentru a vizualiza NOTA).

Lichiditatea intermediară
- Lichiditatea imediată (intermediară) are o valoare bună.
- Lichiditatea imediată (intermediară) are o valoare nesatisfăcătoare.
- Lichiditatea imediată (intermediară) are o valoare satisfăcătoare.

Beneficiul net
- Beneficiul este egal cu 0, deci câştigul societății este nul.
- Beneficiul este mai mic decât 0, deci direcția spre care se îndreaptă societatea este cea de faliment.
- Societatea înregistrează beneficiu, deci activitatea sa este considerată a fi profitabilă.

Rotația activelor
- Afirmăm că indicatorul ce prezintă rotația activelor are o valoare bună.
- Afirmăm că indicatorul ce prezintă rotația activelor are o valoare satisfăcătoare.
- Afirmăm că indicatorul ce prezintă rotația activelor are o valoare nesatisfăcătoare.

Îndatorarea față de capitalul propriu
- Îndatorarea față de capitalul propriu are o valoare bună.
- Îndatorarea față de capitalul propriu are o valoare satisfăcătoare.
- Îndatorarea față de capitalul propriu are o valoare nesatisfăcătoare.

Marja de profit (vânzări)
- Apreciem că marja de profit (vânzări) este bună.
- Apreciem că marja de profit (vânzări) este satisfăcătoare.
- Apreciem că marja de profit (vânzări) este nesatisfăcătoare.

Rata autonomiei financiare globale
- Societatea nu mai prezintă garanții pentru a beneficia de noi credite.
- Societatea mai poate beneficia de împrumuturi (de credite) însă riscurile sunt mari.
- Societatea are o autonomie financiară ridicată, deci prezintă garanții aproape certe pentru a beneficia de noi credite.

Rata de finanțare a activelor imobilizate din surse permanente

- Activele stabile sunt finanțate integral din surse stabile; există un surplus de surse permanente ce constituie fondul de rulment global.
- Nu există fond de rulment (FR=0).
- Activele stabile sunt finanțate parțial din surse ciclice; fondul de rulment este negativ.

Rata de finanțare a necesarului de fond de rulment

- Necesarul de fond de rulment este asigurat prin capital permanent; trezoreria este pozitivă – aspect favorabil.
- Necesarul de fond de rulment este finanțat integral pe baza fondului de rulment; trezoreria este egală cu zero – poziție de limită.
- Necesarul de fond de rulment finanțat parțial din fondul de rulment fie integral sau parțial pe seama datoriilor pe termen scurt; trezoreria este negativă – aspect nefavorabil.

Am introdus calificatorii (Qualifier) sistemului şi valorile acestora (Value), conform celor prezentate în figura nr.1.

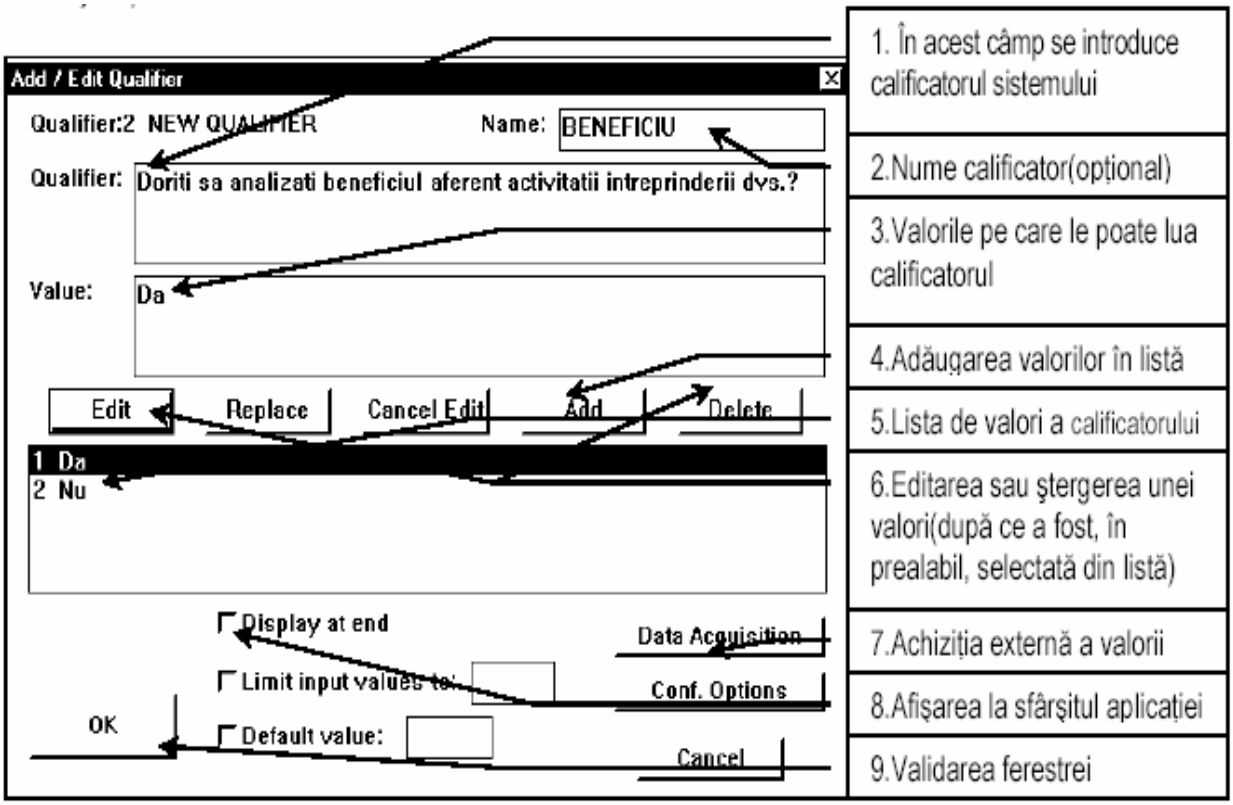

Fig. 1 *Modul de introducere a calificatorilor*

Variabile le-am realizat prin selectarea din meniul *Rule* a opțiunii *Variable List*, respectiv *New Variable* (vezi figura nr. 2).

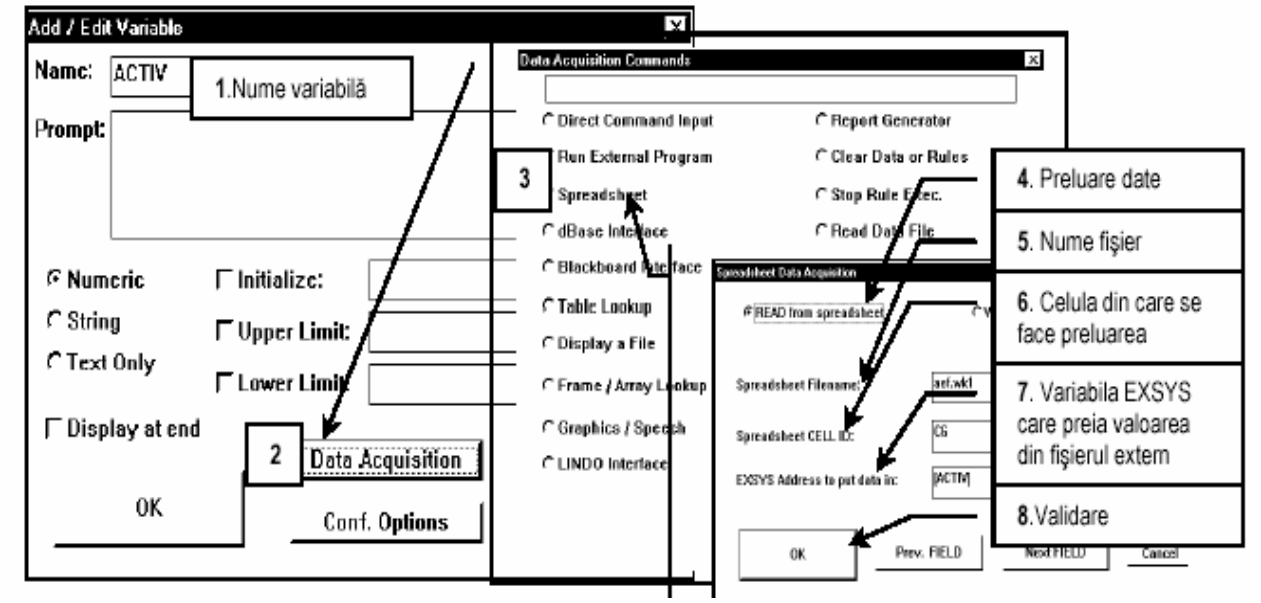

Fig. 2 *Modul de realizare al variabilelor*

După ce am introdus recomandările (Choice), calificatorii (Qualifiers) şi variabilele (Variable) în sistem am creat regulile de producție, care au următoarea formă prezentată în figura nr. 3.

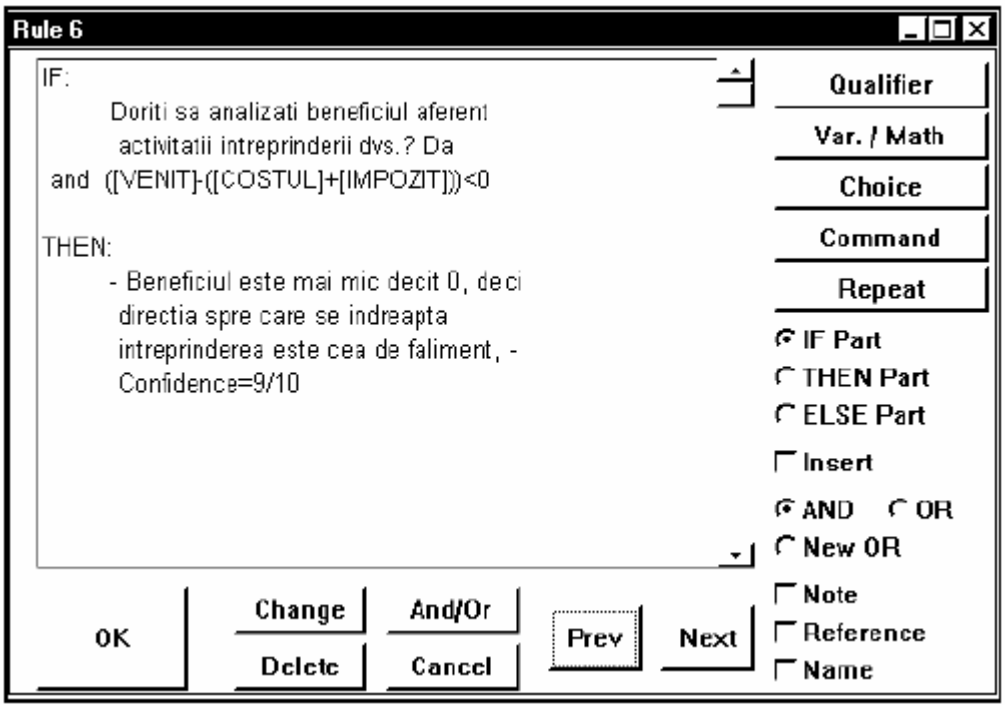

Fig. 3 *Reguli de producție*

Recomandările sistemului le-am introdus alegând din meniul *Rule* opțiunea *Add Rule***.**

Rulând programul managerul are în final o imagine asupra situației economico-financiare a întreprinderii şi-i permite acestuia să ia decizii într-un timp relativ scurt.

Concluzii

Fenomenele economico-financiare sunt dinamice şi se modifică în timp sub impulsul factorilor care generează dinamica vieții sociale. Acest lucru impune ca sistemul indicatorilor economico-financiari să fie flexibil şi să sesizeze realitățile lumii înconjurătoare. Informatizarea domeniului constituie cel mai sigur mijloc de dinamizare şi optimizare a calculului acestora. Analiza economico-financiară pune la dispoziție numeroşi indicatori ce caracterizează situația economică şi financiară a unei organizații la un moment dat. Aceşti indicatori pot fi calculați cu diferite relații de calcul, iar valorile obținute pot fi interpretate în funcție de limitele între care se încadrează.

Realizarea unui tablou de bord, care să gestioneze principalii indicatori economico-financiari şi care să furnizeze informațiile necesare adoptării unor decizii economico-financiare, reprezintă din ce în ce mai mult o provocare pentru manageri.

Sistemul expert încearcă să imite în principal raționamentele expertului uman prin raționamente artificiale şi cu costuri foarte scăzute. Mai mult, după prelucrarea cunoştințelor expertului uman, sistemul expert le multiplică şi explicitează experiența acestuia.

Este cunoscut faptul că un expert uman într-un domeniu se formează greu, şi necesită pe lângă pregătire şi experiență personală şi calități native, dar sistemul expert, încercând să imite expertul uman, nu realizează nici un fel de greşeală şi prezintă situația analizată într-un interval de timp foarte scurt.

BIBLIOGRAFIE

Airinei Dinu, *Sisteme expert în activitatea financiar-contabilă*, Editura Junimea, Iaşi, 1997.

Andone Ioan, *Sisteme expert – Principii şi dezvoltarea aplicațiilor de gestiune*, Editura A92, Iaşi, vol. 2, 1995.

Bodea Constanța Nicoleta, *Inteligența artificială şi sisteme expert***,** Editura INFOREC, Bucureşti, 1998.

Georgeta Vintilă, *Gestiunea financiară a întreprinderii,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2002.

Ionescu Bogdan, *Asistarea deciziei*, Tribuna Economică, nr.28/2002.

Isaic-Maniu Alexandru, Constantin Mitruţ, Virgil Voineagu, *Statistică pentru managementul afacerilor***,** Editura Economică, Bucureşti, 1999.

Isaic-Maniu Irina, *Caracterizarea statistică a riscului – Concepte, tehnici, aplicaţii*, Editura ASE, Bucureşti, 2006.

Işfănescu Aurel (coordonator), *Ghid practic de Analiză economico-financiară*, Editura Tribuna Economică, Bucureşti, 1999.

Troie Liviu, Octavian Zaharia, Monica Roman, Miruna Hurduzeu, *Analiza statistică a activităţii economice şi a gestiunii financiare a întreprinderii*, Editura ASE, Bucureşti, 2004.

Turban Efraim, Jaz E. Aronson, *Decision Support Systems and Intelligent Systems*, Prentice Hall, USA, 2001.

Zaharie Dorin, Felicia Albescu, Irina Bojan, Veronica Ivancenco, Corina Vasilescu, *Sisteme informatice pentru asistarea deciziei*, Editura Dual Tech, Bucureşti, 2001.

Zaharie Dorin, Pavel Năstase, Felicia Albescu, Irina Bojan, Florin Mihai, Liana Anica-Popa, *Sisteme expert – Teorie şi aplicaţii*, Editura Dual Tech, Bucureşti, 1999.

INFORMAȚIA ŞI SISTEMELE INFORMAȚIONALE ÎN CADRUL RĂZBOIULUI DE COMANDĂ ŞI CONTROL

INFORMATION AND INFORMATIONAL SYSTEMS IN COMMAND AND CONTROL WARFARE

Mr. Mihai BĂLȚĂTESCU*
Statul Major General

Impactul noilor tehnologii ale informației şi comunicațiilor asupra domeniului militar în general şi asupra comenzii şi controlului, operațiilor militare, strategiei, doctrinelor şi tacticii în particular sunt, în prezent, mai mult decât vizibile. Pentru exemplu, sistemele informaționale amplifică capacitatea comandanților pentru a comanda, controla şi comunica cu propriile forțe, la nivel strategic, operativ şi tactic.

Războiul de comandă şi control (C2W) este o transpunere în practică a operațiilor informaționale în operațiile militare. C2W loveşte structura de comandă a inamicului prin folosirea integrată a operațiilor de securitate, înşelăciunii, loviturilor fizice directe, sprijinite de serviciile de informații pentru a împiedica accesul inamicului la informații, a influența, perturba sau distruge capabilitățile C2 ale inamicului concomitent cu protejarea capabilităților C2 proprii împotriva unor asemenea acțiuni.

The impacts of new and emerging information and communication technologies on military affairs and military command, control, and organization, operations, strategy, and tactics are, today, more than significant. For example, the informational systems enhance ability of commander to command, control, and communicate with its armed forces at the strategic, operational and tactical levels.

Command and control warfare (C2W) is an application of information operations in military operations. C2W strikes against the enemy's „head" by the integrated use of operations security, military deception, psychological operations, electronic warfare, and physical destruction, mutually supported by intelligence, to deny information to, influence, degrade, or destroy adversary command and control capabilities, while protecting friendly command and control capabilities against such actions.

Cuvinte cheie: informație, sisteme informaționale, război de comandă şi control (C2W).
Keywords: *information, informational systems, command and control warfare (C2W).*

* e-mail: *mbaltatescu@yahoo.com*

Astăzi, calculatoarele au devenit o necesitate absolută, ba chiar sunt indispensabile în multe dintre activitățile curente. Se poate spune, pe drept cuvânt, că trăim într-o societate informatizată. Astfel, calculatoarele sunt întâlnite pretutindeni atât în domeniul civil, cât mai ales în cel militar, de la eşalonul strategic la cel tactic. Peste tot întâlnim calculatoare, legate eventual între ele, formând astfel rețele de calculatoare.

Toate acestea se datorează faptului că, practic, calculatoarele ne uşurează munca şi eficientizează rezultatele. Totuşi, trebuie să subliniem faptul că un calculator este de fapt o maşină care prelucrează o serie de informații, introduse de om, iar informația este elementul cheie din acest proces.

Progresul tehnic şi era informațională au adus totodată atât beneficii, cât şi dezavantaje. În prezent, amenințările împotriva sistemelor informaționale există pe timp de pace, criză şi război. Astfel, se constată, în ultimii ani, o intensificare a atacurilor informaționale, de la cyberterorism la operații informaționale.

De aceea, specialiştii militari acordă în ultimul timp o mare atenție informației şi sistemelor informaționale, analizând în mod deosebit impactul componentei informaționale asupra desfăşurării conflictelor militare moderne.

Nimic nu poate exista, astăzi, în afara sistemelor informaționale, iar anihilarea sau perturbarea rețelelor de transmitere a datelor, fie şi pentru câteva ore, poate genera adevărate seisme sociale cu efecte greu de imaginat, mergând chiar, după cum afirmă unii specialişti, până la paralizarea vieții naționale şi internaționale, izbucnirea panicii şi a unor revolte ce se pot transforma în manifestări de dezordine, care să pună în primejdie echilibrul şi siguranța statelor, anihilarea capacităților de comandă şi control etc.

Războiul de comandă şi control (C2W) este un subsistem al războiului informațional, prin care forțele aflate în conflict încearcă devansarea informațională şi decizională cu rezultate directe asupra conducerii acțiunilor militare, realizând astfel surprinderea inamicului. Integrarea acestuia în spectrul activității de culegere şi protecție a informațiilor facilitează operațiile războiului informațional şi oferă sprijin şi resurse de informații pentru factorii decidenți. Acesta asigură un cadru integrator, care aduce sinergia dintre elemente şi produce un avantaj semnificativ în cadrul acțiunilor militare moderne.

Forțele armate ale Marii Britanii consideră că C2W este o aplicație a războiului informațional în operațiile militare şi foloseşte diferite tehnici şi tehnologii de atac pentru a proteja un anumit obiectiv țintă de comandă şi control.[1]

Definiția cea mai apropiată de realitățile conflictelor militare recente este cea folosită de forțele terestre americane, astfel: „Folosirea integrată a

[1] *British Defence Doctrine*, 1999, p. 87.

operațiilor psihologice (PSYOPS), acțiunilor de înşelarea inamicului, securitatea operațiilor (OPSEC), război electronic (EW) şi distrugerea fizică, sprijinită mutual de informații, pentru a împiedica accesul inamicului la informații, a influența, perturba sau distruge capabilitățile C2 ale inamicului concomitent cu protejarea capabilităților C2 proprii împotriva unor asemenea acțiuni"[2].

Elementele războiului de comandă şi control sunt următoarele (figura 1:

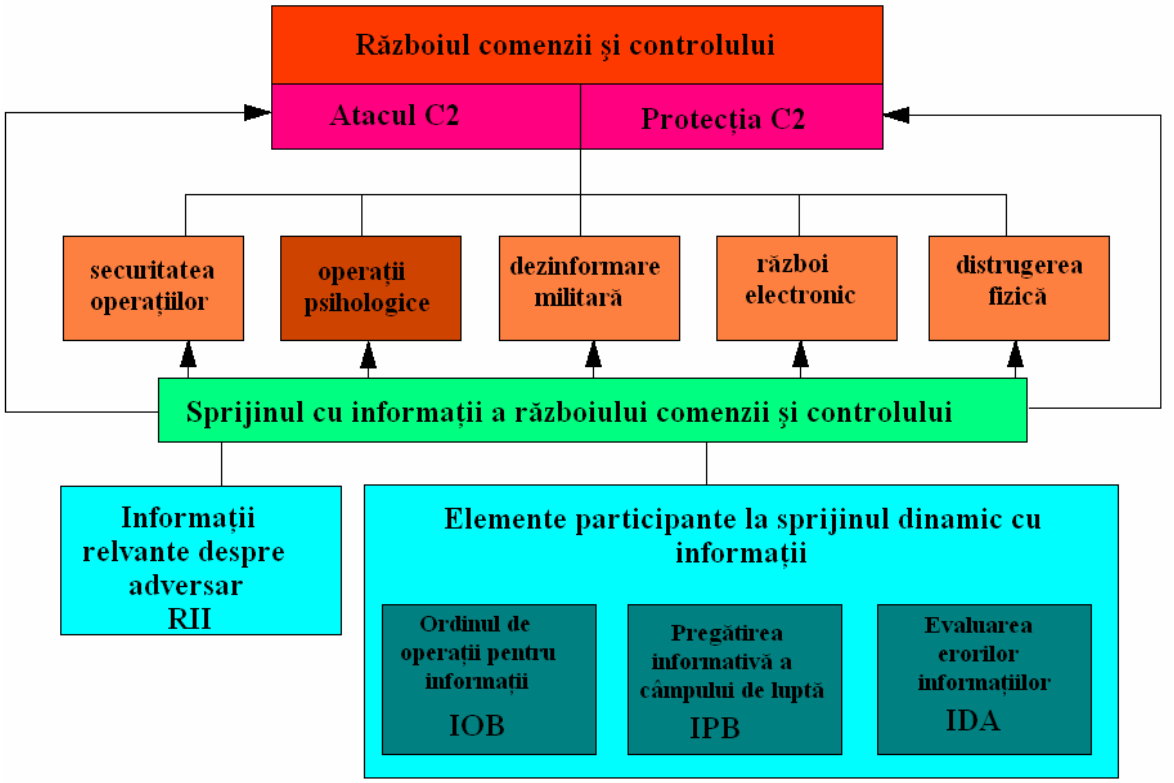

Fig. 1 *Elementele războiului de comandă şi control*

- *operațiile de securitate (OPSEC)* – refuzul informațiilor critice necesare adversarului pentru estimarea situației militare. Intenția OPSEC în C2W este să-l forțeze pe comandantul inamic să ia hotărâri greşite pe baza informațiilor insuficiente şi/sau să întârzie procesul decizional din cauza lipsei de informații.[3] În acest sens, un aspect important îl reprezintă ascunderea informațiilor importante despre forțele proprii, în condițiile prezenței mass-media în câmpul de luptă modern, care complică OPSEC prin ştirile care descriu activitățile militare. Un alt aspect important pentru succesul OPSEC

[2] *Field Manual 100-6 Information Operation*, US Army, 1996, p. 3-1.
[3] *British Defence Doctrine*, 1999, p. 89.

este definit de caracterul integrator al acestor operații. Astfel, personalul specializat în domeniul contrainformațiilor, PSYOPS, războiului electronic (RE) trebuie să colaboreze cu planificatorii OPSEC în susținerea reciprocă a eforturilor lor;

- *operațiile psihologice (PSYOPS)* sunt vitale pentru un şir larg de activităţi politice, militare, economice şi informaționale inclusiv pentru sprijinirea şi protecţia comenzii şi controlului. Obiectivul principal al PSYOPS este acela de a contracara propaganda ostilă a inamicului, deoarece „pierderea speranţei, mai degrabă decât pierderile de vieţi omeneşti, este factorul care într-adevăr decide războaie, bătălii şi chiar şi cele mai mici lupte”.[4] Acest obiectiv presupune un efort coordonat al statului major care necesită o planificare centralizată şi o execuţie sincronizată la toate nivelurile. În acest sens, PSYOPS trebuie organizate pentru a accentua efortul general împotriva C2 inamic, multiplicând şi amplificând efectele planurilor militare de dezinformare. Alte activităţi care ţin de PSYOPS cuprind: convingerea forţelor inamicului că tehnologia înaltă poate fi folosită la identificarea şi neutralizarea eforturilor lor; că mai multe sarcini, distrugeri şi mizerii vor fi îngrămădite pe umerii poporului lor dacă ele persistă în a se opune forţelor aliate. La nevoie, PSYOPS pot viza culegerea de informaţii individuale şi despre noduri C2 în sprijinirea informațiilor C2 de protecţie.

La nivel strategic, PSYOPS sunt desfăşurate de agenţii specializate, în scopul influenţării atitudinii, percepţiilor şi comportamentului străinilor, pentru atingerea scopului şi obiectivelor naţionale. La nivel operativ şi tactic PSYOPS sprijină mesajele naţionale pentru a convinge publicul ţintă;

- *inducerea în eroare* se concentrează în determinarea inamicului în a face estimări incorecte a situaţiei în zonele de operaţii. Comandantul forţelor inamice este ţinta principală a inducerii în eroare în sprijinul atacului C2. Scopurile inducerii în eroare sunt: determinarea comandantului forţelor inamice să angajeze forţe şi mijloace în mod avantajos; determinarea inamicului astfel încât să putem descoperi punctele forte şi viitoarele sale intenţii.
- *războiul electronic (RE)* cuprinde ansamblul acţiunilor militare executate de trupele proprii într-o concepţie unitară care implică utilizarea energiei electromagnetice, pentru determinarea, exploatarea, contracararea, reducerea sau prevenirea acţiunilor ostile în spaţiu electromagnetic. Acesta include trei mari componente: atacul electronic (EA), sprijinul electronic (ES) şi protecţia electronică (EP).

[4] *Joint Doctrine for Comand and Control Warfare (C2W)*, 1996, cap. II – 1, p. 20.

Atacul electronic este ansamblul acțiunilor distructive şi nedistructive care implică utilizarea energiei electromagnetice pentru obținerea unei situații favorabile.

Sprijinul electronic reprezintă acțiunile conduse de eşaloanele operative şi tactice prin interceptarea, localizarea şi analiza emisiilor electromagnetice în scopul recunoaşterii imediate a amenințărilor.

Protecția electronică este definită de acțiunile desfăşurate în scopul protejării personalului, facilităților şi platformele de luptă de efectele acțiunilor de război electronic ale inamicului.

- *distrugerea fizică,* ca element integrant al C2, se referă la utilizarea aşa ziselor „arme grele" (UAV-urile, rachetele, sisteme de lovire de înaltă precizie, artileria etc.) menite să sporească eficacitatea sistemelor C2 îndreptate împotriva țintelor alese. Cu toate că termenul „distrugere" este folosit ca element integrant al eficacității C2, armele pot fi folosite în războiul C2 şi pentru un alt scop decât cel de distrugere propriu-zisă a unui obiectiv. Distrugerea fizică poate sprijini atât atacul C2, cât şi protecția C2.

Războiul comenzii şi al controlului are un caracter atât ofensiv, cât şi defensiv. Atacul C2 se poate realiza prin executarea sincronizată a acțiunilor planificate pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite în scopul de împiedica adversarul să-şi utilizeze sistemele de comandă şi control prin influențarea şi degradarea proceselor informaționale şi/sau distrugerea acestor sisteme. Protecția C2 trebuie să mențină eficiente sistemele C2 proprii prin contracararea eforturilor adversarului de a influența şi de a degrada fluxul de informații şi procesele de prelucrare aferente sau de a distruge sistemele de comandă şi control ale trupelor proprii.

Ținând cont de toate aspectele susmenționate, considerăm că războiul de comandă şi control este eficient numai dacă este susținut de o bază tehnologică performantă, prin intermediul căreia să se poată acționa simultan şi integrator cu toate cele cinci elemente componente. Dacă nu se realizează această integrare sau dacă unul dintre cele cinci elemente nu funcționează se poate ajunge la propria intoxicare cu informații false sau la crearea unei imagini deformate despre realitatea câmpului de luptă.

În concluzie putem afirma că, în planificarea şi execuția acțiunilor militare, comandanții trebuie să ia în calcul influența mediului informațional asupra personalului, informațiilor şi sistemelor informaționale proprii.

Confruntarea militară în mediul informațional, deşi nu elimină complet violența caracteristică războiului, rămâne o realitate de necontestat a Erei Informaționale. După cum spunea şi Sun Tzu[5] „în general, este iscusit în atac

[5] Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Samizdat, Bucureşti, 2004, p. 19.

acela al cărui adversar nu ştie la ce să se apere, şi este iscusit în apărare acel al cărui adversar nu ştie ce să atace", rezultatul unui război de comandă şi control de succes contribuie la securitatea forţelor aliate, aduce un dezavantaj inamicului în luptă, ajută la stăpânirea şi menţinerea iniţiativei, sporeşte libertatea de manevră, contribuie la surprinderea şi izolarea forţelor inamicului şi creează oportunităţi pentru o exploatare sistematică a vulnerabilităţilor adversarului.

Astfel, forţele proprii pot să lovească inamicul, fără ca acesta să fie în măsură să riposteze după un plan sau conform unei decizii luate în conformitate cu situaţia reală din teren, condiţie esenţială în conducerea şi în coordonarea acţiunilor militare.

BIBLIOGRAFIE

British Defence Doctrine, 1999.
Field Manual 100-6 Information Operation, US Army, 1996.
British Defence Doctrine, 1999.
Joint Doctrine for Comand and Control Warfare (C2W), 1996.
Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Samizdat, Bucureşti, 2004.

DIPLOMAȚIA MILITARĂ ŞI RELAȚIILE MILITARE INTERNAȚIONALE, INSTRUMENTE DE REALIZARE A OBIECTIVELOR POLITICII EXTERNE ROMÂNE

MILITARY DIPLOMACY AND INTERNATIONAL MILITARY RELATIONS, INSTRUMENTS OF ACHIEVING THE OBJECTIVES OF ROMANIAN FOREIGN AFFAIRS

Col.drd. Cristian CIŞMIGIU*
Direcția Generală de Informații a Apărării

Ca parte integrantă a Politicii Externe şi de Securitate Comune (PESC) a UE, Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA) a reuşit să se impună, într-un interval relativ limitat de timp, ca una dintre cele mai dinamice construcții ale Uniunii, realizând progrese importante pe cele trei dimensiuni principale: adaptarea instituțională internă, dezvoltarea capacităților de apărare şi consolidarea capacităților operaționale în diferite teatre de operații.

În acest sens, au fost definite obiective globale militare şi civile, au fost înființate structuri politico-militare de decizie şi de conducere a operațiilor, a devenit funcțională Agenția Europeană de Apărare (AEA) şi, nu în ultimul rând, a fost extinsă participarea în operații civile, civile-militare şi militare sub egida UE. România susține procesul de operaționalizare a componentei de securitate şi apărare la nivelul UE, a cărei evoluție considerăm că aduce o contribuție esențială la consolidarea profilului internațional al Uniunii.

As integral part of Common Foreign and Security Policy (CFSP), the European Security and Defence Policy (ESDP) has rapidly succeeded to become one of the most dynamic constructions of the European Union, achieving major progress in the main three dimensions: internal institutional adjustment, defence capabilities development and operational capabilities strengthening in various theatres of operations.

In this regard, military and civil global objectives have been defined, the European Defence Agency (EDA) became a functional institution and last but not least, the participation in civilian operations, EU-led civil-military and military operations has been extended. Romania is an active supporter of the integration of security and defence component at European Union level, whose development significantly contributes to the consolidation of the European Union international identity.

Cuvinte cheie: Agenția Europeană de Apărare (AEA), Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA), capacităților operaționale.
Keywords: *European Defence Agency (EDA), Common Foreign and Security Policy (CFSP), operational capabilities.*

* e-mail: *cristiancismigiu@yahoo.com*

Cooperarea bilaterală şi acordurile militare internaționale, rezultat al activității diplomatico-militare şi de relații internaționale

Participarea la dezvoltarea şi implementarea PESA constituie una dintre prioritățile politicii de apărare, prevederile Strategiei de Securitate Europene fiind în concordanță şi cu scopurile şi interesele de securitate şi apărare ale țării noastre. În acest context se înscrie şi crearea, la nivelul Departamentului pentru Politica de Apărare şi Planificare, a unei structuri specializate cu gestionarea acestei problematici, responsabilă pentru coordonarea procesului de îndeplinire a responsabilităților ce revin Ministerului Apărării în contextul integrării în UE.

Contribuția la îndeplinirea Obiectivului Global 2010 (Headline 2010 / HG 2010) al UE reprezintă o prioritate strategică. Din această perspectivă, România s-a implicat activ în procesul de dezvoltare a capabilităților PESA, încă dinainte de aderarea propriu-zisă, începând cu anul 2000, prin participarea la întreg procesul de planificare a forțelor şi capacităților europene. Astfel, actuala ofertă de forțe a României pusă la dispoziția UE a fost transmisă, în martie 2006, structurilor militare responsabile ale UE.

Implicarea României în procesul de dezvoltare a capacităților de apărare ale UE se referă, de asemenea, la operaționalizarea capacităților de reacție rapidă, în special a Grupurilor de luptă ale UE. În acest sens, România participă la două formațiuni de acest gen: un Grup de Luptă având Republica Elenă drept națiune cadru, plus Republica Bulgaria şi Republica Cipru, la dispoziția UE în semestrul II/2007 şi în primul semestru al anului 2009; alt Grup de Luptă având Republica Italiană drept națiune cadru plus Republica Turcia, care va fi operațional şi pus la dispoziția UE în semestrul II/2010.

Având la bază strategia de securitate națională şi doctrina militară a României, diplomația militară, relațiile militare internaționale ale Armatei României se înscriu armonios în contextul politicii externe a statului, dovadă fiind, printre alte argumente edificatoare atât sporirea numerică, cât şi calitativă a activităților internaționale pe linie militară.

În acest context, se cuvine să menționăm că Armata României întreține, în prezent, relații directe sau prin extindere de acreditare cu un număr semnificativ de armate din diferite țări ale lumii, activitate derulată prin intermediul unui considerabil corp diplomatico-militar acreditat în străinătate, dar şi în țara noastră.

Reprezentarea internațională a Armatei României se realizează prin consultări bilaterale sistematice cu toți membrii NATO, participarea la proiecte şi inițiative pentru promovarea cooperării, securității şi stabilității, aderarea la convențiile şi acordurile în domeniile de interes, participarea cu observatori militari şi trupe în teatrele de operații, utilizarea formelor

instituționalizate de cooperare politică, consultări, schimburi de informații şi asocieri la declarațiile politice, participarea României la întâlnirile bilaterale şi multilaterale consacrate procesului operațional al UE în domeniul managementului crizelor.

Activitatea de reprezentare internațională, care subînscrie activitatea de relații internaționale şi pe cea diplomatico-militară, are ca principale obiective:

- participarea activă în cadrul organismelor şi organizațiilor internaționale;
- asigurarea reprezentării Ministerului Apărării Naționale în raporturile cu armatele altor state;
- dezvoltarea relațiilor de cooperare politico-militară cu celelalte state;
- cooperarea în domeniul instruirii personalului prin acceptarea ofertelor de cursuri în domeniul militar;
- organizarea de întâlniri pe diferite teme specifice domeniului politico-militar, în vederea încheierii de acorduri şi parteneriate.

Schimbările profunde înregistrate pe plan social, economic, politic şi militar au determinat, în mod obiectiv, unele mutații şi în domeniul diplomatico-militar şi al relațiilor interne ale Armatei României, dintre care amintim ca fiind mai semnificative:

- reluarea şi dezvoltarea relațiilor tradiționale, din perioada postbelică;
- inițierea, derularea şi dezvoltarea unor relații de colaborare cu organismele europene de securitate şi euroatlantice şi cu țările membre ale acestora;
- aşezarea pe baze noi a relațiilor cu armatele unor țări, foste membre ale Alianței Tratatului de la Varşovia, şi cu cele ale noilor vecini.

Activitatea diplomatico-militară şi cea de relații internaționale au la bază un set comun de valori, principii şi de obiective ale politicii militare româneşti, principalele dintre acestea fiind, în opinia noastră, următoarele:

- promovarea şi apărarea intereselor fundamentale ale țării;
- folosirea cu prioritate a mijloacelor politico-diplomatice în dezvoltarea raporturilor de colaborare politico-militară, de bună vecinătate, de prietenie şi cooperare cu toate statele;
- fundamentarea relațiilor de colaborare militară ale țării pe principiile dreptului internațional.

Pornind de la aceste principii de referință considerăm că se pot face unele dezvoltări a căror esență vine să întregească aria de acțiune din domeniile diplomatico-militar şi al relațiilor internaționale. Printre acestea putem enumera:

- participarea activă a țării, a Armatei, la edificarea unei noi structuri europene şi euroatlantice de securitate;
- realizarea stabilității şi continuității relațiilor de colaborare militară cu armatele altor state prin încheierea unor acorduri sau înțelegeri;
- justețea alianțelor politico-militare încheiate de România cu statele care o susțin politic, diplomatic şi militar şi care nu constituie amenințări la adresa altor state;
- neconsiderarea niciunui stat ca potențial inamic.

Relațiile militare internaționale ale României se desfăşoară pe baza prevederilor Constituției şi ale legilor referitoare la apărarea națională şi în stricta conformitate cu acordurile, convențiile şi tratatele internaționale la care România este parte. Caracterul evolutiv al misiunilor forțelor armate extinde diplomația militară în noul mediu de securitate prin includerea unei game largi de programe de cooperare şi creştere a securității şi încrederii în plan regional şi global.

În acest context, apreciem că actuala cooperare militară bi şi multilaterală răspunde obiectivelor politicii externe şi de securitate a României, prin focalizarea pe promovarea activă a securității şi stabilității, dezvoltarea unor comunități de securitate bazate pe un set comun de valori şi principii democratice, configurarea unor politici de cooperare în plan regional şi global.

Cele mai semnificative obiective urmărite în acest domeniu le apreciem a fi:

- amplificarea relațiilor militare bilaterale cu armatele statelor membre ale NATO şi UE;
- dezvoltarea cooperării militare în plan regional şi extinderea sa spre spații de proximitate în zona Mării Negre şi a Zonei extinse a Mării Negre;
- redefinirea cooperării cu statele membre ale Parteneriatului pentru Pace.

Printre activitățile de relații internaționale desfăşurate în țară sau în străinătate în interesul general al Ministerului Apărării Naționale putem aminti:

- vizite oficiale sau de lucru, de documentare şi pentru schimb de experiență;
- reuniuni, consfătuiri, conferințe de planificare şi exerciții sub egida Consiliului Parteneriatului Euroatlantic şi Parteneriatului Pentru Pace sau organizate de ONU, OSCE, UE sau alte organisme internaționale;
- participarea la conferințe, simpozioane şi seminarii internaționale;
- activități în domeniul tehnic, ştiințific, cultural-artistic şi sportiv;

- activităţi de instruire în comun a unor subunităţi;
- participarea reprezentanţilor Ministerului Apărării Naţionale în calitate de specialişti (experţi) în delegaţii guvernamentale sau interministeriale;
- inspecţii, verificări şi observări efectuate conform angajamentelor internaţionale asumate de România;
- participarea la misiuni internaţionale de pace;
- alte activităţi, în ţară sau străinătate, cu participare internaţională.

În plan bilateral, activitatea diplomatico-militară şi de relaţii militare internaţionale are drept scop principal sprijinirea acţiunilor de îndeplinire a obiectivelor stabilite prin programele de pregătire a Armatei României în vederea aderării depline la structurile euroatlantice şi comunitare. Printre principalele obiective ale acestui gen de activităţi putem enumera:

- consolidarea relaţiilor bilaterale cu statele NATO şi UE, pentru susţinerea rolului României în cadrul Alianţei şi al UE;
- întărirea dialogului politico-militar cu aliaţii, consultarea şi coordonarea poziţiilor naţionale în problematicule de interes comun;
- dezvoltarea dialogului bilateral cu statele partenere în vederea identificării nevoilor de asistenţă a statelor candidate la PfP şi NATO.

Relaţiile bilaterale de cooperare cu ţările NATO au cunoscut în ultimii ani o stabilizare din punct de vedere numeric, în favoarea unei creşteri a calităţii şi conţinutului activităţilor. Perioada post-aderare marchează o tendinţă de reducere a contactelor pe linie bilaterală, majoritatea partenerilor de cooperare susţinând mutarea accentului de pe activităţile cu caracter bilateral pe cele derulate în cadrul NATO (pe modelul deja utilizat în cadrul Alianţei).

Apreciem că tabloul cooperării bilaterale cu ţările NATO nu poate fi complet fără menţionarea sprijinului constant şi a asistenţei acordate de către parteneri procesului de reformă şi reorganizare a forţelor noastre armate. Tot în acest sens remarcăm şi contactele la nivel înalt (ministru, secretari de stat, şef al Statului Major General), ce au avut şi au ca scop efectuarea de schimburi de opinii pe teme de actualitate (lupta împotriva terorismului, situaţia de securitate în zona Mării Negre, PESA, procesul de transformare NATO etc.).

Cooperarea militară bilaterală cu statele partenere a fost, în principal, axată pe furnizarea de asistenţă şi consiliere ţărilor angajate în procesul de aderare la NATO sau la PfP, în scopul promovării păcii, stabilităţii şi democratizării în statele din regiune care se confruntă cu probleme majore şi pe dezvoltarea cooperării între structurile militare cu statele din Africa şi Orientul Mijlociu, din perspectiva implicării comune în lupta împotriva terorismului.

Referitor la activitatea de încheiere a acordurilor internaţionale în domeniul militar se cuvine să menţionăm că aceasta presupune parcurgerea unui proces alcătuit din mai multe etape precum, iniţierea documentului, negocierea, semnarea, introducerea în dreptul intern prin aprobare prin Hotărâre de Guvern sau ratificare prin lege[1].

Pe lângă acestea, o parte importantă a activităţii este consacrată participării la elaborarea şi la negocierea documentelor internaţionale în domeniul controlului armamentelor, care se convin în cadrul Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa. Până în prezent, au fost iniţiate, negociate, semnate sau aprobate/ratificate prin Hotărâre de Guvern/Lege, 169 de acorduri militare internaţionale, cu 23 de state membre NATO, în diferite domenii precum cooperarea militară**;** protecţia informaţiilor; geografie, geodezie şi hidrografie; medicina militară; învăţământul militar; istoria militară; pregătirea militară; instruirea trupelor; detaşarea unor consilieri pentru Forţele Armate ale României; logistică; cercetarea şi tehnologia pentru apărare; măsurile de creştere a încrederii şi securităţii; tranzitul forţelor. În afara statelor membre NATO, au fost încheiate sau sunt în derulare, 82 de acorduri militare cu alte 26 de state, precum şi cu diferite organizaţii internaţionale.

Diplomaţia ad-hoc şi activitatea diplomatico-militară

Ca urmare schimbărilor permanente ale vieţii internaţionale, îndeosebi după anul 1990, şi a accentuării nevoilor de colaborare între naţiuni, asistăm în prezent la diversificarea activităţii diplomatico-militare clasice.

O astfel de formă o constituie „… diplomaţia ad-hoc, o sintagmă ce include activităţile diplomatice la care statele recurg, de regulă temporar şi în anumite circumstanţe, pentru înfăptuirea unor sarcini şi obiective în scopul atingerii unui interes restrâns”[2].

Misiunea ad-hoc, în general, reprezintă statul care a constituit-o şi are capacitatea să exprime voinţa acestuia în cadrul funcţiilor ei şi în perioada necesară realizării acestor funcţii. Misiunea diplomatică ad-hoc este rezultatul deciziei adoptate de statul care o constituie într-unul dintre domeniile politic, economic, militar, ştiinţific şi depinde de consimţământul statului pe teritoriul căruia funcţionează.

---

[1] Baza legală a desfăşurării acestei activităţi o constituie *Legea nr. 590/2003 privind tratatele, Hotărârea Guvernului nr. 1374/2004* precum şi *Ordinul ministrului apărării naţionale nr. M 81/2006*. Aceste acte normative reglementează procedura încheierii acordurilor internaţionale în domeniul militar şi a acordurilor tehnice, indiferent de faptul că este vorba de un document la nivel departamental, guvernamental sau de stat.

[2] Mircea Malița, *Diplomația. Şcoli şi Instituţii*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975, p. 298.

Conform normelor şi regulilor curtoaziei internaţionale, nu se constituie o misiune diplomatică ad-hoc, nu se trimite o delegaţie în străinătate şi prin extensie, o delegaţie militară, fără certitudinea că nu sunt motive pentru care statul pe teritoriul căruia misiunea va funcţiona să nu consimtă ca misiunea să fie constituită. În acelaşi timp, conform curtoaziei internaţionale, nu se refuză primirea unei misiuni diplomatice ad-hoc dacă nu sunt motive temeinice pentru un asemenea refuz.

Impunerea unei activităţi oficiale pe teritoriul unui stat străin fără consimţământul acestuia şi nerecunoaşterea dreptului de a constitui o misiune diplomatică ad-hoc unui stat, în timp ce se recunoaşte acest drept altui stat, în condiţii similare, reprezintă încălcări ale regulilor de curtoazie internaţională şi totodată, abateri de la principiul egalităţii suverane a statelor. Conform dreptului diplomatic, "… se poate constitui o misiune diplomatică ad-hoc şi dacă între statul trimiţător şi statul primitor nu s-au stabilit relaţii diplomatice. Este posibil ca o misiune diplomatică ad-hoc să se constituie pentru a realiza aranjamentele necesare stabilirii de relaţii diplomatice" [3].

Sunt situaţii în care o misiune diplomatică ad-hoc îmbracă valenţe internaţionale reprezentând mai multe state (aplicaţiile şi exerciţiile multinaţionale a căror desfăşurare presupune deplasarea de persoane, transportul de tehnică şi materiale cu tranzitarea mai multor state), cărora le revine obligaţia de a informa statul primitor despre această caracteristică a misiunii. Ca şi începutul misiunii, încheierea ei depinde de acordul la care ajung statul trimiţător şi statul primitor.

Apreciem că pentru misiunea diplomatică ad-hoc este definitorie o anumită funcţie diplomatică, considerată a fi primordială, aşa încât celelalte funcţii specifice diplomaţiei în general par a fi auxiliare. Îndatorirea principală a membrilor misiunii diplomatice ad-hoc este stabilită de statul trimiţător cu consimţământul statului primitor.

Misiunii diplomatice ad-hoc[4] îi revine, în primul rând, funcţia care o defineşte, dar pentru a o realiza este necesar să satisfacă şi exigenţele altor funcţii specifice domeniului diplomatic, precum reprezentarea, servirea interesului de stat, informarea şi să recurgă, în funcţie de mandatul primit, la negociere.

În practica relaţiilor internaţionale nu există o limitare a acestor forme şi modalităţi de diplomaţie ad-hoc. Dimpotrivă, se constată că diplomaţia

---

[3] Traian Chebeleu, *Dreptul diplomatic şi consular*, Editura Universităţii din Oradea, 2000, p. 198.

[4] Delegaţii mixte formate din reprezentanţi ai Ministerului Apărării Naţionale şi Ministerului Afacerilor Externe şi ai altor instituţii interesate pentru participarea la negocieri pentru dezarmare, controlul armamentelor, delegaţii militare pe domenii specifice de activitate, participarea la conferinţe, seminarii şi ateliere de lucru, misiuni semipermanente la diferite organisme militare internaţionale, misiuni în teatrele de operaţii militare externe.

ad-hoc este o formă dinamică, în comparație cu cea clasică tradițională. Se are în vedere faptul că în multe situații, pentru obținerea unor rezultate de urgență, pentru consultarea în diferite probleme în scopul luării unor decizii, se poate recurge rapid la această formă de diplomație. Misiunea diplomatică ad-hoc"… are caracter temporar; este constituită pentru a exercita funcția de reprezentare a statului şi, eventual, încă una sau alte câteva funcții specifice, în vederea îndeplinirii uneia sau mai multor sarcini precizate de statul care a constituit-o şi acceptate de statul pe teritoriul căruia funcționează."[5]

Este considerată o formă de diplomație ad-hoc "… activitatea birourilor temporare pe care un stat, prin instituțiile prin care îşi duce la îndeplinire obiectivele sale de politică externă, le poate institui în alt stat pentru diferite motive"[6] .

Astfel, pot lua ființă birouri tehnice-comerciale şi de reprezentare pentru pregătirea unor expoziții internaționale de armamente şi echipamente militare, birouri economice, birouri culturale, birouri militare pentru soluționarea lichidării unor pagube de război sau efectuarea unor anchete despre persoane dispărute în război sau pe timpul participării la misiuni cu caracter internațional, birouri pentru examinarea unor exproprieri, confiscări sau naționalizări.

Misiunea ad-hoc[7] mai este denumită şi misiune specială. Noțiunile sunt sinonime. Opțiunea pentru una dintre ele se impune pentru a înlătura impresia că ar coexista două tipuri de misiune, în timp ce în realitate, după părerea noastră, nu există decât un singur tip. Misiunea diplomatică ad-hoc se utilizează atât în relațiile externe bilaterale, cât şi în forurile internaționale. Sunt în misiune diplomatică ad-hoc participanții la reuniunile militare internaționale, delegațiile sau delegații cărora li s-a încredințat îndeplinirea anumitor funcții diplomatice[8] în una sau în mai multe țări străine.

---

[5] Dan Năstase, *Drept diplomatic şi consular*, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2006, pp. 65-66.

[6] Darius George P. Stan, *Rolul diplomației în buna conviețuire a statelor*, Editura AIT Laboratories SRL, Bucureşti,2005, pp. 45-48.

[7] Misiunea apare ca fiind constituită în vederea unei funcții excepționale. Termenul ad-hoc confirmă că misiunea este obişnuită, constituită în vederea unei funcții anume, importante, fără îndoială, dar oarecare. În terminologia dreptului diplomatic, misiunea ad-hoc a intrat abia în 1960, în timpul lucrărilor Comisiei de drept internațional a ONU.

[8] Prin funcții diplomatice, în prezentul context, se poate înțelege negocierea sau verificarea aplicării unor acorduri generale sau privind domenii ale relațiilor externe, precum acordurile militare, financiare, vamale, asupra ordinii publice, a colaborării în transporturi şi comunicații, a deplasării forței de muncă, a repatrierilor, a îngrijirii de morminte şi de monumente comemorative, precum şi cei care îndeplinesc, cu statut diplomatic, anumite misiuni speciale.

Sunt considerate misiuni diplomatice la limita diplomației clasice (permanente) şi cea ad-hoc, forurile internaționale[9] (coalițiile, alianțele politico-militare, conferințele internaționale, organizațiile internaționale, asocierile de state cu profil aparte). Acestea reprezintă rezultatul firesc al unei nevoi acute de echilibru în întreținerea relațiilor internaționale „… dovedindu-se în ultimele decenii a fi cele mai eficiente instrumente în abordarea problemelor primordiale precum pacea şi securitatea internațională”[10] .

Forul internațional este, de fapt, reuniunea diplomatică multilaterală la nivel înalt, la nivel ministerial sau la nivel de experți. În general, reuniuni ale experților pregătesc treapta superioară a negocierilor şi a deciziilor care se desfăşoară la nivelul şefilor de stat şi de guvern, miniştrilor. Forul internațional are o durată limitată (conferința internațională) sau o durată nelimitată sau permanentă (organizația internațională).

Ca o particularitate pentru domeniul militar, se constituie şi misiuni diplomatice ad-hoc considerate secrete, prin care se inițiază negocieri sau chiar se negociază fie obținerea sau schimbul de informații, fie pregătirea unor modificări în relațiile internaționale. În funcție de scopul şi de caracterul informațiilor pe care le gestionează, misiunile diplomatice ad-hoc pot avea caracter secret, aspect care va conduce implicit la reducerea numărului de persoane participante.

De asemenea, se pot constitui misiuni diplomatice ad-hoc formate din personal militar şi civil specializat, pentru pregătirea şi realizarea vizitelor la nivel înalt (miniştri ai apărării, secretari de stat, şefi ai Statelor Majore Generale), a altor întâlniri bilaterale şi multilaterale la nivelul şefilor de categorii de Forțe Armate sau ale comandanților de Comandamente Multinaționale.

Pentru a evidenția consistența şi utilitatea diplomației ad-hoc este suficient să evidențiem doar câteva dintre privilegiile pe care aceasta le conferă:

- protecția legală prin care se asigură inviolabilitatea persoanei, membrilor de familie, locuinței, instituției, documentelor, corespondenței;
- libertatea de comunicare, de acțiune, de deplasare, de circulație;
- imunitatea de jurisdicție penală, civilă şi administrativă;
- dreptul utilizării valizei misiunii diplomatice, a curierului diplomatic;
- scutirea de la plata unor taxe şi impozite în condițiile prevăzute de lege.

[9] Problemele primordiale pe care diplomația le are de rezolvat se abordează îndeosebi în foruri internaționale, întrucât forurile internaționale răspund nevoii statelor de solidaritate şi de cooperare. În esență, în forurile internaționale, membrii misiunilor diplomatice ad-hoc ale statelor participante negociază soluții pentru diferendele dintre ele, pentru stingerea conflictelor, precum şi normele pe care statele le consideră necesare întreținerii relațiilor interstatale.

[10] Ion M. Anghel, *Dreptul diplomatic. Diplomația ad-hoc şi diplomația multilaterală*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, p. 74

Concluzii

Pornind de la ideea potrivit căreia relaţiile militare între state reprezintă atât în etapa actuală, dar şi în viitor, atât una dintre pârghiile cele mai semnificative ale procesului de menţinere a păcii, cât şi un factor esenţial în consolidarea bunei vecinătăţi, a încrederii şi a securităţii, concluzionăm apreciind că intensificarea şi dezvoltarea activităţii diplomatico-militare se impune ca o necesitate obiectivă în realizarea coordonării activităţilor de integrare deplină în organismele şi organizaţiile internaţionale la care România este parte.

Diplomaţia ad-hoc are o istorie îndelungată, practic, ea fiind folosită încă de la primele contacte între comunităţi sau state. Începând din secolul al XX-lea, misiunile temporare au început să decadă reducându-se, în principal, la misiuni de reprezentare şi având funcţii de ceremonial. După cel de-al Doilea Război Mondial, rolul acesteia a crescut considerabil, ajungând în prezent, în anumite împrejurări să fie o formă de manifestare mult mai eficientă decât diplomaţia clasică.

Împletind mai multe avantaje precum reducerea formelor birocratice de constituire şi manifestare, a costurilor, posibilitatea adaptării din mers a obiectivelor şi misiunilor de îndeplinit la condiţiile specifice, în continuă schimbare ale statului în care se exercită (teatrului de operaţii), manifestarea cu mai mare suplețe şi elasticitate pe zone şi arii de interes mari, apreciem că diplomaţia ad-hoc în domeniul militar poate să devină o opţiune de o mare necesitate în actualitate, asupra căreia factorii de decizie politico-militară trebuie să-şi îndrepte atenţia.

BIBLIOGRAFIE

Constituţia României – Legea de revizuire nr. 429/2003, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 /10/ 2003; republicată, cu reactualizarea denumirilor şi dându-se textelor o nouă numerotare, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31/10/2003.

Legea apărării naţionale a României nr. 45/1994, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 172 din 07/07/1994.

Legea nr. 42 din 15/03/2004 privind participarea forţelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 242 din 18/03/2004.

Dicţionarul diplomatic, Editura Politică, Bucureşti, 1979.

Lexicon Militar, Editura Saka, 1994.

Anghel M. Ion, *Dreptul diplomatic. Diplomaţia ad-hoc şi diplomaţia multilaterală*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987.

Ceachir Nicolae, Bercan Gheorghe, *Diplomaţia europeană în epoca modernă,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984.

Gl.bg.(r) Detot Mitică, col.(r) Anghel Filip, gl.bg. (r) Ilie Nicolae, *Diplomaţia română a apărării, un secol şi jumătate sub zodia Minervei, scurt istoric*, Editura MEDRO, 2007.

Duculescu Victor, *Diplomaţia secretă,* Editura Casa Europeană, Bucureşti, 1992.

Duțu Alesandru, *Evoluţii diplomatice şi teritoriale în Europa în secolele XIX-XX,* Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2008.

Kissinger Henry, *Diplomaţia*, Editura BIC ALL, 2003.

Malița Mircea, *Diplomaţia. Şcoli şi Instituţii*, Ediția I - 1970, Ediția a II-a - 1975, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970; 1975.

Manciur Emilian, *Protocol instituţional*, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2006.

Prof.univ.dr. Mazilu Dumitru, *Diplomaţia, drept diplomatic şi consular,* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003.

Gl. (r) dr.ing. Medar Sergiu, *Diplomaţia apărării*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007.

Năstase Dan, *Drept diplomatic şi consular*, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2006.

Palischke Elmer, *Modern Diplomacy. The Art and the Artisans*, Washington D.C., American Entreprise Institute, 1979.

Titulescu Nicolae, *Politica externă a României*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1975.

http://www.mapn.ro (Ministerul Apărării Naționale)

http://www.mae.ro (Ministerul Afacerilor Externe)

INVENTARIEREA PATRIMONIULUI – MOMENT ESENȚIAL PENTRU REFLECTAREA FIDELĂ A ELEMENTELOR DE NATURA ACTIVELOR, DATORIILOR ŞI CAPITALURILOR PROPRII ÎN SITUAȚIILE FINANCIARE ANUALE ALE MINISTERULUI APĂRĂRII NAȚIONALE

INVENTORY COUNT – ESSENTIAL MOMENT FOR THE FAIR PRESENTATION OF ASSETS, LIABILITIES AND EQUITY IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF THE MINISTRY OF NATIONAL DEFENSE

Lt.col.drd. Constantin LUCA*
Direcția Financiar-Contabilă

Inventarierea reprezintă o lucrare premergătoare întocmirii situațiilor financiare, prin care se stabileşte situația reală a elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii. Situația reală a activelor şi pasivelor se referă atât la constatarea mărimii faptice a acestora, cât şi la evaluarea lor la nivelul valorii actuale[1].

În decursul desfăşurării activității, între datele contabilității şi existentul de pe teren pot apărea anumite diferențe în plus sau în minus, astfel credibilitatea informațiilor oferite de situațiile financiare cu privire la poziția financiară, performanțele şi modificările poziției financiare ale unităților militare poate fi dovedită numai cu inventarierea integrală a patrimoniului.

Inventory count is a work done before drawing up the financial statements which establish the real status of the assets, liabilities and equity. The real status of assets and liabilities refers both to the factual size of the findings and to the assessment of their current value.

During the entity's activity, some differences (surplus or shortage) may occur between the accounting data and the actual existing finding so the credibility of information related the financial position, financial performance and position changes of military units can be proved only by full inventory count.

Cuvinte cheie: active, datorii, capitaluri, pagube, evaluare, perisabilități, compensări.

Keywords: *assets, liabilities, equity, damage, assessment, clearing perishable, compensation.*

* e-mail: *ctinluca@yahoo.ca*

[1] Mihai Ristea (coordonator), *Contabilitatea financiară*, Editura Universitară, Bucureşti, 2005, p. 457.

Unitățile militare au obligația, în conformitate cu prevederile legale în vigoare, să efectueze inventarierea generală a elementelor de activ şi de pasiv deţinute la începutul activității, cel puțin o dată pe an, pe parcursul funcționării lor, în cazul fuziunii sau încetării activității, precum şi în alte situații prevăzute de lege.

Inventarierea elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii reprezintă ansamblul operațiunilor prin care se constată existența tuturor elementelor respective, cantitativ-valoric sau numai valoric la data la care aceasta se efectuează[2].

Inventarierea are ca scop principal stabilirea situației reale a tuturor elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii ale fiecărei entități, precum şi a bunurilor şi valorilor deținute cu orice titlu, aparținând altor persoane juridice sau fizice, în vederea întocmirii situațiilor financiare anuale. Acestea trebuie să ofere o imagine fidelă a poziției financiare şi a performanței unității pentru respectivul exercițiu financiar.

Inventarierea se poate clasifica după mai multe criterii astfel[3]:

Din punct de vedere al perioadei la care se referă, inventarierea poate fi anuală şi periodică. Inventarierea anuală a elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii se face, de regulă, cu ocazia încheierii exercițiului financiar. Inventarierea periodică se face la intervale de timp mai mici sau mai mari decât anul calendaristic.

După sfera de cuprindere, inventarierea poate fi: generală sau parțială. Inventarierea generală cuprinde toate elementele patrimoniale ale unității, precum şi toate elementele patrimoniale deținute cu orice titlu de unitate. Inventarierea parțială cuprinde mai multe elemente patrimoniale sau anumite gestiuni. Aceasta are, de regulă, caracter ocazional şi se efectuează în următoarele situații: la cererea organelor de control, cu prilejul efectuării controlului, sau a altor organe prevăzute de lege; ori de câte ori sunt indicii că există lipsuri sau plusuri în gestiune, care nu pot fi stabilite cert decât prin inventariere; cu ocazia predării-primirii gestiunilor; cu prilejul reorganizării gestiunilor; în cazuri de forță majoră.

Răspunderea pentru buna organizare a lucrărilor de inventariere revine ordonatorului de credite/comandantului care are obligația gestionării unității. În vederea efectuării inventarierii, aceste persoane aprobă proceduri scrise, adaptate specificului activității, pe care le transmit comisiilor de inventariere.

---

[2] A se vedea *Normele privind organizarea şi efectuarea inventarierii elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii* aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2861/2009, Monitorul Oficial al României nr. 704/20.10.2009.

[3] Luminița Ionescu (coordonator), Elena Diaconu, Ion Şuiu, *Contabilitate publică*, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2008, p. 138.

Etapele desfăşurării inventarierii cuprind:
- organizarea inventarierii;
- executarea inventarierii;
- stabilirea rezultatelor inventarierii;
- înregistrarea în contabilitate a rezultatelor inventarierii.

Organizarea inventarierii

Inventarierea elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii se efectuează de către comisii de inventariere, numite prin ordine de zi pe unitate. În ordinul de zi pe unitate se menționează în mod obligatoriu componența comisiei (numele preşedintelui şi membrilor comisiei), modul de efectuare a inventarierii, metoda de inventariere utilizată, gestiunea supusă inventarierii, data de începere şi de finalizare a operațiunilor.

Comisiile de inventariere sunt coordonate, acolo unde este cazul, de către o comisie centrală de inventariere, care are sarcina să organizeze, să instruiască, să supravegheze şi să controleze modul de efectuare a operațiunilor de inventariere.

Pentru desfăşurarea în bune condiții a operațiunilor de inventariere, în comisiile de inventariere vor fi numite persoane cu pregătire corespunzătoare economică şi tehnică, care să asigure efectuarea corectă şi la timp a inventarierii elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii, inclusiv evaluarea lor conform reglementărilor contabile aplicabile.

Executarea inventarierii

Inventarierea se execută la locul de depozitare sau folosință a valorilor materiale şi băneşti, în prezența tuturor membrilor comisiei de inventariere şi a gestionarului sau înlocuitorului legal al acestuia.

Executarea inventarierii constă în stabilirea stocurilor faptice de valori materiale şi băneşti, prin: numărare, măsurare, cubare sau prin alte mijloace tehnice de determinare a existenței lor fizice şi a stării acestora.

În vederea bunei desfăşurări a operațiunilor de inventariere, ordonatorii de credite/comandanții care au obligația gestionării unității trebuie să asigure crearea condițiilor corespunzătoare de lucru comisiei de inventariere.

Apreciez că, pentru desfăşurarea în bune condiții a inventarierii, comisia de inventariere ar trebui să ia următoarele măsuri:
- înainte de începerea operațiunii de inventariere se ia de la gestionarul răspunzător de gestiunea bunurilor o declarație scrisă din care să rezulte anumite aspecte cu privire la gestiunea sa;
- să identifice toate locurile (încăperile) în care există bunuri ce urmează a fi inventariate;

- să asigure, în prezența gestionarului, închiderea şi sigilarea spațiilor de depozitare ori de câte ori se întrerup operațiunile de inventariere şi se părăseşte gestiunea;
- să bareze şi să semneze, la ultima operațiune, fişele de magazie, menționând data la care s-au inventariat bunurile, să vizeze documentele care privesc intrări sau ieşiri de bunuri, existente în gestiune, dar neînregistrate, să dispună înregistrarea acestora în fişele de magazie şi predarea lor la contabilitate, astfel încât situația scriptică a gestiunii să reflecte realitatea;
- să verifice numerarul din casă şi să stabilească suma încasărilor din ziua curentă, solicitând depunerea numerarului la casieria entității (la gestiunile cu vânzare cu amănuntul);
- să controleze dacă toate instrumentele şi aparatele de măsură sau de cântărire au fost verificate şi dacă sunt în bună stare de funcționare.

Consider că în cadrul unităților militare inventarierea ar trebui efectuată astfel:

- Inventarierea imobilizărilor necorporale se efectuează prin constatarea existenței şi apartenenței acestora la entitățile deținătoare, iar în cazul brevetelor, licențelor, mărcilor de fabrică şi al altor imobilizări necorporale este necesară dovedirea existenței acestora pe baza titlurilor de proprietate sau a altor documente juridice de atestare a unor drepturi legale.
- Inventarierea terenurilor se efectuează pe baza documentelor care atestă dreptul de proprietate al acestora şi pe baza altor documente, potrivit legii.
- Clădirile se inventariază prin identificarea lor pe baza titlurilor de proprietate şi a dosarului tehnic al acestora. Construcțiile şi echipamentele speciale cum sunt: rețelele de energie electrică, termică, gaze, apă, canal, telecomunicații, căile ferate şi altele similare se inventariază potrivit regulilor stabilite de deținătorii acestora.
- Activele fixe corporale care în perioada inventarierii se află în afara unității (fregate, locomotive, vagoane, avioane, autovehicule etc.), plecate în cursă de lungă durată, maşinile de forță şi utilajele energetice, maşinile, utilajele şi instalațiile de lucru, aparatele şi instalațiile de măsurare, control şi reglare şi mijloacele de transport date pentru reparații în afara unității se inventariază înaintea ieşirii lor temporare din gestiunea unității sau prin confirmare scrisă primită de la unitatea unde acestea se găsesc, potrivit procedurilor proprii aprobate.
- Investițiile puse în funcțiune total sau parțial, cărora nu li s-au întocmit formele de înregistrare ca imobilizări corporale, se înscriu în liste de inventariere distincte. De asemenea, lucrările de investiții care nu se mai execută, fiind sistate sau abandonate, se înscriu în liste de inventariere

distincte, menţionându-se cauzele sistării sau abandonării, aprobarea de sistare ori abandonare şi măsurile ce se propun în legătură cu aceste lucrări;

• Bunurile din domeniul public al statului aflate în administrarea unităţilor militare se inventariază şi se înscriu în listele de inventariere distincte.

• Bunurile aflate asupra angajaţilor la data inventarierii (echipament, cazarmament, scule, unelte etc.) se inventariază şi se trec în liste de inventariere distincte, specificându-se persoanele care răspund de păstrarea lor. În cadrul evidenţierii acestora pe formaţii şi locuri de muncă, bunurile vor fi centralizate şi comparate cu datele din evidenţa tehnico-operativă, precum şi cu cele din evidenţa contabilă.

• Bunurile existente în unitate şi aparţinând altor entităţi (închiriate, în leasing, în concesiune, în administrare, în custodie, primite în vederea vânzării în regim de consignaţie, spre prelucrare etc.) se inventariază şi se înscriu în liste de inventariere distincte. Listele de inventariere pentru aceste bunuri trebuie să conţină informaţii cu privire la numărul şi data actului de predare-primire şi ale documentului de livrare, precum şi alte informaţii utile. Societăţile de leasing trebuie să solicite utilizatorilor furnizarea listelor de inventariere cu bunurile care fac obiectul contractelor de leasing.

Pentru verificarea exactităţii informaţiilor primite, societăţile de leasing pot întreprinde verificări faptice la locatari, potrivit procedurilor proprii;

• Pentru bunurile depreciate, inutilizabile sau deteriorate, fără mişcare ori greu vandabile, comenzi în curs, abandonate sau sistate, precum şi pentru creanţele şi obligaţiile incerte ori în litigiu se întocmesc liste de inventariere distincte sau situaţii analitice separate.

• Materiile prime, materialele, piesele de schimb, semifabricatele etc., aflate în secţiile de producţie şi nesupuse prelucrării, nu se consideră produse în curs de execuţie. Acestea se inventariază separat şi se înregistrează în conturile din care provin.

• Creanţele şi obligaţiile faţă de terţi sunt supuse verificării şi confirmării pe baza extraselor soldurilor debitoare şi creditoare ale conturilor de creanţe şi datorii care deţin ponderea valorică în totalul soldurilor acestor conturi, potrivit „Extrasului de cont" (cod 14-6-3)[4] sau punctajelor reciproce scrise.

• Disponibilităţile băneşti, cecurile, cambiile, biletele la ordin, scrisorile de garanţie, acreditivele, ipotecile, precum şi alte valori aflate în casieria unităţilor militare se inventariază în conformitate cu prevederile legale. Disponibilităţile aflate în conturi la bănci sau la unităţile Trezoreriei Statului se inventariază prin confruntarea soldurilor din extrasele de cont emise de acestea cu cele din contabilitatea entităţii.

[4] A se vedea *Ordinul ministrului economiei şi finanţelor* nr. 3512/2008 privind documentele financiar-contabile, Monitorul Oficial al României nr. 870/23.12.2008.

În acest scop, extrasele de cont din ziua de 31 decembrie sau din ultima zi bancară, puse la dispoziţie de instituţiile de credit şi unităţile Trezoreriei Statului, vor purta ştampila oficială a acestora. Disponibilităţile în lei şi în valută din casieria entităţii se inventariază în ultima zi lucrătoare a exerciţiului financiar, după înregistrarea tuturor operaţiunilor de încasări şi plăţi privind exerciţiul respectiv, confruntându-se soldurile din registrul de casă cu monetarul şi cu cele din contabilitate.

- Inventarierea titlurilor pe termen scurt şi lung se efectuează pe baza documentelor care atestă deţinerea acestora (registrul acţionarilor, documente care au stat la baza achiziţiei sau primirii cu titlu gratuit) cu respectarea legislaţiei în vigoare.
- Toate bunurile materiale – armamentul şi tehnica de luptă, autovehiculele, autospecialele şi autoutilitarele cu aparatura auxiliară de pe acestea, rachetele, aparatele şi utilajele, obiectele de uz gospodăresc şi altele a căror evidenţă se ţine şi pe serii, se inventariază nominal, bucată cu bucată, pe fiecare serie în parte, confruntându-se seriile din evidenţă cu cele existente pe teren.
- Sălile de specialitate, poligoanele de instrucţie, atelierele se inventariază verificându-se obligatoriu, existenţa tuturor bunurilor materiale ce intră în compunerea lor. Cu prilejul inventarierii, armamentul, maşinile, aparatura, utilajele sau altele asemenea se verifică şi se pun în funcţiune dacă nu necesită instalări sau amenajări speciale, iar personalul de specialitate din comisii verifică şi stabileşte starea bunurilor, în raport cu comportarea acestora.
- Pentru toate celelalte elemente de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii, cu ocazia inventarierii, se verifică realitatea soldurilor conturilor respective, iar pentru cele aflate la terţi se fac cereri de confirmare, care se vor ataşa la listele respective după primirea confirmării.
- Pentru inventarierea elementelor de activ şi de pasiv ce nu reprezintă valori materiale, este suficientă prezentarea lor în situaţii analitice distincte, care să fie totalizate şi să justifice soldul conturilor sintetice în care acestea sunt cuprinse, şi care se preiau în centralizatorul listelor de inventariere.

Inventarierea se materializează prin înscrierea cu cerneală sau pix, fără spaţii libere şi fără ştersături, a valorilor inventariate în formularul „Lista de inventariere", cod 14-3-12, în urma verificării existenţei fizice a fiecărui bun inventariat.

Completarea listelor de inventariere se efectuează fie folosind sistemul informatic de prelucrare automată a datelor, fie prin înscrierea elementelor de active identificate, fără spaţii libere şi fără ştersături, conform procedurilor interne aprobate.

Listele de inventariere utilizate sunt cele prezentate ca model în anexa nr. 3 la *Ordinul ministrului economiei şi finanţelor nr. 3512/2008 privind documentele financiar-contabile*[5].

[5] *Monitorul Oficial al României* nr. 870/23.12.2008.

Stabilirea rezultatelor inventarierii

Rezultatele inventarierii se stabilesc prin compararea datelor constatate faptic şi înscrise în listele de inventariere cu cele din evidenţa tehnico-operativă (fişele de magazie) şi din contabilitate.

Înainte de stabilirea rezultatelor inventarierii se procedează la o analiză a tuturor stocurilor înscrise în fişele de magazie şi a soldurilor din contabilitate pentru bunurile inventariate. Erorile descoperite cu această ocazie trebuie corectate operativ, după care se procedează la stabilirea rezultatelor inventarierii prin confruntarea cantităţilor consemnate în listele de inventariere cu evidenţa tehnico-operativă pentru fiecare poziţie. Evaluarea, cu ocazia inventarierii, a elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii se face potrivit prevederilor reglementărilor contabile aplicabile.

Evaluarea se va efectua cu respectarea principiului permanenţei metodelor, potrivit căruia modelele şi regulile de evaluare trebuie menţinute, asigurând comparabilitatea în timp a informaţiilor contabile.

La stabilirea valorii de inventar a bunurilor se aplică principiul prudenţei, potrivit căruia se ţine seama de toate ajustările de valoare datorate deprecierilor sau pierderilor de valoare. În cazul în care se constată că valoarea de inventar este mai mare decât valoarea cu care acesta este evidenţiat în contabilitate, în listele de inventariere se înscriu valorile din contabilitate.

În cazul în care valoarea de inventar a bunurilor este mai mică decât valoarea din contabilitate, în listele de inventariere se înscrie valoarea de inventar. Pentru elementele de natura activelor la care s-au constatat deprecieri, pe baza listelor de inventariere întocmite distinct, comisia de inventariere face propuneri de ajustări pentru depreciere sau ajustări pentru pierdere de valoare, după caz, ori de înregistrare a unor amortizări suplimentare, arătând totodată cauzele care au determinat aceste deprecieri.

În situaţia constatării unor plusuri în gestiune, bunurile respective se evaluează potrivit reglementărilor contabile aplicabile.

În cazul constatării unor lipsuri imputabile, ordonatorii de credite dispun cercetarea administrativă în vederea recuperării de la persoanele vinovate a valorii de înlocuire a bunurilor lipsă.

Listele cu sorturile de produse, mărfuri, ambalaje şi alte valori materiale care întrunesc condiţiile de compensare datorită riscului de confuzie se aprobă anual de către ordonatorul principal de credite.

Compensarea se face pentru cantităţi egale între plusurile şi lipsurile constatate. În cazul în care cantităţile sorturilor supuse compensării, la care s-au constatat plusuri, sunt mai mari decât cantităţile sorturilor admise la compensare, la care s-au constatat lipsuri, se va proceda la stabilirea egalităţii cantitative prin eliminarea din calcul a diferenţei în plus. Această eliminare se face începând cu sorturile care au preţurile unitare cele mai scăzute, în ordine crescătoare.

În cazul în care cantitățile sorturilor supuse compensării, la care s-au constatat lipsuri, sunt mai mari decât cantitățile sorturilor admise la compensare, la care s-au constatat plusuri, se va proceda, de asemenea, la stabilirea egalității cantitative prin eliminarea din calcul a cantității care depăşeşte totalul cantitativ al plusurilor. Eliminarea se face începând cu sorturile care au prețurile unitare cele mai scăzute, în ordine crescătoare. Pentru bunurile la care sunt acceptate scăzăminte, în cazul compensării lipsurilor cu plusurile stabilite la inventariere, scăzămintele se calculează numai în situația în care cantitățile lipsă sunt mai mari decât cantitățile constatate în plus.

În această situație, cotele de scăzăminte se aplică în primul rând la bunurile la care s-au constatat lipsurile.

Dacă în urma aplicării scăzămintelor respective mai rămân diferențe cantitative în minus, cotele de scăzăminte se pot aplica şi asupra celorlalte bunuri admise în compensare, la care s-au constatat plusuri sau la care nu au rezultat diferențe.

Diferența stabilită în minus în urma compensării şi aplicării tuturor cotelor de scăzăminte, reprezintă pagubă pentru unitate şi se recuperează de la persoanele vinovate. Nu se admite compensarea în cazurile în care s-a făcut dovada că lipsurile constatate la inventariere provin din sustragerea sau din degradarea bunurilor respective datorate vinovăției persoanelor care răspund de gestionarea acestor bunuri.

Normele privind limitele admisibile la perisabilitate sau cele stabilite intern nu se aplică anticipat, ci numai după constatarea existenței efective a lipsurilor şi numai în limita acestora. De asemenea, limitele de perisabilitate nu se aplică automat, acestea fiind considerate limite maxime.

Rezultatele inventarierii se înscriu de către comisia de inventariere într-un proces-verbal.

Procesul-verbal privind rezultatele inventarierii trebuie să conțină, în principal, următoarele elemente: data întocmirii, numele şi prenumele membrilor comisiei de inventariere, numărul şi data ordinului de zi pe unitate de numire a comisiei de inventariere, gestiunea/gestiunile inventariată/ inventariate, data începerii şi finalizării operațiunii de inventariere, rezultatele inventarierii, concluziile şi propunerile comisiei cu privire la cauzele plusurilor şi ale lipsurilor constatate, precum şi propuneri de măsuri în legătură cu acestea, volumul stocurilor depreciate, fără mişcare, cu mişcare lentă, propuneri de scoatere din funcțiune a activelor fixe corporale, respectiv din evidență a activelor fixe necorporale, propuneri de scoatere din uz a materialelor de natura obiectelor de inventar şi declasare sau casare a unor stocuri, constatări privind păstrarea, depozitarea, conservarea, asigurarea

integrității bunurilor din gestiune, precum şi alte aspecte legate de activitatea gestiunii inventariate.

Propunerile cuprinse în procesul-verbal al comisiei de inventariere se prezintă, în termen de 7 zile lucrătoare de la data încheierii operațiunilor de inventariere, ordonatorului de credite/comandantului unității. Acesta, cu avizul conducătorului compartimentului financiar-contabil şi al conducătorului compartimentului juridic, decide asupra soluționării propunerilor făcute, cu respectarea dispozițiilor legale.

„Registrul-inventar" (cod 14-1-2) este un document contabil obligatoriu în care se înscriu rezultatele inventarierii elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii, grupate după natura lor, conform posturilor din bilanț.

Elementele de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii înscrise în registrul-inventar au la bază listele de inventariere, procesele-verbale de inventariere şi situațiile analitice, după caz, care justifică conținutul fiecărui post din bilanț. Registrul-inventar poate fi adaptat în funcție de specificul şi necesitățile entităților, cu condiția respectării conținutului minim de informații prevăzut pentru acesta.

Înregistrarea în contabilitate a rezultatelor inventarierii

Rezultatele inventarierii trebuie înregistrate în evidența tehnico-operativă, în termen de cel mult 7 zile lucrătoare de la data aprobării procesului-verbal de inventariere, de către ordonatorul de credite/comandantul unității. Rezultatul inventarierii se înregistrează în contabilitate potrivit prevederilor *Legii nr. 82/1991, republicată*[6], şi în conformitate cu reglementările contabile aplicabile.

Bunurile constatate lipsă la inventariere se evaluează şi se înregistrează în contabilitate la valoarea contabilă. Lipsurile imputabile se recuperează de la persoanele vinovate, la valoarea de înlocuire.

Bunurile constatate în plus se evaluează şi se înregistrează în contabilitate la costul de achiziție al acestora, în conformitate cu reglementările contabile aplicabile, în funcție de prețul pieței la data constatării sau de costul de achiziție al bunurilor similare.

Pagubele constatate la inventariere, imputate persoanelor vinovate, precum şi debitorii deveniți insolvabili se evidențiază în contabilitate în conturi analitice distincte, iar în cadrul acestora, pe fiecare debitor, urmărindu-se recuperarea lor potrivit legii[7].

---

[6] *Monitorul Oficial al României* nr. 454/18.06.2008.

[7] *A se vedea* Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor, *Monitorul Oficial al României* nr. 328/29.08.1998.

Înregistrarea în contabilitate a principalelor operațiuni ce pot rezulta în urma inventarierii activelor fixe corporale şi stocurilor de materii şi materiale la o unitate militară finanțată integral de la bugetul de stat[8].

A. Înregistrarea în contabilitate a operațiunilor economico-financiare referitoare la pagubele materiale (active fixe corporale şi stocuri de materii şi materiale) se efectuează astfel:

I. În momentul constatării pagubei materiale:

1. Scăderea din evidență a activelor fixe corporale neamortizate integral

%		21x
691 „Cheltuieli extraordinare din operațiuni cu active fixe" 281 „Amortizări privind activele fixe corporale"	=	„Conturi de active fixe corporale" - la valoarea de înregistrare

2. Scăderea din evidență a activelor fixe corporale amortizate integral

281		21x
„Amortizări privind activele fixe corporale"	=	„Conturi de active fixe corporale" - la valoarea de înregistrare

3. Scăderea din evidență a activelor fixe corporale neamortizabile

101		21x
„Fondul bunurilor care alcătuiesc domeniul public al statului"	=	„Conturi de active fixe corporale" - la valoarea de înregistrare

sau

102		21x
„Fondul bunurilor care alcătuiesc domeniul privat al statului"	=	„Conturi de active fixe corporale" - la valoarea de înregistrare

[8] *A se vedea* Normele metodologice privind organizarea şi conducerea contabilității instituțiilor publice *aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice* nr. 1917/2005*, Monitorul Oficial al României nr. 1186/29.12.2005.*

4. Scăderea din evidență a stocurilor de materii şi materiale

60x		30x
„Conturi de cheltuieli privind stocurile"	=	„Conturi de stocuri de materii şi materiale" - la valoarea de înregistrare

5. Scăderea din evidență a materialelor de natura obiectelor de inventar achiziționate înainte de 01.01.2006

117.01.01		303
„Rezultatul reportat - instituții publice finanțate integral din buget - alte influențe"	=	„Materiale de natura obiectelor de inventar" - la valoarea de înregistrare

6. Înregistrarea pagubelor constatate

461		448
„Debitori"	=	„Alte datorii şi creanțe cu bugetul" - la valoarea de înregistrare a bunurilor materiale constatate lipsă.

II. La finalizarea cercetării administrative:

7. Pentru pagube neimputabile

448		461
„Alte datorii şi creanțe cu bugetul"	=	„Debitori" - la valoarea de înregistrare a bunurilor materiale constatate lipsă.

8. Pentru pagube imputabile

428		%
„Alte datorii şi creanțe în legătură cu personalul”		461 „Debitori” - la valoarea de înregistrare a bunurilor materiale constatate lipsă
	=	448 „Alte datorii şi creanțe cu bugetul” - diferența de preț dintre valoarea de înlocuire şi valoarea de înregistrare.

B. *Înregistrarea plusurilor la inventariere (active fixe corporale şi stocuri de materii şi materiale):*

9. Înregistrarea plusurilor de active fixe corporale amortizabile

21x		779
„Conturi de active fixe corporale"	=	„Venituri din bunuri şi servicii primite cu titlu gratuit"

10. Înregistrarea plusurilor de active fixe corporale neamortizabile

21x		101
„Conturi de active fixe corporale"	=	„Fondul bunurilor care alcătuiesc domeniul public al statului"

sau

21x		102
„Conturi de active fixe corporale"	=	„Fondul bunurilor care alcătuiesc domeniul privat al statului"

11. Înregistrarea plusurilor de stocuri de materii şi materiale

30x		60x
„Conturi de stocuri de materii şi materiale"	=	„Conturi de cheltuieli privind stocurile"

Stocurile de materii şi materiale plus la inventariere se mai pot înregistra şi ca o operație de ieşire a acestora din patrimoniu cu suma înscrisă în roşu.

C. *Înregistrarea ajustărilor pentru deprecierea bunurilor (active fixe corporale şi stocuri de materii şi materiale)*

12. *Înregistrarea ajustărilor pentru deprecierea activelor fixe corporale amortizabile*

Constituirea sau majorarea ajustărilor pentru depreciere

6813 „Cheltuieli operaționale privind ajustările pentru deprecierea activelor"	=	291 „Ajustările pentru deprecierea activelor fixe corporale"

12.2. Diminuarea sau anularea ajustărilor pentru depreciere

291 „Ajustări pentru deprecierea activelor fixe corporale"	=	7813 „Venituri din ajustări privind deprecierea activelor fixe"

13. *Înregistrarea ajustărilor pentru deprecierea stocurilor de materii şi materiale*

Constituirea sau majorarea ajustărilor pentru depreciere

6814 „Cheltuieli operaționale privind ajustările pentru deprecierea activelor circulante"	=	39x „Ajustări pentru deprecierea stocurilor şi producției în curs de execuție"

Diminuarea sau anularea ajustărilor pentru depreciere

39x „Ajustări pentru deprecierea stocurilor şi producției în curs de execuție"	=	7814 „Venituri din ajustări pentru deprecierea activelor circulante"

În cazul nerespectării prevederilor referitoare la efectuarea inventarierii, sancțiunile sunt cele prevăzute de *Legea contabilității nr. 82/1991, republicată*.

Un alt tip de „sancțiune” poate fi considerată lipsa de încredere a utilizatorilor de informații în indicatorii furnizați prin situațiile financiare

anuale[9]. Utilizatorii de informații pot fi acționarii, instituțiile financiare bancare, publicul, instituțiile statului.

În concluzie, credibilitatea informațiilor cuprinse în situațiile financiare anuale este condiționată de modul în care s-a efectuat inventarierea şi evaluarea elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii.

Rolul determinant în procesul inventarierii şi evaluării îl are comisia de inventariere, care prin profesionalismul membrilor săi, trebuie să asigure atât inventarierea faptică, cât şi evaluarea, conform legislației, a elementelor inventariate.

BIBLIOGRAFIE

Avram Monica Marilena, Duinea Elisabeta Maria, *Aspecte legislative privind inventarierea elementelor de activ, datorii şi capitaluri proprii*, Revista finanțe publice şi contabilitate nr. 7-8/2009.

Ionescu Luminița (coordonator), Elena Diaconu, Ion Şuiu, *Contabilitate publică*, Editura Fundației România de mâine, Bucureşti, 2008.

Ristea Mihai (coordonator), *Contabilitatea financiară,* Editura Universitară, Bucureşti, 2005.

Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, Monitorul Oficial al României nr. 454/18.06.2008.

Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor, Monitorul Oficial al României nr. 328/ 29.08.1998.

Ministerul Finanțelor Publice, *Ordinul nr. 1917/2005* pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea şi conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice şi instrucțiunile de aplicare a acestuia, Monitorul Oficial al României nr. 1186/29.12.2005.

Ministerul Economiei şi Finanțelor, *Ordinul nr. 3512/2008* privind documentele financiar-contabile, Monitorul Oficial al României nr. 870 bis /23.12.2008.

Ministerul Finanțelor Publice, *Ordinul nr. 2861/2009* pentru aprobarea Normelor privind organizarea şi efectuarea inventarierii elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii, Monitorul Oficial al României nr. 704/20.10.2009.

[9] Monica Marilena Avram, Elisabeta Maria Duinea, *Aspecte legislative privind inventarierea elementelor de activ, datorii şi capitaluri proprii*, Revista finanțe publice şi contabilitate nr. 7-8/2009, p. 12.

SITUAȚIILE FINANCIARE – ELEMENT IMPORTANT AL PROCESULUI DE RAPORTARE FINANCIARĂ AL UNITĂȚILOR MILITARE DIN MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

FINANCIAL STATEMENTS – IMPORTANT ELEMENT OF THE FINANCIAL REPORTING PROCESS OF MILITARY UNITS OF THE MINISTRY OF NATIONAL DEFENSE

Lt.col.drd. Constantin LUCA*
Direcția Financiar-Contabilă

Situațiile financiare reprezintă documentele oficiale de prezentare a situației patrimoniului aflate în administrarea statului şi a unităților administrativ-teritoriale şi a execuției bugetului de venituri şi cheltuieli. Acestea trebuie să ofere o imagine fidelă a activelor, datoriilor, poziției financiare, precum şi a performanței financiare şi a rezultatului patrimonial.

The financial statements represent the official document for presenting the status of the patrimony found in the administration of the state and of the territorial-administrative units and the execution of the renevues and expenses budget. The financial statements must convey a true and fair view of the assets, liabilities, financial position, as well as the financial performance and of the patrimonial result.

Cuvinte cheie: situație financiară, bilanț, cont de rezultat patrimonial, fluxuri de trezorerie, conturi de execuție bugetară, note explicative.

Keywords: *financial statement, balance sheet, patrimonial result account, cash flow statement, budgetary execution account, notes to the financial statements.*

Pentru instituțiile publice, documentul oficial de prezentare a situației patrimoniului aflat în administrare şi a execuției bugetului de venituri şi cheltuieli îl constituie situațiile financiare trimestriale şi anuale.

* e-mail: *ctinluca@yahoo.ca*

Denumirea de ,,situații financiare anuale" este preluată din Standardele Internaționale de Contabilitate.

Întocmirea şi depunerea situaţiilor financiare anuale reprezintă finalizarea evidenței contabile aferente unui an atât din punct de vedere bugetar, cât şi din punct de vedere al performanțelor manageriale.

Fiind un complex de documente de sinteză, situaţiile financiare anuale trebuie să ofere o imagine fidelă, clară şi completă a patrimoniului şi a rezultatelor obținute de unitatea patrimonială. Caracteristicile calitative ale situațiilor financiare sunt atributele care determină utilitatea informației oferite de acestea.

Conform *Cadrului general pentru întocmirea şi prezentarea situațiilor financiare*, cele patru caracteristici calitative principale sunt inteligibilitatea, relevanța, credibilitatea şi comparabilitatea. O calitate esențială a informațiilor furnizate de situațiile financiare este aceea că ele pot fi uşor de înțeles de utilizatori. Informațiile sunt relevante atunci când influențează deciziile economice ale utilizatorilor, ajutându-i pe aceştia să evalueze evenimente trecute, prezente sau viitoare, să confirme sau să corecteze evaluările lor anterioare.

Pentru a fi utilă, informația trebuie să fie şi credibilă. Informația are calitatea de a fi credibilă atunci când nu conține erori semnificative, nu este părtinitoare, iar utilizatorii pot avea încredere că reprezintă corect, ceea ce şi-a propus să reprezinte sau ceea ce se aşteaptă, în mod rezonabil, să prezinte.

Potrivit prevederilor *Legii contabilității nr.82/1991*, *republicată*,[1] unitățile militare ai căror conducători au calitatea de ordonatori de credite întocmesc situații financiare trimestriale şi anuale, conform normelor elaborate de Ministerul Finanțelor Publice.

Situațiile financiare trebuie să ofere o imagine fidelă a activelor, datoriilor şi capitalurilor, precum şi a performanței financiare şi a rezultatului patrimonial.

Unitățile militare ai căror conducători au calitatea de ordonatori de credite secundari sau terțiari depun un exemplar din situațiile financiare anuale la ordonatorul de credite care le asigură finanțarea, la termenele stabilite de acesta.

Ordonatorul principal de credite depune la Ministerul Finanțelor Publice un exemplar din situațiile financiare anuale, potrivit normelor aprobate prin ordinul ministrului finanțelor publice şi la termenele stabilite de către acesta.

În conformitate cu prevederile reglementărilor contabile aprobate prin *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005, cu modificările şi completările ulterioare*[2], unitățile fără personalitate juridică, subordonate ordonatorilor de credite, organizează şi conduc contabilitatea operațiunilor

[1] *Monitorul Oficial al României* nr. 454/18.06.2008.
[2] *Monitorul Oficial al României* nr. 1186/29.12.2005.

economico-financiare până la nivel de balanță de verificare, fără a întocmi situații financiare.

Activitatea desfăşurată în străinătate de unitățile fără personalitate juridică, subordonate ordonatorilor de credite din țară, se include în situațiile financiare ale persoanei juridice române şi se raportează pe teritoriul României.

La întocmirea situațiilor financiare anuale, se va avea în vedere respectarea principiilor contabilității de angajamente. Situațiile financiare se întocmesc în moneda națională, respectiv în lei fără subdiviziunile leului, dar pentru necesitățile proprii de informare şi la solicitarea unor organisme internaționale acestea se pot întocmi şi într-o altă monedă.

În vederea întocmirii situațiilor financiare, unitățile militare trebuie să efectueze o serie de lucrări premergătoare, pe baza cărora să poată fi extrase toate informațiile ce au caracterizat activitatea instituției în cursul exercițiului financiar. Durata exercițiului financiar este de 12 luni şi, de regulă, coincide cu anul calendaristic, respectiv începe la 1 ianuarie şi se încheie la 31 decembrie, cu excepția primului an de activitate, când începe la înființarea unității.

Apreciez că lucrările contabile de închidere a exercițiului financiar-contabil sunt următoarele: încheierea execuției bugetare a anului; întocmirea balanței de verificare înainte de inventariere; inventarierea generală a elementelor de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii; valorificarea rezultatelor inventarierii prin înregistrarea operațiunilor de regularizare constatate în urma acesteia; întocmirea balanței de verificare a conturilor după inventariere; întocmirea situației financiare; închiderea conturilor contabile.

Responsabilitatea principală de a întocmi şi de a prezenta situațiile financiare ale unității militare revine, înainte de toate, ordonatorului de credite.

România, în calitatea sa de membru al Uniunii Europene, are obligația raportării unor informații financiare şi nefinanciare la EUROSTAT (Biroul de Statistică al Uniunii Europene) la termenele stabilite de acesta. Majoritatea informațiilor sunt de natură bugetară şi se obțin în urma centralizării datelor din situațiile financiare ale ordonatorilor de credite. În acest sens, *Legea contabilității nr. 82/1991, republicată*, prevede anumite contravenții ce pot rezulta ca urmare a săvârşirii unor fapte referitoare la situațiile financiare.

Standardul Internațional de Contabilitate pentru Sectorul Public. *IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare*[3], a stabilit următoarea componență pentru un set complet de situații financiare:

a) o situație a poziției financiare;

b) o situație a performanței financiare;

[3] *Manualul de Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public,* vol. I, Editura CECCAR, Bucureşti, 2009, p. 37.

c) o situaţie a modificărilor activelor nete/capitaluri proprii;
d) o situaţie a fluxurilor de trezorerie;
e) atunci când o entitate îşi face public bugetul aprobat, o comparaţie a valorilor bugetare cu cele reale – fie ca o situaţie financiară suplimentară individuală, fie ca o coloană a bugetului în situaţiile financiare-;
f) notele, care cuprind un rezumat al politicilor contabile semnificative şi al altor note explicative.

Normele contabile româneşti, aprobate prin ordine ale ministrului finanţelor publice, prevăd că situaţiile financiare ale instituţiilor publice au următoarea structură[4]:

a) bilanţul;
b) contul de rezultat patrimonial;
c) situaţia fluxurilor de trezorerie;
d) situaţia modificărilor în structura activelor/capitalurilor;
e) anexele la situaţiile financiare, care includ: politici contabile şi note explicative;
f) contul de execuţie bugetară.

Din analiza celor două standarde putem aprecia că standardul naţional este convergent cu *IPSAS 1*. Totuşi, *IPSAS 1* agreează mai multe denumiri pentru componentele situaţiilor financiare şi în plus, spre deosebire de normele contabile româneşti, nu ia în calcul contul de execuţie bugetară ca element component al situaţiilor financiare ale instituţiilor publice.

Bilanţul contabil, prin structura şi compoziţia sa, este un element fundamental al situaţiilor financiare anuale. Acesta oferă informaţii utile în vederea luării deciziilor şi demonstrează în acelaşi timp răspunderea entităţii pentru resursele pe care le gestionează.

Bilanţul este documentul contabil de sinteză prin care se prezintă elementele de natura activelor, datoriilor şi capitalurilor proprii ale unităţii militare la sfârşitul perioadei de raportare, precum şi în alte situaţii prevăzute de lege. Prin diferenţa dintre total active şi total datorii se determină indicatorul active nete, care trebuie să fie egal cu capitalurile proprii.

Bilanţul contabil se întocmeşte pe baza ultimei balanţe de verificare a conturilor sintetice la 31 decembrie, pusă de acord cu balanţele de verificare ale conturilor analitice, după înregistrarea cronologică şi sistematică a operaţiunilor consemnate în documente justificative, întocmite potrivit legii.

Structura bilanţului este următoarea:

[4] A se vedea Normele metodologice privind organizarea şi conducerea contabilităţii instituţiilor publice aprobate prin Ordinul ministrului finanţelor publice nr. 1917/2005, *Monitorul Oficial al României* nr. 1186/29.12.2005.

a) *Activul* este resursa controlată de către instituţia publică ca rezultat al unor evenimente trecute, de la care se aşteaptă să genereze beneficii economice viitoare pentru instituţie şi al cărui cost poate fi evaluat în mod credibil.

Tabelul nr. 1

Activele

Active necurente	Active curente
• Active fixe necorporale • Instalaţii tehnice, mijloace de transport, animale, plantaţii, mobilier, aparatură birotică şi alte active corporale • Terenuri şi clădiri • Alte active nefinanciare • Active financiare necurente • Creanţe necurente	• Stocuri • Creanţe curente: – creanţe din operaţiuni comerciale, avansuri şi alte decontări – creanţe bugetare – creanţe din operaţiuni cu fonduri externe nerambursabile şi fonduri de la buget – împrumuturi pe termen scurt acordate • Investiţii pe termen scurt • Conturi la trezorerie şi bănci • Cheltuieli în avans

b) *Datoria* este o obligaţie actuală a instituţiei publice ce decurge din evenimente trecute şi prin decontarea căreia se aşteaptă să rezulte o ieşire de resurse care încorporează beneficii economice.

Tabelul nr. 2

Datoriile

Datorii necurente	Datorii curente
• Datorii necurente • Împrumuturi pe termen lung • Provizioane	• Datorii comerciale, avansuri şi alte deconturi • Datorii către bugete • Datorii din operaţiuni cu Fonduri externe nerambursabile şi fonduri de la buget, alte datorii către alte organisme internaţionale • Împrumuturi pe termen scurt – sume ce urmează a fi plătite într-o perioadă de până la un an • Împrumuturi pe termen lung – sume ce urmează a fi plătite în cursul exerciţiului curent • Salariile angajaţilor • Alte drepturi cuvenite altor categorii de persoane (pensii, indemnizaţii de şomaj, burse) • Venituri în avans • Provizioane

c) *Capitalurile proprii* reprezintă interesul rezidual al statului sau unităților administrativ-teritoriale, în calitate de proprietari ai activelor unei instituții publice, după deducerea tuturor datoriilor.

Tabelul nr. 3

Capitalurile proprii

• Rezerve, fonduri	•Fondul activelor fixe necorporale •Fondul bunurilor care alcătuiesc domeniul public al statului •Fondul bunurilor care alcătuiesc domeniul privat al statului •Rezerve din reevaluare •Fondul de dezvoltare a spitalelor
• Rezultatul reportat (deficit sau excedent)	• Rezultatul reportat – instituții publice finanțate integral din buget • Rezultat reportat – bugetul fondurilor externe nerambursabile • Rezultatul reportat – instituții publice şi activități finanțate integral sau parțial din venituri proprii
• Rezultatul patrimonial al exercițiului (deficit sau excedent)	• Rezultatul patrimonial – instituții publice finanțate integral din venituri proprii • Rezultatul patrimonial – bugetul fondurilor externe nerambursabile • Rezultatul patrimonial – instituții publice şi activități finanțate integral sau parțial din venituri proprii

Contul de rezultat patrimonial prezintă situația veniturilor, finanțărilor şi cheltuielilor din cursul exercițiului curent. Veniturile şi finanțările sunt prezentate pe feluri de venituri după natura sau sursa lor, indiferent dacă au fost încasate sau nu. Cheltuielile sunt prezentate pe feluri de cheltuieli, după natura sau destinația lor, indiferent dacă au fost plătite sau nu.

Rezultatul patrimonial este un rezultat economic care exprimă performanța financiară a instituției publice, respectiv excedent sau deficit patrimonial.

Potrivit principiilor contabile prevăzute de Sistemul European de Conturi – SEC 95, în cazul contabilității de angajamente, cheltuielile reflectă suma bunurilor şi serviciilor consumate în timpul unui an, chiar dacă sunt sau nu plătite în aceeaşi perioadă, iar veniturile reflectă sumele care trebuie încasate în timpul unui an, chiar dacă acestea au fost colectate sau nu.

Structura Contului de rezultat patrimonial este complexă şi poate fi redată în funcție de activitatea respectivă: operațională, financiară, extraordinară.

Tabelul nr. 4

Activitatea operațională

Venituri operaționale	Cheltuieli operaționale
• Venituri din impozite şi taxe, contribuții de asigurări şi alte venituri ale bugetelor • Venituri din activități economice • Finanțări, subvenții, transferuri, alocații bugetare cu destinație specială • Alte venituri operaționale	• Cheltuieli cu salariile şi contribuțiile aferente • Subvenții, transferuri • Cheltuieli privind stocurile, lucrările şi serviciile executate de terți • Cheltuieli de capital, amortizări şi provizioane • Alte cheltuieli operaționale
Excedent/deficit din activitatea operațională	

Tabelul nr. 5

Activitatea financiară

Venituri financiare	Cheltuieli financiare
• Venituri din creanțe imobilizate • Venituri din investiții financiare cedate • Venituri din diferențe de curs valutar • Venituri din dobânzi	• Pierderi din creanțe imobilizate • Cheltuieli din investiții financiare cedate • Cheltuieli din diferențe de curs valutar • Cheltuieli privind dobânzile
Excedent/deficit din activitatea financiară	

Tabelul nr. 6

Activitatea extraordinară

Venituri extraordinare	Cheltuieli extraordinare
• Venituri din despăgubiri şi asigurări • Venituri din valorificarea unor bunuri ale statului	• Cheltuieli cu pierderi din calamități • Cheltuieli extraordinare din operații cu active fixe
Excedent/deficit din activitatea extraordinară	

Tabelul nr. 7

Rezultatul patrimonial

Excedent/deficit din activitatea curentă +/- excedent/deficit din activitatea extraordinară
Excedent/deficit din activitatea operațională +/- excedent/deficit din activitatea financiară +/- excedent/deficit din activitatea extraordinară

„Situația fluxurilor de trezorerie" prezintă existența şi mişcările de numerar aflate în conturile de disponibilități din Trezoreria Statului, bănci comerciale şi casieria unităților militare prezentate în următoarea structură:

- *Fluxuri de trezorerie din activitatea operațională*, prezintă mişcările de numerar (încasări şi plăți) rezultate din activitatea curentă.
- *Fluxuri de trezorerie din activitatea de investiții***,** prezintă mişcările de numerar (încasări şi plăți) rezultate din achizițiile ori vânzările de active fixe.
- *Fluxuri de trezorerie din activitatea de finanțare***,** prezintă mişcările de numerar (încasări şi plăți) rezultate din împrumuturi primite, rambursate, acordate, ori alte surse financiare.

Notele explicative la situațiile financiare se prezintă sistematic şi conțin informații referitoare la metodele de evaluare a activelor, precum şi orice informații suplimentare care sunt relevante în ceea ce priveşte poziția financiară şi rezultatele obținute.

Pentru fiecare element semnificativ din bilanț trebuie să existe informații în notele explicative. Notele explicative trebuie să includă cel puțin informațiile cerute cu privire la posturile importante din bilanțul contabil. Se va menționa totodată dacă situațiile financiare au fost întocmite în conformitate cu prevederile *Legii contabilității nr. 82/1991*, republicată, precum şi cu prevederile cuprinse în alte reglementări.

De asemenea*,* ordonatorii de credite trebuie să prezinte informații despre „politicile contabile" adoptate, politici care trebuie să aibă în vedere următoarele:

- elaborarea de proceduri contabile pentru toate operațiunile derulate pornind de la întocmirea documentelor justificative până la întocmirea situației financiare (circuitul documentelor contabile, persoanele implicate în conducerea şi organizarea contabilității, sarcini, responsabilități, termen de realizare etc.);
- principiile contabilității de angajamente aplicate;
- metodele de evaluare a activelor fixe şi circulante utilizate;
- dacă activele fixe au fost reevaluate sau nu;
- metoda de amortizare a activelor fixe;
- politica de împrumuturi, existența contractelor de leasing;
- evaluarea disponibilităților, creanțelor şi datoriilor în valută;
- înregistrarea câştigurilor şi pierderilor de curs valutar.

Conturile de execuție bugetară prezintă toate operațiunile financiare efectuate în exercițiul financiar curent, respectiv încasările realizate şi plățile efectuate, în structura în care a fost aprobat bugetul, precum şi alte informații necesare unei bune administrări a bugetului, astfel:

a) informații privind veniturile: prevederi bugetare inițiale, prevederi bugetare definitive; drepturi constatate; încasări realizate; stingeri pe alte căi decât încasări; drepturi constatate de încasat;

b) informații privind cheltuielile: credite de angajament; credite bugetare inițiale, credite bugetare definitive; angajamente bugetare; angajamente legale; plăți efectuate; angajamente legale de plătit; cheltuieli efective;

c) informații privind rezultatul execuției bugetare (încasări realizate minus plăți efectuate).

Conturile de execuție bugetară vor fi însoțite de liste cu ordonatorii de credite a căror execuție a fost raportată prin acestea.

Pe lângă aceste anexe la situațiile financiare, Ministerul Finanțelor Publice a solicitat întocmirea şi a următoarelor situații:

- Disponibil din mijloace cu destinație specială;
- Contul de execuție al donațiilor/sponsorizărilor primite şi utilizate;
- Sinteza finanțării programelor;
- Fişa programului;
- Plăți restante;
- Situația acțiunilor deținute de instituțiile publice în numele statului român la societăți comerciale, societăți/companii naționale, precum şi în capitalul unor organisme internaționale;
- Situația activelor fixe amortizabile;
- Situația activelor fixe neamortizabile;
- Situația activelor şi datoriilor financiare ale instituțiilor publice din administrația centrală.

Potrivit prevederilor art. 56 alin. (2) din Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice[5], ordonatorii de credite au obligația să întocmească şi să anexeze la situațiile financiare anuale rapoarte anuale de performanță în care să se prezinte, pe fiecare program, obiectivele, rezultatele preconizate şi cele obținute, indicatorii şi costurile asociate.

Raportarea execuției bugetului pe programe se face în structura prevăzută de legea bugetară cu ajutorul anexelor „Sinteza finanțării programelor" şi „Fişa programului".

Datorită aprobării de către Parlament a bugetului pe programe, contabilitatea analitică se asigură astfel încât să poată prezenta conturile de execuție pentru fiecare program şi sursa de finanțare potrivit bugetului aprobat, precum şi modul de realizare a indicatorilor de rezultate, indicatorilor fizici şi indicatorilor de eficiență aprobați.

Verificarea, centralizarea şi consolidarea situațiilor financiare sunt activități de mare complexitate ce impun o maximă responsabilitate bazată pe un volum mare de cunoştințe din toate domeniile managementului financiar contabil.

Situația financiară centralizată a Ministerului Apărării Naționale se întocmeşte prin însumarea datelor din situațiile financiare primite de la

[5] *Monitorul Oficial al României,* nr. 597/13.08.2002.

ordonatorii secundari şi terţiari de credite aflaţi în finanţare directă, cu datele din situaţia financiară pentru activitatea proprie, după verificarea şi corelarea tuturor datelor şi indicatorilor cuprinşi în acestea.

Aceste activităţi se desfăşoară în mod coordonat pe baza unor proceduri operaţionale aprobate de ordonatorul de credite.

În conformitate cu prevederile normelor contabile naţionale, în vederea prezentării unei imagini fidele asupra patrimoniului aflat în administrarea ordonatorului principal de credite, se efectuează operaţiuni de consolidare astfel[6]:

- agregarea tuturor componentelor situaţiilor financiare ale ordonatorilor secundari şi terţiari de credite din finanţare;
- eliminarea conturilor 481 „Decontări între instituţia superioară şi instituţiile subordonate" şi 482 „Decontări între instituţii subordonate" din activul şi pasivul bilanţului centralizat la nivelul instituţiei superioare pentru instituţiile subordonate;
- consolidarea soldurilor creditoare şi debitoare ale conturilor 117 „Rezultatul reportat" şi 121 „Rezultatul patrimonial" la nivel de ordonator secundar sau principal de credite, astfel încât în bilanţul centralizat al ordonatorului principal de credite conturile respective să prezinte numai sold creditor sau debitor. Opţional, se vor consolida conturile privind taxa pe valoarea adăugată de plată, respectiv de recuperat.

Având în vedere că situaţia financiară centralizată reprezintă un ansamblu de situaţii financiare individuale este necesar ca în întreg Ministerul Apărării Naţionale să se utilizeze politici contabile uniforme pentru tranzacţii similare şi alte evenimente în circumstanţe asemănătoare.

În acest sens, situaţiile financiare au un control unitar în ceea ce priveşte structura şi conţinutul lor întrucât sunt supuse unor reglementări speciale şi condiţii unitare de întocmire.

În conformitate cu prevederile art. 30 din *Legea contabilităţii nr. 82/1991, republicată*, situaţiile financiare anuale vor fi însoţite de o declaraţie scrisă a conducătorului instituţiei şi a contabilului şef prin care aceştia îşi asumă răspunderea pentru întocmirea situaţiilor financiare anuale şi confirmă că:

a) politicile contabile utilizate la întocmirea situaţiilor financiare anuale sunt în conformitate cu reglementările contabile aplicabile;

b) situaţiile financiare anuale oferă o imagine fidelă a poziţiei financiare, performanţei financiare şi a celorlalte informaţii referitoare la activitatea desfăşurată;

c) unitatea îşi desfăşoară activitatea în condiţii de continuitate.

Situaţiile financiare centralizate ale ordonatorilor de credite nu trebuie să fie însoţite de declaraţia scrisă menţionată mai sus.

---

[6] A se vedea *Normele metodologice* privind întocmirea şi depunerea situaţiilor financiare ale instituţiilor publice la 31.12.2007, aprobate prin *Ordinul ministrului finanţelor publice* nr. 116/ 2008, *Monitorul Oficial al României* nr. 46/21.01.2008.

De asemenea, potrivit prevederilor art. 13 alin. (2) lit. g) din Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern[7] „Compartimentul de audit public intern auditează, cel puțin o dată la 3 ani, fără a se limita la acestea [...], sistemul contabil şi fiabilitatea acestuia". În acest sens, situația financiară anuală proprie a ordonatorului principal de credite, precum şi a ordonatorilor de credite din subordine trebuie să fie însoțită de un raport care să prezinte, în sinteză, nivelul de asigurare a managementului asupra fiabilității sistemului contabil, recomandările formulate şi stadiul implementării acestora.

După semnarea de către ministrul apărării naționale, situațiile financiare se depun la Ministerul Finanțelor Publice de şeful Direcției financiar-contabile care oferă informațiile necesare în legătură cu structura şi datele pe care acestea le conțin.

Se poate concluziona că întocmirea situației financiare reprezintă un proces complex de agregare a datelor în vederea constituirii indicatorilor economico-financiari privind situația patrimoniului şi rezultatelor obținute.

Conținutul şi completarea elementelor componente ale situației financiare diferă pe categorii de instituții în funcție de felul lor, modul de finanțare şi de profilul activității acestora.

Situațiile financiare anuale elaborate de instituțiile publice ar trebui să fie caracterizate prin simplitate şi claritate pentru a putea fi accesibile unei sfere largi de utilizatori. Acestea ar trebui să fie compuse dintr-un număr mai redus de formulare, care să conțină numai indicatorii strict necesari, dar cu conținut informațional mare[8].

Cu toate acestea putem aprecia că situaţiile financiare ale instituțiilor publice sunt deosebit de cuprinzătoare, complexe şi stufoase, iar informațiile pe care le oferă, de multe ori pot fi interpretate numai de către profesionistul contabil.

Profesionistul contabil este cel mai în măsură să asigure furnizarea de informații oportune utilizatorilor interni şi externi, informații pe care aceştia îşi fundamentează deciziile de alocare a fondurilor.

BIBLIOGRAFIE

Ionescu L. (coordonator), E. Diaconu, I. Şuiu, *Contabilitate publică*, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2008.

Ionescu L., *Funcțiile bilanțului contabil conform Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, www.spiruharet.ro/sesiuni-comunicări.

[7] *Monitorul Oficial al României* nr. 953/24.12.2002.

[8] L. Ionescu, *Funcțiile bilanțului contabil conform Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, www.spiruharet ro/sesiuni-comunicări.

Ristea M. (coordonator), *Contabilitatea financiară,* Editura Universitară, Bucureşti, 2005.

Manualul de Standarde internaţionale pentru sectorul Public, volumul I şi II, Editura CECCAR, Bucureşti, 2009.

Legea contabilităţii nr. 82/1991, republicată, Monitorul Oficial al României nr. 454/18.06.2008.

Legea nr. 500/2002, privind finanţele publice, cu modificările ulterioare, Monitorul Oficial al României nr. 597/13.08.2002.

Legea nr. 672/2002 privind auditul intern, Monitorul Oficial al României nr. 953/24.12.2002.

Ministerul Finanţelor Publice, *Ordinul nr. 1917/2005* pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea şi conducerea contabilităţii instituţiilor publice, Planul de conturi pentru instituţiile publice şi instrucţiunile de aplicare a acestuia, Monitorul Oficial al României nr. 1186/29.12.2005.

Ministerul Finanţelor Publice, *Ordinul nr. 40/2007* pentru aprobarea Normelor metodologice privind închiderea conturilor contabile, întocmirea şi depunerea situaţiilor financiare ale instituţiilor publice la 31 decembrie 2006, Monitorul Oficial al României nr. 65/26.01.2007.

Ministerul Finanţelor Publice, *Ordinul nr. 116/2008* pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea şi depunerea situaţiilor financiare ale instituţiilor publice la 31 decembrie 2007, Monitorul Oficial al României nr. 46/21.01.2008.

Ministerul Finanţelor Publice, *Ordinul nr. 79/2010* pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea şi depunerea situaţiilor financiare ale instituţiilor publice la 31 decembrie 2009, Monitorul Oficial al României nr. 63 din 28 ianuarie 2010.

SISTEMUL INFORMAȚIONAL AL MENTENANȚEI ÎN ARMATA ROMÂNIEI

THE MAINTENANCE INFORMATION SYSTEM IN THE ROMANIAN ARMY

Lt.cdor.ing.drd. Lucian BORCAN*
U.M. 01993, Otopeni
Cpt.cdor. Cezar STĂNCIULESCU**
U.M. 01993, Otopeni

Sistemul informațional se naşte şi se dezvoltă odată cu organismul în care funcționează şi asigură legătura în dublu sens între sistemul decizional şi sistemul operațional.

Activitatea de conducere a mentenanței presupune o informare necesară şi veridică asupra stării sistemului, deoarece deciziile manageriale care se iau trebuie să țină seama de posibilitățile reale ale sistemului.

The information system is born and grows along with the body it serves and ensures a two-way link between the decision-making system and the operating system.

The management of maintenance requires necessary and accurate information on system status, since the management decisions that are made, must take account the real possibilities of the system.

Cuvinte cheie: activitate, informațional, mentenanță, nivel, sistem.
Keywords: *activity, informational, maintenance, level, system.*

Perfecționarea conducerii, în cadrul organizațiilor de mentenanță, a fost impusă de schimbările produse în Armata României; modernizările survenite în structurile lor organizatorice impun realizarea unui sistem informațional modern capabil să utilizeze tehnica de calcul, instrumentele de analiză a acțiunilor întreprinse, folosindu-se metode matematice, cibernetice şi informatice.

* e-mail: *bor_lucian@yahoo.com*
** e-mail: *razvangabriels@yahoo.com*

Informarea, la toate nivelurile de mentenanță, este şi trebuie să reprezinte o condiție indispensabilă pentru adoptarea deciziilor manageriale optime cu privire la mentenanță.

Abordarea sistemică a mentenanței presupune faptul că activitățile, secțiile, compartimentele, atelierele constituie sisteme alcătuite din elemente ce se află în interdependență şi se subordonează activității de ansamblu a sistemului integrator din care fac parte.

Sistemul informațional, la nivelul structurilor de mentenanță, reprezintă ansamblul de resursă umană şi activități, de echipamente şi proceduri ce este şi poate fi orientat către modelarea procesului de conducere prin folosirea de metode şi tehnici automatizate.

Activitatea de conducere a mentenanței trebuie să aibă la bază o informare necesară şi veridică cu privire la starea sistemului, deoarece deciziile care se iau trebuie să țină seama de posibilitățile sistemului, ale căror elemente componente sunt interdependente astfel încât îşi pot transmite reciproc informații.

Informația este apreciată ca ştire cu privire la starea tehnică a unui echipament, instalație, ansamblu sau proces tehnic oarecare. Cu cât cantitatea de informație este mai mare, cu atât probabilitatea este minimă, iar minimum de informație reprezintă maximum de probabilitate; acest lucru conduce la ideea că organizarea, în cadrul unei structuri de mentenanță, este măsurată prin cantitatea de informație vehiculată în sistem.

Calitatea şi valoarea deciziilor manageriale luate cu privire la mentenanță, depind de calitatea informațiilor, caracterizată prin: precizie, oportunitate, acurațețe şi completitudine. Principalii parametri care determină circulația informației, în cadrul structurilor de mentenanță, sunt: cantitatea de informație, volumul de date şi fluxul informațional.

Orice cantitate de informație poate fi exprimată prin diverse comunicări de volume diferite; volumul de date care poate circula printr-o rețea informațională depinde atât de numărul surselor de informații, cât şi de complexitatea şi numărul situațiilor operative care trebuie să fie luate în considerație, la elaborarea deciziilor manageriale cu privire la mentenanța tehnicii.

Întreaga documentație, toate comunicările, în procesul de circulație, formează fluxul informațional din structuri; acesta este volumul de date care circulă între elemente ale sistemului informațional, indiferent de natura purtătorului material de informație şi de procedeele folosite pentru prelucrarea, transmiterea şi memorarea informației.

Fluxul informațional, din structurile de mentenanță, caracterizat prin: direcție, sens, volum de date, adresă a unei surse de informații şi a elementului sistemului căruia îi este destinată informația, reprezintă fluxul

informațional capabil să ordoneze circulația informațiilor, fiecărei informații stabilindu-i-se un anumit indicator de prioritate.

Între două stații ale unui sistem informațional-decizional circulă un volum de date pe circuite informaționale, din momentul generării până la punctul de prelucrare (stație) şi de elaborare a deciziilor, precum şi datele care conțin hotărârile managerilor adresate mentenorilor.

Informația, în structurile de mentenanță, circulă:

- într-un singur sens, când nu este necesară o informație de răspuns care să parcurgă circuitul informațional în sens invers: ele provin de la mijloacele de cercetare, din mesaje care conțin informații de înştiințare centralizată sau descentralizată şi pot fi adresate unuia sau mai multor destinatari;
- în ambele sensuri, când informațiile de stare furnizate de organele de execuție (mentenori) circulă către organele de decizie (manageri), care, în urma prelucrării informațiilor, iau anumite hotărâri pe baza cărora elaborează informații de comandă care circulă de la nivelul superior la eşalonul inferior. Fluxul informațional în acest caz, are un singur destinatar.

Fluxul informațional, indiferent de cazuri, cuprinde: generarea informațiilor de către stații (surse), primirea, prelucrarea inițială şi înmagazinarea preliminară a informațiilor în documente primare; transmiterea informațiilor la centrele de prelucrare; prelucrarea informațiilor de către destinatari şi înmagazinarea în bănci de date; extragerea informațiilor din băncile de date şi distribuirea acestora la personalul unui sistem de conducere.

Informația extrasă din documente, memorie (bănci de date) circulă pe canale de comunicație şi trebuie să furnizeze fiecărui nivel de mentenanță informațiile necesare pentru elaborarea deciziilor manageriale cu privire la mentenanța tehnicii.

Procesul informațional, în organizațiile de mentenanță, trebuie să reprezinte: culegerea, investigarea, transmiterea, circulația, prelucrarea şi valorificarea informațiilor folosindu-se coerent metode, tehnici şi instrumente.

Înregistrarea, transmiterea şi prelucrarea informațiilor se fac utilizând instrumentele clasice, mijloacele mecanizate (minicalculatoare) şi automatizate (calculatoare, terminal, rețele de calculatoare).

A şti să gestionezi informația înseamnă a găsi soluții pentru stocarea documentelor care pot fi folosite în activitate, deoarece acest lucru este anevoios şi costisitor prin folosirea suportului de consumabile, în toate fazele prin care trebuie să treacă documentele.

Totodată, gestionarea informației presupune: prelucrarea informației în sistem; memorarea şi regăsirea informației; prelucrarea informației; tipărirea sau publicarea; controlul şi comanda sistemului.

Prelucrarea informației atât calitativ, cât şi cantitativ se face, ca în întreg sistemul militar, utilizând în mod optim telecomunicațiile şi tehnica de calcul.

Sistemul de mentenanță, la fel ca întreg sistemul militar, este caracterizat prin: finalitate, funcționalitate, structură, integrare, autonomie relativă, coeziune internă, stabilitate, adaptabilitate şi comportare dinamică şi în organizarea lui se disting: o organizare procesuală şi una structurală.

Rezultatul organizării procesuale converge spre delimitarea şi definirea funcțiilor sistemului, precum şi a componentelor acestuia: activități, atribuții, sarcini. Din punct de vedere al teoriei sistemelor, sistemul de mentenanță este constituit din: resurse umane (manageri, mentenori); resurse materiale (tehnică, armament, construcții); informații necesare funcționării sistemului (sisteme de norme, ordine, prevederi regulamentare). Toate acestea: resurse umane, resurse materiale, informații, sunt grupate în structuri organizatorice între care sunt stabilite anumite relații interne.

Organizarea structurală preia rezultatele organizației procesuale. Structura organizatorică este parte a sistemului de management şi cuprinde o structură de conducere (manageri de toate nivelurile) şi o structură de execuție (mentenori).

Între sistemul de mentenanță şi alte sisteme există relații externe, care sunt atât de natură organizatorică, cât şi de natura transferului de informații, servicii etc. Pe linie organizatorică există relații: pe linie de subordonare directă; funcționale; de management (de colaborare şi cooperare pe orizontală între diferitele niveluri de mentenanță ale sistemului).

Funcțiile din cadrul unei structuri de mentenanță sunt determinate de relațiile ce se stabilesc în cadrul sistemului:

- de conducere – informația este transformată în decizia optimă de mentenanță;
- de execuție – constă în executarea efectivă a deciziilor în vederea îndeplinirii scopului fundamental al sistemului;
- informațional – constă în asigurarea legăturii informațional-decizionale dintre funcția de conducere şi cea de execuție.

Din cele prezentate, rezultă că orice structură de mentenanță, privită ca sistem, este alcătuită dintr-un ansamblu organizat, de forțe umane, mijloace materiale şi financiare (structurat ierarhic şi bine definit juridic) şi constituit pentru atingerea unui scop: mentenanța tehnicii.

O analiză atentă a unei organizații de mentenanță, din punct de vedere informațional, ne conduce la următoarea afirmație: este formată dintr-o rețea de surse de date (informații), în care se produc informații, şi stații unde acestea sunt prelucrate: secții, servicii, birouri, compartimente, ateliere, care participă la prelucrări într-o anumită ordine, succesiune şi dau naştere circuitului informațional.

Perfecționarea sau crearea unui sistem informațional, pentru conducerea unei organizații de mentenanță, impune luarea măsurilor legate de stabilirea fluxului informațional.

Conducerea procesului de mentenanță este în strânsă legătură cu procesul de instruire şi transmitere a informației. Acest proces are ca finalitate adoptarea deciziei manageriale, generându-se astfel şi informația decizională care se transmite la executanți în vederea îndeplinirii obiectivelor propuse, cu minimum de eforturi şi resurse.

Pentru a conduce, cu eficiență maximă, procesul de mentenanță este necesară desfăşurarea proceselor continue de asigurare a informației necesare. Acestea trebuie să redea exact starea şi situația tehnică a sistemelor, echipamentelor, ansamblelor precum şi a proceselor cu privire la sistemul condus.

Comandantul şi locțiitorii săi, precum şi structurile de execuție sunt legați prin informația de comandă, de stare, de compensare, care generează o rețea comunicațională unică, o ieşire informațională de la organul de conducere, reprezentând o intrare informațională pentru altele.

Comandantul reprezintă un cod al rețelei de comunicare, unde se întrepătrund o multitudine de informații.

Informația este instrumentul fără de care nu se poate elabora procesul de conducere, pentru acesta fiind necesar a se asigura compatibilitatea informațională a elementelor componente ale sistemului de conducere cu obiectivele organizațiilor de mentenanță.

Sistemul informațional al mentenanței reprezintă un sistem care antrenează întregul personal de conducere al organizației. Acesta este capabil să ofere elemente de cunoaştere necesare comandantului şi locțiitorului tehnic pentru conducerea cu eficiență a întregii activități de mentenanță. Informațiile sunt necesare pentru: previzionarea obiectivelor şi mijloacelor de realizare a lor, adoptarea deciziilor, asigurarea unei organizări raționale, antrenarea personalului de mentenanță la realizarea sarcinilor, evaluarea rezultatelor, precizarea direcțiilor şi modalităților de sporire a eficienței activităților ce se desfăşoară în organizațiile de mentenanță.

Sistemul informațional de conducere este şi instrument prin care se întăreşte disciplina la toate nivelurile de mentenanță şi prin care se sporeşte răspunderea cu privire la toate activitățile desfăşurate.

Pentru ca întregul proces de conducere să fie mai eficient s-au introdus, ca de altfel în întreg sistemul militar, mijloacele tehnice de automatizare şi transmitere a datelor precum şi a celor care asigură îmbunătățirea permanentă a performațelor tehnice ale acestor mijloace. Utilizarea calculatoarelor electronice a produs o adevărată revoluție întrucât acestea au preluat din activitatea intelectuală a personalului de mentenanță privind selectarea şi prelucrarea informațiilor.

De sistemul informațional este legat şi stilul de muncă, de unde se desprind şi unele comportamente informaționale tipice care permit să se ajungă la concluzia unui stil eficient sau ineficient de muncă.

Un sistem informațional deficient duce la dificultăți în procesul de conducere: ineficiența informațiilor duce la formulări mai puțin precise ale obiectivelor, aşa că realizarea lor eşuează; îndeplinirea sarcinilor stabilite este încetinită sau împiedicată, motivația personalului de mentenanță este slabă, informația puțină duce la insuficiență în activități, personalul are o poziție rezervată, nu se identifică cu sarcinile şi obiectivele, nu are siguranță în îndeplinirea activităților.

Perfecționarea sistemului informațional intră în sarcina comandanților, aceştia stabilind volumul şi circuitul informațiilor în cadrul organizației de mentenanță. De asemenea, perfecționarea sistemului informațional presupune şi renunțarea la metodele învechite, perfecționarea organizării muncii, precum şi eliminarea rutinei şi conservatorismului.

Totodată, extinderea preocupării pentru reducerea de documente utilizate pentru conducere, sporirea calității acestora, simplificarea lor reprezintă activități ale personalului în vederea perfecționării sistemului informațional la nivelul structurilor de mentenanță.

Analiza sistemului informațional al mentenanței presupune cunoaşterea conceptelor şi noțiunilor cu privire la informație, la prelucrarea acesteia, la locul şi rolul ei în procesul de conducere.

Scopul unui sistem informațional este acela de a asigura precis şi operativ, organelor de conducere, toate informațiile necesare pentru adoptarea deciziilor şi măsurilor cu privire la mentenanță.

Un sistem informațional este eficient dacă satisface integral cerințele informaționale ale activității de conducere în condițiile realizării unui echilibru optim între efectele sistemului şi valoarea resurselor informaționale alocate. Pentru imprimarea unui caracter eficient procesului de conducere al mentenanței este necesară organizarea unui sistem informațional care să corespundă necesităților situației, realităților existente.

Funcționarea normală a unui sistem informațional este asigurată dacă este realizat un proces informațional capabil să permită primirea, de către elementele de conducere sau execuție, a informațiilor necesare pentru rezolvarea problemelor atât ca natură, cât şi ca volum.

Ierarhizarea sistemului informațional determină ca informația să circule de sus în jos, definindu-se clar datele, gradul de detaliere, termenul şi forma acestora pentru fiecare nivel de mentenanță în parte. În acest fel, se evită pericolul de a se cere şi stoca, pe nivele, un volum mai mare de date. Stocarea informațiilor este necesară în măsura în care acestea sunt utile în activitatea de

mentenanță, fiind imperios necesară delimitarea strictă a informațiilor utile fiecărui nivel în parte, precizarea formelor şi modalităților de memorare.

Pe măsură ce urcăm pe scara ierarhică, informația devine tot mai sintetică şi generalizată, permițând sistemului de conducere o orientare de ansamblu şi o sinteză asupra îndeplinirii obiectivelor. Ponderea şi importanța informației sporeşte pe măsură ce urcăm pe această scară ierarhică, trebuind să se urmărească creşterea calității acesteia, fiind necesară asigurarea preciziei şi caracterului univoc al legăturilor informaționale, acest lucru putându-se obține printr-o pregătire corespunzătoare a personalului în folosirea unui limbaj tehnic precum şi printr-o susținută activitate de tipizare a documentelor.

Sistemului informațional al mentenanței îi este necesară asigurarea informațiilor cu maximă operativitate şi precizie astfel încât acesta să fie din ce în ce mai performant.

Pentru a fi asigurată conducerea sistemului de mentenanță, la toate nivelurile, este necesar a fi asigurată o permanentă preocupare a organelor de conducere pentru raționalizarea şi tipizarea documentelor, acestea influențând eficiența informațională şi asigurând economii de timp, muncă şi materiale. Introducerea sistemelor informatice şi a completelor de automatizare reprezintă calea eficientă pentru perfecționarea sistemului informațional al mentenanței care este necesar să îndeplinească următoarele cerințe: să asigure informațiile necesare conducerii pe diferite niveluri, să asigure oportun nevoile de informare, să asigure răspunsuri la cereri noi, neprevăzute de informații, să utilizeze tehnici ale conducerii ştiințifice, să prezinte informații integrate şi neredundante.

Sistemele informaționale pentru conducerea organizațiilor de mentenanță sunt cu tratare on-line, ele acceptând intrări în calculator direct de la sursele de date şi redând direct rezultatele prelucrărilor acolo unde este necesar.

O astfel de organizare este dictată de: regăsirea rapidă a datelor şi primirea imediată a răspunsurilor la întrebări; asigurarea unui număr mare de utilizatori, a posibilității de a lucra partajat etc.

Sistemul informațional pentru conducerea organizațiilor de mentenanță prezintă următoarele caracteristici: constituie un sistem unic de conducere; este un factor de ordine în conducerea mentenanței; funcționează folosind o bază de date alcătuită din fişiere, situație ce conduce la modificări esențiale de concepție şi în modul de lucru al organelor de decizie cu baza informațională, prin trecerea de la lucrul cu memoratoare, manuale, instrucțiuni de mentenanță în colecții de date organizate în fişiere; imprimă un spor însemnat de calitate în conducerea activităților de mentenanță; este ierarhizat, cuprinzând mai multe niveluri şi vizează soluționarea unor probleme diverse, specifice diferitelor compartimente funcționale; este un sistem în timp real, oportun pentru luarea deciziilor manageriale.

Dezvoltarea şi perfecţionarea echipamentelor, programelor şi procedurilor au condus la realizarea sistemelor informaționale ale mentenanței în timp real, prin primirea datelor, prelucrarea lor, transmiterea rezultatelor şi luarea deciziei optime manageriale.

Accesul la capacitatea de calcul şi memorare a calculatorului electronic, prin intermediul terminalelor şi al căilor de comunicaţie, a deschis noi perspective în creşterea eficienței actului de conducere.

Cu ajutorul acestui sistem informațional în timp real, comandantul are posibilitatea să simtă pulsul activităților de mentenanță în timp real.

Sistemul informațional, în opinia noastră, este sistemul capabil de a recepționa informațiile pe măsură ce se produc, de a le procesa imediat şi de a fi în măsură de a sesiza comandantul despre activitatea din organizaţie, iar aceste sesizări pot fi însoțite de soluții în ceea ce priveşte decizia managerială.

BIBLIOGRAFIE

Alexandrescu G., I. Stoian, L. Stăncilă, *Sistemul informațional al managementului acțiunilor militare*.

Dumitru V., Stoian I., *Sisteme informaționale militare – analiză şi proiectare*, Editura Ceres, Bucureşti, 2000.

Ungur F., *Componenta informatică a conflictului militar. Conflictul informațional*, Proiect de curs, Bucureşti, 2003.

Vegheş S., *Informatică generală*, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 2002.

PREEMPTIV ŞI PREVENTIV ÎN ACȚIUNILE MILITARE MODERNE

PREVENTIVE AND PREEMPTIVE ATTACKS IN MODERN MILITARY ACTIONS

Cpt. Florentin-Adrian ILIE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Am considerat că, pentru a înțelege actualele evoluții complexe ale mediului internațional, este necesar să analizăm două concepte ce generează controverse la nivel internațional. Avem în vedere conceptele referitoare la atacurile preventive şi cele preemptive.

Pornind de la definiția acestor două concepte, am încercat să stabilim principalele lor componente şi criterii de evaluare. Totodată, am adus în discuție diferitele abordări şi viziuni ale ONU, UE şi ale altor puteri militare.

We felt that in order to understand in a complex way the developments of current international environment, it is necessary to analyze two existing concepts that generate fervent international controversy. We thus considered the preventive and preemptive attacks.

Starting from the definitions of these two concepts, we tried to establish their main components and benchmarks. Next, we considered very important, to bring into question the different vision of the UN, EU and other modern military powers.

Cuvinte cheie: preventiv, preemtiv, internațional, ONU, SUA.
Keywords: *preventive, preemptive, international, UN, U.S.*

Pentru a putea înțelege implicațiile şi evoluțiile acțiunilor militare moderne, este necesară analizarea unor concepte actuale care generează controverse la nivel internațional. Dintre acestea ne vom rezuma la conceptele referitoare la atacurile preventive şi cele preemtive.

Deşi DEX-ul nu oferă a definiție a noțiunii de „preemptiv”, actori importanți ai vieții internaționale îl utilizează şi încearcă, prin argumente mai mult sau mai puțin viabile, să justifice folosirea unui asemenea tip de atac şi, mai cu seamă, pe cel preventiv.

* e-mail: *ilieflorentin@gmail.com*

Distincția dintre cele două concepte constă în faptul că, în timp ce atacul preemptiv este primul răspuns la un atac iminent, cel preventiv se referă la situația declanşării unui conflict împotriva unui inamic despre care există convingerea că va ataca în viitor, dar fără ca acesta să fi întreprins nimic în acest sens. Spre exemplu, în condițiile în care un stat vecin masează numeroase trupe la frontieră cu intenția declarată de a porni o campanie militară, statul amenințat poate stopa o astfel de acțiune printr-un atac preemptiv. Problema se ridică atunci când, în baza unei amenințări vagi, neurmată de acțiuni de amenințare fățişe, un stat, o coaliție sau o alianță atacă statul respectiv, justificându-şi acțiunea prin intermediul conceptului de atac preventiv.

Odată precizate distincțiile dintre cele două forme de atacuri, trebuie să analizăm legalitatea acestora, prin prisma prevederilor Cartei Națiunilor Unite.

După cum este cunoscut, acest document internațional, care poate fi considerat, fără riscul de a greşi sau exagera, cel mai important tratat în materia asigurării păcii şi securității internaționale, interzice, încă din primele articole, atât războiul, cât şi amenințarea cu forța în relațiile dintre state.

Mai mult, monopolul utilizării forței în cadrul comunității internaționale este acordat Consiliului de Securitate al ONU, în temeiul art. 24 din Cartă, care dispune că, pentru „a asigura acțiunea rapidă şi eficace a Organizației, Membrii săi conferă Consiliului de Securitate răspunderea principală pentru menținerea păcii şi securității internaționale şi recunosc că, îndeplinindu-şi îndatoririle impuse de această răspundere, Consiliul de Securitate acționează în numele lor."[1]

Cu toate acestea, Carta prevede anumite măsuri preventive, luate în scopul rezolvării conflictelor pe cale paşnică. Dintre acestea, statele pot alege tratativele, anchetele, mediațiile, concilierea, arbitrajul, recurgere la organizații sau acorduri regionale sau prin alte mijloace paşnice, la alegerea lor.

În situația în care statele nu identifică soluții eficace care să ducă la prevenirea unui conflict, Consiliul de Securitate poate hotărî ce măsuri, care nu implică folosirea forței armate, trebuie luate spre a se da urmare hotărârilor sale şi poate cere Membrilor Națiunilor Unite să aplice aceste măsuri. Măsurile pot să cuprindă întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice şi a comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene, poştale, telegrafice, prin radio şi a altor mijloace de comunicație, precum şi ruperea relațiilor diplomatice.

Doar în cazul în care Consiliul de Securitate socoteşte că măsurile de mai sus nu ar fi adecvate, ori că s-au dovedit a nu fi adecvate, poate întreprinde, cu forțe aeriene, navale sau terestre, orice acțiune pe care o consideră necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii şi securității internaționale. Această acțiune poate cuprinde demonstrații, măsuri de

[1] *Carta ONU.*

blocadă şi alte operaţiuni executate de forţe aeriene, maritime sau terestre ale Membrilor Naţiunilor Unite.

Pe de altă parte, statele membre se obligă să pună la dispoziţia Consiliului de Securitate, la cererea sa şi în conformitate cu un acord sau acorduri speciale, forţele armate, asistenţa şi înlesnirile, inclusiv dreptul de trecere, necesare pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale.

După cum este lesne de observat, Consiliul de Securitate al ONU acţionează treptat, pornind de la măsuri care nu implică folosirea forţei, şi care ar putea fi considerate măsuri preventive, dar fără să ezite să utilizeze forţa atunci când situaţia o impune.

De asemenea, în deplină concordanţă cu scopurile şi principiile Cartei ONU, NATO nu poate declanşa conflicte armate împotriva altor state sau alianţe, decât în situaţia în care există un atac asupra statelor membre, aşa cum rezultă din art. 5 din tratat: „Părţile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor părţilor şi, în consecinţă, sunt de acord că, dacă are loc un asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, recunoscut prin art. 51 din Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite, va sprijini partea sau părţile atacate, prin realizarea imediată, individual şi împreună cu celelalte părţi, a oricărei acţiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forţei armate, în vederea restabilirii şi menţinerii securităţii în spaţiul Atlanticului de Nord.

Orice astfel de atac armat şi toate măsurile adoptate ca urmare a acestuia vor fi imediat aduse la cunoştinţă Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după adoptarea de către Consiliul de Securitate a măsurilor necesare pentru restabilirea şi menţinerea păcii şi securităţii internaţionale. “

Cu toate acestea, pot fi menţionate cel puţin două conflicte apărute după adoptarea Cartei ONU, care generează confuzii în privinţa încadrării în atac preventiv sau preemptiv. Este vorba despre Războiul de Şase Zile dintre Israel şi Egipt din 1967, precum şi Invazia din Irak din 2003. Dacă în cazul primului, atacul se fundamenta pe faptul că Egiptul desfăşurase la graniţa cu Israelul a unui număr de peste 1000 de tancuri şi 100.000 de militari, în situaţia celui de al doilea, intervenţia s-a bazat pe suspiciunea că Saddam Hussein deţine arme chimice, capabile să provoace un masacru mondial.

În vederea analizării, sub aspect legal, a celor două tipuri de atac, vom porni de la noţiunea de agresiune. Acest concept a fost definit de către Adunarea Generală a ONU în Rezoluţia nr. 3314 din 14 decembrie 1974, ca fiind utilizarea forţei armate împotriva suveranităţii, integrităţii teritoriale sau independenţei unui stat, fără a fi respectate prevederile Cartei. Cu toate acestea, nu se interzice dreptul de auto-apărare, inerent fiecărui stat.

În aceste circumstanțe, atât timp cât acțiunile unui stat sunt de natură a genera suspiciuni în privința intențiilor sale de folosire a forței, într-o manieră în care poate fi interpretată ca pregătire a unui atac iminent, acesta poate constitui suficient temei pentru a i se răspunde cu un atac preemptiv.

Aşadar, prin prisma prevederilor relevante ale Cartei ONU şi ale Rezoluției nr. 3314/1974, se poate aprecia că un astfel de atac îndeplineşte criteriile de legalitate.

În ceea ce priveşte legalitatea atacurilor preventive, multitudinea argumentele pro şi contra fac greu de judecat această situație.

Problematica a fost supusă criticii internaționale după 11 septembrie 2001 când comunitatea internațională a realizat că nu se mai poate simți în siguranță. Ca răspuns, SUA au făcut publică *Strategia pentru Securitate Națională a SUA*, în care aprecia că America trebuie să identifice şi să combată amenințările înainte de a ajunge la frontierele sale. A fost practic oficializarea strategiei loviturilor, apreciate ca fiind *preemptive*, strategie considerată potrivită pentru a face față contextului actual, total diferit de situația din timpul războiului rece.

Definiția dată de SUA acțiunilor *preemptive* poate fi rezumată astfel: „Acțiuni anticipative de autoapărare prin care se urmăreşte eliminarea unei amenințări judecate drept iminente şi grave înainte ca aceasta să se fi materializat”[2].

După cum se sesizează, Strategia SUA încearcă să nu facă referire la noțiune de atacuri preventive, dar definiția nu răspunde exigențelor necesare, deoarece nu avem de a face cu un pericol iminent, ci cu unul viitor, a cărui judecare rămâne la latitudinea autorităților americane.

Strategia nu foloseşte conceptul de atac preventiv deoarece este considerat că violează dreptul internațional, în timp ce războiul preemtiv este văzut cel mai adesea ca just sau justificabil.

Într-o abordare clasică, dreptul la autoapărare este limitat la un răspuns împotriva unui atac armat în conformitate cu art.51 al Cartei ONU. În prezent se apreciază ca imperios necesară reconsiderarea dreptului la autoapărare.

Problema principală rezidă în disputele referitoare la criteriile prin care se poate demonstra ca o amenințare se constituie ca fiind extremă şi iminentă.

Cercetătorul Abraham D. Sofaer a identificat patru elemente pentru justificarea preempțiunii[3]:

- natura şi magnitudinea amenințării;

[2] Capitolul V al *Strategiei Naționale de Securitate a SUA*, 20 septembrie 2002.

[3] Abraham D. Sofaer, *On the Necessity of Pre-emption,* European Journal of International Law, Vol. 14 No. 2, 2003, p. 220.

- probabilitatea ca această amenințare să fie realizabilă dacă o acțiune preemptivă nu este luată;
- disponibilitatea şi epuizarea alternativelor pentru folosirea forței;
- folosirea forței în scopuri preemtive este în concordanță cu termenii şi scopurile Cartei ONU şi altor tratate internaționale.

Intenția utilizării unei lovituri preemptive este câştigarea avantajului inițiativei.

Războiul preventiv este un război declanşat în anticiparea unei viitoare pierderi a unui avantaj strategic. Războiul preventiv pretinde numai că previne un atac ipotetic ce ar putea apărea în viitor. Spre exemplu un război declanşat în scopul de a împiedica adversarul să achiziționeze arme mult mai puternice. În dreptul internațional războiul preventiv nu a fost recunoscut ca având un statut distinct de războiul de agresiune. Acțiunea de prevenire presupune încercarea de a preîntâmpina ca un fapt să aibă loc, dar nu presupune în mod necesar o amenințare iminentă sau un atac armat, intrinsec în definiția atacului preemptiv.

Confuziile au fost accentuate şi cu ocazia invaziei Irakului când, pe baza unei suspiciuni de deținere, de către Saddam Hussein, a armelor chimice. Mai mult, atacul a fost declanşat fără o autorizare prealabilă din partea Consiliului de Securitate ONU.

O altă justificare a războiului de către SUA a fost şi dorința de eliberare a poporului irakian de opresiune, prin schimbarea regimului care reprezintă o sursă de instabilitate regională sau chiar globală. La rândul său, Michael Novak[4] consideră că războiul just înseamnă că, uneori, pentru a se înfăptui dreptatea, e necesar a se recurge la război. Potrivit acestuia, războiul just este un instrument moral al statelor în urmărirea scopurilor nobile şi în îndeplinirea îndatoririlor. Războiul just nu e numai acela de autoapărare, ci şi acela având ca scop restaurarea ordinii internaționale şi îndepărtarea amenințărilor.

Cu toate acestea, nu trebuie ignorate prevederile Cartei ONU care stipulează că forța armată nu poate fi folosită decât în legitimă apărare şi cu autorizarea Consiliului de Securitate.

În ciuda acestei poziții favorabile războiului, prof. Novak consideră că totuşi războiul din Irak ridică probleme legate mai ales de legitimitate. În ultima perioadă au existat voci care au afirmat că şi România, acționând alături de SUA şi de alți aliați la operațiunile din Irak, a încălcat normele fundamentale ale dreptului internațional trimițând pe teritoriul irakian trupe de ocupație.

[4] Profesor american la American Entreprise Institute din Washington.

Această afirmație nu se susține deoarece statul român nu a participat în prima fază a conflictului. În acest context trebuie amintit că, prin rezoluția 1483/2003 a Consiliului de Securitate al O.N.U., S.U.A şi Marea Britanie sunt numite „puteri ocupante", ceea ce presupune că întreaga responsabilitate juridică a celui de-al doilea război din Irak revine acestora. Deloc de neglijat este faptul că în Rezoluția nr. 3314/1974, invazia şi ocuparea unui teritoriu, aparținând unui stat suveran, sunt considerate agresiuni, în formă agravantă.

Având în vedere multitudinea de opinii referitoare la problematica distincțiilor dintre conceptul de atac preemptiv şi cel preventiv, precum şi în privința legalității acestora, discuția rămâne deschisă.

BIBLIOGRAFIE

Dr. Frunzeti Teodor, dr. Vladimir Zodian (coordonatori), *Lumea 2009. Enciclopedie politică şi militară. Studii strategice şi de securitate,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2009.

Iordache Constantin, Coman Daniela, Bodescu Alin, *Drept internațional umanitar*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2009.

Oprea Gabriel, Timofte Radu, Onişor Constantin, *România – integrare şi securitate*, Editura Balcanii şi Europa, Bucureşti, 2005.

FUNDAMENTELE JURIDICE ALE CONSTITUIRII ALIANȚELOR ŞI COALIȚIILOR POLITICO-MILITARE

THE LEGAL BASIS FOR THE CREATION OF POLITICAL AND MILITARY ALLIANCES AND COALITIONS

Cpt. Florentin-Adrian ILIE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Acest articol încearcă să analizeze mecanismele şi instrumentele legale ce stau la baza alianțelor şi coaliţiilor contemporane. În acest context, pentru a avea o imagine de ansamblu, am considerat că este necesar să prezentăm un scurt istoric al evoluției acestui fenomen, care există, de fapt, încă din antichitate.

Am prezentat principalele alianțe, dar şi organizațiile şi tratatele internaționale care guvernează actualul sistem de menținere a păcii şi securității internaționale. Am prezentat ONU, OSCE, UE, NATO, dar şi alte structuri regionale precum SEEBRIG şi, nu în ultimul rând, coaliția ce a condus la înlăturarea regimului Saddam Hussein.

This article aims to analyze the mechanisms and legal instruments that underpin contemporary alliances and coalitions. In this context, to have an overview, we considered necessary to present at minimum the historical evolution of this phenomenon, which has existed, in fact, from ancient times.

We have presented the main military-political alliances but also international organizations and treaties governing the current system of maintaining international peace and security. We presented the UN, OSCE, EU, NATO, but also other regional structures such as SEEBRIG and, not least, the coalition that led to the removal of Saddam Hussein's regime.

Cuvinte cheie: alianțe, coaliții, pace, securitate, internațional.
Keywords: *alliances, coalitions, peace, security, international.*

Chiar dacă prezentul articol îşi propune să analizeze mecanismele şi instrumentele juridice care stau la baza alianțelor şi coaliţiilor contemporane, pentru a avea o viziune de ansamblu, este necesară o minimă trecere în revistă a evoluției istorice a acestui fenomen, aplicat de fapt din cele mai îndepărtate timpuri.

* e-mail: *ilieflorentin@gmail.com*

Din această perspectivă, crearea unui imperiu, precum cel al lui Alexandru Macedon sau cel Roman, şi mai ales menținerea acestuia nu a fost niciodată posibilă fără existența unui sistem de alianțe sau coaliții.

Distincția dintre cele două concepte, cel de alianță şi cel de coaliție, rezidă în perioada de existență a acestora şi, uneori, în documentul care stă la baza constituirii. Astfel, în timp ce alianța reprezintă o „înțelegere politică între două sau mai multe state, pe bază de tratat, prin care statele respective se obligă să acționeze în comun sau să se ajute în anumite împrejurări, în special în caz de război ori al unui atac îndreptat de alte state împotriva unuia dintre statele aliate”[1], coaliția este doar o „reuniune temporară între state, forțe, partide sau persoane în vederea realizării unor scopuri comune”[2] care nu întotdeauna se întemeiază pe un tratat.

Pentru exemplificare, în timp ce NATO reprezintă o alianță, atacul din Irak din 2003 a fost condus de o „coalition of willings” formată, la început, din SUA şi UK.

Din punct de vedere istoric, vom aduce în atenție doar câteva exemple de alianțe. Astfel, după ce a învins Franța, în 1871, Otto von Bismark, în calitatea sa de cancelar al Imperiului German, a încheiat tratate cu Rusia şi Austria, punând bazele „Alianței celor 3 Împărați”. Ulterior, în 1882, după retragerea Rusiei din alianța menționată, Germania şi Austria atrag de partea acestora Italia, formând „Tripla Alianță” sau „Puterile Centrale”, la care va adera şi România în anul 1883.

La rândul ei, Franța, împreună cu Anglia şi Rusia formează o alianță numită „Tripla Înțelegere” sau „Antanta”. Trebuie menționat că antagonismul dintre cele două alianțe au condus la declanşarea Primului Război Mondial.

În ceea ce priveşte cel de-al Doilea Război Mondial, deşi data declanşării acestuia este încă dezbătută, în sensul stabilirii acesteia în funcție de Incidentul Manciurian, invadarea Chinei de către Japonia, atacul Italiei împotriva Etiopiei sau invadarea Poloniei de către Germania, situația este diferită.

Astfel, alianța „Puterilor Axei” a fost constituită la început în baza Pactului Tripartit, dintre Germania, Italia şi Japonia, care au împărțit lumea în trei sfere de influențe. Ca răspuns, Anglia, Rusia şi URSS au devenit puterile „Aliate”. România, în 1940, s-a aliat cu puterile Axei pentru recuperarea teritoriilor pierdute.

După cele două războaie mondiale, alianțele, ca de altfel toate aspectele problematice ce țin de asigurarea păcii şi securității internaționale, sunt reglementate de cel mai important document adoptat vreodată de comunitatea internațională. Avem în vedere Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la San Francisco în anul 1945.

---

[1] *Dex on-line*
[2] *Dex on-line*

Acest tratat internațional, considerat şi la acest moment cel mai important în materia asigurării păcii şi securității internaționale interzice, încă din primele prevederi, războiul, dar şi amenințarea cu forța sau folosirea acesteia, fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite. Deşi principalul organism, abilitat de statele parte la acest tratat, care are în competență asigurarea păcii şi securității internaționale, este Consiliul de Securitate al ONU, nu este interzisă existența alianțelor regionale sau mondiale, sub condiția respectării principiilor şi scopurilor Cartei.

Principalul temei legal al constituirii alianțelor sau coalițiilor este reprezentat de prevederile art. 51-53 din Carta, care dispun:

Articolul 51

Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii şi securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoştința Consiliului de Securitate şi nu vor afecta în nici un fel puterea şi îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii şi securității internaționale.

Articolul 52

1. Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu se opune existenței unor acorduri sau unor organisme regionale destinate a se ocupa cu problemele privind menținerea păcii şi securității internaționale care sunt susceptibile de acțiuni cu caracter regional, cu condiția ca asemenea acorduri sau organisme, precum şi activitatea lor, să fie compatibile cu Scopurile şi Principiile Organizației.

2. Membrii Națiunilor Unite care încheie asemenea acorduri sau constituie asemenea organisme trebuie să depună toate eforturile pentru rezolvarea paşnică a diferendelor locale prin intermediul unor astfel de acorduri sau organisme regionale înainte de a le supune Consiliului de Securitate.

3. Consiliul de Securitate va încuraja dezvoltarea rezolvării paşnice a diferendelor locale prin intermediul acestor acorduri sau organisme regionale, fie din inițiativa Statelor interesate, fie din propria sa inițiativă.

4. Articolul de față nu aduce întru nimic atingere aplicării Articolelor 34 şi 35.

Articolul 53

1. Consiliul de Securitate va folosi, dacă este cazul, asemenea acorduri sau organisme regionale pentru aplicarea acțiunilor de constrângere sub autoritatea sa. Nici o acțiune de constrângere nu va fi însă întreprinsă, în

temeiul acestor acorduri regionale sau de către organismele regionale, fără autorizația Consiliului de Securitate; sunt exceptate măsurile împotriva oricărui Stat inamic, în sensul definiției paragrafului 2 din Articolul de față, prevăzute în Articolul 107 sau în acordurile regionale, îndreptate împotriva reluării unei politici agresive de către un asemenea Stat, până când se va putea încredința Organizației, la cererea guvernelor interesate, sarcina de a preîntâmpina orice nouă agresiune din partea unui asemenea Stat.

2. Termenul de „stat inamic", așa cum este folosit în paragraful 1 din articolul de față, se aplică oricărui stat care, „în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost inamicul oricăruia dintre semnatarii prezentei Carte."[3]

În acest context, precizăm că Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington la 4 aprilie 1949, în baza căruia a luat naştere cea mai puternică alianță politico-militară de la acest moment, afirmă, încă din primul articol, că "Părțile se angajează, în conformitate cu prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite, să soluționeze prin mijloace pașnice orice diferend internațional în care ar putea fi implicate, astfel încât să nu se aducă atingere păcii şi securității internaționale, precum şi justiției, şi să se abțină în relațiile internaționale de la recurgerea la amenințarea cu forța sau la folosirea forței în orice mod incompatibil cu scopurile Organizației Națiunilor Unite."[4]

Asumându-şi aceste angajamente, NATO nu poate declanşa conflicte armate împotriva altor state sau alianțe, decât în situația în care există un atac asupra statelor membre, așa cum rezultă din art. 5 din tratat: "Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor părților şi, în consecință, sunt de acord că, dacă are loc un asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, recunoscut prin art. 51 din *Carta Organizației Națiunilor Unite*, va sprijini partea sau părțile atacate, prin realizarea imediată, individual şi împreună cu celelalte părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, în vederea restabilirii şi menținerii securității în spațiul Atlanticului de Nord.

Orice astfel de atac armat şi toate măsurile adoptate ca urmare a acestuia vor fi imediat aduse la cunoştință Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după adoptarea de către Consiliul de Securitate a măsurilor necesare pentru restabilirea şi menținerea păcii şi securității internaționale.

În aceeaşi ordine de idei, având în vedere că importanța, în primul rând economică, dar şi militară, Uniunea Europeană, care reprezintă poate cel mai de succes model al unei organizații internaționale, preia dispozițiile din art. 5

[3] *Carta ONU.*
[4] *Tratatul NATO.*

al Tratatului NATO, afirmând, în art. 42 alin. (7) al Tratatului privind Uniunea Europeană, aşa cum a fost modificat prin Tratatul de la Lisabona, că „În cazul în care un stat membru ar face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre sunt obligate să îi acorde ajutor şi asistenţă prin toate mijloacele de care dispun, în conformitate cu articolul 51 din Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite. Aceasta nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate şi apărare a anumitor state membre.”. Mai mult, în cadrul Protocolului nr. 10 privind cooperarea structurată permanentă stabilită prin articolul 42 din Tratatul privind Uniunea Europeană, statele membre recunosc faptul că ONU poate solicita asistenţă din partea Uniunii pentru punerea în aplicare de urgenţă a misiunilor întreprinse în temeiul capitolelor VI şi VII din Carta.

Printre principalele proiecte ale UE în materia gestionării crizelor vom aminti, cu titlu de exemplu, Misiunea Althea, constituirea EUROCORPS, Grupurile de Luptă şi eliminarea pirateriei somaleze.

O altă organizaţie internaţională, care trebuie prezentată, date fiind preocupările şi succesele în materia păcii şi securităţii, este Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa, formată din 56 de ţări participante din Europa, Mediterană, Caucaz, Asia Centrală şi America de Nord, acoperind spaţiul emisferei nordice „de la Vancouver la Vladivostok”. Aceasta îşi propune, în privinţa dimensiunii politico-militare, controlul armamentelor, managementului frontierelor după conflicte armate, combaterea terorismului şi prevenirea conflictelor.

Organele de decizie ale organizaţiei sunt Summitul şi Consiliul Ministerial. Consiliul Permanent este forul regulat de luare a deciziilor şi se întruneşte săptămânal. Organizaţia este condusă de un Preşedinte în exerciţiu (în prezent Kanat Saudabayev din Kazakstan, numit la Viena în 12 ianuarie 2010), pentru un mandat de un an. Activitatea sa este sprijinită de troica OSCE, formată de preşedinţia anterioară (Grecia) şi de cea viitoare (Lituania va exercita preşedinţia în 2011). Secretarul general al organizaţiei este Marc Perrin de Brichambaut.

Sediul OSCE este situat în Viena, Austria. Organizaţia are birouri în Copenhaga, Haga, Varşovia, Praga şi Geneva. La Copenhaga se află sediul Adunării Parlamentare a OSCE, la Haga cel al Înaltului Comisar OSCE privind Minorităţile Naţionale, iar la Varşovia cel al Biroului OSCE pentru Instituţii Democratice şi Drepturile Omului. La Viena se află şi sediul Reprezentantului OSCE pentru Libertatea Presei.

În contextul organizaţiilor de securitate regională trebuie menţionată şi Brigada din Sud Estul Europei (SEEBRIG), înfiinţată prin *Acordul privind Forţa Multinaţională de Pace din Europa de Sud-Est*, semnat la Skopje la 26

septembrie 1998 şi a Protocolului adiţional la Acordul privind Forţa Multinaţională de Pace din Europa de Sud-Est, semnat la Atena la 12 ianuarie 1999, care îşi propune să contribuie la securitatea şi stabilitatea regională şi la edificarea relaţiilor de bună vecinătate dintre ţările Europei de Sud-Est. Totodată, părţile la acord declară că activităţile SEEBRIG sunt în conformitate cu scopurile şi principiile Cartei ONU.

BIBLIOGRAFIE

Balaban Constantin-Gheorghe, *Securitatea şi dreptul internaţional. Provocări la început de secol XXI*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006.

Dragoman Ion, Militaru Claudia, Panduru Cerasela, *Relaţii internaţionale actuale,* Editura Intergraf, Reşiţa, 2004.

Frunzeti Teodor, Panait Ion, Duţă Paul Dănuţ, *Organizaţiile internaţionale şi problema balcanică. Studiu de caz: Kosovo*, Editura Techno Media, Sibiu, 2008.

MODALITĂȚI DE REPRIMARE A TERORISMULUI PE PLAN INTERNAȚIONAL

COMBAT MEANS AGAINST INTERNATIONAL TERRORISM

Cpt.drd. Sorina RĂDUICĂ*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Instrumentele universale existente împotriva terorismului descriu un cadru de reguli comune universale, pe care statele ar trebui să le includă în ordinea lor internă, în perspectiva asigurării unor acțiuni comune împotriva terorismului, calificate prin Rezoluțiile Consiliului de Securitate (în particular, Rezoluția 1373) ca fiind „o amenințare la adresa păcii şi securității”, care trebuie combătută „prin toate mijloacele, în concordanță cu Carta ONU”.

Existing universal instruments against terrorism describe a universally established common framework of regulations that, at a minimum, states should include in their internal order with the view to assure common action against terrorism, qualified by the Security Council Resolutions (particularly Resolution 1373) as „a threat to international peace and security” that needs to be combated „by all means, in accordance with the Charter of the United Nations”.

Cuvinte cheie: terorism, tratate internaționale, O.N.U.
***Keywords**: terrorism, international treaties, U.N.O.*

Începând cu anul 1989, terorismul internațional a pus probleme de risc la adresa securității statelor lumii. Din punct de vedere al politicii internaționale, acțiunile binecunoscute, ca: valul de atacuri cu bombe în Franța, din anul 1995, tulburările violente din Germania, atentatele Hamasului în Israel, ale ETA în Spania sau atentatele din 11 septembrie 2001 – deşi au avut ecou puternic şi au contestat semnificativ politica – nu au fost capabile să schimbe voința acestor țări, dimpotrivă, contribuind la întărirea acestora.

Reacția comunității internaționale împotriva terorismului îmbracă o întreagă gamă de acțiuni, de la cele militare la cele politice, diplomatice şi

* e-mail: *rsorinam@yahoo.com*

economice. Principalele strategii de combatere a terorismului, adoptate de diferite state, precum şi de organizaţiile internaţionale de securitate, se dovedesc necesare şi relevante. Ele prevăd terorismul în schimbare şi în tendinţa de internaţionalizare a acestuia.

Din punct de vedere juridic, se ridică noi probleme legate de dimensionarea corectă a fenomenului terorist, cât şi de mijloacele cele mai eficiente de combatere a lui.

Necesitatea elaborării unei Convenţii internaţionale pentru universalizarea reprimării terorismului a fost abordată, în cadrul Societăţii Naţiunilor, încă din 1926, la iniţiativa României.

Juridic vorbind, noţiunea de terorism a fost folosită pentru prima dată, la cea de-a doua Conferinţă de Armonizare a Dreptului Penal de la Bruxelles, din 1930, şi era definită, astfel: „Faptele de folosire intenţionată a unor mijloace capabile să producă un pericol comun reprezintă acte de terorism ce constau în crime împotriva vieţii, libertăţii şi integrităţii fizice a unor persoane sau care sunt contra proprietăţii private sau de stat".

În aceste circumstanţe, un proiect al Convenţiei pentru instituirea unei Curţi Penale Internaţionale a fost elaborat, de eminentul jurist român Vespasian V. Pella, în 1935, şi prezentat Societăţii Naţiunilor.

Convenţia pentru prevenirea şi represiunea terorismului, din 1937, primul instrument juridic internaţional în materie, stipulează, conform dispoziţiilor art. 1, că: „Înaltele Părţi Contractante, reafirmând principiul de drept internaţional, potrivit căruia este de datoria oricărui stat de a se abţine de la orice fapt destinat să favorizeze activităţile teroriste îndreptate împotriva altui stat şi să împiedice actele prin care acestea se manifestă, se angajează să prevină şi să-şi acorde, în mod reciproc concursul".

La 24 octombrie 1970, Adunarea Generală a ONU a adoptat o Declaraţie referitoare la principiile legale internaţionale ale relaţiilor prieteneşti şi cooperării dintre state, în conformitate cu dispoziţiile Cartei Naţiunilor Unite, în care se stipula: „Fiecare stat se va abţine de la organizarea, instigarea, sprijinirea sau participarea la acte de dezordine civilă sau acte teroriste pe teritoriul altor state şi nici nu va tolera organizarea pe teritoriul său a unor activităţi direcţionate pentru comiterea unor asemenea acte, atunci când actele la care se face referire implică ameninţarea cu violenţa sau utilizarea violenţei".

Documentul final al Reuniunii reprezentanţilor statelor participante la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa, de la Madrid, din 1980, stipulează că statele participante condamnă terorismul, inclusiv terorismul manifestat în relaţiile internaţionale, deoarece prin actele teroriste se aduce o gravă încălcare a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului,

circumstanțe în care se impune cu necesitate adoptarea de măsuri ferme pentru combaterea acestuia. Statele participante la Conferință şi-au exprimat hotărârea de a lua măsuri corespunzătoare pentru prevenirea şi combaterea terorismului şi a crimei organizate transnaționale atât la nivel național, cât şi prin cooperare internațională, inclusiv prin acorduri bilaterale şi multilaterale.

Securitatea globală a fost una dintre problemele aflate frecvent pe ordinea de zi a Adunării Generale a ONU, a Consiliului de Securitate, Comitetului pentru Combaterea Terorismului, şi a Comisiei de Drept Internațional, organizația având un rol determinant în adoptarea celor 13 convenții şi protocoale, prin care se incriminează terorismul şi implicit criminalitatea transfrontalieră. Caracteristic acestor convenții internaționale este faptul că acestea reglementează inculparea internațională a actelor criminale ale unor indivizi, acte ce se răsfrâng asupra intereselor a două sau mai multe state, care intră sub jurisdicțiile acestor convenții. Scopul acestora este de a unifica legile penale naționale şi, prin aceasta, de a spori eficiența contracarării acestor forme de infracțiuni.

Organizația Aeriană Civilă Internațională (O.A.C.I.), ca organism specializat al ONU, este abilitată să stabilească standardele şi reglementările de siguranță şi securitate specifice aviației civile internaționale, fiind adoptate următoarele convenții:

a) Convenția privind aviația civilă internațională, încheiată la Chicago, în 1944, la care România a aderat prin Decretul nr. 194/1965. Prevederile acestuia stipulează obligația statelor de a include, în acordurile bilaterale pe care le încheie, „clauza de securitate", recomandând în cadrul O.A.C.I. o serie de măsuri pentru a asigura protecția navelor, a pasagerilor şi a echipajelor, în cazul apariției unui incident de capturare sau pericol de capturare ilicită a navelor sau altor acte ilicite împotriva siguranței navelor şi călătorilor, părțile angajându-se să-şi acorde asistență reciprocă pentru combaterea unor asemenea fenomene. De asemenea, convenția stabileşte şi Statutul organizației, toate statele membre ONU fiind invitate să adere la această organizație.

Ulterior, au fost adoptate două protocoale adiționale la convenție, respectiv Protocolul referitor la un amendament la Convenția privind aviația civilă internațională, semnat la New York, la 12 martie 1971, ratificat prin Decretul nr. 317/1971 şi Protocolul referitor la amendarea Convenției privind aviația civilă internațională, semnat la Montreal, la 30 septembrie 1977, ratificat prin Decretul nr. 254/1978.

b) Convenția referitoare la infracțiuni şi la anumite alte acte săvârşite la bordul aeronavelor, încheiată la Tokio la 14 septembrie 1963, ratificată prin Decretul nr. 627/1973 al Consiliului de Stat, reglementează obligația statelor de a pedepsi infracțiunile, precum şi alte acte care pun în pericol securitatea

aeronavelor sau a persoanelor şi bunurilor aflate la bord, ordinea şi disciplina pe o navă, aflată în zbor sau pe suprafaţa mării libere sau altei zone care nu face parte din teritoriul unui stat. În aceste situaţii, jurisdicţia sancţionării acestor fapte este a statului de înmatriculare a navei. Convenţia defineşte conceptul de "capturare de aeronave", dar nu prevede nici o sancţiune fermă împotriva autorilor, obligând însă statele să redea controlul aeronavei, comandantului legitim, deci să restituie aeronava şi încărcătura acesteia. Statele Părţi au obligaţia de a reţine infractorul, de a efectua cercetarea prealabilă şi de a înştiinţa statul pe teritoriul căruia este înregistrată aeronava. În temeiul prevederilor art.24 alin.(2), din Convenţie, România a formulat o rezervă la dispoziţiile art. 24 alin.(1), potrivit căreia: "Orice diferend între două sau mai multe state contractante privind interpretarea sau aplicarea prezentei convenţii, care nu poate fi soluţionat pe calea negocierilor, va fi supus arbitrajului, la cererea unuia dintre ele. Dacă în cursul a 6 luni de la data cererii de arbitraj, părţile nu reuşesc să se pună de acord asupra organizării arbitrajului, oricare dintre ele poate supune diferendul Curţii Internaţionale de Justiţie, depunând o cerere conform statutului Curţii". România a notificat că eventualele divergenţe cu privire la interpretarea sau aplicarea Convenţiei pot fi supuse arbitrajului Curţii Internaţionale de Justiţie numai pe baza consimţământului părţilor în litigiu, pentru fiecare cauză în parte.

c) Convenţia pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor, încheiată la Haga, 1970, ratificată de Romămia prin Decretul nr. 143/1972, are ca obiect de reglementare obligativitatea statelor de a incrimina infracţiunea de piraterie aeriană, dispunând că o persoană comite această infracţiune dacă, aflându-se la bordul navei în zbor, pune stăpânire pe navă ori exercită controlul asupra ei, într-un mod ilicit şi prin violenţă sau ameninţarea cu violenţa, de asemenea, tentativa unor asemenea acte şi complicitatea la acestea se pedepseşte. Prin semnarea convenţiei, Statele Părţi s-au angajat să pedepsească în mod sever asemenea acte. Potrivit prevederilor art. 8 alin.(1), din convenţie, infracţiunea de capturare ilicită constituie, de drept, caz de extrădare între statele părţi, obligându-se să includă infracţiunea, ca un caz de extrădare, în orice tratat bilateral încheiat între acestea: "Infracţiunea este cuprinsă de plin drept ca un caz de extrădare încheiat între statele contractante. Statele contractante se obligă să cuprindă infracţiunea ca un caz de extrădare în orice tratat de extrădare ce urmează a se încheia între ele".

d) Convenţia pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securităţii aviaţiei civile, încheiată la Montreal, 1971, ratificată de România prin Decretul nr. 66/1975, prevede că orice persoană comite o infracţiune dacă, în mod ilicit şi cu intenţie, săvârşeşte un act de violenţă împotriva unei persoane, aflate la bordul unei aeronave în zbor, distruge o aeronavă în

serviciul său, îi cauzează deteriorări, plasează, pe o asemenea aeronavă, dispozitive sau substanțe care pot să o distrugă ori să-i producă deteriorări, distruge sau deteriorează instalații ori servicii de navigație aeriană ori tulbură funcționalitatea acestora, comunică informații false, dacă acestea ar putea să facă aeronava inaptă în zbor ori să-i pună în pericol securitatea în zbor. Statele Părți la convenție s-au angajat să sancționeze, prin pedepse severe aceste infracțiuni; fiecare stat fiind obligat să ia măsuri, pentru a ancheta şi pedepsi infractorul, care se află pe teritoriul său, în cazul în care nu face extrădarea către alt stat (statului pe teritoriul căruia s-a comis fapta, statului pe teritoriul căruia este înmatriculată aeronava, statului pe teritoriul căruia aterizează aeronava ş.a.m.d.).

e) Protocolul cu privire la reprimarea actelor ilicite de violență în aeroporturile destinate aviației civile internaționale, suplimentar la Convenția încheiată la Montreal la 23 septembrie 1971 privind reprimarea actelor ilicite îndreptate împotriva securității aviației civile, semnat la Montreal, la 24 februarie 1988, a fost ratificat de țara noastră prin Legea nr. 133/1998.

Statele au considerat că este necesar să fie adoptate dispoziții suplimentare față de cele ale Convenției pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate împotriva securității aviației civile, încheiată la Montreal la 23 septembrie 1971, apreciind că actele ilicite de violență, care compromit securitatea persoanelor în aeroporturile destinate aviației civile internaționale, pun în pericol securitatea exploatării aeroporturilor, afectează şi perturbă securitatea aviației civile. Domeniul aviației civile este un spațiu vulnerabil la atacurile teroriste.

ONU a adoptat alte convenții, în funcție de mediul de manifestare a unor acte sau fapte teroriste. În acest sens, menționăm:

a) Convenția privind prevenirea şi sancționarea infracțiunilor contra persoanelor care se bucură de protecție internațională, inclusiv agenții diplomatici, încheiată la New York, la 14 decembrie 1973, ratificată de România, prin Decretul nr. 254/1978. Prin dispozițiile art.1, din convenție, sunt enumerate categoriile de persoane care intră sub incidența acesteia: „orice şef de stat, inclusiv orice membru al unui organ colegial, care în virtutea constituției statului respectiv îndeplineşte funcțiile şefului de stat; orice şef de guvern sau ministru al afacerilor externe, atunci când o astfel de persoană se găseşte într-un stat străin, precum şi membrii de familie care îi însoțesc; orice reprezentant, funcționar sau personalitate oficială a unui stat şi orice funcționar, personalitate oficială sau alt reprezentant al unei organizații interguvernamentale, care, la data când şi în locul în care o infracțiune s-a comis împotriva sa, a reşedinței oficiale, a locuinței personale sau mijloacelor sale de transport, este îndreptățit conform dreptului internațional la o protecție

specială împotriva oricărei atingeri a persoanei, a libertății sau demnității sale, precum şi a membrilor familiei care fac parte din gospodăria sa".

Statele contractante sunt obligate să incrimineze, în dreptul lor intern, comiterea, cu intenție, a următoarelor fapte: uciderea, răpirea sau alt act asupra persoanei sau libertății unei persoane protejate pe plan internațional; un atac violent asupra sediului oficial, locuinței private sau mijloacelor de transport ale unei persoane protejate pe plan internațional, de natură să pună în pericol persoana sau libertatea sa. Trebuie precizat că, enumerarea faptelor de la art. 2 alin.(1) nu este limitativă, dându-se posibilitatea statelor să extindă competența şi asupra altor fapte care ar putea aduce atingere persoanelor protejate, conform prevederilor art.2 alin.(3), potrivit cărora: "Paragrafele 1 si 2 din prezentul articol nu prejudiciază obligațiile pe care le au statele părți, în virtutea dreptului internațional, de a lua măsurile ce se impun pentru prevenirea altor atingeri aduse integrității corporale, libertății şi demnității persoanelor care se bucură de protecție internațională".

b) Convenția împotriva luării de ostatici, adoptată la New York, în 1979, la care România a aderat prin Decretul-lege nr. 111/1990, prevede că, cel care sechestrează o persoană sau o reține şi o amenință cu moartea, o va răni sau continuă să o rețină pentru a constrânge un stat, o organizație internațională, o persoană fizică, să îndeplinească un act ori să se abțină de la acesta, ca o condiție a punerii în libertate a ostaticului, comite infracțiunea de luare de ostatici (art. 1). Statele sunt obligate să pedepsească asemenea infracțiuni, corespunzător gravității lor. Statul pe teritoriul căruia se află prezumtivul infractor, îl va reține şi va lua măsuri pentru urmărirea şi finalizarea procedurilor penale împotriva lui; dacă nu-1 extrădează este obligat să-1 supună urmăririi penale şi să-1 judece, ca pentru o infracțiune cu caracter grav (art. 8).

c) Convenția privitoare la protecția fizică a materialelor nucleare, adoptată la Viena, la 26 octombrie 1979, ratificată de România prin Legea nr. 78/1993, stabileşte măsurile corespunzătoare pentru a asigura prevenirea, descoperirea şi reprimarea infracțiunilor care ar putea decurge din dobândirea şi folosirea ilicită a materialelor nucleare. Prin conținutul prezentei convenții se reglementează condițiile pe care statele părți trebuie să le îndeplinească pentru a asigura protecția fizică a materialelor nucleare în timpul utilizării, depozitării şi transportului pe teritoriul național. Obiectul de reglementare al convenției are în vedere materialele nucleare folosite în scopuri paşnice, precizându-se fără echivoc care sunt acestea şi nivelurile de protecție în raport de tipologia materialului nuclear, aşa cum se stipulează în anexa nr.1 la convenție.

d) Convenția pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranței navigației maritime, încheiată la Roma, la 10 martie 1988, la care România a aderat prin Legea nr. 123/1992.

În temeiul dispozițiilor Rezoluției nr. 40/61 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, din 9 decembrie 1985, acest document stipulează: „se cere insistent tuturor statelor ca în mod unilateral, cât şi în colaborare cu celelalte state, precum şi organelor competente ale Organizației Națiunilor Unite să contribuie la eliminarea progresivă a cauzelor ascunse ale terorismului internațional şi de a acorda o deosebită atenție tuturor situațiilor care ar putea duce la acte care pot compromite pacea şi securitatea internațională". Actele ilicite îndreptate împotriva siguranței navigației maritime pun în pericol securitatea persoanelor şi bunurilor, afectează exploatarea serviciilor maritime şi subminează încrederea statelor lumii în siguranța navigației maritime.

e) Protocolul pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranței platformelor fixe situate pe platoul continental, adoptat la Roma, 1988, aprobat prin Legea nr. 123/1992, dispune aplicarea „mutatis mutandis" a prevederilor Convenția pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranței navigației maritime, încheiată la Roma, la 10 martie 1988, şi în cazul platformelor fixe situate pe platoul continental.

f) Convenția cu privire la marcajul explozibililor plastici şi în folie în scopul detectării, adoptată la Montreal, 1991, la care România a aderat prin Legea nr. 139/1998. Această convenție a fost elaborată ca urmare a dispozițiilor Rezoluției nr. 635/1989 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, cele ale Rezoluției nr. 44/29/1989 a Adunării Generale a Națiunilor Unite, care reclamau imperios Organizației Aviației Civile Internaționale să-şi intensifice eforturile pentru a pune la punct un regim internațional de marcaj al explozibililor plastici şi în folie în scopul detectării, precum şi cele ale Rezoluția A 27-8, adoptată în unanimitate de Adunarea Organizației Aviației Civile Internaționale la cea de-a 27-a sesiune, care a hotărât acordarea unei priorități absolute pregătirii unui instrument juridic internațional care să oblige statele să adopte măsuri de natură să garanteze că explozibilii plastici şi în folie sunt marcați în mod corespunzător.

g) Convenția internațională pentru reprimarea atentatelor teroriste cu explozibili, adoptată la New York, la 15 decembrie 1997, ratificată de România prin Legea nr. 257/2004, prin care statele sunt obligate "să examineze de urgență domeniul de aplicare a prevederilor legale internaționale în vigoare care privesc prevenirea şi eliminarea terorismului în toate formele şi manifestările sale, în scopul de a se asigura prin aceasta că există un cadru legal care să acopere toate aspectele în materie".

Rezoluția Adunării Generale nr. 51/210/1996 obligă statele de a intensifica cooperarea în ceea ce priveşte elaborarea şi adoptarea de măsuri practice şi eficiente de prevenire a unor acte de terorism, precum şi de

urmărire în justiţie şi pedepsire a autorilor. Activităţile forţelor militare ale statelor sunt guvernate de reguli de drept internaţional ce nu intră sub incidenţa acestei convenţii, iar excluderea anumitor acţiuni din sfera de aplicare a acesteia nu are efectul de a transforma actele ilicite în acte licite ori de a împiedica condamnarea acestor acte în baza altor legi.

h) Convenţia internaţională privind reprimarea finanţării terorismului, adoptată la New York, la 9 decembrie 1999, ratificată de România prin Legea nr. 623/2002.

Convenţia a fost adoptată ca urmare a profundei preocupări a statelor de a reprima terorismul, flagel care a cunoscut o intensificare fără precedent în lumea întreagă, sub toate formele de manifestare. Elaborarea convenţiei a avut la bază: Rezoluţia nr. 49/60/1994 prin care statele membre ale Organizaţiei Naţiunilor Unite au reafirmat solemn condamnarea tuturor actelor, metodelor şi practicilor teroriste, ca fiind criminale şi nejustificabile, oriunde se produc şi oricine ar fi autorii, mai ales cele care compromit relaţiile între state şi ameninţă integritatea teritorială şi securitatea statelor; Rezoluţia nr. 51/210/1996 a Adunării Generale, care a invitat statele să ia măsuri pentru prevenirea şi împiedicarea, prin mijloace interne adecvate, a finanţării teroriştilor sau a organizaţiilor teroriste, prin intermediul organizaţiilor care pretind că au scopuri de caritate, culturale sau sociale sau care sunt implicate în activităţi ilegale (traficul ilicit de arme, traficul de stupefiante şi extorcarea de fonduri), incluzând exploatarea persoanelor în vederea finanţării activităţilor teroriste. Se reclamă adoptarea unor reglementări pentru a preveni şi a împiedica circulaţia de fonduri bănuite a fi destinate utilizării în scopuri teroriste, fără a aduce în nici un fel atingere libertăţii de circulaţie a capitalurilor legitime, precum şi de a intensifica schimburile de informaţii asupra fluxurilor internaţionale ale unor astfel de fonduri; Rezoluţiile nr. 52/165/1997 şi nr. 53/108/1998 ale Adunării Generale, care au stabilit în competenţa Comitetului ad-hoc, constituit prin Rezoluţia nr. 51/210 din 17 decembrie 1996, elaborarea proiectului unei convenţii internaţionale pentru reprimarea finanţării terorismului. Având în vedere legătura de cauzalitate dintre resursele de finanţare şi gravitatea actelor de terorism, statele au fost de acord că instrumentele juridice existente nu tratează în mod explicit aspectele legate de finanţarea terorismului, circumstanţe în care se impune o nouă reglementare.

i) Convenţia internaţională privind prevenirea actelor de terorism nuclear, adoptată la New York, la 13 aprilie 2005.

Această convenţie a fost semnată şi ratificată de România. Este de remarcat că aceasta a fost supusă semnării de către statele membre ale Organizaţiei Naţiunilor Unite după ce Republica Democrată Coreea de Nord şi-a exprimat intenţia de a denunţa Tratatul de Neproliferare Nucleară (TNP).

Organizația Națiunilor Unite, în virtutea compoziției sale universale şi a competențelor pe care le are, conform Cartei, contribuie la dezvoltarea cooperării internaționale şi la asumarea rolului de coordonare a eforturilor pentru securitatea globală.

Principala structură a ONU cu largi competențe în combaterea terorismului o reprezintă Consiliul de Securitate, organ ale cărui instrumente legale le reprezintă rezoluțiile, prin care se stabilesc norme imperative opozabile tuturor statelor membre ale ONU. Spre deosebire de convențiile internaționale, care au făcut deja obiectul analizei noastre, rezoluțiile CS/ONU emise în baza cap. VII din Carta ONU sunt instrumente juridice „în formă simplificată", care îşi produc efecte juridice de la data adoptării acestora, fără a mai fi necesară exprimarea consimțământului fiecărui stat de a deveni parte la aceste instrumente juridice, prin acceptare, aderare sau ratificare ca în cazul convențiilor. Aşadar, în temeiul dispozițiilor art.25 din Cartă „Membrii Națiunilor Unite sunt de acord să accepte şi să execute hotărârile Consiliului de Securitate, în conformitate cu prezenta Cartă".

Rezoluții ale Consiliului de Securitate ONU pentru combaterea terorismului.

1) Rezoluția Consiliului de Securitate nr. 1.268 din 19 octombrie 1999 recomandă următoarele strategii acționale: cooperarea între state prin acorduri şi aranjamente bi- sau multilaterale pentru prevenirea şi suprimarea actelor teroriste, pentru protejarea cetățenilor acestora şi a altor persoane împotriva atacurilor teroriste şi pentru aducerea în justiție a autorilor acestora; prevenirea şi suprimarea pregătirii şi finanțării oricăror acte de terorism, pe teritoriul propriu; respingerea tuturor celor care, finanțează sau comit acte de terorism, precum şi arestarea, judecarea sau extrădarea acestora; luarea măsurilor conform reglementărilor interne şi internaționale, inclusiv a celor privind drepturile omului, înaintea aprobării statutului de refugiat, în vederea asigurării dreptului de azil, pentru cei care nu au participat la acte teroriste; schimb de informații, conform prevederilor internaționale şi interne, cooperarea în materie administrativă şi judiciară în vederea prevenirii şi combaterii actelor teroriste.

2) Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 1.368 din 12 septembrie 2001, după ce a condamnat oribilele atentate, din 11 septembrie 2001, împotriva SUA, a lansat un apel tuturor statelor pentru a acționa urgent în vederea pedepsirii autorilor, organizatorilor şi finanțatorilor acestor atentate teroriste şi punea în evidență responsabilitatea acelora care acordă ajutor, sprijină sau adăpostesc astfel de persoane. Potrivit acestei rezoluții comunitatea internațională trebuie să-şi intensifice eforturile în vederea prevenirii şi combaterii actelor teroriste, pentru deplina implementare a dispozițiilor convențiilor internaționale şi ale rezoluțiilor Consiliului de Securitate.

3) Rezoluția nr. 1.373 (2001) prezintă o semnificație deosebită datorită direcțiilor stabilite. Acționând în baza prevederilor cap. VII al Cartei Națiunilor Unite, Consiliul a stabilit ca direcții prioritare de acțiune, următoarele: să prevină şi să suprime finanțarea actelor teroriste; să incrimineze asigurarea sau colectarea voită de fonduri de către conaționalii lor ori pe teritoriile lor, prin orice mijloace, direct sau indirect, cu intenția ca fondurile să fie utilizate sau având cunoştință că acestea urmează să fie utilizate în scopul săvârşirii de acte teroriste; să blocheze fondurile şi alte bunuri financiare (resurse economice) ale persoanelor fizice sau juridice, care comit sau încearcă să comită acte teroriste, care facilitează comiterea de acte teroriste; să interzică naționalilor sau persoanelor din teritoriile lor de a pune la dispoziție, în mod direct sau indirect, fonduri financiare sau resurse economice în beneficiul persoanelor care comit, încearcă să comită, facilitează sau participă la comiterea actelor teroriste; să întreprindă măsurile necesare în vederea prevenirii comiterii de acte teroriste, inclusiv prin stabilirea unui sistem de alertă timpurie între state, prin schimbul de informații; să refuze tranzitarea pe teritoriile lor a acelora care finanțează, plănuiesc, sprijină sau comit atacuri teroriste, precum şi oferirea de adăpost în acest sens; să acționeze mijloace necesare pentru intensificarea şi accelerarea schimbului de informații operative, în special cu privire la: acțiuni sau deplasări ale teroriştilor ori ale rețelelor teroriste; documente de călătorie falsificate; trafic cu arme, materii explozive sau alte materiale periculoase; folosirea tehnologiei în domeniul comunicațiilor de către grupări teroriste şi amenințarea creată de deținerea de către grupurile teroriste a armelor de distrugere în masă; să coopereze în domeniile administrativ şi judiciar pentru a împiedica comiterea de acte teroriste; să se asigure, în conformitate cu dreptul internațional, că statutul de refugiat nu este utilizat în mod abuziv de autorii, organizatorii sau cei ce facilitează actele teroriste.

4) Declarația Rezoluției nr. 1.456 (2003), adoptată la data de 29 ianuarie 2003, a lansat un apel tuturor statelor de a lua măsuri urgente de prevenire şi reprimare a sprijinului activ sau pasiv al terorismului, să se conformeze pe deplin rezoluțiilor din acest domeniu şi să devină părți la convențiile internaționale şi protocoalele cu privire la combaterea terorismului. Totodată, se sublinia importanța: unei stricte supravegheri a angajamentelor asumate: „Statele trebuie să garanteze că orice măsuri adoptate pentru combaterea terorismului vor fi supuse celorlalte obligații asumate conform dreptului internațional şi pot fi adoptate doar acele măsuri în concordanță cu dreptul internațional, în special cu drepturile omului, ale refugiaților şi ale dreptului umanitar” (Paragraful 6); creşterii eficienței acțiunilor organizațiilor internaționale împotriva terorismului: „Organizațiile internaționale pot aprecia mijloacele prin care să fie mărită eficiența acțiunilor

lor împotriva terorismului, inclusiv prin stabilirea unui dialog şi a unui schimb de informaţii între acestea şi nu numai, dar şi recurgerea la alte organe cu caracter tehnic şi organizaţii care desfăşoară activităţi privind controlul folosirii şi accesului la diferite materiale nucleare, chimice şi biologice şi alte materiale periculoase; în acest context, este necesar angajamentul deplin faţă de dispoziţiile legale existente în domeniul dezarmării, limitării armamentelor şi neproliferării acestora, pentru consolidarea instrumentelor internaţionale în domeniul menţionat" (Paragraful 7); întăririi şi extinderii dialogului şi înţelegerii între „state"; Consiliul sublinia: „continuarea eforturilor internaţionale pentru întărirea şi extinderea înţelegerii între civilizaţii, în efortul de a preveni discriminările între diferite religii şi culturi, pentru promovarea consolidării campaniei împotriva terorismului şi pentru eliminarea conflictelor regionale nerezolvate, vor contribui la întărirea cooperării şi colaborării internaţionale care este necesară pentru susţinerea luptei împotriva terorismului" (Paragraful 10); adoptării prin consens a două proiecte de convenţii pentru combaterea terorismului internaţional; Consiliul „încurajează statele membre ale ONU să coopereze în vederea soluţionării tuturor problemelor importante cu privire la adoptarea, prin consens, a proiectului multilateral de convenţie privind terorismul internaţional şi proiectul convenţiei internaţionale pentru reprimarea actelor de terorism nuclear" (Paragraful 13).

5) Rezoluţia nr. 1.535 din 26 martie 2004, a consolidat atribuţiile Consiliului de Securitate, a fost creată Direcţia Executivă a Comitetului Antiterorism, cu rolul de a asigura Comitetului de Luptă Împotriva Terorismului consiliere de specialitate în toate domeniile la care se referă Rezoluţia 1373, dar şi pentru a asigura statelor accesul la asistenţă tehnică şi o strânsă cooperare în cadrul ONU şi altor organizaţii internaţionale.

6) Rezoluţia nr. 1.546, din 8 iunie 2004, a stabilit cadrul general de desfăşurare a tranziţiei din Irak spre o societate guvernată democratic, după organizarea alegerilor, prin stabilirea unui parteneriat între guvernul irakian şi forţele multinaţionale.

7) Rezoluţia nr. 1.718/2006, condamnă testul nuclear declarat de Coreea de Nord, la 9 octombrie, şi solicită abţinerea de la efectuarea unui nou test sau lansarea unei rachete balistice; solicită încetarea activităţilor legate de dezvoltarea de rachete balistice; reclamă eliminarea, de o manieră totală, verificabilă şi ireversibilă, a armelor nucleare şi a programului nuclear; impune un regim complex de sancţiuni, acoperind armele convenţionale de calibru mare, toate materialele şi tehnologiile care ar putea contribui la dezvoltarea programului nuclear; solicită, de asemenea, tuturor statelor membre să raporteze Consiliului de Securitate, în termen de 30 de zile de la adoptarea rezoluţiei, asupra măsurilor luate în vederea implementării prevederilor rezoluţiei; decide constituirea unui Comitet de sancţiuni, în vederea monitorizării implementării regimului de sancţiuni, care urmează să prezinte rapoarte trimestriale asupra modalităţilor de întărire a eficienţei

măsurilor impuse; solicită Republicii Populare Democrate Coreene să se reîntoarcă imediat şi fără precondiţii la negocierile hexagonale şi să implementeze Declaraţia comună din 19 septembrie 2005.

Cele prezentate nu sunt singurele măsuri concrete adoptate de organizaţiile internaţionale. Acestea sunt mult mai diversificate şi privesc nu doar problematica terorismului ci şi a sancţiunilor împotriva altor state, stabilite în scopul asigurării păcii şi securităţii europene şi mondiale.

Terorismul se înscrie ca un fenomen îngrijorător, de natură a aduce elemente de tensiune internaţională. Actele de terorism şi violenţă individuală în forma în care ele se manifestă sunt reprobabile, condamnabile şi trebuie împiedicate. Deturnările, sechestrările sau doborârea de avioane având la bord persoane inocente, răpirea de persoane sau de diplomaţi, luarea de ostatici, asasinatul, folosirea de explozive, ameninţarea cu folosirea forţei prin panică, teama şi teroarea, provocate prin actele teroriste, în opinia publică, sunt inadmisibile şi împotriva lor se cer de luat măsuri cât mai drastice şi eficiente.

Măsurile de combatere a terorismului trebuie să respecte drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, iar violenţa nu trebuie îndreptată împotriva civililor ca pretext al contracarării acestui fenomen. Drepturile omului, aşa cum sunt ele definite în aceste instrumente internaţionale, se aplică tuturor persoanelor, inclusiv celor care au comis sau sunt suspectate că au comis acte teroriste.

Nu sunt permise limitări ale drepturilor omului şi ale libertăţilor fundamentale, cu excepţia celor stabilite de instrumentele relevante privind drepturile omului. Totodată exista drepturi de la care nu se poate face derogare: dreptul la viaţă; dreptul de a nu fi supus torturii sau tratamentelor crude, inumane sau degradante; dreptul la libertatea de gândire, conştiinţă şi religie; dreptul de a nu fi considerat vinovat de săvârşirea unei infracţiuni dacă fapta nu era prevăzută ca infracţiune la momentul săvârşirii.

Lupta împotriva terorismului necesită o abordare multilaterală din partea comunităţii internaţionale, în care dialogul politic este esenţial iar măsurile militare vor trebui luate numai în conformitate cu Carta O.N.U.

BIBLIOGRAFIE

Convenţia pentru prevenirea şi reprimarea terorismului, din 1937, Bruxelles.

Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa, de la Madrid, din 1980.

Conferinţa internaţională privind reprimarea finanţării terorismului, adoptată la New York, la 9 dec. 1999.

ASPECTE PRIVIND UTILIZAREA ROBOȚILOR CU DESTINAȚIE MILITARĂ

ASPECTS REGARDING THE APPLICATION OF MOBILE ROBOTS WITH MILITARY PURPOSE

Col.prof.univ.dr.ing. Gheorghe OLARU[*]
Academia Tehnică Militară
Lt.col.conf.univ.dr. Dumitru RADU[**]
Academia Tehnică Militară

Utilizarea roboților în operațiile militare a schimbat modul de abordare a acțiunilor de luptă şi oferă un avantaj deosebit în rezolvarea misiunilor critice, iar folosirea pe o scară largă poate oferi un avantaj strategic. Preocuparea pentru combaterea fenomenului terorist mondial este din ce în ce mai evidentă. În mod particular, activitățile de intervenție antiteroristă pirotehnică, de perfecționare a tehnicilor, procedurilor şi a aparaturii folosite pentru neutralizarea dispozitivelor explozive improvizate devin de mare interes.

The use of mobile robots in military operations has changed the warfare approach and offers a major advantage in completing critical missions; its large scale usage could offer a strategic advantage. The concern in fighting the worldwide terrorism is becoming more obvious. In particular, the antiterrorist pyrotechnic actions and the improvement of the techniques, procedures and equipment used to neutralize the improvised explosive devices, are both becoming of great interest.

Cuvinte cheie: utilizarea roboților, misiuni critice, intervenție antiteroristă pirotehnică.
Keywords: *mobile robots, critical missions, the antiterrorist pyrotechnic actions.*

Societatea umană se confruntă printre alte pericole şi flageluri şi cu cel al terorismului, fenomen care bulversează serios lumea contemporană, adăugând noi şi grave probleme celor deja existente. Perioada postbelică şi

[*] e-mail: *golaru@mta.ro*
[**] e-mail: *dradu@mta.ro*

mai ales cea a anilor '60 a marcat începutul valului de violenţe şi teroare specific epocii contemporane, reliefat îndeosebi de apariţia a numeroase organizaţii teroriste, cât şi prin multiplicarea şi diversificarea formelor şi metodelor de acţiune a acestora.

Dacă în trecut terorismul viza cu precădere oameni politici şi de afaceri, diplomaţi, în zilele noastre el a devenit „orb", căzându-i victime oameni de diferite categorii socio-profesionale, care nu au nimic în comun cu scopul urmărit prin acţiunea săvârşită, generând o stare de derută în rândul populaţiei.

Se poate spune că din cauza faptului că nu mai sunt vizate anumite ţinte „clasice", ameninţarea a devenit generală, fiecare dintre noi putând să cadă victimă unui atentat, fără a avea nici o legătură directă cu scopurile atentatorilor. „Trenurile morţii" la Madrid, din 11 martie 2004 (199 de morţi şi 1.497 de răniţi), „metrourile şi autobuzele morţii" la Londra, din 07 iulie 2005 (38 de morţi şi peste 300 de răniţi, atentatele teroriste de la Momba – India, din 11 iulie 2006 (peste 180 de morţi şi sute de răniţi) sunt acţiuni teroriste care ţin planeta sub teroare şi au demonstrat încă o dată, dacă mai era nevoie, că ţinta atentatelor nu a fost o anumită categorie socio-profesională, nici măcar cetăţenii unei anumite ţări, ci teroriştii au avut ca obiectiv să rezulte cât mai multe victime.

Numărul mare de atentate a impus dezvoltarea şi consolidarea unor structuri care să contracareze acţiunile teroriste. Prin alinierea ţării noastre la structurile europene şi euroatlantice şi datorită participării active la măsurile antiteroriste care sunt luate în lume, România poate deveni ţinta unor acţiuni teroriste. Deşi nu se poate vorbi de un terorism autohton, nu trebuie subestimat nici un astfel de semnal. În prezent, se poate spune că o parte dintre incidentele, în care au folosite dispozitive explozive artizanale, se datorează prezenţei pe teritoriul ţării a unor cetăţeni străini cu legături în mediile teroriste, precum şi a acţiunilor care au legătură cu crima organizată, dar care datorită faptului că în astfel de incidente au fost folosite materiale explozive, prezintă caracter terorist.

Intervenţia contrateroristă pirotehnică pentru neutralizarea unui dispozitiv exploziv artizanal este o activitate cu risc maxim, în care prima greşeală poate fi ultima.

Succesul operaţiunilor pirotehnice presupune, pe de o parte, personal cu calităţi individuale deosebite, specializat prin pregătire profesională şi psihologică, iar pe de altă parte dotare cu tehnică cât mai performantă: roboţi de intervenţie, remorci container antibombă, mijloace tehnice de control, identificare şi neutralizare, mijloace de protecţie balistică.

În prezent, este unanim acceptat faptul că nu pot exista metode precise şi soluţii sigure, infailibile în activitatea de neutralizare a dispozitivelor explozive improvizate (d.e.i.). De menţionat este deosebirea de fond dintre

activitatea de neutralizare a d.e.i. şi activitatea de neutralizare a muniţiilor fabricate industrial (proiectile, bombe, grenade, focoase etc.).

În timp ce la d.e.i. disimularea, structura, modul de funcţionare sunt elemente dificil de intuit şi de determinat, la muniţiile fabricate industrial, formele, schemele constructive, modul de funcţionare şi destinaţia sunt în cea mai mare parte cunoscute sau recunoscute. De asemenea, muniţiile clasice, cu excepţia unor categorii de mine sau bombe de avion, nu sunt dotate cu „capcane".

Cazuistica existentă demonstrează că, datorită acestor „capcane" din organizarea d.e.i., puţini sunt cei care au supravieţuit tentativei de a le dezamorsa. Având în vedere mijloacele tehnice, posibilităţile financiare, materiale, precum şi bagajul de cunoştinţe tehnice şi experienţa de care dispun atentatorii este acceptat faptul că pot fi concepute şi realizate d.e.i. practic imposibil de neutralizat prin metode şi mijloace clasice de dezamorsare manuală. În aceste condiţii, singura opţiune realistă, în confruntarea pirotehnist – d.e.i. o constituie neutralizarea efectuată de la distanţă în condiţii de siguranţă, urmărind cu prioritate protecţia oamenilor, reducerea pagubelor materiale şi înlăturarea stărilor de nesiguranţă create.

Folosirea dispozitivelor explozive în actele teroriste este preferată din următoarele considerente: putere mare de distrugere, uşurinţă în ascunderea şi plasarea acestora, diversitate a mecanismelor de iniţiere, relativ uşor de realizat şi cu costuri reduse.

În acest context, preocuparea pentru combaterea fenomenului terorist mondial este din ce în ce mai necesară. În mod particular, activităţile de intervenţie antiteroristă pirotehnică, perfecţionarea tehnicilor şi procedurilor, a aparaturii şi tehnicii folosite pentru neutralizarea dispozitivelor explozive artizanale devin de mare interes.

Realizări şi tendinţe în dezvoltarea roboţilor cu destinaţie militară

Progresele în ritm accelerat din domeniul mecatronicii, optoelectronicii, electronicii de putere şi al informaticii au permis punerea la dispoziţia pieţei specializate a tehnologiilor necesare realizării unei palete largi de roboţi capabili să înlocuiască activităţile umane repetitive sau în medii periculoase.

Multiplicarea acţiunilor de tip terorist caracterizate de utilizarea de încărcături explozive, precum şi acţiunile militare în mediu urban sau pe terenuri cu profil variat au condus la necesitatea utilizării unei game extinse de roboţi mobili pentru misiuni de recunoaştere, cercetare sau de dezafectare a încărcăturilor periculoase sau de luptă.

Eforturile de cercetare au fost orientate preponderent pe direcţia satisfacerii cerinţelor de înlocuire a personalului uman pentru executarea unor misiuni cu grad sporit de risc în medii dificil de controlat.

Ca rezultat al acestor eforturi, au intrat în înzestrarea forțelor armate din unele țări membre NATO roboți mobili cu deplasare terestră capabili să execute, prin comandă de la distanță, misiuni de recunoaştere, cercetare CBRN, dezafectare muniții şi încărcături explozive sau chiar roboți destinați acțiunilor de luptă. În concordanță cu misiunea preconizată, s-au realizat roboți într-o diversitate amplă, cântărind de la câteva kilograme (robot militar de cercetare) la câteva sute de kilograme (robot militar specializat intervenții EOD).

Cei mai uzuali roboți cu destinație militară sau pentru intervenție în caz de urgență antitero, calamități etc. sunt roboți cu greutatea variind între 250 şi 400 kg şi care în general sunt echipați cu motoare electrice sau motoare Diesel.

În domeniul combaterii acțiunilor teroriste s-au realizat roboți care utilizează preponderent propulsorul şenilat, platformele uzuale cântărind 50 - 125 kg. Misiunile sunt diversificate, de la cercetarea C.B.R.N. şi până la manipularea încărcăturilor periculoase.

În prezent există pe piață o mare varietate de roboți care pot executa misiuni de intervenție, cercetare NBC şi manipulare a încărcăturilor periculoase, de diferite mărimi şi cu diverse capabilități.

Printre cele mai importante firme care produc astfel de roboți, sunt: EOD Performance (Can): Vanguard MKII; Foster-Miller(USA): Talon, Sword; IRobot Corporation (Ge): Packbot; Remotec, Inc.(USA): MK V-A1, F6A, Mini II, Wolverine; Telerob (Ge): Telemax; Wolstenholme Machine, Inc.(USA): MR-5, MR-7.

Variante ale realizărilor în domeniul roboților cu destinație militară sunt prezentate în figura 1.

	
Guardian, AB Precision	**Vanguard**, Allen-Vanguard

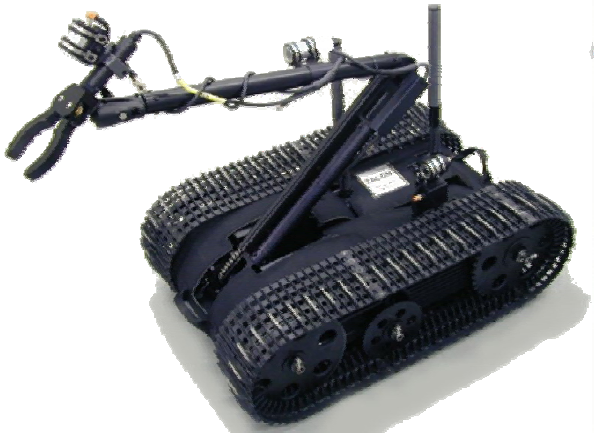
	
iRobot, iRobot Corporation	**Andros F6A,** Northrop Grumman Corporation
	
Talon, QinetiQ North America/Foster-Miller	**Telerob**, telerob Gesellschaft für Fernhantierungstechnik mbH

Fig. 1 *Variante ale realizărilor în domeniul roboților cu destinație militară*

Analizând evoluția, structura, gradul de răspândire după diferite criterii şi tendințele care se manifestă pe plan mondial în domeniul roboților cu destinație militară, se constată următoarele:

- cu toate că majoritatea roboților pentru intervenții în situații speciale aflați în acțiune în momentul actual pot executa o mare gamă de misiuni, există o tendință pregnantă de a diversifica aceste tipuri de misiuni, performanțe

din ce în ce mai bune, versatilitatea şi capacitatea sporită de efort în condiţii dificile pentru om făcând din roboţii pentru intervenţii în situaţii speciale instrumente din ce în ce mai importante şi cu un grad sporit de utilitate;

- progresele remarcabile din domeniul electronicii şi automaticii, dezvoltarea şi utilizarea unor componente electronice de vârf, în special microprocesoare, au permis realizarea unor sisteme de comandă extrem de performante şi fiabile; roboţii cu destinaţie militară dotaţi cu astfel de sisteme sunt foarte uşor de comandat şi de reorientat către alte sarcini;
- progresele generale realizate în domeniul mecatronicii permit miniaturizarea din ce în ce mai pronunţată a roboţilor pentru intervenţii în situaţii speciale, cu efecte benefice asupra consumurilor de materiale şi energetice şi implicit asupra preţului de cost al roboţilor;
- marea diversitate de aplicaţii ridică problema utilizării unor roboţi universali sau specializaţi; cei universali implică, de regulă, o utilizare incompletă a capacităţilor robotului, iar cei specializaţi ridică problema realizării unei diversităţi mari de tipuri; rezolvarea problemei constă în abordarea modulară a construcţiei roboţilor, cu un număr restrâns de module standard, putându-se obţine o mare diversitate de tipuri de roboţi.

Necesitatea utilizării roboţilor cu destinaţie militară

Realitatea ne demonstrează că în zonele în care sunt sau au fost conflicte militare de mică sau de mare amploare se găseşte o mare varietate de muniţii şi dispozitive explozive (fig. 2).

Din categoria muniţiilor şi dispozitivelor explozive fac parte toate tipurile de muniţii care conţin explozivi, materiale de fuziune sau fisiune nucleară, agenţi chimici, biologici şi dispozitivele explozive improvizate.

Muniţiile/dispozitivele explozive ameninţă forţele şi mijloacele care contribuie la îndeplinirea misiunilor, libertatea de mişcare/acţiune, provoacă pierderi în personal, tehnică de luptă şi îngreunează folosirea mijloacelor de sprijin logistic.

Muniţiile/dispozitivele explozive se împart în două mari categorii: muniţiile/dispozitivele explozive neexplodate şi dispozitivele explozive improvizate**.**

Structura militară care se ocupă cu „neutralizarea şi distrugerea muniţiilor/dispozitivelor explozive" este EOD (Explosive Ordnance Disposal) prin detecţia, identificarea, evaluarea pe locul de dispunere, punerea în stare sigură/neutralizarea, recuperarea şi distrugerea muniţiile/dispozitivele explozive neexplodate, dispozitivele explozive improvizate şi muniţiilor care au devenit periculoase ca urmare a deteriorării sau şocării.

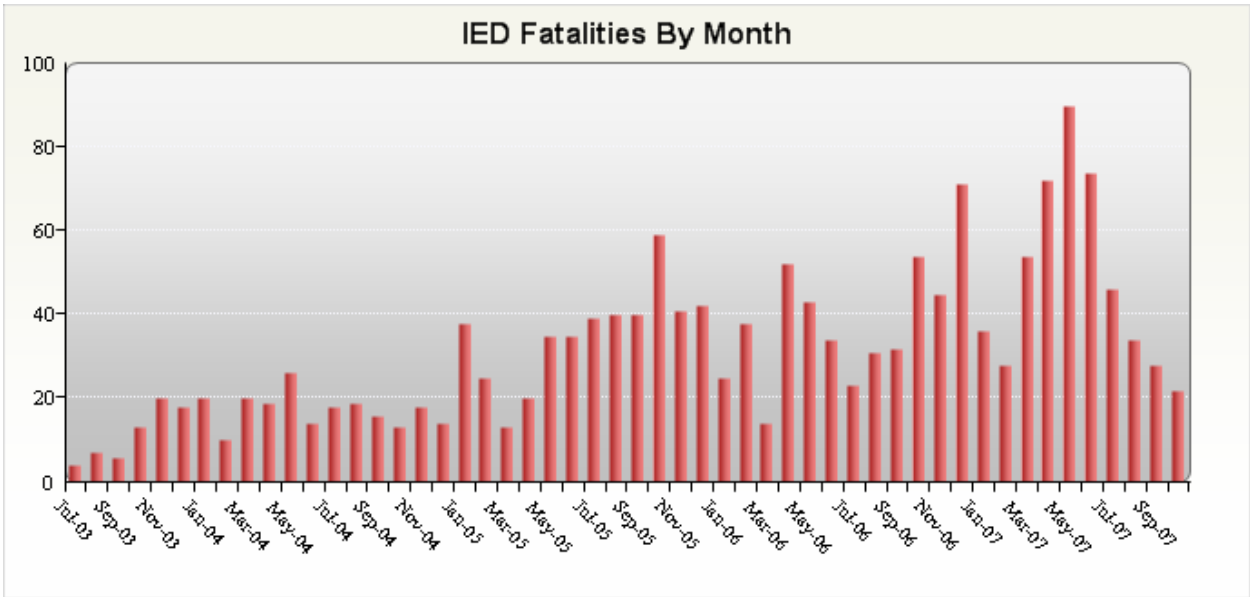

Fig. 2 *Numărul pierderilor în rândul coaliției din IRAK datorită dispozitivelor explozive improvizate*

Societatea umană se confruntă, în prezent, printre alte pericole şi flageluri şi cu cel al terorismului, fenomen care bulversează serios lumea contemporană, adăugând noi şi grave probleme celor deja existente.

Terorismul este o tactică de luptă neconvenţională folosită pentru atingerea unor scopuri strict politice care se bazează pe acte de violenţă, sabotaj sau ameninţare, executate împotriva unui stat, organizaţii, categorii sociale sau împotriva unui grup de persoane civile, având ca scop precis producerea unui efect psihologic generalizat de frică şi intimidare.

Realizând o analiză a fenomenului terorist din ultimele decenii, se poate afirma că în peste 90% din cazuri, acţiunile teroriste s-au manifestat prin utilizarea armamentului, îndeosebi la comiterea asasinatelor, dar în cea mai mare măsură s-au utilizat mijloace explozive (peste 60% din cazuri) atât cu destinaţie militară, cât şi dispozitive explozive artizanale.

În acest context, preocuparea pentru combaterea fenomenului terorist mondial este din ce în ce mai evidentă. În mod particular, activităţile de intervenţie antiteroristă pirotehnică, perfecţionarea tehnicilor şi procedurilor, a aparaturii şi tehnicii folosite pentru neutralizarea dispozitivelor explozive artizanale devin de mare interes.

Situaţiile speciale care impun existenţa unor sisteme robotizate specializate de intervenţie sunt în principal:

a) neutralizarea muniţiilor/dispozitivelor explozive neexplodate şi/sau a dispozitivele explozive improvizate în zonele de conflict şi/sau postconflict;

b) acțiunile teroriste, atentatele şi amenințările cu folosirea dispozitivele explozive improvizate.

Intervenția pentru neutralizarea unui incident presupune aplicarea, în toate împrejurările, a procedurilor de intervenție. Printre aceste proceduri se regăsesc: proceduri de acces, proceduri de diagnosticare, proceduri pentru punerea în stare sigură, proceduri pentru recuperare şi/sau transport, proceduri pentru distrugere.

Diversitatea muniților/dispozitivelor explozive existente nu permite o acoperire completă a acțiunilor, cu reguli de siguranță specifice. Nici o astfel de procedură nu este pe deplin sigură, misiunile de intervenție speciale fiind periculoase prin natura lor, implicând întotdeauna un anumit factor de risc.

Printre principiile generale ale siguranței acțiunilor în operațiile speciale se numără şi următoarele:

- principiul riscului minim – operatorului trebuie să i se acorde cea mai mare prioritate posibilă;
- principiul timpului minim de expunere – presupune că personalul de intervenție trebuie să se afle în zona de pericol numai atât timp cât este necesar pentru îndeplinirea misiunii;
- principiul distrugerii muniției pe locul amplasării – prevede că cea mai sigură metodă de neutralizare a unui incident este distrugerea muniției pe locul său de amplasare.

Avantajele folosirii unui sistem robotizat în timpul unei misiuni de intervenție sunt:

- siguranță sporită – elimină expunerea directă a personalului la efectul muniților/dispozitivelor explozive neexplodate şi dispozitivelor explozive improvizate;
- reducerea timpului de lucru la o acțiune;
- precizia şi exactitatea în oferirea unor informații necesare procesului de luare a deciziilor cu privire la misiune;
- costul redus – poate minimiza impactul social şi economic al unui accident.

Spre exemplu, forțele coaliției din Irak au neutralizat peste 11.000 de dispozitive explozive improvizate, începând cu anul 2003. În mare parte dintre aceste acțiuni au fost folosiți roboți. Numărul de roboți de intervenție în situații, speciale, folosiți în Irak, a crescut continuu de la 162, în anul 2004, la 1.600 în 2.006 şi peste 4.000 în 2.007.

Nevoia acută de roboți capabili să execute misiuni specifice de intervenție, precum şi a combaterii acțiunilor teroriste a condus la achiziționarea de către structurile de securitate ale României (S.R.I., S.P.P., M.A.I.) a unor roboți destinați misiunilor antiteroriste. Gradul ridicat de complexitate, prețul de achiziție ridicat, precum şi cheltuielile mari de operare, suport şi mentenanță au condus la o utilizare limitată a acestora.

Concluzii

Operațiunile militare presupun şi activități monotone şi se desfăşoară în medii ostile şi periculoase. Utilizarea roboților pentru efectuarea unor astfel de activități este necesară, deoarece poate oferi personalului uman timp de odihnă, poate creşte probabilitatea succesului într-o misiune, minimizează expunerea umană la astfel de activități. De asemenea, poate minimiza impactul social şi economic al unui eventual accident.

Principalele direcții de dezvoltare a roboților mobili tereştri cu destinație militară cuprind şi roboții pentru intervenții în situații speciale (detecția, identificarea, evaluarea pe locul de dispunere, punerea în stare sigură/neutralizarea, recuperarea şi distrugerea munițiilor/dispozitivelor explozive neexplodate, dispozitivelor explozive improvizate şi munițiilor care au devenit periculoase ca urmare a deteriorării sau a şocării).

Avantajele folosirii sistemelor robotizate în timpul unei misiuni de intervenție, sunt în principal: siguranță sporită (elimină expunerea directă a personalului la efectul munițiilor/dispozitivelor explozive neexplodate şi dispozitivelor explozive improvizate), reducerea timpului de lucru la o acțiune, precizie şi exactitate în oferirea unor informații necesare procesului de luare a deciziilor cu privire la misiune, reducerea costurilor (poate minimiza impactul social şi economic al unui accident).

BIBLIOGRAFIE

www.ri.cmu.edu, The Robotics Institute, Carnegie Mellon University, Pittsburgh;
www.abprecision.co.uk, AB Precision (Poole) Ltd;
www.irobot.com, iRobot Corporation;
www.pwallen.com, Allen-Vanguard;
www.telerob.de, telerob Gesellschaft Für Fernhantierungstechnik.

TRECUT, PREZENT ŞI PERSPECTIVĂ. PROTECȚIE GENISTICĂ – SPRIJINUL DE GENIU. ELEMENTE PRIORITARE ÎN PROIECTAREA FORȚELOR DE GENIU

PAST, PRESENT AND PERSPECTIVE. ENGINEER PROTECTION – ENGINEER SUPPORT. PRIMARY ELEMENT IN PROJECTING THE ENGINEER FORCES

Lt.col.conf.univ.dr. Dumitru RADU*
Academia Tehnică Militară
Col.prof.univ.dr.ing. Gheorghe OLARU**
Academia Tehnică Militară

În cadrul acestui articol sunt prezentate scurte considerații ale protecției genistice, a modului cum aceasta a fost abordată de forțele de geniu.

Totodată sunt prezentate elemente actuale specifice sprijinului de geniu, iar în ultima parte a lucrării sunt amintite şi elemente de acoperire a unor misiuni specifice forțelor terestre la care forțele de geniu participă, a gradului de acoperire a acestora elemente, care trebuie avute în vedere la proiectarea unei structuri de forțe în vederea participării şi îndeplinirea unor misiuni specifice viitoare.

This article presents brief considerations regarding engineer protection and the manner in which this is elaborated by the engineer troops.

Here are presented elements specific to the engineer support, and at the end of this paper there are presented cover elements of certain missions specific to the terrestrial forces in which the engineer service participates. It also takes into account the degree of coverage of these elements which must be considered when projecting a structure of forces in order to attend and accomplish future specific missions.

Cuvinte cheie: sprijin de geniu general, protecție (supraviețuire), mobilitate, contramobilitate.
Keywords: *general engineer support, protection (survival), mobility, countermobility.*

* e-mail: *dradu@mta.ro*
** e-mail: *golaru@mta.ro*

Lucrarea de față îşi propune să abordeze elemente, considerate în opinia autorilor ca definitorii, care au fundamentat şi vor fundamenta în continuare stadiul şi nivelul implementării conceptului de sprijin de geniu pentru luptă, ca element prin care se manifestă acțiunile trupelor de geniu.

Noțiunea sprijin de geniu pentru luptă este tratată în regulamentele militare şi publicațiile comune ale NATO, este asimilată uneori cu termenul de protecție genistică, limitându-se astfel aria de cuprindere şi modul de manifestare a misiunilor de geniu.

Componentele sprijinului de geniu vor evidenția noutatea, modernitatea, compatibilitatea şi interoperabilitatea cu concepția de executare a misiunilor de geniu din cadrul NATO.

Elemente ale trecutului – protecția genistică

Protecția genistică cuprinde „totalitatea măsurilor şi lucrărilor genistice ce se execută în scopul creării condițiilor favorabile pentru operația (lupta) marilor unități şi unități, precum şi pentru protecția şi mascarea personalului şi tehnicii militare împotriva armelor NBC ”.

De asemenea se remarcă că în cadrul studiilor realizate, în unele lucrări de cercetare ştiințifică, tratate, referate, articole, conceptul de protecție genistică a fost îmbunătățit şi definit sub următoarea formulare „totalitatea măsurilor şi lucrărilor de amenajare genistică care se iau şi se execută pentru realizarea scopurilor operației (luptei)”. Fără a ne propune să analizăm în detaliu formularea anterioară putem afirma cu certitudine că protecția genistică a implicat acțiuni prin care se modifică detaliile de planimetrie ale terenului. În acest context, amenajarea genistică a terenului reprezintă componenta de bază a protecției genistice şi are un dublu rol (bază a protecției genistice şi element de structură al formei de luptă).

Amenajarea genistică a terenului se poate defini ca elementul de structură al formei de luptă (apărare, ofensivă) ce cuprinde totalitatea lucrărilor genistice de fortificație, baraje, distrugeri, cercetarea la minare şi deminarea terenului, executarea culoarelor prin barajele de mine antiblindate, drumuri, poduri, treceri, asigurare cu apă şi de adaptare a localităților, obstacolelor din zona de acțiune într-o concepție unitară pentru crearea condițiilor favorabile acțiunilor trupelor proprii şi limitarea acțiunilor adversarului. Conform fostului regulament de bază al armei, misiunile trupelor de geniu pe care dorim să le evidențiem sunt următoarele: cercetarea de geniu a inamicului şi terenului; amenajarea genistică a fâşiilor (raioanelor) de apărare, de dispunere etc., a bazelor de plecare la ofensivă (raioanelor; executarea barajelor genistice, distrugerilor, culoarelor prin baraje, trecerilor peste obstacole şi deminarea terenului; amenajarea şi întreținerea drumurilor

şi trecerilor peste cursurile de apă; asigurarea introducerii în operaţie (luptă) a forţelor de angajare ulterioară; executarea lucrărilor de mascare specifice; amenajarea şi deservirea punctelor de aprovizionare cu apă; consolidarea aliniamentelor şi obiectivelor cucerite; deservirea sectoarelor de forţare şi punctelor de trecere peste cursurile de apă; participarea la înlăturarea efectelor atacurilor inamicului cu arme N.B.C.; logistica de geniu a trupelor.

Din această perspectivă ne vom exprima unele opinii referitoare la conţinutul conceptelor de protecţie genistică şi sprijin genistic. Noţiunea de protecţie genistică cuprinde *totalitatea măsurilor care se iau şi a lucrărilor genistice care se execută pentru crearea condiţiilor necesare pregătirii şi ducerii acţiunilor, adăpostirii personalului şi tehnicii militare*. Se poate accepta expresia de protecţie genistică atunci când facem referiri la măsurile şi la lucrările genistice simple cu un volum mic de lucrări executate de către forţele de celelalte arme. Referitor la conceptul de protecţie genistică ar fi mai adecvată următoarea formulare: „reprezintă ansamblul misiunilor, lucrărilor, măsurilor genistice şi al activităţilor de organizare, planificare şi conducere a executării acestora la nivel tactic, operativ şi strategic". Acest aspect era prezentat foarte succint în Regulamentul F.T. 1 la art. 435: „corespunzător fiecărei arme (specialităţi, serviciu), protecţia forţelor şi asigurarea operaţiei se realizează prin: informaţii, siguranţă, protecţie electronică, protecţie genistică, …" La art. 442 se menţionează că „protecţia genistică se organizează pentru: crearea condiţiilor necesare pregătirii şi desfăşurării operaţiei, protecţia şi mascarea personalului şi a tehnicii militare împotriva loviturilor de orice fel ale inamicului; îngreuierea şi întârzierea operaţiilor acestuia în toate tipurile de operaţii. Protecţia genistică se realizează prin executarea lucrărilor simple de fortificaţii, lucrărilor de baraje, lucrărilor de mascare, lucrărilor simple de consolidare a drumurilor şi executarea culoarelor prin barajele de mine. Măsurile de protecţie genistică se execută de către toate forţele participante la operaţie, în folosul propriu, în toate situaţiile şi tipurile de operaţii. Lucrările complexe şi care necesită pregătire specială se execută de către forţe specializate". Prin cele câteva elemente am dorit să trecem în revistă unele elemente care privesc conţinutul şi scopul protecţiei genistice.

Aspecte generale

Apreciem că *sprijinul de geniu pentru luptă* reprezintă ansamblul misiunilor, lucrărilor şi măsurilor genistice executate de forţele de geniu, activităţilor de planificare, organizare, comandă şi control al executării acestora în toate formele acţiunilor militare şi la toate nivelurile acţionale. În această componentă a sprijinului de luptă în general vom regăsi structurile, misiunile, lucrările şi măsurile genistice de mare volum şi complexitate tehnică ce implică forţe specializate de geniu.

Se poate aprecia într-o abordare modernă, compatibilă şi interoperabilă cu cea a N.A.T.O. în conformitate cu Doctrina de geniu (ATP-52), că *sprijinul de geniu* are următoarele componente:

- *sprijinul de geniu general* (se execută de toate forțele inclusiv cele de geniu, nu necesită o specializare deosebită a lucrărilor);
- *sprijinul de geniu pentru luptă*, cu următoarele elemente definitorii: protecția (supraviețuirea); mobilitatea; contra-mobilitatea;
- *sprijinul de geniu special***,** caracteristic; Forțelor aeriene, navale; operațiilor multinaționale de impunere, menținere, implementare, menținere a păcii; sprijin umanitar.

Componentele sprijinului de geniu prin abordarea de mai sus evidențiază caracterul de noutate, modernitate, compatibilitatea şi interoperabilitatea cu concepția de executare a misiunilor de geniu din cadrul Alianței.

Se cunoaşte că particularitățile structurale, operaționale şi funcționale se răsfrâng în modul de acțiune şi îndeplinire a misiunilor pe linie de geniu, o astfel de particularitate o au forțele destinate operațiunilor ce se desfăşoară sub egida O.N.U. sau N.A.T.O. (sub mandat O.N.U.) pentru restabilirea, menținerea, impunerea păcii sau pentru desfăşurarea unor acțiuni militare speciale (împotriva unor forțe teroriste). Sprijinul de geniu pentru luptă se realizează de către subunitățile, unitățile şi marile unități de geniu din compunerea unităților şi marilor unități care desfăşoară acțiuni militare.

Sprijinul luptelor şi operațiilor angajează o combinatie largă de forțe şi mijloace de geniu. Experiențele războaielor din Irak, Afganistan, Golful Persic, Somalia, Haiti şi Bosnia-Herțegovina au determinat ca în viitor, operațiile genistice să includă şi serviciile: organizațiilor neguvernamentale, organizațiilor private voluntare (PVO), organizațiilor internaționale (IO), altor agenții guvernamentale ale Alianței. Principala resursa pentru îndeplinirea misiunilor o constituie trupele de geniu din compunerea Forțelor Terestre, inclusiv ale aliaților şi partenerilor.

„Locul şi rolul forțelor de geniu este determinant în toate operațiile militare”[1], se poate considera că locul este determinat de rolul pe care îl au forțele de geniu în cadrul unei acțiuni de nivel tactic, operativ sau strategic.

Marea diversitate a structurilor de geniu constituie liantul acțiunilor în cadrul dispozitivelor terestre, iar locul acestora duce la implicarea lor în trei funcțiuni operaționale de rol şi anume: angajarea spațiului terestru din zona de responsabilitate; informarea, cercetarea şi exploatarea informațiilor de mediu; expertizări de specialitate în operațiunile militaro-civile.

[1] *FM 3- 34 116, Nivelul operațional al funcțiilor de geniu*, art. 120.

Scurte considerații privind o nouă perspectivă a sprijinul de geniu ca element prioritar în proiectarea forțelor de geniu

Rolul trupelor de geniu în cadrul Forțelor Terestre considerăm că este: *sporirea deplasării şi a manevrei* prin amenajarea şi întreținerea căilor de comunicații principale, amenajarea de baze (raioane) intermediare (de rezervă), înlăturarea barierelor şi obstacolelor, crearea culoarelor prin câmpurile de mine; *dezvoltarea informațiilor* operaționale prin vizualizarea terenului, hărți digitale, cercetarea terenului; *angajarea puterii* operaționale de foc prin configurarea operațiilor cu obstacole de toate tipurile; *asigurarea sprijinului* operațional prin cazarea forțelor, gestionarea materialelor, construirea şi repararea infrastructurii, punerea în funcțiune şi întreținerea facilităților, *asigurarea protecției* acțiunilor şi trupelor prin lucrări de fortificații.

Trupele de geniu sprijină toate nivelurile acțiunilor militare fie prin consilierea comandantului eşalonului superior (deservit) sau în anumite situații, prin conducerea directă a unor operații specifice.

Misiunile specifice ale forțelor terestre cer ca acestea să fie pregătite şi conduse în orice combinație, astfel:

a) operațiile ofensive au ca scop nimicirea sau înfrângerea adversarului pentru a obține victoria finală, iar pentru forțele de geniu misiunea principală este de asigurare a mobilității Forțelor Terestre, deşi acestea oferă sprijin de geniu pentru majoritatea misiunilor de sprijin genistic;

b) operațiile de apărare trebuie să reziste atacului inamic, să economisească timp şi forțe, să ofere condiții pentru favorizarea operațiilor ofensive, în mod normal operațiile simple nu pot garanta obținerea succesului ca cele întrunite. Misiunea principală a forțelor de geniu este cea de contramobilitate prin integrarea şi dezvoltarea obstacolelor la nivel tactic şi operativ, în scopul favorizării ripostelor ofensive, prin completarea nevoilor de manevră la nivel tactic a forțelor proprii.

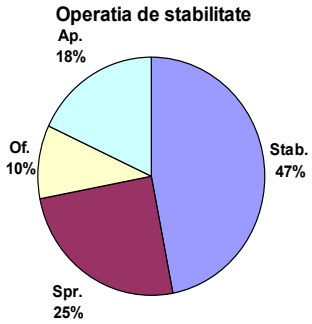
Trebuie subliniat faptul că forțele de geniu asigură toate misiunile specifice de geniu pe câmpul de luptă, dar o importanță maximă se acordă pentru asigurarea mobilității şi manevrei forțelor destinate ripostei ofensive.

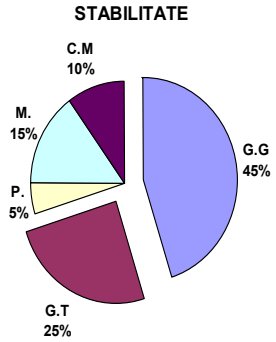
c) operațiile de stabilitate promovează şi protejează interesele naționale prin influența civilo-diplomatică şi militară; prezența Forțelor Terestre promovează mediul de stabilitate, iar forțele de geniu se folosesc pentru susținerea acestor operații;

d) operațiile de sprijin angajează Forțele Terestre în acordarea de asistență autorităților civile în situațiile de criză. Prin cele trei componente ale sale: de luptă, general şi topografic, geniul măreşte capacitatea forțelor întrunite prin facilitățile pe care le asigură.

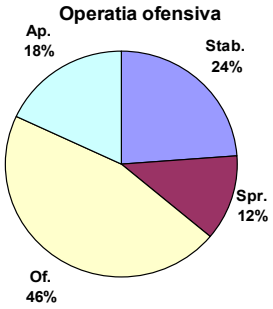
Detalii ale componentelor de geniu în funcție de tipul de operație, corelațiile dintre acestea sunt prezentate şi interpretate în continuare.

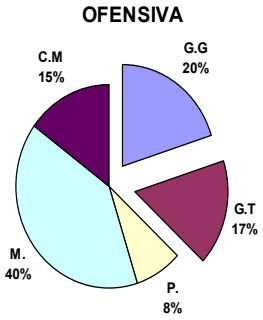
- *operațiile de stabilitate:*

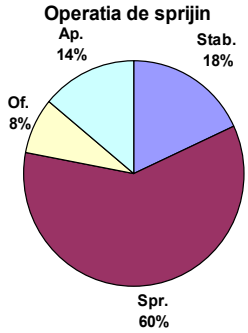

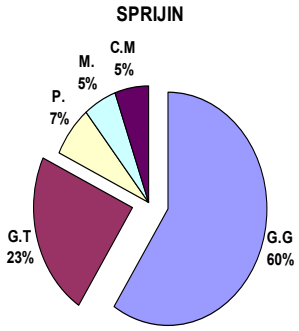
- *operațiile ofensive:*

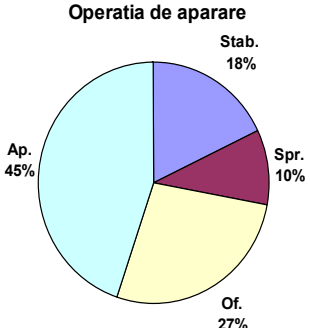

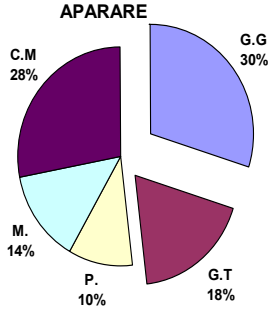
- *operațiile de sprijin:*

- *operațiile de apărare:*

Explicații: Geniu general = G.G.; Geniu de luptă = G.L.cu mobilitate = M., contra-mobilitate = CM., protecție (supraviețuire) = P.; Geniu topografic = G.T.

Particular acestor forțe este că, în funcție de nevoi, conducerea structurilor de geniu se realizează în conformitate cu cerințele acțiunii care urmează a se desfăşura şi oferă comandă şi control (C^2) pentru partea practică a misiunilor de geniu prin: TATCOM la nivel tactic sau OPCOM la nivel operativ.

Analizând atent experiența, realizările dobândite şi perspectivele de dezvoltare ale trupelor de geniu din armatele moderne şi situându-ne în consens cu specialiştii militari străini se va putea cuantifica importanța sprijinului de geniu. De modul cum vor fi organizate, dotate şi întrebuințate forțele de geniu va depinde şi sprijinul oferit în susținerea acțiunilor militare.

Structurile trebuie proiectate în concordanță cu funcțiile sprijinului de geniu şi misiunile forțelor terestre, astfel ca utilizarea lor pe timpul acțiunilor militare să fie cât mai facilă şi eficientă, evitându-se situațiile în care o subunitate de geniu nu poate executa o misiune din cadrul unei funcții de geniu, deoarece nu are tehnica necesară (nu este multifuncțională).

Aplicabilitatea instrucțiunilor şi manualelor pentru luptă trebuie să dureze cât mai mult timp; anumite prevederi ale doctrinelor însă se pot schimba relativ repede (câțiva ani), în funcție de: situația geopolitică regională, continentală, mondială; apariția sau dispariția unor factori de risc la adresa securității naționale etc.

Proiectarea şi funcționarea unor structuri de geniu, pentru aproximativ 15 ani, se află într-o relație permanentă cu sistemele de geniu pe care le exploatează, astfel restructurarea acestora se face în funcție de nevoi şi performanțele tehnicii din dotare, dar într-o concepție flexibilă care permite o relativă continuitate între obiectivele inițiale şi cele finale. La nivelul NATO, structurile de geniu dețin: sisteme tehnice cu productivitate mare, capacitate proprie de protecție, capacități de luptă adecvate. Acestea sunt modularizate, mobile, suple, simple, adaptabile şi eficiente pentru îndeplinirea misiunilor specifice şi se află către finalul procesului de restructurare şi modernizare.

BIBLIOGRAFIE

Regulamentul F.T. 1.

Doctrina trupelor de geniu în N.A.T.O., ATP-52, STANAG-2394.

FM 3- 34 116, Nivelul operațional al funcțiilor de geniu.

Gl.bg. (r). dr. Grecu Petre, *Amenajarea genistică în operație şi luptă*, Tratat de Ştiință Militară, vol. II, Editura Militară, Bucureşti, 200.

Col.dr. Preda Ion, *Opinii privind modernizarea armei geniu*, Editura Academia de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2000.

CULTURA POLITICĂ – O PARADIGMĂ NOUĂ A ZILELOR NOASTRE

POLITICAL CULTURE – A NEW PRADIGM OF NOWADAYS

Cdor. Ionel STOICA*
Statul Major General

Articolul de mai jos cuprinde considerații generale asupra culturii politice. Sunt prezentate obiective generale ale culturii politice şi eventuale căi de urmat.

Totodată, nu se doreşte a fi o înşiruire de soluții, ci doar idei rezultate în urma studiilor făcute şi ale părerilor unor specialişti cumulate şi armonizate pentru noi tipuri de culturi.

The article below contains general considerations related to the political culture. The author presents the overall objectives of the political culture and also the ways likely to follow.

This paper does not intend to present a various number of solutions, but it shows a few ideas arising from some experts' studies and views gathered and harmonized to comply with the new types of cultures.

Cuvinte cheie: cultura politică, tipuri de cultură politică, diversitate, educație politică.

Keywords: *political culture, political culture types, diversity, political education.*

Ce este cultura politică?

Conceptul de cultură este polisemantic; în literatura de specialitate există o mare diversitate de sensuri şi semnificații atribuite acestui termen care au fost enunțate în definiții felurite: nominale, genetice, structurale, funcționale, istorice, psihologice, ostensive, normative etc. În lucrarea sa, *Sociodynamique de la culture* – 1967, Abraham A. Moles semnala existența a peste 250 de definiții. Dacă am avea în vedere diferite segmente ale culturii de ansamblu a societății, diferite subcomponente sau momente istorice ale

* e-mail: *stoicaionel96@yahoo com*

morfologiei culturii, atunci numărul definițiilor, descrierilor şi nuanțelor ar tinde să se amplifice în mod exponențial.

În limbajul cotidian se discută, adesea, pe firul aplicațiilor unor expresii precum: om cult, cultură înaltă, cultură de masă, cultură medie, cultură populară, cultură de elită, cultură clasică, cultură modernă, cultură politică, cultură universală etc. Toate acestea ne repun în situația să ne întrebăm ce este de fapt cultura? Cu siguranță sensul modern al conceptului de cultură a fost utilizat pentru prima oară de către Edward B. Tylor şi a fost definit în lucrarea *Primitive culture* – Londra, 1871: „Cuvântul cultură sau civilizație, în sensul său etnografic cel mai răspândit, desemnează acel tot complex ce cuprinde ştiințele, credințele, artele, morala, legile, obiceiurile şi celelalte aptitudini şi deprinderi dobândite de om, ca membru al societății." Astfel înțeleasă, cultura constituie un rezultat al dezvoltării mentale, spirituale şi organizaționale a societății. În acelaşi secol, termenul de cultură a fost corelat, până la identificare, cu cel de civilizație. A. Comte, de pildă, considera că civilizația constă în dezvoltarea spiritului uman, în dezvoltarea acțiunii omului asupra naturii care este, de fapt, consecința directă a dezvoltării spiritului. Ulterior, O. Spengler avea să susțină că civilizația constituie destinul inevitabil al unei culturi, reprezintă stadiul cel mai exterior şi mai artificial la care poate ajunge specia umană. Pornind de la astfel de conotații, în secolul nostru s-a operat amplu cu expresiile "cultură materială" şi „cultură spirituală", „cultură explicită" şi „cultură implicită" (valori spirituale, atitudini, idealuri, simboluri etc.), „cultură reală" şi „cultură ideală", „subcultură" şi „contracultură", transmitere culturală, aculturație etc.

Indiferent de tipul de discurs referitor la cultură, în subsidiar toți sociologii sunt de acord asupra câtorva note definitorii ale conceptului. Astfel, idei de genul: cultura este un produs socio-istoric care dă măsura omului, prin cultură omul se deosebeşte de toate celelalte specii ale biosferei, cultura cuprinde toate achizițiile agenților acțiunii sociale rezultate din creație, cultura este tot ceea ce este învățat în cursul vieții sociale şi transmis din generație în generație, este moştenirea învățată şi socialmente transmisă etc. întrunesc acordul antropologilor, sociologilor, umaniştilor. Astăzi este evident pentru toți cei care studiază societatea şi istoria ei că orice comunitate umană, orice agent al practicii sociale (individ, întreprindere, partid politic, stat, elită politică etc.) posedă o cultură specifică, concretă, care influențează, determină dezvoltarea totală a membrilor componenți. La naştere, orice individ uman găseşte o cultură gata constituită (modele, tipare, paradigme, coduri, simboluri, obiceiuri, tradiții, norme, mentalități, valori). Omul va asimila, va dobândi umanitatea pe măsură ce va deveni un subiect cultural, pe măsură ce-şi va interioriza valorile culturale. Aceasta se obține prin educație, autoeducație, prin acțiunea factorilor de socializare. Prin transmitere culturală (sau prin ceea

ce Ralph Linton numea, „ereditatea socială a membrilor unei societăți") fiinţele omeneşti s-au transformat în specia dominantă pe Pământ. Într-un astfel de sistem de referinţă cultura politică deţine locul ei specific şi joacă un rol privilegiat.

Expresia cultură politică a fost introdusă în politologie în ultima jumătate de secol, mai ales în preocupările cercetătorilor americani. Desigur, au existat termeni generici care acopereau aceeaşi realitate cu multe secole înainte de apariţia acestei expresii, termeni utilizaţi într-un discurs enciclopedic, cu o conotaţie contemplativă sau metafizică. Dar de această dată expresia a fost astfel definită (de pe poziţiile filosofiei pragmatice) încât să poată fi utilizată pentru a compara sistemele şi regimurile politice contemporane, pentru a desprinde tendinţe, reguli şi mecanisme de intervenţie în viaţa politică în sensul adâncirii democraţiei, a sporirii eficienţei activităţilor de guvernare, de gestiune a afacerilor publice. Primele studii empirice, sociologice au fost dedicate, deci, culturii politice a democraţiei şi structurilor, proceselor sociale care o susţin. Gabriel A. Almond şi Bingham G. Powell, în 1966, scriau: „Cultura politică este un model de atitudini intelectuale şi de orientări faţă de politică, manifestate în rândul membrilor unui sistem politic. Ea este un domeniu subiectiv care stă la baza acţiunilor politice şi care le conferă importanţă. Astfel de orientări individuale cuprind câteva elemente: orientări cognitive, exacte sau mai puţin exacte, pe tema subiectelor şi convingerilor politice; orientări emoţionale, sentimentul ataşării, angajării, respingerii în raport cu subiectele politice şi orientări estimative, aprecieri şi opinii pe tema unor subiecte politice, ceea ce, de obicei, presupune aplicarea unor standarde apreciative privind subiectele şi evenimentele politice".) Cu alte cuvinte, cultura politică reprezintă întreaga reţea de orientări, atitudini, convingeri şi valori prin care individul se raportează la sistemul politic. În acelaşi spirit, Lucian W. Pye concepea cultura politică drept un set de credinţe şi atitudini care dau sens vieţii politice şi care oferă regulile menite să regleze comportamentul politic. Ea cuprinde atât idealurile politice, cât şi normele cu care se operează în politică. La fel, politologul englez Al. Ball considera că în ansamblul ei, cultura politică se compune din atitudini, credinţe, emoţii şi valori ale realităţii legate de viaţa politică, iar francezul Y. Schemeil preferă expresia "culturi politice", care ar sugera pluralismul cultural, pentru că în realitate nu există o cultură politică unică; pot însă exista note comune ale acestor multiple culturi politice: atitudinea faţă de sistemul politic, credinţele şi semnificaţiile politice pertinente pentru o colectivitate.

Toate aceste definiţii ale culturii politice au ca numitor comun faptul că înfăţişează predilect dimensiunea subiectivă a practicii politice, se referă explicit la dimensiunile psihologice ale politicului care sunt, în esenţă, trei:

cognitivă (cunoştinţe, explicaţii, interpretări, anticipări referitoare la evenimentele politice interne şi externe); afectivă sau emoţională (exprimată în afecte, disponibilităţi afective, sentimente, pasiuni etc.), care au un rol evident în formarea atitudinilor, a crezului politic şi dimensiunea evaluativă exprimată în judecăţile de valoare cu referire la evenimentele şi procesele politice în funcţie de scara de valori la care individul a aderat.

Evident, aceste trei dimensiuni ale culturii politice sunt corelate sistemic şi funcţional rezultând trei stări de spirit ale populaţiei în raport cu politicul: aprobare, apatie şi alienare. În funcţie de modelul în care se combină elementele cognitive ale culturii politice cu cele afective şi evaluative, rezultă după G. Almond şi Sidney Verba următoarele tipuri de cultură politică:

a) *Cultura politică parohială* (locală sau provincială) specifică societăţilor tradiţionale, comunităţilor care nu conştientizează importanţa problemelor de interes naţional şi mondial şi nu au interese pentru valorile şi mecanismul sistemului politic naţional. Adică este cultura politică a satului, a etniei, a regiunii unde biserica, şcoala şi primăria sunt instituţiile de referinţă. Cunoştinţele, sentimentele şi judecăţile de valoare sunt orientate spre aceste structuri locale.

b) *Cultura politică de supunere* (de subordonare) corespunde unor comunităţi reglate de valori naţionale. În cadrul societăţilor respective, agenţii acţiunii politice sunt conştienţi de existenţa sistemului politic, dar se mulţumesc cu o atitudine de pasivitate în privinţa participării la viaţa politică, la luarea deciziilor. Aceasta pentru că ei cred că sistemul politic este astfel clădit încât le va fi protejată viaţa şi personalitatea fără a-şi exprima iniţiative şi cerinţe în raport cu autoritatea de stat. Adică sistemul va funcţiona bine, avantajele vor fi bune pentru toţi cetăţenii, dacă vor respecta deciziile şi regulile corespunzător unei etici a supunerii.

c) *Cultura politică participativă*, care corespunde sistemelor democratice, este rezultatul proceselor educaţionale dezvoltate şi a unui grad înalt de organizare, reflectând şi experienţele politico-sociale specifice ţărilor democratice. Cetăţenii posedă un ansamblu de mijloace subiective şi de abilităţi, de priceperi şi deprinderi de a le utiliza raţional în scopul de a influenţa luarea deciziilor, desfăşurarea evenimentelor politice, reprezentarea sau de a opri acele decizii administrative care le-ar afecta negativ interesele.

Aceste tipuri de culturi politice coexistă în societăţile contemporane, se combină, se influenţează reciproc, fuzionează ori se împletesc în rândul indivizilor care formează comunitatea politică a ţării respective. Astfel, de pildă, cetăţeanul unei societăţi politice participative nu este orientat doar spre participarea activă în politică, el este în acelaşi timp supus legilor şi autorităţii şi este un membru al unui grup cu o cultură parohială. Orientările politice ale unui individ conţin în grade diferite elemente ale culturii parohiale, de

supunere şi participative. La fel, orice cultură politică particulară cuprinde aceleaşi trei tipuri de elemente combinate în proporţii specifice fiecăreia.

G. Almand şi S. Verba au întreprins o cercetare amplă între 1958 şi 1963 în cinci ţări: S.U.A., Anglia, Italia, Germania şi Mexic, pe un eşantion de 1.000 de subiecţi anchetaţi în fiecare ţară. Scopul cercetării a fost de a descoperi fundamentele culturale ale democraţiei. Considerând gradul de participare (exprimat în performanţe practice) a cetăţenilor la funcţionarea unui sistem democratic ca valoare centrală a culturii politice şi civice, Almand şi Verba au măsurat nivelul de cultură politică în fiecare dintre cele cinci ţări cu ajutorul următorilor indicatori: volumul de cunoştinţe politice; componenta civică; modalităţile acţiunii politice; aprecierea sistemului politic. Concluziile la care au ajuns în acel timp au fost: numai S.U.A. şi Anglia realizaseră gradul necesar de corelare între structurile primare ale societăţii (familii, comunităţi locale etc.) şi structurile politice naţionale care oferă funcţionalitate culturii participative democratice. Italia şi Mexicul ar avea o cultură parohială; Germania una de supunere. În societăţile unde există o ruptură între atitudinile politice şi cele sociale apare fie o cultură politică de alienare (Italia), fie de supunere (Germania), fie o cultură politică contestatară (Mexicul). Aşadar, cultura politică are un impact asupra sistemului politic din care ea face parte. Există o cultură politică democratică – un pattern al atitudinilor politice care sprijină stabilitatea democratică, modernizarea politică în sensul creşterii eficienţei activităţilor de guvernare. Cetăţeanul aparţinător unei democraţii posedă o cultură raţional-activă, adică există aşteptarea ca el să fie activ în politică, că este ghidat de raţiune, nu de emoţii, în abordarea politicii, că este bine informat şi că deciziile sale sunt întemeiate pe calcul atent, pe corelarea intereselor individuale cu cele ale colectivităţii, pe etica responsabilităţii. Atâta vreme cât cetăţenii nu acţionează la standardele culturii raţional-active, democraţia se află în eşec. Nivelul scăzut de cultură politică, subinformarea, apatia, pasivitatea cetăţeanului constituie indicii pentru o democraţie slabă.

„Celor trei tipuri de cultură li se adaugă, sub imboldul mijloacelor audiovizuale – scria R.G. Schwartzenberg, cultura politică "de spectacol" care este dăunătoare într-un alt fel decât cultura de supunere. Dacă aceasta din urmă asigură dominaţia mărturisită şi admite violenţa deschisă, "cultura de spectacol nu este decât simulare, artificiu, parodie. Este reprezentarea înşelătoare a democraţiei, simulacrul culturii de participare. Individul se crede liber, activ, influent. Se crede un actor al sistemului politic, când în realitate nu este decât un spectator, păcălit, amăgit de „jocul politicii", pe fundalul micilor ecrane şi după perdelele cabinelor de vot." Astfel, cultura de spectacol vine să înlocuiască în mod insidios cultura de participare, iar spectacolul

politic înlocuieşte democraţia, fiind readusă la ordinea zilei problema înstrăinării politice a omului chiar în societăţile democratice.

Într-o altă perspectivă – cea praxiologică, cultura politică aparţine subiecţilor acţiunii politice, celor care în mod direct sau indirect fac politică, se raportează la viaţa politică fie în calitate de conducători, fie de conduşi, cu specificarea că în societăţile democratice cele două statusuri (conducător, condus) sunt cumulate de majoritatea cetăţenilor. Cultura politică este o realitate prezentă în toate societăţile organizate după criterii politice, fiind rezultatul eforturilor cumulative ale generaţiilor ce s-au succedat în istorie de a înfăptui o ordine socială în care viaţa indivizilor să fie posibilă, să fie garantată, în care să se asigure premisele necesare bunei funcţionări a întregului corp social (popor, naţiune, colectivitate umană), progresului social şi dezvoltării personalităţii membrilor corpului social.

Fiind o componentă a ansamblului culturii unei societăţi, cultura politică are aceleaşi componente structurale, dar care gravitează în jurul valorilor politice şi care ghidează desfăşurarea acţiunii politice, funcţionarea sistemului politic al societăţii. Pentru că există o diversitate imensă de colectivităţi umane organizate politic şi o varietate impresionantă de agenţi politici concreţi, rezultă un pluralism al culturilor politice. Îndărătul elementelor concrete, specifice ale culturii agenţilor individuali ai practicii politice pot fi depistate elemente comune, generale şi esenţiale ale culturii politice care sunt corelate funcţional într-un model. Elementele acestuia sunt:

a) *Cognitive*, prin care agentul acţiunii reflectă, înţelege, îşi explică faptele politice, universul politico-social, posibilităţile şi oportunităţile participării sale la practica politică. Cunoştinţele politice, stocul de informaţie politico-juridică existente în societate şi mai ales în experienţa agentului acţiunii politice au fost interiorizate sub formă de achiziţii operaţionale constituind atât o resursă, cât şi un mijloc al practicii politice care fac posibilă o acţiune conştientă, raţională, responsabilă şi eficientă. Alături de informaţie politică operaţională, în toate culturile contemporane există şi cunoştinţe, informaţia contemplative, speculative, situate undeva în fondul pasiv al cunoaşterii şi culturii politice. Nu este exclusă însă posibilitatea actualizării acestora, a transformării lor în instrumente operaţionale favorabile sporirii raţionalităţii şi eficienţei practicii politice în anumite conjuncturi sociale.

b) *Axiologice,* prin care agenţii acţiunii politice (lideri politici, elita politică, partide, grupe de presiune, electoratul etc.) evaluează corespunzător unui anumit criteriu fapte, proceduri ale practicii politice, propriile performanţe, le ierarhizează, stabilesc priorităţi de acţiune, determină utilitatea, sensul acţiunilor, posibilităţile de alianţă politică etc. Toate aceste evaluări sunt esenţiale pentru programarea acţiunii, pentru elaborarea

strategiei şi tacticii, dar şi pentru corelarea „din mers" a propriilor acţiuni, iniţiate şi realizate de un agent politic sau altul.

c) *Creative,* prin care agenţii acţiunii politice prelucrează datele cognitive, afective, motivaţionale şi moral-voliţionale pe care le posedă în experienţă, construind, elaborând noi valori politice, rezolvând probleme aduse la ordinea zilei de fluxurile de evenimente sociale. Toate acestea implică eforturi creative, de adaptare, de construcţie, de producere a noului; creaţia de valori politice constituind nucleul culturii politice, factorul care dă măsura succesului în acţiune şi care predetermină anvergura, importanţa istorică a acţiunii politice întreprinse.

d) *Praxiologice,* adică cele de întrebuinţare în acţiunea politică a valorilor ca: programe politice, strategii, tactici, idealuri politice, mijloace şi resurse politice, obiecte supuse transformărilor (care, aflate în conexiuni cu actele de guvernare, devin politizate), acte de legiferare, decizii, control etc. Toate componentele practicii politice sunt cuprinse în sfera culturii politice putând fi evaluate ca valori, pseudovalori şi antivalori. Unele ţin de latura materială, altele de cea nematerială (ideală) a culturii – fiecare având funcţii specifice, de neînlocuit, în practica politică, în realizarea obiectivelor politicii în genere.

e) *Comunicaţionale*, concretizate în transmiterea informaţiei politice între cei doi poli ai vieţii politice: guvernanţii şi guvernaţii, între societatea politică şi societatea civilă, între elita politică şi cetăţean. Universul comunicaţional a trecut mult în faţa celorlalte mijloace ale practicii politice (ca sursă de eficienţă, operativitate şi ca importanţă) în secolul XX. De aici a rezultat un interes sporit al tuturor guvernelor pentru a-l perfecţiona. Nici o politică nu este posibilă fără comunicare; cu atât mai mult sistemul politic democratic. Modernizarea sistemelor de comunicare s-a dovedit a fi necesară şi din nevoia dezvoltării vieţii politice, a realizării transferului de modele politice prin învăţare, imitaţie, educaţie, prin acţiunea diferiţilor factori de socializare politică – procese desfăşurate în interiorul aceleiaşi comunităţi umane sau între colectivităţi diferite.

Toate aceste elemente sunt corelate organic într-un sistem funcţional al culturii politice centrat pe o tablă de valori politice specifice fiecărei societăţi. Valorile politice dominante sunt promovate şi propagate de cei care se află la putere. Într-un sistem politic pot fi la „vârf" valorile liberale, într-altul valorile social-democraţiei, într-altul valorile democrat-creştine etc. Aceasta scoate în evidenţă rolul ideologiilor ca părţi constitutive ale culturii politice. Dar cultura politică a unei societăţi trebuie evaluată nu după conţinutul ideologiei în primul rând (într-o astfel de ipostază, politologul ar fi pus în situaţia să caracterizeze culturi atât de diferite în termeni superlativi), ci după

performanţele practicii politice mai ales, după volumul de bine, de dreptate, de bunăstare, de fericire, de adevăr aduse oamenilor de un sistem politic concret. Aceasta pentru că elementele culturii politice participă direct sau indirect într-o reţea de circuite ce compun practica politică globală. Un element disparat al culturii politice, chiar dacă are o calitate individuală perfectă, el va fi lipsit de valoare dacă acţiunea politică ce-l integrează nu va produce roadele socialmente aşteptate, dorite. Din acest punct de vedere cultura politică a unei societăţi are elemente pasive („moarte") şi active, elemente latente şi manifeste, elemente „parazitare" (pseudo-valori") şi elemente funcţionale, elemente lucrative şi inhibitive, elemente propulsorii şi frenatoare etc.

Cultura politică – parte a culturii de ansamblu a societăţii, a fost şi va rămâne o variabilă dependentă de progresul general al comunităţilor umane. Ea este supusă transformărilor, implicit dezvoltării şi modernizării. Într-un astfel de proces istoric ea şi-a demonstrat rolul ambivalent: cultura politică, dezvoltându-se, pe de o parte favorizează creşterea gradului de liberate umană iar, pe de altă parte, limitează libertatea oamenilor. Cultura politică măreşte libertatea pentru că permite elaborarea unor opţiuni mai temeinic fundamentate, permite alegerea în cadrul unei oferte raţionale de variante acceptabile, favorizează participarea la viaţa politică prin prisma anticipării efectelor pe termen lung. Totodată, cultura politică eliberează cetăţeanul de efortul de a reinventa mereu mecanismele participării la viaţa politică, realizării controlului asupra activităţii organelor de decizie, contestării unor acte politice etc. pentru că acestea pot fi asigurate prin învăţare socială, prin socializare politică generând timp liber necesar pentru explorări şi creaţie. În acelaşi timp, dezvoltarea culturii limitează libertatea cetăţeanului pentru că oamenii nu sunt liberi să facă tot ce vor. Legile, actele normative, ca invenţii ale culturii juridice, îi împiedică pe cetăţeni să se angajeze în anumite feluri de acţiuni (de exemplu: să înfiinţeze un partid fascist, să ia cu asalt clădirea primăriei sau a guvernului sau să nu-şi plătească impozitele) şi le impun să acţioneze într-un anumit fel sau la anumite standarde. Dar cultura politică limitează inegal (în funcţie de apartenenţa la o clasă, nivelul de avere, sex, status profesional etc.).

Diversitatea culturilor politice

Pluralismul culturilor politice se exprimă atât la scară planetară prin diferenţele între societăţile politice, între sistemele şi regimurile politice şi popoare, cât şi în cadrul uneia şi aceleiaşi societăţi. În ceea ce priveşte diversitatea culturilor politice între societăţi, au fost prezentate rapoarte, în special de către antropologi, care au evidenţiat o diversitate culturală apreciabilă vizând aspectele materiale ale culturii politice, organizarea relaţiilor dintre membrii societăţii, valorile, normele, obiceiurile, moravurile şi tabuurile politice, simbolistica politică, organizarea administrativ-teritorială etc. Evidenţierea

diferențelor dintre culturile politice a făcut apel la unele criterii: valorile dominante în sistemul politic (cultura politică americană, de pildă, şi toate culturile democratice consideră ființa umană, ca individualitate, drept valoare supremă, respectul pentru drepturile omului este axioma oricărui program politic, în timp ce în regimurile comuniste, în cele de comandă în general, au prioritate colectivul, interesul general şi nu personalitatea individului); orânduirea economică, în funcție de care s-au format culturi politice capitaliste, socialiste, mixte; nivelul de dezvoltare redat, printre altele, de Produsul Intern Brut pe locuitor, în funcție de care se discută despre cultura politică din societățile dezvoltate, mediu dezvoltate, subdezvoltate, în curs de dezvoltare; criteriile istorice, geografice sau al climei, în funcție de care s-a discutat despre cultura politică a țărilor insulare şi a celor continentale, a țărilor cu climă caldă, temperată şi rece, a țărilor cu tradiții statale milenare şi a celor cu o istorie a vieții politice mai scurtă, a țărilor dominate colonial de Franța spre deosebire de cele dominate de Marea Britanie sau Portugalia. Uneori a fost valorificată împărțirea mai veche a culturilor în apolinice şi dionisiece. Astfel cultura politică ar da curs dezlănțuirii imaginației, activităților frenetice, pasiunilor participative, sensibilității exagerate, pe când cea apolinică pune accent pe sobrietatea rațională, pe calculul logic, discreție, moderație, respectarea mecanică a legilor, pe primatul colectivității în raport cu individul.

Diversitatea culturilor politice ale comunităților umane vine să demonstreze puterea de inovație a omului, a elitelor politice, dar şi flexibilitatea şi variabilitatea instituțiilor, organizațiilor politico-juridice. Aşa cum culturile politice ale diferitelor societăți variază în spațiu şi timp, tot astfel segmentele sociale componente ale unei societăți date pot produce varietate în structurarea politică, mai cu seamă în epoca modernă şi contemporană, luând naştere cultura politică a regimului şi cultura politică a opoziției, cultura politică a stângii (care se raportează cu predilecție la următoarele valori: egalitate, justiție socială, echitate, solidaritate, progres, sensul laic al vieții umane, republicanism, stat puternic, protecție socială necondiționată etc.), cultura politică a dreptei (care se orientează după o altă grilă de valori: primatul individului în raport cu colectivitatea, drepturile omului, apărarea proprietății, ordine socială bazată pe lege, promovarea elitelor formate în mod firesc, credință în Dumnezeu, conservatorism, anticomunism), cultura politică liberală, democrat-creştină, comunistă, naționalistă, conservatoare, ecologistă etc. Pentru a desemna această varietate a culturii politice dinăuntrul unei societăți a fost introdus termenul de subcultură politică.

Subculturile politice pot avea ca suport o clasă socială, o etnie, o grupare religioasă etc. care, prin reacție la procesul de omologare şi generalizare a valorilor politice oficiale, îşi edifică propriile lor sisteme de

valori care reprezintă o sublimare a nevoilor, atitudinilor şi stilului lor de viaţă la nivelul vieţii comunitare. Subculturile politice rezumă concepţia despre lume şi viaţă a unor colectivităţi cvasiînchise. După cum arată V. Măgureanu, „ele nu se opun valorilor oficiale, nu le contestă, dar instituie un fel de paralelism între valorile grupului, practicate şi recunoscute de membrii săi, şi valorile oficiale, de stat, care au relevanţă pentru comunităţile respective doar în cazurile care privesc interesul general sau naţional.” În orice caz, o subcultură politică are o matrice, un tipar care conferă colectivităţii şi organizaţiei ei politice o identitate, o personalitate. Identitatea unei subculturi politice se poate baza pe moştenirea sa etnică (cultura promovată de Partidul Romilor, de U.D.M.R. etc.), pe condiţia sa economică (cultura politică a aristocraţiei, a săracilor din ghetou, cea promovată de partidul clasei de mijloc etc.), pe apartenenţa la o provincie (cultura politică promovată de Partidul Moldovenilor, cultura politică transilvană din secolul al XVIII-lea, a Ţării Bascilor etc.) şi la o istorie (invocată frecvent în discursul liderilor mai ales).

Subcultura politică posedă o limbă distinctă, o simbolistică specifică (sigle, steaguri, steme, ceremonii, portrete ale liderilor, culori, imnuri, uniforme, mituri, lozinci, formule de salut, forme distincte de comunicare menite să întărească sentimentele de identitate şi să protejeze această comunicare de persoanele din afara organizaţiei şi comunităţii politice respective).

În acelaşi timp, pe lângă subculturile politice, pot fiinţa contraculturi care au drept conţinut contestarea făţişă, uneori vehementă a practicii politice oficiale, a valorilor dominante în societate, propunând adesea schimbări instituţionale radicale. Aşa sunt culturile politice extremiste (ultranaţionalimul, extrema dreaptă, mişcarea neonazistă din Germania, Ku Klux Klan-ul în Statele Unite ale Americii, Frăţia Musulmană în Egipt etc.). Toate aceste formaţiuni şi-au dezvoltat propriile lor tipare culturale, exprimate prin idei, valori, norme şi stiluri de acţiune, care le pun în opoziţie cu culturile propriilor lor societăţi. Desigur, manifestarea contraculturilor politice în largul lor are limitări care sunt oficiale şi foarte puternice în regimurile totalitare (în astfel de sisteme politice contraculturile sunt scoase în afara legii, purtătorii şi agenţii lor intră frecvent în raporturi cu organele represive ale statului, contraculturile sunt reduse la tăcere sau se manifestă în forme latente). În regimurile democratice, contraculturile politice au un larg spaţiu de exprimare ştiut fiind faptul că statul de drept îşi face datoria şi că, totodată, există forme de toleranţă şi chiar de respect faţă de stilurile culturale care pot părea nefireşti, deplasate.

Mozaicul creat de existenţa şi competiţia culturilor politice poate fi considerat un factor de progres al societăţii politice. O parte a forţelor politice conştientizează şi stimulează prin mijloace practice această realitate. Statele

Unite, Franța etc. deseori au considerat că diversitatea culturii lor politice vine să le îmbunătățească imaginea în lume, să le sporească puterea (dar nu toți cetățenii acestor state sunt de această părere). Pe de altă parte, unele state (nici un stat dictatorial nu face excepție) cred că diversitatea subculturilor politice vine să slăbească cultura politică oficială, să inhibe realizarea funcțiilor acesteia. De aceea nu le încurajează sau, deseori, sunt interzise oficial.

Conviețuirea în aceeaşi societate a mai multor culturi politice (fie subculturi, contraculturi) sugerează existența unor mari dificultăți pentru cei care doresc să le ierarhizeze sau să opteze pentru „cea mai bună", să decidă care este „rea". Aşadar, există un relativism al culturilor politice (valoarea practică supremă a oportuniştilor), conform căruia oricare dintre culturi exercită un rol distinct, are funcții în configurația de ansamblu a culturii societății, îşi absoarbe seva din cultura ansamblului social. Ideea de relativitate nu trebuie dusă până la cinism sau să se considere că în societatea politică orice este permis, că nu există câteva standarde absolute (de pildă, respectarea dreptului la viață, combaterea rasismului etc.). Adoptarea poziției relativismului cultural îi încurajează pe cetățeni să privească mai obiectiv societatea în care trăiesc, stilurile culturale existente prin raportare la propriul lor potențial.

Cultura politică se exprimă prin acțiunile agenților politici. Seriile de acțiuni politice istorice valorifică în mod coerent întreaga cultură stăpânită de agenții politici, cu predilecție – cultura politică, rezultând diferite stiluri de acțiune politică. Stilul politic (fie al unui lider, fie al unui partid sau grup de presiune) exteriorizează idealurile, valorile, proiectele şi normele la care agentul politic aderă, dând o anumită personalitate şi putere de influență acestuia. Stilul unui agent politic este cultura lui în acțiune, este civilizația politică.

Socializarea şi aculturația politică

Când vine pe lume, ființa umană începe să-şi pună în valoare potențialul social pe care-l are angajându-se într-un proces continuu de interacțiune cu semenii, învățând, lărgindu-şi experiența cognitivă şi socială, folosindu-şi o gamă diversificată de deprinderi ce îi permit o participare activă în societate. Acest proces important de învățare de noi şi noi roluri sociale de către individ, prin care el îşi dezvoltă o identitate şi se manifestă ca membru activ al societății, este numit socializare. În ultimele decenii au fost date numeroase definiții procesului de socializare (din perspectivă psihologică, sociologică, a sociologiei devianței, culturologiei, teoriei cognitive, interacțiunii simbolice). Cei mai mulți autori consideră socializarea ca un proces ontogenetic, stadial, constând în totalitatea influențelor formativ-educative exercitate de diferitele grupuri asupra indivizilor ce intră în componența lor. Prin acest proces indivizii asimilează limba, valorile,

obiceiurile, tradiţiile, deprinderile, atitudinile, normele, regulile de comportament specifice grupului social din care ei fac parte. Dezvoltarea normală a fiinţei umane reclamă contacte interindividuale, ocazii de a vedea, a auzi şi învăţa de la semeni, apropierea şi comuniunea cu alte fiinţe umane. Influenţele formative, educative, modelatoare provin din partea unor agenţi formali şi informali, se produc în mod voit sau în mod spontan, generând pentru personalitatea în curs de dezvoltare mecanisme de asimilare, alegere, învăţare, de adaptare, integrare, de conformare sau neconformare la cerinţele modelului social, politico-juridic şi moral.

Primele instanţe de socializare, implicit politică, sunt familia (cea mai importantă), şcoala şi biserica, grupul de vârstă, mass-media; urmează apoi cercurile de prieteni, colectivul de muncă, armata, instituţiile frecventate, partizanatul etc. După sociologul Norman Goodman „singurul factor cu adevărat important în socializare este familia. Familia este prima şi cea mai continuă lume socială pentru sugar şi copil. În familie se stabilesc primele şi cele mai durabile relaţii intime. Capacitatea comunicativă, în primul rând prin învăţarea limbii, are loc iniţial în familie. Tot în familie, sugarul şi copilul fac cunoştinţă cu elementele cheie ale culturii … familia asigură identitatea socială iniţială a copilului în raport cu rasa, religia, clasa socială şi genul. Şansele generale în viaţă, sănătatea, longevitatea, gradul de educaţie şi tipul de ocupaţie sunt puternic influenţate de familia în care copilul se naşte.” Dar mediul familial va determina socializarea copilului întotdeauna împreună cu ceilalţi factori.

O mare parte a cercetătorilor americani au ajuns la concluzia că integrarea indivizilor în grupurile, colectivităţile sociale este rezultatul a trei factori:

a) însuşirea, interiorizarea normelor juridice şi morale, a modelelor de comportament şi valorilor;
b) individul devine conştient de faptul că posibilităţile sale de alegere în ceea ce priveşte rolurile asumabile sunt limitate;
c) fiinţa umană dobândeşte conştiinţa responsabilităţii referitor la modul în care respectă normele etico-juridice în virtutea căreia evită sancţiunile punitive ce succed în mod firesc încălcare normelor şi doreşte, în acelaşi timp, să obţină mai mult prestigiu, aprecieri pozitive în urma conformării la modelul etico-juridic oferit de societate.

În procesul socializării individului, controlul social va conduce la acceptarea şi interiorizarea valorilor, scopurilor, normelor, obiceiurilor şi mentalităţilor colectivităţii, controlul social se transformă treptat în autocontrol, în acţiune liberă a indivizilor care vor reproduce, adesea în mod creator, modelul cultural-normativ al societăţii. În esenţă, socializarea are ca efect crearea de personalităţi conformiste, care vor manifesta comportamente

previzibile, integrate în sistemul social. Dar socializarea este un produs dinamic, deschis, nelipsit de implicații ambivalente pentru că individul nu se va mărgini la o învățare mecanică a conformității în raport cu valorile şi normele colectivității, nu se va integra linear în cerințele acesteia, ci va învăța să compare, să aleagă, să conteste, să respingă anumite modele din oferta societății. De aceea, R. Linton, E. Sapir, A. Kardiner etc. au înlocuit termenul de socializare cu cel de aculturație, accentuând asupra importanței asimilării valorilor şi scopurilor, a modelelor culturale.

Socializarea politică este o fațetă a socializării de ansamblu a individului, a asimilării culturii societății, având o specificitate în ansamblul proceselor socializatoare prin faptul că ea va conduce, în final, la formarea acelor aptitudini ale ființei umane care, în calitatea ei de cetățean, îi va permite să facă distincție între societatea civilă şi societatea politică, să înțeleagă şi să evalueze faptele politice, să formuleze opțiuni politice şi să participe la rezolvarea treburilor politice corespunzător statusurilor şi rolurilor pe care le-a asimilat. Socializarea politică este un proces complex, multifazic de formare şi dezvoltare a culturii politice a individului, de însuşire de către acesta a unor roluri care-l fac capabil de a participa la viața politică.

Socializarea politică, ca socializarea în genere, nu este un proces de „dresură sociopolitică", nu constă într-o simplă recepție şi acceptare pasivă a elementelor de cultură politico-juridică transmise de către generațiile mature, ci angajează o amplă modelare a personalității, susținute eforturi de învățare socială pe tot traseul vieții individuale, având ca produs observabil comportamentul politico-civic, participarea ființei umane la viața politică. Ea nu se rezumă la acumularea de cunoştințe, informații politice, nici la formarea unor capacități de valorizare a faptelor politice şi de orientare în spațiul politic, ci în mult mai mare măsură constituie un exercițiu de practicare a unor comportamente politice, participative, de exteriorizare a personalității prin atitudini de acceptare sau neacceptare a unor decizii politice, prin formularea de opțiuni, prin operațiuni de propagare activă a elementelor culturii politice în favoarea valorilor pe care se axează personalitatea, de participare directă la activități de conducere etc.

Procesul de socializare politică începe chiar din perioada copilăriei în cadrul unor grupări formale şi informale (familie, grădiniță, grupul de vârstă, mass-media, cercul de prieteni, Biserica etc.), având un puternic suport afectiv. Psihopedagogii au reuşit să determine momentul când debutează socializarea politico-juridică: vârsta de 5-6 ani, când capătă contur unele procese de bază din structura personalității. În copilărie au loc socializarea de bază (sau primară) la care se adaugă, în perioada maturității, socializarea politică continuă, condiționată de asumarea de către adult a unor noi inițiative,

roluri prin care îşi va concretiza statutul de cetățean. Conținutul socializării diferă în funcție de stadiul ontogenetic, de profilul, scopurile şi valorile grupurilor traversate de ființa umană. Copilul este socializat într-un cadru profund afectiv (familia), iar adultul în medii, de regulă, interesate, cu viață axată pe valori, scopuri şi norme specifice. Adultul va recepta şi va asimila cultura politică a grupului (a clasei sociale din care face parte, a colectivității, comunității etc.) prin raportare la cultura politică oficială, la valorile instituțiilor dominante în societate.

Socializarea continuă (numită, de o parte a sociologilor, secundară) sau socializarea politică a adulților vizează procesele prin care cetățenii îşi asumă noi roluri politice care se intersectează cu viața politică, asociate cu asimilarea elementelor corespunzătoare de cultură politică, cu destructurări ale unor atitudini politice, reorientarea personalității spre noi valori politice. Cauzele principale ale resocializării politice pot acționa dinăuntrul personalității (deziluzii politice, pierderea speranței, contradicția dintre aşteptările inițiale şi performanțele regimului politic, sentimentul datoriei, trebuința de prestigiu social etc.) sau pot fi constrângeri exterioare: schimbarea regimului politic, intrarea în şomaj, schimbarea statutului profesional, pensionarea, apariția unor legi care afectează profund interesele cetățeanului etc. Procesul de socializare politică a adulților este sinuos, contradictoriu, personalizat, conține adesea drame personale cauzate de dificultățile schimbării unor convingeri şi atitudini politice, a restructurării propriei ierarhii de valori politice etc. Noile achiziții ale culturii politice pot intra în conflict cu vechile valori şi norme, iar resocializarea făcându-se cu un grad de dificultate direct proporțional cu vârsta.

Socializarea politică, în bună măsură, coincide cu educația politică în sens larg (exercitată de familie, şcoală, universitate, mass-media, de alți factori educaționali), dar are o sferă mai largă prin aportul şi al altor instituții (organizații politice, economice, juridice, religioase etc.) sau factori cu influență spontană, aleatoare. O parte a instituțiilor politice creează posibilități, în special pentru membrii lor, în vederea pregătirii pentru rolul pe care-l vor practica ulterior, pentru viitoare posturi în lumea elitei politice, fapt denumit socializare anticipată sau presocializare.

În funcție de gradul de conformitate cu valorile sistemului politic şi de aportul la inovația politică-juridică, socializarea mai poate fi pozitivă sau negativă. Socializarea politică pozitivă presupune, în esență, conformarea la valorile sistemului, la modelul etico-politic oficial, manifestarea de către cetățean a unei conduite creative, inovatoare înăuntrul sistemului şi nu împotriva lui. Pe când, socializarea politică negativă constă în asimilarea unei astfel de culturi politice care va conduce la marginalizarea persoanelor respective în raport cu cultura politică oficială, la dezvoltarea unei

contraculturi orientate de valori opuse sistemului politico-juridic existent (de exemplu: socializarea realizată în cadrul grupurilor protestatare, a mişcărilor de dizidenți politici, a formațiunilor opuse politicii regimului etc.).

Din punctul de vedere al modului în care se face, socializarea politică poate fi latentă (informală) şi manifestă (instituționalizată, formală); conştientă şi inconştientă; cognitivă, afectivă, atitudinală, voliționlă şi creatoare. Aceste variante de socializare pot intra în diverse combinații în cadrul complexului proces de aculturație politică – proces rezultat din contactele, interferențele dintre două sau mai multe culturi politice.

Aculturația politică este totalitatea modificărilor intervenite în tiparele culturale originare atunci când grupuri de persoane cu culturi politice diferite intră în contact pe termen lung. Culturile politice care intră în contacte vor suporta modificări intrinseci, reelaborări, schimburi reciproce, împrumuturi, ajustări etc. Aşa, de pildă, cu ocazia invaziilor, cuceririlor coloniale, migrației internaționale au loc totdeauna forme de aculturație politică fără ca o cultură politică să reuşească a se impune total celeilalte chiar dacă inegalitățile, amplitudinile, diferențele axiologice dintre ele sunt foarte evidente. O socializare politico-juridică impusă au realizat-o spaniolii în teritoriile din America Centrală şi de Sud pe care le-au cucerit, introducând un control politic, juridic şi religios însoțit de utilizarea forței, urmat apoi de impunerea modelului politic şi normativ emanat din civilizația iberică, de resocilizarea politică. În toate cazurile, colonizarea a introdus cultura politică a metropolei, modelul juridic, economic al acesteia, făcând treptat ilegale normele, regulile tradiționale de conduită. Dar resocializarea îi afectează deopotrivă şi pe invadatori care, adesea, sunt puşi în situația să-şi revizuiască atitudinile, să recunoască valoarea unor elemente ale culturii politice a celor invadați etc. Uneori, aculturația politică determină un anumit tip de socializare care poate evolua între două axe: integrare culturală, care face ca elementele culturii străine să fie încorporate în sistemul politic-social indigen corespunzător matricei culturale a acestuia, şi asimilarea, ca proces invers de adoptare a valorilor şi normelor politico-juridice însoțită de eliminarea tradițiilor, mentalităților indigene.

În ultimul deceniu, după căderea comunismului în Europa de Est, se pune cu acuitate problema formării şi dezvoltării unei culturi politice specifice democrației, bine acordată valorilor universale care să faciliteze participarea activă, responsabilă a cetățeanului la viața politică. Schimbările radicale în sistemul şi regimul politic după 1989, adoptarea unei noi constelații de valori politice impune necesitatea resocializării politice a cetățeanului – proces deosebit de complex, de sinuos şi încărcat cu adevărate drame subiective urmate nu întotdeauna de rezultate socialmente acceptabile.

Într-un astfel de proces revine în actualitate mai vechea problemă şi teorie a „formelor fără fond" construită în cultura românească de către Titu Maiorescu. El sesizase discordanța dintre instituțiile politice, codurile juridice, inițiativele de reformare a organizării politico-statale introduse în România în a doua jumătate a secolului trecut şi structura economică, socială, tradițiile, obiceiurile şi fondul sufletesc al poporului. Viciul cel mai mare al politicienilor de atunci era crezul lor nerealist că formele copiate din Europa Occidentală – bogată şi civilizată, se potrivesc şi vor fi productive în spațiul românesc. Dar, în realitate, susținea T. Maiorescu, acestea sunt producții moarte, pretenții fără fundament, forme care nu au premise suficient de maturizate în cultura şi viața economică națională. Oare problema nu se pune la fel şi astăzi? Suntem pregătiți „să ne integram deplin în Europa"? Crearea instituțiilor specifice democrației, în primul rând adoptarea unei Constituțiile democratice, difuzarea ideologiei specifice statului de drept etc. sunt condiții suficiente? Oare, mentalul colectiv, atitudinile, deprinderile şi obişnuințele formate pe parcursul mai multor decenii de viață politică totalitară vor putea fi înlocuite peste noapte? Preluarea concepțiilor politice, a instituțiilor occidentale va putea fi suportată şi efectiv realizată (implicit în planul atitudinilor şi comportamentelor politice) de către întregul popor sau numai de elite?

Astfel de probleme emană din practica tranziției României spre economia de piață şi o democrație matură care demonstrează că instituțiile, legile, Constituția, oricât de bine concepute au fost ele, prin ele însele nu sunt suficiente pentru ca statul de drept să devină o realitate sau ca economia de piață să devină o sursă de progres şi de bogăție. Atâta vreme cât legiferările, practicile guvernamentale, instituțiile create vor rămâne exterioare vieții practice a majorității cetățenilor, câtă vreme cetățenii vor rămâne indiferenți, apatici la schimbările reformatoare, teoria maioresciană îşi va păstra actualitatea, adică performanțele regimului politic nu vor fi cele aşteptate de societatea civilă.

Concluzii

Rezultă de aici cât de importantă este resocializarea politică a cetățenilor, generalizarea culturii politico-civice potrivită realităților concrete din România, constituirea unor atitudini politice active, raționale care antrenează responsabilitatea cetățeanului de rând. Dar formarea unei culturi politice a participării la nivelul omului obişnuit este o chestiune de timp, uneori de generații; este, în primul rând, un rezultat sigur al pedagogiei politice, al educației civice.

Educația politică, realizată cu aportul diferitelor instituții de socializare, poate grăbi procesul de reformă, poate realiza corelația necesară între instituționalizarea politico-juridică şi fondul sufletesc, mentalul colectiv, facilitând astfel eficiența funcționării unui sistem politic democratic.

BIBLIOGRAFIE

Almond A. Gabriel, Sidney Verba, *Cultura civică*, Editura Du Style, Bucureşti, 1996.

Almond A. Gabriel, Powell B. G., *Coparative Politics. A Developmental Approach*, Boston, 1966.

Duverger Maurice, *Sociologie de la politique*, PUF, Paris, 1973.

Goodman Norman, *Introducere în sociologie*, Editura Lider, Bucureşti.

Huntington P. Samuel, *Viața politică americană*, Humanitas, 1994.

Iovan Marțian, *Valori umane în reflecția filosofică*, Editura Multimedia, 1998.

Le Bon Gustave, *Opiniile şi credințele*, E.S., Bucureşti, 1995.

Măgureanu Virgil, *Studii de sociologie politică*, Editura Albatros, Bucureşti, 1997.

Radu Raisa, *Cultura politică*, Editura Tempus, Bucureşti, 1994.

Schifirneț Constantin, *Formele fără fond, un brand românesc*, Comunicare.ro, Bucureşti, 2007.

Schwartzenberg Roger-Gérard, *Statul spectacol*, Bucureşti, 1995.

Vâslan Călin, *Politologie*, Editura Economică, Bucureşti, 1997.

Zăpîrțan Liviu, *Repere în ştiința politicii*, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi.

Dicționar de sociologie, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996.

CRIZA CULTURII CONTEMPORANE ŞI CONFLICTELE INTERETNICE

CONTEMPORARY CULTURAL CRISIS AND THE INTERETHNICAL CONFLICTS

Cdor. Ionel STOICA*
Statul Major General

Contextul geopolitic şi geostrategic actual este dominat de curentul puternic al procesului de globalizare pe fondul recrudescenței terorismului şi a degradării mediului internațional. Arhitectura noului mediu internațional de securitate, declanşat după dispariția Războiului Rece, şi reconfigurarea politică şi strategică a lumii, include o multitudine de schimbări la nivelul societăților în totalitatea lor.

Etapa actuală pe care o traversăm se bazează pe decizii şi analize care sunt centrate pe conceptul de securitate națională. Acestea sunt de maximă importanță pentru găsirea celor mai eficiente metode de identificare a tuturor surselor de insecuritate caracteristice noului context geopolitic şi geostrategic.

The actual geostrategical and geopolitical context is dominated by the globalisation development against the terrorism recrudescence and the degradation of the international environment. The framework of the new security environment launched after the Cold War and the political and strategical outlining of the world includes a multitude of changes at the level of societies as a whole.

The actual stage is based on decisions and analysis which are focused on the national security concept. These are of the maximum importance, in order to find the most effective ways to get the entire insecurity sources which characterise the new geostrategical and geopolitical context.

Cuvinte cheie: globalizare, criza culturală, conflict interetnic, terorism.
Keywords: *globalisation, culture crisis, interethnical conflict, terrorism.*

* e-mail: *stoicaionel96@yahoo com*

Criza culturii contemporane şi dezorganizarea socială

Fenomenele de criză care străbat lumea actuală şi-au pus amprenta şi asupra vieţii spirituale. De fapt, se vorbeşte nu numai de o criză culturală, ci şi de una morală, politică şi mai ales economică. În special acesteia din urmă i s-a acordat şi i se acordă o atenţie disproporţionată faţă de primele. Prin urmare, criza economică „dă tonul": dacă economia merge, toate merg; dacă nu, toate componentele suprastructurale şi valorile spirituale ale societăţii se află în criză. Eroarea a fost gravă şi a avut consecinţe din cele mai funeste în planul strategiilor cognitive dintre ştiinţele umane. Pentru că a vorbi de restructurarea şi relansarea economică, de globalizarea economiei mondiale nu înseamnă mare lucru pentru ştiinţele spiritului. În plus, însuşi conceptul de criză a căzut în desuetudine de vreme ce factorii intrinseci sistemului contribuiau la menţinerea sau revigorarea lui, concomitent cu aplicarea situaţiei de criză. Mai recomandabil ar fi fost să se vorbească de o disfuncţie în interiorul sistemului, cauzată de o tendinţă spre transformare sau de o stare de trecere spre un nou echilibru. În acest caz, conceptul de criză se confundă cu manifestările exterioare ale acestei tendinţe şi trăda parti-pris-ul ideologic. Astfel, criza economică este, de fapt, stagnare, recesiune, inflaţie sau şomaj. Acestea nu reprezintă decât elemente ale relaţiilor din cadrul unui sistem, în procesul autoreglării sale în direcţia funcţionării optimale. Mai importante sunt însă cauzele interne care generează traseele şi impulsul acestei mişcări. În acest sens, putem vorbi de o criză a omului, considerat în totalitatea manifestărilor sale.

Evoluţia lumii spre libertate a fost însoţită de o creştere a agresivităţii şi a conflictelor armate, iar acumularea primitivă a capitalului de o escaladare fără precedent a crimei organizate împotriva proprietăţii şi a infracţiunilor de mare violenţă. Obsesia posesiei de bunuri şi a acumulării lor a dus la o tragică amoralitate, făcând să reapară, cu o intensitate nebănuită, instinctele animalice din om. În ciuda tuturor interdicţiilor de folosire a forţei, stipulate în tratatele internaţionale şi în dreptul războiului, secolul XX îndeosebi, a văzut o degradare maximă a umanului şi a substanţei sale morale. Furturile, calificate sau nu, minciuna, oportunismul, demagogia şi violenţa, pornografia, sexualitatea, drogurile transcend sfera dreptului şi fac obiect de reflecţie din partea unor echipe reunite de politologi, antropologi, psihologi, filosofi etc. Spectacolul degradării continue a substanţei morale este însoţit de o extincţie a ei pe plan internaţional. În numele respectării drepturilor fundamentale ale omului, vedem cum interesul – categorie centrală a politicului – este ascuns sub diverse motivaţii ideologice şi serveşte ca pretext intervenţiei armate în viaţa altor popoare, sub forma terorismului de stat, a unor scenarii care se întind de la loviturile de stat până la puciurile militare şi loviturile de palat.

În proiecția acestor scenarii nu intră în discuție numărul victimelor care, cu cât sunt mai multe, cu atât asigură mai mult reuşita acțiunii.

Fenomenele de criză care străbat lumea contemporană nu se opresc numai la funcționarea mecanismelor economice: ele au cuprins, deopotrivă, şi sectoarele vieții spirituale. Or, în condițiile în care cultura este transformată dintr-un factor activ al luptei pentru perfecționarea omului într-o sursă de legitimitate a poluării morale şi spirituale, rata înaltă a criminalității, violența, consumul de stupefiante, prostituția, decăderea morală arată în ce măsură manipularea culturii în scopuri străine de esența ei poate constitui un grav pericol pentru tânăra generație, pentru specia umană în general. Această antinomie a devenit foarte vizibilă în evidențierea efectelor ei contrare încât unii teoreticieni occidentali – şi unii dintre cei mai nobili – vorbesc astăzi de o „ruptură radicală între structura socială (ordinea tehnico-economică) şi cultură", de o „disjuncție a discursului cultural însuşi", de ştergerea distincției dintre obiect şi subiect, artă şi realitate. „Contradicțiile capitalismului (…) sunt legate de disjuncția dintre tipul de organizare, normele cerute în domeniul economic şi normele de realizare personală care, în prezent, sunt în centrul culturii" [1].

Prin urmare, criza înseamnă o ruptură în continuitatea procesului, tensiunile provocate de forțele aflate în conflict pot determina tendințele şi direcțiile de schimbării. Dacă forțele aflate în conflict sunt sensibil egale şi posedă dominante pozitive, sistemul social îşi poate revitaliza cadrul normativ. Dacă forțele aflate în conflict sunt de sens opus sau ambele negative şi dacă grupurile sau persoanele nu pot ieşi din valențele negative ale câmpului vital, atunci în cadrul sistemului încep să se manifeste entropia, apoi haosul şi colapsul.

Din punctul de vedere al crizelor care se manifestă la nivelul macrosocial, dezorganizarea socială este principalul indicator sociologic. „Dezorganizarea socială, sublinia sociologul polonez J. Szczepánski, reprezintă un proces sau un complex de probleme sociale care se compune dintr-o multitudine de fenomene şi comportări deviante de la normă, iar apariția şi intensificarea lor amenință continuitatea proceselor vitale ale colectivității"[2]. Această definiție, întrucâtva imperfectă, nu ține cont de câteva note esențiale ale conceptului: dezintegrarea şi slăbirea funcțiilor de control social ale instituțiilor; fenomenele cu un grad ridicat de periculozitate pentru ordinea socială; răsturnarea criteriilor evaluative ale normelor de conduită şi confirmarea comportamentelor negative etc. Termenul de „devianță" a fost consacrat în sociologie de teoria funcționalistă a lui T. Parsons, într-un sens

[1] Daniel Bell, *Les contradictions culturelles du capitalisme*, Paris, P.U.F., 1979, p. 25.
[2] J. Szczepánski, *Noțiuni elementare de sociologie*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1972, p. 396.

identic cu cel de control social. În cadrul sistemului parsonian, devianța reprezintă o problemă socială care amenință înseşi bazele sistemului social şi a cărei combatere necesită intervenţia unor forme instituționalizate de control social. Întrucât principala condiție a ordinii sociale este integrarea conformistă a indivizilor în cadrul societății, Parsons consideră consensul normativ drept axă a acestei integrări şi care, la nevoie, trebuie să fie apărată prin orice mijloace de actele deviante. Studiind funcționarea sistemelor sociale, Parsons explică comportamentele membrilor aceleiaşi societăți ca rezultat al unui echilibru care se stabileşte între diverse sisteme normative ale societății respective. Pentru a satisface normele de funcționare exacte, orice sistem social cuprinde o stratificare bogată de „statusuri", „roluri" şi poziții sociale ale căror prescripții şi reglementări arată cum trebuie să se comporte indivizii pentru a realiza solidaritatea socială. Succesorul şi discipolul lui T. Parsons, R. K. Merton, explică fenomenul deviant recurgând la teoria „conflictului cultural-normativ". În centrul acestui fenomen se află noțiunea durkheimiană de „anomie", criză manifestată în relația individului cu sistemul de valori care-i orientează conduita. Reevaluând conceptul de anomie preluat de la Durkheim, R. Merton evidențiază relația dintre devianță şi anomie, subliniind că orice act deviant îşi are izvorul într-o anumită stare anomică a societății. Spre deosebire de abordările psihanalitice şi psihiatrice, R. K. Merton demonstrează că orice act deviant îşi are sursele în societate şi nu în psihicul individului, fiind mai dependent de carențele societății decât de insuficiențele controlului social[3]. O astfel de stare anomică apare ca urmare a „contradicției dintre scopurile legitime propuse de societate şi mijloacele permise pentru realizarea lor. Atunci când într-o societate se pune un accent prea mare pe scopuri valorizate social, dar nu se oferă şi mijloace pentru atingerea acestor scopuri, indivizii vor resimți o profundă stare de înstrăinare, motiv pentru care îi îndeamnă să aspire spre obiective inaccesibile"[4].

Din cele de mai sus, se degajă două sensuri complementare ale noțiunii de deviație:

1. Un sens restrâns, prioritar normativ, la nivel microsocial (grupuri, comunități etc. şi relațiile dintre ele) care vede în abaterile de la normele culturale sau în adoptarea altor norme şi coduri culturale o semnificație exclusiv negativă şi le supune, în consecință, sancționării. Este aşa-numita „devianță negativă" care are loc în interiorul grupurilor. Ea vizează acele comportamente care violează normele şi valorile fundamentale ale societății şi

[3] Robert K. Merton, *Social Structure and Anomie*, în *Social Theory and Social Structure*, Illinois, The Free Press, Glencoe, 1957.

[4] Dan P. Barcin, Sorin M. Rădulescu, Marin Voicu, *Introducere în sociologia devianței*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1985, p. 81.

ameninţă stabilitatea şi securitatea socială a grupurilor, fiind considerate periculoase şi sancţionate, ca atare, de instituţiile specializate ale statului.

2. Un sens mai larg, care apreciază ca pozitive acţiunile de ocolire, schimbare sau revoltă împotriva normelor şi valorilor culturale oficiale, considerând că la nivel macrosocial aceste norme şi valori nu mai au eficienţa necesară funcţionării sistemului. „Devianţa pozitivă", nonconformă cu un anumit model cultural şi normativ, consideră că normele şi valorile culturale pe care ea urmăreşte să le instituie în funcţionarea vieţii sociale (pe cale revoluţionară, violentă sau reformistă), nefiind distructive pe planul general-uman, prin caracterul lor revoluţionar şi inovator contribuie la dinamica schimbării, stabilizând mişcarea socială la un nivel superior de echilibru şi eficienţă.

Majoritatea cercetătorilor sunt de acord cu faptul că anumite forme ale delincvenţei apar sau se afirmă în perioadele de criză sau de grave dificultăţi socio-economice. Amintim că recrudescenţa delictelor de furt în cursul şi după războaie, furturile de produse alimentare, braconajul, piaţa neagră cunosc o dezvoltare vertiginoasă încât determină puterile publice să treacă la măsuri speciale. În ciuda acestora, piaţa neagră, bişniţa, traficul ilegal de valută nu pot fi stopate. Să ne gândim că şi în cadrul unei culturi precum cea germană, între anii 1945 şi 1947, când în Germania distrusă de război bântuia stafia foametei, se formase o piaţă „la negru" de proporţii uriaşe, pe care se obţinea orice în schimbul ţigărilor americane. Se ştie că piaţa clandestină a fost practicată de toate naţiunile, în toate timpurile şi în toate mediile, iar furturile tinerilor au fost atribuite patologiei normalităţii: în vreme de război, sub această formă, antisocialitatea fusese admisă de conştiinţa colectivă. Fiind considerată o formă ocazională de adaptare la mediu, cei ce refuzau să participe la ea erau socotiţi, în unele medii, naivi.

Mulţi sociologi au vorbit de imoralitatea unui anumit succes social, văzând în multe forme de acest gen de criminalitate (organizată şi uneori favorizată de oameni cinstiţi supuşi) consecinţa crizelor economice şi a climatului moral pe care ea îl creează. Cercetările criminologice clasice au neglijat deseori raporturile reciproce care există între factorii socio-economici şi suprastructura culturală a societăţilor actuale, uneori în virtutea unor interese politice. Dar ceea ce interesează în această privinţă este influenţa incontestabilă a instituţiilor sociale asupra comportamentului şi personalităţii copilului şi tânărului. La primul Congres al Naţiunilor Unite de la Geneva (1955), dedicat prevenirii criminalităţii în rândurile tineretului, s-a evidenţiat că delincvenţa juvenilă este intim legată de variaţiile sociale şi culturale pe care copiii şi tinerii le resimt cu acuitate. Or, acestea sunt în funcţie, în primul rând, de educaţia duplicitară primită în familie şi în şcoală, caracterizată prin dualitatea contradictorie a normelor de comportament, văzute sau trăite de

adulți. Acest lucru pune imperios la ordinea zilei revizuirea principiilor pedagogice şi educaționale concepute, până acum, mai mult pe baze tehnice şi mai puțin pe baza simțului social şi a cunoaşterii concrete a vieții, în general, şi a raporturilor cu celălalt, în special. Educația pedagogică a părinților ar oferi un ideal moral copiilor şi, prin puterea exemplului, responsabilitatea oricărei ființe umane față de aproapele ei şi simțul profund al vieții colective.

Al II-lea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea formelor de criminalitate (Londra, 1960) a căutat să precizeze conceptul de dezorganizare socială. Aceste forme ar rezulta în țările subdezvoltate din schimbările sociale şi din progresul economic. În această privință, la Congres s-a subliniat că noile instituții sociale şi coduri culturale nu pot fi puse în aplicare decât după o „dislocare socială prealabilă". Separarea astfel creată ar produce crima. Din nefericire, preconizând măsuri care să impună o evoluție socială normală, păstrând, totodată, „ansamblul elementelor fără de care nu există o societate stabilă", Congresul nu precizează care ar trebui să fie reformele de structură, menite să ducă la diminuarea criminalității. Or, tocmai aici este problema.

Pe plan psihologic, dezorganizarea socială se manifestă în primul rând prin negarea unor valori tradiționale, care pare să fie consecința accelerării evoluției vieții în cadrul civilizației tehnice: accelerare, mai curând, prin difuzarea culturală – sau prin pretenția culturală mimetică – decât printr-o adevărată educație intelectuală şi morală; accelerare prin educația culturală duplicitară, abstractă şi intensivă; prin modificarea relațiilor dintre părinți şi copii, care se cunosc din ce în ce mai puțin; prin multiplicarea ocaziilor de plăcere, de distracție şi de evaziune, prin cursa tinerilor după câştiguri facile, dificile de realizat prin mijloace cinstite, dar indispensabile satisfacerii tentațiilor. Astfel, fenomenele de anomie ale secolului XX merg mână-n mână cu distrugerea cadrului transcendental şi simbolic al culturii. Societatea actuală este instabilă şi obligată să trăiască în nesiguranță şi într-o atmosferă de agresivitate sadică, întreținută de recrudescența violenței în toate colțurile lumii.

În ceea ce priveşte relația dintre factorul economic şi dezorganizarea socială, ea a fost studiată de Donald Taft care a stabilit o relație între progresia criminalității sau faptul antisocial şi crizele economice. Studiul factorilor economici vizează studiul sărăciei, resentimentul contra exploatării economice, a şomajului şi consecințelor lui, căci mentalitatea unei societăți bazată pe competiție este adesea asocială şi uneori antisocială.

„Înțelegem, spune Taft, că un criminal este un om ale cărui acte sociale sunt rezultatul inevitabil al unui mediu social defectuos, căci mediul nefavorabil şi mentalitatea greşită sunt adesea inseparabil legate"[5]. Este sigur

[5] D. Taft, *Criminologie*, 1950. Vezi şi Barnes şi Teeters, *Nuvelles perspectives en criminologie*, New York, Prentice Hall, 1947.

că bogăția capătă în unele țări o importanță considerabilă şi că dolarul înlocuieşte adeseori Biblia, după cum confortul a devenit o religie. Acest cult al banului este intim legat de ideea de prestigiu social, de reuşită, de succes care, flatând egocentrismul vanitos, determină pe fericitul posesor să etaleze semnele prosperității sale precum automobilul luxos, călătorii peste hotare, femei, jocuri de noroc etc. Impulsul deviant spre fraudă economică urmează adesea acestei ascensiuni prea rapide prin bani, întrucât căderea bruscă şi penibil resimțită în mediocritatea existenței nu poate fi evitată decât prin compensarea etalării unei străluciri exterioare a vieții sale, în conformitate cu statusul ilicit cucerit.

Factorii economici din această specie care predispun pe indivizi sunt: foametea, înțeleasă ca ansamblu al subalimentării; incertitudinea viitorului claselor sărace, a unor categorii sociale, a țărănimii în alte regiuni, cu tendința revendicativă refulată sau neputincioasă. Nedreptatea socială determină o frustrare care, atunci când ea devine conştientă prin propagandă sau ideologie, declanşează agresivitatea colectivă şi apoi, prin cultură şi înțelegere, pe cea individuală. Condițiile de viață mizere se adaugă unor condiții de muncă asemănătoare: stres, poluare, salarii mici care, reunite, duc la nemulțumire latentă. Fără să unilateralizăm predominația factorului economic în apariția anomiei sociale, nu putem decât să fim de acord cu observația marelui jurist italian, Enrico Ferri: „În forma sa ultramodernă, crima este un produs al sistemului nostru politic, social şi economic"[6].

Negativismul agresiv şi conflictele interetnice

Puține probleme au preocupat oamenii într-o măsură atât de mare ca aceea a agresivității. Această problemă reapare întotdeauna sub diferite denumiri la politologi, sociologi, filosofi, teologi, jurişti, în filosofia istoriei ca şi a culturii, în psihosociologia devianței şi în sociologia dreptului. Ea este continuu readusă pe tapet prin întrebările, şocurile şi angoasele pe care le provoacă miile de manifestări ale cruzimii biologice la animale, insecte şi în special la oameni. Formele mereu noi pe care le îmbracă în spațiu şi timp – jaful, violența, distructivitatea, voința de putere etc. – pun într-o nouă interogație motivațiile subiective preponderente în raporturile individuale şi cauzele cele mai adânci ale acestor raporturi care sunt situațiile conflictuale.

Pentru J.J. Rousseau, omul se naşte bun, dar societatea îl perverteşte. Pentru alții, dimpotrivă, omul se naşte înzestrat cu toate instinctele unui animal de pradă. Societatea este aceea care-l obligă să se stăpânească şi să se modereze. Până într-atât, încât, pentru unii sociologi, ca Durkheim, constrângerea este, prin excelență, criteriul faptului social.

[6] Enrico Ferri, *Sociologia criminale*, Torino, Cocca Editore, 1881, p. 64.

Tendința de extindere a domeniului opoziției şi conflictului, sub toate formele lui, capătă noi şi numeroase aspecte în a doua jumătate a secolului XX. Terorismul de stat, terorismul înarmat al grupurilor de extremişti, răpirea de persoane, şantajul politic, crimele politice sunt noile forme de agresivitate care justifică, întrucâtva, remarca ironică a lui Paul Valéry: „Esențialul activității politice este de a excita indignarea unora împotriva altora".

În domeniul psihologiei adâncurilor, după 1920, Freud opune lui Eros, principiul Vieții, pe Thanatos, principiul morții, pulsiunea distructivă. El consideră, din momentul acestei cotituri a doctrinei sale, instinctul morții nu numai ca un sfârşit, dar şi ca un țel final – adesea inconştient căutat – al existenței umane. Acest instinct culminează în sinucidere şi omucidere, manifestări majore ale agresivității.

Alți autori, de pildă A. Storr, extind agresivitatea la toate activitățile noastre, de îndată ce acestea prezintă un aspect dinamic. Pentru el, inițiativa, consecvența, creativitatea, spiritul competitiv, ambiția, dragostea, repulsia – toate trebuie inserate în acest cadru.

Agresivitatea colectivă nu înseamnă însă suma aritmetică a agresivităților individuale. Manifestările sale sunt de altă natură şi ea se supune altor legități. Nu este mai puțin adevărat că există un număr mare de interferențe între aceste două categorii de comportament, unul cultural, iar celălalt socio-economic. Motivele violenței individuale sunt întotdeauna conştiente şi recunoscute de către autorii lor. Ele pot fi iluzorii, bazate pe halucinație, un delir, o obsesie morbidă. Dar un pretext justificativ există întotdeauna.

Motivațiile agresivității colective sunt mai greu de descris şi de măsurat. Manifestările ei sunt mai violente, dar motivațiile sunt mai puțin clare. Condițiile în care ele se nasc, se formează şi se exprimă sunt mai complexe. Mai mult decât violențele individuale, ele sunt frecvent iluzorii sau înşelătoare. În majoritatea conflictelor de stradă, a manifestațiilor revendicative sau politice, provocarea şi agresiunea sunt greu de determinat. Problema de a şti cine este adevăratul responsabil al ostilităților este aproape întotdeauna discutabilă. Aceasta pentru că în om există o tendință de neînvins să-şi transpună atitudinile individuale în fapte sociale, în primul rând prin intermediul reprezentării la nivelul experimentului mintal al voinței simbolice.

Se întâmplă adeseori ca, pe calea ocolită a motivației, să se confunde agresivitatea colectivă cu agresivitatea individuală. Căci oamenii concep conflictele între grupuri sau între grupuri şi instituțiile statului ca fiind identice cu cele din viața lor personală. Şi această tendință este facilitată de faptul că scandalurile şi conflictele pornesc de la o dispută care reprezintă o cauză imediată şi ocazională. Panica, transele şi furiile colective se exprimă prin aceleaşi gesturi şi cuvinte ca şi cele ale individului. Motivațiile

conştiente, din pricina contradicţiilor şi a diversităţii lor, nu par să fie decât aspectul cel mai superficial al agresivităţii colective. Ele nu sunt, cel mai adesea, decât raţionamentele justificatoare ale violenţei. Aceste motivaţii, chiar fanteziste, sunt singurul element imediat aparent. Dar, în alte cazuri, aceleaşi motivaţii nu sunt capabile să declanşeze violenţa. Incidentele, discuţiile şi injuriile pe care le provoacă sunt lesne aplanate. Aceste efecte contradictorii ale motivaţiilor par să demonstreze că în altă parte trebuie căutate cauzele care determină exploziile violente ale agresivităţii colective.

Acest lucru explică de ce instituţiile ordinii publice sunt depăşite în cazurile cele mai grave: tocmai acele cazuri în care ele sunt confruntate cu pulsiunile de agresivitate colectivă ale căror cauze şi motivaţii nu sunt decât aspecte secundare şi aproape iluzorii. Ne găsim în faţa unei defulări complexe la care concură numeroşi factori structurali atât psihologici, cât şi socio-economici şi care pun sub semnul întrebării orice posibilitate de soluţionare raţională a conflictelor prin conciliere, mediere sau negociere. Contaminarea inconştientă a mulţimii cu factorul agresiv nu reprezintă, cel mai adesea, decât o izbucnire a situaţiilor şi impulsurilor belicoase. Acestea devin iconoclaste şi nihiliste când ele sunt simptoamele unor structuri şi conjuncturi în măsură să suscite şi să agraveze antagonismele şi opoziţiile.

Având în vedere că la om agresivitatea defensivă este programată filogenetic, s-ar putea spune că omul este un animal social conflictual. Agresivitatea colectivă, sub forma sa cea mai violentă, nu este un simplu instrument la dispoziţia oamenilor. Dimpotrivă, oamenii sunt cei care devin păpuşile înşelate ale acesteia. Expoziţiile de violenţă colectivă, mai ales cele mai grave şi mai durabile, cu toate că invocă o finalitate raţională, sunt ele însele propriul lor ţel. Ele sunt aproape întotdeauna echivalentul social al crizelor organice, crizelor nervoase, spasmelor etc. în acelaşi timp conştiente şi involuntare. Este sugestiv exemplul unui beţiv pus pe ceartă care se leagă de un trecător inofensiv, dar pe care-l crede ameninţător. Adevărata cauză a violenţei sale este un dezechilibru organic datorat intoxicaţiei etilice. Totuşi, acest delir este însoţit de o groaznică certitudine, de o convingere totală. El este modelul pe plan individual al marilor puseuri de agresivitate colectivă, generatoare de psihoze epidemice.

La o analiză mai atentă se costată existenţa unor factori care condiţionează gestaţia agresivităţii colective şi, mai ales, a variaţiilor sale. De ce rămâne ea multă vreme calmă şi latentă ca să se deştepte ca un vulcan în erupţie? Încă de la primele societăţi ierarhizate şi dotate cu putere politică se constată o separare a celor două forme de agresivitate. În interiorul grupului, cetăţii sau statului, manifestările de agresivitate ale autorităţii au drept obiect reprimarea agresivităţii şi a violenţei spontane a indivizilor. Dar cu cât

autoritate de stat reuşeşte să ţină sub control răbufnirea violenţelor individuale, cu atât ea duce la o acumulare crescândă de agresivitate ţinută în frâu. Aceasta reprezintă un potenţial de violenţă care aşteaptă condiţii favorabile pentru defulare. Deturnarea acestui potenţial spre debuşeuri externe duce la comportament distructiv, implicând o atitudine negativă nejustificată de refuz, rezistenţă sau ostilitate faţă de orice solicitare venită din exterior, o acţiune inversă celei solicitate. W. Scott şi J. Dollard (1939) au susţinut că negativismul agresiv este un rezultat al frustraţiei sau împiedicării unei tendinţe vitale în a-şi atinge scopul. R. White (1939) arată că grupurile conduse autoritar, când sunt lăsate libere, devin agresive şi uneori tind să-şi descarce agresivitatea unele faţă de altele sau faţă de lucruri într-o furie iconoclastă, fără nici o motivaţie aparentă şi refuzând a priori să supună actele lor cenzurii logice a judecăţii. Negativismul agresiv este de origine socială şi constă dintr-un comportament distructiv cauzat de insatisfacţii personale, carenţe afective, devalorizare personală, blazare, modele de subculturi delincvente, educaţie negativă, în ansamblu fenomene de inadaptare socială sau adaptare negativă manifestată prin reacţii agresive sau autoagresive. Pe lângă factorii psihologici care generează negativismul agresiv, prevenirea acestuia se poate realiza prin determinarea conflictului cultural: Eu=Lume, înainte ca acesta să devină acut. Înţelegerea propriei personalităţi şi cunoaşterea de sine au loc prin autoanaliză şi autocontrol, autoeducare şi autoapreciere. Comparaţia cu ceilalţi şi stabilirea valorii personale corespunde cu procesul de formare a propriei personalităţi şi conduite. Efortul personal de interiorizare şi adaptare a modelelor morale şi culturale presupune autoeducarea atitudinilor şi caracterelor deviante, ceea ce presupune acceptarea raţională a frustraţiei, canalizarea ei în acţiuni socialmente utile şi transformarea comportamentului agresiv într-o competiţie a creaţiei şi performanţei.

Însă nicăieri în lume creşterea agresivităţii nu iese mai bine în evidenţă, ca şi pseudomotivaţiile simbolice ale urii, violenţei, frustraţiilor, decât în conflictele naţionaliste, etnice şi religioase care sfâşie lumea la ora actuală. Una dintre consecinţele crizei culturii în secolul XX este că maladia gândirii s-a manifestat în reificarea şi instrumentalizarea ei, ceea ce a dus la aplicarea ei ca metodă industrială a morţii şi distrugerii psihice. Mecanismele psihologice prin care pseudomotivaţiile capătă o determinare concretă în cadrul conflictelor enumerate mai sus sunt discriminarea, stereotipiile şi prejudecăţile. Discriminarea este refuzul de a trata un grup social în conformitate cu aspiraţiile sale. Neîndeplinirea acestora provoacă revoltă, tensiunea internă a subiectului şi conştientizarea conflictului dintre eul său şi mediul înconjurător. Astfel, în istoria umanităţii clasele deposedate au fost împinse la violenţă, la răscoale şi revoluţii pe fondul a numeroase discriminări

(etnice, religioase, sociale, economice etc.), al interdicțiilor puse în calea satisfacerii nevoilor legitime materiale şi spirituale de care beneficia doar o minoritate avută. În epoca noastră, nesiguranța păstrării unui loc de muncă, concedierile masive, ca urmare a restructurărilor şi raționalizărilor economice, sentimentul difuz al manipulării politice provoacă o stare conflictuală şi de nervozitate care duce la greve, manifestări violente de protest şi la agresivitatea străzii.

Discriminările sunt însă frecvente şi la alte niveluri ale existenței sociale. Există discriminări în domeniul instrucției şi educației, al vieții politice, al administrației şi serviciilor publice. În toate aceste cazuri, grupurile minoritare sunt excluse de la drepturile şi avantajele majorității pe criterii etnice, de rasă, de culoare etc.

Motivarea acestor discriminări duce la prejudecăți. Prejudecățile sunt atitudinile pe bază emotivă şi cu tendință negativă față de ansamblul grupurilor minoritare. În astfel de cazuri, o judecată cumpănită cu privire la evaluarea corectă a unui fenomen social este imposibilă din cauza atitudinii, în esență irațională, care întunecă obiectivitatea judecății şi consideră a priori adevărată poziția oficială a grupului. Interiorizarea prejudecăților se face într-un mod subtil, fără a se atinge nivelul conştiinței. În psihologia socială se distinge condiționarea (inconştientă) de interiorizarea conştientă a prejudecăților. În esență, prejudecata se formează prin imitație şi identificare. Copiii sub 7 ani nu au încă prejudecăți. După Th. W. Adorno, persoanele predispuse la prejudecăți au o concepție rigidă şi absolutistă despre putere, disprețuiesc pe cei slabi, detestă situațiile noi, sunt ataşate de tot ceea ce este vechi şi stabil. Pe de altă parte, persoanele fără prejudecăți participă la acțiuni cooperative şi comunitare, au tendințe democratice, respectă opinia celuilalt. Copilăria lor a fost fericită, căsătoria lor reuşită[7].

Deşi prejudecățile sunt legate de discriminări, există situații în care prejudecățile nu conduc la discriminări. Acestea pot să existe chiar în absența prejudecăților. Astfel, un om care nu admite prejudecăți se va conforma, totuşi, la cutumele discriminatorii ale grupului său. Mecanismele prin care prejudecățile şi discriminările pot coabita în apariția frustrațiilor este prejudecata stereotipată. Stereotipul sau prejudecata stereotipică e o imagine convențională prin care se atribuie calități negative ansamblului unui grup etnic (țigani, evrei etc.). El joacă un rol primordial în dezvoltarea prejudecăților. Inițial, stereotipul se naşte, de obicei, dintr-un grăunte de adevăr. Deosebirea elementelor false de cele adevărate se face însă foarte greu în acest caz. Acesta este cazul naționalismului negativ (şovinism, xenofobism,

[7] Th. W. Adorno, *The Autoritarian Personality*, New York, Brother and Harper, 1950.

rasism), definit ca afirmarea agresivă a identității proprii în detrimentul sau prin negarea Celuilalt: semenul, fratele, grupul, alt popor etc.; care identifică străinul din Cetate cu Duşmanul. Dar naţionalismul a jucat un rol progresiv şi a fost un factor de eliberare în secolul al XIX-lea, începând cu revoluţiile burghezo-democratice şi culminând cu mişcările de eliberare naţională din Lumea a Treia, în deceniile 6-7 ale secolului nostru. Naţionalismul a reprezentat doctrina politică şi ideologică a formării statelor-naţiuni, caracterizat prin promovarea şi consolidarea independenţei economice şi politice, prin dreptul fiecărui popor de a-şi hotărî singur soarta, fără nici un amestec din afară, prin apărarea suveranităţii naţionale. Elementul esenţial al acestei forme de stat şi juridice îl constituie omogenitatea factorului etnic majoritar. Naţiunea, comunitatea etnică şi spirituală, are ca trăsături definitorii comunitatea de teritoriu, de origine istorică, limbă şi factură psihică proprie, exprimată în primul rând prin conştiinţa unui destin şi caracter comune. Naţiunea se caracterizează prin conştiinţa identităţii de sine şi cultură naţională, care cuprinde atât concepţia despre lume, cât şi factura psihică, exprimată în tradiţii, obiceiuri şi particularităţi ale modului de viaţă. Limba naţională facilitează circulaţia valorilor pe întreg teritoriul locuit de o naţiune. Or, lupta dintre marile puteri, rivalităţile pentru sferele de influenţă şi zonele de interes economic includ şi tendinţa statelor puternice de a domina şi subordona naţiunile mai mici şi mai slabe. După clasicul principiu „divide et impera", ele seamănă vrajbă şi conflicte între naţiuni, exploatând propagandistic şi diversionist greutăţile inerente în procesul dezvoltării lor. Nu este de mirare că în aceste condiţii culturile naţionale au fost transformate în scut simbolic împotriva invadatorului colonial. Şovinismul, exclusivismul naţional, învrăjbirea naţionalităţilor fac parte din panoplia ideologică a naţionalismului care îşi propune să acrediteze ideea superiorităţii unei (unor) naţiuni faţă de altele, să justifice perimarea statului-naţiune, asuprirea şi distrugerea ideii de naţiune. Naţiunile opun atunci personalitatea culturală înrădăcinată în trecut, cu accentul căzând pe valorile şi prestigiul culturii lor, tocmai pentru legitimarea dreptului lor firesc la existenţă. Dezvoltarea economică inegală dintre diferitele regiuni ale statelor multinaţionale şi diversitatea culturilor care le subîntind creează premisele obiective ale conflictelor etnice şi religioase. Tendinţa de a forţa desfiinţarea statelor naţionale şi de a trece la formarea unor organisme supranaţionale alimentează impulsurile conflictuale şi favorizează tendinţele separatiste, pe baza unei pretinse superiorităţi naţionale.

Pentru zilele noastre, cazul destrămării Iugoslaviei este paradigmatic. Slovenia şi Croaţia, republici în care I. B. Tito, de teama lui Stalin, şi-a masat industria de vârf, au cunoscut şi un nivel de trai mai bun faţă de restul republicilor: 662.000 de dinari venit anual pe cap de locuitor faţă de 442.000

în Serbia şi 282.000 în Bosnia şi Herţegovina. Setul de argumente pe care partizanii separaţionismului îl manipulează ţine de motivaţiile simbolice ale specificului naţional. Astfel, deşi atât sârbii, bosniacii, cât şi croaţii şi slovenii fac parte din familia slavilor de sud şi vorbesc aceeaşi limbă, deci constituie la origine aceeaşi naţiune, nu trăsăturile structurale îi vor separa în naţiuni diferite, ci vectorul religios care structurează o nouă identitate naţională, plecând de la separarea modului de viaţă. Ceea ce este mai trist este că argumentele separatiste sunt strigate lumii de către intelectualii scriitori sloveni şi croaţi şi vizează realităţi din sfera istorico-culturală: 1. croaţii şi slovenii au fost alipiţi Imperiului Austro-Ungar încă din 1248; 2. ei sunt uniţi cu Roma; 3. ei sunt catolici; 4. ei sunt ortodocşi, deci ţin de Răsărit, de patriarhia din Constantinopol; 5. tot ceea ce este ortodox este inferior catolicismului; 6. sârbii au trăit patru secole sub dominaţia otomană. Concluzia nu putea să fie decât una singură: ieşirea din federaţia iugoslavă, ca din ceva ruşinos pentru blazonul lor, intrarea în Europa, pentru că sunt catolici, pentru că au „cinstea şi onoarea" de a fi cinci secole sub dominaţie austro-ungară etc. Nu este greu de văzut în această serie paralelă de argumente conturarea a două tipuri de concepte: *concepte generice* (Gottungsbegriffe), cărora le-ar fi subsumaţi indivizii şi *concepte tipologice* (Typenbegriffé) care semnifică colectivităţile: „ruşi"; „germani"; „englezi"; „americani" etc. Mentalitatea de a-i judeca şi caracteriza pe oameni în colectiv este deosebit de răspândită. Faptul că prin caracterizarea tipologică: „femei", „tineri", „bătrâni" sunt surprinse note comune ale generalului nu înseamnă că ea ar fi valabilă pentru fiecare individ în parte. O asemenea mentalitate durează de veacuri şi a constituit un mijloc de instigare şi ură între oameni şi popoare. Din păcate, pentru cei mulţi firească, ea a fost şi este abil exploatată de mijloacele de propagandă, deoarece creează premisele ideale ale manipulării şi serveşte de minune la ascunderea unor interese cinice sub masca nobilă a apărării drepturilor omului şi de valorile democratice.

Una dintre funcţiile majore ale sociologiei agresivităţii este de a explica deturnarea acestui potenţial de agresivitate negativă către debuşeuri exterioare. În condiţiile naţionalismului agresiv, statul se află la capătul unei acumulări crescânde de violenţă latentă şi adesea periculoasă, capabilă oricând să explodeze sub forma conflictelor etnice sau religioase, ca în Nagorno Karabah sau în Republica Nistreană.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XX-lea, naţionalismul a adus o motivaţie şi o justificare, noi şi mai intime, agresivităţii colective. El a înlăturat până şi aparenţa de raţionalitate prin personalizarea pulsiunilor colective. Voinţa de putere şi expansiune brutală a unei etnii asupra alteia apare ca o misiune ancestrală şi sacră.

Concluzie

De aici rezultă următoarele caracteristici ale conflictelor culturale şi etnice: 1. conflict tribal primitiv; 2. tendința de exterminare a adversarului şi cultul ostilității viscerale; 3. exacerbarea egoismului şi etnocentrismului naționalist; 4. fiecare parte beligerantă urmăreşte să o convertească pe cealaltă la ideologia sa, prezentată drept chintesența iubirii creştine; din această cauză, urmărind să-i aducă fericirea promisă, o trece prin foc şi sabie, în numele lui Iisus Hristos, Domnul iubirii şi al milei.

BIBLIOGRAFIE

Adorno Th. W., *The Autoritarian Personality*, New York, Brother and Harper, 1950.

Barcin Dan P., Rădulescu Sorin M., Voicu Marin, *Introducere în sociologia devianței*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1985.

Barnes şi Teeters, *Nuvelles perspectives en criminologie*, New York, Prentice Hall, 1947.

Daniel Bell, *Les contradictions culturelles du capitalisme*, Paris, P.U.F., 1979.

Ferri Enrico, *Sociologia criminale*, Torino, Cocca Editore, 1881.

Merton Robert K., *Social Structure and Anomie*, în *Social Theory and Social Structure*, Illinois, The Free Press, Glencoe, 1957.

Szczepánski J., *Noțiuni elementare de sociologie*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1972.

TRASEE ENERGETICE ALE UNIUNII EUROPENE – ÎNTRE PROIECTE ŞI REALIZĂRI

ENERGETIC ROUTES OF EUROPEAN UNION – BETWEEN PROJECTS AND ACHIEVEMENTS

Drd.ing.ec. Mihai Cosmin DUȚU[*]
SC PSV SA

Rezervele de petrol şi gaz sunt distribuite neuniform pe glob, majoritatea rezervelor sunt concentrate în zone instabile din punct de vedere politic sau economic (Golful Mijlociu, Rusia). Rezervele din Marea Nordului sunt exploatate şi sunt în curs de epuizare, crescând dependența Europei față de țările din afara spațiului Uniunii Europene în ceea ce priveşte asigurarea necesarului energetic. Dezvoltarea infrastructurii energetice este vitală în demersul Uniunii Europene de a-şi creşte gradul de securitate energetică. O infrastructură dezvoltată înseamnă creşterea competiției şi diversificarea surselor de aprovizionare, creşterea eficienței şi a gradului de securitate în aprovizionare.

Oil and gas reserves are unevenly distributed around the globe, and the largest reserves are situated in politically or economically insecure regions (Middle-East, Russia). North Sea oil and gas fields have already been exploited beyond their peak, leaving Europe dependent on non-EU countries for future supply. Development of energy infrastructure is vital to the process of the energy security of European Union. More advanced infrastructure implies increased competition and diversification of supplies sources, greater efficiency and higher level of security of supplies.

Cuvinte cheie: resurse energetice, securitate energetică, rute energetice, energii alternative.
Keywords: *energetic resources, energy security, energetic routes, alternatives energies.*

Deoarece infrastructurile petroliere şi de gaz se înscriu într-o logică de lungă durată, producătorul, țara de tranzit sau consumatorul se dovedesc a fi hotărâtoare pentru proiectele de viitor. Furnizorul trebuie să fie fiabil, să aibă relații diplomatice solide cu consumatorul şi cu țările de tranzit al infrastructurii. Conductele constituie un puternic factor de integrare cu regiunile extracomunitare atât cu producătorii, cât şi cu țările de tranzit.

[*] e-mail: *dutu_mh@yahoo.com; mihai.dutu@psv.ro*

Țările care au rol de interfață pentru aprovizionările energetice europene (ex. Turcia, Ucraina) şi-au sporit influența în relațiile internaționale datorită poziționării acestora pe coridoarele energetice de interes strategic.

Traseele petrolului – între proiecte şi realizări

În cadrul UE în afara infrastructurii de transport aflată deja în exploatare şi construită în cea mai mare parte în timpul războiului rece, se încearcă construirea de noi conducte pentru transportul hidrocarburilor din bogatele zăcăminte siberiene şi asiatice spre vestul Europei. Pentru construirea acestor conducte sunt luate în calcul mai multe trasee care să permită transportul țițeiului caspic către diferite terminale din Marea Mediterană, astfel încât să fie depăşit un principal factor de risc, reprezentat de obstacolul maritim european, numit strâmtoarea Bosfor.

Esența jocului caspic rezidă atât în controlul producției de petrol şi gaze naturale, cât şi în controlul conductelor prin care vor fi transportate hidrocarburile spre piețele lumii. De aici a rezultat o altă clasificare a actorilor din regiune: „petrolişti" şi „jucători"[1].

Cele mai fezabile trasee care pot transporta țițeiul caspic aflat deja în terminalul Novorosiisk sunt: *Burgas – Alexandropolis* (agreat de Rusia şi Bulgaria); *Burgas – Bitola – Vlore* (agreat de Germania, Bulgaria şi Rusia). La concurență cu aceste trasee se află varianta *Tbilisi – Baku – Ceyhan* (agreat de SUA, Anglia şi Turcia).[2]

Acestor trasee, apreciate de specialişti ca fiind strategice, li s-a adăugat şi propunerea concernului italian ENI, care, împreună cu firme similare franceze şi româneşti, a ales alte trei variante de transport a țițeiului caspic spre vestul Europei, astfel: România – Ungaria – Slovenia – Italia; România – Iugoslavia – Slovenia – Croația – Italia; România – Ungaria – Slovenia – Croația – Italia. Toate variantele acestui oleoduct includ România şi Marea Neagră, fapt ce conferă terminalului din Constanța o importanță aparte.[3]

Din studiile şi calculele tehnice efectuate de specialiştii români a rezultat că varianta România – Iugoslavia – Slovenia – Croația – Italia (Trieste), în lungime de 1.286 km, este varianta optimă, existând posibilitatea utilizării şi a celui de-al doilea terminal la Marea Adriatică, cel de la Omisalj. Capacitatea totală de transport ar fi de peste 33 de milioane tone țiței pe an.[4]

---

[1] Enayatollah Yazdani, *Competition over the Caspian oil routes: Oilers and Gamers perspective*, Alternatives: Turkish Journal of International Relations, vol. 5, nr. 1-2, 2006, p. 52.

[2] Marian Rizea, *Marea Neagră – Epicentrul elipsei strategice europeano-arabo-asiatice. Geopolitica petrolului*, în *Provocări la adresa securității şi strategiei la începutul secolului XXI*, Sesiunea de comunicări ştiințifice cu participare internațională – 14-15 aprilie 2005, Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", 2005, p. 31.

[3] *Ibidem*, p. 33.

[4] *Idem*.

Însă Croația a sistat toate activitățile legate de construcția oleoductului Constanța-Trieste, care avea ca scop transportul de petrol provenind din zona Mării Caspice către Italia, în urma lipsei de progres a proiectului. Oficialii croați şi-au anunțat partenerii din Pan-European Oil Pipeline (PEOP), România, Slovenia, Serbia şi Italia, privind înghețarea activităților legate de construcția oleoductului. Într-un comunicat al companiei croate se arăta faptul că operatorul segmentului din Croația al conductei, compania JANAF, a încercat, în ultimii ani, în cooperare cu partenerii săi, să găsească investitori pentru conductă. Din nefericire nu au existat progrese în privința oleoductului în anii anteriori, şi de aceea „nu credem că proiectul poate aduce beneficii fără participarea activă a companiilor italiene, întrucât Italia este esențială pentru transportul de țiței către piețele din Uniunea Europeană. Fără Italia nu este nevoie de oleoduct".[5]

Cele cinci state prin care urma să treacă conducta (România, Slovenia, Serbia, Croația şi Italia) au semnat, în 2007, un acord pentru construirea conductei. Inițial, s-a spus că investiția va fi demarată în 2009, apoi s-a avansat termenul în 2012. Ulterior, proiectul s-a lovit de opoziția Sloveniei şi, apoi a Croației. În aceste condiții, realizarea sa va fi cel mai probabil stopată (varianta de traversare a Adriaticii sau de traversare a Austriei este mult mai scumpă) asta ținând cont că mai există un proiect: Burgas (Bulgaria)-Alexandropolis (Grecia), susținut de Rusia, a cărui construcție va începe la anul şi care are tot sprijinul politic necesar.[6]

Rutele conductelor de petrol au fost stabilite corespunzător intereselor viitorilor lor utilizatori. Traseul lor, din portul bulgăresc Burgas până la portul grecesc Alexandropoulis, de pe coasta Mediteranei, este o variantă şi până la portul albanez Valona la Marea Adriatică reprezintă a doua variantă. Acestea sunt avantajoase pentru SUA, în vreme ce Europa susține ruta Nord Balcanică, din portul românesc Constanța de la Marea Neagră, traversând România şi Serbia până la portul croat Omisalj de pe insula Krk şi de aici mai departe până la Trieste în Italia, unde această conductă s-ar uni cu conducta petrolieră alpină (TAL).[7] Astfel, exceptând Serbia, Slovenia, Croația, Bosnia şi Herțegovina, această conductã ar asigura furnizarea directă a petrolului caspic pentru Italia, Austria, Germania şi restul Europei de Vest.

Aceste coridoare au, din perspectiva Uniunii Europene, un dublu obiectiv: să desăvârşească integrarea economică şi teritorială a Europei de Est

---

[5] Mihai Nicuț, *Croația a pus cruce oleoductului Constanța-Trieste*, http://www.capital.ro/articol/croatia-a-pus-cruce-oleoductului-constanta-trieste-125787.html, accesat în data de 26 ianuarie 2010.

[6] *Ibidem.*

[7] Silviu Neguț, Aureliu Leca, *Orientări privind securitatea energetică a României*, Bucureşti, Institutul European din România, 2008, p. 65.

(fostă comunistă) în piața europeană, dar, în egală măsură, şi o cale strategică de a asigura viitorul economiei europene (prin asigurarea unei bune părți din necesarul de materii prime, în principal energetice). Numai că, în privința celor mai potrivite rute pentru a transporta petrolul şi gazele naturale din ansamblul fostului spațiu sovietic şi, în particular, din Zona Caspică se manifestă, în ultima vreme o concurență acerbă. În linii mari, Moscova doreşte să continue transportarea hidrocarburilor prin traversarea Rusiei spre nord şi nord-vest şi prin Marea Neagră spre vest prin[8]: conectarea conductelor caspice, existente sau viitoare, la faimoasa conductă Drujba/Prietenia (4.023 km lungime), care aprovizionează de multă vreme Europa Centrală; are două ramuri – una nordică, aprovizionând Polonia şi Germania, şi o alta sudică, spre Cehia, Slovacia, Ungaria şi Croația (cu punct terminus portul croat Omisalj, de la Marea Adriatică); transportul prin strâmtori (Bosfor şi Dardanele) sau la unele porturi de pe țărmul vestic al Mării Negre (de preferință în Bulgaria) şi, în continuare, prin conducte care să traverseze Peninsula Balcanică până la Marea Adriatică. În schimb, Europa Occidentală şi SUA doresc să evite aceste rute. Un prim pas şi, totodată, un exemplu în acest sens fiind conducta petrolieră BTC (Baku – Tbilisi – Ceyhan). La rândul lor, celelalte țări din zonă sau din apropiere, fie că au resurse de hidrocarburi (Azerbaidjan, Kazahstan, Turkmenistan), fie că doar se înscriu sau se pot înscrie pe coridoarele energetice (Georgia, Turcia, țările balcanice, România, Ungaria) se asociază doar anumitor proiecte, în funcție de interesul personal pe care îl au.

Având în vedere că piața locală caspică a hidrocarburilor nu solicită cantități mai mari de hidrocarburi, economia țărilor din zonă fiind încă afectată de colapsul Uniunii Sovietice, creşterea producției nu are nici un sens dacă aceasta (în mod special petrolul) nu este transportată la mare distanță. Ca urmare firească a apărut necesitatea construirii de conducte de transport: pe de o parte, de la zăcămintele caspice (terestre sau submarine) la porturile petroliere de pe țărmul estic al Mării Negre sau direct la Marea Mediterană; pe de altă parte, de la Marea Neagră spre Occident. Dacă statelor producătoare (totodată exportatoare) le adăugăm pe cele care facilitează tranzitul spre beneficiari şi care obțin venituri substanțiale din taxele de tranzit, la care se adaugă cheltuielile de întreținere a conductelor, plata personalului etc. realizăm că miza traseelor este foarte mare. Dacă adăugăm şi interesele celorlalți actori (principalii beneficiari între care UE şi SUA) miza devine şi mai complicată. Un cunoscut analist american, Zbigniew Brzezinski, un foarte bun cunoscător al regiunii, afirma pe bună dreptate că „cine controlează sau domină accesul spre această regiune este cel mai în măsură să câştige premiul economic”.[9]

[8] *Ibidem*, p. 69.
[9] *Ibidem*, p. 71.

Acest considerent face ca rezolvarea problemei conductelor de petrol şi gaze naturale să fie esențială pentru viitorul Zonei Mării Caspice şi, adițional, al Zonei Asiei Centrale. Există două variante:[10] păstrarea monopolului Rusiei (până în prezent doar conducta Baku – Tbilisi – Ceyhan face excepție): dacă principalele conducte vor continua să traverseze teritoriul Rusiei, regiunea va rămâne într-o stare de dependență politică, Moscova având posibilitatea de a decide modul în care bogățiile zonei vor fi distribuite; monopolul rusesc se menține şi în cazul conductelor proiectate de Rusia pe trasee preferențiale pe care le poate controla deplin (ca de pildă: *oleoductul* Novorossijsk Rusia, pe țărmul estic al Mării Negre; *oleoductul Burgas*, Bulgaria, pe țărmul vestic al Mării Negre; *oleoductul Alexandroupoulis*, Grecia pe țărmul nordic al Mării Egee, parte a Mării Mediterane); *oleoductul AMBO,* 913 km, Bulgaria, portul Burgas, Macedonia – Albania, portul Vlorë de la Marea Adriatică). Toate aceste elemente induc ideea că Rusia, în prezent, se transformă dintr-o „defunctă superputere militară, deşi încă nucleară, într-o nouă superputere energetică”[11]. Eliminarea monopolului Rusiei, prin construirea a cât mai multor conducte care să evite teritoriul rusesc (*oleoductul Baku,* Azerbaidjan, – *Supsa,* port din Georgia, la Marea Neagră, având 833 km lungime şi capacitatea de 145.000 barili/zi, dat în funcțiune în 1999. Acesta a fost primul proiect al cărui traseu a evitat total Rusia.

Acordul Cadru INOGATE, semnat la Kiev la 22 iulie 1999, stabileşte crearea unei rețele de sisteme interstatale de transport al petrolului şi gazelor naturale şi pune bazele legale pentru cooperarea statelor participante la acest program. Documentul vizează construirea de conducte pentru transportul hidrocarburilor din bazinul Mării Caspice spre Europa Occidentală. Programul INOGATE al Uniunii Europene (Transportul Interstatal al Petrolului şi Gazelor Naturale în Europa) a fost elaborat, în 1995, la Bruxelles, în scopul asigurării funcționării căilor de transport de petrol şi gaze naturale în Europa. Țările europene şi-ar putea îmbunătăți economiile, având asigurată o sursă de combustibil pentru mult timp de aici înainte. În această strategie sunt incluse, ca într-un mozaic al partajării interstatale a intereselor, mai multe țări foste comuniste şi din spațiul exsovietic.

Părțile convin să realizeze un sistem interstatal de transport (conductă) pentru transportul petrolului din portul românesc Constanța, de la Marea Neagră, traversând teritoriul României, al Republicii Federale Iugoslavia şi al Republicii Croația, până în portul croat Omisalj, la Marea Adriatică, prin utilizarea mijloacelor de transport ori a facilităților existente şi prin construirea unor noi mijloace de transport sau facilități, după caz.[12]

---

[10] *Ibidem*, p. 73.

[11] *Russia's Newly Found Soft Power*, în *The Globalist*, August 26, 2004.

[12] Protocol la Acordul-cadru INOGATE, privind înființarea unui sistem interstatal de transport al petrolului de la Constanța (România) la Omisalj (Croația). http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=49875 accesat în 25 ianuarie 2010.

Aşadar, aprovizionarea cu petrol a Europei se bazează pe alimentarea prin conducte şi cu ajutorul petrolierelor. Rusia reprezintă un important furnizor dar investiţiile actuale scăzute în zăcăminte şi infrastructuri neliniştesc UE. La ora actuală există puține proiecte pentru noi conducte, spre deosbire de cele de gaz.

Traseele gazului între – proiecte şi realizări

În mod obişnuit, Federația Rusă controlează transporturile de hidrocarburi din Asia Centrală în Europa, şi parţial extracția şi producția. Turkmenistanul şi Kazahstanul au asigurat, de pildă, Gazpromului monopolul exporturilor de gaze naturale spre Europa.

Moscova exportă gaze prin trei conducte principale: Yamal-Europe (ce traversează nordul continentului şi se opreşte la Berlin), Transgaz (ce traversează Europa centrală şi ajunge la Milano) şi Blue Stream (ce vine prin sudul continentului, via Turcia). O parte a conductelor ce transportă gaz rusesc se află pe teritoril Ucrainei şi României.

Pentru creşterea exporturilor către Occident, în 2005, Rusia a anunţat că a început construcția unei conducte estimată la 5 miliarde de euro, care va lega Petersburgul de oraşul german Greifswald, de la Marea Baltică (aşa numita conductă nord-europeană). Această rută a fost preferată în ciuda unor proiecte anterioare ce îşi propuneau să traverseze Polonia, Lituania, Letonia şi Belarus.

În plus, Moscova a început negocierile pentru construirea unei ramificații a Blue Stream, care să traverseze Bulgaria, Serbia şi să ajungă în Ungaria. Această conductă ar ocoli România.

La rândul său, Bucureştiul încearcă de mai mulți ani să promoveze proiectul Nabucco, care ar urma să transporte gaz natural din Iran şi Turkmenistan către Occident. Numai că decizia, în acest din urmă caz, nu aparține aproape deloc României, care nu este decât o țară de tranzit.

Principalii actori în proiectul Nabucco sunt Uniunea Europeană, care în contextul disputei dintre Rusia şi Ucraina îşi dă seama cât de riscant e să depindă foarte mult de gazul rusesc, ca şi principalelor companii multinaționale interesate de construcția gazoductului, respectiv OMV din Austria şi Mol din Ungaria.

Nabucco intenționează furnizarea către Europa occidentală a circa 25 de miliarde de metri cubi/an, fiecare dintre țările tranzitate urmând să primească câte 11 miliarde mc/an.

Proiectul, a cărui construcție ar trebui să se finalizeze în trei ani de la începerea lucrărilor, ar costa circa 4,6 miliarde de euro. Cinci companii implicate în gazoductul Nabucco, printre care şi Transgaz, au semnat la Viena un acord de asociere care stabilea modul de cooperare a acestora în cadrul

consorțiului nou-format, numit Nabucco Gas Pipeline International Ltd. La nivelul Uniunii Europene există planuri şi pentru construirea unei conducte pe sub Mediterana, care să aducă gaze naturale din Algeria.[13]

Ideea Nabucco este aceea de a conecta Europa direct la resursele de gaz din Asia Centrală. Astfel, se diversifică paleta de furnizori, dar se şi elimină obstacolul numit Rusia. Traseul începe de la terminalul Sangachal, de lângă Baku, în Azerbaidjan, traversează Georgia, intră în Turcia (unde preia gaze din Iran, Irak şi Egipt), apoi trece prin Bulgaria, România, Ungaria şi ajunge la Baumgarten, Austria. Din acest traseu, bucata Baku – Erzurum există deja. Mai e necesară îmbunătățirea ei pe alocuri şi construirea restului de conductă. În schema simplă, se obțin gaze din câmpurile azere de la Şah Deniz şi se trimit pe conductă până în Austria. Pe traseu, Turcia joacă rolul de interfață dintre europeni şi țările din regiune. Cel mai bun exemplu este Iranul. Nedorit de occidentali în proiect, Teheranul are relații bune cu Ankara. Astfel, devine furnizor indirect, vânzând Turciei gaze, pe care aceasta le dă mai departe. Un alt furnizor poate fi Irakul. Un partener major este, însă, Egiptul. Acesta va pompa metan până în Turcia, prin rețeaua Arab Gas, care ocoleşte Israelul.

Exploatările azere de la Şah Deniz şi din perimetrul său maritim din Caspica nu sunt suficiente pentru nevoile crescânde ale unei Europe înfometate de energie. Astfel, extensia de bază a Nabucco este conducta Trans-Caspian. Aceasta leagă terminalul azer de la Sangachal de terminalul turkmen de la Turkmenbaşi. Aici este punctul nodal unde se vor strânge toate canalele colectoare ale metanului din zona Asiei Centrale.

Cele trei țări producătoare din Asia centrală sunt Turkmenistan, Kazahstan şi Uzbekistan, în această ordine. Primele zăcăminte s-au găsit în 1960, iar sistemul de conducte actual a fost construit atunci. Bineînțeles, adaptat nevoilor de atunci ale URSS. După independența din 1991, turkmenii au construit doar o singură conductă spre exterior, mai exact spre Iran. Ideea că Nabucco se poate realiza şi fără conducta pe sub Marea Caspică este promovată de Iran, deoarece există deja o conductă care leagă Turkmenistanul de Iran. Este vorba despre conducta Korpege – Kurt-Kui, cu o capacitate maximă de doar 10 miliarde de metri cubi anual (la o compresie suplimentară), în mod normal fiind folosită pentru circa 5 miliarde de metri cubi anual, la o compresie normală. Astfel, autoritățile de la Teheran vin cu o idee proprie, mai exact îmbunătățirea capacității pe conducta deja existentă (care ocoleşte Marea Caspică pe la sud) şi construirea unei legături cu conducta Baku – Tbilisi – Erzurum. Chiar şi pe acest traseu există, din 2001, conducta care leagă sistemul național iranian de transport, prin Tabriz de

[13] UE – in cautarea sigurantei energetice hotnews.ro 21 noiembrie 2006.

granița cu Turcia. De acolo, traseul este Dogybayazit – Erzurum – Sivas – Kayseri - Ankara, cu deviație de la Kayseri spre Konya, dar având o capacitate restrânsă.

În perioada administrației Bush, proiectul era neviabil, din motive politice. Dacă administrația Obama va destinde relațiile cu Iranul, atunci această variantă ar deveni viabilă. Pe aceste considerente, Rusia se vede în situația disperată de a atrage într-un fel Iranul de partea sa, dar privându-l de posibilitatea încasării de taxe de transport pentru un asemenea Nabucco iranian, precum şi să-i restrângă la maxim capacitatea de a putea vinde direct gaze europenilor, fără intermediarul Turcia.

Ucraina a propus, în 2005, proiectul intitulat „White Stream", care presupune implicarea sa majoră. Ucrainienii trasează o conductă pe sub Marea Neagră, între portul georgian Supse şi peninsula Crimeea. De acolo, după o derivație spre sistemul național ucrainean de transport şi o direcționare spre Polonia, urmează din nou o traversare a Mării Negre până la portul Constanța. De la Constanța, ucrainienii văd o conductă care să ajungă la acelaşi punct terminus precum Nabucco: terminalul austriac de la Baumgarten.

După problemele cu gazul din această iarnă şi pierderea încrederii occidentalilor în securitatea tranzitării teritoriului ucrainean, Kievul a schimbat ruta. Noul plan presupune traversarea Mării Negre din Georgia până în România, iar spre Ucraina să fie doar o deviație submarină în dreptul localității Feodosia din Crimeea[14]. Acum, conductele principale dinspre Turkmenistan, Uzbekistan şi Kazastan ajung în Rusia, aceasta având practic monopol asupra resurselor.

Dacă Rusia nu întrerupea gazul, nu scădea presiunea nejustificat şi îşi termina reparațiile din sistemul propriu, probabil că nu mai era necesar Nabucco. La aceste condiții se adaugă aroganța Rusiei şi ideea Kremlinului că Rusia nu permite tranzitarea teritoriului său, ci doar achiziționarea de la asiatici şi vânzarea către europeni. Astfel, a devenit esențial pentru europeni să-şi diversifice portofoliul de furnizori direcți, lucru ce presupune evitarea teritoriului rus. Tocmai de acest lucru se teme Rusia. După ce nu a reuşit momirea europenilor cu prețuri mai mici la gaz sau păcălirea asiaticilor cu promisiunea achizițiilor mari la un preț ridicat, următoarea soluție a Rusiei va părea surprinzătoare: sprijinirea proiectului Nabucco.

---

[14] Bruce Pannier, *Turkmen Gas Riches Revive Pipe Dreams*, http://images.google.ro/imgres?imgurl=http://gdb.rferl.org/9063A455-DBDA-47D6-A94A-31C982C32273_mw800_s.jpg&imgrefurl=http://www.rferl.org/content/Turkmen_Gas_Riches_Revive_Pipe_Dreams/1330159.html&usg=__Nskzz4PFi0l141Odxm2g1mYZyqo=&h=601&w=800&sz=43&hl=ro&start=2&um=1&tbnid=WLLm_jEgokUsKM:&tbnh=107&tbnw=143&prev=/images%3Fq%3DWhite%2BStream%26hl%3Dro%26sa%3DN%26um%3D1 accesat in 22 ianuarie 2010.

Concret, Rusia are acum în pregătire două proiecte aparent fără legătură unul cu celălalt. De primul ştim, pentru că este mai aproape de noi: „South Stream". Acesta presupune conectarea pe sub Marea Neagră a Rusiei direct la Uniunea Europeană. Gazoductul submarin va pleca din terminalul rusesc Beregovoe şi va ajunge la Varna sau Burgas. Singura problemă aici fiind traversarea platformei continentale a Ucrainei, cel mai nou inamic al Rusiei. De pe țărmul bulgăresc, gazoductul va ajunge până la Baumgarten sau Trieste, prin Serbia. Traversând Serbia, Rusia împuşcă doi iepuri: penalizează România şi bonifică Serbia (singurul amic din Balcani). Probleme au pus însă şi bulgarii, care au condiționat „South Stream" de evitarea sistemului lor național de transport, solicitând Rusiei să investească în construirea unei conducte separate, destinată numai acestui proiect. Sau, de la Beregovoe, se foloseşte de infrastructura deja existentă (conducta „Blue Stream", care leagă Rusia de Turcia, pe sub Marea Neagră) pentru a pompa gaz direct în conducta Nabucco. Trebuie avut, totuşi, în vedere faptul că Blue Stream are o capacitate de 16 miliarde de metri cubi/an.

Al doilea proiect din master-planul rus este reprezentat de conducta Pre-Caspică sau Caspian Littoral sau Prikaspiiski. Aceasta va lega terminalul turkmen de la Turkmenbaşi de punctul de transfer de la Alexandrov Gai, la granița ruso-kazahă, traversând Kazahstanul pe un itinerar paralel cu malul Mării Caspice şi trecând prin terminalul kazah de la Beineu. În loc să se majoreze capacitatea de transport a conductei colectoare deja existente din Turkmenistan până în Rusia, punctul de plecare nu este câmpul gazeifer Dauletabad, ci Turkmenbaşi. Acest terminal maritim nu a fost ales la întâmplare, fiind exact punctul de contact cu teritoriul turkmen vizat de conducta Trans-Caspică, extensia proiectului Nabucco. Astfel, Rusia intenționează să „ia fața" europenilor, pornind cu gazul din acelaşi punct. Sigur, mai mult o mutare de marketing. Atingerea punctului Beineu este o dovadă a faptului că Rusia, în mărinimia ei, permite plecarea din acel punct a conductei către RP Chineză. Conducta Pre-Caspică ar urma să treacă prin stația de compresie turkmenă de la Belek şi ar avea o capacitate de 20 miliarde de metri cubi/an.

Conectând pe hartă cele două proiecte, aparent separate, obținem schema master-planului pe care Rusia îl pregăteşte. Astfel, „Nabucco"-ul rusesc reprezintă achiziția de gaze din Asia Centrală şi transportarea lor către Europa printr-o rută ce ocoleşte Marea Caspică pe la nord şi este mai sigură, fiind de construcție recentă. Rusia pregăteşte acum planurile, iar când totul va fi gata, în stilul cu care ne-a obişnuit în ultimul secol, va scoate ca dintr-o pălărie magică (pentru cine nu avea detalii în prealabil) o soluție pe care o va trânti agresiv pe masa negocierilor. Dacă Putin va spune europenilor

„conectarea la sursă există deja, ce rost mai are planul vostru" şi va indica traseul nord-caspic, însoţit de o ofertă tarifară aparent imposibil de refuzat, trebuie să ai deja un plan de rezervă. Şi asta pentru a evita riscul ca promoţia plină de reduceri de azi să devină cheltuiala bugetofagă de mâine.

Rusia are în plan „South Stream" (care să lege Rusia de Bulgaria pe sub Marea Neagră) şi „Nord Stream" (care să lege Rusia de Germania pe sub Marea Baltică). Astfel, Moscova ocoleşte imprevizibila Ucrainã şi pozează într-un comerciant interesat de confortul clientului. În orice caz, sistemul este unul de simbioză, Rusia depinzând de banii europenilor, aşa cum europenii depind de energie.

În vestul continentului, europenii mai au două surse importante de gaz: Norvegia şi Algeria. Deţinând vaste resurse de hidrocarburi în Marea Nordului, Norvegia este un partener de încredere, stabil şi predictibil, dar practică un preţ mai mare decât Rusia. În materie de energie, însă, siguranţa este pe primul loc. În orice caz, criza gazelor din ianuarie a dovedit că Norvegia nu poate înlocui complet Rusia pe piaţa energetică europeană. Împingând producţia la maximum, Norvegia nu a putut să acopere cererea de pe Bătrânul Continent.

Puţin mediatizate, gazoductele dintre Norvegia şi UE continuă să se dezvolte semnificativ. Astfel, patru gazoducte au fost puse în funcţiune, în anii 1990, între Norvegia şi continentul european. Este vorba de Zeepipe către Belgia (1993), Europipe I şi II către Germania (1995, 1999) si Franpipe către Franţa (1998). În 2006 şi 2007 s-au deschis Langeled Nord şi Langeled Sud, parcurgând 1.200 de km până la Easington, în Regatul Unit.

Alte proiecte, precum şi un gazoduct ce leagă Norvegia nu numai de Danemarca şi Suedia, dar şi de Polonia, sunt în dezbatere de la începutul anilor 2000 şi sunt promovate de UE pentru reducerea dependenţei poloneze de Rusia şi dezvoltarea sectorului de gaze din această ţară. Totuşi, preţul mai ridicat al gazului norvegian în raport cu cel rusesc au împiedicat până acum realizarea sa.

Peste Mediterana, Algeria şi, în secundar, Tunisia, furnizează gaze prin conductele Trans-Mediteranean (pe sub Mediterana, între Tunisia şi Italia) şi Maghreb-Europe (între Maroc şi Spania, prin strâmtoarea Gibraltar). În plus, se mai pune la socoteală şi gazul lichefiat trimis din porturile algeriene, cu navele, în Franţa. În regiune, Libia claxonează din spate, dorind să iasă din izolare şi să vândă gaze pe piaţa europeană.

Concluzii

Securitatea energetică necesită costuri. Pentru a avea un grad ridicat de securitate energetică este nevoie de investiţii, fie că este vorba despre constituirea unor stocuri de siguranţă, despre diversificarea tipurilor de energie utilizate şi a surselor de aprovizionare, de creşterea gradului de interconectare sau despre securizarea infrastructurilor existente.

În contextul diminuării resurselor energetice sunt de aşteptat acutizări ale comportărilor monopoliste şi practicilor de piaţă monopolizată din partea unui număr redus de producători, care iau forma cartelurilor de export cu impunerea propriilor condiţii, politici şi acorduri de comercializare şi a altor acţiuni de şantaj energetic. În acest context, vulnerabilitatea ţărilor dependente va spori, iar riscurile la adresa securităţii energetice se vor multiplica.

Atunci când un stat sau un cartel este furnizor de energie pentru alte ţări, acesta poate dispune oricând stoparea exportului sau reducerea cantităţilor convenite spre a fi exportate. Deşi, ulterior sistării alimentarii sunt invocate motive tehnice, în realitate, de multe ori la baza deciziei sistării alimentării sunt interese politice prin care să-şi exercite sfera de influenţă asupra altui stat, de aceea în bătălia politico-economică dintre state sau regiuni se utilizează tot mai des robinetul energetic. O armă extrem de eficientă în contextul actual pentru cei care o deţin.

Ţinând cont de dinamica mediului de securitate, este necesară o cunoaştere permanentă a noilor ameninţări, respectiv, vulnerabilităţile care apar, în special, pentru infrastructuri critice. Noile vulnerabilităţi pot să apară la una sau alta din infrastructurile critice, dar şi la punctele de legătură dintre ele atât în perspectiva naţională, cât şi internaţională. Aşadar, este necesară o concepţie adecvată şi o listă ierarhizată a infrastructurilor critice care obligă măsuri de protecţie şi se impune o selecţie a obiectivelor a celor care cu adevărat constituie o prioritate.

În contextul actual, se poate spune că petrolul şi gazul reprezintă miza luptelor din diferite puncte strategice ale coridoarelor de transport energetic (Caucaz, Cecenia, Georgia etc.). Aceste conflicte au căutat să impună şi să întărească autoritatea rusească într-un spaţiu în care se vor contura şi se vor ciocni interesele energetice ale principalilor actori de pe scena internaţională. Aşadar, competiţia pentru resursele energetice în lumea contemporană rămâne o sursă importantă de tensiuni şi crize atâta timp cât cererea creşte mult mai repede decât oferta, iar rezervele majore de hidrocarburi sunt localizate în zone caracterizate de profunde dezechilibre politico-economice şi presărate cu multe focare de instabilitate.

Interesele globale ale Rusiei sunt, de asemenea, foarte clare în legătură şi cu mai marile resurse din zona Caspicii, singurele care le pot concura pe cele proprii în alimentarea Europei. Rusia a încercat şi încearcă din toate puterile ca aceste resurse să nu ajungă în Europa evitând un control rusesc, mai ales că pentru a ajunge în Europa trebuie să tranziteze fie Rusia, fie zone precum Marea Neagră sau ţări limitrofe pe care Rusia le consideră ca făcând încă parte din sfera ei de interes strategic.

BIBLIOGRAFIE

Enayatollah Yazdani, *Competition over the Caspian oil routes: Oilers and Gamers perspective*, Alternatives: Turkish Journal of International Relations, vol. 5, nr. 1-2, 2006.

Rizea Marian, *Marea Neagră – Epicentrul elipsei strategice europeano-arabo-asiatice. Geopolitica petrolului*, în *Provocări la adresa securităţii şi strategiei la începutul secolului XXI*, Sesiunea de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională – 14-15 aprilie 2005, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2005.

Nicuț Mihai, *Croația a pus cruce oleoductului Constanța-Trieste*, http://www.capital.ro/articol/croatia-a-pus-cruce-oleoductului-constanta-trieste-125787.html, accesat in data de 26 ianuarie 2010.

Russia's Newly Found Soft Power, în *The Globalist*, August 26, 2004. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=49875 accesat în 25 ianuarie 2010.

Pannier Bruce, *Turkmen Gas Riches Revive Pipe Dreams*, http://images.google.ro/imgres?imgurl=http://gdb.rferl.org/9063A455-DBDA-47D6-A94A-31C982C32273_mw800_s.jpg&imgrefurl=http://www.rferl.org/content/Turkmen_Gas_Riches_Revive_Pipe_Dreams/1330159.html&usg=__Nskzz4PFi0l141Odxm2g1mYZyqo=&h=601&w=800&sz=43&hl=ro&start=2&um=1&tbnid=WLLm_jEgokUsKM:&tbnh=107&tbnw=143&prev=/images%3Fq%3DWhite%2BStream%26hl%3Dro%26sa%3DN%26um%3D1 accesat în 22 ianuarie 2010.

ASPECTE PRIVIND CAPACITATEA ACTIVITĂȚII NERVOASE SUPERIOARE DE A TRECE RAPID DE LA UN ANUMIT STEREOTIP DINAMIC LA ALTUL

FEATURES PERTAINING TO THE SUPERIOR NERVOUS MOTION CAPACITY OF QUICKLY SHIFTING FROM A CERTAIN DYNAMIC STEREOTYPE TO AN OTHER

Asist.univ.drd. Gabriela PENCIULESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Neurofiziologia şi psihologia sunt două domenii distincte de cercetare care stau la baza studiului mişcării şi al învățării motrice.

Prestația motrică este considerată ca o acțiune motrică în care se manifestă capacitatea de performanță individuală în ansamblul său.

Neurophysiology and psychology are two distinct domains related to research, whose origins are found in the study of mobility.

The individual performance aptitude, all together, is manifested as a practice of mobility.

Cuvinte cheie: acțiune motrică, constantă motrică, capacitate individuală de performanță, învățare motrică, performanță sportivă.

Keywords: *mobility action, mobility constant, individual capacity for performance, mobility studying, athletic performance.*

Studiul mişcării şi al învățării motrice îşi are originea în două domenii distincte de cercetare: 1. *neurofiziologia*, în principal acea parte care studiază procesele neurale asociate mişcării sau care reprezintă cauza acestora; 2. *psihologia*, cu referire la dezvoltarea unor deprinderi de înalt nivel, fără ca totuşi să se refere la procesele neurologice conexe.

Aceste două sectoare ale cercetării au investigat mişcarea, într-o manieră aproape complet separată. Publicarea cărții „Cognitive psychology” a lui Neisser a deplasat cercetarea privind comportamentul de la modelul comportamentistic (behaviorist) – orientat spre studiul relației stimul/răspuns -fără să se intereseze de procesele implicate la nivel cognitiv, la abordarea în

* e-mail: *gaboanta_52@gmail.com*

care acestea din urmă devin elemente de cunoaştere fundamentale pentru studierea omului şi, prin urmare, a mişcării.

Aşa cum aminteşte Schmidt: „sub influența psihologiei cognitive, domeniul comportamentului motric a trecut de la orientarea asupra sarcinii, centralizată îndeosebi pe efectele variabilelor privind realizarea anumitor acțiuni motrice, la aceea asupra procesului, cu referire specială la evenimentele materiale şi neurale care favorizează sau produc mişcarea. Ființa umană era în aceste condiții considerată ca un procesor de informații şi era necesar să se înțeleagă în ce fel erau codificate şi înmagazinate informațiile relative la mişcare; în ce fel erau reprezentate în memorie acțiunile şi cum erau tratate informațiile relative la erori, în scopul de a permite învățarea”[1].

Prestația motrică este considerată ca o acțiune motrică în care se manifestă capacitatea de performanță individuală în ansamblul său. În felul acesta, se iese din impasul constituit de considerarea mişcării doar din punct de vedere energetic, cinematic sau cognitiv. Se pune, în schimb, problema studierii legăturii dintre aceste situații diferite, ilustrând acțiunea umană ca fiind determinată de integrarea continuă dintre aceşti factori.

Caracteristicile acțiunii pe care le manifestă indivizii atunci când îşi dezvoltă aptitudinile specifice sunt patru: constanța motrică; unicitatea acțiunii; stabilitatea şi coerența acțiunii; caracterul modificabil al acțiunii.

Constanța motrică se referă la aptitudinea de a produce o amplă varietate de mişcări finalizate, pentru realizarea aceluiaşi obiectiv, prin intermediul acțiunii diferiților muşchi şi scheme motrice.

Unicitatea acțiunii se evidențiază în micile variații care apar confruntând repetarea aceloraşi mişcări.

Cu toate acestea, acțiunile sunt stabile şi coerente în timp, iar analiza cinematică demonstrează cum nişte acțiuni stăpânite, la modul stabil, pot fi repetate mereu în acelaşi fel.

Ultima caracteristică a acțiunii, modificabilitatea, nu contrastează cu factorul descris anterior, ci se referă la faptul că mişcările sunt continuu modificate în funcție de schimbările care intervin în mediul înconjurător. Cu cât este mai dezvoltată aptitudinea individuală, cu atât mai dezvoltată este abilitatea de prevedere, planificare şi executare a mişcării, ca răspuns la schimbările situaționale.

Pe lângă caracteristicile acțiunii, la fel de importantă este determinarea capacității individuale de performanță în care acțiunea reprezintă manifestarea cea mai completă. După Schnabel (1999), patru sunt factorii care constituie

[1] R.A Schmidt, *A schema theory of discrete motor skill learning*, Psychological Review, 1999, p. 14.

capacitatea individuală de performanţă, iar uniunea lor reprezintă unitatea bio-psiho-socială a personalităţii.

Primul factor este „reprezentat de procesele de transmisie (mecanică) a energiei şi de premisele constituţionale existente în corp (în constituţia sportivului), ca: dimensiunea în lungime şi anvergură, masa corporală, proporţia dintre segmentele corporale; mobilitatea articulaţiilor, posibilitatea de efort a aparatului motric şi de susţinere".

Al doilea factor este reprezentat, în primul rând, de randamentul musculaturii, de funcţionalitatea şi de randamentul sistemelor cardiovascular şi respirator. Aici sunt incluse: capacitatea de rezistenţă, de forţă şi de viteză.

Al treilea factor este reprezentat de coordonarea motorie: „adică de controlul şi reglarea senzo-motorie a mişcărilor şi proceselor psiho-fiziologice care conduc la niveluri ridicate ale reglării acţiunii".

Al patrulea factor cuprinde procesele cognitive, afective şi motivaţionale, care pregătesc, reglează şi verifică executarea acţiunii.

Incluzând în cele de mai sus nu numai activitatea motrică, ci şi performanţa sportivă, se poate afirma că ea însăşi constituie o acţiune, adică o unitate de activitate sportivă, inclusă în sine, cu o structură proprie temporală şi de conţinut, dirijată spre atingerea unui anumit scop, distinctă de anticiparea conştientă a programării şi rezultatului său, de deciziile conştiente şi de procesele analitico-sintetice de control şi reglare.

Acţiunile sunt, în acest fel, sub controlul unui sistem activ de scheme, selecţionate în raport cu cerinţele specifice ale situaţiei sportive. Schema înseamnă o memorie abstractă, reprezentarea unor evenimente şi gesturi învăţate. În domeniul învăţării motrice, Schmidt (1998) propune o abordare care evidenţiază aspectele cinematice şi cinetice ale mişcării, consecutiv cu cele ale memoriei, în scopul clarificării capacităţii de a generaliza un răspuns şi de a reduce, prin urmare, numărul de programe motrice necesar să fie înmagazinate.

Schmidt consideră că, după executarea unei mişcări, individul memorează patru factori: primul se referă la condiţiile iniţiale care preced mişcarea (poziţia corpului, greutatea obiectului aruncat etc.). Ulterior sunt memoraţi parametrii relativi la programul motric şi rezultatul mişcării în mediul înconjurător, în termeni de cunoaştere a rezultatului. În fine sunt memorizate consecinţele senzoriale, adică felul în care subiectul a văzut, simţit şi perceput mişcarea şi rezultatul acesteia. Individul alcătuieşte două tipuri de scheme: schema de amintire şi cea de recunoaştere.

Schema de amintire este alcătuită din primii trei factori descrişi mai sus: sportivul memorează faptul că rezultatul dorit corespunde prezenţei unor condiţii specifice iniţiale şi dezvoltării unui program motric precis. Schema de recunoaştere este determinată de relaţia care se stabileşte între condiţiile iniţiale, rezultat şi componentele senzoriale. Înainte de execuţie sportivul

apreciază care sunt componentele senzoriale care se vor manifesta , dacă acea mişcare specifică va avea loc. Sunt multe componente senzoriale aşteptate şi constituie baza procesului de evaluare a mişcării.

O schemă se poate afla în trei situaţii: de repaus, activată şi selecţionată.

Starea de repaus se referă la condiţia de neactivare a schemei; schema este conţinută în sistemul memoric, dar nu desfăşoară nicio activitate în acel moment specific. Schema activă se află, din contră, într-o stare de alertă, nivelul de activare fiind determinat de un ansamblu de factori dintre care cei mai importanţi sunt privitori la schema principală, la influenţele motivaţionale, la cerinţele atenţionale şi interacţiunea dintre acestea şi situaţia externă. De asemenea, o schemă este selecţionată atunci când nivelul său de activare este suficient de ridicat pentru a depăşi propriul prag al simplei activări, iar, odată deselecţionată, reglează desfăşurarea acţiunilor, controlând fiecare activitate a organismului atât internă cât şi externă.

Schemele sunt organizate în secvenţe verticale şi orizontale. Secvenţele orizontale controlează secvenţele de acţiuni automatizate şi care nu necesită o solicitare particulară a atenţiei pentru a fi executate. Norman şi Shallice[2] deosebesc trei tipuri de mecanisme activante: influenţele secvenţelor verticale, competiţia dintre scheme şi influenţele situaţiilor de declanşare. „Secvenţele orizontale determină structura organizatorică a schemelor şi mecanismelor proceselor, relative la o secvenţă de acţiune. Secvenţele verticale determină predispoziţia acţiunii prin intermediul unui proces de selecţie. O serie de condiţii declanşatoare determină alegerea adecvată a timpului de acţiune a schemelor, iar mecanismul de competiţie, dintre scheme, combină aceste influenţe diverse şi selecţionează schemele corespunzătoare".

Funcţia secvenţelor verticale este deosebit de evidentă în raport cu sarcinile noi sau deosebit de complexe, pentru care o serie corespunzătoare de scheme poate să nu fie formată sau imediat utilizată.

Doi sunt principalii factori care alcătuiesc secvenţele verticale: motivaţia şi atenţia. Atenţia influenţează schemele în interiorul secvenţelor orizontale modificându-le nivelurile de activare. Activitatea atenţională este responsabilă de mecanismele atenţiei care influenţează planificarea şi reglarea secvenţelor de acţiune, dar nu şi acţiunea fizică succesivă. Procesele de planificare şi luare a deciziei sunt necesare atunci când schemele existente nu sunt în măsură să satisfacă obiectivele. Ulterior, după ce sarcina a fost învăţată, se cere o intervenţie minoră a secvenţelor verticale, deoarece acţiunea se află sub controlul proceselor secvenţelor orizontale.

Motivaţia este, în schimb, un sistem care acţionează relativ lent, orientând activitatea secvenţelor orizontale spre obiectivele pe termen lung,

[2] D.A. Norman, T. Shallice, *Attention to action. Willed and automatic control of behavior*, San Diego University of California, Center for Human Information and Processing, 1998, pp. 290-306.

determinate de cerinţele organismului şi reglate de schema principală. Este prezent, de asemenea, un mecanism care reglează soluţia conflictelor dintre acţiunile contrastante şi care permite realizarea unor acţiuni simultane. Schemele secvenţelor de acţiune interacţionează între ele prin intermediul variaţiilor nivelurilor de activare, iar schema selecţionată va fi aceea a cărei activare depăşeşte un prag determinat.

Ultima componentă a modelului lui Normann şi Shallice[3] este reprezentată de ceea ce numim condiţiile declanşatoare ale acţiunii. O acţiune trebuie să fie limitată într-un cadru limitat de timp, determinat la rândul său de cerinţele situaţionale, influenţând astfel nivelul de activitate a schemelor care trebuie selecţionate pentru acţiune.

O contribuţie ulterioară la studiul mişcării ia naştere din acele investigaţii care au demonstrat cum calitatea dezvoltării motrice este determinată şi de cunoaşterea relativă a acţiunii pe care o persoană a dobândit-o. Acest punct se bazează pe studiile privind dezvoltarea memoriei la copii. În această privinţă se propune o abordare a dezvoltării motrice bazată pe cunoaştere făcând distincţie între capacităţile structurale şi cunoştinţele dobândite în raport cu acţiunea.

Prin capacităţi structurale, ei se referă la bazele anatomice şi la potenţialul fiziologic pe care îl moşteneşte un individ. În schimb, cunoştinţele dobândite se raportează la deprinderile obţinute prin intermediul diferitelor forme de experienţă şi sunt de trei tipuri:

- procentuale – se referă la schemele relative la modul în care se desfăşoară acţiunea;
- declarative – care includ toate informaţiile relative la o acţiune;
- afective – relative la trăirea subiectivă în raport cu acţiunea.

Cunoştinţele procedurale conţin memoria schemelor de acţiune ce controlează execuţia mişcărilor specifice şi constituie secvenţele orizontale care ghidează acţiunea. Sunt la baza tuturor aspectelor acţiunii incluzând percepţia, luarea deciziei, selecţionarea răspunsului, execuţia motorie şi evaluarea rezultatului. Dacă mişcarea nu a fost bine învăţată sau nu a fost automatizată, sunt activate schemele de control, care solicită informaţii ulterioare, un control major atenţional la nivelul cunoştinţelor declarative.

Cunoştinţele declarative se referă la informaţiile înmagazinate în memorie, care influenţează dezvoltarea şi executarea acţiunii şi, în interiorul lor, cuprind diferite tipuri de cunoştinţe. Printre acestea este inclusă conştiinţa limitelor impuse acţiunii care se împarte în trei factori: morfologici, biomecanici şi ambientali.

O altă formă de cunoaştere se referă la propria schemă corporală şi la aptitudinea de orientare în spaţiu. În timpul copilăriei, se dobândesc sisteme multiple de referinţă, pentru a descrie modul de mişcare în spaţiul tridimensional. Pornind de la o codificare pur egocentrică în cadrul sarcinilor

[3] D.A. Norman, T. Shallice, *op.cit*., pp. 290-306.

de manipulare, copiii depăşesc acest stadiu dezvoltând reprezentări mentale sofisticate ale spațiului, pe care le utilizează într-o manieră flexibilă până la stabilirea, la vârsta adultă, a unui cod spațial abstract, pentru orientarea corpului în spațiu.

Cunoştințele afective cuprind sentimentele subiective trăite şi memorizate în diferite situații. Dintre cele experimentate, unul dintre cele mai importante este cel relativ la „a te simți competent" în cadrul activității motorii şi sportive desfăşurate, necesar de fapt pentru susținerea motivației şi dezvoltarea unei păreri pozitive despre sine[4].

Încă din copilărie, fiecare persoană dezvoltă o reprezentare a felului în care mintea operează; în acest mod se alcătuieşte o cunoştință metacognitivă, care constituie nivelul cel mai înalt al cunoştinței declarative a acțiunii.

În mod diferit, abilitățile metacognitive se referă la utilizarea cunoştințelor metacognitive în timpul acțiunii şi sunt, prin urmare, în cadrul cunoştințelor procedurale.

Se poate afirma că elementul comun cel mai important care reiese din analiza diferitelor teorii ale mişcării şi învățării motrice se referă la accentuarea rolului activității cognitive în cadrul execuției motrice. În schimb, metodologia antrenamentului este puternic influențată de concepția mecanicist-energetică a mişcării; ca sarcină a tehnicienilor şi cercetătorilor va trebui să fie, aşadar, aceea de a concepe noi metodologii de antrenament, dirijate spre a dezvolta în rutina cotidiană sugestiile propuse de aceste noi concepții ale mişcării.

BIBLIOGRAFIE

Adams K.A., *Historical review and appraisalof research on the Learning retention, and transfer of human motor skills*, Psychological Buletin, 1997.

Glencross K.J., *Levels and strategies of response organization*, in G.E.Stelmach, J.Recin, Tutorials in motor behavior, New York, North Holland Publ., 1998.

Harter S., *The perceived competence scale for children*, Child development, 1997.

Larish V. Schnabel M., *Motor control and learning*, Champaign, Human Kinetice Publs, 1999.

Neisser U., *Cognitive Psychology*, New York, Appleton Century Crofts, 1997.

Norman D.A., Shallice T., *Attention to action. Willed and automatic control of behavior*, San Diego University of California, Center for Human Information and Processing, 1998.

Schmidt R.A., *A schema theory of discrete motor skill learning*, Psychological Review, 1998.

[4] Harter S., *The perceived competence scale for children, Child development*, Bergerone 1998, pp. 87-97.

NOŢIUNI GENERALE DE REFACERE FUNCŢIONALĂ ŞI RECUPERARE POSTTRAUMATICĂ

NOTIONS RELATED TO FUNCTIONAL REHABILITATION AND POSTTRAUMATIC RECOVERY

Asist.univ.drd. Gabriela PENCIULESCU*
Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”

Recuperarea medicală reprezintă un ansamblu de metode şi mijloace folosite pentru corectarea deficienţelor fizice, tratarea şi recuperarea unor sechele după îmbolnăviri ale aparatului locomotor şi ale sistemului nervos central.

The medical recovery represents an ensemble of methods and processes employed in the correction of physical deficiencies, the treatment and recovery of physical imperfections as a result of malfunctions exhibited at the locomotor and nervous systems' levels.

Cuvinte cheie: recuperare postraumatic, refacere funcţională, deficienţe fizice, recuperare neuromotorie, accidente ale aparatului locomotor.

Keywords: *Posttraumatic recovery, functional rehabilitation, physical deficiencies, neuromotor recovery, accidents of the locomotor system.*

Se poate spune că bazele recuperării fizice se pierd undeva în trecutul îndepărtat al omenirii. Încă din antichitate, oamenii au sesizat beneficiile mişcării şi ale exerciţiului fizic în ceea ce priveşte atât starea de sănătate fizică, cât şi cea psihică.

Recuperarea medicală reprezintă un ansamblu de metode şi mijloace folosite pentru corectarea deficienţelor fizice, tratarea şi recuperarea unor sechele după îmbolnăviri ale aparatului locomotor şi ale sistemului nervos central. Un accent deosebit se pune pe refacerea performanţelor fizice, psihologice şi sociale ale individului şi pe prevenirea complicaţiilor secundare disabilităţilor. Întrucât tot mai multe persoane supravieţuiesc unor afecţiuni sau accidente care, cu câtva timp înainte le-ar fi fost fatale, iar populaţia

* e-mail: *gaboanta_52@gmail.com*

înaintează în vârstă şi fiindcă se acordă o importanţă crescândă calităţii vieţii, domeniul recuperării medicale capătă o semnificaţie din ce în ce mai mare. Medicina fizică utilizează factori fizici în tratamentul unor afecţiuni acute şi cronice şi în recuperare: kinetoterapia, electroterapia, termoterapia, crioterapia, laserterapia, magnetoterapia, masoterapia.

Asistenţa medicală de recuperare este utilă indiferent de vârsta pacientului, în special în: sechele după accidente vascularo-cerebrale (hemiplegia), traumatisme vertebro-medulare (tetra/paraplegia), traumatisme cranio-cerebrale, leziuni de nervi periferici, politraumatizaţi, afecţiuni reumatismale degenerative şi inflamatorii, traumatisme sportive, osteoporoză, infirmităţi motorii centrale.

În ultimii 10-20 de ani s-a înregistrat un progres incontestabil în problemele teoretice de bază ale mişcării, contracţiei musculare, controlului motor ca şi în activitatea aerobică cu urmările induse de aceasta asupra organismului.

Definit ca activitate statică şi dinamică, încadrată într-una din formele de exercitare, realizat după principii tehnice şi metodice bine stabilite şi respectând normele anatomice şi biomecanice, precum şi cerinţe igienice şi pedagogice, exerciţiul fizic a devenit mijlocul principal utilizat în recuperarea medicală.

Exerciţiile fizice efectuate în acelaşi fel şi cu o succesiune repetată se perfecţionează şi devin procedeu. Complexul de exerciţii fizice şi procedee executate într-un scop bine precizat, devine metodă.

O clasificare a procedurilor de lucru cu pacientul, care cuprind o serie de procedee şi metode ar putea fi următoarea:

1. Kinetoterapia:

a) Tehnici anakinetice: imobilizări, posturări;

b) Exerciţii fizice:

- statice: contracţie izometrică, relaxare musculară;
- dinamice: mişcări active reflexe si voluntare, mişcări pasive, pasivo-active, activo-pasive;

c) Tehnici de facilitare proprio-neuroceptivă: Kabat, Bobath etc.

d) Metode noi cu ajutorul tehnicii de calcul:

- control neuromuscular bazat pe feed-back vizual;
- EMG;
- stimulare electrică funcţională (FES).

2. Electroterapie – foloseşte curenţi de continuă, joasă, medie şi înaltă frecvenţă, laserterapie, magnetoterapie, ultrasunete, termoterapie uscată (aplicaţii cu parafina).

3. Masoterapie – masaj uscat, duş masaj.

4. Hidroterapie – piscină colectivă, bazin de mers, băi galvanice, coborâre individuală.

5. Terapie ocupațională – formă de terapie care foloseşte ca mijloace terapeutice o activitate fizică sau intelectuală plăcută persoanei respective cu rolul de a întreține: croşetat, cusut, cântat la pian, sculptură, pictură, grădinărit etc.

În orice domeniu de activitate progresul şi necesitatea găsirii unor noi soluții tehnice şi tehnologice, sunt absolut necesare pentru a putea ține pasul cu problemele ce apar în timp.

Astfel, în cazul recuperării neuromotorii se încearcă a se găsi noi tehnici şi metode pentru recuperarea pacienților cu probleme.

Aşadar ne propunem ca în aceasta lucrare să prezentăm o nouă metodă de lucru pentru persoanele care necesită recuperare medicală. De fapt este vorba de transferul în domeniul recuperării nueromotorii a unei tehnologii utilizate de mai mult timp în sportul de înaltă performanță.

În sport, s-au elaborat tehnologii noi folosite în măsurarea parametrilor motrici şi în antrenamentul cu caracter complementar. Cercetătorii de la Institutului Național de Cercetare pentru Sport (INCS) au realizat o asemenea tehnologie, dezvoltată în etape, de la stadiul problemelor practice de rezolvat în sportul de performanță până la cel de aparat de laborator, echipament de pregătire şi, în final, de ansamblu de soluții tehnice pus în serviciul unei structuri conceptuale cu grad înalt de originalitate, privitoare la intervenția informației în procesul de antrenament pentru sportul de înaltă performanță. Există deja la ora actuală un cabinet de kinetoterapie care foloseşte aceste mijloace tehnologice.

S-a observat că, în practica domeniului antrenamentului sportiv, alegerea unor soluții şi experimentarea lor direct asupra sportivului, pe lângă consumul mare de timp până la apariția efectelor, poartă în majoritatea cazurilor amprenta imprevizibilului, modificările negative neputând fi anulate rapid.

Pentru remedierea unor astfel de situații, specialiştii din domeniul sportului de performanță au apelat, printre altele, la simulare şi la folosirea simulatorului în procesul de antrenament.

Simulatorul este definit ca un sistem tehnic care, în baza cunoaşterii şi modelarii legilor ce guvernează un sistem sau un proces, este construit astfel încât să asigure corespondența biunivocă între elementele sale şi cele ale originalului.

Simulatorul de condiții folosit în sport reprezintă un sistem de soluții pentru aparatura de testare şi pregătire, cu un important impact asupra teoriei şi practicii antrenamentului pentru sportul de înaltă performantă şi cu posibilități de extindere către recuperarea neuromotorie şi/sau posttraumatică.

Acest sistem complex de soluții este compus din:

A. Un modul de simulare care reprezintă partea de baza a sistemului prin care se comandă nivelul forţei de rezistență care se va opune mişcării şi care preia şi procesează informația cu privire la principalii parametri biomotrici ai mişcării: forță, viteză şi amplitudine.

B. Cadre speciale şi dispozitive mecanice care ajută subiectul să execute mişcări specifice în funcție de cerințe.

C. Sistemul de procesare a datelor care include un calculator tip PC şi un sistem hardware cu softul specializat pentru achiziția şi prelucrarea datelor.

Facilităţile oferite de acest tip de aparatură sunt legate de posibilităţile de a informa sportivul în timpul fiecărei execuții asupra modului de realizare a sarcinilor de forță, centimetru de centimetru şi milisecundă de milisecundă şi de informația dată antrenorului despre desfăşurarea antrenamentului atât ca volum şi intensitate, cât şi din punct de vedere al calității motrice.

Un merit deosebit în structurarea conceptuală a antrenamentului pentru sportul de performanță este introducerea informației ca element fundamental în demersul construirii adaptării la sarcinile de competiție. În plus se creează condițiile de înțelegere a informației ca realitate asupra căreia se acționează permanent, conştient sau nu.

Cu ajutorul acestui sistem se pot executa numeroase tipuri de mişcări din domeniul pregătirii fizice sau recuperării prin control neuromuscular bazat pe feedback informațional vizual.

Pe lângă proprietățile generale ale sistemelor de a avea un schimb de substanță, energie şi de informație cu mediul în care se află, sistemele cibernetice au şi capacitatea de autoreglare. În cadrul acestor sisteme există o parte de comandă şi alta de execuție. Pentru a-şi menține identitatea şi a se dezvolta, sistemele cibernetice folosesc reglaje reprezentând lanțuri cauzale închise în care partea de comandă a sistemului, pentru a dirija şi controla modul de execuție, primeşte la intrare, în afara stimulilor de mediu, şi informațiile referitoare la acțiunea efectorului. Acest mecanism este cunoscut sub denumirea de feedback.

După efectele lor, reglajele pot fi negative, atunci când acționează în sensul stabilizării (homeostazie) şi pozitive, atunci când are loc o destabilizare ce poate conduce fie la schimbarea structurii sistemului, fie la distrugerea sa. Caracteristic pentru mecanismul de feedback este faptul că el acționează numai retroactiv, fiind alimentat cu informații pentru dirijarea şi corectarea erorilor produse.

Conform unuia dintre principiile care stau la baza proiectării, construirii şi utilizării aparatelor de testare şi antrenament, şi anume afişarea în timp real a informației referitoare la mişcare, se consideră ca această

informație retroactivă trebuie să ajungă imediat la sportiv în timpul antrenamentului, ea putând furniza date despre modificările fine ale comportamentului motor chiar în interiorul ciclului de mişcare.

Fața de informații de tip feedback obținute la distanță (cunoaşterea rezultatului, informația video etc.), informația de forță, poziție şi deplasare/viteză, furnizată sportivului în timpul exercițiului, aduce după sine nu numai conştientizarea subiectului asupra execuției sale, ci şi posibilități concrete de corecție imediată.

Echipamentul capabil să realizeze această performanță este în prezent accesibil şi poate fi utilizat nu numai la o creştere a gradului de finețe al reprezentărilor motrice, ci poate sluji şi la exersarea şi întărirea memoriei motrice printr-o suplinire temporară a unor deficiențe de moment sau de mai lungă durată şi prin posibilitățile oferite de revenire asupra unei informații ce seamănă, din punct de vedere calitativ, cu cea proprioceptivă.

Caracterul preponderent informațional prin care au fost influențate performanțele sportivilor face ca modificarea nivelului de performanță necesar aplicațiilor din recuperare să devină doar o problemă de adaptare tehnică.

Astfel, sistemul simulator de condiții pentru sport asigură prin modalitățile de aplicare cunoscute, evaluarea şi recuperarea neuromotorie şi osteoarticulară prin mişcări active şi tehnici de facilitare.

Dintre problemele ridicate de domeniul recuperării care se pot aborda, menționăm:

- refacerea imaginii mişcării;
- combaterea spasticității;
- antrenamentul pentru controlul voluntar din momentul apariției acestuia;
- dezvoltarea forței;
- dezvoltarea controlului mişcării prin creşterea coordonării agonişti-antagonişti;
- reeducarea echilibrului prin compensarea diminuării capacității de folosire a informației proprioceptive prin feedback vizual;
- exploatarea mai eficientă a unora din tehnicile de facilitare neuromusculară proprioceptivă.

Posibilitați de lucru în recuperarea neuromotorie

După înregistrarea datelor personale ale pacientului, s-a efectuat examenul somatoscopic. Stabilirea pertinentă a problemelor care pot fi rezolvate folosind aparatura amintită conduce la elaborarea unui program specific şi individual de recuperare care cuprinde mai multe etape.

Etapa de testare motrică inițială în cadrul căreia se solicită pacientului să execute anumite mişcări în regim maximal, adică să încerce să dezvolte

maximul de forță de amplitudine de care este capabil în momentul respectiv. În urma interpretării rezultatelor testelor inițiale, se stabileşte un program de exerciții în care lucrul nu se mai execută în regim maximal de forță şi amplitudine, ci după un model de referință în care parametri se impun prin soft la valori de aproximativ 50% din valorile maxime obținute la teste. Menționăm faptul că parametri impuşi sunt diferiți în funcție de fiecare exercițiu propus.

Etapa de recuperare propriu-zisă cuprinde un anumit număr de şedințe în care pacientul execută programul său de exerciții. Prin acest program, se stabilesc în cadrul fiecărui exercițiu, numărul de repetări ale unei mişcări precum şi numărul de serii de execuție. În funcție de evoluția pacientului, cu cât aceasta este favorabilă şi mai rapidă, se pot modifica mai dinamic parametri în sens crescător cu scopul scurtării perioadei de recuperare şi consolidării nivelului de forță şi amplitudine câştigat.

Etapa de testare motrică finală se bazează pe aceeaşi baterie de teste inițiale, tot în regim maximal, în vederea evidențierii evoluției, care în marea majoritate a cazurilor este pozitivă, pe baza comparării rezultatelor testărilor din cele două etape.

Concluzii

1. În urma analizei mai multor cazuri de recuperare neuromotorie cu ajutorul simulatorului s-au constatat, în marea majoritate a cazurilor, evoluții pozitive într-un timp foarte scurt.

2. Creşterile de forță şi amplitudine în exercițiile de bază sunt semnificative.

3. Lucrul interactiv şi informația operativă oferită subiectului au asigurat atât interesul acestuia, cât şi posibilitatea crescută de control necesar respectării sarcinilor şedințelor de lucru.

4. Facilitățile oferite de mijloacele tehnologice folosite au permis modificări rapide ale regimurilor de lucru în funcție de evoluția stării pacientului.

5. Corectitudinea execuției poate fi urmărită atât de subiect, cât şi de kinetoterapeutul care-l asistă şi care primeşte informația obiectivă despre parametrii de mişcare.

6. Informația permanentă primită de către subiect asupra fiecărei repetări, a întregii serii şi a evoluției sale în general, constituie un puternic factor dinamizator şi în acelaşi timp mobilizator în menținerea vie a spiritului de competiție cu sine însuşi.

BIBLIOGRAFIE

Arnold A., *Manual de medicină sportivă*, Barth, 1995.

Grimm H., *Bazele biologiei constituționale şi ale antropometriei* „Poporul şi sănătatea", Berlin, 1999.

Hanz, E.A., *Modelle und Strategien Zur Indentifikation hochbegabter Schuler*, Munchen, Univ. 1997.

Popescu-Neveanu P., *Psihologie şi pedagogie medicală, defectologie*, Bucureşti, 1998.

Tittel K., *Anatomia descriptivă şi funcțională a omului*, Jeana: Fischer, 1997.

SISTEMUL ONU DE VOLUNTARIAT

UN VOLUNTARY SYSTEM

Asist.univ.drd. Marian BRABOVEANU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

În conformitate cu scopurile şi principiile enunțate în Carta ONU, Departamentul pentru Operațiuni de Menținere a Păcii sprijină statele membre şi Secretariatul General în efortul lor desfăşurat pentru menținerea Păcii şi Securității Internaționale. Sarcinile Departamentului pentru operațiuni de menținerea Păcii constă în planificarea, pregătirea, supervizarea şi conducerea operațiunilor de menținere a păcii ale Națiunilor Unite.

In conformity with the stated causes and principles in the UN's Charter, the Peace Maintenance Operations Department supports the member states and the General Secretariat in their combined effort to maintain peace and security at the international level. The tasks of the department with regards to peace maintenance operations involve planning, preparation, supervising, and leadership of the UN peace preservation processes.

Cuvinte cheie: Carta, pace, securitate internațională, rezoluție, misiuni umanitare, mandat, voluntariat.
Keywords: *UN Chapter, peace, international security, resolution, humanitarian missions, mandate, voluntary.*

În conformitate cu scopurile şi principiile enunțate în Cartă, Departamentul pentru Operațiuni de Menținere a Păcii sprijină statele membre şi Secretarul General în eforturile lor desfăşurate pentru menținerea păcii şi securității internaționale[1]. Misiunile sale sunt: elaborează planuri pentru noi posibile operațiuni de menținere a păcii; dezvoltă planuri, metodologii şi bugete pentru operațiunile care au fost mandatate; asigură prin negocieri cu statele membre personalul civil, militar şi de poliție, unitățile militare, echipamentele şi serviciile necesare pentru îndeplinirea mandatului; asigură

* e-mail: *papusa53@yahoo.com*
[1] *Basic Facts About the United Nations*, Departament of Public Information. United Nations, New York, 2004, pp. 26-27.

suportul logistic şi administrativ pentru operaţiuni după ce acestea au fost stabilite, inclusiv pentru misiunile politice şi umanitare; asigurarea conducerii politice şi executive şi suportul pentru operaţiunile de menţinere a păcii; menţine contactul cu părţile în conflict şi cu Consiliul de Securitate pentru implementarea rezoluţiilor acestuia din urmă; analizează problemele politice survenite şi practicile optime referitoare la menţinerea păcii şi formulează politici şi proceduri în consecinţă; coordonează activităţile ONU referitoare la minele de teren şi dezvoltă programe adecvate. Şeful Departamentului – Subsecretarul General pentru Operaţiuni de Menţinere a Păcii împreună cu Secretarul General, formulează politici şi ghiduri pentru operaţiuni.

De asemenea, el consiliază pe Secretarul General în toate problemele referitoare la menţinerea păcii şi deminări. Sarcina Departamentului pentru Operaţiuni de Menţinere a păcii constă în planificarea, pregătirea, supervizarea şi conducerea operaţiunilor de menţinere a păcii ale Naţiunilor Unite încât acestea să-şi poată îndeplini eficient mandatul încredinţat sub autoritatea generală a Consiliului de Securitate şi a Adunării Generale şi sub responsabilitatea Secretarului General.[2] Departamentul pentru Operaţiuni de Menţinere a Păcii îşi asumă conducerea politică şi executivă a operaţiunilor de menţinere a păcii ale ONU şi veghează la îndeplinirea mandatelor, menţinând un contact permanent cu membrii Consiliului, ţările participante cu contingente sau resurse financiare, precum şi cu părţile aflate în conflict.

Departamentul are obligaţia să susţină din toate punctele de vedere misiunile din teren şi să le acorde sprijin logistic şi administrativ, efectuând o utilizare optimală a mijloacelor disponibile. Se are în vedere îndeosebi asigurarea în timp oportun a desfăşurării materialului şi oferirea de servicii de calitate, punerea la dispoziţie a resurselor financiare necesare şi intrarea în activitate a personalului după efectuarea pregătirii corespunzătoare. Departamentul urmăreşte integrarea eforturilor organismelor ONU cu cele ale entităţilor guvernamentale şi nonguvernamentale în cadrul operaţiunilor de menţinere a păcii.[3] El direcţionează orientările sale celorlalte misiuni politice şi de consolidare a păcii ale ONU şi le acordă sprijin în ceea ce priveşte aspectele militare, poliţia, acţiunile de deminare, logistica şi administraţia. Dacă diferitele operaţiuni de menţinere a păcii au mandate specifice, ele urmează totuşi anumite obiective comune: diminuarea suferinţelor oamenilor, instaurarea unui climat aducător de pace şi edificarea de instituţii care să favorizeze instaurarea unei păci durabile. Prezenţa în teren a unei operaţiuni de menţinere a păcii contribuie la realizarea acestor obiective, întrucât

[2] *Ibidem*, pp. 26-27.
[3] *Internal Notes prepared for the Secretary Affairs Division by the UN Department of Public Information*, United Nations, New York, 2006.

intervenind ca terță parte, ONU poate exercita o influență directă asupra procesului politic. Departamentul se implică, de altfel, pentru reducerea numeroaselor riscuri la care pot fi expuşi membrii căştilor albastre pe teren.

Operațiunile de menținere a păcii pot avea mai multe compozante dintre care una militară, armată sau non-armată şi diverse compozante civile, acoperind o întreagă gamă de domenii.[4] În funcție de mandatul lor, misiunile de menținere a păcii pot fi orientate către: desfăşurarea pentru a preveni extinderea conflictului şi escaladarea lui în conflict peste hotare; stabilirea situațiilor de conflict după încetarea focului pentru a crea condițiile ajungerii la un acord de pace între părți; asistență în implementarea acordurilor de pace convenite; îndrumarea statelor sau teritoriilor către o tranziție la un guvern stabil, bazat pe principii democratice, conducere eficientă şi dezvoltare economică.

Departamentul pentru Operațiuni de Menținere a Păcii se compune din:

- Oficiul Subsecretarului General;
- Unitatea pentru Promovarea Practicilor Optime;
- Biroul Executiv;
- Biroul pentru Operații:
  - Centrul de Situație;
  - Diviziunea pentru Europa şi America Latină;
  - Diviziunea pentru Asia şi Orientul Mijlociu;
  - Diviziunea Africa;
- Diviziunea Militară;
- Diviziunea pentru Poliție Civilă;
- Biroul de Sprijin al Misiunilor cu Divizia de Suport Administrativ şi Divizia de Suport Logistic;
- Serviciul pentru acțiuni antimină.

Sistemul ONU de voluntariat a cunoscut, în ultimii ani, o implicare crescândă în activitățile de pace ale Națiunilor Unite, constituindu-se într-unul din mecanismele acestora de gestionare a crizelor şi conflictelor.

Voluntarii Națiunilor Unite (VNU) sunt profesionişti, care au optat să-şi pună experiența şi expertiza în serviciul unui organism ONU (pentru perioade de 6 – 24 luni) pentru a participa la proiectele de dezvoltare, asistență umanitară, menținerea păcii şi din domeniul drepturilor omului.

În total, în lume, în fiecare an, aproximativ 8.000 de voluntari îşi desfăşoară activitatea în instituțiile Națiunilor Unite. Printre aceştia, mai mult de 1800 sprijină misiunile de pace ale ONU. Ei sunt desfăşurați, în principal, în țări aflate în stadiul de ieşire din criză: RD Congo, Liberia, Coasta de Fildeş, Kosovo, Sudan, Haiti. Recrutați de organul denumit Programul Voluntarilor

[4] *Ibidem.*

Națiunilor Unite, ei sunt repartizați în toate sistemele ONU. Mai mult de jumătate dintre aceştia lucrează pe lângă guverne, afectați de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Mai mult de un sfert activează în cadrul operațiunilor de pace, iar alții sunt afectați instituțiilor specializate ale Națiunilor Unite (HCR, PAM, UNICEF etc.).[5]

Programul VNU este un organ subsidiar al Națiunilor Unite creat de Adunarea Generală, în 1970. El este gestionat de PNUD şi răspunde în fața Consiliului de administrare al acestuia, acționând în parteneriat cu instituțiile pe lângă care sunt afectați voluntarii. Programul ia în evidență candidaturile şi selecționează voluntarii, urmând ca aceştia să fie folosiți de către instituțiile interesate şi care finanțează misiunile VNU.

Obiectivul de bază al Programului VNU îl constituie promovarea voluntariatului şi bineînțeles, mobilizarea de voluntari. Misiunea sa principală constă în diseminarea datelor privind acțiunea benevolă, îmbogățirea surselor de informare disponibile şi a resurselor de rețea existente şi de a acorda țărilor solicitante asistență tehnică în domeniul voluntariatului.[6] Programul VNU a fost dezvoltat în urma celebrării Anului internațional al voluntarilor 2001 al cărui obiectiv l-a constituit promovarea voluntariatului. În mod egal, Programul VNU are drept misiune stimularea politicilor naționale vizând favorizarea voluntariatului. Printre altele, el acordă guvernelor asistență pentru elaborarea şi adoptarea legislației specifice, desfăşurarea campaniilor de promovare a voluntariatului, precum şi asupra modului de girare a acestuia la nivel național şi local. Bugetul anual al Programului VNU atinge în medie 170 de milioane dolari, iar instituțiile specializate ale ONU îi alocă 137 de milioane dolari. În plus, Programul mai dispune de un Fond special benevol la care contribuie aproximativ trei zeci de țări cu un total de 5 milioane dolari. Aceste țări mai finanțează direct guvernele care beneficiază de voluntari cu aproximativ 18 milioane dolari.

Voluntarii Națiunilor Unite sunt prezenți în toate sectoarele de activitate ale ONU şi, din ce în ce mai mult, participă la activitățile de pace. Printre ei, mai mult de 75 la sută sunt originari din țările în curs de dezvoltare. În prezent sunt desfăşurați în aproape 140 de state şi pot să acționeze în propriile țări sau în străinătate. Logica voluntariatului vizează ca aportul principal al unui astfel de angajament să fie satisfacția personală de a efectua o acțiune benevolă. Voluntarii nu primesc remunerație, ci o compensație care se compune din alocații pentru instalare şi subzistență, asigurare şi cheltuieli de transport.

---

[5] Catherine Delice, *Volontaires de l'ONU*, Operation de paix – une initiative du Reseau francophone de recherche sur les operations de paix, Montreal, 2006, p. 1.

[6] *Rezoluția nr.57/106 a Adunării Generale*, 13 februarie 2003, p. 8.

În anul 2003, Adunarea Generală a ONU a apreciat că voluntariatul reprezintă un element important al unei întregi strategii, vizând printre altele lupta contra sărăciei, asigurarea unei dezvoltări durabile, prevenirea şi gestionarea catastrofelor, integrarea socială şi, îndeosebi, eliminarea excluziunii sociale şi a discriminării.[7] Prin rolul său de promovare a voluntariatului, Programul VNU este un actor determinant în strategia ce vizează Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului, planificate să fie îndeplinite până în 2015.

Aşa cum am menționat, VNU au un rol tot mai important în operațiunile de pace. Alegerile parlamentare şi prezidențiale care au avut loc în RD Congo, la 30 iulie 2006, primele din ultimii 40 de ani, au fost rezultatul unor activități pregătitoare considerabile îndeplinite de către voluntarii de pe lângă Misiunea ONU în RD Congo (MONUC) sau alte de instituții ale sistemului Națiunilor Unite în această țară, respectiv PNUD, UNHCR, PAM. În RD Congo, în prezent sunt în activitate mai mult de 800 VNU, reprezentând 80 de naționalități. 220 dintre aceştia activează în secțiunea electorală a MONUC sau pentru Proiectul de Asistență Electorală al PNUD. Ei sunt însărcinați să pregătească alegerile, ceea ce corespunde unui larg evantai de activități, de la organizarea logistică la mobilizarea populației şi buna desfăşurare a scrutinului.

Activitatea VNU reprezintă o resursă de care ONU cu greu s-ar putea lipsi în prezent. VNU sunt angajați în acțiuni de pace începând din 1992 şi de atunci, mai mult de 7.000 de voluntari au acționat în 38 de astfel de misiuni. În 2005, VNU reprezentau mai mult de 30 la sută din personalul civil implicat în operațiuni de pace. Ca urmare, în 2003, a fost semnat un Memorandum de Acord între DPKO şi Programul VNU în scopul lărgirii rolului voluntarilor în operațiunile de pace. Acest memorandum a fost evocat în Raportul Brahimi, care estima că o strategie de ansamblu pentru recrutarea de personal pentru misiunile de pace trebuie să conțină şi prevederi privind VNU.[8]

Totodată raportul recunoştea valoarea aportului VNU, care în mod tradițional şi-au dovedit devotamentul şi competența. În acest context, memorandumul menționat chema la o mai largă utilizare a VNU în operațiunile de pace şi participarea lor la planificarea noilor misiuni. Aşa cum am menționat, VNU sunt în mare parte mobilizați pentru organizarea alegerilor în țările aflate în reconstrucție, dar activitatea lor acoperă numeroase alte aspecte ale restabilirii şi consolidării păcii, ale refacerii structurii sociale şi ale reconstrucției economice. În acest sens, VNU sunt în mod deosebit angajați în activitățile de dezarmare, demobilizare, repatriere,

[7] *Ibidem*, p. 9.
[8] *Rapport du groupe d'etudes sur les operations de paix de l'ONU*, 21 Aout 2000, p. 142.

reintegrare şi reinserţie a combatanţilor. De asemenea, VNU încurajează locuitorii din zonele aflate în curs de ieşire din criză să se angajeze la reconstrucţia regiunii lor. Aceste iniţiative la nivelul comunităţii sunt utile pentru a permite reconcilierea şi readucerea încrederii în rândul populaţiei. Ele asigură prezenţa sprijinului local pentru căştile albastre şi alte categorii de personal ONU desfăşurate în zonă. Promovând angajamentul voluntar, VNU încurajează îndeosebi tinerii să iasă din espectativă şi să participe la reconstruirea ţării lor. O astfel de mobilizare este esenţială pentru a face ţara să treacă de la cultura războiului la cea a păcii, contribuind la soluţionarea definitivă a conflictelor.[9]

BIBLIOGRAFIE

Delice Catherine, *Volontaires de l'ONU*, Operation de paix – une initiative du Reseau francophone de recherche sur les operations de paix, Montreal, 2006.

Basic Facts About the United Nations, Departament of Public Information. United Nations, New York, 2004.

Internal Notes prepared for the Secretary Affairs Division by the UN Department of Public Information, United Nations, New York, 2006.

Rezoluţia nr.57/106 a Adunării Generale, 13 februarie 2003.

Rapport du groupe d'etudes sur les operations de paix de l'ONU, 21 Aout 2000.

[9] Catherine Delice, *op.cit*., p. 3.

CHINA, NOUA STĂPÂNĂ A AFRICII?

CHINA, THE AFRICA'S NEW MASTER?

Asist.univ. Andi Mihail BĂNCILĂ*
Academia Tehnică Militară

Primul leagăn al civilizației, Africa, a devenit o puternică atracție pentru orice mare putere care a existat vreodată. Toate acestea au încercat să se îmbogățească fără a da nimic în schimb. Arabii au fost primii care au deschis Continentul Negru pentru toți ceilalți şi au făcut cunoscută bogăția acestei zone. Cuceritorii europeni au făcut tot ce le-a stat în putință să pună mâna pe comorile Africii, indiferent de pericolele la care se expuneau. Americanii şi ruşii au jucat împreună rolul celor care vor pace şi dezvoltare vreme de mai bine de 50 de ani, dar rezultatele au fost identice cu cele anterioare. Noua superputere în creştere, China, îşi face şi ea acum simțită prezența în acea zonă. Nivelul investițiilor economice şi sociale în acele țări este mai ridicat ca întotdeauna. Marea întrebare pe care şi-o pun conducătorii lumii, şi în special cei ai Africii, este: „Oare va fi China diferită de toate celelalte care au fost aici înainte?"

The first shelter of human civilization, Africa, became a powerful attraction for every single great power that ever existed. All tried to get their richness, without giving anything back. The Arabs were the first to open The Black Continent for the great followers in making popular the richness of this area. The European conquerors did their best to get The African's treasury, regardless of the danger that they were exposed to. The Americans and the Russians played together the peace and development game for more than 50 years, but the results were the same as before. The new growing superpower China is making known its presence there. The level of economic and social investments in those countries is higher than ever. The big question that make nervous the world leaders and especially the Africans is: „Will China be different than the others that were here before?"

Cuvinte cheie: investiții, China, resurse naturale, diaspora, Africa.
Keywords: *investments, China, natural resources, diaspora, Africa.*

Lupta dintre marile puteri pentru accesul la sursele de materii prime riscă să devină una pe viață şi moarte. În condițiile diminuării continue a resurselor neregenerabile în termen scurt şi pe fundalul creşterii accelerate a consumului de bunuri şi servicii care devin din ce în ce mai sofisticate, marile puteri economice depun toate eforturile pentru a se poziționa mai aproape de

* e-mail: *bancila_mihail@yahoo.com*

sursele de materii prime încă uşor accesibile. Spaţii geografice care în aparenţă nu prezentau un interes deosebit pentru realizarea de mari investiţii economice, în special din cauza exploatării dificile a materiilor prime şi a instabilităţii politice şi legislative, care anterior fuseseră abandonate de mai marii vremii, au devenit din ce în ce mai interesante pentru puterile emergente aflate în plină creştere economică. Acestea pentru a reuşi să se impună pe o piaţă foarte dură nu o vor putea face doar prin mâna de lucru ieftină ca şi până acum, ele vor fi acelea care vor trebui să rişte pentru a obţine accesul la resurse ieftine. China a devenit, începând cu anii 2.000, cel mai activ investitor în economiile statelor africane. Realizând multiplele oportunităţi oferite de aceste investiţii cu grad ridicat de risc, guvernul de la Beijing a decis reorientarea priorităţilor investiţionale către Continentul Negru.

Investiţiile economice au reprezentat cheia care a deschis drumul Chinei către imensele surse de materii prime de pe continentul african. Beijing a devenit un sponsor permanent al proiectelor de infrastructură de pe continent şi un puternic aliat al regimurilor contestate în faţa comunităţii internaţionale, din prisma poziţiei sale de membru permanent în Consiliul de Securitate al ONU.

Activitatea politico-economică chineză în Africa a demarat începând cu anii ’60 când guvernul comunist de la Beijing a căutat susţinere pentru recunoaşterea internaţională a propriei legitimităţi asupra conducerii statului chinez în faţa regimului de la Taipei. Adversarul ideologic, Taiwanul, făcea un lobby puternic susţinut financiar printre toate statele lumii pentru a obţine o recunoaştere a dreptului său de a conduce întreaga ţară. În cadrul acestor iniţiative diplomatice guvernul comunist a reuşit să stabilească relaţii diplomatice la nivel de ambasade cu foarte multe dintre noile ţări care apăreau pe harta politică a Africii în urma procesului de decolonizare.

Lipsită fiind de resurse financiare, China a încercat pentru început să capete sprijinul mult dorit prin activităţi de consiliere şi chiar pregătire a unor grupări militare africane dornice să acceadă la putere. În acest joc dificil pe care şi l-a asumat să îl conducă, Beijingul a ajuns în anumite momente de cealaltă parte a baricadei faţă de celălalt titan al comunismului mondial, U.R.S.S. Confruntarea celor doi coloşi ai lumii comuniste s-a desfăşurat în mod indirect prin faptul că fiecare parte a ales să susţină o grupare militară care dorea să preia puterea în statul Zimbabwe. China a ales să acorde sprijin militar conducătorului grupării ZANU, Robert Mugabe, în timp ce URSS a sprijinit cu armament şi instructori pe Josua Nkomo conducătorul ZAPU. Victoria a fost obţinută de gruparea ZANU şi de Robert Mugabe, care a decis menţinerea unei relaţii privilegiate cu China[1]. Ulterior, pe fondul desfăşurării „Revoluţiei Culturale”, relaţiile chino-africane vor intra într-un con de umbră,

[1] Esterhuysen Pieter, political analyst at the Africa Institute of South Africa, *Zimbabwe: an historical overview*, Institute of Strategic Studies, 2004.

destinderea venind abia la începutul anilor ’90, când reformatorul Den Xiaoping va conştientiza importanța menținerii unei relații privilegiate cu statele africane, singurele surse accesibile de materii prime atât de necesare unei economii în continuă dezvoltare.

Filozofia după care îşi conduce China politica în Africa este de a ajuta aceste state să diminueze dependența economică față de grupul celor mai industrializate puteri ale lumii, în special față de vechile puteri coloniale. Ei susțin că abia acum începe decolonizarea. Cu toate acestea, investițiile făcute de ei nu sunt foarte bine privite de africani, care îi acuză de perpetuarea unor obiceiuri din perioada colonială. Sistemul de funcționare a întreprinderilor fondate de chinezi este unul foarte dur şi de multe ori înjositor. Ei îi acuză pe noii stăpâni de crearea unor întreprinderi neproductive, care utilizează mari cantități de energie şi în care condițiile de muncă dure favorizează apariția a numeroase accidente.

Serviciul de Cercetări al Congresului de la Washington a dat publicității un material în care se precizează că în perioada 2001-2004 statul chinez s-a instalat pe poziția a treia în topul exportatorilor de armament pe continentul african după Rusia şi Germania. Ei critică faptul că aceste arme sunt direcționate către cele mai brutale şi represive regimuri dictatoriale africane: regimul lui Bashir din Sudan, regimul lui Mugabe din Zimbabwe, precum şi grupărilor paramilitare din zona marilor lacuri, contribuind la creştere numărului de victime în conflictele interetnice aflate în desfăşurare în aceste regiuni[2].

Politica economică pe care China a promovat-o în Africa a fost inspirată din propria experiență a anilor ’70-’80 când, datorită unui influx de capital străin, țara a putut evolua de la postura de exportator de materii prime la cea de superputere economică a zilelor noastre. La sfârşitul anilor ’70 China reprezenta principalul furnizor de materii prime al Japoniei. Petrolul, minereurile feroase şi neferoase şi mai ales cărbunele de care dispune din abundență reprezentau principalele produse la export ale Beijingului. Cu ajutorul unui împrumut de 10 miliarde de dolari China a început procesul de reconstrucție a economiei, un accent important fiind pus pe modernizarea infrastructurii care la acea vreme în unele regiuni era ca şi inexistentă[3]. Japonia direct interesată în exploatarea resurselor naturale a contribuit şi cu tehnologia necesară construcției de porturi, unități de producere şi transport a energiei electrice şi nu în ultimul rând a şoselelor şi căilor ferate[4].

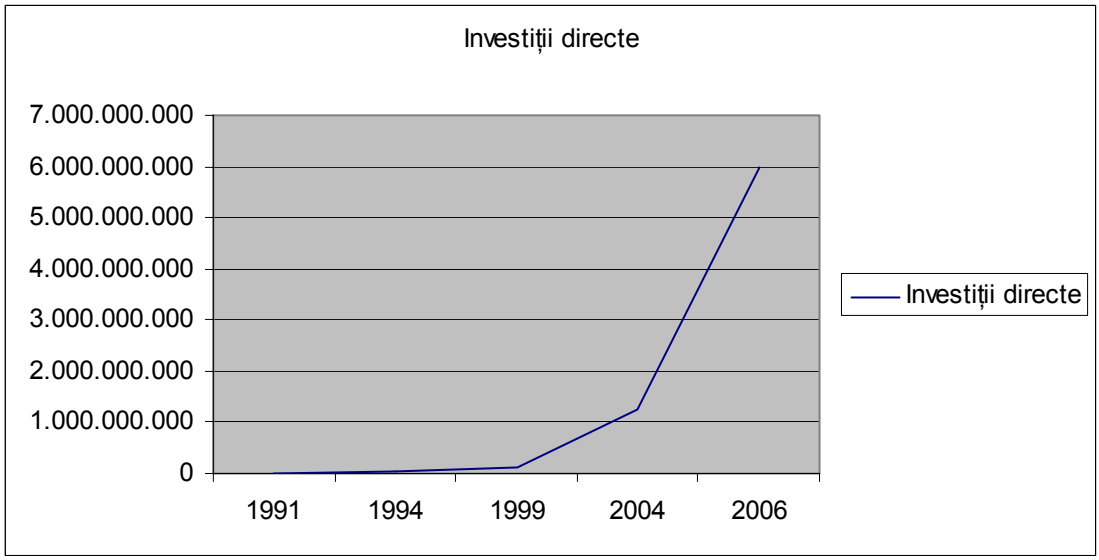
---

[2] Mark Curtis, Claire Hickson, *The new Sinosphere. China in Africa*, Institute for Public Policy Research, London, 2006, http://www.ippr.org.uk

[3] Deborah Brautigam, *Africa's Eastern Promise*, Foreign Affairs, ian. 2010, http://www.foreignaffairs.com

[4] Yang Shengming, *The Practices in the Past 20 Years Proved that the Transition of China’s Economic System Was Highly Successful*, Economic Management Publishing House, Beijing, 2000.

În momentul de față China aplică aceeaşi politică investițională care a funcționat cu succes în cazul său pentru țările africane. Investițiile directe în economiile acestor țări se fac cu o mare largheţe ținând cont de profiturile uriaşe pe care le asigură. Această nouă politică a devenit mai vizibilă în special ca urmare a creşterii investițiilor directe chinezeşti pe piețele africane.

La nivelul anului 1991 volumul investițiilor chineze directe pe piețele de capital ale statelor africane era mai mic de 5 milioane de dolari, însă în numai 3 ani creşte de peste 5 ori. În anii ce vor urma China va investi fără nici un fel de oprelişti în absolut orice, făcând ca volumul investițiilor directe să urce la 100 milioane în 1999, 1,25 miliarde în 2004 şi să ajungă la impresionanta cifră de 6 miliarde de dolari americani în anul 2006[5]. Trendul se menține ascendent cu rate de creştere pe care nu le poate prevedea nimeni, deoarece, indiferent de pierderile de moment, China îşi permite să investească fără limite pentru a instaura un monopol al pieței. Marele atu al Chinei în lupta cu lumea occidentală este faptul că cele mai mari investiții sunt făcute prin intermediul companiilor de stat. Acest lucru constituie un important avantaj, în contrapartidă cu companiile private occidentale, deoarece sistemul centralizat este mult mai bine pregătit să suporte pierderile pe termen scurt, rezultate în urma unor investiții neinspirate sau din perspectiva practicării prețurilor de dumping.

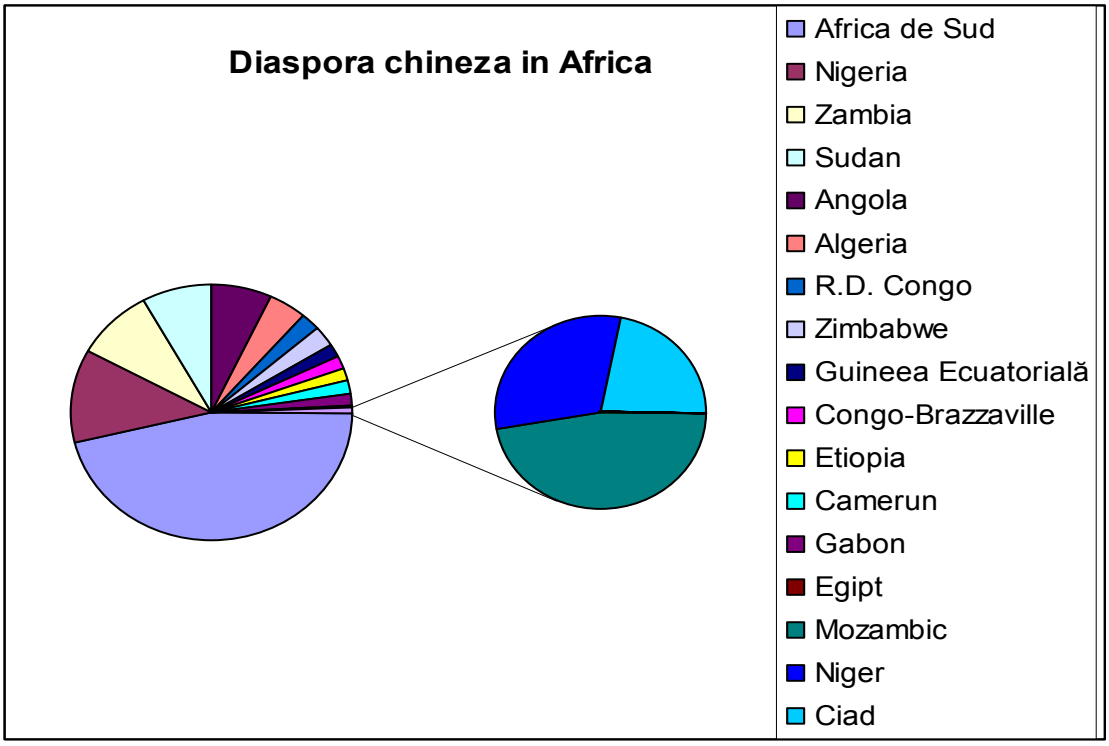
În ceea ce priveşte volumul schimburilor comerciale dintre China şi statele africane trendul este acelaşi, cel de creştere fără a putea fi estimat nivelul la care se intenționează a se ajunge. Dacă la începutul anilor ’80

[5] Amosu Akwe, *60-Second Expert: China Eyes Africa*, Foreign Policy in Focus, Washington, march 2007, http://www.fpif.org

volumul schimburilor comerciale era practic inexistent, 12 milioane de dolari americani în 1980, el va urma acelaşi trend ascendent şi va înregistra cifra de 10 miliarde de dolari în 2000 şi nu mai puţin de 55 de miliarde în 2006. Începând cu anul 2004, China a devenit principalul partener economic al celor mai importante state africane. Creditele directe pe care China le direcţionează către economiile acestor state nu sunt condiţionate de îndeplinirea unor condiţii politice, ba mai mult, nu trebuie rambursate în bani, ele fiind garantate cu produse ale acelor state. Trocul a devenit principalul mijloc comercial utilizat în relaţiile comerciale dintre cele două părţi. Lipsite fiind de lichidităţi financiare, dar foarte bogate în resurse minerale, statele africane rambursează costul investiţiilor chinezeşti cu produsele de care dispun. Astfel în schimbul construcţiei unor căi ferate, spitale, şcoli şi a unui performant sistem de aprovizionare cu apă, guvernul angolez se îşi ia angajamentul să returneze Chinei petrol, pe care acesta mai mult se obligă să îl şi extragă cu propria sa tehnologie. Acest sistem funcţionează foarte bine şi în cazul altor state unde investiţiile chineze creează noi oportunităţi de dezvoltare. Sistemele hidroenergetice proiectate şi construite de China în Republica Congo şi în Ghana sunt achitate în ulei, cacao şi fasole. Acest sistem favorizează ambele părţi, ale căror economie este forţată să se dezvolte şi a căror produse îşi găsesc uşor piaţă de desfacere, care în contextul globalizării rapide şi a mediului concurenţial foarte puternic, ar fi foarte greu să o obţină. Acest sistem de comerţ exterior nu este tocmai străin României, care înainte de anul 1989 dezvolta şi consolida relaţii bilaterale de liber schimb cu majoritatea ţărilor africane. Pentru acea perioadă de timp România era principalul competitor al statelor vestice în realizarea proiectelor de infrastructură pe continentul african. Cel puţin din această perspectivă, ne putem considera un precursor al Chinei în Africa.

Accesul chinezilor în acest areal geografic care prin definiţie era considerat a fi în sfera de influenţă europeană nu a fost tocmai uşor de realizat. Naţiunile europene direct interesate de menţinerea acelor pieţe de desfacere au reacţionat virulent în special prin intermediul presei şi mai puţin prin luarea de poziţii oficiale. Una dintre excepţii este Sudanul aflat în conflict etnic prelungit şi unde China este acuzată oficial de susţinerea acestui genocid prin livrările de armament pe care le face spre această ţară, la schimb cu petrolul care în sine reprezintă mărul discordiei. Presa occidentală a demarat o adevărată campanie de urmărire a investiţiilor pe care China le face pe continentul african şi de evidenţiere a aspectelor negative ce ţin de aceste investiţii directe. Investiţiile pe care statul chinez le face pe continent sunt condiţionate de acceptarea unui întreg pachet investiţional format din fonduri, tehnologie, dar şi din specialişti şi muncitori chinezi. Aceştia de cele mai multe ori înlocuiesc în totalitate forţa de muncă locală. Ei sunt organizaţi în mici

colonii de muncitori de până la 2000 de membri care funcționează după regulile stabilite la Beijing, fără a interacționa foarte mult cu autoritățile sau cu populația locală. O dată cu creşterea investițiilor pe care le fac chinezii în țările africane creşte şi comunitatea chinezească din acel stat. Nigeria este unul dintre aceste exemple înregistrând o rată a şomajului de peste 6% care este raportată doar la populația urbană, ea are angrenați în economie peste 50.000 de cetățeni chinezi. Aceştia se regăsesc în număr semnificativ şi pe teritoriul altor state putând fiind distribuiți astfel: Africa de Sud cu peste 200.000, Zambia 40.000, Sudan 35.000, Angola 30.000, Algeria 20.000, Republica Democratică Congo 10.000, Zimbabwe 10.000, Guineea Ecuatorială 8.000, Congo Brazzaville 7.000, Etiopia 7.000, Camerun 7.000, Gabon 6.000, Egipt 2.000, Mozambic 1.500, Niger 1.000 şi Ciad 700[6].

La o conferință ştiințifică desfăşurată la Universitatea Witwatersrand din Johanesburg, profesorul Laurence Schlemmer a acuzat în mod deschis China de sabotarea industriei textile sud-africane prin importul de bumbac foarte ieftin din Asia. Această problemă a fost expusă şi preşedintelui chinez Hu Jintao în ziua de 02.12.2007 în cadrul unei întâlniri pe care acesta a avut-o cu specialişti africani[7].

[6] Yuan Wu, *China in Africa 1956-2006*, China International Press, Beijing, 2008, https://www.questia.com

[7] R.W. Johnson, *Cei care clădesc Imperiul Chinez curăță bogățiile Africii*, The Sunday Times, 26.09.2006, Cape Town, http://epochtimes-romania.com

Foarte atentă la acest tip de publicitate negativă ce i se face, China a încercat să nuanțeze politica sa în domeniul socialului în ceea ce priveşte angrenarea populației autohtone în câmpul muncii. Ca urmare a acestui nou tip de abordare, guvernul de la Beijing a încurajat unele state africane să-şi reformeze politica privind ocuparea forței de muncă. Guvernul Republicii Democratice Congo a încheiat un parteneriat cu firmele chinezeşti care concesionaseră lucrări în domeniul minier şi a stabilit ca acestea să subcontracteze o parte a lucrărilor către firme autohtone. Mai mult decât atât, a stabilit obligativitatea ca acestea să utilizeze efectiv în lucrări maxim 20% forță de muncă adusă din China. Datorită faptului că o mare parte a forței de muncă ce va fi angrenată în procesul de producție este necalificată, firmele chinezeşti vor avea şi obligația de a iniția şi cursuri de formare a acestora pentru o serie de meserii. Utilizând acest tip de politică ambele părți vor fi avantajate, China îşi va spăla imaginea în fața opiniei publice, făcând unele concesii minore, în timp ce statele africane vor beneficia de investiții financiare şi infuzii de tehnologie fără de care nu ar putea demara procesele de producție, ba mai mult vor beneficia în viitor de o forță de muncă calificată pregătită cu costuri minime.

În cadrul politicii globale a Chinei, Africa joacă un rol de seamă în strategia de dezvoltare economică pe termen mediu şi lung. Guvernul chinez a încetat de mult să urmărească doar simple obiective economice, el dorind o consolidare a influenței sale pe continent mai ales din perspectivă culturală. Mai vechiul deziderat al Chinei de a bloca recunoaşterea Taiwanului de către statele africane rămâne în continuare unul dintre obiectivele diplomatice majore, însă la acesta se adaugă promovarea culturii şi civilizației chineze. Un prim exemplu de reuşită în acest sens ne este oferit de inițiativa guvernului din Liberia de a demara un program în parteneriat cu China de învățare a limbii chineze. În urma unor investiții gigantice de peste 2,6 miliarde dolari pentru exploatarea unor zăcăminte de fier, guvernul de la Beijing a demarat şi un program de popularizare a limbii chineze. În colaborare cu Ministerul Tineretului şi Sportului din Liberia s-au organizat cursuri intensive de învățare a limbii chineze şi se intenționează să se introducă în programa şcolară această disciplină de studiu. Justificarea acestor măsuri este tocmai amploarea extraordinară a schimburilor comerciale şi tehnologice dintre cele două țări, precum şi importanța în creştere a exporturilor de tehnologie venite dinspre China spre Liberia, tehnologie care a început să fie însoțită de instrucțiuni de utilizare în limba chineză.[8] Tot ca rod al acestei colaborări putem menționa apariția în cadrul emisiunilor radiofonice a unor programe în limba chineză, destinate pentru început comunității chineze stabilite în această țară.

[8] Deborah Brautigam, profesor asociat la American University, *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*, Oxford University Press, 2009.

Modul în care China a reuşit să-şi ridice economia după catastrofalele eşecuri înregistrate de Mao Tzedun în *marele salt înainte* şi faimoasa sa *Revoluţie culturală* a devenit un reper important pentru statele africane aflate în căutarea unei soluții viabile pentru refacerea propriilor economii. Primul ministru al Etiopiei, Meles Zenawi, a susținut că modelul occidental de dezvoltare economică este depăşit, iar fiecare dintre statele africane este liber să-şi aleagă propriul model de dezvoltare economică[9]. Cu toate că trecutul său este unul controversat, iar credibilitatea sa internațională este redusă, acest punct de vedere este promovat şi de alți şefi de state sau guverne africane care văd asistența financiară şi tehnologică chineză ca singură alternativă pentru redresarea propriilor economii. Într-o conferință de presă susținută în februarie 2007 el a declarat că China garantează pentru o dezvoltare durabilă bazată pe fapte nu doar pe sfaturi şi condiții de creditare greu de îndeplinit, la fel cum procedează instituțiile occidentale create pentru a accentua dependența financiară de propriul sistem.

Apetitul pentru risc al guvernului chinez este maxim, acolo unde nimeni nu doreşte să investească el o face. În ciuda unor previziuni sumbre legate de profitabilitatea exploatării unor zăcăminte de fier în Gabon, specialiştii chinezi au decis că este oportun să demareze o investiție de câteva miliarde de dolari. Despre existența acestor zăcăminte existau informații precise încă din 1955[10], însă nici una dintre companiile vest occidentale nu îndrăznise să investească bani într-un asemenea proiect. Pentru a putea exploata minereurile feroase companiile chineze au trebuit să construiască toată infrastructura, pornind de la drumurile de acces, căile ferate şi terminând cu portul de mare adâncime, capabil să primească în apele sale mineraliere de mare tonaj. Astfel de investiții nu mai uimesc pe nimeni, în Africa îşi desfăşoară activitatea peste 800 de firme chinezeşti cu afaceri în toate domeniile de activitate[11].

Consolidarea Chinei în postura de mare putere în viitoarea lume multipolară depinde, în bună măsură, de întărirea prezenței sale în țările africane, lucru ce garantează accesul facil la surse sigure de materii prime.

Recunoaşterea internațională a noului statut pe care îl are China pe continentul african a venit cu prilejul Forumului economic desfăşurat la Beijing în noiembrie 2006, când nu mai puțin de 48 de şefi de state şi de guverne africane au participat la această întrunire. Cu acest prilej liderii

---

[9] Geodin Gamora, *Ethiopia and China Political and Economic Relations Challenges and prospects after 1991*, http://www.afrology.com

[10] Sarah Monaghan, *China-Africa trade figures*, 2006 http://www.gabonmagazine.com

[11] Keith Campbell, *800 Chinese State-owned enterprises active in Africa*, covering every country, Mining Weekly, set. 2007, http://www.miningweekly.com

chinezi au întărit convingerea partenerilor africani că doresc să rămână acolo ca principali furnizori de servicii şi tehnologie. În urma acestei întruniri au fost semnate parteneriate strategice ce vizează reconstruirea infrastructurii africane. Au fost încheiate acorduri pentru construirea unei căi ferate între Zambia şi Tanzania, construcția unui nou centru de conferințe pentru Uniunea Africană cu sediul în capitala Etiopiei Addis-Abeba[12].

„Continentul neglijat al planetei" revine în atenția opiniei publice ori de câte ori se întâmplă o tragedie umanitară, o calamitate, un genocid, o schimbare de regim toate cu o conotație negativă, mai puțin în ultimul timp când ca urmare a creşterii interesului Chinei față de acest areal geografic ochii lumii occidentale reîncep să-l perceapă la adevărata valoare. China nu ar trebui să fie judecată doar din prisma politicii economice expansive pe continentul african, ci şi ca urmare a influxului de fonduri şi tehnologie ce determină o redresare a economiilor distruse de multitudinea conflictelor etnice şi politice. Politica chineză în Africa reprezintă poate singurul element considerat reciproc avantajos de către ambii parteneri comerciali. În timp ce China sprijină economiile statelor africane cu fonduri şi tehnologie, acestea acordă în compensație resursele naturale atât de necesare unei economii în continuă creştere.

BIBLIOGRAFIE

Amosu Akwe, *60-Second Expert: China Eyes Africa*, Foreign Policy in Focus, Washington, march 2007, http://www.fpif.org

Anshan I., *On the Adjustments and Changes of China's Foreign Policy to Africa*, West Asia and Africa, Issue 8, 2006.

Brautigam Deborah, *Africa's Eastern Promise*, Foreign Affairs, ian 2010, http://www.foreignaffairs.com

Brautigam Deborah, profesor asociat la American University, *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*, Oxford University Press, 2009.

Brookes Peter, *Into Africa: China's Grab for Influence and Oil*, Institute for International Studies at The Heritage Foundation, Feb. 9, 2007, http://www.heritage.org

Campbell Keith, *800 Chinese State-owned enterprises active in Africa, covering every country*, Mining Weekly, set. 2007, http://www.miningweekly.com

[12] *Forum on China-Africa Cooperation-Addis Ababa Action Plan*, nov. 2006, http://english.peopledaily.com.

Curtis Mark, Claire Hickson, The new Sinosphere. *China in Africa*, Institute for Public Policy Research, London, 2006, http://www.ippr.org.uk

Esterhuysen Pieter, *Zimbabwe: an historical overview*, Institute of Strategic Studies, 2004.

Forum on China-Africa Cooperation-Addis Ababa Action Plan, nov. 2006, http://english.peopledaily.com.

Geodin Gamora, *Ethiopia and China Political and Economic Relations Challenges and prospects after 1991*, http://www.afrology.com

Johnson R.W., *Cei care clădesc Imperiul Chinez curăță bogățiile Africii*, The Sunday Times, 26.09.2006, Cape Town, http://epochtimes-romania.com

Monaghan Sarah, *China-Africa trade figures*, 2006 http://www.gabonmagazine.com

Sautman B. and Y. Hairong, *Wind from the East: China and Africa's Development*, "China's New Role in Africa and Global South", Shanghai, May 15-17, 2007.

Shengming Yang, *The Practices in the Past 20 Years Proved that the Transition of China's Economic System Was Highly Successful*, Economic Management Publishing House, Beijing, 2000.

US Department of State, *Darfur: A 'Plan B' to Stop Genocide?*, apr. 11, 2007.

Yuan Wu, *China in Africa 1956-2006*, China International Press, Beijing, 2008, https://www.questia.com

OBIECTIVELE SECURITĂȚII LA SOLICITĂRILE ORGANISMELOR INTERNAȚIONALE

SECURITY OBJECTIVES TO THE REQUESTS INTERNATIONAL BODIES

Drd. Catherine PĂVĂLOIU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Potențialul de conflict intern şi internațional este mare, iar formarea unei structuri organizaționale are implicații pozitive. Astăzi, prevenirea şi gestionarea conflictelor a misiunilor în străinătate au devenit din ce în ce mai importante.

Avem nevoie de cooperarea internațională şi instituțiile care sunt transparente, democratice, responsabile şi pot lucra împreună cu societatea civilă şi organismele internaționale.

Pentru a menține pacea şi securitatea internațională, se iau măsuri colective eficace pentru prevenirea şi înlăturarea amenințărilor la adresa păcii şi pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii în conformitate cu principiile justiției şi dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor internaționale sau a situațiilor care ar putea duce la o încălcare a păcii.

The potential for internal and international conflict is great; and forming an organizational structure has positive implications. Today, conflict prevention and conflict management missions abroad have become increasingly important.

We need international cooperation and institutions which are transparent, democratic, accountable and can work together with civil society and international bodies.

To maintain international peace and security, one has to take effective collective measures for the prevention and removal of threats to the peace, and for the suppression of acts of aggression or other breaches of the peace in conformity with the principles of justice and international law, adjustment or settlement of international disputes or situations which might lead to a breach of the peace.

Cuvinte cheie: securitate, securitate internațională, organizații, cooperare, organizații internaționale, stabilitate, încredere.

Keywords: *security, international security, organizations, cooperation, international organizations, stability, confidence.*

* e-mail: *kpavaloiu @yahoo.com*

„Istoria politicii internaţionale din ultimele trei secole şi jumătate a fost în mod evident o adevărată cronică a modului în care statele au interacţionat unele cu altele. (...) Interesele, obiectivele şi capacitatea statelor de a acţiona pentru a atinge şi, respectiv, a pune în aplicare aceste interese şi obiective le modelează comportamentul atât în interiorul propriilor frontiere, în relaţia cu cetăţenii şi societatea civilă, cât şi în plan internaţional, generând forţe şi tendinţe diferite în mediul strategic global şi regional.” [1]

Evoluţia societăţii a condus la creşterea complexităţii sistemului de relaţii dintre entităţile sociale şi la globalizarea riscurilor şi ameninţărilor la adresa stabilităţii regionale şi a celei globale. De aceea, complexitatea problematicii securităţii a condus la crearea unor structuri internaţionale de securitate în cadrul cărora să se elaboreze norme de respectare a unor programe/principii sau chiar obiective de care depinde pacea mondială. Însă pentru asigurarea securităţii, statele naţionale au recurs la crearea unor structuri internaţionale de securitate care, pe baza unor principii, norme şi instrumente specifice, să poată realiza cooperarea şi înţelegerea dintre actorii internaţionali. Astfel, în Europa sunt constituite şi funcţionează: Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU), Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), Organizaţia Atlanticului de Nord (NATO), Uniunea Europeană (UE), Consiliul Europei şi o serie de organizaţii de securitate regionale.

De asemenea, schimbările produse pe plan internaţional, riscurile şi ameninţările la nivelul societăţii din perspectiva securităţii globale confirmă faptul „că succesul acţiunilor şi stabilitatea pot fi atinse numai în rezultatul cooperării multidimensionale a comunităţii internaţionale – în primul rând prin punerea în valoare a dialogului într-un cadru instituţionalizat şi prin activarea rolului decisiv pe care marile organizaţii internaţionale îl au în definirea stării de securitate a lumii. Pe parcursul anilor au fost create mai multe structuri la nivel mondial şi regional, care au scopul de a proteja securitatea şi a asigura pacea în lume.”[2] Astfel, rolul statelor este acela de a-şi promova şi apăra interesele naţionale, în contextul unui teritoriu, în rândul cetăţenilor, dar şi la nivel internaţional, într-o lume în care riscurile şi ameninţările la adresa acestora nu mai au frontiere şi sunt obligate să se integreze în structurile de securitate, singurele în măsură să identifice pericolele la adresa securităţii internaţionale. În aceste structuri, statele naţionale şi alte organizaţii pot cel mai bine să contribuie la stabilirea normelor ce trebuie respectate de către toţi actorii internaţionali şi să creeze instrumentele necesare prin care să asigure stabilitatea şi cooperarea internaţională.

De altfel, viitorul este plin de surprize cu multe schimbări, ce vor modifica peisajul internaţional şi implicit cel naţional, transformări care cu

[1] Teodor Frunzeti, *Globalizarea securităţii*, Editura Militară, Bucureşti, 2006, p. 7.
[2] http://www.prisa.md/rom/info_security-actors

ani în urmă, erau, în general, de neimaginat, iar în prezent posibile. Ce înseamnă scenele cu ingrediente piperate ce se derulează în mass-media şi în lume, când condiţia umană are de suferit? Cum poate fi asigurată securitatea cetăţeanului de ameninţările şi riscurile care pot surveni din cauza lipsei de responsabilitate a unor formaţiuni? Oare instituţiile pe probleme de securitate şi altele decât cele abilitate pot rezolva această problemă?

U. Thant spunea că „oricât de mari ar fi pericolele care planează asupra omenirii, ele nu vor fi niciodată mai mari decât posibilităţile ce ni se oferă pentru a le înlătura”.[3] Odată cu trecerea timpului realitatea impune cele mai indiscutabile elemente pentru a aborda problemele internaţionale la nivelul securităţii. Una dintre posibilităţi pentru rezolvarea problemelor internaţionale şi naţionale ale statelor constă în negociere prin folosirea mijloacelor politice, dar paşnice. În consecinţă renunţarea la ameninţarea cu forţa devine un obiectiv pregnant al statelor şi nu numai, cu posibilităţi de înfăptuire efectivă de menţinere a păcii la nivel internaţional şi naţional.

Dacă ne gândim la o ecuaţie a securităţii putem constata o multitudine de domenii care reprezintă elementele principale ale unui stat ce se raportează la viaţa socială.

Adică:

Securitatea = Economia + Cultura + Politica + Sistemul militar + Educaţia+ Tradiţia +Socialul + Ecologicul + Sănătatea + Sistemul juridic + Mass-media + ∞

Atât teoretic cât şi practic securitatea are diverse semnificaţii în funcţie de epocă sau de evoluţia contextului economico-social-politico-militar etc. Însă termenul va rămâne un subiect de actualitate pentru specialişti considerând ca fiind o caracteristică de calitate a sistemelor şi a organizaţiilor, inclusiv a naţiunilor. De altfel, *Dicţionarul Francez de Relaţii Internaţionale* defineşte securitatea ca fiind o stare de siguranţă şi un fenomen cu faţete multiple, ce presupune permanenţa activităţilor instituţiilor şi organizaţiilor specifice pentru a oferi protecţie populaţiei.[4]

Din perspectiva Departamentului Apărării al SUA, şi conform *Dicţionarului de Termeni Militari şi Asociaţi*, securitatea este văzută ca o paletă de „măsuri, activităţi sau echipamente stabilite de către o unitate militară pentru a se proteja de toate acţiunile destinate să îi submineze eficienţa”[5], având drept condiţie „stabilirea şi menţinerea măsurilor de

[3] U. Thant, *Message a l'occasion de la journée des Nations Unies*, 1965, Communiqué de press, doc. SG/SM/22, p. 2.

[4] Apud V.V. Brey, *Historiography of Security Problem Studies*, în Military Tbocght, ediţia on-line, iulie-septembrie 2004.

[5] US Departament of Defense, Joint Publication 1-02. DoD *Dicţionary of Military and Associated Terms*, 12 aprilie 2001 (actualizat la 19 septembrie 2006). p. 478.

protecţie destinate asigurării unei stări de inviolabilitate la acţiuni sau influenţe ostile”[6]. Totodată, acelaşi dicţionar menţionează că pentru a preveni o ameninţare trebuie interzis „accesul persoanelor neautorizate la informaţii clasificate, care sunt protejate cu scopul asigurării securităţii naţionale” [7].

Obiectivele securităţii variază în funcţie de domeniile de activitate (economic, politic, militar etc.) ce se raportează la viaţa socială. De asemenea, se ţine cont atât de cadrul politic şi instituţional în funcţie de dimensiunea teritoriului, resursele le dispoziţie, populaţia disponibilă, aşezarea geografică ş.a. – în urma unui calcul obiectiv, cât şi de deliberările subiective (valori, intenţii, aşteptări). Astfel obiectivele securităţii sunt identificate în mod obiectiv şi sunt construite în mod subiectiv.[8]

De altfel, instituţiile care au ca atribuţie asigurarea securităţii (cât şi securitatea naţională a unui stat) au capacitatea de a implementa, analiza, coopera, compara, de a strânge şi evalua informaţiile din teatrul de operaţii şi de pe teritoriu, coordona etc. cu scopul de a evita sau a amortiza situaţii conflictuale, de a stopa ostilităţile în vederea asigurării a unui echilibru între state şi cu rol deosebit de a întreţine mediul de securitate pe plan intern şi internaţional.

Organizaţia Tratatului Antlanticului de Nord (NATO) este structura care permite realizarea unor obiective de securitate precum angajarea în apărarea reciprocă, având ca interes comun menţinerea păcii şi apărarea propriei libertăţi prin solidaritate politică şi printr-un sistem militar de apărare adecvat, conceput spre a descuraja şi, la nevoie, pentru a respinge orice formă de agresiune împotriva lor[9].

Mai mult, sarcinile fundamentale de securitate constau în asigurarea unui mediu de securitate euroatlantic stabil, bazat pe instituţii democratice şi pe soluţionarea paşnică a diferendelor, care să servească ca forum de consultări între aliaţi pe orice problemă care ar afecta interesele lor vitale, să descurajeze şi să se apere împotriva oricărei ameninţări de agresiune la adresa oricărui stat membru NATO. Aceasta este pregătită să contribuie, de la caz la caz şi prin consens, la prevenirea eficientă a conflictelor şi la angajarea activă în managementul crizelor, inclusiv operaţiuni de răspuns la crize, să promoveze pe scară largă parteneriatul, cooperarea şi dialogul cu alte ţări din spaţiul euroatlantic, în scopul creşterii transparenţei, încrederii reciproce şi a capacităţii de acţiune comune cu Alianţa. Obiectivele principale pentru

---

[6] *Idem*.
[7] *Idem*.
[8] Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, p. 83.
[9] http://www.nato.int/docu/basictxt/treaty.htm

realizarea şi gestionarea unui mediu de securitate constau în: crearea unei stabilități a climatului de securitate în Europa, fondat pe dezvoltarea instituțiilor democratice şi pe voința de a soluționa diferendele în mod paşnic; facilitează coordonarea, eforturilor în domenii de interes comun; oferă mijloace de descurajare şi de apărare împotriva oricărei forme de agresiune vizând teritoriul unui stat membru NATO şi nu numai; păstrează un echilibru strategic în Europa. Totodată, organizația permite țărilor membre consultarea şi cooperarea permanentă în domeniile politic şi economic, în alte domenii nonmilitare, precum şi întocmirea unor planuri pentru apărarea comună; crearea infrastructurii necesare operațiilor forțelor armate; organizarea de antrenamente şi exerciții comune. Activitățile organizației se bazează pe o structură complexă, civilă şi militară, a cărei funcționare este asigurată de serviciile însărcinate cu probleme administrative, bugetare şi de planificare, ca şi de agențiile create de țările membre ale Alianței pentru a coordona activitatea în domenii specializate, cum ar fi: comunicațiile, pentru facilitarea consultării politice, conducerea şi controlul forțelor armate, susținerea logistică necesară acestora.[10]

De asemenea, NATO se implică zilnic într-o gamă largă de proiecte care urmăresc consolidarea mediului de securitate european. Acestea includ sprijinul pentru reformarea forțelor armate europene, consolidarea programelor de conversie a foştilor ofițeri militari pentru performarea de activități civile şi acordarea de asistență în domeniul deminării şi distrugerii stocurilor de muniție dezafectată şi nu numai.

Nevoia de promovare a cercetării face ca NATO să asigure cooperarea ştiințifică potrivit *Programului Ştiințific al Alianței* având ca acțiune principală componența ştiințifică şi solidaritatea Alianței în finanțarea activităților sau în instituțiile de cercetare. De altfel, acest Program ştiințific a oferit mult mai multe oportunități în ceea ce priveşte colaborarea Alianței cu statele membre prin: burse de cercetare ştiințifică, cooperare ştiințifică şi tehnologică, sprijinirea infrastructurii pentru cercetare şi ştiința în serviciul păcii. Pentru oamenii de ştiință din România (în anul 1999) a reprezentat un moment unic colaborarea cu cercetătorii din țările NATO, dar şi cu cele partenere. Astfel, dezvoltarea cercetării ştiințifice a fost marcat, la sfârşitul anului 1994, de apariția Consiliului Național al Cercetării Ştiințifice din Învățământul Superior. Domeniile de activitate în ceea ce priveşte coordonarea Comisiilor de specialitate sunt: ştiințe medicale, ştiințe inginereşti, matematica şi ştiințele naturii, ştiințele vieții şi ale pământului, ştiințe socio-umane şi economice, ştiințe agronomice şi medicină veterinară

[10] Cristian Unteanu, *Manual NATO-Parteneriat şi cooperare*, traducere, Editura Nemira, Bucureşti, 1997, pp. 19-23.

De asemenea, NATO este activă în coordonarea ajutorului umanitar având capacitatea de a coordona operațiunile de urgență şi acordare de asistență în caz de dezastre, atât naturale, cât şi cauzate de om. NATO a fost, de exemplu, profund implicată în coordonarea acordării de asistență refugiaților care s-au retras din zonele de conflict din Kosovo în 1999, a acordat asistență victimelor inundațiilor sau cutremurelor de pământ într-un număr de țări, inclusiv în câteva state din Europa Centrală, în timpul verii din 2002, şi a sprijinit Turcia în pregătirea măsurilor în domeniul urgențelor civile pentru a-şi proteja populația în eventualitatea unui atac cu arme de distrugere în masă în timpul războiului din Irak, în 2003. O altă componentă a organizației este aceea de a promova colaborarea în domeniul ştiințelor civile între oamenii de ştiință din statele membre NATO şi partenere. Se încurajează interacțiunile între oamenii de ştiință şi se iau în considerare provocările care apar în fața societății moderne, astfel impulsionând dezvoltarea ştiinței şi tehnologiei.[11] În jur de 10.000 oameni de ştiință participă anual, în diverse modalități, la acțiuni şi proiecte sprijinite de program, inclusiv inițiative menite să perfecționeze rețelele computerizate şi să extindă accesul la internet în cadrul comunității oamenilor de ştiință din Caucaz şi Asia Centrală. Mai mult, în linie cu modificarea priorităților NATO după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, programul se adaptează în sensul sporirii sprijinului pentru colaborarea în cadrul unor proiecte de cercetare în domeniul apărării împotriva terorismului şi combaterii altor amenințări la adresa societății moderne.[12]

Organizația Națiunilor Unite (ONU) reprezintă o organizație având drept scop crearea şi menținerea unui sistem de securitate, obiectivul fiind de a feri generațiile viitoare de flagelul războiului, de amenințări la adresa umanității, care de două ori pe parcursul unei vieți a adus omenirii suferințe nemăsurate. În prezent şi în viitor ONU susține protecția şi sprijină în acelaşi timp omul. Aceasta are la bază principiul suveranității tuturor statelor pacifiste, funcționând ca „un centru în care să se armonizeze eforturile națiunilor”[13] având scopuri şi obiective comune. Datorită punerii în practică a acestor principii din perioada anului 1944, a dus la apariția „Propunerilor pentru stabilirea unei organizații internaționale generale de la Dumbarton Oaks[14], ce părea a fi a transpunere fidelă a soluțiilor „Pactului Societății

[11] *Programul ştiințific al NATO*, Ministerul Educației şi Cercetării, editat în seria Programe de cooperare internațională în domeniul cercetării, 2002, p. 2.
[12] *NATO în secolul 21*, www.otan.nato.int, 2004, p. 18.
[13] *Carta Națiunilor Unite*, art. 1.
[14] Propunerile au fost trasate la Conferința de la Dumbarton Oaks (o vilă rezidențială în capitala SUA, şi centru de cercetări, în prezent muzeu). Conferința s-a desfăşurat în două părți: de la 21 august la 28 septembrie (întâlnire ce a avut loc între reprezentanții SUA, Marii Britanii şi URSS) şi 29 septembrie la 7 octombrie 1944 (când au participat şi reprezentanții Chinei).

Națiunilor”[15]. Odată cu trecerea timpului, ONU a suportat multiple transformări pentru a crea un sistem de activitate concentrat pe programe umanitare, pe „operațiuni de menținere a păcii”[16], pe misiuni de observatori ONU, pe prevenirea sau stingerea de conflicte, pe cooperare şi medierea relațiilor între state, pe constituirea unei păci durabile etc. Astfel, conform Cartei ONU scopurile organizației sunt menținerea păcii şi securității mondiale, promovarea relațiilor de prietenie şi principiul autodeterminării, promovarea cooperării internaționale pentru rezolvarea problemelor economice, sociale, culturale şi comunitare şi încurajarea respectării de către întreaga omenire a drepturilor şi libertăților fundamentale. Odată cu trecerea timpului, ONU este supusă unui proces de evoluție constantă prin prisma prezentelor condiții de ordin politic, economic sau social, în funcție de situațiile apărute. Astfel, obiectivele principale ONU sunt determinate de realitățile complexe ale prezentului secol, şi constau în: măsuri colective pentru prevenirea şi înlăturarea amenințărilor împotriva păcii şi pentru reprimarea actelor de agresiune sau a altor încălcări ale păcii; aplanarea şi soluționarea diferendelor sau a situațiilor cu caracter internațional, care pot duce la o încălcare a păcii, prin mijloace pașnice şi în conformitate cu principiile justiției şi dreptului internațional[17]; în realizarea cooperării internaționale în domeniul economic şi social; promovarea şi încurajarea respectării drepturilor omului şi libertăților fundamentale pentru toți fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie, cât şi pentru realizarea cooperării internaționale între state; în dezvoltarea de relații de prietenie între națiuni având drept temei respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor şi posibilitatea de dispune de acestea.

Astfel, aportul României la misiunile ONU ca membru activ au fost atât cele de menținerea păcii ca observatori (din puct de vedere militar) dar şi ca participați în domeniile economico-social şi politic. În prezent, actualul context al ONU promovează construirea unei accepțiuni noi şi mai ample a conținutului securității naționale şi internaționale, în speță a securității colective, ca un nou consens asupra securității.

Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) este reprezentativă în Europa ca instituție regională de securitate, fiind cea mai amplă instituție care include totodată Canada şi S.U.A. Aceasta joacă un rol important în promovarea păcii şi stabilității, în întărirea securității prin cooperare şi în promovarea democrației şi drepturilor omului în întreaga emisferă nordică a planetei. OSCE s-a manifestat îndeosebi în domeniile

---

[15] Raluca-Miga Beşteliu, *Organizații internaționale interguvernamentale*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006, pp. 142-143.

[16] Günther Unser/Michaela Wimmer, *Die Vereinten Nationen. Zwischen Anspruch und Wirklichkeit Bundeszentrale für politische Bildung*, Bonn 1995, p. 45.

[17] Carta ONU; Raluca-Miga Beşteliu, *Organizații internaționale interguvernamentale*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006, pp. 151-152.

diplomației, prevenirii conflictelor, managementului crizelor şi reabilitării postconflict[18] însă de multe ori rezultatele scontate întârzie să se materializeze (cazul provinciei Kosovo, conflictele înghețate din Transnistria, Georgia etc.).

Obiectivele principale ale *OSCE* constau în consolidarea valorilor comune şi asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice, civile, bazate pe statul de drept; prevenirea conflictelor locale, restaurarea stabilității şi păcii în zone de tensiune; eliminarea unor deficite reale şi perceptibile de securitate şi evitarea creării de noi diviziuni politice, economice sau sociale, obiectiv ce se realizează prin promovarea unui sistem de securitate prin cooperare. Succesul OSCE nu este mediatizat; de obicei, războiul şi violența fac titlurile ziarelor, iar prevenirea violenței trece neobservată[19].

Uniunea Europeană

La sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI Europa a traversat o perioadă de pace şi stabilitate fără precedent remarcându-se printr-un un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent şi o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea paşnică a disputelor şi pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune[20] – o Europă Unită.

Ilustrul diplomat român, Nicolae Titulescu, considera o Europă unită ca fiind „o inițiativă generoasă, menită să apropie popoarele europene în reglarea problemelor economice şi sociale", apreciind astfel propunerea lui Aristide Briand. Însă ca reprezentant al țării noastre, acesta îşi susținea convingerile cu o diplomație remarcabilă şi considera că trebuie să fim „*... ambițioşi pentru România"* urmărind astfel să contribuie la organizarea patrimoniului culturii naționale şi totodată internaționale lăsând un izvor de învățăminte şi cunoştințe pentru generațiile viitoare. Obiectivul de bază al Uniunii Europene este acela de organizare a relațiilor între statele membre şi între popoarele lor într-o manieră coerentă şi pe baza solidarității dintre ele.

De asemenea, pentru UE un rol important îl are promovarea progresului economic şi social, afirmarea identității Uniunii Europene pe scena internațională ca un actor global de securitate, introducerea cetățeniei europene, extinderea zonei libertății, securității şi justiției; păstrarea legislației UE existente[21].

---

[18] Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureşan, Simona Maleşcu, *Amenințări şi conflicte în spațiul OSCE*, „Impact Strategic" nr.1 (18), 2006, pp. 10-17; col.prof.univ.dr. Liviu Aron Deac, col.conf.dr. Ion Irimia, *Securitatea europeană la cumpăna dintre milenii* în Curs de doctrine politico-militare. *Partea a II-a: Sisteme de securitate şi doctrine militare*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001, pp. 35-44.

[19] Hopmann, T., *An Evaluation of the OSCE's Role in Conflict Management*, în Gartner, H. et al (eds), Europe's New Security Challenges, Lynne Rienner, 2001, p. 226.

[20] Javier Solana, *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki European Council, June 20, 2003, la http://www.eu.int./oressdata/EN/ reports/76255.pdf.

[21] Stan Petrescu, *Mediul de securitate global şi euroatlantic*, Bucureşti, Editura Militară, 2005, pp. 258-259.

Politica Externă şi de Securitate Comună a Uniunii Europene (PESC) este cea mai importantă dimensiune a politicii de apărare comună din Europa. Aceasta poate oferi substanță acțiunilor politice într-o lume a realismului, prin forța şi proiectarea la distanță a acesteia, reprezentând principalele atribute de putere ale unui actor major pe scena internațională, prin forța generată de capacitatea militară a respectivului stat. De asemenea, o Politică Europeană de Securitate şi Apărare (P.E.S.A.) este indispensabilă construcției europene, deoarece aceasta presupune realizarea unui transfer de suveranitate, dinspre statele membre către Uniune, mai exact a unui atribut al suveranității statelor considerat esențial pentru existența acestora. Mai mult, țările membre ale UE se află prinse în dilema alegerii între dotarea Uniunii cu o capacitate militară, absolut indispensabilă, şi păstrarea intactă a tuturor atribuțiilor de suveranitate. Această situație a generat împărțirea statelor comunitare în două tabere, în funcție de înclinarea fiecăreia spre una dintre variante. Rezultatul acestei dispute a constat, până în prezent, într-o serie de compromisuri, care au asigurat doar un avans lent în această direcție.

Conform Tratatului Uniunii Europene[22], „Politica Externă şi de Securitate Comună înglobează toate problemele referitoare la securitatea Uniunii Europene, inclusiv stabilirea, în perspectivă, a unei politici de apărare comune, care ar putea conduce, în viitor, la o apărare comună"[23] având drept obiective: salvagardarea valorilor comune, a intereselor fundamentale şi a independenței Uniunii; consolidarea securității Uniunii şi a statelor membre, sub toate formele; menținerea păcii şi întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite, precum şi cu principiile Actului final de la Helsinki şi obiectivele Cartei de la Paris; promovarea cooperării internaționale; dezvoltarea şi consolidarea democrației şi a statului de drept; respectarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale.[24]

În 1997, în Tratatul UE au fost revizuite prevederile în legătură cu PESC prin Tratatul de la Amsterdam. Acestea constau în îmbunătățirea eficacității, profilului şi vizibilității acestei politici constituindu-se funcția de Înalt Reprezentant al UE pentru P.E.S.C. (articolul J. 8)[25]. Obiectivul Înaltului Reprezentant al UE pentru P.E.S.C. este aceea de a contribui la formularea, dezvoltarea şi implementarea deciziilor politice ale țărilor membre şi a reprezenta guvernele țărilor membre ale UE în discuții cu țări terțe[26]. Noua funcție împreună cu funcțiile de şef al Secretariatului General al Consiliului şi

[22] *Tratatul Uniunii Europene*, articolul J. 4 al Titlului V.
[23] *Idem*.
[24] *Tratatul Uniunii Europene*, articolul J. 1.
[25] Liviu Mureşan, Adrian Pop, Florin Bonciu, *Politica europeană de securitate şi apărare – element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate şi apărare*, Bucureşti, Institutul European din România, 2004, p. 84.
[26] Gheorghe Bărbulescu, *Uniunea Europeană, aprofundare şi extindere*, Bucureşti, Editura Trei, 2000, p. 151.

Secretar General al UEO a fost asumată prin decizia Consiliului European de la Köln (iunie 1999), de către fostul secretar general al NATO, Javier Solana.

Pe plan extern obiectivele politicilor şi acţiunilor comune al UE vizează salvgardarea valorilor comune ale Uniunii Europene, a intereselor sale fundamentale, a securității, independenței şi integrității sale; consolidarea şi sprijinirea democrației, a supremației legii, a drepturilor omului şi a dreptului internațional; menținerea păcii, prevenirea conflictelor şi întărirea securității internaționale în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite; sprijinirea dezvoltării durabile din punct de vedere economic, social şi de mediu în țările în curs de dezvoltare, în vederea eradicării sărăciei; încurajarea integrării tuturor țărilor în economia globală, inclusiv prin abolirea restricțiilor în comerțul internațional; promovarea unor măsuri pe plan internațional menite a menține şi îmbunătăți calitatea mediului şi managementul sustenabil al resurselor naturale, pentru a asigura o dezvoltare durabilă; asistarea populațiilor, țărilor şi regiunilor care se confruntă cu dezastre naturale sau produse de om; promovarea unui sistem internațional bazat pe o cooperare multilaterală întărită şi bună guvernare la nivel global[27].

BIBLIOGRAFIE

Beşteliu Raluca-Miga, Organizații internaționale interguvernamentasle, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006.

Brey V.V., *Historiography of Security Problem Studies*, în Military Tbocght, ediția on-line, iulie-septembrie 2004.

Brodie B., *Strategy in the Missilee Age*, Princeton, Princeton University Press, 1959.

Col.prof.univ.dr. Deac Liviu Aron, col.conf.dr. Ion Irimia, *Securitatea europeană la cumpăna dintre milenii* în Curs de doctrine politico-militare. Partea a II-a: Sisteme de securitate şi doctrine militare, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

Frunzeti Teodor, *Globalizarea securității*, Editura Militară, Bucureşti, 2006.

Günther Unser / Michaela Wimmer, *Die Vereinten Nationen*. Zwischen Anspruch und Wirklichkeit Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 1995.

Hopmann T., *An Evaluation of the OSCE's Role in Conflict Management*, în Gartner, H. et al (eds), Europe's New Security Challenges, Lynne Rienner, 2001.

[27] www.infoeuropa.ro., *Uniunea Europeană. Obiective principale şi istoric*.

Gl.prof.univ.dr. Mureşan Mircea, Simona Maleşcu, *Ameninţări şi conflicte în spaţiul OSCE*, „Impact Strategic" nr.1 (18), 2006.

Mureşan Liviu, Adrian Pop, Florin Bonciu, *Politica europeană de securitate şi apărare – element de influenţare a acţiunilor României în domeniul politicii de securitate şi apărare,* Bucureşti, Institutul European din România.

Sava Ionel Nicu, *Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005.

Solana Javier, *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki European Council, June 20, 2003, la http://www.eu.int./ oressdata/EN/ reports/76255.pdf.

Thant U., *Message a l'occasion de la journée des Nations Unies*, 1965, Communiqué de press, doc. SG/SM/22.

Unteanu Cristian, *Manual NATO - Parteneriat şi cooperare*, traducere, Editura Nemira, Bucureşti, 1997.

Carta ONU

www.infoeuropa.ro

Grotius Hugo, *De jure belli ac pacis, Libri tres*, Privilegio Regis, Paris, 1625.

http://www.prisa.md/rom/info_security-actors

http://www.nato.int/docu/basictxt/treaty.htm

Programul ştiinţific al NATO, Ministerul Educaţiei şi Cercetării, editat în seria Programe de cooperare internaţională în domeniul cercetării, 2002.

NATO în secolul 21, www.otan.nato.int, 2004.

US Departament of Defense, Joint Publication 1-02. *DoD Dictionary of Military and Associated Terms*, 12 aprilie 2001 (actualizat la 19 septembrie 2006).

IMPACTUL ASUPRA SOCIETĂȚII DIN PERSPECTIVA SECURITĂȚII

THE IMPACT ON SOCIETY IN TERMS OF SECURITY

Drd. Catherine PĂVĂLOIU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Securitatea trebuie să fie comparată cu concepte legate de: siguranță, continuitate, încredere şi trebuie să se ia în considerare acțiunile oamenilor care încearcă să producă distrugeri.

Împiedicarea conflictului, respectarea drepturilor omului şi eradicarea sărăciei reprezintă o responsabilitate comună. Astfel, securitatea umană prevede un impuls pentru toate țările, indiferent dacă sunt dezvoltate sau în curs de dezvoltare, să revizuiască securitatea existentă, economia, dezvoltarea şi politicile sociale.

Sunt necesare politici integrate încât să se axeze pe supraviețuirea oamenilor, trai şi demnitate, în timpul recesiunii, precum şi de prosperitate. Cerințele securității umane/securității implică o gamă largă de aspecte interconectate: protejarea persoanelor în timpul conflictelor violente şi în situații post-conflict, depăşirea nesiguranței economice, garantarea disponibilității şi accesibilitatea asistenței medicale esențiale etc.

Security has to be compared to related concepts: safety, continuity, reliability and must take into account the actions of people attempting to cause destruction.

The conflict prevented, human rights respected and poverty eradicated, are a shared responsibility. Thus, human security provides an impetus for all countries, whether developed or developing, to review existing security, economic, development and social policies.

Integrated policies are needed to focus on people's survival, livelihood and dignity, during downturns as well as prosperity. The demands of human security/security involve a broad range of interconnected issues: protecting people during violent conflict and in post-conflict situations, overcoming economic insecurities, guaranteeing the availability and affordability of essential healthcare etc.

Cuvinte cheie: securitatea umană, pace, bunăstare, economie, bioetică, amenințări.
Keywords: *human security, peace, welfare, economy, bioetica, threats.*

* e-mail: *kpavaloiu @yahoo.com*

Menținerea unei societăți, a întregii națiuni depinde de evoluția actuală a mediului de securitate, pentru a crea un tablou real, şi, pentru un viitor, sperăm noi, existențial. Mediul de securitate este caracterizat de omniprezența globalizării în competiția pentru putere, de integrarea europeană şi euroatlantică a unor state (România este membră NATO şi UE), de preocupările Rusiei de a dobândi un rol de decizie în problemele internaționale (problema gazului şi nu numai), de afirmarea tot mai puternică a Chinei şi a altor state asiatice în viața politică mondială şi cea economică, de evoluția evenimentelor din Golf, războiul şi perioada post-război din Irak, care vor determina schimbări majore nu numai la nivelul lumii arabe, ci şi la nivel mondial, de denunțarea, de către Coreea de Nord, a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare, precum şi de creşterea tensiunilor dintre cele două țări posesoare de armament nuclear, India şi Pakistan.

Viziunea societății asupra securității, în prezent, este perceptibilă din perspectiva bunăstării, a traiului decent şi a crizei economice ce tocmai este prezentă. Reducerea salariilor şi a pensiilor îi face pe cetățeni, deja, să se gândească cum o să depăşească criza economică, ce se desfăşoară pe termen lung.

Din punct de vedere al securității militare, societatea consideră că ar trebui să răspundă pe termen scurt şi lung la interesele, valorile şi aşteptările cetățeanului. Eforturile şi responsabilitățile sistemului militar sunt acelea de a promova interesele statului şi de a se dezvolta politica şi strategia de apărare. Odată cu evoluția tehnologiilor şi a modului de operare în ceea ce priveşte amenințările (terorismul, migrația, corupția etc.), conflictele (militare, psihologice, religioase, demografice etc.) îi determină pe actorii principali, națiunile, să analizeze şi să ofere pe termen scurt soluții pentru gestionarea unor situații de criză, pentru asigurarea liniştii sociale şi culturale a comunităților naționale şi internaționale, în condiții optime de „supraviețuire", cel puțin.

Putem aminti o problemă majoră a mediului de securitate care a zguduit întreaga lume, cel mai sângeros act terorist din partea organizației radicale al-Qaeda, 11 septembrie 2001. În timpul primului mandat al preşedintelui George W. Bush, Statele Unite au luat decizii politice importante pentru obținerea unui mediu de securitate stabil, impunând restricții severe la nivel intern împotriva potențialilor terorişti şi înlăturarea regimului taliban de la putere pentru că adăpostea organizația al-Qaeda[1].

Securitatea există în diferite grade de evoluție în funcție de domeniu, mediu şi secol, promovând asigurarea cetățenilor sau a societății, dar, în opinia unor specialişti în domeniu, aceasta nu poate fi realizată 100% de către

[1] Francis Fukuyama, *America la răscruce – Democrația, puterea şi moştenirea neoconservatoare*, traducere de Andreea şi Nicolae Năstase, Editura Antet, Bucureşti, 2006, p. 11.

stat sau actorii principali la nivel național şi internațional[2]. Oamenii îşi schimbă atitudinea în situații de criză, în preajma agresiunii, astfel încât impactul asupra individului poate avea consecințe majore, acesta devenind vulnerabil într-o societate[3]. Datorită evoluției cunoaşterii umane aceştia trebuie să manifeste capacitatea de a reacționa la amenințare şi, de asemenea, să ştie gradul de risc cu care se confruntă în societatea contemporană. Întotdeauna oamenii au nevoie de securitate şi caută mereu soluții viabile pentru a o obține, în funcție de mediul de securitate şi domeniu.

Conform analizelor specialiştilor în domeniu, securitatea este edificatoare pentru segmentul social pe prevenirea şi promovarea unor variante optime de stabilitate pe diverse dimensiuni ale acestuia pentru a asigura bunăstarea individului.

Samuel Huntington[4] a stârnit contradicții la începutul mileniului pornind de la modul în care sunt implicare entitățile civilizate în confruntările de pe planetă privite din prisma politică, economică, etnică, religioasă, informațională sau militară. Civilizațiile au un sistem de valori bine stabilit în funcție de educație, tradiție, religie, cultură, ceea ce reprezintă un rol important pentru o societate. Însă unele civilizații au ca suport cultura sau un sistem de valori? Care este relația dintre ele? Sau civilizațiile sunt cele care suportă efectele apoi urmând să-şi reconstruiască sau revizuiască sistemul de valori? Ori ştiu să îl păstreze? Ei bine, consider că, în prezent, stabilitatea şi securitatea mondială sunt influențate tot mai mult de accentuarea amenințărilor transnaționale şi asimetrice – terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, crimă organizată, dar şi de alte fenomene mai puțin mediatizate, precum încălzirea climei, lipsa apei potabile, inundațiile, cutremurele, epuizarea resurselor energetice, evoluția demografică, migrația şi sărăcia. De altfel, secretarul general al NATO avertiza, la Summit-ul din septembrie 2002, de la Praga, că, pe termen mediu, se preconizează un tablou sumbru al planetei.

Un alt aspect adus în prim-plan este complexitatea mediului de securitate. Acesta este considerat ca un efect al globalizării, deşi, aparent contradictoriu, însă corelate şi cu alte procese şi tendințe de fragmentare, de

---

[2] Eric de la Maisonneuve, *Pour un concept de securite*, în Agir, no. 10, 2002, http://www.societe-de-strategie.asso.fr/agir.php?id=10#sommaire.

[3] Ulrich Beck, *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt /Main, 1986, pp. 96-97, apud. Marie-Claude Smouts, *Risque global et politique mondiale*, Notes de lecture, Ulrich Beck, *La société du risque. Sur la voie d'une autre modernité*, Paris, Aubier, 2001, în http://www.developpement.durable.sciences-po.fr/ publications/cahier4_Smouts.pdf.

[4] *Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, Bucureşti, 1997; apud. Stan Petrescu, *Amenințări primare*, Editura militară, Bucureşti, 2008 p. 17.

regionalizare cu apariția unor noi actori de securitate statali şi nonstatali, cu accentuarea decalajelor economice şi a crizelor economice (exemplul ar fi criza abia pornită – 2008 până în situația prezentă), precum şi cu evoluțiile mediului, a determinat şi continuă să genereze noi riscuri şi amenințări tot mai puțin predictibile. De asemenea, omenirea atât în prezent, cât şi în viitor se va confrunta cu instabilitatea sporită, creşterea fluxurilor migratoare şi de refugiați, multiplicarea şi diversificarea actelor de terorism, mărirea numărului de state aflate în criză şi proliferarea fără precedent a armelor de distrugere în masă.

În acest context, actualul mediu de securitate prezintă următoarele caracteristici: disoluția bipolarității şi intrarea într-o fază nouă a unipolarității, în care SUA sunt considerate singura superputere; afirmarea tot mai evidentă a Uniunii Europene ca factor de stabilitate şi progres, dezvoltarea economică şi militară accelerată a Chinei, ofensiva diplomatică a Rusiei, pentru care starea de observare față de problemele majore ale lumii s-a terminat, sugerând că noul sistem de securitate internațională tinde să se cristalizeze, în viitor, probabil pe o nouă structură multipolară; apariția şi consacrarea unor actori internaționali nonstatali ce sunt caracterizați de lipsa unui areal geografic, conducerea după reguli şi norme specifice, raportarea la alte valori decât cele naționale, precum şi tendința acestora de a controla şi gestiona domeniile şi sectoarele emblematice ale puterii, cum sunt economia şi finanțele, resursele energetice, tehnologiile ultraperformante, cele mai importante fiind comunicațiile şi informația, afirmarea unor tendințe în dezvoltarea şi funcționarea instituțiilor şi organizațiilor politice, economice şi de securitate internaționale.

Trecerea de la funcția de apărare colectivă la cea de securitate colectivă presupune nu numai concepte noi, dar şi structuri şi modalități adecvate de acțiune.

În acest sens, NATO şi-a dezvoltat şi îşi perfecționează, în continuare, strategia de integrare şi cooperare, în scopul rezolvării unor crize internaționale în cadrul unor coaliții sau organizații regionale şi îşi constituie forțe capabile să îndeplinească astfel de misiuni. Evoluția evenimentelor din Golf, războiul şi perioada post-război din Irak vor determina schimbări majore nu numai la nivelul Orientului, dar vor influența întreg sistemul de securitate actual. Astfel, relațiile dintre Occident şi Orient, cât şi cele euroatlantice vor avea noi conotații şi noi elemente de incidență.

Orice criză poate marca „modernitatea" ce creează „o ruptură, dar una cu multiple continuități valorice clasice care nu au fost abandonate, dar alături de acestea au apărut noile valori, cele pe care modernitatea nu doar le prezervă, ci le propune"[5] şi contribuie la contaminarea stabilității unei societăți şi de ce nu, a securității la nivel global.

[5] L. Antonesei, *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Editura Polirom, Iaşi, 1996, p. 16.

De asemenea, aspectele vieţii sunt văzute şi din perspectiva ocrotirii sănătăţii ce constituie o sferă importantă a vieţii sociale şi un element primordial al securizării existenţei umane. Sănătatea se află în aceeaşi vâltoare formidabilă şi impresionantă de a-şi găsi calea de dezvoltare de mai departe. Dacă dezvoltarea de lungă durată (dezvoltarea durabilă) reflectă tendinţa spre o reorientare principală a scopurilor, în conformitate cu care se adoptă reforme sociale din toate domeniile (inclusiv medical), atunci omul, ocrotirea sănătăţii şi asigurarea vieţii lui sunt considerate fundamentale, drept valori supreme, pe când factorii materiali, veniturile băneşti sau majorarea consumului nu mai reprezintă o condiţie centrală, decisivă, determinantă, ci doar un mijloc secundar de securizare a evoluţiei umane. Problemele medicale reprezintă doar o parte a întrebărilor care pot fi studiate. Însă formularea, iar mai apoi şi soluţionarea lor contribuie la elucidarea noilor direcţii promovate de bioetica[6] globală, ce promovează biosferocentrismul şi modelul inofensiv de dezvoltare[7]. Astfel bioetica porneşte de la o situaţie alarmantă şi de la o preocupare critică privind progresul ştiinţei şi al societăţii. Se exprimă, în acest fel în mod teoretic, îndoiala privind capacitatea de asigurare a securităţii globale şi de supravieţuire a umanităţii, în mod paradoxal tocmai ca efect al progresului tehnico-ştiinţific.

Din perspectiva bunăstării, securitatea raportată la social trebuie să furnizeze un portofoliu bogat pentru a oferi stabilitatea unui segment larg al populaţiei manifestându-se prin bunăstare (aici ne referim în mod special la evenimentele ce se pot produce în interiorul unui stat – greve, război civil etc. ce determină crearea unei imagini negative atât pentru mediul intern, cât şi extern din cauza nemulţumirilor), satisfăcând nevoile sociale prin „armonie socială, morală şi culturală”[8]. De asemenea, mediul de securitate al unui stat trebuie să ofere posibilitatea de reconstruire (în cazul care acesta este afectat) a componentelor sale simbolice şi fizice şi asumarea unei stări bune de securitate a organizaţiilor sociale, condiţiilor dezirabile pentru a continua socializarea oamenilor şi implicarea celor cu competenţe profesionale şi de integrare în procesele care susţin necesităţile de securitate ale organizaţiilor

---

[6] Bioetica – conform unor centre americane şi europene, cu noi reflecţii cu caracter etico-filozofic privind problemele vechi şi noi ale medicinei, ale demografiei şi ale cercetării experimentale asupra omului şi animalelor; pune accentul pe relaţia dintre viaţa umană şi viaţa intraumană şi, în fine, se confruntă cu aporturile eticii medicale clasice ale diverselor doctrine religioase şi cu drepturile omului. Potter defineşte acest nou domeniu ca fiind o „combinaţie a cunoaşterii biologice cu cea a sistemului de valori umane". Reich consideră că reprezintă "studiul sistematic al conduitei umane, în cadrul ştiinţelor vieţii şi sănătăţii, tratată în lumina valorilor şi principiilor morale”. http://www.profamilia.ro/culturavietii.asp?manual=4

[7] Ţîrdea T.N., Gramma R.C., *Bioetica medicală în sănătate publică*, Casa editorială poligrafică Bons Offices, Chişinău, 2007, p. 247; Ţîrdea T.N., *Elemente de bioetică*, Editura Univers Pedagogic, Chişinău, 2005, p. 176; Ţîrdea T.N., *Filosofie şi Bioetică: istorie, personalităţi, paradigme*, CEP „Medicina”, Chişinău, 2000, p. 256.

[8] D. Gusti, *Opere*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti, 1968, p. 341.

sociale.[9] Mai mult, asigurarea securității constituie o preocupare permanentă a instituțiilor şi organizațiilor cu funcții de gestionare a situațiilor (economică, informațională, politică şi militară) pentru protejarea unei națiuni.

Din punct de vedere politic, Herbert Simon, laureat al premiului Nobel pentru studiile sale asupra proceselor cognitive de decizie, afirma: „Capacitatea creierului uman de a formula şi de a rezolva probleme complexe este foarte redusă, în comparație cu dimensiunea problemelor pe care vrea să le rezolve în comportamentul lui obiectiv şi rațional din lumea reală".[10] Acesta adaugă că oamenii reflectă în mod diferit procesele şi faptele sociale, politice sau de altă natură datorită gradului diferit de cunoaştere a realităților pe care le percep[11]. Un exemplu ar fi diferența dintre europeni şi americani. Deosebirea constă în modul cum percep una şi aceeaşi amenințare cu care se confruntă în problemele de securitate (terorismul, traficul cu arme, criza economică etc.). Se poate observa prin strategiile de securitate elaborate de aceştia, dar şi în modul cum îşi propun să lupte cu evenimentele ultimului mileniu (putem menționa că în interiorul aceleiaşi societăți problema anihilării unor situații de criză nu este reflectată în mod unitar). De aici, se poate observa că în elaborarea politicilor de securitate trebuie luați în calcul mai mulți factori atât obiectivi, cât şi subiectivi. Nu există rețete valabile peste tot şi eficiente în orice condiții. Astfel, *politicile şi strategiile de securitate* trebuie să fie analizate din punct de vedere contextual în funcție de mediul politic intern şi internațional în care acestea se elaborează şi de modul în care oamenii percep amenințările şi pericolele la adresa păcii şi stabilității, a valorilor în care ei cred, dar şi de modul cum înțeleg/definesc problemele la care caută soluții.

Însă pericolele globale, care țin de evoluția societății omeneşti, cele economice, care realizează falii strategice economice între lumea bogată şi lumea săracă, sunt din ce în ce mai mari. Aceste falii se adâncesc. În fiecare an, potrivit statisticilor ONU, mor de foame sau de boli cauzate de malnutriție aproximativ 45 de milioane de oameni. Din cauza conflictelor armate, peste 4 milioane au fost refugiați.[12]

Aceste discrepanțe economice adâncesc pericolul inegalităților sociale. Egalitate socială nu a existat niciodată, dar un echilibru în ce priveşte relația dintre oameni trebuie să existe. Se pare ca acest echilibru se distruge din ce în ce mai mult, ceea ce reprezintă o sursă continuă de amenințări.

---

[9] Lucian Culda, *Devenirea oamenilor în procesualitatea socială*, Editura Licorna, Bucureşti, 1998 pp. 199-211.

[10] Herbert A. Simon, *Models of Man*, New York, John Wiley & Sons, 1957, p. 198.

[11] Andrei Marga, *Filozofia lui Habermas*, Polirom, Iaşi, 2006, p. 136.

[12] L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européenne, Une Europe sure dans un monde meilleur. Stratégie européenne de sécurité, Paris, decembre 2003, p. 6.

Ca o concluzie, indiferent de poziția diferitelor forțe față de evoluția globalizării ca proces inevitabil, aceasta trebuie să producă şi să promoveze o lume mai bună, o lume a bunăstării, a democrației şi a păcii generalizate. Însă, discrepanțele prezente în dezvoltarea statelor generează frustrări, stârnesc nemulțumiri provocând diverse crize sociale, însoțite, nu de puține ori, de crize de identitate, generatoare de violențe neaşteptate.

BIBLIOGRAFIE

Antonesei L., *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Editura Polirom, Iaşi, 1996.

Beck Ulrich, Risikogesellschaft. *Auf dem Weg in eine andere Moderne*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt /Main, 1986, apud. Marie-Claude Smouts, *Risque global et politique mondiale, Notes de lecture, Ulrich Beck, La société du risque. Sur la voie d'une autre modernité*, Paris, Aubier, 2001, în http://www.developpement.durable.sciences-po.fr/publications/cahier4_Smouts.pdf

Culda Lucian, *Devenirea oamenilor în procesualitatea socială*, Editura Licorna, Bucureşti, 1998 pp. 199-211.

Fukuyama Francis, *America la răscruce – democrația, puterea şi moştenirea neoconservatoare*, traducere de Andreea şi Nicolae Năstase, Editura Antet, Bucureşti, 2006.

Gusti D., *Opere*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti, 1968.

Maisonneuve Eric de la, *Pour un concept de securite*, în Agir, no. 10, 2002, http://www.societe-de-strategie.asso.fr/agir.php?id=10#sommaire.

Marga Andrei, *Filozofia lui Habermas*, Polirom, Iaşi, 2006, p. 136.

Simon A. Herbert, *Models of Man*, New York, John Wiley & Sons, 1957, p. 198.

Țîrdea T.N., *Elemente de bioetică*, Editura Univers Pedagogic, Chişinău, 2005.

Țîrdea T.N., *Filosofie şi Bioetică: istorie, personalități, paradigme*, CEP „Medicina", Chişinău, 2000.

Țîrdea T.N., Gramma R.C., *Bioetica medicală în sănătate publică*, Casa editorialăpoligrafică Bons Offices, Chişinău, 2007.

L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européenne, *Une Europe sure dans un monde meilleur. Stratégie européenne de sécurité*, Paris, decembre 2003.

http://www.profamilia.ro/culturavietii.asp?manual=4

DOCUMENTE DEFINITORII PENTRU POLITICA DE SECURITATE ŞI APĂRARE A ROMÂNIEI

IMPORTANT DOCUMENTS FOR THE SECURITY AND DEFENSE POLICY OF ROMANIA

Drd. Mihaela BUŞE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Documentele definitorii pentru politica actuală de securitate şi apărare a României sunt: *Strategia de Securitate Națională*, *Strategia Militară* şi *Carta Albă a Guvernului*. În cele ce urmează prezentăm principalele prevederi ale acestor documente, în vederea conturării abordărilor actuale ale politicii de securitate şi apărare a României. Pe baza analizei principalelor prevederi ale acestor documente se poate determina gradul de armonizare al acestora cu abordările Uniunii Europene din cadrul PESA.

The documents defining the current security and defense policy of Romania are: National Security Strategy, Military Strategy and the Government White Paper. The following are the main provisions of these documents, regarding emerging security and defense policy of Romania. Based on the analysis of the provisions of these documents it can be determined their harmonization with the European Union ESDP approaches.

Cuvinte cheie: Strategia de Securitate Națională, Strategia Militară, Carta Albă a Guvernului.
Keywords: *National Security Strategy, Military Strategy, Government White Paper*

Conform Programului de Guvernare, obiectivul strategic în domeniul apărării naționale este reprezentat de realizarea unui nivel corespunzător al structurilor militare din punct de vedere numeric şi al dotării forţelor, nivel care să asigure o capacitate operativă la nivelul impus de cerinţele programului de aderare la NATO, concomitent cu asigurarea capacității de a participa la prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor şi apărarea colectivă în plan regional.

Programul de Guvernare prevede că activitatea de integrare în structurile euroatlantice nu se poate reduce doar la armată, ci vizează

* e-mail: *mihaela200730@yahoo.fr*

ansamblul societății româneşti. De aceea, Programul de Guvernare prevede ca la activitatea de integrare în structurile euroatlantice să participe şi alte instituții, în mod special Ministerul Afacerilor Externe.

Un punct distinct al Programului de Guvernare se referă la obligațiile militare internaționale ale României. În acest context se prevede ca Guvernul să ia măsurile necesare pentru a garanta îndeplinirea obligațiilor curente ale României în cadrul SFOR, KFOR, SEDM, SEEBRIG, negocierilor LACKSEAFOR, pentru semnarea acordului CENCOOP şi participarea activă în cadrul SHIRBRIG.

O prevedere de perspectivă a Programului de Guvernare este aceea de extindere (în măsura posibilităților material-financiare) a cooperării internaționale în plan militar, pornind de la faptul că o asemenea angajare a țării noastre poate contribui la asigurarea păcii şi stabilității regionale, precum şi pentru materializarea rolului României de furnizor de securitate în plan regional.

Strategia de Securitate Națională a României a fost elaborată pe baza legii privind planificarea apărării naționale a României. Conform acestei legi, Strategia de Securitate Națională a României este definită drept „documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel național”[13].

Versiunile succesive, din 1999, 2002 şi actualul proiect, ale Strategiei de Securitate Națională a României stau mărturie pentru caracterul deficitar al raportării României la PESA din punct de vedere programatic. Versiunea din 1999, aprobată în şedința Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT) din 18 iunie 1999, se limitează la a menționa sec, la capitolul „modalități de acțiune pentru asigurarea securității naționale a României”, „participarea României la procesul de realizare a Identității Europene de Securitate şi Apărare” (în cadrul NATO), conceptele PESC şi PESA, precum şi raportarea României la ele nefiind nici măcar enunțate.

La rândul său, versiunea din 2002 a Strategiei, deşi a marcat un evident pas înainte în definirea intereselor fundamentale ale statului român ca şi a obiectivelor pentru realizarea lor, s-a limitat a relua formulările Tratatelor de la Maastricht şi Amsterdam, potrivit cărora PESC „include definirea progresivă a unei politici comune de apărare”, ce „urmează să fie compatibilă cu politica de securitate comună şi de apărare instituită prin Tratatul de la Washington”. Pe cale de consecință, aderarea României la Uniunea Europeană a continuat să fie văzută ca „un proces necesar în primul rând din punct de vedere intern, al vieții economice şi sociale româneşti”, chiar dacă – adăuga documentul – el are, „în mod evident, influențe directe şi asupra securității noastre naționale”.

---

[13] *Strategia de Securitate Națională a României*, Bucureşti, 2002, la http://www.mapn.ro/strategiasecuritate

Sistemul securității naționale reunește „ansamblul mijloacelor, reglementărilor şi instituțiilor statului roman, care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele fundamentale ale României”[14].

Pornind de la această definiție, structura Strategiei de Securitate Națională a României, adoptată în 2002, cuprinde următoarele capitole:

- definirea intereselor naționale de securitate;
- precizarea obiectivelor care conduc la protejarea şi afirmarea acestor interese;
- evaluarea mediului internațional de securitate;
- identificarea factorilor de risc din mediul intern şi internațional;
- direcțiile de acțiune şi principalele mijloace pentru asigurarea securității naționale a României.

Formularea actuală a proiectului Strategiei Naționale de Securitate a României pornește de la recunoaşterea lărgirii spectrului de riscuri neconvenționale, de la diversificarea tipologiei crizelor şi conflictelor care necesită reacții multidirecționale, bazate pe mobilitate, diversitate, coerență şi complementaritate atât în spațiul intern, cât şi în cel internațional.

Acest nou context conduce la o multiplicare a dimensiunilor stării de securitate şi siguranță națională, incluzând aspecte politice, economice, financiare, militare, civice, sociale şi ecologice ceea ce solicită şi identificarea unor noi resurse interne şi internaționale ce pot fi mobilizate pentru apărarea intereselor fundamentale ale României.

Conform proiectului Strategiei Naționale de Securitate, apărarea şi promovarea intereselor fundamentale ale României se va face cu respectarea principiilor dreptului internațional, pe baza dialogului şi cooperării cu toate organizațiile internaționale şi statele interesate în realizarea stabilității şi securității la nivel european şi mondial.

Aceste interese naționale fundamentale decurg din obiectivele generale ale României în această etapă, respectiv acelea de edificare a unei Românii democratice, stabile politic şi prospere din punct de vedere economic şi social, integrată în fluxurile economice internaționale, şi care participă activ la procesele de integrare europeană şi euroatlantică.

În acest sens, conform Strategiei de Securitate Națională a României, interesele naționale fundamentale sunt:

- menținerea integrității, unității, suveranității şi independenței statului;
- garantarea drepturilor şi libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței şi protecției cetățenilor României;
- dezvoltarea economică şi socială a țării şi reducerea accelerată a decalajelor față de țările dezvoltate din Europa;

[14] *Ibidem*, p. 85.

- realizarea condițiilor pentru integrarea efectivă a României în structurile NATO şi ale Uniunii Europene. Se apreciază că cele două organizaţii sunt, în prezent, singurele în măsură să garanteze României un statut de independență şi suveranitate care să conducă la o dezvoltare economică, politică şi socială de tipul celei din țările cu sisteme democratice consolidate;
- afirmarea identității naționale şi promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice;
- protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu, la nivelul standardelor internaționale.

Realizarea efectivă şi afirmarea intereselor fundamentale ale României se asigură prin intermediul traducerii în practică a obiectivelor de securitate națională ale țării noastre. Aceste obiective acoperă o multitudine de domenii ce definesc, în fapt, întreaga societate românească.

Pentru etapa actuală, obiectivele de securitate națională a României sunt: păstrarea independenței, a suveranității, unității şi integrității teritoriale a statului român, în condițiile specifice ale aderării la NATO şi integrării României în Uniunea Europeană; garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept şi a mecanismelor democratice de funcționare a societății româneşti; relansarea economiei naționale pe baza mecanismelor economiei de piață, combaterea sărăciei şi a şomajului; dezvoltarea societății civile şi a clasei de mijloc; asigurarea stabilității sistemului financiar-bancar şi a echilibrului social; modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice şi garantarea siguranței cetățeanului; optimizarea capacității de apărare națională în conformitate cu standardele NATO; îmbunătățirea capacității de participare la acțiunile internaționale pentru combaterea terorismului şi a crimei organizate; îmbunătățirea stării de sănătate a populației şi protecția copilului, precum şi dezvoltarea instituțiilor de educație, cercetare şi cultură; reforma administrației publice şi dezvoltarea regională în conformitate cu practicile şi reglementările din Uniunea Europeană; armonizarea relațiilor interetnice şi edificarea statului civic multicultural, având drept garanții ale securității participarea socială, integrarea interculturală şi subsidiaritatea în actul de guvernare; acțiuni diplomatice şi o politică externă creativă, dinamică şi pragmatică, bazată pe respectarea tratatelor şi acordurilor internaționale la care România este parte, precum şi a obiectivelor şi principiilor Cartei Organizației Națiunilor Unite; diversificarea şi strângerea legăturilor cu diaspora românească; participarea activă la acțiunile de cooperare internațională pentru combaterea terorismului şi a crimei organizate transfrontaliere; dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate şi participarea pe plan regional la consolidarea stabilității şi reglementarea crizelor; asigurarea

securității ecologice; implicarea societății civile în realizarea obiectivelor strategiei de securitate[15].

După cum se remarcă din enumerarea de mai sus, multe dintre obiectivele menționate privesc viața economică şi socială din România şi constituie totodată criterii de integrare în Uniunea Europeană. De aceea, se poate spune că atingerea unei stări de echilibru dinamic, în condiții de creştere durabilă, va asigura României nu doar atingerea standardelor Uniunii Europene, ci şi asigurarea unui nivel acceptabil al securității naționale.

O relevanță sporită pentru studierea politicii de securitate şi apărare a României din perspectiva PESA o prezintă direcțiile de acțiune stabilite pentru domeniul politicii externe şi a domeniului apărării naționale.

Conform Strategiei de Securitate Națională, în domeniul politicii externe, România se va concentra pe următoarele direcții: asigurarea îndeplinirii obligațiilor României față de calitatea de membru al Alianței Nord-Atlantice, direcție ce capătă un sens deplin odată cu dobândirea acestei calități, în 2004; accelerarea pregătirii pentru integrarea deplină în Uniunea Europeană, inclusiv prin implicarea în procesul de realizare a politicii europene de securitate şi apărare; asigurarea îndeplinirii obligațiilor decurgând din Parteneriatul strategic intensificat cu SUA, precum şi dezvoltarea relațiilor bileterale şi multilaterale privilegiate cu țările membre NATO şi ale Uniunii Europene; consolidarea relațiilor cu țările vecine şi cu statele cu care România are relații tradiționale; dezvoltarea cooperării cu statele din regiune, inclusiv prin participarea la proiecte de cooperare regională, subregională, transfrontalieră şi în cadrul euroregiunilor; dezvoltarea, pe baze pragmatice, a relațiilor privilegiate cu Republica Moldova; sprijinirea consolidării rolului OSCE ca forum de dialog în domeniul securității, precum şi dezvoltarea capacității sale de acțiune pentru prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor şi reconstrucția postconflict; susținerea diplomatică a participării la operațiunile de pace ale ONU, precum şi la alte acțiuni vizând asigurarea stabilității şi întărirea încrederii la nivel regional şi global; respectarea strictă a angajamentelor internaționale în domeniul neproliferării şi controlului armamentelor, exporturilor de produse strategice şi de tehnologie cu dublă utilizare; promovarea unei politici active în plan bilateral sau într-un cadru internațional pentru asigurarea securității şi stabilității în Europa de Sud-Est, ca şi în Caucazul de Sud şi în întreaga regiune a Dunării şi Mării Negre; sprijinirea comunităților româneşti din afara granițelor pentru păstrarea identității naționale, culturale şi spirituale şi identificarea potențialului de suport al acestora pentru realizarea obiectivelor

[15] *Ibidem*, p. 85.

diplomaţiei româneşti; preocuparea constantă pentru îmbunătăţirea statutului juridic şi a tratamentului minorităţilor româneşti din alte state, conform normelor internaţionale privind drepturile persoanelor aparţinând minorităţilor şi angajamentelor asumate prin înţelegeri şi tratate bilaterale[16].

În domeniul apărării naţionale, principalele direcţii de acţiune, subsumate evident interesului naţional, vor avea în vedere integrarea în structurile euroatlantice: îndeplinirea obiectivelor asumate în calitate de membru NATO şi asigurarea deplinei interoperabilităţi cu forţele Alianţei Nord-Atlantice; intensificarea participării la Parteneriatul pentru Pace şi dezvoltarea cooperării militare pe baze bilaterale şi multilaterale, în vederea realizării obiectivelor de parteneriat asumate de România; constituirea şi consolidarea capabilităţilor necesare pentru îndeplinirea obligaţiilor asumate de România, de a participa în cadrul unor operaţiuni de menţinere a păcii, de salvare, de răspuns la crize, de combatere a terorismului şi de acordare de asistenţă umanitară la nivel subregional şi regional; restructurarea şi modernizarea Armatei României, îndeosebi modernizarea structurală a forţelor şi a sistemelor de instruire şi continuarea armonizării cadrului legislativ naţional din domeniul apărării cu cel existent în ţările membre NATO şi ale Uniunii Europene; adaptarea la condiţiile contemporane a sistemului de mobilizare şi planificare integrată a apărării şi asigurarea concordanţei dintre obiectivele propuse şi resursele alocate; operaţionalizarea forţelor destinate participării la misiuni ale Uniunii Europene, în cadrul politicii europene de securitate şi apărare, precum şi ale NATO, ONU şi ale forumurilor/iniţiativelor subregionale; managementul eficient al resurselor umane şi restructurarea forţelor, concomitent cu creşterea gradului de profesionalizare a personalului armatei şi modernizarea învăţământului militar; asigurarea stocurilor de echipamente, tehnică de luptă, muniţii şi materiale; îmbunătăţirea colaborării dintre serviciile de specialitate pe linia schimbului operativ de informaţii vizând potenţialii factori de risc la adresa securităţii şi stabilităţii interne; redimensionarea corpului de comandă la nivelul forţelor aflate în prezent într-un proces de reducere, restructurare şi modernizare; reglementarea pensionării cadrelor militare şi aplicarea programelor de reconversie profesională a personalului disponibilizat din armată şi din industria de apărare; planificarea coerentă a activităţii de înzestrare şi achiziţii, prin coordonare cu politicile în domeniul economic, de privatizare şi de restructurare a industriei naţionale de apărare; dezvoltarea şi achiziţionarea de echipamente noi, interoperabile cu cele utilizate de NATO;

[16] *Strategia de Securitate Naţională a României – Stabilitate democratică, dezvoltare economică durabilă integrare euroatlantică*, Bucureşti, 1999.

întărirea controlului parlamentar asupra organismului militar; sprijinirea autorităţilor publice în caz de urgenţe civile, dezastre sau calamităţi naturale.

Faţă de direcţiile de acţiune prezentate mai sus se poate aprecia că România dispune de resursele politice şi de suportul social necesare, deoarece în repetate rânduri s-au manifestat atât susţinerea unanimă de către toate forţele politice şi instituţiile publice a opţiunii pentru integrarea europeană şi euroatlantică, cât şi sprijinul larg acordat de societatea românească eforturilor de integrare europeană[17]. Desigur că există anumite limite în ceea ce priveşte resursele financiare necesare implementării tuturor acestor direcţii de acţiune, dar se poate aprecia că alocaţiile la bugetul de stat sunt rezonabile şi permit, în principiu, îndeplinirea obligaţiilor asumate.

Strategia Militară a României reprezintă documentul de bază al organismului militar, care cuprinde obiectivele şi opţiunile fundamentale privind îndeplinirea, prin mijloace şi pe căi de acţiune militare, a politicii de apărare a statului român. Strategia Militară stabileşte locul şi rolul armatei României în cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor prevăzute în Strategia de Securitate Naţională şi în Carta Albă a Guvernului privind securitatea şi apărarea naţională. Misiunea principală a armatei este de a garanta cetăţenilor României respectarea strictă a drepturilor omului într-un stat suveran, independent, unitar şi indivizibil, angajat activ în procesul de integrare europeană şi euroatlantică, în condiţiile unui regim politic bazat pe democraţia constituţională, sub un strict control democratic civil asupra forţelor armate. Pentru îndeplinirea acestei misiuni, organismul militar este şi va fi subordonat exclusiv voinţei poporului român.

Actuala Strategie Militară a României este o strategie de tip defensiv – activă şi a fost elaborată pe baza următoarelor considerente: România nu are în prezent inamici declaraţi; România se bucură de relaţii paşnice cu vecinii; probabilitatea apariţiei, pe termen scurt şi mediu, a unei ameninţări militare majore la adresa securitatii României, este minimă.

Esenţa Strategiei Militare a României este bazată pe patru concepte strategice, şi anume:

- capacitatea defensivă credibilă ce presupune o permanentă capacitate de reacţie la riscurile existente şi probabile din mediul de securitate;
- restructurarea şi modernizarea care au în vedere realizarea unor structuri mai reduse ca dimensiuni, capabile să fie dislocate rapid, precum şi creşterea calităţii înzestrării armatei;
- parteneriatul operaţional intensificat care are în vedere atât parteneriatele speciale, bilaterale şi multilaterale existente, cât şi dezvoltarea altora care servesc la întărirea securităţii naţionale;

[17] *Ibidem*, p. 88.

• integrarea graduală ce constă în accelerarea procesului de aderare şi integrare în structurile militare europene şi euroatlantice şi se materializează în asigurarea interoperabilității treptate a armatei României cu armatele statelor membre. Acest concept se bazează pe faptul că un mediu de securitate colectivă reprezintă în prezent cel mai bun mijloc de protejare a intereselor naționale.

Transpunerea în practică a strategiei militare a României trebuie să aibă în vedere fenomenele care se manifestă în spațiul de interes strategic militar al țării noastre. Din acest punct de vedere, se apreciază că România este situată în zona de interferență a patru spații strategice: spațiul Europei Centrale în care se conturează un viitor pol de prosperitate regională; spațiul Europei de Sud-Est în care se conturează un spațiu generator de instabilitate; spațiul Comunității Statelor Independente în care se manifestă o criză de identitate; spațiul Mării Negre în care se constituie o zonă de importanță strategică pentru flancul sudic al NATO, dar şi un spațiu de tranzit pentru sursele de energie provenind din Asia Centrală.

Definirea Strategiei Militare a României şi abordarea pe această bază a relațiilor de parteneriat şi integrare în structurile euroatlantice porneşte de constatarea că, în prezent, riscul izbucnirii unei confruntări militare majore este redus.

Cu toate acestea, există riscuri regionale şi locale, de natură militară sau nonmilitară dificil de prevăzut şi care s-ar putea transforma în amenințări. Aceste riscuri pot fi clasificate în riscuri regionale, asimetrice, transnaționale şi evenimente neprevăzute.

Riscurile regionale cuprind: dezechilibre strategice în potențialele militare din spațiul de interes strategic al României; prezența unor tensiuni şi conflicte militare care se pot extinde; prelungirea unor dificultăți economico-sociale care afectează direct potențialul militar şi care erodează autoritatea instituțiilor naționale de conducere ale statului; posibilitatea apariției unor disfuncționalități în sistemele financiare, informatice, energetice, de comunicații şi telecomunicații ale statelor, precum şi rivalitățile politico-militare dintre acestea.

Riscurile asimetrice cuprind acele strategii sau acțiuni deliberat îndreptate împotriva statului român, strategii sau acțiuni care folosesc procedee diferite de luptă clasică, vizând atacarea punctelor vulnerabile ale societății civile, dar care pot afecta direct sau indirect şi forțele armate. Acestea se referă la: expansiunea rețelelor şi activităților teroriste; proliferarea şi diseminarea necontrolată a tehnologiilor şi materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor şi a altor mijloace letale neconvenționale; războiul informațional; izolarea României în societatea globală, bazată pe informație, din cauza lipsei infrastructurii specifice. Astfel de riscuri includ întreruperea fluxului esențial de informații, propagarea unei

imagini deformate privind societatea românească, modul de respectare de către România a tratatelor sau acordurilor internaționale, limitarea accesului la resursele strategice, degradarea mediului şi existența în proximitatea frontierelor naționale a unor obiective cu un grad ridicat de risc.

Riscurile transnaționale se referă la acele riscuri care depăşesc granițele dintre state. Astfel de riscuri pot fi generate de grupuri care promovează separatismul sau extremismul, de disputele interetnice, rivalitățile religioase şi încălcarea drepturilor omului. În această categorie intră şi o serie de riscuri noi precum: crima organizată, traficul ilegal de droguri, arme şi materiale strategice, fluxurile masive de refugiați.

Evenimentele neprevăzute se referă la riscurile plasate în domeniul incertitudinii: evoluția nefavorabilă a unor relații internaționale, posibilitatea unor dezastre naturale în regiune: inundații, secetă, cutremure.

Carta Albă a Securității şi Apărării Naționale este documentul adoptat, în 2004, în domeniul politicii de securitate şi apărare a României. Structurat în 9 capitole, acest document prezintă orientările şi opțiunile actuale şi de perspectivă din următoarele domenii: politica de securitate a României; politica de apărare a României; componenta apărării a sistemului securității naționale; componenta politicii externe a sistemului securității naționale; sistemul național de control al armamentelor şi al exporturilor strategice; securitate internă, ordine publică şi siguranță națională; componenta justiției a sistemului securității naționale; componentele industrială, de cercetare, de infrastructură şi comunicații ale sistemului securității naționale; perspectivele de dezvoltare ale României; perspective ale reformei sectorului de securitate.

Din enumerarea de mai sus se remarcă faptul că acest document reprezintă cel mai cuprinzător cadru de referință în domeniul politicii de securitate şi apărare a României. Carta Albă a Securității şi Apărării Naționale asigură coordonarea între politică şi politici, obiective şi planuri, strategii şi resurse şi creează o viziune de ansamblu asupra reformei interne cu realizările şi nerealizările sale. Această viziune este destinată dezvoltării capacității României de a-şi consolida regimul politic democratic şi mecanismele economiei de piață în plan intern, precum şi de a acționa pe plan regional şi global pentru promovarea intereselor proprii şi a celor ale aliaților săi.

Conform Cartei Albe, asigurarea securității naționale a României reprezintă un proces continuu şi complex, de reformă şi adaptare, destinat promovării intereselor şi obiectivelor de securitate ale statului, societății şi cetățeanului. De aceea, proiecția Cartei Albe a Securității şi Apărării Naționale nu poate cuprinde decât o perspectivă temporală limitată a unui proces de amploare.

Reforma sectorului de securitate s-a realizat în România, în condițiile unui proces de democratizare politică, însoțit de o tranziție la principiile şi mecanismele economiei de piață.

Democratizarea politică a condus la conturarea unui sistem de securitate dual, în cadrul căruia Preşedintele trasează principalele direcţii de acţiune, iar Guvernul are un rol de dezvoltare şi implementare a politicilor sectoriale propriu zise.

În acelaşi timp, noul concept de securitate naţională al României acordă o prioritate fundamentală definirii şi substanţierii parteneriatului cetăţean – societate civilă – stat.

Totodată, România a căpătat un profil strategic nou prin dislocarea forţelor armate în operaţii multinaţionale, prin transformarea conceptelor clasice de apărare în politici expediţionare şi prin lărgirea rolului şi misiunilor armatei.

România a cunoscut, după 1990, o transformare fundamentală a politicilor de apărare: de la o abordare axată pe asigurarea securităţii proprii şi protecţia teritoriului naţional, s-a trecut într-o primă etapă la asumarea unui rol important în securitatea Sud Estului Europei, iar în prezent (la nivelul anului 2004) la articularea unor politici coerente la nivel multiregional înglobând componente de reconstrucţie şi stabilizare în zone îndepărtate de continentul european, precum Asia Centrală şi Orientul Mijlociu.

Conform Cartei Albe, securitatea României ca stat european nu poate fi definită şi promovată decât în interiorul NATO şi Uniunii Europene, în funcţie de politicile specifice ale celor două organizaţii, iar această premisă a fost şi este aplicată înainte de obţinerea calităţii de membru cu drepturi depline al celor două organizaţii (România a devenit membru NATO, în martie 2004 şi membru al Uniunii Europene, în ianuarie 2007).

În plan global, rolul României este circumscris noului statut de membru NATO, precum şi unor angajamente şi politici stabilite prin parteneriatele dezvoltate cu alte state, definind modalităţi comune de acţiune şi promovare a unor interese de securitate mutual împărtăşite. În acelaşi context, activarea şi dezvoltarea unor formate subregionale de cooperare în domeniul politic, diplomatic, militar sau economic, dezvoltarea unor proiecte transfrontaliere permit susţinerea politicilor naţionale într-un cadru conjugat de acţiune.

Pe baza considerentelor menţionate, securitatea naţională a României se defineşte la intersecţia dintre supranaţionalitate, multinaţionalitate şi regionalitate, în aceeaşi măsură în care reprezintă o sumă a aspectelor şi proceselor interne statului şi societăţii româneşti.

În plan european, România sprijină pe deplin deciziile Consiliilor Europene de la Koln, Helsinki, Feira şi Copenhaga, care au stabilit reperele şi elementele esenţiale pentru realizarea Politicii Europene de Securitate şi Apărare şi care au condus la realizarea acordului politic cu NATO pentru aplicarea acordului „Berlin +”.

În cadrul dialogului permanent în format „15+15", România a propus anumite modalități pentru stabilirea unui cadru consistent de dialog politic cu Uniunea Europeană pe problematica PESA. Una dintre aceste propuneri vizează relațiile dintre Uniunea Europeană şi alte organizații internaționale, cum ar fi NATO şi OSCE. Cooperarea NATO – UE – OSCE în gestionarea crizei din Macedonia s-a dovedit un model de succes care ar putea constitui baza implicării conjugate, în viitor, a celor trei organizații în promovarea stabilității şi securității pe continent.

În vederea optimizării eforturilor depuse de NATO şi Uniunea Europeană în domeniul managementului crizelor, România consideră utilă armonizarea politicilor de exerciții ale celor două organisme, plecând de la experiența acumulată în cadrul relației NATO-UEO. Deoarece dimensiunea de securitate şi apărare este unul dintre instrumentele care poate contribui direct la întărirea acțiunii externe a Uniunii Europene, România manifestă receptivitate față de orice acțiune care are ca obiectiv întărirea rolului de actor global al Uniunii.

În situația prevederii unui capitol special destinat politicii de securitate şi apărare în cadrul viitorului Tratat Constituțional al Uniunii Europene, România susține că orice demers în sfera securității şi apărării europene trebuie să țină cont de contextul transatlantic, având ca element central NATO, şi, prin urmare, să consolideze pilonul european al Alianței, conferindu-i o capacitate reală de acțiune.

Este în interesul României să acționeze înaintea structurării formulelor instituționale finale în sfera PESA şi să se cupleze la acele nuclee în baza cărora vor fi create noile mecanisme de cooperare aprofundată. Un prim pas ar fi implicarea în programe şi proiecte de cooperare în domeniul industriei de armament şi cercetării, promovate prin inițiative europene, precum OCCAR sau LOI şi care, eventual, vor fi încorporate în viitoarea Agenție Europeană pentru Dezvoltarea Capacităților de Apărare, Cercetare, Achiziții şi Armamente.

BIBLIOGRAFIE

Guvernul României, *Programul de guvernare 2005-2008,* Capitolul 27 - *Politica de securitate națională*.

Hotărârea de Guvern nr. 471 din 01/04/2004 pentru aprobarea *Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2004-2006*.

România şi Pactul de Stabilitate. Masa de lucru III pe probleme de securitate, www.mae@mae.kappa.ro.

Securitate şi cooperare în Europa. Documente (1992-1994), ediție îngrijită de Anda Filip şi Valentin Lipatti, Bucureşti, Editura Fundației România de Mâine, 1996.

Strategia de Securitate Națională a României – Stabilitate democratică, dezvoltare economică durabilă integrare euro-atlantică, Bucureşti, 1999.

Strategia de Securitate Națională a României*, Bucureşti, 2002, la http://www.mapn.ro/strategiasecuritate*

Transatlantic Declaration EC-US Relations, 1990*,* http://europa.eu.int/external_relations/comm.

Tratatul de la Amsterdam, Editura Lucretius, Bucureşti, 1999.

Tratatul Uniunii Europene, Editura Lucretius, Bucureşti, 1997.

Union Europeenne, *Trioté de Nice. Texte agrée par la conférence intergouvernamentale sur la réforme institutionnelle*, SN 533/1/00 REV 1, Bruxelles, le 22 décembre 2000.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

Redactor: ***Laura MÎNDRICAN***
Tehnoredactor: ***Gabriela CHIRCORIAN***
ISSN 2065 - 8281

Bun de cules: 28.08.2010	Bun de multiplicat: 30.09.2010
Hârtie copiator: A3	Format: A5
Coli tipar: 26,125	Coli editură: 13,062

Lucrarea conține 418 pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
Şoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
e-mail: buletin@unap.ro
Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307

B. 1619/2010 C. 324/2010